

Lozan'dan Sevr'e Türkiye

Turgut ÖZBAY

ANI yayıncılık

LOZAN'DAN SEVR'E TÜRKİYE

Turgut ÖZBAY

Ankara

Ağustos 2004

LOZAN'DAN SEVR'E TÜRKİYE

Turgut ÖZBAY

@
Bu kitabın basım, yayın, satış hakları
Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık San. Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

ISBN : 975-6376-35-X

Kapak Tasarımı : Anı Yayıncılık
Baskı : Ertem Matbaası - 0312 418 07 11

Anı Yayıncılık
Fevzi Çakmak 2 Sokak 36/D
Demirtepe-Kızılay / ANKARA
Tel : 0 312 231 98 97 pbx
Faks : 0 312 232 17 78

e-mail : aniyayincilik-w@tr.net
www.aniyayincilik.com.tr

İÇİNDEKİLER

Sayfa

1. ÖNSÖZ 1

2. BU KİTABI NİÇİN HAZIRLADIM? 6

3. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA SON 94 YIL 22

3.1. Kanûni Sultan Süleyman Han'ın 1. Fransuva'ya Yazdığı Mektup 23

3.2. Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi 27

3.3. Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayûnu) 33

3.4. Islâhat Fermanı 39

3.5. 1887/1888 – 1910/1911 Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Gelir ve Gideri 43

3.6. 1878 – 1913 Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun İthalat ve İhracatı 44

3.7. Osmanlı İmparatorluğu'nun Borçları 45

3.8. Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi 56

3.9. Mondros Mütarekesi (Silah Bırakışımı Sözleşmesi) 64

3.10. Misak-ı Milli (Milli Ant) 65

3.11. Sevr Antlaşması 66

4. M. KEMAL ATATÜRK ve TÜRKİYE CUMHURİYETİ 75

4.1. Lozan Barış Antlaşması 81

4.2. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri 83

4.2.1. M. Kemal Atatürk Dönemi 85

4.2.1.1. M. Kemal Atatürk Döneminde Türkiye'nin Gelir ve Gideri 94

4.2.1.2. M. Kemal Atatürk Döneminde Türkiye'nin İthalat ve İhracatı 96

4.2.1.3. M. Kemal Atatürk Döneminde
Türkiye'nin GSMH'sı ve Sektörleri
GSMH İçindeki Payları 97
4.2.1.4. M. Kemal Atatürk Döneminde
Türkiye'nin Cari Fiyatlarla GSMH'sı,
Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları 100
4.2.2. M. Kemal Atatürk Sonrası Tek Parti Dönemi 108
4.2.2.1. Tek Parti Döneminde Türkiye'nin
Gelir ve Gideri 108
4.2.2.2. Tek Parti Döneminde Türkiye'nin
İthalat ve İhracatı 110
4.2.2.3. Tek Parti Döneminde Türkiye'nin
Cari Fiyatlarla GSMH'sı ve
Sektörlerin GSMH İçindeki Payları 111
4.2.2.4. Tek Parti Döneminde Türkiye'nin
Cari Fiyatlarla GSMH'sı,
Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları..... 113
4.2.3. Çok Partili Dönem 117
4.2.3.1. Çok Partili Dönemde Türkiye'nin
Gelir ve Gideri 117
4.2.3.2. Çok Partili Dönemde Türkiye'nin
İthalat ve İhracatı 120
4.2.3.3. Çok Partili Dönemde Türkiye'nin
Cari Fiyatlarla GSMH'sı ve
Sektörlerin GSMH İçindeki Payları 123
4.2.3.4. Çok Partili Dönemde Türkiye'nin
Cari Fiyatlarla GSMH'sı,
Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları 127

4.3. Türkiye Niçin Sürekli Olarak Dış Ticaret Açığı Vermektedir? 131
4.4. Türkiye'nin Borçları 134
4.4.1. Türkiye'nin İç Borçları 134
4.4.2. Türkiye'nin Dış Borçları 136
4.5. Devletin Küçültülmesi ve Özelleştirme 143
4.5.1. Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi Özelleştirmeye mi Bağlıdır? 451
4.5.2. Türkiye'de Memur Kadrosu Sayısı Fazla mıdır? 146
4.5.3. Türkiye'de Devletin Ekonomi İçindeki Payı Büyüktür İddiası Doğru mudur? 148
4.5.4. Siyasetçilerin Kamu İktisadi Devlet Teşebbüslerinden Şikayet Etmeye Hakları Var mıdır? 149
5. IMF (ULUSLARARASI PARA FONU) 154
6. AVRUPA BİRLİĞİ 161
6.1. Avrupa Birliği Türkiye'nin 150 Yıllık Rüyası mıdır? 166
6.2. Avrupa Birliği'ne Girildiğinde Türkiye'nin İşsizlik Sorunu Çözülür mü? 167
6.3. Avrupa Birliği'ne Girmek Medeniyet Projesine Girmek midir? 169
6.4. Türkiye, Avrupa Birliği'ne Girdiğinde Zenginleşecek midir? 170
6.5. Türkiye'nin Demokratik Bir Ülke Olması İçin Avrupa Birliği'ne Girilmesi Gerekir mi? 171
7. NELER SÖYLENİLDİ, NELER TARTIŞILDI? 186
8. ÜZERİNDE DÜŞÜNÜLMESİ VE AÇIKLANMASI GEREKEN KONULAR. 195

9. NEREYE GÖTÜRÜLÜYORUZ? BU GİDİŞİN SONU BAĞIMSIZ MİLLİ DEVLETİMİZİN TASFİYESİDİR, YOK OLMAKTIR. 207

10. HER BİRİMİZ DÜŞÜNMELİYİZ 213

11. TÜRKİYE'Yİ YÖNETEN VE YÖNETMEĞE TALİP OLANLARIN DÜŞÜNMESİ VE CEVAPLANDIRMASI GEREKEN KONULAR .. 218

12. SONSÖZ 224

13. EKLER..... 235

Ek 1. Kanunu Sultan Süleyman Han'ın Fransa Kralı

1. Fransuva'ya Yazdığı Mektup 236

Ek 2 1838 Osmanlı – İngiliz Ticaret Sözleşmesi..... 237

Ek 3. Tanzimat Fermanı, Bugünkü Türkçe ile Metni 243

Ek 4. 1839 Tanzimat Fermanı (Gülhane Hat-ı Hümayûnu) 247

Ek 5. Islahat Fermanı, Bugünkü Türkçe ile Metni 250

Ek 6. 1856 Islâhat Fermanı 254

Ek 7. 1856 Paris Antlaşması 7. Md.'si Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupalı Bir Devlet Olarak Kabul Edilmesi 259

Ek 8. 1881 Düyûn-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi)

1-21. Maddelerinin Bugünkü Türkçe ile Metni 260

Ek 9. Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi'nin

Osmanlıca Metni 287

Ek 10. Mondros Mütarekesi (Silah Bırakışımı Sözleşmesi) 352

Ek 11. Misak-ı Milli (Ulusal Ant) 355

Ek 12. Sevr Antlaşması 356

Ek 13. Amasya Tamimi 485

Ek 14. Erzurum Kongresi Kararları 486

Ek 15. Sivas Kongresi Kararları 489

Ek 16. Mudanya Mütarekesi (Silah Bırakışımı Sözleşmesi) 491

Ek 17. Lozan Barış Antlaşması 495
Ek 18. Amerika Birleşik Devletlerinin Ödünç Verme ve Kiralama Yasası Uyarınca Türkiye'ye Yapacağı Yardımla İlgili Anlaşma 611
Ek 19. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 614
Ek 20. Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkında Anlaşma 620
Ek 21. Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan, İngiltere ve Türkiye Arasında İmzalanan Garanti Antlaşması..... 625
Ek 22. Türkiye'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AGİK Toplantısına Katılamayacağına Dair Çekince 627
14. KAYNAKÇA 629

1 ÖNSÖZ

Sözü uzatmaya ve dolaştırmaya gerek yoktur. Küresel düzen kavramını dayatanlar Türkiye Devleti'ni ve Türk milletini vesayet altına alıp yönetmek istemektedirler. Bu istekleri de yurt içinden bazı kişi ve kuruluşlar tarafından da doğrudan veya dolaylı olarak desteklenmektedir.

Şöyle ki; ülkemizde bazı kişi ve kuruluşların vatandaşı olduğumuz Türkiye Devleti'ni ve mensubu bulunduğumuz Türk milletini unutup küresel düzen buyurucuları Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri yanlı tutum ve davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Milletimizi küresel düzen buyurucularının her isteklerine boyun eğilmesi yönünde ikna etme gayreti içinde oldukları görülmektedir. Ancak; Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk milletinin küresel düzen buyurucularının isteklerine niçin boyun eğmek zorunda olduğu, küresel düzen buyurucularının isteklerinin nerede ve nasıl sona ereceği konularında hiçbir fikir belirtmedikleri gibi bu konuların tartışılmasını da istemedikleri görülmektedir. Düşünelim.

Küresel düzen buyurucuları Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nde neler var? Ülke var, millet var, devlet var, demokratik sistem var, siyasi partiler var, seçimler var, yöneticiler var, yönetilenler var. Türkiye'de de aynı unsurlar var. Ama içinde bulunduğumuz durumdan yönetilenler (vatandaşlar) memnun değildir. Yönetenler, ülkemizin gelişmesi için, ülkemiz gerçeklerine uygun bir program hazırlayıp milletin önüne koyamamaktadırlar. Batılılaşmak, medenileşmek, zenginleşmek, demokratikleşmek, serbest piyasa, küresel düzene uymak ve Avrupalı bir devlet olarak kabul edilmek uğruna ülkemizi yönetirken dış telkin ve tavsiyelere uyarak teslimiyetçi bir tavır göstermektedirler, maceraya sürüklemektedirler. Yönetilenler (vatandaşlar) ise kendi medeniyetlerinden memnun olarak, **"elden gelenin öğün olmayacağını, onun da vaktinde bulunmayacağını"** bilerek, kendisine **"iş bulabileceği imkanların sağlandığı", "karnı tok, sırtı pek", "uluslararası ilişkilerde karşılıklı eşitlik ilkesine inanan",** kendisini **"bağımsız bir devletin başı dik, hür bir vatandaşı olarak"** yaşatacak iktidarı bulmak ümidiyle seçimlerde oy kullanmaktadır. Siyasi yöneticilerini değiştirmektedir. Ancak, aradığını bulamamaktadır. Çünkü;

M. Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra Türk milletini yöneten iktidarlar, yönettikleri millet yerine batıya, iç dinamikler yerine dış dinamiklere kulak vermişlerdir. Türk milletinin yönetiminde başlangıçta dış

telkin ve tavsiyelere uymak şeklindeki uygulamalar günümüzde devletimize yapılan diretmelerin ve zorlamaların dahi yerine getirilmesi şekline dönüşmüştür.

İktidarlar teslimiyetçi olabilirdi ama, Türk milleti bir gün, bu dış diretmelere karşı topyekün olarak bir karşı tavır alacaktı. O halde, bir gün ortaya çıkacak bu topyekün karşı koymaya karşı da toplum üzerinde çalışmalar yapılması gerekiyordu. Bu sebeple de ülkemizde propaganda ve beyin yıkama yoluyla;

1. Söz ya da sözcükten çıkan anlam değiştirilerek veya Türkçe kelimeler yerine bilinçli olarak, özenle ve inatla yabancı kelimeler kullanılarak toplumda kavram kargaşası ortaya çıkarılmıştır.

Devlet, millet, vatan, vatandaş, kural, suç, hak, hukuk, adalet, bağımsızlık, teslimiyet, bilim, çalışmak, namus, ahlâk, dürüstlük, haram, helal, paylaşmak, feragat, sevgi ve saygı gibi kelimeler kullanılmaktadır ancak anlamları hemen, hemen unutulmuştur.

2. Türk milletinin tarih bilinci zayıflatılmıştır. Yakın tarihi dahi unutturulmuştur.

3. Yapay gündemlerle Türk milletinin duygu ve düşüncelerini bir konu üzerinde toplama yeteneği, dikkati dağıtılmıştır.

4. Kasıtlı ve bilinçli olarak toplumsal değerler unutturulmuştur, Türk milletinin kendisini ilgilendiren konulara duyarsız bir toplum haline getirilmesi için gerekli olan çalışmalar yapılmıştır.

5. Türk milleti aşağılanmıştır. Milletin kendisine olan güven duygusu sarsılmıştır. Toplumda vatandaşlarımız arasındaki sevgi ve saygı azaltılmıştır.

Bu çalışmalar sonucunda insanlarımızda kendi devletine ve milletine, kendi kültürüne yabancılaşma, batıya hayranlık duygusu, toplumda ahlâki ve kültürel bozulma, kurumlarda ise hantallaşma, çürüme ve kokuşma başlamıştır. Kurallara uymamak kural haline gelmiştir.

Peki; bu durum karşısında ne yapılması gerekmektedir?

İşte bu ortamda öncelikle topluma içinde bulunduğumuz ve yaşadığımız gerçekleri söylemek ve vatandaşa kurtuluşun kendisinde olduğu bilincini, kendine güven duygusunu aşılamak gerekmektedir.

Bu görevi kim yapacaktır?

Bu görevi aydınlar yapmalıdır. Aydın, okumuş, kültürlü, ileri görüşlü, insanlığın nereden gelip nereye gittiğini, çağın ihtiyaçlarının yanında,

milletinin tarihini, kültürünü ve ihtiyaçlarını, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini bilen kimsedir.

Aydınların toplumu aydınlatmak, mensubu olduğu milletin meseleleri hakkında bilgi sahibi oldukları konularda açık, seçik fikir belirtmek, mensubu olduğu milletin vatandaşlarını aydınlatmak sorumluluğu vardır.

Aydınların görevi toplumun önünü açmaktır. Toplumun gerçeklerini bütün çıplaklığı ile sergilemek, toplumu bilgilendirmektir. Ama aydınlarımızın gerçekler karşısında tek yumruk halinde olmadığı görülmektedir. Aydınların bir bölümünün sürekli olarak iktidara hangi parti gelirse gelsin, iktidara gelen partilerin yanında yer aldıkları, bir bölümünün olaylara Türkiye'den Türk milletinin gözü ile bakmadığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini göz önüne almadan maalesef Washington ve/veya Bürüksel'in gözü ile baktıkları, büyük bölümünün ise bir köşede sessiz bekledikleri görülmektedir.

Siyasi parti şakşakçılığı yapan, Türkiye'nin meselelerine Washington ve/veya Brüksel gözü ile bakan, Türkiye'nin meseleleri karşısında sessiz kalan, mensubu olduğu milletin değerlerine yabancı olan, mensubu olduğu milletin milli ve manevi değerleriyle, zekası ile alay eden, bu değerleri küçük gören aydın da, aydın değildir.

Diğer taraftan ülkemizin iyi yönetilmesi için aydınların toplumu aydınlatmak görevini yerine getirmesi de yeterli değildir. Çünkü, ülkeyi siyasetçiler yönetmektedir. Siyaset devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıdır. Ancak, günümüzde yanlış tanımlandığı gibi siyaset, kısaca Türkiye'nin meselelerine çözüm bulmak şekliyle tarif edilemez. Bu eksik bir tanımlamadır. Türkiye'de yapılan siyaset, Türk milletinin çıkarlarına sahip çıkılarak Türkiye'nin kuruluş felsefesine, milli devlete sadık kalınarak, Türkiye'nin meselelerine çözüm bulmaktır.

Siyasi partiler demokratik sistemin vazgeçilmez unsurlarıdır. Doğrudur. Ancak; siyasi partilerin birinci görevi devletimizin hükümranlık haklarına, devletimizin kuruluş felsefesine sahip çıkmaktır, **Türkiye'de hiçbir fikir ve düşünce Türk istiklalinin ve Türk Cumhuriyeti'nin muhafaza ve müdafaa edilmesinin, milli devletin muhafazasının önüne geçemez. Öncelik alamaz.** Öncelik almasını talep etmekte meşru olamaz. Ne yazık ki;

Siyasi partilerimiz iktidar uğruna kendi oy tabanlarına dokunulmadıkça devletimizin kuruluş felsefesine aykırı olan tutum ve davranışlar

karşısında sessiz kalmışlardır. Son yıllarda ise, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden, devletimizin kuruluş antlaşması (Lozan Barış Antlaşması) ile uyuşmayan devletimizin bağımsızlık ilkesine aykırı düşen kanunlar çıkarılmaktadır. Bu çalışmalarda topluma batılılaşmak, demokratikleşmek, serbest piyasa, zenginleşmek medenileşmek, küresel düzene uymak ve evrensel değerlere sahip çıkmak gerekçeleri ile açıklanmaktadır, savunulmaktadır.

İnancı, siyasi görüşü ve soyu ne olursa olsun, herkes Türkiye Devleti'ne, devletimizin kuruluş felsefesine, milli devlete sadakatli olmak mecburiyetindedir. İnsanlık adına milli değerlerden vazgeçemeyiz. Olaylara evrensel açıdan değil Türkiye açısından, Türk milletinin gözü ile bakmak mecburiyetindeyiz. Milliyetçi - ulusal olmadan, evrensel olunamayacağını da bilmemiz gerekmektedir.

Bağımsız milli devlet felsefesine karşı olanlar, benim bu kitapta statükocu ve devletçi bakış açısını yansıttığımı ileri sürebilirler. Statükonun anlamı yürürlükte bulunan antlaşmalara göre olması gereken ya da süregelen durumdur.

Her devletin bir kuruluş antlaşması vardır. Türkiye Devleti'nin kuruluş antlaşması Lozan Barış Antlaşması'dır. Türkiye Devleti'nin statükosunu savunmak demek, Lozan Barış Antlaşması'nda tespit edilen ve süregelen, durumun savunulması demektir. Türkiye Devleti'nin diğer devletlerle karşılıklı eşitlik ilkesine dayalı olarak yaşayacağını, ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün halinde, bağımsız bir devlet olarak yaşayacağını savunmak demektir. Bu sebeple de statükocu olarak tanımlanmak beni üzmez. Lozan Barış Antlaşması'nı savunmak benim hem hakkım hem de görevimdir.

Kitabı hazırlarken faydalandığım belge ve iktisadi verileri kamudan (istatistiki verileri özellikle D.İ.E.'den aldım. Çünkü Türkiye'deki kurumların istatistiki verilerinin toplandığı merkez D.İ.E.'dir), kamu kurumu niteliğinde olan kuruluşlardan, konularında uzman olan, Türkiye'nin geleceği ile ilgili fikir üreten aydın ve bilim adamlarının eserlerinden faydalandım. Bu tür bir çalışma için takip edilecek başka bir yol da yoktur. Kitapta devletçi görüş savunulmuş diyebilecekler için verebileceğim cevapta budur.

Kitap içinde iktisadi verilere ait bilgilerin çok fazla yer aldığı söylenebilir. Doğru bir tespittir. Bu istatistiki veriler belirli bir sıra içinde ve bilinerek konulmuştur. Amaç; Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde batılılaşmak için çalışmalar yapılırken ekonominin na-

sıl bir seyir takip ettiğini anlayabilmek ve iktisadi verileri çözümleyebilmektir. Kitaptaki istatistiki veriler bu sebeple çok önemli olmaktadır.

Bir başka konu, biraz ileride benim tarihçi, iktisatçı, sosyal bilimci, uluslararası ilişkiler uzmanı ve hukukçu olmadığımı belirttiğime göre yakın tarihimiz için bu şekilde bir değerlendirme yapmaya birikimimin yeterli olup olmadığıdır. Değerlendirmeyi okuyucuya bırakmakla beraber devletimiz ve milletimiz ile ilgili fikir beyan etmek, değerlendirme yapmak, yapılanları sorgulamak için uzman olmanın ötesinde Türkiye'nin meselelerine Washington ve/veya Brüksel'in gözü ile değil Ankara'nın gözü ile bakılmasının şart olduğudur. Ben bu kitabı hazırlarken yakın tarihimize Ankara'nın gözü ile baktım. Ankara'nın gözü ile bakıldığında da Türkiye Devleti'nin ve Türk milletinin geleceğini ilgilendiren konularda Ankara'nın ve Türk milletinin etki ve yetkisinin gittikçe zayıfladığı görülmektedir.

Türkiye'de, Türkiye Devleti'nin ve Türk milletinin hak ve menfaatlerinin savunulmasına, derhal karşı tez olarak devletçi görüş savunuluyor tepkisi ile karşı çıkılmaktadır. "Devletçiliği ortadan kaldırıyoruz." tezi altında devlet tasfiye edilmektedir. Türkiye Devleti ve Türk milleti üzerine komplo teorileri üretip adım, adım uygulamaya koyanlar bu çalışmalarını fark edenleri, bu çalışmalarına karşı çıkanları da sen **"komplo teorisi üretiyorsun", "sen Türkiye'yi kapatmak istiyorsun"** diye susturmaya, etkisiz bırakmaya çalışmaktadırlar. Türk milleti, gerçek gündem konuları örtülerek sanal gündem konuları ile oyalanmaktadır.

Turgut ÖZBAY

2 BU KİTABI NİÇİN HAZIRLADIM?

Bu kitabı işgal altındaki ülkesini kurtarmak için Kurtuluş Savaşı yapan ve Kurtuluş Savaşı'nı kazanarak bağımsız milli devletini kuran, M. Kemal Atatürk'ün **"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir"** (1) diye tanımladığı, Millet Meclisi'nin duvarında **"Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir"** vecizesi yazılmış olan bir devletin bireyi olarak, Anayasa'sına göre devletinin özellikleri demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan bağımsız bir milli devletin bireyi olarak hazırladım.

Yazdıklarımda, mensubu olduğum Türk milleti ve vatandaşı olduğum Türkiye Devleti ile ilgili endişelerimi, kuşkularımı ve korkularımı sıralamadım. Kurgu da yazmadım. Birey olarak gördüklerimi, duyduklarımı, yaşadıklarımı ve araştırıp bilgi sahibi olduğum konuları yazdım. Olayları, konuşulanları, yapılanları düşündüm, sorguladım, soru sordum ve bu sorularımın cevaplarını aradım. Düşüncelerimi, düşünenlerle paylaşmak için hazırladım.

1965 yılından beri her seçimde oyunu kullanan bir Türk seçmeniyim, Türk vatandaşıyım. Her Türk gibi ben de Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlü, Türk milletinin mutlu olmasını istedim. Bu isteğimin benim hakkım olduğunu da çok iyi biliyorum. Bu istek doğrultusunda oy kullandım. Beni yönetecek siyasetçilere Türkiye Devleti'ni güçlü, Türk milletini mutlu kılmaları için vekâlet verdim. Milli çıkarlarımız ile ülkemizin saygınlığının korunması için, milli sanayiimizin ve ekonomimizin geliştirilmesi için gayret edileceği ve bu uğurda çalışmalar yapılacağı ümidi ve inancı ile oy verdim. M. Kemal Atatürk'ün Türk milletine hedef gösterdiği **"yurdumuzu dünyanın en mâmur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız."** (2) hedefine, ülkesine sahip çıkılacağı inancı ile oy verdim. Bugün gelinen noktada benim arzumun, isteğimin yerine gelmediğini üzülerek görüyorum. Çok farklı bir duruma gelindiğini görüyorum. Devletimizin geleceği ile ilgili bir hedefinin olmadığını görüyorum.

Gelinen nokta, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli hak ve menfaatlerinden, hükümranlık haklarından, üniter devlet olmak vasıflarından vazgeçmesi için zorlandığıdır. İdari, mali ve siyasi bağımlılık altına alınmak istenen, vesayet altına alınarak yönetilmek istenilen bir devlet haline geldiğidir. Gönüllü olarak parçalanmayı ve sömürge olmayı kabul eden bir devlet görüntüsü aldığıdır.

Türkiye'yi yönetmeğe talip olan siyasetçilerimizin büyük çoğunluğunun milli devlete karşı olan bu tutum ve davranışlar karşısında gerekli tepkiyi gösterememeleri, iktidara gelen siyasi partilerin tamamının, muhalefetteki siyasi partilerin büyük çoğunluğunun ise küreselleşme uğruna dış telkin ve tavsiyelere uyulması, dayatmaların kabul edilmesi, istenilen kanunların çıkarılması ve kamu mallarının satılması için de birbirleriyle yarışır hale gelmeleridir.

Bu noktada önce kendime soruyorum. Ülkemizde, iktidarların yaptıkları icraatlar "bağımsız milli devlet felsefesine, tarihi, sosyolojik, ekonomik gerçeklere ve uluslararasında karşılıklı eşitlik ilkesi kurallarına uyulur ilkesine uygun mudur? Yoksa, Türk milleti kandırılmakta mıdır?" İşte bu sorunun cevabını aramak için düşündüm ve düşüncelerimi yazdım.

Tarihçi, İktisatçı, sosyal bilimci, uluslararası ilişkiler uzmanı, hukukçu, roman yazarı değilim. Bilim adamı da değilim, ama bu kitabı hazırlarken bilimsel yönteme sadık kalan bir araştırmacıyım. Siyasetin milletimize hizmet vasıtası olduğunu biliyorum. Ama ben siyasetçi de değilim. Türk milletinin bir ferdi Türk olmaktan, Ne mutlu Türk'üm demekten gurur duyuyorum. Kimsenin inancı beni ilgilendirmez, benim inancım da kimseyi ilgilendirmez, Türk milletinin büyük çoğunluğu gibi İslam'a inanan bir Müslüman'ım.

Duyuları ile dünyayı algılayan, kısaca gören, duyan, dokunan, tadan, koklayan ve okuyarak öğrenen, bilgi sahibi olan ve de düşünen, bu toplumda yaşayan sıradan bir Türk'üm.

Kitabın hazırlanmasındaki amaç bugün ülkemizde yapıldığı gibi bir takım istatistiki bilgileri sıralayıp Türkiye'nin ekonomik göstergelerinin, Türkiye'de ki sosyal refahın, demokrasinin istenilen ve olması gereken seviyede olmadığını göstermek değildir. Zira bu hususlar bilinmeyen gerçekler değildir. Amaç; **Türk tarihinin yakın geçmişinde neler olmuştur, neler konuşulmuştur, neler tartışılmıştır, sonuç ne olmuştur ve neden olmuştur? Günümüzde neler oluyor, neler konuşuluyor, neler tartışılıyor? Sorularını sorup cevap aramaktır: Geçmişteki ve günümüzdeki olayları karşılaştırmaktır. Türkiye Devleti'nin ve Türk milletinin nereye gittiğini veya götürülmek istenildiğini anlamaktır.**

Ben, tarihi belgelere ve ekonomik verilere dayalı olan, toplumdan saklanan, konuşulmayan, tartışılmayan, örtbas edilen gerçekler olan sorularımın makul, inandırıcı ve tatmin edici cevaplarını arıyorum. Bu sorularımın cevaplarını ararken Osmanlı İmparatorluğu'nda 1826-1920 yıl-

ları arasında yaşanan olayların benzerlerinin 1938 yılından itibaren Türkiye Devleti'nde adım adım yaşanmaya başlandığını görüyorum.

Dünyanın hangi devletinde yaşarsa yaşasın, yaşadığı devletin siyasi ve ekonomik sistemi ne olursa olsun, vatandaşlarının soyu, inancı, cinsiyeti, eğitim seviyesi ne olursa olsun, insanların temel fiziki ihtiyaçlarının beslenmek, giyinmek, barınmak olduğu bilinen bir gerçektir. Bir devletin yönetim şekli ve benimsediği ekonomik sistem ne olursa olsun, devlet vatandaşlarının bu temel fiziki ihtiyaçlarını temin etmek mecburiyetindedir. Bu basit gerçek üzerinde düşünüyorum. Bırakınız eğitim, sağlık, seyahat vb. ihtiyaçları bugün Türkiye'de, Türk milletinin fertlerinin beslenmek, giyinmek, barınmak gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını biliyorum, görüyorum. Doğan her bebeğin 4.000 dolar borçlu olarak doğduğunu biliyorum.

Düşünenlere soruyorum.

Türk vatandaşlarının temel fiziki ihtiyaçları olan beslenmek, giyinmek ve barınmak ihtiyaçları niçin temin edilememektedir? Daha açık bir ifade ile,

Gizli ve açık 10 milyon insanımız işsiz, iş yerleri kapanıyor, insanlarımız karnını doyuramıyor, çöplüklerden ekmek topluyor, ucuz ekmek kuyruklarında sıra bekliyor, pazar dağıldıktan sonra atılan sebzeleri topluyor, bayramlarda çocuklarına yeni bir elbise alamıyor, insanlarımızın büyük bölümü sağlık şartlarına uymayan banyosuz, tuvaletsiz evlerde yaşıyor, 6-10 kişi bir göz meskenlerde barınıyor. Belirli bir iş sahibi olup da kirada oturanlar, kira bedelini ödemekte zorlanıyor. Liseyi bitiren öğrencileri üniversiteye giremiyor. Üniversiteyi bitirenler ise iş bulamıyor. Yetişmiş elemanlar fırsat bulduğunda yurt dışına çıkıyor. Böylece, Türkiye bir taraftan gelişmiş ülkeler için kıt kaynakları ile vasıflı iş gücü temin etmiş oluyor. Devleti yönetenler ise, **"devletin vatandaşlarına iş bulunacak diye bir kural yoktur"** diyor. Diğer taraftan iş yerleri kapanıyor, iş sahibi olan vatandaşlarımız da işlerini kaybediyor. Bu arada Türkiye'nin kamu ve özel, üretim tesisleri ile para kuruluşları yabancıların eline geçiyor.

1980 öncesi Türkiye dünya üzerinde tarım ürünleri üretiminde kendi kendine yeter 7 ülkeden biri idi. Bugün tütün, mısır, elma, erik, peynir et, yağlı tohumlar, pamuk ipliği gibi tarım ürünleri ithal eder hale geldik. 2002 yılında ithal edilen tarımsal ürünlerin değeri 3,947 milyar dolar'dır (3). Niçin, tarım ürünleri ithal ediyoruz? Türkiye'nin bu hale gelmesinin sebebi nedir?

Anayasa'sına göre Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir devlettir. Ancak, devletin temel görevlerinden olan eğitim ve sağlık hizmetleri paralı ve pahalı hale getirilmiş bir devlettir. İlköğretim mecburi ve ücretsizdir. Ancak sebebi ne olursa olsun bir tarafta ilköğretim hizmetlerinden faydalanamayan öğrenciler var iken, diğer tarafta paralı ve pahalı ilköğretim özendirilmekte ve desteklenmektedir.

Devlet sağlık hizmetlerini adil şekilde yürütememektedir. Çok uzağa gitmeye gerek yok. T.B.M.M.'nin etrafında, elinde reçetesi ilaçlarını alamadığı için para toplamaya çalışanlar görülmektedir.

Türkiye 2003 yılı Aralık ayı sonu itibariyle 147 milyar dolar dış borç, 194.4 katrilyon TL.sı, (138,6 milyar dolar) iç borcunun, toplam 285,6 milyar dolar borcunun vadesi gelen taksitlerini ödeyebilmek gayreti içinde yatırım yapamamaktadır (4). Vadesi gelen borç miktarı sürekli olarak artmaktadır. Dışa açılma ve liberal ekonomiye geçiş ekonomik istikrar tedbirlerinin uygulanmaya başladığı 1980 yılında iç borç miktarı 8 milyar dolar, dış borç miktarı 15,7 milyar dolar idi (5). Ekonominin düzeldiği iddia edilen 2003 yılında Türkiye'nin (iç ve dış) borcu 63 milyar dolar artmıştır.

Ne tür politikaların uygulanması sonucu Türkiye bu hale gelmiştir?

Türkiye'nin bu hale gelmesinde kimlerin sorumluluğu vardır?

Türkiye bu borç batağından nasıl kurtulacaktır?

Bu soruların cevabını arıyorum.

İlerlediği, geliştiği, zenginleştiği iddia edilen Türkiye ile gelişmiş ülkeler arasındaki gelişmişlik farkı kapanmak bir tarafa her geçen gün artmaktadır. Türkiye borç batağına saplanmıştır. "Borç veren ne ister? Paranın kendi öngördüğü alanda kullanılmasını ister. Verdiği borç için ödeme güvencesi ister. Bunun için ülkenin doğal kaynaklarını, ticaret etmenlerini ipotek etmek ister. İşte dışa bağımlılık bu demektir. Borç alanın özgürlüğü, borç verenin istemine göre kısıtlanabilir. İsterse yeniden borçlandırır. Kural budur" (6) Türkiye bu kurala uydurulmakta mıdır? Evet uydurulmaktadır.

Yazılı ve görsel basını takip ettiğimde, aydınlarımızı, siyasilerimizi dinlediğimde çok güzel sözler duyuyorum. Ancak, bu basit soruların cevaplarını bulamıyorum. Cevap bulmak bir tarafa, bu konuların yeterince konuşulmadığını, tartışılmadığını görüyorum.

Türk milletinin vatandaşlarının iş bulabilmesi, iş sahibi olması, temel fiziki ihtiyaçlarının temin edilebilmesi, borç almayan, çocukları borçsuz

doğan, yatırım yapan, üretim yapan, vatandaşlarının yüzleri gülen, yurtdışından denetim ve dayatmalarla karşılaşmayan, Ankara'dan yönetilen güçlü bir devlet olabilmesi için kim veya hangi kurum, hangi tedbirleri nasıl ve ne zaman alacaktır?

Bu gerçekler saklanarak Türkiye'nin hiçbir meselesi çözülemez. Bir insanın hastalığının saklanması ile toplumun hastalıklarının saklanması arasında fark var mıdır? Yoktur. Seven sevdiğinin hastalığını tedavi mi ettirir, yoksa hastalığını saklayıp hastalığın daha da artmasını mı ister? Şüphesiz hastalığın biran önce tedavi ettirilmesini ister.

Kırılan kol yen içinde kalamaz. Kırılan kol yen içinde kalırsa, tedavi ettirilmezse kol kangren olur. Kangren olan kol kesilir. Kolun kesilmemesi için tedavi ettirilmesi gerekir.

Geleceğin nasıl olacağını tahmin edebilmek için geçmişe bakmak, geçmişi çok iyi değerlendirmek gerekir. Burada hemen ifade edeyim. Geçmişi değerlendirirken, geçmişi incelerken, gelecekte, geçmişte olanların aynen tekrar edeceğini belirtmek mümkün olmadığı gibi geleceğin, geçmişten tamamen farklı olacağını iddia etmek de mümkün değildir. Geçmiş geleceğe ışık tutmaktadır. Geleceğin aydınlanmasına yardımcı olmaktadır. O halde; geleceğimizi aydınlatmak için geçmişimize bakmak mecburiyetindeyiz.

Geçmişi unutan insanların ve devletlerin gelecekte asla yerleri yoktur. Bu sebeple Türk tarihinin son 178 yılının başlıklar halinde hatırlatılması yerinde olacaktır. Çünkü,

Geçmişte Türk tarihinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşanan olayların benzerleri günümüzde devletimizde, Türkiye Devleti'nde yaşanmaya başlanmıştır. Ancak,

Beyin yıkama metotları ile ve bilinçli olarak Türk milletine yakın tarihi unutturulmuştur. Kitle iletişim araçları, yazılı ve görsel basın kontrol altına alınarak vatandaşların neleri hatırlaması ve bilmesi gerektiğine karar verilmektedir. Kontrollü ve sürekli bilgi verilerek ancak, gerçekler çarpıtılarak maksada hizmet edecek biçimde kullanılmaktadır. Yalanlar, çarpıtmalar gerçeklerin yerine konularak gerçeğin kavranması zorlaştırılmaktadır.

Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması, Tazminat ve Islâhat Fermanları, Dûyun-u Umumiye, Mondros Mütarekesi, Sevr Antlaşması ve Lozan Barış Antlaşması unutturulmasaydı, bu konular hakkında kişisel yorumlar

değil, tam metinleri topluma anlatılsaydı, Kurtuluş Savaşı sebep ve sonuçları ile topluma anlatılsaydı Türkiye bugün, bu hale gelir miydi?

Millet, IMF ile içli dışlı olan siyasilere oy verir miydi? Milletin bir kısmında IMF kredi vermezse ekonomimiz yürüyemez kanaati uyanır mıydı? Türk maliyesinin ve ekonomisinin IMF memurları tarafından yönlendirilir ve yönetilir hale getirmesine müsaade edilir miydi?

Türkiye'de üretilen veya üretilebilecek olan bir malın veya hizmetin yurt dışından ithal edilmesinin ve kullanılmasının Türkiye'de üretimin azalması, işsizliğin artması sonucunu doğuracağı anlatılsa idi, toplumda yerli üretim yerine yabancı üretimi tüketim mallarına yönelme olur muydu?

Türk milleti, Londra ve Zürih Antlaşmaları'na göre Türkiye'nin muvafakati alınmadan Kıbrıs'ın tamamının veya bir kısmının her hangi bir kuruluşa giremeyeceğini bilseydi, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne alınmasına tepki göstermeyen yöneticilere karşı suskun kalır mıydı?

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi çoğaltılıp topluma dağıtılsaydı, bu konuda yayınlar yapılsaydı, okullarda sistemli ve programlı olarak insan hakları konusunda eğitim verilseydi, toplum insan hakları konusunda bilgilendirilseydi, yıllarca devlet ve millet bütünlüğüne karşı propaganda ve eylem yapanlar insan hakları kalkanını kullanabilirler miydi?

İktidarlar bir taraftan insan haklarını savunur görünüp diğer taraftan çalışanların sendika kurma hakkını kısıtlayabilir veya çalışanların sendikal faaliyetlerini sınırlandırabilir miydi? Sendika kuran işçileri işten atan sonra da Avrupa Birliği'ne girelim, orada demokrasi var diyen girişimci karşısında toplum sessiz kalır mıydı?

Türkiye'nin devasa meseleleri var iken bu meselelerin tartışılması yerine, yazılı ve görsel basında kişilerin özel yaşamı ve ailesi konularında ulu orta ve keyfi olarak yazılar yazılabilir, yayınlar yapılabilir miydi?

Türk milleti psikolojideki şartlı refleks (şartlı tepki) çalışmasına tabi tutulmuştur. Bir merkezden yazılı ve görsel basın vasıtasıyla yanlı bilgi, yanlış bilgi ile insanlarımızın zihinleri bulandırılmıştır. Kişilerin ve toplumun tepkileri, davranışları, düşünceleri önceden belirlenmiş koşullara göre yönlendirilmiştir, yönlendirilmektedir. Sanal gündem, sanal düşman ve sanal dost yaratılarak Türk milleti sanal alemde yaşamaya alıştırılmıştır. Milletin duygularının ve düşüncelerinin bir konu üzerinde toplaması, bir olay üzerinde uyanık davranma yeteneği yani dikkati dağı-

tılmıştır. Milletin doğru düşünme ve sorgulama yeteneği bilinçli olarak zayıflatılmıştır.

Yurtdışından ithal edilen ham petrolden üretilen 1 litre benzinin 1 milyon 800 bin liraya pahalı olarak satıldığının farkına varılmıştır. Ancak, Türkiye'de yerli kaynaklardan doldurulan memba suyunun şişelenerek 1 litresinin nerede ise 1 litre süt fiyatına satıldığının farkına varılmamıştır. Bu ülkede sütün niçin su ile hemen hemen aynı fiyata satıldığı sorgulanmamıştır. Türkiye'de, yurdumuzun yerli ve milli kaynakları olan su ve kömür yerine niçin ithal edilen doğalgaz yakıtlı elektrik santralleri kurulduğu sorgulanmamıştır. Türkiye'nin 7,8 milyar ton linyit kömürü rezervi var iken, yerli kömür bir tarafa bırakılıp da yabancılara niçin üretim garantili ithal kömüre dayalı elektrik santralı kurulduğu sorgulanmamıştır. Çünkü, bu hususların serbest piyasa şartları ile açıklanması mümkün değildir.

Trafik kurallarına uyulmadığı için trafik kazaları artmıştır. Sebebi "**trafik canavarına**" yüklenmiştir.

Ekonominin kurallarına uyulmadan devlet yönetilmiştir. Enflasyon ortaya çıkmıştır. Enflasyonun sebebi **"enflasyon canavarına yüklenilmiştir". "Enflasyonla yaşamayı öğrendik."** denilmiştir. **"Halkın satın alma gücü düşürülmüştür"**. Enflasyon düştü denilmiştir.

İstihdam sorunu çözülememiştir. **"Avrupa Birliği'ne girildiğinde istihdam sorunu çözülecektir"** denilmiştir. **"Yabancı sermaye gelecek, özelleştirme yapılacak, istihdam sorunu çözülecektir"** denilmiştir. Özelleştirmelerden sonra ortaya yeni işsizler ordusu çıkmıştır. Bu durum sessizce seyredilmiştir. Yabancı sermaye gözünü borsaya, bankacılık sektörüne ve mevcut kamu kuruluşlarına dikmiştir.

Her depremden sonra yüzlerce, binlerce can, büyük miktarda mal kaybına uğranılmıştır. Depremlerden en az zararla çıkmak için gerekli olan tedbirler alınmamıştır. **"Depremle yaşamayı öğrenmeliyiz"** öğüdü verilmiştir. Dolaylı olarak zemin incelemesi yapılmadan ve inşaat tekniklerine uymayan inşaatlar yapılabileceği savunulmuştur.

Her dere, çay, ırmak kenarının 40-50 yılda bir defa fezeyana uğrayacağı gözardı edilmiştir. İmar mevzuatına aykırı olarak dere, çay, ırmak yataklarına, fezeyan bölgelerine inşaat yaptırılmıştır. Sel baskını, heyelan sonunda can ve mal kaybına uğranılmıştır. Gerekli tedbirler alınmamıştır. **"Ne yapalım; beklenilenden fazla yağış olmuştur". "Takdiri İlahi"** denilmiştir.

Anayasa'mızın 45. Maddesi "Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi arttırmak maksadıyla tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerin sağlanmasını kolaylaştırır." amir hükmündedir; ancak; Anayasa çiğnenmiştir. Tarım alanları amacı dışında kullanılmıştır. Tarım sektörü unutulmuştur.

Türk milleti, Adapazarı, Bursa, Manisa, Çorlu, Denizli, Çukurova gibi birinci sınıf tarım arazilerinin sanayi tesisleri kurularak tarım dışı amaçlar için kullanıldığını görmüştür. Diğer taraftan GAP projesi ile elektrik enerjisi üretimi dışında kıraç arazileri sulu tarıma açmak, yeni tarım alanları üretmek için 30 milyarlarca dolar harcama yapılıp, sonra da bu projenin niçin yarım bırakıldığını sorgulamamıştır. IMF kanalı ile ABD ve Avrupa Birliği ülkeleri bir taraftan Türkiye'de tarımı sınırlandırıcı politikaları tavsiye edip tarım sektörünün desteklenmemesi için Türkiye'ye baskı uygularken diğer taraftan kendi ülkelerinde tarım sektörünü destekleyen politikalar uygulamışlardır. Türkiye'de köylünün ektiği tütün ve şeker pancarı ekimine sınırlama konulmuştur. Bu uygulamalar sonucunda, tütün ve şeker ithali ile Türkiye'de sigara içenlerin neden Türk köylüsünün yetiştirdiği tütünden Tekel'in ürettiği sigarayı içmediğini, neden Amerikan, İngiliz veya Fransız şekeri yiyeceği sorgulanmamıştır. Sorgulamaya başlanılacağı bilindiğinden, yabancıların toprak satın alması için kanun çıkarılarak bu uygulamanın yaygınlaşması yasallaştırılmıştır.

İslam dini üzerinden politika yapılmıştır. Türkiye'de halkın %99'u Müslüman'dır diye söze başlanılmıştır. Ancak; bu Müslümanların çoğunluğu aç ve açıktır. Diğer taraftan İslam'ın Peygamberi **"komşusu aç iken tok uyuyan bizden değildir"** demiştir. Peki; Peygamberimizin bu sözü karşısında ne düşüneceğiz? Ayrıca; nüfusunun %99'u Müslüman olan bu ülke Hıristiyan batı ülkelerinden borç ve yardım almıştır, almaktadır. Aldığı borçları ödemek için de idari, mali ve siyasi bağımlılık ve denetim altına girmektedir. Bu konu gözden kaçırılmıştır.

Orman alanlarına kaçak inşaat yapılmasına göz yumulmuştur. Yasal olmayan bu uygulamaları önlemek yerine orman alanlarını satılarak çözüm bulunmak istenilmiştir.

Türkiye'de oynanan oyunda, önce ne ifade ettiği açık ve seçik tanımlanmadan ortaya sağ ve sol kavramları atılmıştır. Millet önce ikiye ayrılmıştır. Gerisi kolay olacaktı. Kolay olmuştur. Solun kendi arasında bö-

lünmesi, sağın kendi arasında bölünmesi mümkündü, öyle de olmuştur. Böyle bir ülkenin yönetilmesi kolay olurdu. Kolay olmuştur. Çünkü bağımsız milli devlet felsefesi unutturulmuştur. Bağımsız milli devlet felsefesi unutturulan, sivil toplum örgütleri güçlü olmayan bir ülkede para sahibi olanların, yazılı ve görsel basını kontrol altında tutanların, dıştan da destek alarak siyasi hayatı istedikleri şekilde yönlendirmesi mümkün olabilecekti. Türkiye'de yaşanan da budur. Bağımsız milli devlet felsefesine sadık kalınarak yönetilmeyen bir ülkede iktidara gelen siyasi partinin adının, ekonomik, görünüşünün ve sloganlarının hiçbir önemi yoktur. Çünkü; devlet, sloganlarla yönetilemez.

Türk dilinde imlâ ve kelimeler değiştirilerek insanlarımız arasında iletişim kopukluğu ortaya çıkarılmıştır. Vatan ve yurt, vatandaş ve yurttaş, millet ve ulus, milliyetçilik ve ulusçuluk etimolojik olarak aynı anlamda olmasına rağmen, eş anlamlı olan bu kelimeleri kullananlar zaman içinde birbirlerine yabancılaşmış veya yabancılaştırılmıştır. Sanal zorlamalar ile bu eş anlamlı kelimeleri kullananlar, bu kelimelerin ifade ettiği anlamı savunanlar karşı cephelerde gösterilmiştir. Bu konuda da çok büyük başarı elde edilmiştir. Bu tuzağa düşülmüştür. Ben yazıda genellikle vatan, vatandaş, millet ve milliyetçilik kelimelerini kullandım. Bu kelimeler yerine yurt, yurttaş, ulus ve ulusçuluk kelimelerinin kullanılması halinde yazıda hiçbir anlam değişikliği olmaz.

Diğer bir konu, Türk tarihini, Osmanlı İmparatorluğu'nu inceleyen bilim adamları ile bu konularda yazı yazan aydınlar olaylara farklı pencerelerden bakmışlardır. Tarihimizdeki yükselme, gerileme ve çöküş dönemlerini incelerken bir kısım aydın tarihin şanlı taraflarını gündeme getirmiştir, sadece hamaset yapmıştır. Ekonomik konuları ve sebeplerini göz ardı etmiştir. Diğer bir kısım aydın ise ekonomik konulara ve sebeplere ağırlık vermiştir. Tarihi yazdıran milleti, Türk milletini unutmuştur. Tarihe bu gözlerle bakılınca günümüzde Türkiye'nin meselelerinin çözümünde ortaya sürülen çözümler slogan mertebesinde kalmıştır. Siyasetçiler bu ortamdan en iyi bir şekilde faydalanma imkanını kullanmışlardır. Siyasetçiler, siyaset yaparken toplumun önüne bir fikir, bir program üretmiş olarak değil, slogan üretmiş olarak çıkmışlardır. Türkiye'nin sloganlarla yönetilmesi sonucunda ise, bugün içinde bulunduğumuz duruma düşülmüştür.

Topluma, kitlelere çok güzel ve anlamlı sloganlar öğretilmiş ve ezberletilmiş ancak, sloganların içeriği hiçbir zaman uygulamaya konulmamıştır. Ülkemizin kalkınması ve gelişmesi için tarihi, sosyolojik ve eko-

nomik gerçeklere ve verilere dayalı programlar yapılıp uygulamaya konulmamıştır. Kutsal değerler üzerinden propaganda yapılmıştır. Ancak kutsal değerlere de sahip çıkılmamıştır. Kutsal değerler sadece istismar edilmiştir.

Türk bayrağı üzerinden politika yapılmıştır. Türk bayrağının yanına Avrupa Birliği bayrağını asmak için her türlü gayret gösterilmiştir.

Bir devletin bayrağının dalgalanması için, o devletin ekonomik olarak başka devletlere en az şekilde bağımlı olması gerektiği unutulmuştur. Ülkenin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin büyük kısmının ülke içinde üretilerek kendi kendine yeterli, diğer ülkelere karşı en az bağımlı olması gerektiği unutulmuştur.

Devletin itibarının korunmasından bahsedilmiştir, Devletin hükümranlık haklarına dayanılarak ve devletçe bastırılan paranın değerinin sürekli olarak düştüğü göz ardı edilmiştir. Devletin parasının değeri ile devletin itibarının birbirine bağlı olduğu unutulmuştur.

Sınırların korunması için, vatan savunması için sınırlara asker konulmuştur. Ancak, sınır kapılarından hayali ihracat ve kaçak ithalat yapılması hususları üzerinde gerekli tedbirler alınmamıştır.

Vatan ve millet bütünlüğü için canını veren şehitler üzerinden politika yapılmıştır. Ancak, dış telkin ve tavsiyelere uyularak önce şehitlerin katili çete başı idamdan kurtarılmıştır. Daha sonra da peyder pey çete üyeleri affedilmiştir.

Devletimizin bağımsız ve milli devlet olduğu, borçlanmanın özellikle de yabancı ülkelerden alınan dış borçların bağımsızlığı zedeleyeceği unutulmuştur. Devletimizin borçlanmasını hoşgörü ile karşılayan hatta teşvik eden beyanatlar verilmiştir. Devletimizin kuruluş felsefesini, milli gururu, milli haklarını ve menfaatlerini savunanlar, Ege ve Kıbrıs meselelerinde görüldüğü gibi şahinlik ile suçlanmışlardır.

Milli hak ve menfaatlerin, bağımsızlığın savunulması çözümsüzlük olarak ifade edilmiştir. Diretmelerin kabulü ise çözüm olarak savunulmuştur.

Ülkemizde kavram kargaşası ortaya çıkarılmıştır. Kimin ne söylediği, niçin söylediği anlaşılmaz hale getirilmiştir. Adı Türkiye Devleti, halkı Türk milleti olan bu ülkede Türk tarihini, Türk kültürünü, Türkiye Devleti'nin hak ve menfaatlerini savunmak, modası geçmiş milliyetçilik olarak suçlanmıştır. Türk tarihini, Kurtuluş Savaşı'nı anlamak, anlatmak gayretleri "Vatan Millet Sakarya" edebiyatı denilerek alay edilmiştir.

Bir tarafta vatandaşın çocuğuna dini eğitim verilmesini istemesi gericilik olarak algılanmıştır. Diğer tarafta dinin temsilcisi biziz, dini bizlerin dediği gibi anlayacaksınız diyenler, halkın dini duygularını istismar ederek siyaset yapanlar çoğalmıştır. Politikanın temeli her iki durumda da halkın dini duygularının tartışılması üzerine oturtulmuştur.

Sosyal adaletin olmadığı, gelir dağılımının bozuk olduğu ülkemizde emeğin, alın terinin savunulması üretimin adil paylaşılma isteği solculuk olarak suçlanmıştır. Devletin milli gelirinden her ailenin adil şekilde pay alamadığı göz ardı edilmiştir.

Güvenlik güçlerinin devletin kuruluş felsefesine aykırı olan, toplumun huzurunu ve güvenliğini bozan eylemlere karşı tedbir alması, hürriyetlere müdahale, demokrasiye müdahale olarak gösterilmiştir.

Türk milleti yoğun propaganda taarruzu sonucu iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı, güzel ile çirkini, yasal olan ile yasal olmayanı, hukuk devletinden yana olan ile hukuk devletine karşı olanı, sosyal devletten yana olan ile sosyal devlete karşı olanı, lâik devletten yana olan ile lâik devlete karşı olanı, bağımsız milli devletten yana olan ile bağımsız milli devlete karşı olanı ayırt etmekte, tespit etmekte tereddüte düşmüştür.

Bu şartlar altında meydan küreselleşme yanlılarına, batı hayranlarına ve savunucularına kalmıştır. Tarihinde sömürgecilik ve emperyalizm kıskacından kurtulan Türk milleti yerli işbirlikçilerin de yardımıyla küreselleşme kıskacına alınmıştır.

Bu kargaşa ortamında M. Kemal Atatürk ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk milletinin neler yaptığı ve niçin yaptığı sistemli ve kasıtlı olarak unutturulmuştur. 1919-1938 yılları arasında. Kurtuluş Savaşı sonrası milli ve bağımsız devletin kurulmasıyla beraber kapitülasyonlar ve mandacılık zihniyeti ortadan kaldırılmıştır. Öze dönüş ve kendine güven, devletin bir hedefinin olduğu dönem başlamıştır. Batılı devletlerin, siyasi, idari ve mali denetiminden kurtulunmuştur. Günümüzde ise devletimizin hiçbir hedefinin olmadığı gibi, siyasi, idari ve mali denetim altına alınmasına sebep olacak fikirler küreselleşmenin gereği ve kurtuluş reçetesi olarak gösterilmeye başlanılmıştır. Böylece, milli devletimizin, bağımsızlığımızın tartışılması gündeme gelmiştir.

Ben bu kitapta, hatırladığım konuları sorguladım. Benim için açıklanmaya ihtiyaç duyulan hususları gündeme getirdim. Türkiye Devleti'ni, Türk milletinin geleceğini, devletimizin milli ve bağımsız devlet o-

larak kurulduğunu bilenler, düşünenler daha değişik konuları gündeme getirip sorgulayabilirler. Yeni sorular sorup cevap arayabilirler. Çünkü,

Olayları bana, bizlere verilen sözleri hatırlayıp soru sormanın, sorgulamanın demokratik bir hak olduğu kadar vatandaşlık görevi olduğunu biliyorum. Sorularıma cevap arıyorum. Çünkü **"doğru budur"** diye, bana sunulan bilgilerin, söylenenlerin ve yapılan uygulamaların doğru olsa bile gerçeği tam olarak yansıtmadığını görüyorum. Bizzat yaşayarak görüyorum. Türkiye'de yaşanan gerçeklerin söylenenleri doğrulamadığını görüyorum.

Hemen bir misal vereyim. Yakın dönemde gündeme İngiltere Başbakanı'nın Türkiye Devleti'nin Başbakanı'ndan 5 kat fazla maaş aldığı gündeme getirilmiştir. Bu tespit doğru fakat yönlendirme yapılması için yapılmış bir tespittir. Eksik bir tespittir. Çünkü; 2002 yılında, Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasılası 181,8 milyar dolar, İngiltere'nin Gayri Safi Milli Hasılası 1.594 milyar dolardır. Türkiye'nin 8,8 katıdır. Türkiye'de kişi başına Gayri Safi Milli Hasılası 2.610 dolar, İngiltere'de 26.989 dolardır. Türkiye'nin 10,3 katıdır. Türkiye'nin ihracatı 39,8 milyar dolardır, İngiltere'nin ihracatı 279,3 milyar dolardır. Türkiye'nin 7,2 katıdır (7). Türkiye ile İngiltere Başbakanlarının maaşları, Gayri Safi Milli Hasılaları, kişi başına Gayri Safi Milli Hasılaları ve ihracat miktarları karşılaştırıldığında birbirlerine en yakın olan değerler Başbakanların maaşlarıdır.

Aydınların, Türk milletine doğru diye verilen, fakat eksik olan bilgileri niçin tamamlamadıklarını sorguluyorum.

Türkiye'yi yönetenlerin, sadece kendi menfaatlerini düşünmelerini, devletin ve milletin durumunu düşünmemelerinin sebebini anlamaya çalışıyorum.

Yıllarca özel bankaların içi boşaltılırken, kamu bankaları keyfi yönetilip görev zararı yaparken devletçe niçin müdahale edilmediğini ve tedbir alınmadığını sorguluyorum.

20 Şubat 2001 tarihinde Türkiye Merkez Bankası yüksek miktarda, 34.9 milyar dolar brüt toplam rezerve sahip iken, emisyondaki para miktarı 5.9 katrilyon TL 'dır (8). Türkiye'de faiz oranı %7500'e çıktığı halde ekonomiye derhal müdahale edilmemesinin, Merkez Bankasından bir gecede 5.5 milyar doların niçin, nasıl ve kimler tarafından çekildiğini, Türkiye'nin nasıl ve niçin ekonomik krize girdiğini soruyorum.

Krizin kelime anlamı birden bire ortaya çıkan tehlikedir, bunalımdır. Krizin iki özelliği vardır; birden ortaya çıkması ve tehlikeli olmasıdır.

"Bir ekonomide arz-talep, yatırım-tasarruf ve ihracat-ithalat gibi eşitliklerin dengede olmadığı durumda ekonomik istikrarsızlıktan söz edilir" (9). İleride görülecektir. Türkiye'nin, 1947 yılından başlamak üzere bütçe ve dış ticaret dengesi bozuktur. Türkiye'de ekonomik istikrarsızlık sürekli olarak vardır. Ekonomik istikrarsızlığın olduğu bir ülkede de her an ekonomik kriz çıkabilir. Türkiye'nin ekonomik verileri incelense idi, krizlerin geleceği bilinirdi. Krizlerin geleceği belli olduğuna göre Türkiye ya bilinerek yapılan uygulamalar sonucunda veya devletin ve milletin geleceğini düşünmeyenlerin Türkiye'yi yönetmesi sonucunda ekonomik krizlere girmiştir. Ve temenni etmiyorum ama batılıların istedikleri an Türkiye'de ekonomik kriz çıkarabileceğini biliyorum.

Anayasanın 167'nci maddesi "Devlet para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır,...." amir hükmündedir.

Merkez Bankası'nın krizin çıktığı an derhal mali işlemleri niçin durdurmadığını, doların fiyatını artırıp piyasaya yeni fiyattan ve istenildiği kadar niçin dolar satmadığını sorguluyorum. Emisyondaki Türk lirası miktarını belirli bir süre için olsa da niçin artırmadığını sorguluyorum. Çünkü, sosyal devlet bilinen klasik görevleri ötesinde sosyal eşitsizlikleri azaltmak amacıyla iktisadi ve toplumsal hayata etkin bir biçimde katılan ve karışan devlettir.

Türkiye'nin geleceği için ümit ışığı vermek yerinde bir davranıştır. Ancak, Türkiye'nin geleceğinde ümit ticareti yapmak mevcut borçlarını yeniden ve daha büyük miktarda borçlanarak ödemek ekonominin düzeldiğini göstermez.

Türkiye'de ilki 1946 yılında uygulanmaya konulan, belirli aralıklarla da tekrarlanan ekonomik programlar sonucu, ekonomimiz düzelmek bir tarafa çıkmaza girmiştir. Ekonomisi çıkmaza giren ülkenin ordusu güç kaybeder, zayıflar. Güçlü ordusu olmayan bir millet bağımsızlığını kaybeder, ülke küresel düzeni kuranların, dayatanların, emperyalistlerin önünde diz çöker. Böyle bir duruma gelmemek için gerekli olan her türlü tedbiri derhal almak ve uygulamaya koymak zorundayız.

Türk milletine dost ve müttefik olarak gösterilen küresel düzen buyurucuları ve yerli işbirlikçileri hür yaşamamızın teminatı olan, devletimizi iç ve dış tehlikelere ve tehditlere karşı korumak, kollamak yetki ve sorumluluğunda olan (her devletin ordusunun görevi aynıdır) ordumuza sataşmaya başlamışlardır. Ordu, sanki bu milletin, Türk milletinin Ana-

yasal bir kurumu değilmiş gibi bir tavır alınmaya başlanılmıştır. Bu hususu asla gömemezlikten gelemeyiz. Ve düşünmeliyiz.

NATO içinde bulunan, soğuk savaş döneminde övülen ve takdir edilen Türk ordusuna acaba bugün niçin dil uzatılmaktadır? Bir ülkenin ordusu ne zaman hedef alınır?

Türkiye'ye hizmet etmek ve başarılı olmak için Türkiye'yi ve Türk milletini sevmek gerekmektedir. Tarihi, Türk tarihini bilmek gerekmektedir. Dünyayı tanımak gerekmektedir. Türkiye Devleti'nin, Türk milletinin nereye götürüldüğünü anlayabilmek için, Türkiye'de olan olayları anlayabilmemiz için de öncelikle itaat kültüründen sorgulama kültürüne geçmemiz gerekmektedir. Bizlere doğru diye sunulan, **"doğru budur"** diye verilen bilgilerin doğru olup olmadığını düşünmemiz, araştırmamız ve sorgulamamız gerekmektedir. Böylece, Türkiye'nin meselelerine Türk milleti kendi düşünce ve kararı ile ve dış telkin ve baskılara direnerek iç dinamikleri ile çözüm bulacaktır.

Türkiye'nin meselelerinin çözümü için atılan adımlarda **"Acaba Avrupa ne der? Acaba Amerika ne der? Acaba dünya ne der?"** diye tereddüde düşenler Türkiye için asla faydalı üretim yapamazlar. Çünkü başkalarının hoşuna gidecek fikir ve eylemlere Türkiye'nin menfaatine uygundur demek mümkün değildir. **Ayrıca; bağımsız bir devlet, uluslararası hukuka uymak şartıyla milli menfaatine uygun olan her türlü icraatı yapan devlettir.** Herhangi bir kuruluşa girmek için, ekonomisini düzeltmek için dış telkinlerle kanun çıkaran devlet, bağımsız bir milli devlet olamaz.

Bu kitabın ilk baskısı Ankara Ticaret Odası tarafından "İşte Türkiye Gerçeği" adıyla bastırılmıştır. Kitap yayınlandıktan sonra bana sorulan sorulardan, kitapta anlatılan bazı konuların tarihi belgelerinin de kitaba konulması gerektiğini anladım.

Matbaanın Osmanlı İmparatorluğu'na getirilmesini (Müslüman olan halk tarafından geç faydalanılmaya başlamasını) bir tarafa bırakırsak, Osmanlı İmparatorluğu'nun batılılaşma hareketlerinde kilometre taşları olan,

1826 Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması

1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması

1839 Tanzimat Fermanı

1856 Islâhat Fermanı

1876 I. Meşrutiyetin ilanı

1881 Muharrem (Düyun-u Umumiye) Kararnamesi

1908 II. Meşrutiyetin ilanı

konuları hakkında olumlu veya olumsuz yorumlar yapan yayınlar bulmak mümkündür. Ancak, bu belgelerin tamamının bugünkü Türkçe ile anlamlarını bir arada bulmak mümkün olmamıştır. İşte bu sebeple bu kitaba bahse konu tarihi belgelerin bugünkü Türkçe ile anlamları konulmuştur. Böylece, okuyucular konu hakkında benim yorumum yanında belgelerin bugünkü Türkçe ile anlamlarını okuyarak kendi yorumlarını yapmak imkanına da sahip olacaklardır. Böylece, bugün Türkiye'de tartışılan konuların yeni olmayıp Türk tarihinde, Osmanlı İmparatorluğu'nda 1826 yılından itibaren tartışıldığını ve yaşandığını göreceklerdir.

Diğer bir husus Türkiye Cumhuriyetimizi ve bugünümüzü çok yakından ilgilendiren Mondros Mütarekesi (Silah Bırakışımı Sözleşmesi), Misak-ı Milli (Milli Ant), Sevr Antlaşması, Mudanya Mütarekesi (Silah Bırakışımı Sözleşmesi) ve Lozan Barış Antlaşması, Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Garantörü olduğunu gösteren antlaşmaların metinlerini bir arada bulmak da mümkün değildir. Kitaba bu anlaşmaların metinleri de konulmuştur. Çünkü;

Bu belgeler bir bütünün parçalarıdır. Bir araya getirilip birlikte mütalaa edildiğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun 1826-1920 yılları arasında yaşadığı siyasi ve ekonomik olayların benzerlerinin 1938-2004 yılları arasında Türkiye Devleti'nde yavaş yavaş yaşandığı görülüp Türkiye Devleti'nin nereye gittiği veya zorla nereye götürüldüğü hususu sorgulanmak mecburiyetinde kalınacaktır.

Şöyle ki; Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupalı bir devlet olabilmek için yeni bir ordu kurması ve bedelli askerlik konusunda, azınlık vakıfları ve okulları konusunda, devlet tekellerinin kaldırılması konusunda, serbest ticaret sözleşmelerini imzalaması ve gümrük vergilerinin düşürülmesi konusunda, çok hukuklu bir sistemin uygulanması konusunda, azınlık hakları konusunda, rüşvetle mücadele ve devletin gelirlerinin artırılması konularında, yabancıların Osmanlı ülkesinde toprak satın alabilmesi konusunda yabancı sermayeyi Osmanlı ülkesine çekmesi konusunda çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bugün ülkemizde, gündemde olan konular da aynı konulardır.

Osmanlı İmparatorluğu bu konular ile uğraşırken ülkede borsa vurgunları olmuş, bankalar kurulmuş, bankalar tasfiye olmuştur. Aynen, Türkiye Devletinde yaşandığı gibi.

Yabancı dilde eğitim veren, eğitim kurumları kurulmuştur. Hatta devlet memurlarının belirli bir bölümüne yabancı dil bilmek zorunluluğu getirilmiştir. Aynen, Türkiye Devletinde olduğu gibi.

Bu çalışmalar yapılırken Osmanlı İmparatorluğu'nun bütçesi sürekli açık vermiştir. Gelirler, giderleri karşılamamıştır. Sürekli olarak dış ticaret açığı verilmiştir. İhracat, ithalatı karşılayamamıştır. Aynen, Türkiye Devletinde yaşandığı gibi.

Üretim, hizmet, bankacılık ve ticaret hemen hemen Avrupalıların ve onların yerli ortaklarının eline geçmiştir. Bugün olması istenildiği gibi.

Osmanlı İmparatorluğu borçla yaşayabilen bir devlet haline gelmiştir. Borçlarını ödeyebilmesi için kendisinin karar merkezinde bulunmadığı, Maliye Bakanlığı'nın dışında Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi'nin kurulmasına müsaade etmiştir. Benzer şekilde Türkiye Devletinin IMF denetiminde olduğu gibi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yöneticilerinin kendine olan güven duygusunun kaybolması ile beraber batıya hayranlık duymaları ve batıyı taklit etmelerinin sonucunda devletin idari, mali ve siyasi bağımsızlığından yavaş yavaş uzaklaşması sürecinin benzeri bir sürecin 1938 yılında M. Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye Devletinde yaşanmaya başlanıldığını görmekteyiz.

Bu ifade bir kanaat değildir. Kitabın ilerideki bölümlerindeki belgelerden, yapılan antlaşmalardan; çıkarılan ferman ve kanunlardan, İstatistiki verilerden, olaylardan çıkarılan sonuçların açıklamasıdır.

Benim aydın olarak hiçbir yabancı devlete karşı peşin olarak dost veya düşman olarak bakmak gibi bir önyargım yoktur. Çünkü uluslararası ilişkilerde sürekli dostluk veya düşmanlık kavramı yoktur. Karşılıklı eşitlik ve menfaat ilişkisi vardır.

Yine aydın olarak geçmişte ve günümüzde devletimizin yönetiminde yetkili ve etkili olan hiçbir kişi veya kuruluşun yanında veya karşısında olmak gibi bir tavrım olamaz, yoktur. Ama, geçmişte olmuş, günümüzde olan olayları sebep ve sonuçları açısından sorgulamak mecburiyetim ve sorumluluğum vardır. Kitabı okuyanların benim şahsım hakkındaki değerlendirmeyi bu çerçevede yapmaları gerektiği kanaatindeyim.

3 OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA SON 94 YIL

Yazının giriş bölümünde Türk milletinin tarih bilgisi ve bilincinden uzaklaştırıldığını belirttim. Çünkü;

Tarih; toplumların, milletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini, savaşlarını, uygarlıklarını, iç çekişmelerini, yer ve zaman ve de kişi adı belirterek inceleyen bir bilimdir.

Türk milletinin tarihini, tarih sahnesindeki yerini, önemini bilmenin, özümlemenin ve tarihten ibret almanın adına da tarih bilinci veya tarih şuuru denir. Tarih şuuru olmayan milletlerin, dış devletlerin baskı ve zorlamalarına, emperyalist arzularına karşı milli bir direnişi olamaz.

Diğer taraftan, tarih geçmişimizle ilgili bilgileri okuyup, geçmişte olan olaylardan sevinmek veya üzülmek için müracaat edilecek bir bilim değildir. Zira geçmişten üzülmek veya sevinmek bugünümüze doğrudan etkili olabilecek bir durum değildir.

Tarih, ibret alınacak, ders alınacak bir bilimdir. Geçmişte yapılan hatalardan ders alarak bu hataları bir daha yapmamamıza yardımcı olacak bir bilimdir. Tarihi bilmeyen milletlerin geleceklerini aydınlatmaları, gelecekleri hakkında gerçekçi programlar yapmaları mümkün değildir. Bilimin temeli belgedir. Tarih de ancak belgelerle bilim dalı olabilmektedir.

Bugün ülkemizde konuşulan, tartışılan konuları sorgulamamız ve sorularımıza doğru cevap bulabilmemiz için Türk tarihine özellikle Türk tarihi içinde Osmanlı İmparatorluğunun son 94 yılına bakmak şarttır. Zira, daha öncede belirtildiği gibi, daha ileride de belgelerini göreceğimiz, geçmişte Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde yaşanan olayların benzerlerinin günümüzde Türkiye Devleti'nde yaşandığını görüyoruz. Hep beraber düşünelim ve hatırlayalım.

16. yüzyıla Türk asrı, Akdeniz'e Türk gölü adını verdiren Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük imparatoru Kanuni Sultan Süleyman Han, Alman İmparatoru ve İspanya Kralı Şarlken'e esir düşen Fransa Kralı, I. Fransuva'nın annesinin yardım istemesi üzerine, I. Fransuva'ya Şubat 1526 yılında tarihi değeri çok önemli olan bir mektup yazmıştır (10).

Kanuni Sultan Süleyman Han'ın 1. Fransuva'ya yazdığı mektubun Osmanlıca metni (Ek-1)'de görülmektedir. Bugünkü Türkçe ile anlamı aşağıdaki gibidir.

3.1. Kanûni Sultan Süleyman Han'ın 1. Fransuva'ya Yazdığı Mektup

Allah yüce, çok zengin, itaat edilen ve yardım edendir.

Yüce ve güç sahibi Allah'ın adıyla başlarım.

Peygamberlik müessesesinin güneşi, yiğitlik burcunun yıldızı, Peygamberlerin öncüsü, doğru kişilerin uyduğu Muhammed Mustafa (SAV)'in bereketli mucizelerini anarım.

Ve onun sevdiği dört dostu olan Ebubekir, Ömer, Osman, Ali ve bütün mukaddes ruhlu evliyaların refakati ile derim:

Ben ki sultanlar sultanı, krallara taç giydiren, yeryüzünde Allah'ın gölgesi, Akdeniz'in, Karadeniz'in, Rumeli'nin, Anadolu'nun, Karaman'ın, Rum'un, Maraş'ın, Diyarbekir'in, Kürdistan'ın, Azerbaycan'ın, Acem'in, Şam'ın, Haleb'in, Mısır'ın, Mekke'nin, Medine'nin, Kudüs'ün ve bütün Arap ülkelerinin, Yemen'in ve daha nice memleketlerin, büyük ecdadımın (Allah onların nurunu artırsın) kahredici kuvvetleri ile feth eyledikleri ve kendim dahi ateş saçan kılıcımla feth eylediğim nice diyarın sultanı ve padişahı Sultan Bayezid Han oğlu Sultan Selim Han oğlu Sultan Süleyman Han'ım.

Sen ise Fransa Vilayeti'nin kralı Frençesko'sun...

Sultanlığıma sığınan adamın Frankpan ile gönderdiğin mektupla birlikte bazı önemli haberler iletilmiş, ülkenizin saldırıya uğradığını, halen hapiste bulunduğunuzu ve benden kurtuluşunuz için yardım talep etmişsiniz. Bütün istekleriniz bana arz olunmuş, olay bütün ayrıntıları ile anlaşılmıştır. Padişahın hapsedilmesi hiç olmayan bir şey değildir. Siz gönlünüzü hoş tutup üzülmeyin. Bizim ecdadımız (Allah onların kabrini nurlandırsın) daima düşmanı def etmek ve yeni ülkeler feth etmek için seferden uzak durmamışlardır. Biz de onların yolundan giderek ülkeler, sağlam kaleler feth ederek gece gündüz atımız eğerli, kılıcımız hazır beklemekteyiz. Allah hayırlar nasib etsin. Onun dilemesi ve iradesi neyi istemişse o olsun. Diğer haller ve haberleri adı geçen kişiden sorup öğrenebilirsiniz.

Kanuni Sultan Süleyman

Bu mektubu yazan Kanuni'nin hükmettiği imparatorluğun gücünü çok iyi bildiğini görüyoruz. Devletin, devlet yönetiminin ortaya çıkabilecek her türlü olaya karşı hazır ve hazırlıklı olduğunu öğreniyoruz. Bu-

gün, Avrupa Birliği'nin Türkiye Devleti'ni, Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti olarak gördüğü gibi o tarihte Kanuni'nin de Fransa'yı bir vilayet olarak görmekte olduğunu anlıyoruz. Ayrıca, Kanuni Sultan Süleyman Han'ın kendisini Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olarak gördüğünü, tanımladığını anlıyoruz.

Çok güçlü olan ve gücünün farkında olan Osmanlı belki de gücüne aşırı güvenden 1535 yılında Fransa ile "Barış, Dostluk ve Ticaret Antlaşması" imzalamıştır (11). Türk Hukuk Lûgat'ında teslim, mukavelesi anlamını taşıyan bu ilk kapitülasyon zamanla diğer devletlerle yapılan anlaşmalara da emsal olmuştur. Osmanlı ulusal egemenliğini kendi eliyle yaralamıştır. Bu antlaşma, Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünün azaldığı dönemlerde batı devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu'ndan adli, idari ve mali imtiyazlar elde etmelerine yol açmıştır. Dikkat çekici olan husus, Osmanlı İmparatorluğu bu imtiyazı en güçlü olduğu dönemde, sonucunu düşünmeden vermiştir.

Hiçbir güç sürekli olarak devam edemezdi. Osmanlı İmparatorluğu da güç kaybediyordu. Sultan II. Mustafa Han döneminde 1699 yılında imzaladığı Karlofça Antlaşması ile de batı karşısında siyasi ve askeri üstünlüğünün sona erdiğinin farkına varmıştır. Devletin güçlenmesi için tedbirler aramaya ve almaya başlamıştır.

Devletin yükselme devrinde büyük hizmetler gören Yeniçeri Ocağı'nın yanında 1793 yılında, Sultan III. Selim Han zamanında adı Türkçe olmayan Nizam-ı Cedid (Yeni Düzen) ordusu kurulmuştur. Orduyu eğitmek için Avrupa'dan uzmanlar ve danışmanlar getirilmiştir. 1807 yılında bu ordu dağıtılmıştır.

1826 yılında Sultan II. Mahmut Han döneminde ise Yeniçeri Ocağı tamamen ortadan kaldırılmış yerine bu defa adına Asakir-i Mensûre-i Muhammediye denilen yeni bir ordu kurulmuştur. Adı Türkçe olmayan, eğiticileri ve silahları Avrupa'dan getirilen bu ordunun ülkeyi kurtaracağı düşünülmüştür. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması da Vak'a-i Hayriye (Hayırlı Olay) olarak adlandırılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun adı Türkçe olan Yeniçeri Ocağı yerine, kurduğu ordulara verdiği adlar karşısında Karamanoğlu Mehmet Bey'i hatırlamamak mümkün müdür? Karamanoğlu Mehmet Bey 12/13 Mayıs 1277 tarihinde **"Şimdidengeru divanda, darigahta, barigahta meydanda ve pazarda, Türkçe'den gayri dil kullanılmaya"** diye Ferman yayınlamıştı (12).

Osmanlı İmparatorluğu batı karşısında gerilediğinin farkına varmıştır. Gerilemesinin sebebini ne yazık ki yönetimde değil ordusunda görmüştür. Mevcut ordusunu dağıtıp, adı Arapça olan, silahları ve eğiticileri batıdan getirilen yeni bir ordu kurmakla devletin güçleneceğini sanmıştır. Yanılmıştır.

Çünkü, Osmanlı İmparatorluğu'nun kara ordusu yeniçeriler ve atlı sipahilerden oluşmakta idi. Toprağın mülkiyetinin büyük kısmı devletin mülkiyetinde olup işletmesi Dirlik (Tımar) sistemi ile idi. Devlet belli alanda ve yılda belirli miktarlarda gelir getiren toprakları, devleti temsil eden, devletin egemenlik haklarını kullanan tımar sahiplerine verirdi. Tımar sahibi, toprağı işleyen köylüden vergi toplar, topladığı verginin bir kısmını devlete verir, ayrıca savaş çıktığında elinde tuttuğu tımarın gelirine göre belirli sayıda atlı askeri ile orduya katılırdı.

"Kanuni devrinde tekamülünün zirvesine erişen tımar sistemi, bu padişahın ölümünden sonra bozulma belirtileri göstermiştir. Vezir Rüstem Paşa zamanında tımarlar ilk defa iltizama verilmiştir. İltizam usulü, Osmanlı toprak rejimini bozan ve imparatorluğun yıkılmasında büyük rol oynayan sebeplerden biri olmuştur. Mültezimler sadece fazla vergi toplamayı istedikleri için reaya (köylü) bundan zarar görmüştür. II. Selim'in saltanatı sırasında Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa, bu bozulmanın önüne geçmek konusunda bir takım tedbirler almıştır. III. Murat devrinde tımar sistemindeki bozukluk daha da artmış, bir takım tımar sahipleri sadrazamlara rüşvet vererek vazifelerini yapmaktan kaçınmışlar; Beylerbeyi tımarları ehline değil, en çok rüşvet veren kimselere vermiş ve saray hediye yarışına giren kişilerle dolup taşmıştır. Rüşvetle vezirleri ve beylerbeylerini avuçlarının içlerine alan dirlik sahipleri tımarlarının vergilerini iltizama vermişler ve mültezimlerden aldıkları paralarla zevk-i safaya dalmışlar, mültezimlerde reayayı sıkıştırarak zor duruma düşürmüşlerdir. Fütühat geliriyle beslenen imparatorluk ekonomisi Avrupa'da din savaşlarının bitmesine doğru, duraklamış ve gelişen Batı teknolojisi karşısında gerilemek zorunda kalmıştır. Çabuk ve yeterli gelir temin etmek zarureti, dirlik sistemini sarsmış ve timarlar önceleri ehil kimselere verilirken, kısa sürede gelir getirmesi amacıyla en yüksek fiyatı veren mültezimlere devredilmeye başlanmıştır" (13).

Dirlik (timar) sisteminin bozulması ile beraber, devletin vergi toplama sistemi bozulmuştur. Tımar sisteminin bozulması beraberinde tarım sektörünün, köylünün geçim düzeninin de bozulması sonucunu getirecekti.

Osmanlı İmparatorluğu'nda paranın seyrine ve yeniçerilere gelince;

İlk Osmanlı akçesi 1327 yılında Orhan Gazi zamanında kesilmiştir. İlk Osmanlı sikkeleri yaklaşık 0,37 dirhem (3,22 gr) ağırlığında idi (14). 1450'li yıllara kadar 100 dirhem gümüşten 289 akçe kesilirken, Kanuni Sultan Süleyman Han'ın yerine geçen Sultan II. Selim Han tahta çıktığı zaman 100 dirhem gümüşten 450 akçe, 1584-1586 yılları arasında 100 dirhem gümüşten 800 akçe, 1618 yılında 100 dirhem gümüşten 1000 akçe kesilmiştir (15).

"Buna bağlı olarak fiyatlar 16. yüzyılın başındaki düzeylerinin 6 katına ulaştı. Bu durumdan en çok sabit gelirliler, bunların başında askerler ve memurlar etkilendiler. Geçim sıkıntısı çeken pek çok kişi memuriyetten ayrıldı. Memuriyet cazip bir meslek olmaktan çıktı. Askerler ikinci bir iş yapmak mecburiyetinde kaldılar. Yeteri kadar maaş veremeyen devlet bu duruma göz yummak mecburiyetinde kaldı. Böylece, Ocağın disiplini bozulmaya, askerlik ihmal edilmeye başlandı" (16).

17. yüzyılda mali durum düzelmeyince tağşişe (gümüş para içindeki, gümüş miktarın düşürülmesi) devam edilmiş ve 100 dirhem gümüşten 1700 akçe kesilmiştir (17). 1690'lı yılların başında gümüş kuruş kesilmeye başlamıştır. Başlangıçta 1 Osmanlı kuruşu 5 – 6 frank veya 80 akçe değerinde idi. 1704, 1718, 1732 ve 1789 yıllarında ayarlamalar sonucu 1810'lu yılların başında 1 kuruş 1 franka kadar düşmüştür (18).

Üzerinde durulması ve düşünülmesi gereken konu, yenilikçi olarak tanınan "II. Mahmut'un hükümdarlığı sırasında Osmanlı meskûlâtı (akçeleri) altın para olarak 35, gümüş para olarak 37 kez değiştirildi ve Türk kuruşunun rayici veya sterlin karşılığı 1814'de 23 iken, 1839'da 104'e düştü." (19). 1808 – 1839 yılları arasında kuruşun içindeki gümüş miktarı % 80 civarında azaltılmıştır(20). Paranın değeri sürekli olarak düşürülürken;

"Ulufeleriyle geçinemeyen yeniçerilerin esnaflaşmasına göz yumulmuştu. Esnaflık yaptığı için yeniçerilerin talime, eğitime ayıracakları zamanları yoktu. Oysa ateşli silahlardaki gelişme talimin önemini çok artırmıştı" (21).

Yeniçerilerin ücretleriyle geçinememeleri, esnaflık yaptıkları için eğitime ayıracak zamanlarının olmaması yanında; "Ocak defterine göre yeniçerilerin mevcudu pek çok olup maaşları o deftere göre verilirdi. Hakikatte ise ocak mevcudu maaş kaydına nispetle çok azdı; ocaktan ölüm ve sair suretle eksilenlerin isimleri bildirilip defterden silinmezdi; bu i-

simlere ait esame kağıdı yani hüviyet vesikası alınıp satılır, buna sahip olan her maaş çıktıkça elindeki esame kağıdıyla ismi var, cismi yok olan yeniçerilerin maaşını alırdı. Ocak ağalarının ve hariçten bir hayli kimselerin devlet ricali ve ûlemanın böyle satın alınmış esame kağıtları vardı"(22).

Mevcut yeniçeri sayısından daha çok sayıda yeniçeri için maaş ödendiği anlaşılmaktadır. Bazı etkili ve yetkili kişilerin sahtekarlık yaptığı, devleti dolandırdığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu yönetimi, tımar sisteminin bozulduğunu, vergi sisteminin bozulduğunu, toprağı işleyen köylünün ağır vergi yükü altında olduğunu, paranın değerinin düştüğünü, merkezde olan yeniçeri askerinin talimsiz olduğunu ve sayılarının dahi bilinmediğini, maaşları ile geçinemedikleri için askerlik dışında ticaretle uğraştıklarını, kısaca devlet yönetiminin ve devlet otoritesinin zayıflığını görmüş veya görmemiş, bu konularda tedbir alamamıştır.

Devletin daha iyi yönetilmesi için Yeniçeri Ocağı'nı kaldırıp yeni bir ordu kurmanın yeterli olacağını zannetmiştir. Bu yeni ordunun silah ve eğiticilerini Avrupa'dan getirmiş, ancak teknolojik olarak Avrupa'dan geri kaldığının farkına varmamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'dan geri kalmasının sebebini anlayamamıştır. Hastalığın teşhisi yanlış konulmuştu. Dolayısıyla tedavisi de yanlış olacaktı.

3.2. Osmanlı - İngiliz Ticaret Sözleşmesi

Devlet, ekonomideki, yönetimdeki bozulmanın, devlet otoritesinin zayıfladığının farkına varmamıştır. Ordusunun yapısını değiştirmiş ve yeni bir ordu kurmuştur. Yeni bir ordu kurulmasına rağmen Mısır Valisi ile yapılan savaşlar kaybedilmiştir. Merkezi yönetim, taşra, (Mısır) karşısında güçsüz kalmıştır. Batılı devletlerden Fransa'nın Osmanlı'ya karşı Mısır'ı desteklemesi, İngiltere'nin çekimser kalması üzerine, Rusya ile Osmanlı arasında bir savaş sırasında birbirlerine yardım edeceklerini kararа bağlayan, Hünkar İskelesi Anlaşması'nı 1833 yılında imzalamıştır.

Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya yaklaşması İngiltere'yi telaşlandırmıştır. Bu defa da İngiltere'nin Mısır'a karşı Osmanlı'yı desteklemesi karşılığında İngiltere ile 16 Ağustos 1838 tarihinde Sultan II. Mahmut Han döneminde Osmanlı-İngiliz Ticaret (Balta Limanı) Sözleşmesi imzalanmıştır (23).

Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi'nin bugünkü Türkçe ile metni (Ek-2)' de verilmiştir.

1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi ile hangi hususlar uygulamaya konulmuştur; inceleyelim.

1. Britanya uyruklularına ve gemilerine daha önce verilmiş olan kapitülasyonlar ve bu anlaşma ile verilen haklar süresiz olarak geçerli olacaktır. Diğer devletlerin uyruklarının ve gemilerinin sahip oldukları ve ileride alacakları imtiyazların tamamı Britanya uyrukları ve gemileri için de tanınacaktır (1. Madde).

2. Bazı ürünlerin devlet tarafından toplanarak yabancı tüccarlara satılması, aradaki kârın hazineye aktarılması, Yed-i Vâhit (devlet tekeli) usulü ortadan kaldırılmaktadır. İç gümrükler kaldırılmaktadır.

Britanya uyruklu tüccarlar ile onların temsilcilerinin, Osmanlı ülkesinde üretilen, imâl edilen malları iç ticaret veya ihraç etmek amacıyla hiçbir sınırlama olmadan satın alabilmesine yetki verilmiştir (2. Madde).

3. Britanya uyruklu tüccarlar ile onların temsilcilerine Türk üretimi, imâlatı veya mamullerinin toptan ticaretini yapması yanında perakende ticaret yapması imkanı da tanınmıştır. Bunlara, Türkiye'de ticaret yapan en imtiyazlı yerli tüccara verilen haklar verilmiştir. En imtiyazlı yerli tüccar kadar vergi vermesi kabul edilmiştir (3. Madde).

4. Britanya uyruklu tüccarlar ile onların temsilcileri Türk üretimi, imâlatı veya mamulatını ihraç etmek için satın aldığında hiçbir dahili vergi ödemeyecektir.

Satın alınan mal iskeleye götürüldüğünde % 9 iskele, ihraç edildiğinde % 3 gümrük vergisi ödeyecektir (4. Madde).

İhracat vergisi oranları düşürülmüş ve sabitleştirilmiştir.

5. İngiliz gemilerinin Çanakkale ve İstanbul boğazlarında bekletilmeyeceği kabul edilmiştir (5. Madde). Boğazlarda deniz trafiği, hemen, hemen İngiliz gemilerine göre tanzim edilecektir.

6. Bu sözleşme hükümleri Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya, Afrika, Avrupa'daki topraklarında ve Mısır'da da geçerli olacaktır. Türk Hükümeti diğer yabancı güçlerinde bu sözleşmeden faydalanmasını kabul etmiştir (6. Madde).

7. Büyük Britanya uyruklarının Türk Dominyonlarına yaptığı ticarette mal bedelinin tespitinde güçlükleri ve gecikmeyi önlemek, her malın gümrük tarifesini belirlemek üzere, Osmanlı-İngiltere arasındaki mal tra-

fiğini bilen, kişilerden bir komisyon oluşturulacaktır. Bu komisyon ihraç edilen Türk malları için gemiye yükleme mahallerini de belirleyecektir (7. Madde)

Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi'nin birinci bölümünde Osmanlı ülkesinden ihraç edilen mallarla ilgili hususlar açıklanmıştır. İkinci kısım, ek maddelerde ise Osmanlı ülkesine ithal edilecek mallar ile transit ticaret konuları hüküm altına alınmıştır. Bu hükümlerde;

1. Britanya üretimi, imâlat ve ürünü mallar ile Britanya uyrukluların başka ülkelerden kara ve deniz yoluyla getirilen bütün mallara % 3 gümrük vergisi ödendiğinde bu mallar Osmanlı ülkesine kabul edilecektir.

İthal edilen bu mallar için iç vergiler kaldırılmıştır. İthalatçı % 2 sabit bir vergi ödedikten sonra, içerde satılmasında, el değiştirmesinde veya yurt dışına ihraç edilmesinde ilave başka bir vergi ödemeyecektir (1. Madde).

2. Diğer ülkelerden Türkiye'ye getirilen mallar Britanya uyrukluları veya onların temsilcileri tarafından miktar kısıtlaması olmadan serbestçe satın alınabilecektir. % 2 vergi ödeyerek içerde satabilecekler veya ihraç edebileceklerdir (2. Madde).

3. Boğazlardan geçen Britanya gemilerinde bulanan bütün mallar, boğazlardan geçerken, başka bir gemiye yüklenirken, başka bir gemiye yüklenmek üzere karaya çıkarılırken hiçbir vergi ödenmeyecektir.

Başka bir ülkeye nakledilmek üzere Türkiye'ye ithal edilen veya ithal edilmiş olup ta başka bir ülkeye nakledilecek olan mallar için % 3 ithalat vergisinden başka bir vergi ödenmeyecektir (3. Madde).

Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu ülkesi serbest ticarete açılmıştır. Ülke açık pazar haline gelmiştir. Benzer anlaşmalar diğer Avrupa devletleri ile de imzalanarak zamanla Avrupa ülkelerinin tamamı bu haklardan faydalanır hale gelmişlerdir. Peki bu anlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu hangi ticari menfaati sağlamıştır? Hiçbir ticari menfaat sağlanamamıştır. Devletin ticareti tanzim etmek yetkisinden, hükümranlık hakkından vazgeçilmiştir. Tekeller kaldırılarak, gümrük oranları düşürülerek hazinenin gelirlerinin azalmasına sebep olunmuştur. Bu Ticaret Anlaşması Osmanlı İmparatorluğu'nun aleyhine diğer ülkelerin lehine işlemiştir. Osmanlı ülkesinden yurtdışına mal satılırken % 12 vergi alınmıştır. Osmanlı ülkesine mal alınırken % 5 vergi alınmıştır.

İngiltere, acaba Osmanlı İmparatorluğu ile niçin askeri işbirliği anlaşması değil de bu ticaret anlaşmasını imzalamış olabilir? Gerekçe bellidir.

1. İngiltere sanayileşmiş bir devletti, sanayileşmenin ortaya çıkardığı üretim fazlasının pazarlanması için gereken dış pazar Osmanlı İmparatorluğu'na ihracat yapılarak bulunabilirdi. Yeni ve geniş bir pazar bulunmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda yerli üretim, Avrupa'dan gelen mallarla rekabet edememiştir.

2. Osmanlı İmparatorluğu'ndan yeni hammaddeler temin etmek mümkün olabilirdi. Öyle de olmuştur. Ham madde temininde petrolün birinci sırayı alması ile de Osmanlı'ya saldırılar artmıştır.

3. Devlet tekeli kaldırılınca yerini yeni tekeller alabilirdi. Devlet tekelinin yerini yabancı tekeller almıştır.

"Sanayii devrimi Manş'ın öteki yakasına sıçradığı zaman Batı Avrupa ülkeleri gelişen sanayilerini özellikle İngiliz mallarının getireceği zarardan korumak için yüksek gümrük yasaları geçirmişlerdi. Fransa 1825 yılından başlayarak tekstil maddelerinin ithalini yasaklamıştı. Daha sonraki yıllarda Alman gümrük birliği (Zolleverein) İngiliz mallarını yasaklamamakla birlikte çok ağır vergiler koyarak ithalini hemen hemen imkansız hale getirmiştir. Avusturya İmparatorluğu ise 1600 kalem eşyaya çok ağır vergiler koymakla kalmamış 69 kalem eşyayı tamamen yasaklamıştır. Rusya ise aynı yıl süresince 300 kalem eşyanın Rusya'ya ithalini yasaklıyordu. Bu tedbirler sonucu İngiltere dikkatini Batı Avrupa'dan Yakındoğu'ya çevirmek zorunda kalıyor ve Osmanlı İmparatorluğu İngiliz ekonomik politikası açısından önem kazanıyordu"(24).

Avrupa devletleri yerli üretimlerini kota koyarak, gümrük vergilerini yükselterek, ithalini yasaklayarak koruyordu. Aynı dönemde, Osmanlı İmparatorluğu ise gümrük vergilerini indirerek yerli üretimi artıracağını sanıyordu. Aynen, bugün Türkiye'de birilerinin düşündüğü gibi.

Halbuki, Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması ile ilgili olarak İngiliz Palmerston "Ticaret münasebetlerinde Osmanlı Devleti bütün diğer devletlerden daha fazla serbest müsaadelerde bulunmaktadır."(25) Fransız Sefiri Roussin ise Fransız Dışişlerine yazdığı bir raporda "Babıâli hiçbir zaman bu sözleşme ile yaptığı kadar fedakârlık derecesine düşmemiştir. Bir çok maddelerde meselâ donyağında şimdiki vergi evvelkinin onda biridir. Bu hal bir ticari inkılaptan başka bir şey değildir"(26) diyordu.

Bu ifade batılıların Osmanlı'da inkılaptan ne anladıklarını açık bir şekilde anlatmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun imzaladığı serbest ticaret sözleşmenin ne anlama geldiği ve sonucunun ne olduğu konusunda İngilizler ve Fransızlar gerçeği görüyorlardı, ama Osmanlı İmparatorluğu yönetimi gerçeği göremiyordu.

Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması sonrasında neler olmuştur? Sıralayalım ve günümüzle karşılaştıralım.

1. Britanya uyruklu tüccarlar ile onların temsilcileri en imtiyazlı yerli tüccarla aynı hakka sahip olmuştur. Yerli tüccarların hepside imtiyazlı olmadığına göre ve bu sözleşme zamanla diğer Avrupa ülkeleri için de geçerli kılındığına göre yabancı tüccarlar bazı yerli tüccarlardan daha imtiyazlı bir hale gelmişlerdir. Osmanlı ülkesinde ticaretin yabancıların eline geçmesine sebep olan ortam hazırlanmıştır.

2. Osmanlı İmparatorluğu iç tezgahlarında üretilen mallar ucuz batı malları karşısında rekâbet edememiştir. Osmanlı pazarları geniş ölçüde yabancıların kontrolüne geçmiştir. Türkiye'nin 1995'de Avrupa Birliği ile imzaladığı tek taraflı Gümrük Birliği Antlaşması sonrası ülkemiz iç pazarı da yabancı malların istilasına uğramadı mı? Tarım ülkesi olan Türkiye tarım, ürünleri dahi ithal etmeye başlamadı mı?

3. Avrupa menşeli mallar karşısında Osmanlı üreticisi yavaş yavaş üretimini durdurmak mecburiyetinde kalmıştır. Bugün, Türk sanayicisi de Türk köylüsü de aynı durumda değil midir? Ayrıca, Türkiye'de, Türk tarım ürünlerinin üretimini sınırlandırıcı kanunlar yürürlüğe konulmadı mı?

4. Bazı ürünlerin devlet tarafından toplanarak yabancı tüccarlara satılması aradaki farkın hazineye aktarılması, Yed-i Vahit usulü (devlet tekeli) kaldırılmıştır. Bugün, Türkiye'de de devlet tekellerinin tasfiyesi istenilmiyor mu? İsteniliyor, hem de çok şiddetli bir arzu ile isteniliyor.

Osmanlı'da "vaktiyle Yed-i vâhid usûlünün kaldırılması sırasında bunun ziraatla uğraşanlar için zararlarından bahsedilmiş ve kaldırıldığı taktirde vâridatın artacağı ifade olunmuştur. Devlet, yukarıda işaret edildiği gibi, o günkü şarlar altında muâhedeyi imzalamak zorunda kalmıştı. Fakat durum zamanla ekicinin eskisinden daha fazla aleyhine döndü. Bu defa da birkaç ecnebi tüccar inhisarcı durumuna geçti. Şöyle ki; Bu tüccarlar adamlarını memleket dahiline göndererek daha mahsul çıkmadan muayyen bir fiyat üzerinden rençperle anlaşıp alacakları mik-

tarın parasını ödüyorlar, bu sûretle mahsûl alındığı zaman rayiç fiyatı ne olursa olsun rençper o tüccara bağlanıp parasını da önceden almış olduğundan ne bir başka tüccara satma, ne de rayiç fiyatı daha yüksek dahi olsa –ki bu her zaman böyle oluyordu- fiyat farkını talep etme imkânına sahip bulunabiliyordu. Mahsul miktarı ise ekseriya tüccarla yapılan mukaveleden az oluyor, bu taktirde rençper kararlaştırılanı temin etmek zorunda bırakılıyor ve bizzarur başka yerden, belki de anlaşma yaptığı fiyatını iki mislini bulan rayiç fiyatından satın alarak tüccara teslim ediyordu. Bu durumda pek çok kimse gün geçtikçe daha çok borçlanıp, neticede bütün serveti demek olan tarlası ve hayvanlarını da satarak fakru zarurete duçar oluyordu"(27).

Türkiye'de uygulanan tarım politikalarının uygulanmasına devam edildiği taktirde karşılaşılacak durum da hiç kuşku duyulmasın aynısı olacaktır.

5. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Avrupa'ya hammadde, Avrupa'dan Osmanlı İmparatorluğu'na sanayi ürünü satan, menfaati Osmanlı ile değil, Avrupa ile uyuşan yeni bir ticari sınıf doğmuştur. Kahır ekseriyeti Gayrimüslim olan bu grup Avrupalılar tarafından korunmaya, bu sınıfın da devlet idaresinde batı yanlısı baskılarının artmasına sebep olmuştur. Bugün Türkiye'de benzer işlevi gören üretim yapmak yerine, yabancı menşeli malları pazarlayan batının sözcüsü yeni bir ticaret sınıfı ortaya çıkmadı mı? İktidara kendi istedikleri siyasilerin gelmesi için her türlü gayreti göstermiyorlar mı? İktidara gelen siyasiler üzerinde batı adına baskı grubu olmak görevini yürütmüyorlar mı?

Düşünelim; 1838 yılında imzalanan Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi ile Türkiye'nin 1995 yılında Avrupa Birliği ile tek taraflı Gümrük Birliği Anlaşması imzalayarak, gümrük oranlarını düşürmesi arasında ne gibi bir fark vardır? Sonuçları bakımından ne gibi bir fark vardır? Hiçbir fark yoktur.

Osmanlının yaşadığı bu durumla ilgili olarak;

M. Kemal Atatürk 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir İktisat Kongresini açış konuşmasında "Osmanlı devleti hakikatte ve fiilen mahrumı istiklal bir hale getirilmişti. Filhakika bir devlet ki, kendi tebaasına vazettiği bir vergiyi ecnebilere vazedemez. Gümrük muamelâtını, rüsumunu memleketin ve milletin ihtiyacına göre tanzim etmekten memnudur. Ve bir devlet ki, fazla olarak ecnebiler üzerinde hakkı kazasını tatbikten mahrumdur. Böyle bir devlete bittabi müstakil denilemez. Devletin ve milletin hayatına vukuu bulan müdahalat yalnız

bu kadar değil, daha fazla idi. Doğrudan doğruya milletin ihtiyacatı hayatiyesinden olan, mesela şimendöfer yapmak için, meselâ fabrika yapmak için, mesela herşey yapmak için devlet serbest değildi. Behamahal müdahale vardı. Binaenaleyh hayatını teminden men ettirilen bir devlet müstakil olabilir mi? Arz ettiğim gibi hakikatte devlet istiklalini çoktan kaybetmişti ve Osmanlı ülkesi ecnebilerin serbest bir müstameresinden başka bir şey değildi ve Osmanlı halkı içindeki Türk milleti de tamamen esir bir vaziyete getirilmişti. Bu netice arz ettiğim gibi milletin kendi iradesine ve kendi hakimiyetine malik bulunamamasından ve bu irade ve hakimiyetin şunun bunun elinde istimal edile gelmiş olmasından neşet ediyor" (28) demişti. Yabancılara ayrıcalıklı ticaret yapma hakkının verilmesinin sonuçlarını özetlemişti.

3.3. Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayûnu)

Mevcut orduyu dağıtarak yeni bir ordu kurmakla, devlet tekellerini kaldırmakla, serbest ticaret anlaşmaları imzalamakla, gümrükleri kaldırmakla devletin işleyişinin düzelmesi mümkün değildi, devam edilmesi gerekiyordu. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu da devam etmiştir. Yapılan işlerin hukuken tanzimini düşünmüştür.

İçte huzuru temin etmek, dışta emperyalist devletlerin Gayrimüslim vatandaşları (azınlıkları) korumak bahanesiyle Osmanlı İmparatorluğu'na yaptıkları baskıdan kurtulmak, Avrupalıları memnun etmek gerekiyordu. Çözüm aranmıştır. Çözüm olarak bugünkü Türkçe ile hayırlı düzenlemeler diyebileceğimiz Tanzimat Fermanı yayınlanmıştır (29).

Ferman yayınlanmasından önce Hariciye Nazırı (Dışişleri Bakanı) Mustafa Reşit Paşa, Londra ve Paris'te görüşmeler yapmıştır. Ferman muhtevası hakkında Avrupalılar ile mutabakat sağlanmıştır. Sultan Abdülmecit Han da bir Islâhat programının gerekliliğine inandırılmıştır.

Bugünkü Türkçe ile metni (Ek-3)'de (30). Osmanlıca metni (Ek-4)'de bulunan Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayûnu) 3 Kasım 1839 tarihinde yabancı elçilerin, halkın ve devletin ileri gelenlerinin ve Gayrimüslim cemaatlerin dini liderleri önünde okunmuştur. Osmanlı'nın kendi isteği ile kendisini inkar edip Avrupalıya benzemek hareketi olan Tanzimat Fermanı ilanı ile İstanbul'da bayram sevinci yaşanmıştır.

Tanzimat Fermanı içinde bulunulan zor durumun, çelişkilerin ifadesidir. Çelişki, Fermanın girişinde görülmektedir. Bir taraftan eski adetler, uygulamalar ve İslam Hukuku savunulmaktadır. Devletin yücelmesi ve yükselmesi eski sisteme bağlanmaktadır. Devletin gücünün azalması

eski sistemden uzaklaşmaya bağlanmaktadır. Diğer taraftan Avrupalıların kabul edeceği yeni yasalar çıkarılacağı belirtilmektedir. Eğer ortada bir sistem varsa, niçin yeni bir sisteme ve kanunlara ihtiyaç duyulduğunun açıklanması zorunluluğu vardır. Sultan Abdulmecit Han, acaba bir yenilikçi midir? Yoksa, eski sosyal düzeni güçlendirecek olan birisi midir?

Tanzimat Fermanı hangi hususları açıklamaktadır. İnceleyelim, görelim.

1. Tanzimat Fermanı'nın en önemli özelliği, Padişahın kendi Fermanı ile mutlak hakimiyetinin sınırlandırılmasıdır. Yeni kanunların çıkarılacağının vaat edilmesidir. Türkiye'de yazılı Anayasa oluşturulması için başlangıç noktasıdır. Kanun kuvveti kabul edilmektedir.

2. Askerlik süresi belirlenecektir. Az nüfuslu yerden az, çok nüfuslu yerden çok sayıda asker alınacaktır. Askerlik süresi 4 veya 5 yıl süreli olacak, görev sürelerini dolduranların yerine, yenilerinin alınması konusu yasallaştırılacaktır.

3. Can, namus ve mal güvenliği olmayan ülkede insanlar güvensizliğin verdiği korku ve tedirginlik içinde sürekli kaygı ile yaşarlar. İnsanların rahatlık ve huzur içinde yaşaması, devlete, toplum düzenine ve birbirine saygılı olması, vatan sevgisinin çoğalması için can, namus ve mal güvenliği sağlanacaktır, korunacaktır.

4. Mahkemeler açık olacaktır. Hiç kimse halka kapalı oturumlarda yargılanmayacaktır, idam uygulaması gizli olmayacaktır.

5. Devletin giderlerini karşılamak için vergi almak gerekmektedir. Bundan böyle, Osmanlı ülkesinde herkes, durumuna, mal ve emlâkine göre ve uygun oranda vergi verecektir. Ancak; halktan alınan verginin yerli yerinde kullanılması, yararlı işlerde ve doğru yolda harcanması öngörülmektedir.

Hiçbir kimseden, her hangi bir ad altında, belirlenmiş vergiden başka bir şey alınmayacaktır.

6. Suç ve kabahatin sorumluluğunun kişisel olduğu kabul edilmiştir. Suçlunun yakınları ve mirasçıları sorumlu tutulmayacaktır. Suçlunun mal ve mülküne el konularak, mirasçılar bu haktan mahrum bırakılmayacaktır.

7. Osmanlı tebaası Müslümanlar ile başka dinden olan halk toplulukları bu Fermanda öngörülen haklar ve yetkilerden hiçbir ayırım gözetmeksizin eşit olarak yararlanacaklardır.

8. Devlet görevlilerinin birikmiş alacakları ödenecektir.

9. Rüşvetle mücadele yasasına maddeler eklenerek bu konu kökünden çözülecektir.

10. Şeriat ahkamına uymayan kim olursa olsun cezalandırılması için yasa düzenlenecektir.

11. Bu Fermanın bir örneği İstanbul'da bulunan yabancı devlet elçilerine gönderilecektir. Fermanın uygulanmasına dost devletler tanık olacaklardır.

Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi'nin imzalandığı, Tanzimat Fermanı'nın ilan edildiği 1838-1839 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nda tartışılan, üzerinde durulan konular:

Serbest ticaret, kalkınma, devletin şeriat kurallarından uzaklaşması, demokratikleşme, askerlik, can ve mal güvenliği yeni vergiler, alınan vergilerin yerinde kullanılmaması, rüşvetle mücadeledir. Peki, bugün Türkiye'de tartışılan konular nelerdir? Tartışmasız hemen hemen aynı konularıdır.

Fermanın en önemli konusu, bu Fermanın bir suretinin İstanbul'da bulunan yabancı devlet elçiliklerine verilmesi ve uygulamasının Osmanlı tarafından değil yabancı devletler tarafından izlenilmesinin istenilmesidir. Fermandan açık olarak görüldüğü gibi Osmanlı İmparatorluğu yöneticileri kendilerine olan güven duygusunu kaybettikleri gibi iç dinamiklere, halkına da güvenmemektedir. Dış dinamiklere yani yabancılara, Avrupalılara, güvenmektedir, yabancıların desteğini aramaktadır.

Osmanlı yenileştiğini sanıyordu. Yenileşmenin Avrupalılar tarafından da izlenmesini istiyordu. Ama; Osmanlı'da ordunun eğitimi ile görevli Alman General Moltke ise yapılan yenilikler ile ilgili olarak, 1841 yılında yazdığı kitapta şöyle diyordu "Reform diye yapılan her şey dış görünüşten, taslaktan başka bir şey değildi, reformun adı vardı sadece. Avrupa örneğine göre bir ordu kurulmuştu, askerler Rus askeri gibi giyiniyorlardı, talimnameler Fransa'dan, silahlarda Belçika'dan alınmıştı. Sarıklı askerler Macar eğeri, İngiliz kılıcı kullanıyorlardı ve de her ulusun ordusunun yöntemine göre eğitimden geçiriliyorlardı" (31).

Tanzimat, özü unutup, batıyı taklit hareketidir. Osmanlı'yı batıya beğendirme, Müslüman Türk toplumunu farklı değerleri olan Hıristiyan Avrupa'ya özendirme hareketidir. Şimdi düşünelim. Temeli milli devletten ve milli değerlerden uzaklaşmak olan, Avrupa Birliği'ne girmek için hazırlanan "Ulusal Program" ve seri halde çıkarılan "Uyum Yasaları"

acaba nasıl ve kimleri memnun etmek, Türkiye'yi kimlere beğendirmek için hazırlanmıştır?

Kanuni Sultan Süleyman Han zamanında devletinin güçlü olduğunu bilen Osmanlı Sultan III. Selim Han'dan itibaren batı karşısında güçsüz kaldığının farkına varmıştır. Güçlenmek ve yanında görünmek için de İngiltere ile Serbest Ticaret Sözleşmesi imzalanmıştır. Daha sonra bu sözleşme hemen hemen Avrupalı devletlerin tamamı için geçerli kılınmıştır. Diğer taraftan da devletin demokratik bir yapıya kavuşturulması için Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir. Böylece, 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması ile ticareti, 1839 Tanzimat Fermanı ile de iç denetimini Avrupalılara vermiştir. Dış denetime tabi olan bir ülkede demokrasinin olamayacağı düşünülememiştir. Peki sonuç ne olmuştur? Osmanlı güçlenmiş, maliyesi düzelmiş midir? İhracatı artırmış mıdır? Hayır.

"1838'de gümrük resimlerini % 12'den % 3'e indirerek gümrük kapılarını açan Osmanlı Devleti, ilk beş, altı yıl büyük bir gelişmeye öncülük etmişti. İthalat beş kat artmış, buna karşılık ihracat üç katına çıkmıştı" (32). Devletin dış ticaret açığı artmıştır. O dönemde ihracatın ithalatı karşılama oranı % 60 mertebesindedir.

"1839 ile 1844 arasında geçen altı yıl içinde bütün madeni para stokunu ticaret açığını ödemek için dış ülkelere göndermek zorunda kalmıştı"(33).

Ortada altın ve gümüş para olmadığına göre konuya bir çözüm bulunması gerekirdi. "Kaime, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında altın paraya çevrilebilir kağıt para olarak ortaya çıkmıştır. Kaime adı altında sırası ile 1256 (1839), 1277 (1861), 1297 (1876) yıllarında tedavüle çıkarılmıştır. 1839 ve 1861 yıllarında çıkarılanlar 23, 1876 yılında çıkarılanlar ise dört sene kadar tedavül edilmiştir.

1256 (1839) tarihinde çıkarılan kaimelere "Kaimeyi Mütebereyi Nakdiye" adı verilmiştir ve her biri 500 kuruşluk olmak üzere 160.000 kiralık ihraç yapılmıştır. Bu kaimeler faizli idi ve yılda % 8 faiz getiriyordu. Aslında Hazine bonosu sayılması gereken bu kaimeler el yazısı ile yazılarak hazırlanmıştır. Tasarruf sahiplerinin bu kaimelere gösterdiği rağbet üzerine 240.000 liralık ek bir parti piyasaya sürülmüştü. Yeni kaimeler 250, 100 ve 50 kuruşluk idi ve elle itinalı olarak yazılmadıkları için – bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda hattatlık yani yazıcılık önemli bir meslek idi; fakat hükümet pahalı hattatlar yerine ucuzlarını kullanınca bunların yazılarını kopya etmek kolay oldu – sahteleri de piyasaya sürülmüştü. Bunun üzerine yeniden 1000, 500, 250, 100 ve 50 kuruşluk kaime-

ler çıkarılarak bunların her birinin üzerine anapara ve faizlerinin üstüne mühür basıldı. 1258 (1841) senesinde el yazılarının kolayca taklit edilmesi dolayısı ile bu defa matbaada basılmış kaimeler çıkarılarak el yazısı kaimelerle değiştirildi. Ancak, bunların da sahteleri ortaya çıktığı ve özellikle vilayetlerde sahteleri ile asılları arasında ayırım yapmak zorlaştığı için aradan üç ay geçmeden sadece İstanbul'da geçerli olacakları ilan edildi. 1259 (1842) yılında 100.000 liralık daha aynı kaimelerden piyasaya sürüldü.

Gerçekte altına kabili tahvil olması gereken kaimeler ilk piyasaya çıkarılışlarından kısa bir müddet sonra faizli olmalarına rağmen altına oranla %30 – 40 eksiği ile tedavül etmeye başlanmıştı. Fakat Hükümet bu farkı önlemek için bunları gümrüklerde gümrük resmi ödenmesinde ve hazine ödemelerinde üzerlerine yazılı olan değerden kabul ettiği ve faizlerini de yılda iki defa muntazam ödemeye başladığı için bir ara kaimelerin başa baş duruma geldiği de görülmüştür. Bu durumda %8 faiz yüksek geldiği ve bu sebeple de kaimelerin tedavül yerine iddihar vasıtası haline gelmesi üzerine Hükümet tedavülü sağlamak için bir nevi konversiyonla faizleri %6 indirdi. 1260 (1843) yılında yapılan bu operasyonla eski tahviller yenileri ile böylece değiştirilmiş oluyordu. Hükümet kaimelerin özellikle bozuk para olarak tedavül edilmesi için 1267 (1850) yılında piyasaya bu defa faizsiz 10 ve 20 kuruşluk kaimeler çıkarmıştı. Bir yıl sonra bir parti daha ihraç edilmiş ve bu arada Amerika Birleşik Devletleri'nde basılarak İstanbul piyasasına sürülen 120.000 liralık sahte kaimelerin etkisi ile kaimelerin değeri bir anda hızla düşmeye başlamıştı. Piyasadaki paniği önleyebilmek için Hükümet bu defa İstanbullulardan adam başına bir buçuk liralık bir ianeyi umumiye ye başvurmuş ve bu şekilde toplanan 1268 (1851) yılında iki defada 400.000 liralık kaime halkın önünde yakılmıştı" (34).

Ortada sermaye – para yoktur. Para yok ise borçlanma ortaya çıkacaktır. Borçlanma ihtiyacı faizleri yükseltecektir. Tanzimat Fermanı ilan edildiği tarihte. "Ren Nehri sularını tarıma açan bent ve arklardan yararlanan Fransız köylüsü, köyüne kadar gelen banka ajanlarından aldığı krediye yüzde 4 faiz ödüyordu. Bunun gibi, örneğin İstanbul'da ki yemenici gedikleri (loncalar) aralarında birbirlerine kefil olma gibi bir danışma olmasına rağmen Galata piyasasından aldıkları krediye en az yüzde 18 faiz ödüyorlardı. Oysa aynı günlerde Fransa'nın Lyon Kentindeki ipek dokumacılarının ödedikleri faiz % 5'İ geçmiyordu. İşte Tanzimat ve yukarıda işaret ettiğimiz ticaret anlaşmaları, iç ve dış ticarette,

özellikle tüketim yapısındaki değişmeler ve gelişmeler dolayısıyla ortaya bir finansman sorunu çıkarmıştı" (35).

Bu finansman sorununun çözülmesi gerekmekteydi. Osmanlı bu hususu görmese dahi birileri görecekti.

"Ticaret hacminin görülmemiş bir şekilde artması işin finansman yönünü ön plana çıkarmış ve dış ticaretin açık vermesi sebebiyle ortaya çıkan tediye bilançosu açığını kapatma çarelerinin başında bankacılığın geldiği anlaşılmıştır. Bu merkantilist gelişme bankaların kurulmasını ve Avrupa bankalarının Osmanlı liman kentlerine yerleşmesinin en birinci sebebi olacaktır" (36).

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'nde olduğu gibi Osmanlı'da da devlet gelirleri devlet giderlerini karşılayamadığı için devlet içeride Galata Bankerlerine borçlandığı gibi 1854 yılından itibaren dışarıda da Avrupa bankalarından borçlanmaya başlamıştır.

"Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin daha çok İngiliz sermayesi kanalıyla borçlanmaya gitmesinin bir uzantısı olarak, İngiliz Kralı'nın emriyle merkezi Londra'da ve en büyük kuruluşu İstanbul'da bulunan Bank-ı Osmani (Ottoman Bank)'ın 1856 yılında kurulduğunu görüyoruz" (37).

Türkiye'nin iç borçlanma ihtiyacının artması, reel faizin yükselmesi ile beraber iktidarlara yakın olmak şartıyla neredeyse her isteyene banka kurma müsaadesi verilmesinin gerekçesi de çok iyi anlaşılmaktadır. Ayrıca; tek taraflı Gümrük Birliği Anlaşması imzalaması ve en son yaşanan 2001 yılı ekonomik krizinden sonra yabancı bankaların Türkiye'ye gelmeleri Türk bankalarını ele geçirmek istemeleri ile ne kadar da benzerlik göstermektedir.

Osmanlı'da vergi sistemi bozulmuş, gelirleri azalmıştır. Bütçe dengesi bozulmuştur. Devletin ithalatı, ihracatından daha çok artmıştır, dış ticaret açığı büyümüştür. Paranın değeri düşürülmüştür. Devletin elinde bir bankası dahi yoktur. Osmanlı İmparatorluğu bu meselelerini görüp çözüm aramamış ve çözüm için sihirli kavram olan **"Avrupalı olmak"** sevdasına tutulmuştur. Kanun çıkarmakla, Avrupa'ya öğrenci göndermekle her şeyin düzeleceğini ummuştur. Avrupalı olunacağını sanmıştır. "Tanzimat Fermanı (3.11.1839) ile Islahat Fermanı (28.2.1856) arasındaki 17 yıllık dönemde Fransa'ya Osmanlı Hükümeti tarafından kırk üç öğrenci yollanmıştır. Gönderilen öğrencilerin yirmi altısı Müslim on yedisi gayri Müslim'dir" (38).

3.4. Islahat Fermanı

Tanzimat Fermanı Osmanlı'yı Avrupalının istediği şekilde batılılaştıramamıştır. Rusya'nın Osmanlı ülkesindeki Gayrimüslim azınlığın hamiliğini istemesi, İngiltere, Fransa ve Sardunya Devletleri'nin Osmanlı'nın yanında yer alması ve bu ülkelerin Tanzimat Fermanı'yla Müslüman ve Müslüman olmayan, tebaanın eşit olmadıklarını bildirmeleri ve yeni bir ferman yayınlanmasını istemeleri üzerine 28 Şubat 1856 yılında yayınlanmıştır.

Batılılar tanzim ettikleri devleti şimdi de ıslah etmek istiyorlardı ve Avrupalı olmanız için önce reform yapınız diyorlardı. Bu sebeple Kırım Savaşı'nın sonlarına doğru, Paris Antlaşması'ndan önce okunmuştur (39).

Fermanın bugünkü Türkçe ile metni (Ek-5)'de, Osmanlıca metni (Ek-6'da) görülmektedir.

Peki, Islahat Fermanı'ndan ne anlıyoruz? Islâhat Fermanı hangi hususları kapsamaktadır? Şimdi bu hususları görelim.

1. Dost devletlerin yardımıyla devletin dış itibarı artmıştır. (Bu ifadeden ne anlaşıldığı daha ileride görülecektir.)

2. Ülke kalkınmakta ve zenginleşmektedir.

3. Tanzimat Fermanı'yla her din ve mezhepten olan halka verilen hak ve menfaatler bu Fermanla tekrarlanmaktadır. Genişletilmektedir.

4. Gayrimüslim cemaatlerin idaresi her bir cemaatin ruhban sınıfı ve halkı arasından seçilmiş meclis tarafından yapılacaktır.

5. Şehir, kasaba ve köylerde ibadethane, okul, hastane ve mezarlıkların tamiri ve yeniden inşasına Patrik ve cemaatin ileri gelenlerinin teklifi ile müsaade edilecektir.

6. İmparatorluk içinde bulunan her cemaat, kendi okulunu açabilecektir.

7. Gayrimüslimler devlet memuru olabilecektir.

8. Müslümanlar, Hıristiyanlar ve diğer Gayrimüslimler arasındaki ticaret ve cinayet davalarına bakacak karma mahkemeler kurulacaktır.

9. Gayrimüslimler arasındaki soy ile ilgili ve özel davalara dava sahibi isterse cemaat meclisleri bakabilecektir.

10. Ceza ve Ticaret Kanunları çıkarılacaktır. Hapishaneler ıslâh edilecektir.

11. Gayrimüslimler askere alınacaktır. İsterlerse bedel ödeyerek askerlikten muaf olabileceklerdir.

12. Rüşvet ve yolsuzlukla ilgili konular şiddetle uygulanacaktır. Bu konuda suçlu bulunan her kademedeki memurlar cezalandırılabilecektir.

13. Eyalet ve Vilayet Meclisleri'ne, inanca göre Müslüman ve Müslüman olmayan azalar seçilecektir.

14. Yabancıların gayrimenkul satın alabilmesine ve satabilmesine imkan verecek kanun çıkarılacaktır.

15. Para basımı ve maliye işlerinde yenilikler yapılacaktır. Banka kurulmasına karar verilmiştir.

16. Tarım ve ticaretle üretimin artırılması için Avrupa'nın eğitiminden, tekniğinden ve sermayesinden faydalanılacaktır.

Tanzimat Fermanı bütün Osmanlı tebaasını kapsamaktaydı. Islâhat Fermanı ise Gayrimüslim tebaa için ve Avrupalıların hoşuna gitmesi için hazırlanan bir Fermanı'dır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki azınlıkların korunması programıdır. Bu ferman ile Osmanlı İmparatorluğu çok hukuklu bir sistemi kabul etmiştir.

Şimdi düşünelim. 1856'da yayımlanan Islâhat Fermanı ile bugün Türkiye'de tartışılan:

1. Yabancı vakıflarla ilgili kanun çıkarılması.

2. Tevhid-i Tedrisat Kanununun delinmesi, her isteyenin istediği dilde eğitim yapan okullar açabilmesi istekleri, Türk eğitim sisteminde Türkçe'nin yerini İngilizce'nin alması.

3. Türk Milleti ve Türk vatandaşı şuuru yerine Türkiyelilik ve cemaat şuurunun yerleştirilmesi gayretleri.

4. Fermanda belirtilen "ziraat ve ticaretin gelişmesinin önündeki engeller kaldırılsın" ifadesi ve bugün Türkiye'de "özel sektörün önü açılsın" tekerlemesi.

5. Yabancıların gayrimenkul satın alabilmesi ve satabilmesi.

6. Ülke kalkınmasının yabancı sermaye ve teknolojiye bağlanması, kendine güvenin azalması, ülkenin kaynaklarının ve imkanlarının bilinmemesi, araştırılmaması.

7. Bugün Türkiye'de bazı sözde aydınların çok hukuklu sistemi savunması.

8. Yolsuzluk ve rüşvet ile ilgili kanunların devletin bazı görevlilerine karşı uygulamaya konulamaması, işletilememesi.

9. Cezaevleri konusunda sürekli olarak korsan gösteriler yapılması.

10. Bedelli askerlik ve profesyonel ordudan bahsedilmesi.

11. Her gelen siyasi iktidarın, Türkiye'yi geliştirdiğini ve zenginleştirdiğini iddia etmesi

konuları birbirleri ile nasıl da birebir örtüşmektedir.

Fermanın başlangıç kısmında, dost devletlerin yardımıyla devletimizin dış itibarı artırmış deniliyordu. Çünkü,

Fermanın yayınlanmasının mükâfatı olarak da 30 Mart 1856 tarihinde imzalanan Paris Anlaşmasına "Haşmetli Fransa İmparatoru, Haşmetli Avusturya İmparatoru, Haşmetli Grand Britanya ve İrlanda Kraliçesi ve Padişahı ve Haşmetli Prusya Kralı ve Padişahı ve Haşmetli Bütün Rusyalar İmparatoru ve Haşmetli Sardenya Kralı ve Padişahı, Yüce Saltanatın Avrupa genel hukukundan ve topluluğun menfaatlerinden faydalanacağını ilan ederler. Söz konusu hükümdarların her birisi, ayrı ayrı Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğüne uymayı taahhüt ederler. Bu taahhütlerinin uyulmasına müştereken kefil olurlar. Bu durumu bozacak herhangi bir olaya genel menfaatlere aykırıdır diye bakacaklardır" 7. maddesi konulmuştur (40). (Ek – 7).

Osmanlı İmparatorluğu Avrupalı bir devlet olarak kabul edilmiştir. Avrupalı devletlerin haklarından ve hukukundan faydalanması uygun görülmüştür. Toprak bütünlüğü garanti altına alınmıştır.

Türkiye 2004 yılında Avrupa Birliği üyesi olamamıştır. Avrupa Birliği Üyeliği için müzakere tarihi beklemektedir. Oysa, Osmanlı İmparatorluğu 1856 yılında Avrupalı bir devlet olarak kabul edilmişti.

Avrupalıların bu yaklaşımı Osmanlı İmparatorluğu'na acaba ne kazandırmıştır?

Bu sorunun cevabı Misak-ı Milliyi kabul eden Osmanlı Meclis-i Mebusan'ının işgal kuvvetleri tarafından 16 Mart 1920 tarihinde basılmasında ve 10 Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'na dayatılan Sevr Antlaşması'nın maddelerinde çok açık bir şekilde bulunacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Gayrimüslimlerin haklarını korumak için yayımlanan Islahât Fermanı'nı, Osmanlı İmparatorluğu Avrupalı bir devlet olarak kabul edilmek için yayımlamıştır. Avrupalılar ise Osmanlı İmparatorluğu'nun iç işlerine karışmak için yayımlatmışlardır. Berlin

Antlaşması ile de fermana uluslararası nitelik kazandırmışlardır. Daha ileride görüleceği gibi Sevr Antlaşması'nın 140-151. Maddeleri de azınlıkların korunması konusundaki hususlardı.

Lozan Barış Antlaşması ile azınlıklar konusuna son verilmiştir. Antlaşmanın 38.-44. Maddeleri azınlıkların korunması hususunu açıklamaktadır. Türkiye'de yaşayan Gayri Müslim vatandaşlarımız azınlık olarak kabul edilmiştir. Ancak, Türk vatandaşlarının tamamı ayırım yapılmaksızın kanun önünde eşittir. Kamu düzeninin korunması için Türk vatandaşlarına yükümlenen zorunluluklardan bağışık tutulmayacaktır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmek için kabul ettiği, Avrupa Birliği'nin de sözde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınması için Kopenhag Ölçütü olarak dayattığı **"azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların istikrarının gerçekleştirilmesi"** ifadesinin geçmişte yapılan dayatmalarla örtüştüğü açıkça görülmektedir.

Bir devletin iktisadi durumu hakkında bilgi sahibi olmaya yardımcı olabilecek iktisadi veriler içinde bütçe ve dış ticaret verileri önemli verilerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun bütçe ve dış ticaret verilerini tam olara bulmam mümkün olamadı. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1877 – 1911 yılları bütçe verileri ile 1878 – 1913 yıllarına ait dış ticaret verilerini inceleyelim. Batılılaşmak, zenginleşmek ve Avrupalı bir devlet olmak için çalışmalar yapan Osmanlı'da bu değerler nasıl bir gelişme göstermiştir?

Devlet bütçesi düzelmiş midir? Devletin gelirleri, devletin giderlerini karşılayabilir duruma gelmiş midir?

İhracat artmış mıdır? İhracat karşılığında elde edilen gelir, ithalat için harcanan gideri karşılayabilir bir duruma gelmiş midir? İnceleyelim, görelim.

İnceleme sonunda batılılaşmak, zenginleşmek isteyen Osmanlı İmparatorluğu'nun yavaş yavaş batılıların idari, siyasi ve ekonomik vesayeti altına girdiğini ve sonunda parçalandığını göreceğiz.

3.5. 1887/1888 – 1910/1911 Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Gelir ve Gideri

1887/88-1910/1911 Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Gelir – Gider Çizelgesi (41)

X Milyon Kuruş

Yıl	Tahsilât (Gelir)	Sarfiyat (Gider)	Açık	% Gelirin Gideri Karşılama Oranı
1887 / 88	1556	1909	-353	81,5
1888 / 89	1571	1841	-270	85,4
1889 / 90	1618	1805	-187	89,6
1890 / 91	1588	1762	-174	90,1
1891 / 92	1667	1764	-97	94,5
1892 / 93	1705	1798	-93	94,8
1893 / 94	1698	1812	-114	93,7
1894 / 95	1650	1800	-150	91,7
1895 / 96	1597	1708	-111	93,5
1896 / 97	1605	1769	-164	90,7
1897 / 98	1744	1979	-235	88,1
1898 / 99	1763	1999	-236	88,2
1899 / 1900	1809	1826	-17	99,0
1900 / 01	1766	1868	-102	94,5
1901 / 02	1816	1901	-85	95,5
1902 / 03	1853	2015	-162	91,9
1903 / 04	1972	2266	-294	87,0
1904 / 05	1904	2270 (T)	-366	83,8
1905 / 06	2031	2310 (T)	-279	87,9
1906 / 07	2165	2420 (T)	-255	89,4
1907 / 08	2454	2590 (T)	-136	94,7
1908 / 09	2583	2685	-102	96,2
1909 / 10	2769	2775	-6	99,7
1910 / 11	2908	3118	-210	93,3

(T) : Takribi (Açıklama : 1968'de bir Türk lirası'nın, iştira gücü 1914 yılının 30 parasına muadil bulunmakta idi.) (42)

Bu çizelgenin temel ve ortak bir göstergesi vardır. O da Osmanlı İmparatorluğu'nda bütçe giderlerinin gelirlerden sürekli olarak fazla olduğudur. Devletin bütçe açığı ile yönetildiğidir. Peki, sürekli olan bu bütçe açığı nasıl kapatılmıştır? Tabii ki, İç ve dış borçlanma yoluyla kapatılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun bütçe açıkları ile yönetilmesi durumu ileride göreceğimiz gibi Türkiye Devleti'nin 1947 yılından itibaren bütçe açıkları ile yönetilmesine benzemektedir.

3.6. 1878 –1913 Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun İthalat ve İhracatı

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1878-1913 Yılları İthalat Ve İhracat Çizelgesi (43).

1000 Bin Osmanlı Lirası

Yıl	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Açığı	% İhracatın İthal. Karşılama Oranı
1878	20,009	8,394	-11,615	41,95
1879	19,418	8,761	-10,657	45,12
1880	17,847	8,497	-9,350	47,60
1881	19,486	11,295	-8,191	57,96
1882	20,192	10,964	-9,228	54,28
1883	19,758	12,390	-7,368	62,70
1884	20,638	12,798	-7,840	62,00
1885	20,004	12,076	-7,928	60,00
1886	20,703	12,707	-7,996	61,30
1887	20,106	11,289	-8,817	56,14
1888	19,457	13,547	-5,910	59,25
1889	21,042	15,172	-5,870	72,10
1890	22,914	12,836	-10,078	56,00
1891	24,554	15,364	-9,190	62,60
1892	24,467	15,573	-8,894	63,67
1893	24,109	13,262	-10,847	55,00
1894	24,075	13,754	-10,321	62,60
1895	20,576	15,536	-5,040	75,50
1896	21,360	15,428	-5,932	72,20

1897	23,434	14,744	-8,690	62,90
1898	26,621	13,425	-13,196	50,00
1899	24,497	15,591	-8,906	63,64
1900	23,842	14,905	-8,937	62,50
1901	-	-	-	-
1902	-	-	-	-
1903	-	-	-	-
1904	-	-	-	-
1905	31,366	19,672	-11,694	62,71
1906	-	-	-	-
1907	23,569	17,495	-6,074	74,23
1908	31,432	18,439	-12,993	58,66
1909	34,737	18,433	-16,304	53,00
1910	42,556	22,080	-20,476	51,88
1911	45,063	24,909	-20,154	55,27
1912	-	-	-	-
1913	41,842	21,600	-20,242	51,60
Toplam	749,674	440,936	308,738	

Verilen yıllara ait dış ticaret göstergelerinin de temel ve ortak özelliği Osmanlı İmparatorluğu'nda sürekli olarak ithalatın ihracattan fazla olmasıdır 1878-1913 yılları arasında 30 yılda 309 milyon Osmanlı lirası ticaret açığı verildiği görülmektedir. Üretmeden tüketilmiştir. Üretim açıklarını kapatmak için ithalat yapılmıştır. Pek tabii ki, bu dış ticaret açıkları da iç ve dış borçlanma ile kapatılmıştır.

Bu görüntü de, ileride göreceğimiz gibi 1947 yılından günümüze Türkiye'nin dış ticaret durumu ile tam bir benzerlik göstermektedir.

3.7. Osmanlı İmparatorluğu'nun Borçları

Osmanlı İmparatorluğu Serbest Ticaret Antlaşmaları ile ticareti Avrupa ticaret sermayesine, Tanzimat ve Islahat Fermanları ile de iç denetimini Avrupalılara vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda para yoktur. Faiz oranı yüksektir. Avrupa'da ise para boldur, faiz oranı düşüktür. Osmanlı'nın devlet garantili kağıtlarını satın almak hem kârlı bir yatırım olacaktı hem de Avrupalı finans kuruluşlarının Osmanlı finansını kontrol etmek imkanını sağlayacaktı. Osmanlı İmparatorluğu'na kredi ver-

mek, borç vermek, Osmanlı ülkesinde kağıt satın almak, banka kurmak yerinde ve kârlı bir tercih olacaktı. Bu sebeple;

Osmanlı ülkesinde Banque de Costantinople (İstanbul Bankası), Union Financiere, The Ottoman Bank (Osmanlı Bankası), Banque Imperiale Ottoman (Bank-ı Osmani-î Şahane), Societe General Ottoman (Osmanlı İmparatorluğu Umumi Şirketi), The Ottoman Financial Association (Şirketi Maliye-i Osmani-î Bankası), Credit General Ottoman (Osmanlı İtibar-i Umumi Bankası) The Bank of Costantinople (İkinci İstanbul Bankası), Austro Ottoman Bank (Avusturya-Osmanlı Bankası), Austro Turkish Bank (Avusturya-Türk Bankası), La Societe Ottoman de Change et Valeurs (Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesi), Selanik Bankası, Bank of Mytilene (Midilli Bankası) Credit Lyonnais Societe Anonyme (Lyon Kredi Şirketi), Deutsche Palestina Bank (Alman Filistin Bankası), Banque d'Orient Societe Anonyme, Deutsche Orient Bank, (Alman Ortadoğu Bankası) Banque d'Athenes Societe Anonyme (Atina Bankası), Wiener Bank – Verein, Deutche Bank, Banco di Roma, Banco Commerciale İtaliane, Banque Russe Pour La Commence Etranger (Rus Dış Ticaret Bankası), American Express İnco, 1847 yılından itibaren Cumhuriyet dönemine kadar kurulan yabancı bankaların bazılarıdır (44).

Türkiye de kurulan veya merkezi yurt dışında olup Türkiye'de şube açan bankalardır. Sermayesi ve yönetimi yabancıların elinde olan bankalardır.

Bu bankalar, Türk milletinin ihtiyaç duyduğu finansmanı temin etmek amacıyla kurulmamıştır. Avrupalıların himaye ettiği azınlıkların (Müslüman olmayanların) Türkiye'de mal sahibi olmalarını kolaylaştırmak ve Osmanlı ülkesinde ticaret yapan Avrupalıların ticaretlerini kolaylaştırmak, Avrupa'dan düşük faizle temin ettikleri paralar ile Osmanlı İmparatorluğu'nun çıkardığı yüksek faizli tahvilleri satın almak veya Avrupa'da pazarlamak, satmak için kurulmuşlardır.

Bu bankalardan, 1863 yılında Yunan Kraliyet izniyle kurulan Atina Bankası, 1904 yılında merkez şubesini İstanbul'da açmıştır.

"Bankanın en büyük girişimi; Pera ve İstanbul işgal altındayken Osmanlı uyruklu Rum vatandaşlarıyla kısmen Yunan uyruğunda olanlara yalnız gayrimenkul alımı için karşılıksız kredi vermesidir. Bu kredi münhasıran, Ayasofya Camisi'nin etrafındaki gayri menkullerle (arsa ya da ahşap ev), Pera sınırları içinde, tüm karşı yaka, yani Galata ve Beyoğ-

lu (gene özellikle arsa, ahşap ev ya da arazi), Adalar sınırları içindeydi (Büyükada, Burgaz ve birazda Heybeli Adası'nda).

Bu krediler tamamen karşılıksız veriliyordu. Amaç; işgalin sona vermesi halinde bu bölgelerin asıl sahiplerinin tapu nedeniyle, Osmanlı ya da Yunan uyruklu Rumların olmalarını sağlamaktı. Bu olay o kadar genişledi ki gayri menkullerin alımı için para yetmeyince Londra'dan Galata'ya özel vagon ile altın getirildi. Bu altınlar Yunanistan Ticaret Bankası'nın filiali durumunda olan Londra'daki The Commerciale Bank of the Near-East'tan getirilmişti" (45). Yabancılar, yabancıların gayrimenkul satın alması için teminatsız kredi vermişti.

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ile beraber bu banka 1922 yılında faaliyetini durdurmuş ve The Commercial Bank of the Near-East olarak çalışmaya başlamıştır.

Avrupalıların istek ve baskılarıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun serbest ticaret anlaşması imzalaması, Tanzimat ve Islâhat Fermanını ilan etmesi, Avrupalının Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa devleti kabul etmeleri, Avrupalıların Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki baskılarını azaltmış mıdır? Osmanlı İmparatorluğu siyasi ve ekonomik olarak güçlenmiş midir?

Bu soruların cevabı hayırdır. Çünkü devlet işlerinin yürütülmesi düzelmiş olsa idi, devlet siyasi ve ekonomik olarak güçlenmiş olsa idi,

Devlet sürekli olarak bütçe açığı vermezdi.,

Devlet sürekli olarak dış ticaret açığı vermezdi,

Devlet sürekli olarak dış borçlanmaya gitmek mecburiyetinde kalmazdı.

Halbuki, Osmanlı İmparatorluğu, 1838 de Ticaret Sözleşmesi'ni 1839 Tanzimat Fermanı'nı imzaladıktan 15 yıl sonra 1854 yılından itibaren iç borçlanmaya ilave olarak dış borçlanmaya da başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1854-1874 yılları arasında aldığı dış borç miktarları çizelgede görülmektedir (46).

1854-1879 Yılları Arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Aldığı Dış Borç Miktarı

Osmanlı Lirası

İstikraz Yılı	Borç Tutarı	İhraç Bedeli	Aracı Kuruluş - Banka
1854	3.300.000	2.640.000	Dent Palmer (Londra) ve Goldschmit (Paris)
1855	5.500.000	5.644.375	Rothshild (Paris, Londra)
1858	5.500.000	4.180.000	Dent Palmer (Londra)
1860	2.240.942	1.400.588	Mires (Paris)
1862	8.800.000	5.984.000	Deveaux ve Ottaman Bank (Londra)
1863	8.800.000	6.248.000	Osmanlı Bankası (Paris ve Londra) ve Crédit Mobilien (Paris)
1865	6.600.000	4.356.000	Osmanlı Bankası, Crédit Mobilier ve Societé Gènéral (Paris)
1865 (U.Borçlar)	40.000.000	20.000.000	Erlanger (Paris) Général Crédit and Finance (Londra)
1869	24.444.442	13.200.000	Comptoir d'Escompte (Paris)
1870	34.848.000	11.194.920	Baron Hirsch (Brüksel)
1871	6.270.000	4.577.600	Crédit Général Ottaman (İst.) ve Luis Cohen and Sons (Londra)
1872	5.302.220	5.222.636	Crédit Général Ottoman ve Austro - Banque Ottoman
1873 (U.Borçlar)	12.612.110	6.832.551	
1873	30.555.558	16.500.000	Crédit Général Ottoman ve Crédit Mobilier ve İstanbul Bankası
1874 (U.Borçlar)	44.000.000	19.140.000	Osmanlı Bankası, Comptoin d'Escompte ve Austro Ottoman Bank
Toplam	238.773.272	127.120.220	

Osmanlı İmparatorluğu bir tarafta batılılaşma hareketine başlamış, Avrupalı bir devlet olarak kabul edilmiştir, diğer tarafta batılılardan sürekli olarak borç almıştır. 1854-1874 yılları arasında 15 kez dış borç almıştır. 238,7 milyon Osmanlı lirası borçlanılmıştır, ele 127,1 milyon Osmanlı lirası geçmiştir. Komisyon ve diğer giderleri de düşüldükten sonra, Hükümetin eline 127 milyon Osmanlı lirasından daha da az miktarda para geçmiştir. Vadesi gelen anapara ve faiz taksitlerini ödeme güçlüğü ile karşılaşmıştır.

Bu durum karşısında hükümet 6 Ekim 1875 tarihli kararnamede ["Bu sene neşrolunan, Devleti Osmaniye bütçesi açığı herkesçe malum olmuştur. İşbu açık 5.000.000 lirayı geçiyor. Yeni bir tetkik yapılsa işbu açığın meskûr rakamı da aşacağını gizlemeye lüzum yoktur.

Bu vaziyet karşısında istikraz kuponlarını zamanında ödeyebilmek için bankadan yeni bir istikrazda bulunmak ve bu suretle bir borcu tediye için başka bir borç yapmak usulüne müracaat, bütçe açığını günden güne fazlalaştırmak ve itimadı sarsmaktan başka bir işe yaramaz" denilerek "Hükümeti şahane, bütçenin tam bir muvazenesi zımnında itimadı iade maksadı ile beş sene zarfında faizlerin yarısını nakden ve yarısın % 5 faizli tahviller ile ödemek tasavvurunda bulunduğu cihetle kuponları yarıya indirmek zarureti hakkında iyice düşündükten sonra bugünden itibaren, her kuponun yalnız yarısını nakden tediyeye karar verdiğini resmen beyan eder"] (47) açıklaması yapılmıştır. Kararname İstanbul'daki elçiliklere ve gazetelere gönderilmiştir.

Bu kararname Avrupa'da telaş ve endişe ile karşılanmıştır. İçeride ise Osmanlı Bankası tarafından 7.10.1875 tarihinde yazılı olarak protesto edilmiştir (48).

Borcun borçla ödenmesi dönemine girildiğinin farkına varılmıştır. Bu uygulamanın devlete olan güveni sarsacağının da farkına varılmıştır, kararnamede anaparanın ödemesi hakkında bilgi yoktur. 10 Ekim 1875 tarihli tebliğ ile de "Bugünden itibaren, Devleti Osmaniye dahili ve harici borçlarının faiz ve itfaları beş sene için yarıya indirilmiştir" (49). tebliği yayınlanmıştır. Vadesi gelen anapara ve faiz taksitlerinin yarısının ödenmesi kararlaştırılmıştır.

"Mamafih, bundan sonra gene kuponların yarım mürettebatı da ödenemedi ve bizzat Ramazan tahvillerinin taksiti mühim bir gecikmeyle tediye olundu. Bunlar iyi alamet değildi ve hakikaten hükümet 1876 Nisan'ın da bütün istikrazların mürettebatının tediyesini tatil etti ve bu tarihten itibaren hamiller, hiçbir para alamadılar. Bu hal 20 Aralık 1881 de neşrolunan Muharrem Kararnamesi'ne kadar devam etti." (50) Osmanlı İmparatorluğu 5 yıl süreyle hiçbir borç ödemesi yapmamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlarının 1878'de Berlin Kongresi'nde gündeme getirilmesi, devlete iç borç veren Galata Bankerleri ile Osmanlı Bankası'nı telaşlandırmıştır. Hükümet ile görüşmeler yapılmış ve 22 Kasım 1879'da Galata bankerleri heyeti ile iç borçların ödenmesi ile ilgili bir mukavele imzalanmıştır. Devletin tütün, tuz, pul, içki, ipek ve balık avından aldığı gelirler 13.1.1880'de işe başlayan Rüsumu Sitte İdaresine

bırakılmıştır. Alacaklılar tarafından idarenin başına bir yabancı olan, Romanya Reji İdaresi Başkanlığı yapmış olan Mösyö R. Hamilton Lang getirilmiştir (51).

Ortada ödenecek iç ve dış borç vardır. Dış borçların ödenmesi için de dış baskılar vardır. Alınan borçlardan 1855 istikrazına Fransa ve İngiltere kefil idi. Diğer borçlar için İstanbul, Suriye, İzmir gümrük gelirleri, tütün, tuz, damga vergisi, Ergani bakır madeni hasılatı, Bursa ve Edirne vilayetleri ipek aşarı vb. devlet gelirleri karşılık gösterilmişti. Devlet en verimli gelir kaynaklarını çıkardığı devlet tahvillerine karşılık göstermişti.

Osmanlı İmparatorluğunun vadesi gelen borçlarının anapara ve faizlerini ödeyeceğini açıklayan 20.12.1881 tarihinde Muharrem Kararnamesi yayınlanmıştır. Bu kararname devletin iç ve dış borçlarının ödenmesi için alacaklıların temsilcileriyle varılan uzlaşma metnidir. Kararname gereğince de Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar İdaresi) kurulmuştur.

1886-1903 Yılları Arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Aldığı Dış Borç Miktarı

Osmanlı Lirası

İstikraz Yılı	Borç Tutarı	İhraç Bedeli	Aracı Kuruluş
1886	6.500.000	6.370.000	Osmanlı Bankası
1888	1.650.000	1.122.000	Deutsche Bank
1890	1.961.000	1.431.000	Osmanlı Bankası
1890	5.000.000	4.300.000	Osmanlı Bankası
1891	2.663.000	2.397.000	Osmanlı Bankası, Rothschild (Londra ve Paris)
1893	1.000.000	680.000	Bir grup banker adına Tönbeki Şirketi
1894	1.762.000	1.260.000	Deutsch Bank ve Bank Internationale
1894	631.000	577.000	Osmanlı Bankası Rothschild (Londra ve Paris)
1896	3.273.000	2.717.000	Osmanlı Bankası
1902	3.467.000	2.713.000	Osmanlı Bankası
1903	2.376.000	1.889.000	Deutsche Bank ve A. Demiryolu Şti.
1903	1.701.000	1.361.000	Deutsche Bank
1903	2.668.000	1.792.000	Osmanlı Bankası
Toplam	34.652.000	28.609.000	

Kurulan Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi de vadesi gelen borç taksitlerinin ödenebilmesini temin edememiştir. Borçlanma ihtiyacı sona ermemiştir. 1886-1903 yılları arasında 13 kez ve toplam (34,6 milyon) Osmanlı lirası borçlanılmıştır (52). Devletin eline 28,6 milyon Osmanlı lirası geçmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu aldığı borçları yeniden borçlanarak ödemeye, devam etmiştir. Üretim artırılmadan bütçe dengesi ve dış ticaret dengesi sağlanamadan dış borçların ödenmesi mümkün değildi. Öyle de olmuştur.

1904-1914 Yılları Arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Aldığı Dış Borç Miktarı

Osmanlı Lirası

İstikraz Yılı	Borç Tutarı	İhraç Bedeli	Aracı Kuruluş
1904	2.750.000	2.159.000	Osmanlı Bankası, Comptoir National d'Escompte (Paris)
1905	3.630.000	2.590.000	Osmanlı Bankası
1905	2.640.000	2.098.000	Deutsche Bank
1906	2.751.000	1.368.000	Osmanlı Bankası
1908	9.988.000	9.788.000	Deutsche Bank
1908	4.711.000	3.910.000	Osmanlı Bankası
1909	7.000.000	5.845.000	Osmanlı Bankası
1910	1.712.000	1.489.000	İzmir-Bandırma Demiryolu Şirketi
1911	1.000.000	820.000	Hudeyde-Sana Demiryolu Şirketi
1911	7.040.000	5.737.000	Deutsche Bank
1913	819.000	819.000	Anadolu Demiryolu Şirketi
1913	1.485.000	1.485.000	W.G. Armstrong, Whit worths and Co. ve Vikers müess.
1914	22.000.000	19.520.000	Osmanlı Bankası
TOPLAM	67.526.000	57.628.000	

Osmanlı İmparatorluğu 1904-1914 yılları arasında da 13 kez ve 67,5 milyon Osmanlı lirası borçlanmış, devletin eline 57,6 milyon Osmanlı lirası geçmiştir (53). Osmanlı İmparatorluğu ödeyemediği borcunu ödeyebilmek için yeniden borçlanmıştır.

Daha ileride göreceğiz. Bugün, Türkiye'de de borçlar Osmanlı İmparatorluğu'nda olduğu gibi yeniden borçlanarak ödenmektedir. Türk milleti kandırılmaktadır. Devletimizin borçları her yıl artmasına rağmen, borçlarımızı ödüyoruz denilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu 1875'de borcun borçla ödenemeyeceğini anlamıştı. Türkiye'de ise ne yazık ki, bu husus hâlâ anlaşılamamıştır.

1854-1914 yılları arasında toplam 41 kez ve toplam 341 milyon Osmanlı lirası borç alınmıştır. Bu miktarın bugünkü karşılığı sabit değerlerle, bir Osmanlı altınının 7.216 gr. olduğu göz önüne alınarak 2.460 ton altın karşılığıdır.

Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa ülkelerinde kişi başına milli geliri karşılaştırdığında "20. yüzyılın başlarında Batı Avrupa'da kişi başına ortalama gelir 170 dolar iken, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaklaşık 44 dolar idi." (54). "19. yy. sonunda her Osmanlı vatandaşına 10 Osmanlı lirası kamu borcu düşüyordu" (55).

Osmanlı İmparatorluğu gerek kişi başına milli gelir gerekse kişi başına düşen borç açısından günümüz Türkiye'si ile karşılaştırıldığında bugünkü Türkiye'den çok daha iyi bir durumda olduğunu görüyoruz. Kişi başına milli gelirde Avrupa Osmanlı'nın 4 katı iken, bugün Avrupa, Türkiye'nin 8-10 katı mertebesindedir. Osmanlı ülkesinde her bir Osmanlı tebaası ortalama 1000 dolar borçlu iken bugün her bir Türk vatandaşı 4 bin dolar borçludur.

Osmanlı İmparatorluğu niçin borçlanmıştır? Aldığı borçları nerede kullanmıştır? Aldığı borçlara karşılık hangi imtiyazları vermiştir, hangi kaynakları karşılık göstermiştir? Bu soruların cevabını aşağıdaki çizelgede görüyoruz (56).

Sıra Nu	Borçlanma	Sebebi	Karşılık
1	1854	Kırım Savaşı'nın giderlerini karşılamak için,	Mısır vergisi
2	1855	Kırım Savaşı'nın giderlerini karşılamak, silah almak için,	Mısır Vergisi, İzmir ve Suriye Gümrük hasılatı
3	1858	Kaimeleri tedavülden kaldırmak, mali durumu düzeltmek için,	İstanbul gümrükleri hasılatı
4	1860	Kısa vadeli borçları ödemek, kaimeleri ortadan kaldırmak için,	Türkiye'de demiryolu yapılması imtiyazını vermek. (İngilizlerin, yabancıların gayrimenkul satın

			alma ve kiralama isteği kabul edilmemiştir).
5	1862	Kaimelerin tedavülden kaldırılması, iç borçların ödenmesi için,	Merkez Bankası görevi yapacak olan Osmanlı Bankası'nın kurulması imtiyazı, Tuz, tütün, damga vergisi ve temettü (gelir vergisi).
6	1863	Kısa vadeli iç borçların ödenmesi için,	Bursa ve Edirne ipek aşarı, Midilli, İzmir ve Karesi zeytin, tuz ve tütün aşarı.
7	1865	Eski borçların faiz ve anapara ödenmesi için,	Ergani bakır madeni hasılatı, Anadolu ağnam vergisi.
8	1865	İç borçların uzun vadeli dış borçlara çevrilmesi için,	Dûyun-u Umumiye defteri kebiri (Genel Borçlar Büyük Defteri) açıldı.
9	1869	Girit isyanı giderlerini karşılamak, dalgalı borçları ödemek için	Akdeniz Adaları, Halep, Adana, Suriye, Yanya ve Trabzon, Bursa, Bosna, Aydm, Menteşe, Konya, Bağdat aşarınm bir kısmı.
10	1870	Rumeli demiryollarının yapımı için,	Baron Hirsche 2000 km demiryolu yapım imtiyazı.
11	1871	Bütçe açıklarının kapatılması, dış borçların taksitlerinin ödenmesi için,	Mısır vergisi,
12	1872	Bütçe açıklarının kapatılması, dış borçların taksitlerinin ödenmesi için,	Edirne, Selanik ve Tuna vilayetleri geliri, Anadolu ağnam vergisi.
13	1873	1872 hazine tahvillerinin değiştirilmesi için,	
14	1873	Bütçe açıklarını kapatmak için,	Tuna ve Ankara vilayetleri aşarı, Anadolu ağnam vergisi, tütün gelirleri.
15	1874	Vadesi gelen dış borçların ödenmesi için,	Devletin umumi gelirleri.
16	1886	Dûyun ve Umumiye kurulduktan sonra, Osmanlı Bankasından alınan avanslar için,	İzmir, Bursa, Beyrut, Edirne ve Selanik vilayetleri gümrük gelirlerinden yılda 390.000 lira.
17	1888	Almanya'dan satın alınan mühimmat bedelinin ödenmesi,	Balık avı vergisi.
18	1890	Dûyun-u Umumiye'nin beklenen miktarda gelir toplayamaması,	
19	1890	İç ve dalgalı borçların muntazam	Bursa, Karahisar, Karesi, Kırşe-

		borçlara çevrilmesi için,	hir, Kayseri, Yozgat hububat aşarı ile gümrük gelirlerinden 80.000 lira.
20	1891	1877 Muhafazai Hukuku Osmani tahvillerinin değiştirilmesi için,	Mısır vergisi.
21	1893	Bütçe açıklarının kapatılması için,	Tömbeki şirketinin Yemen, Bağdat, Basra gümrüklerine tömbeki ithal etmesi tekeli
22	1894	Rumeli demiryolları imtiyazını alan şirketin hükümete verdiği borcun ödenmesi için,	Rumeli demiryolları şirketinin hükümete vereceği yılda, km başına gelir.
23	1894	Mısır vergisi karşılık gösterilen borçların ödenmesi için,	
24	1896	Hükümetin Osmanlı Bankası'ndan aldığı avans ile Rumeli demiryollarına, ödeyeceği teminat için,	Aydın, Bursa, Selanik, vilayetleri ağman vergisi, Bursa, Karahisar, Karasi vilayetleri hububat dışındaki aşar vergisi, İzmir, Saruhan, Menteşe, Denizli, Biga sancakları, palamut, afyon ve zeytinyağı aşarı.
25	1902	1886 gümrükler istikrazının değiştirilmesi için,	
26	1903	Konya, Bağdat, Basra demiryolu yapımı için	Konya, Halep, Urfa aşarı.
27	1903	1888 borçlanmasının ödenmeyen borçları için,	Muharrem kararnamesi dışında kalan yerlerin balık avı, kara avı, deniz avı, tönbeki, ipek aşarı, İzmir sancağı hububat aşarından 30 bin lira.
28	1903	Bütçe açıkları sebebi ile borçların değiştirilmesi için,	
29	1904	Bütçe açıklarını kapatmak için,	Dûyun-u Umumiye'nin gelirlerinden hükümetin hissesi olan gelir.
30	1905	Hükümet ile Osmanlı Bankası arasında 1901'de yapılan anlaşma gereği bastırılan tahvillerin piyasaya çıkarılması için,	İzmir, Edirne, Bursa ve Beyrut gümrüklerinden 122.000 lira.
31	1905	Hükümetin Almanya'dan aldığı askeri mühimmat bedelinin ödenmesi, Doyçe Bank avanslarının ödenebilmesi için,	Gümrükler üzerine konulan % 6 askeri techizat vergisi, demiryollarına km başına teminat garantisine konan % 6 askeri teçhizat vergisi.
32	1906	Tahvil değiştirilmesi için,	

33	1908	Bağdat demiryolu inşaatının devam edebilmesi, yeni kısımların km başına teminatını verebilmek için,	Dûyun-u Umumiye tarafından idare edilen gelirlerin gelir fazlasından hükümetin hissesi olan gümrük gelirleri. Bulgurlu-Halef ve Tellibaş – Halep hattı gayri safi hasılatından hükümet hissesine düşen meblağ.
34	1909	Bütçe açığının kapatılması için,	Gümrük gelirleri, demiryollarından elde edilecek gelir.
35	1909	Bütçe açığının kapatılması için,	Konya, Kastamonu, Bolu, Sivas, Adana, Kalecik aşarı, Halep ağramı.
36	1910	Soma – Bandırma demiryolu inşaatı için,	Şirket hasılatından hükümet hissesi, tütün gelirleri.
37	1911	Hüdeyde – Soma demiryolu inşaatı için,	Hüdeyde gümrük gelirleri
38	1911	Bütçe açığının kapatılması için,	İstanbul gümrükleri geliri.
39	1913	Konya ovasının sulama işi için,	Kurutulup satılacak topraklar, sulama ile artacak olan aşar vergisi
40	1913	Tersanenin ıslahı için	Sivas vilayeti aşarı
41	1914	İtalya ve Balkan Savaşları için alınan dalgalı borçları muntazam borç haline çevirmek için,	Dûyun-u Umumiye gelirlerinden hükümetin hissesine düşen meblağdan, Trabzon vilayeti gümrük gelirleri fazlası, aşarı üzerine konulan % ½ oranındaki iane.

Çizelgeden görüldüğü gibi, 41 kez yapılan borçlanmanın 4'ü ile demiryolu inşası, 1'i de sulama yapılması içindir. Diğer borçlanmalar borç ödemek, daha doğrusu borç erteletmek için yapılmıştır.

Peki Osmanlı İmparatorluğu'nun bu borcu ne olmuştur?

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ile, bu borçlar ortadan kalkmamıştır. 1854 yılında başlanılan borçlanma, Osmanlı ülkesi üzerinde peyder pey kurulan yeni devletler arasında paylaştırılmıştır. Türkiye'nin hissesine düşen miktarı ve ödenmesi ileride görülecektir.

Batılıların telkin ve baskıları ile batıya benzemeye başlayan ve sözde zenginleşmeye ve demokratikleşmeye başlayan Osmanlı Devleti 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı, 1856 yılında Islahat Fermanı'nın ilanı gibi 1876 yılında da 1. Meşrutiyeti ilan etmiş ve yazılı Anayasalı döneme ge-

çilmiştir. 23 Aralık 1876 tarihinde ilan edilen Kanunu Esasi'nin 5. Maddesi "Zat-ı Haziret-i Padişahinin nefs-î Humâyunu mukaddes ve gayri mesuldür" (57) hükmündedir. (Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı'nın icraatından sorumlu olmadığı gibi) 1908 yılında 2. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Devletin maliyesi düzelmediği gibi vatandaşları da mutlu ve huzurlu olamamıştır.

Bu noktada tarihi gerçekleri bildikleri halde görmezlikten gelenler, sen demokratikleşmeye karşısın diyebilirler. Böyle bir kanaat asla doğru değildir. Burada belirtmek istediğim husus, sosyal ve ekonomik temeli olmayan, milli olmayan, milletin tarihine ve kültürüne dayanmayan, halkçı olmayan, halka dayanmayan, toplumcu olmayan demokratikleşmenin tek başına bir ülkeyi kurtaramayacağıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yöneticileri ve aydınları tarafından, milli kültürünü unutan, milli para kuruluşları, milli sermayesi, milli ekonomisi olmayan ülkede demokrasi ve insan haklarının olmayacağı gibi sonuçta milli onurunun da olamayacağı idrak edilememiştir.

Bütçe açık vermiştir, dış ticaret açık vermiştir. Çözüm olarak borçlanmaya gidilmiştir. Yabancıların telkin ve baskısı ile demokratikleşme adına kanunlar çıkarılmıştır. Aynen Türkiye Cumhuriyeti'nde yapıldığı gibi.

Bu uygulamalar sonucunda yavaş yavaş idari, mali ve siyasi bağımsızlığını kaybetmiştir. Devletin dağılmasına sebep olmuştur. İşte tarihi belgelerin ve verilerin gösterdiği sonuç budur.

3.8. Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar İdaresi)

Osmanlı İmparatorluğu'nun ödeyemediği ve ödeyemeyeceği iç ve dış borçlarının ödenmesi için, Osmanlı borçları tahvil sahipleri temsilcileriyle Osmanlı Hükümeti temsilcileri arasında 3 ay süren görüşmeler sonucunda anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşma metni 28 Muharrem 1299 (20.12.1881) tarihinde kararname olarak yayınlanmıştır (58). Kararname gereğince kurulan Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi, devletin iç ve dış borçlarını yöneten bir idaredir. Muharrem Kararnamesinin esas bölümü 1-21. maddelerinin bugünkü Türkçe ile anlamı (Ek–8)'de, Osmanlıca metni ise (Ek-9)'da görülmektedir.

Bu kararname bize hangi bilgileri vermektedir.

Kararnamenin 1-7. maddeleri ödenmeyen borçların yeniden tespiti, kayıt ve tescil işlemlerini,

Kararnamenin 8-14. maddeleri borçların ödenmesi için ayrılan kaynakları,

Kararnamenin 15-20. maddeleri Dûyun-u Umumiye İdaresi'nin kuruluş ve işleyiş şeklini,

Kararnamenin 21. maddesi ise Dûyun-u Umumiye İdaresi'nin kuruluşunun yabancı ülke elçiliklerine duyurulacağını,

açıklamaktadır. Yetkileri ve sorumlulukları;

1. Dûyun-u Umumiye İdaresi, borçların düzeltilmesi ile ilgili tüzükleri hazırlamak ve bu tüzükleri alacaklılara duyurmak yetkisine sahiptir. Söz konusu tüzükler senet sahiplerini bağlayacaktır (6. Madde).

2. Dûyun-u Umumiye İdaresi, tespit edilen borçları Hükümet ile birlikte kısmen veya tamamen değiştirme hakkına sahiptir

Düyun-u Umumiye borç tahvili çıkarmaya yetkili kılınmıştır. Ancak söz konusu borç değişiminin kabul edilmesi için İngiliz, Fransız, İtalyan alacaklılarının temsilcilerini seçen organların muvafakati gerekmektedir (7.Madde).

Tahvile bağlanmış ve bağlanmamış borçların faizleri ile birlikte anapara toplamları 106.473.234 sterline indirilmiştir. Asıl borcun anaparası 190.997.980 sterlin, birikmiş faizleri 61.803.305 sterlin, toplam borç 252.801.885 sterlin idi.

3. Kararname ile borçların ödenmesi için ayrılan kaynaklar:

Birincisi, 10, 22 Kasım 1879 tarihli mukaveleye ve bu kararnameye, ilişik 2 numaralı defterde belirtilen vilayetlerde üretilen, tüketilen tütün ve tuz gelirleri,

İkincisi, kıymetli kağıt hasılatı (pul ve damga vergisi), adı geçen defterde kayıtlı vilayetlerde üretilen ve tüketilen içkilerden alınan vergi, kararnamede belirtilen vilayetlerin ipek aşarı, balık avı vergisi,

Üçüncüsü, gümrük oranlarının artırılmasıyla elde edilecek gümrük gelirleri fazlası,

Dördüncüsü, patent nizamnamesinin yürürlüğe girmesi ile elde edilecek gelir,

Beşincisi, Bulgaristan Vergisi (bu vergi tayin olununcaya kadar Hükümet yıllık 100.000 Osmanlı lirası ödeyecektir.)

Altıncısı, Kıbrıs Adası gelir fazlası (Hükümet bu geliri temin edemezse yıllık 130.000 Osmanlı lirası ayıracaktır.)

Yedincisi, 240.000 Osmanlı lirası Doğu Rumeli Vergisiyle Doğu Rumeli gümrüklerinin karşılığı 5.000 Osmanlı Lirası,

Sekizincisi, tönbeki hasılatından 50.000 Osmanlı lirası,

Dokuzuncusu, Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan'ın ödeyecekleri Osmanlı Borçları paylarından oluşmaktadır (8. Madde).

Osmanlı İmparatorluğu gelişmek, zenginleşmek, demokratikleşmek ve Avrupalı bir devlet olmak isterken borç batağına saplanmış ve devlet gelirlerini borç ödemeye ayırmıştır. Devletin gelirlerinin önemli bir bölümü (dış gelirlerin tamamı) yabancı alacaklıların denetimine verilmiştir.

Böylece, Rüsum-u Sitte İdaresinin denetimine verilen gelirlerin denetimi de Dûyun-u Umumiye'nin denetimine geçmiştir.

4. Eğer, Hükümet ipek aşarı, balık avı ve içki vergilerini kaldırmak isterse, Dûyun-u Umumiye İdaresi'nin oluruyla, adı geçen vergilere eşdeğer gelirleri karşılık göstermek zorundadır.

Tahvil sahiplerine ayrılan gelirlerin net hasılatından önce 590.000 lira Mümtaz tahvillerin ödemesi için ayrılacaktır (9. Madde).

5. Dûyun-u Umumiye İdaresi'nin ülke içinde ve ülke dışında yapacağı ödemeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlarını ödemeye memur edilen Osmanlı Bankası tarafından yapılacaktır. Ödemeler yılda iki defa Mart ve Eylül aylarında yapılacaktır (10. Madde).

6. Tahvil sahiplerine ayrılan gelirlerin net kalanının 4/5'i faiz ödemelerine ayrılacaktır (11. Madde).

7. Tahvil sahiplerine ayrılan gelirlerin net kalanının 1/5'i anapara ödemelerine ayrılacaktır.

Dûyun-u Umumiye İdaresinin topladığı gelirlerin net kalanından 4/5'i faiz, 1/5'i anapara ödemesine ayrıldıktan sonra kalan meblağ hazineye verilecektir. (12. Madde).

8. Kararname ile Osmanlı İmparatorluğu'ndan alacaklı olanların hak ve menfaatlerini yakından korumak için kurulan Dûyun-u Umumiye İdaresi'nin merkezi İstanbul'da Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde ve başkentinde bulunmaktadır. Bu idare,

İngiliz ve Felemenk (Hollanda) tahvil sahiplerini temsil eden bir üye,

Fransız tahvil sahiplerini temsil eden bir üye,

Alman tahvil sahiplerini temsil eden bir üye,

Avusturya temsil sahiplerini temsil eden bir üye,

İtalya tahvil sahiplerini temsil eden bir üye,

Osmanlı tebaası tahvil sahiplerini temsil eden bir üye,

Mümtaz tahvil sahiplerini temsilen bir üyeden oluşmaktadır.

Dûyun-u Umumiye İdaresi'nin yabancı üyeleri, yabancı olan tahvil sahipleri tarafından seçilmektedir. Osmanlı tahvil sahiplerini temsil edecek üye, İstanbul Belediye Başkan'ı tarafından toplanan bir meclis tarafından seçilmektedir. Mümtaz tahvil sahiplerini temsil edecek üye Osmanlı Bankası tarafından atanacak veya seçilecektir.

Yabancı ülkelerin, İngiliz, Hollandalı, Alman, Avusturyalı ve İtalyan tahvil sahiplerinin temsilcilerinin seçim ve tayini hükümet dışındaki, hükümetin resmi temsilcileri Londra, Paris, Berlin, Viyana ve Roma'daki Osmanlı elçilerine bildirilecektir. Osmanlı tebaası olan tahvil sahiplerinin temsilcileri ise Maliye Bakanlığına bildirilecektir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun hizmetinde iken, meclise üye olarak seçilen veya tayin olunan kimse ecnebi veya Osmanlı vatandaşı olsun, görevi süresince memuriyetinden istifa etmeye mecbur olacaktır.

Meclis üyeliğinin süresi 5 yıldır. Üyeliği sona eren üye, yeniden üye seçilebilecektir.

Mecliste kararlar oy çokluğu ile alınacaktır. Meclisin görevi, bu kararnamede belirtilen borçların tamamen sona ermesi ile son bulacaktır.

İdarenin Başkanı dönüşümlü olarak İngiliz ve Fransız olacaktır.

Başkanı, yönetimi Avrupalıların elinde olduğundan Dûyun-u Umumiye İdaresi Türk Devleti'nin içine sokulmuş Avrupa'nın ileri bir karakolu olmuştur. Osmanlı, Avrupa'da olamamıştır ama Avrupalı, Osmanlı'nın başkentine yerleşmiştir.

Dûyun-u Umumiye Meclisi üyelerinin senelik maaşları ise, ecnebi tahvil sahiplerinin yabancı ülkelerden gelen vekillerine ikişer bin, Osmanlı tahvil sahiplerinin vekillerine binikiyüz Osmanlı İmparatorluğu'nun atadığı hükümet komiserine binikiyüz İngiliz lirasıdır. Osmanlı Bankası temsilcisine ise huzur hakkı olarak yılda beşyüz İngiliz lirası verilecektir (15. Madde).

Meclis üyelerinin aldıkları maaşlar arasında dahi bir eşitlik bir denge yoktur. Osmanlı tebaası olmayan üyeler, Osmanlı tebaası olan üyelerden daha fazla maaş almaktaydı. Ayrıca, idare merkezi İstanbul'da Osmanlı ülkesinde bulunmasına rağmen maaşları Osmanlı lirası ile değil İngiliz lirası ile belirlenmiştir.

Günümüz Türkiye'sinde alış-verişlerde Türk lirası yerine dolar ve/veya euro tercih edilmesi, şirket yöneticilerine maaşların dolar/euro olarak ödenmesi ile ne kadar benzerlik göstermektedir. Devlet içinde devlet gibi çalışan, iktidarların tasarrufuna nerede ise kapalı çalışan, sözde bağımsız üst kurullarda çalışanlara diğer kamu çalışanlarından çok fazla maaş ödenmesi ile de ne kadar benzerlik göstermektedir.

9. Dûyun-u Umumiye İdaresi:

İdareye terk ve tahsis edilen gelirleri ve sair hasılatı nakde çevirerek, gelirlerden giderleri düşürüldükten sonra alıcılara dağıtacaktır.

Kendisine teslim edilen gelirlerden, Hükümete karşı sorumlu olmak üzere üçüncü kişilere tahsis yapabilecektir.

İdareyi üçüncü şahıslara karşı temsil etmek üzere bir Genel Müdür atayacaktır.

Rüsum-u Sitte (Özel Gelirler) İdaresinin çalışanlarını işe almakta ve işten çıkarmakta yetkili kılınmıştır.

İdare çalışanları devlet memurları ile aynı hakka sahip olacaktır. Hükümet bu memurların terfi, tayin, nakil vb. hususlarına karışmayacaktır.

Hükümet, idarenin merkez ve taşra teşkilatlarını korumak için gerekli tedbirleri alacaktır. Korunması kolluk kuvvetleri tarafından sağlanacaktır.

Hükümet, Rüsum-u Sitte (Altı Vergi İdaresi) ne karşılıksız olarak verdiği daireleri meclise terk edecektir.

Çalışmalarında devletin pul ve kıymetli kağıtlarını kullanacak, bedelini Osmanlı hazinesine ödeyecektir.

Devlet kadroları dışında hafiye unsurlar ve müfettişler istihdam edebilecektir. Bu yetkililer ceza uygulaması yapabileceklerdir (16. Madde).

İdare çalışanlarının devlet memuru kapsamında olmalarına rağmen, devletin bu çalışanlar üzerinde hiçbir tasarruf hakkı yoktur.

"1910-1912 yıllarında Osmanlı Maliye Nezaretinde 5.500 memur çalışırken Dûyun-u Umumiye emrinde 9.000 memur çalışmakta idi. Bütün devlet gelirlerinin %31.5'ini Dûyun-u Umumiye tahsil etmekteydi. Bu küçük örnekten, Osmanlı Devleti'nin nasıl bir mali bağımlılığa sürüklendiğini çok rahat olarak görebiliriz" (59). Dûyun-u Umumiye İdaresinin 1909-1910 yıllarında "memur aylıkları ve masrafları toplamı olarak da 701.881 lira sarf olunmuştur" (60). Aynı yıl için İdarenin Osmanlı hü-

kümetine bildirdiği geliri "2.072.619 liradır" (61). İdarenin toplanan gelirlerin % 33.8'ini İdarenin harcadığını anlıyoruz.

10. İdare Meclisi bir bütçe düzenleyecektir. Bu bütçede gelir, gider ve taksit ödemeleri için tahmin edilen miktarlar gösterilecektir. Her mali yılın başlamasından iki ay önce Maliye Bakanlığı'na sunulacaktır. Bu bütçe devletin bütçesi içinde gösterilecektir (17. Madde).

11. Dûyun-u Umumiye İdaresi, Hükümetin denetimine tabiidir. Hükümet bu teftiş yetkisini, Hükümet tarafından atanan bir komiser ve müfettişler kanalıyla kullanacaktır.

Hükümet komiseri meclisin her toplantısına davet edilecek ve bu toplantılara katılacaktır.

Hükümetten idareye, idareden hükümete yapılacak tebligatlar, bu komiser aracılığıyla yapılacaktır.

Her müfettişin görev yeri hükümet tarafından belirlenecektir.

Komiser dışında diğer görevlilerin maaş ve yollukları devlet tarafından ödenecektir (18. Madde).

12. Bu kararname hükümlerinin yorumuna ve uygulanmasına yönelik hükümet ile meclis arasında çıkabilecek uyuşmazlık dört kişilik bir hakem kararına havale edilecektir. Oyların eşitliği halinde yeni bir hakem daha seçilecektir. Hakem kararı kesin olup, temyizi yoktur (19. Madde).

Uyum Yasaları kapsamında, 21.06.2001 tarihinde kabul edilen 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun "Bu kanun, yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya bu kanun hükümlerinin taraftar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır." amacıyla benzerlik göstermektedir.

13. Hükümet bu kararnameyi ortadan kaldırırsa veya uygulamasından vazgeçerse, alacaklıların bu kararname ile ödenen tahviller dışında kalan tahviller için kazanılmış haklarını (asıl anlaşmalar ile elde ettikleri haklarını) yeniden kazanacaktır (20. Madde).

14. Muharrem Kararnamesinin dikkat çekici olan 21. maddesi kararnamenin acele olarak yabancı devletlerin İstanbul'daki elçilerine duyurulmasıdır.

Kararname yabancı devletlerin elçilerine duyurulmakla, uluslararası nitelik kazanmıştır. Alacaklılara da güvence verilmiştir.

Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Muharrem Kararnamesi, Osmanlı İmparatorluğu ülkesinde Osmanlı tebaası tarafından yeterince du-

yulmadan, önce yabancı elçilere duyurulmaktadır. Uygulamaların denetlenilmesi istenilmektedir. Yapılan icraatlardan önce yabancıların memnun olması istenilmektedir. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nun idari, siyasi ve mali denetim altına girdiğinin göstergelerinden birisidir.

Şimdi düşünelim. Gümrük Birliği Anlaşması imzalanıncaya kadar ülkemizde kimlerin haberi vardı? Gümrük Birliği Anlaşması niçin TBMM'de onaylanmamıştır? Demokratikleşme adına çıkarılan Uyum Yasaları kimlerin telkini ile çıkmıştır? Bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin çıkardığı kanunlar yabancıları niçin ilgilendirmektedir? Osmanlı İmparatorluğu'nun çıkardığı Fermanları yabancı ülke elçiliklerine verip beni denetleyiniz tavrı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin çıkardığı kanunlar için Avrupa Birliği'nin ilerleme raporunda ne yazılacağı, IMF ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ne diyeceğinin merakla beklenilmesi arasında ne gibi bir fark vardır?

Dûyun-u Umumiye İdaresi kurulduğu zaman Osmanlı İmparatorluğu'nun elinde günümüz Türkiye'sinin sahip olduğu ve satışa çıkardığı Kamu İktisadi Teşebbüsleri yoktu. Bu sebeple aldığı borçlara karşılık devletin en verimli vergi kaynakları borca karşılık olarak gösterilmiştir.

Dûyun-u Umumiye İdaresi "başlangıçta yalnız kendisine ait vergileri toplarken, daha sonra bir takım sınai ve ticari yatırımlara da girişmeye başladı. Bu idarenin kuruluşundan sonra Avrupa kapitalistleri İstanbul'a yerleşerek kurdukları yabancı şirketlerle faaliyete geçtiler. Bursa'da ipek sanayiini, Zonguldak'ta kömür madenlerini işletmeye başladılar. Hatta tütün üretimine bile el attılar. İstanbul'da elektrik, havagazı, su işletmelerini kurdular. Şarap, bira ve diğer alkollü içkilerin üretimine el attılar. Balık avı ve balıkhane yönetimini örgütlediler. Kızıldeniz'de ve diğer bölgelerde bulunan tuz yataklarını işletmeye, bunları ihraca yönelik çalışmalara girdiler. Böylelikle Osmanlı Devleti'nin ekonomik iflası ve yabancı egemenliğine geçişi daha da hızlanmış oldu" (62).

Dûyun-u Umumiye İdaresi Avrupalı tahvil sahiplerinin temsilcisi olarak, Türk tahvillerine sahip olan Avrupalı sermayedarların haklarını korumuştur. Osmanlı ülkesinde demiryolu yatırımı yapanlara tesisleri için kilometre başına kâr garantisi verilmiştir. Ayrıca tesis edilen demiryollarına genellikle 99 yıllık imtiyaz hakkı tanınmıştır.

Bu uygulamanın benzeri günümüzde kamu dışında elektrik santrali kuranlara ürettikleri elektrik enerjisine pahalı birim fiyattan satın alma garantisi verilmesidir. Türkiye'de, imtiyazlı demiryolu işletmeleri yerine yap-işlet-devret modelinin getirilmesidir.

Osmanlı İmparatorluğu İngilizlerin isteği üzerine 1838 Ticaret Sözleşmesi ile Yed-i Vahit usulünü, devlet tekellerini kaldırmış idi. Şimdi iyi düşünelim ve görelim. Muharrem Kararnamesi'nin 8. maddesine dayanarak 27.5.1883 den itibaren Osmanlı ülkesinde tütün tekeli Reji Şirketi'ne verilmiştir (63).

"Dûyun-u Umumiye İdaresi, Osmanlı devletine en zor durumlarda bile yardımdan kaçınmıştır. Mesela, kasasında ihtiyaç akçesi olarak devlet borçlarının ödenmesi için gerekli olandan fazla para bulunan Dûyun-u Umumiye, bu parayı hazineye aktaracağına savaşta bulunduğumuz İtalya'dan tahvil alarak siyasi alanda Türkiye'ye ihanet de etmiştir. Türkiye' nin yeniden borçlanmasına yol açmış, devleti güç durumu sokmuştur" (64).

Günümüzde küreselleşme uğruna, borç ödemek uğruna Özelleştirme İdaresi kurulmuştur. Kamu malları, devletin kurduğu bir idare tarafından haraç-mezat satılmaktadır. Devlet malları talan edilmektedir. Böylece, ekonomimiz yabancı egemenliğine girmekte, devlet tekellerinin yerini yabancı tekeller almakta bunun adına da küreselleşme denilmektedir.

Dûyun-u Umumiye;

Borçların anapara ve faizlerini düşürmesi ile hükümete,

Borçlara karşılık kesin ve toplanması kolay olan gelirleri göstermesi ile, gelirleri alacaklıların seçtiği meclisin memurları tarafından toplanılması ile de,

Alacaklılara yardımcı olmuş, hükümet ile alacaklıları bir noktada buluşturmuştur.

Edmunde Fane, İstanbul 22 Şubat 1892 tarihli Dûyun-u Umumiye İdaresi ve Türkiye Maliyesi hakkında yazdığı Konsolosluk raporunda;

["Sayın Lordum;

Yakın bir zamanda size göndermiş olduğum telgrafla tahvil sahiplerine tahsis edilen vergi gelirlerinin idarisi ile ilgili olarak, Osmanlı Dûyun-u Umumiye İdaresinin yapmış olduğu harika bir işi bir parça zatı alinize ima etmiştim ve bundan dolayı aldığım cesaretle konuyla ilgili kendi fikirlerimi, yani çalışanların kendilerini bu yararlı işe tamamen vererek başlattıklarını işi devam ettirmek gibi size arz etmiştim. Ayrıca, olağanüstü bir şeklide geliştirilen bu hükümet, Türk idaresinden çıkıp Avrupalıların idaresi altına girdiğinden beri devlet gelirlerinin doğrudan Dûyun-u Umumiye İdaresi ile ilgili olarak da fikirlerimi beyan etmiştim"...

"Bab-ı Ali'nin özellikle tütün tarımı için uygun arazilerin kullanılmasına ilişkin sınırlamalar konusunda idarenin esas mukavelelerindeki değişikliklere rıza göstereceği umulmaktadır"...

"Alınacak dersler. Belli Türk vergi gelirlerinin etkin bir Avrupalı kurul tarafından iyi bir biçimde yönetim ve denetiminin sonucu artırılabilmesi, aynı biçimde iyi bir yönetim ile genel devlet varidatında da eşdeğer tatminkar bir gelişme olabileceği şeklinde ilginç bir ders çıkarılabilir"...

"Merkezi idare ne kadar dikkatli olursa olsun, talimatları akıllı, namuslu ve güvenilir elemanlarca uygulanmadığı taktirde hiçbir şey yapamaz. Öte yandan Türk memurların iyi maaş almaları ve iyi muameleye tabi tutulmaları halinde en ziyade taktire şayan oldukları da elde edilen sonuçların ortaya çıkardığı bir gerçektir. Açıktır ki; Türkiye muktedir ve güvenilir bir gelir idaresi inşa edebilmek için mümkün olan en iyi malzemeyi kendi yerli nüfusu içinde bulabilir".] (65) diye yazmıştır. Osmanlı'da hastalığın yönetilenlerde değil, yönetenlerde olduğu tespit edilmiştir.

3.9. Mondros Mütarekesi (Silah Bırakışımı Sözleşmesi)

1856'da Paris Anlaşması ile Avrupalı bir devlet olarak kabul edilen Osmanlı İmparatorluğu kendisini 1914 yılında, batılıların dünya pazarlarını paylaşamadıkları için aralarında başlattıkları Birinci Dünya Savaşı'nın içinde bulmuştur. Almanya'nın yanında Birinci Dünya Savaşı'na girmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilmesi üzerine Osmanlı İmparatorluğu da yenilmiş sayılmış ve Osmanlı İmparatorluğu ile Müttefik Devletler adına İngiltere ile Mondros Mütarekesi imzalanmıştır (66) (Ek-10).

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan bu mütareke ile.

1. Çanakkale ve İstanbul Boğazları galip devletler tarafından işgal edilecektir. (1. Madde).

2. Osmanlı İmparatorluğu'nun ordularının terhis edilmesi, orduya ait silah, cephane ve taşıtların galip devletlere verilmesi. Yalnız iç güvenlik için Jandarma birliği bulunacaktır. Bu birliklerin sayısı ve nerede konuşlanacağı Müttefiklerce tespit edilecektir. (5. Madde).

3. Müttefikler kendi güvenliklerini tehdit ettiği gerekçesi ile herhangi bir bölgeyi işgal edebileceklerdir. (7. Madde)

4. Limanlar, Toros Tünelleri, demiryolları, Türk makamlarının haberleşmesi dışında kalan telsiz, telgraf ve kablo istasyonları galip devletlerin emrine verilecektir. (10,12. Madde).

5. Ülkenin ihtiyaçları karşılandıktan sonra, Müttefiklere Türk kaynaklarından kömür, akaryakıt ve deniz gereçleri satın alma kolaylıkları sağlanacaktır, bu nesnelerden hiçbiri ihraç edilemeyecektir. (14. Madde)

6. Müttefiklerin çıkarlarını korumak için Türk Donatım Bakanlığı'na bir müttefik temsilcisi atanacaktır. (21. Madde).

konuları karar altına alınmıştır.

Bu anlaşma, bir ateşkes anlaşmasından öte Osmanlı İmparatorluğu'nun kayıtsız şartsız teslim alınması ve yok edilmesi anlaşması olduğu izlenimini vermektedir. Çünkü ateşkes anlaşması imzalanmasına rağmen müttefikler güvenlik gerekçesi ile ülkenin istedikleri bölgelerini işgal edebileceklerdi.

Hatırlayalım; 1856 Paris Antlaşması'nın 7. maddesi ile Osmanlı İmparatorluğu Avrupalı bir devlet olarak kabul edilmişti. Avrupalı devletler hukukundan faydalanacaktı. Mondros Mütarekesi ile Osmanlı İmparatorluğu dağıtılmaktadır, ordu terhis edilmekte, ihracat sınırlandırılmakta, haberleşme ve ulaşım Avrupalıların tekeline alınmakta, bugün savunulan özelleştirme zor kullanılarak yapılmakta, hükümet içine Müttefiklerin çıkarlarını korumak için bir temsilci atanmaktadır.

3.10. Misak-ı Milli (Milli Ant)

Mondros Ateşkes Anlaşmasının imzalanmasından sonra, galip devletler yer yer Anadolu'yu işgale başlamışlardır. Türk milleti esareti kabul edemezdi. Anadolu'da da vatanın kurtarılması çalışmaları başlamıştır. Esarete baş kaldırılmıştır, Amasya Tamimi, Erzurum ve Sivas Kongreleri sonuç bildirgeleri yayınlanmıştı. İşte bu ortamda, 28 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanan son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı Misak-ı Milli'yi (Ulusal Antı) kabul etmiştir (67), (Ek-11). Misak-ı Milli (Ulusal Ant) ile;

Yok olmak kabul edilmemiştir. Devletin sınırları belirlenmiştir.

1. Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı tarihte, düşman orduları işgali altında kalan kesimlerin (Hatay ve Musul Türk egemenliği altında idi) geleceğinin halkın oyları ile belirlenmesi gerektiği, (1. Madde)

2. Kars, Ardahan ve Batum vilayetleri için gerekirse yeniden halkın oyuna başvurulmasının kabul edilebileceği, (2. Madde)

3. Batı Trakya'nın hukuki durumunun halkın oyları ile belirlenmesinin gerektiği, (3. Madde)

4. Halifelik ve Saltanatın merkezi, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul şehri ve Marmara Denizinin güvenliğinin her türlü tehlikeden uzak tutulmasının gerektiği, (4. Madde)

5. Azınlıklara komşu ülkelerdeki Müslüman halklara tanınan hakların, benzeri haklar tanınacağı, (5. Madde)

6. Siyasi ve ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi bağımsızlık ile mümkündür. Siyasi, adli ve maddi gelişmeyi önleyen ve sınırlandıran kapitülasyonların kabul edilemeyeceği, konuları karar altına alınmıştır. (6. Madde)

Yıllardan beri Osmanlı İmparatorluğu'na demokratikleşme konusunda baskı yapan batılılar, Osmanlı Meclis-i Mebusan'ının (Millet Meclisi'nin) bu kararlarını kabul etmemişlerdir. 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal etmişlerdir. Bir seri sert tedbirler almaya başlamışlardır. Resmi dairelere, posta merkezlerine el konulmuştur. Karakollar basılmıştır, Meclisi de basmışlardır. Milletvekillerini tutuklamışlardır. Bir kısmını Malta Adasına sürmüşlerdir. Bugün Türkiye'ye demokrasi adına örnek gösterilen Avrupalılar işlerine gelmediği taktirde bir ülkenin Millet Meclisi'nin aldığı kararı kabul etmeyip, güçleri yeterse o ülkenin Meclisi'ni dahi kapatabileceklerini göstermektedir.

Emperyalist devletler için, kendi devletleri dışında bir ülkede demokrasinin var olması demek, o ülkenin vesayet altına alınıp yönetilmesi demektir. O ülkedeki yönetim şeklinin önemi yoktur. Tek bir şart vardır. Boyun eğmek, bağımsız ve milli bir politika takip etmemektir. Bu hususu unutanlar Türkiye Devleti'nin ve Türk milletinin geleceğini aydınlatamazlar.

3.11. Sevr Antlaşması

Müttefik Devletler Mondros Mütarekesi hükümleri ile de yetinmemişlerdir.19-26 Nisan 1920'de İtalya'nın San Remo kentinde bir toplantı düzenleyerek Osmanlı İmparatorluğu'nu kendi aralarında paylaşmışlardır. Anlaşma, Osmanlı İmparatorluğu'na 10 Mayıs 1920 tarihinde bildirilmiştir. Hatta, TBMM'ce de kabul edilmesi için girişimde bulunmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu 10 Ağustos 1920 tarihinde Türk Devleti'nin tarihten yok edilmesi ve topraklarımızın paylaşılması olan Sevr Antlaşması'nı imzalamıştır (68). (Ek-12) Sevr Antlaşması, sadece Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması değildir. Soy ve millet olarak da Türk

varlığının yok edilmesi, dağıtılması anlamını taşımaktadır. Sevr Antlaşması'nın temel felsefesi budur.

Bu antlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu parçalanmakla kalmamıştır. Ayrıca, adli, idari ve ekonomik bağımsızlığı tamamen elinden alınmıştır.

Sevr Antlaşması sınırlar, siyasal hükümler, azınlıkların korunması, kara-deniz-hava kuvvetleri (ordu), savaş tutsakları ve mezarlıklar, yaptırımlar, mali hükümler, ekonomik hükümler,hava ulaşımı, limanlar-su yolları-demiryolları, çalışma hayatı ve diğer hükümler konularını kapsamaktadır. Antlaşmanın kapsadığı konulara bakılması dahi bu antlaşmanın bir barış antlaşması olmadığı, bir devletin tasfiyesi anlaşması olduğu görülmektedir. Anlaşma ile devletin varolma hakkı elinden alınmaktadır. Çünkü;

1. Devletin sınırları dahi belli değildir. Bir Sınırlandırma Komisyonu kurulacaktır (29. Madde). Osmanlı İmparatorluğu elindeki her türlü haritayı bu komisyona verecektir (31. Madde). Sınırlar bu komisyon tarafından belirlenecektir.

2. İstanbul Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olarak ancak, Saltanat ve Halifeliğin yetkileri budanmış olarak bırakılıyordu (36. Madde). Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz Boğazı'nın yönetimi için Boğazlar Komisyonu kurulacaktır (38. Madde).

3. Komisyon üyeleri diplomat ayrıcalıklara ve dokunulmazlık haklarına sahip olacaktır (41. Madde) Komisyonun özel bir bayrağı, bütçesi ve örgütü olacaktır (42. Madde) Komisyonun güvenliği de İstanbul'daki İşgal Kuvvetleri Komutanlığı'nca sağlanacaktır (44. Madde) Komisyon yetki bölgesinde sağlık hizmetlerini yürütecektir. (46. Madde) Boğazlar Bölgesinin Osmanlı kalan topraklarında, kapitülasyonlardan faydalanan ülkelerin uyruklarının, Boğazlar Komisyonu'nun koyduğu kurallara uymayanlar Müttefik devletlerin Konsolosluk Mahkemelerinde yargılanacaktır (49. Madde). Komisyon polis teşkilatı kurulabilmektedir (50. Madde) Komisyon vergi ve harç koyabilecektir. Bu vergi ve harçların miktarını belirleyebilecektir. (53. Madde).

4. Fırat'ın doğusunda, ileride saptanacak Ermenistan'ın güney sınırının güneyinde Suriye ve Irak'ta Türkiye sınırının kuzeyinde, Kürtlerin sayıca üstün bulunduğu bölgelerin yerel özerkliğini, iş bu Antlaşmanın, yürürlüğe konulmasından başlayarak altı ay içinde, İstanbul'da toplanan ve İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerinden her birinin atadığı üç üyeden oluşan bir komisyon hazırlayacaktır. (62. Madde)

5. Bu Antlaşmanın yürürlüğe konuluşundan bir yıl sonra 62. Madde de belirtilen bölgelerdeki Kürtler, bu bölgedeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak Milletler Cemiyeti ve Konseyine başvururlarsa ve Konsey de bu nüfusun bu bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varırsa ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı Türkiye'ye salık verirse, Türkiye ve tavsiyeye uymayı ve bu bölgeler üzerinde bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçmeği şimdiden yükümlenir.

Bu vazgeçmenin ayrıntıları Başlıca Müttefik Devletlerle Türkiye arasında yapılacak özel bir sözleşmeye konu olacaktır.

Bu vazgeçme gerçekleşirse ve gerçekleşeceği zaman Kürdistan'ın şimdiye dek Musul ilinde kalmış kesiminde oturan Kürt'lerin, bu bağımsız Kürt Devletine kendi istekleriyle katılmalarına Başlıca Müttefik Devletlerce hiçbir karşı çıkışta bulunamayacaktır. (64. Madde)

6. Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis vilayetlerinde Ermenistan'ın denize çıkışını sağlayacak Ermenistan ile Türkiye arasındaki sınırın tespitinde Amerika Birleşik Devletleri Başkanı hakem olacaktır (89. Madde). Sözü geçen iller topraklarının tümü yada bir kesiminin Ermenistan'a aktarılmasına yol açacak olursa, Türkiye aktarılan toprak üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçecektir. (90. Madde)

7. Antlaşmanın 140-151. Maddeleri azınlıkların korunması konusundaki hususlardır. 141, 145 ve 147. Maddeler hükümleri temel yasalar olarak kabul edilecektir. (140. Madde)

Türkiye, Türkiye'de oturan herkesin bir ulusal topluluktan olmak, dil soy ya da din ayırımı yapılmaksızın yaşamlarını ve özgürlüklerini korumayı tam ve eksiksiz olarak sağlanmayı yükümlenir.

Türkiye'de yaşayan herkes her inancın, dinin ya da mezhebin gereklerini ister açıkta ister özel olarak, özgürce yerine getirme hakkına sahip olacaktır.

Yukarıdaki paragrafta öngörülen hakkın özgürce yerine getirilmesine karşı herhangi bir müdahale, ilgili mezhep hangisi olursa olsun, aynı cezalarla cezalandırılacaktır. (141. Madde)

Osmanlı Hükümeti, soy azınlıklarına dayalı, soy azınlıklarının orantılı temsil ilkesine dayalı bir seçim sistemi kanunu hazırlayarak Müttefik Devletlere sunacaktır. (145. Madde)

Soy, dil ya da din olarak azınlıklara ayrılan Osmanlı toplumu, Osmanlı makamlarının denetleyemeyeceği, dinsel ya da sosyal kurumlar, ilk, orta ve yüksek okullar kurabileceklerdir. (147. Madde)

Kurulan bu Kurumlara devlet ya da belediye bütçesinden pay verilecektir (148. Madde)

8. Türk ordusu terhis edilmektedir. Silahlı kuvvetler olarak Padişahı korumak için 700 kişilik bir birlik (152. Madde) ile içte düzen ve güvenliği sağlamakla ve azınlıkların korunmasını güvence altına almakla görevli jandarma birlikleri dışında ordu kurulmayacaktır. Jandarma birlikleri de 50.000 kişiyi geçmeyecektir (152 ve 155. Maddeler).

Gümrük ve polis kuvvetleri dışında deniz kuvvetleri olmayacaktır. Hafif silahları olan 15 adet devriye gemisi dışında gemi bulundurulmayacaktır (181. Madde). Türkiye ticarette kullanılmak için bile denizaltı sahibi olamayacaktır (186. Madde). Hava kuvvetleri bulunmayacaktır (191. Madde).

Zorunlu askerlik kaldırılacaktır. Osmanlı silahlı kuvvetleri yalnız gönüllü olarak askere yazılanlardan kurulacaktır (165. Madde).

Devletin silahlı kuvvetleri görevlerini Müttefik Devletlerce atanan, giderleri Türkiye tarafından karşılanacak olan Müttefikler arası Denetleme ve Örgütleme Komisyonu'nun denetimi altında yapacaktır (196. Madde).

9. Müttefik Devletlerden birinin uyruğuna karşı suç sayılan bir eylemde bulunan bu devletin askeri mahkemesinde, birkaçının uyruklarına karşı suç sayılan bir eylemde bulunanlar ise ortak bir askeri mahkemede yargılanacaktır (227. Madde).

10. Sözde, Türkiye'ye bir ölçüde destek olmak ve yardımda bulunmak için Müttefik Devletler tarafından Maliye Komisyonu kurulmuştur. Komisyonda danışma oyu bulunan bir Osmanlı Komiseri de bulunmaktadır (231. Madde).

Bu komisyon, Türkiye'nin kaynaklarını korumak ve artırmak için her türlü önlemi alabilecektir.

Maliye Bakanlığınca hazırlanıp Meclise sunulacak olan bütçe önce Maliye Komisyonuna sunulacak, uygun görüldükten sonra Meclise sunulacaktır.

Türkiye'nin bütçesinin mali yasalarının ve yönetmeliklerinin uygulanmasının denetimi Maliye Komisyonu tarafından yapılacaktır. Denetim elemanları da bu komisyon tarafından atanacaktır (233. Madde).

Türkiye'de para basımı işini (233. Madde) ve iç ve dış borçlanma girişimlerini de Maliye Komisyonu yürütecektir (234. Madde).

Maliye Komisyonunun giderleri Türkiye tarafından ödenecektir (236. Madde).

11. 1 Ağustos 1914'de kaldırılan kapitülasyonlar, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak faydalanan Müttefik Devletler yararına yeniden uygulamaya konulacaktır. Geçmişte bu rejimden faydalanmayan Müttefik Devletler yararına genişletilmiştir (261. Madde).

12. 1 Ağustos 1914'den önce Osmanlı İmparatorluğu'nda posta büroları bulunan Müttefik Devletler, Türkiye'de posta bürolarını yeniden açmak yetkisine sahip olacaklardır (262. Madde).

13. Türkiye'nin ithalat vergileri tarifeleri Müttefik Devletler yararına yeniden yürürlüğe konulacaktır (263. Madde).

14. 1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı egemenliği altındaki bir toprakta, savaş sırasında Osmanlı uyrukluğunda bulunmayan Müttefik Devletler uyruklarının ya da onların denetimi altındaki ortaklarının malları, hakları ve çıkarları ile ilgili anlaşmazlıkları çözmek için Hakemlik Komisyonu kurulmuştur (287. Madde).

15. Bu Antlaşma ya da başka bir Antlaşma ile bir Müttefik Devletin ya da başka bir devletin uyrukluğunu alan eski Osmanlı uyruklarının Türkiye'deki malları, hakları ve çıkarları, bu malların hakların ve çıkarların bulundukları durumda kendilerine geri verilecektir (288. Madde).

16. 17 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı Egemenliği altında bulunan topraklar dışında, kendi topraklarında ve sömürgelerinde, mülkiyetleri ya da korumaları altındaki ülkelerde bulunan Osmanlı uyruklarının ya da onların denetimi altındaki ortaklıkların bütün mallarına, haklarına ve çıkarlarına el koyarak, bunları tasfiye etmek hakkını saklı tutmaktadır (289. Madde).

17. Osmanlı Hükümeti, kendi uyruklarının Müttefik ülkelerdeki mallarının,haklarının ya da çıkarlarının tasfiyesi ya da bunlara el konması yüzünden doğacak zararlarını karşılamayı yüklenmiştir (292. Madde).

18. Türkiye'nin karaları, karasuları Müttefik Devletlere uçmak ve konmak için kısıtlamasız açılmıştır (318, 319. Maddeler). Türkiye, Müttefik Devletlerin talebi üzerine gösterecekleri yerlere 1 yıl içinde yeni hava alanları kuracaktır (320. Madde).

19. Müttefik Devletler uyrukları ile bunların malları, gemileri Türkiye içinde Osmanlı uyruklular ile eşit işleme ve hakka sahip olacaktır (334. Madde). İstanbul, Haydarpaşa, İzmir, İskenderun, Hayfa, Basra, Trabzon, Batum açık ve serbest bölgeler olan limanlardır. (335. Madde). Ermenistan'a Trabzon limanından Karadeniz' çıkış hakkı tanınmıştır (352. Madde).

20. Osmanlı Hükümeti'nin yasalarının tamamı, Antlaşanın yürürlüğe girmesinden itibaren 6 ay sonra bu Antlaşmaya uyumlu hale getirilecektir (431. Madde).

Tanzimat ve Islahat Fermanları Osmanlı'nın kendi arzusu ile batıya benzeme hareketleridir. Mondros ve Sevr Antlaşmaları ise batının Osmanlı'ya **"Sen istedin ama Avrupalı olamadın. Ben şimdi, silah ve siyasi gücümle seni Avrupalı yapacağım diretmeleridir. Sen, Avrupalı olamazsın, Avrupalı Türkiye'de olacak diretmeleridir. Sen ülkeni, devletini yönetemiyorsun; seni ben yöneteceğim"** iddiası ve uygulamasıdır. Bugün savunulan küresel düzen kavramının Osmanlı'ya zorla uygulanmasıdır. [1 Ocak 1876'da Fransız Dışişleri Bakanı Duc Décazes "Türkiye vesayet altındadır." diyordu. Üç yıl sonra Lord Derby aynı düşünceyi ifade ederek şunları ilave ediyordu. "Türkiye'nin içişlerinde hedef olduğu devamlı denetim, bu memleketin bağımsızlığını hemen hemen hiçe indirmiştir"] (69) Osmanlı'nın devlet ve ülkesi ile ilgili görüşlerini açıkça ifade ediyorlardı. Zamanı geldikçe de bu görüşler adım adım uygulamaya konulmuştur.

Bu tarihi hatırlatmalardan sonra cevaplarının bulunması gereken aşağıdaki sorular ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu Avrupalı devletlerin istek ve telkinleri doğrultusunda; Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalamasına,

Tanzimat ve Islahat Fermanlarını ilan etmesine,

Avrupalı devletlerin 1856 Paris Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa hukukundan faydalanacak Avrupalı bir devlet olarak kabul etmelerine,

I. ve II. Meşrutiyetin ilan edilmesine rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupalıya benzemek istemesine rağmen dış saldırılardan kurtuldu mu?

Hayır kurtulmadı. Son 67 yılında 1853 Osmanlı-Rus 1877 Osmanlı-Rus 1897 Osmanlı-Yunan, 1911 Trablus, 1912 Balkan, 1914-1918 I. Dünya, 1915 Çanakkale savaşları ile uğraşmıştır. Çarpıcı olan husus, bu savaşla-

rın hiç birinde savaşı başlatan taraf Osmanlı İmparatorluğu değildir. Hasım devletler Osmanlı İmparatorluğu'na saldırmışlardır.

Peki bu ülkeler Osmanlı İmparatorluğu'na niçin saldırmışlardır? Osmarılı İmparatorluğu'ndan ne istemişlerdir?

Hasta adam dedikleri Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamak için, Türk Devleti'ni tarih sahnesinden silmek için. Osmanlı İmparatorluğu'ndan pay kapmak için, saldırmışlardır. Sebep bu değil ise o halde nedir?

Dikkat çekici olan husus Türk Devleti batı karşısında ekonomik olarak güçsüz kaldığı dönemlerde batılılar sürekli olarak Türkiye'ye borç vermektedir. Borç ödemede zorlukla karşılaşıldığında da Türkiye'ye serbest ticaret, gümrük tarifelerini, devlet tekellerinin kaldırılmasını ve özelleştirme, ulaşım-enerji-haberleşme sektörlerinin kendi kontrollerinde olmasını, yabancıların Türk ülkesinde toprak satın almasına imkan sağlanmasını, azınlık haklarını, askerlik süresinin kısaltılmasını, bedelli askerlik, profesyonel askerlik hizmeti istemektedirler. Bu isteklerini de demokratikleşme adı altında sunmaktadırlar. İçeride de bu görüşlerinin taraftarlarını ve destekçilerini de bulabilmektedirler.

Acaba, yabancılar Türkiye de nasıl ve niçin kendileri gibi düşünen taraftar ve destekçi bulabilmektedirler? İşte bu konu derin olarak araştırılmaya değer bir konudur.

Sevr Antlaşması 22 Temmuz 1920 tarihinde sarayda toplanan 50 civarında Kabine Üyesi, asker, sivil ve din adamının katıldığı bir toplantıda tartışılmıştır. Kabulüne karar verilmiştir. Antlaşmanın başlangıç ve sonunda adları yazılan ve kendi ülkeleri tarafından yetkili kılınan kişiler tarafından mühürlenmiş ve imzalanmıştır.

Bu antlaşmanın mühürlü, tasdikli aslı Fransa Cumhuriyet arşivinde bulunmaktadır. İmzacı devletlere de onaylı bir suretinin verilmesi karar altına alınmıştır. Ancak; Osmanlı Meclis-i Mebusan'ının Misak-ı Milli'yi (Ulusal Andı) kabul etmesi üzerine İngilizler tarafından basılmış ve dağıtılmıştı. 11 Nisan 1920 tarihinde de Padişah tarafından hukuken dağıtılmıştı. Bu sebeple de Osmanlı Anayasası'nın 55. Maddesi gereğince Meclis-i Mebusan'da kabul edilmesi gereken söz konusu Antlaşmanın Meclis-i Mebusan'da tasdiki mümkün olamamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi de Kazım Karabekir Paşa'nın anlaşmanın imzalanmasına karar verenler ve anlaşmayı imzalayanlar ile ilgili, TBMM'ne gönderdiği;

"Şark cephesi kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'nın İstanbul'da inikat eden Şûrayi Saltanatta Sevr muahedesinin imza edilmesine karar verenlerle muahedeyi imza edenlerin hıyaneti vataniye ile ittiham olunmalarına dair telgrafı .

REİS – Kâzım Karabekir Paşa'dan mevrut bir telgraf var okunacak.

Erzurum

Ankara'da Meclisi Milli Riyasetine

Vatansız, vicdansız üç serserinin, yine kendileri gibi millet ve vatanla alâkası olmayan birkaç kişi namına sulh muahedesini imza ettiklerini ajansta gördük. Mücadelei milliyemizde daha büyük bir azim ve imanla devamı tekiden ahdettiğimizi arzeylerim. İstanbul'da teşekkülünü evvelce duyduğumuz Şurayı Saltanatta Türkiye'nin hayatı mevcudiyeti'ni söndüren bu zalim muahedenin imza edilmesine, karar ve rey veren esamileri malûm eşhasın ve muahedenameye vazı imza edenlerin ihaneti vataniye ile ittiham, olunmasını ve haklarında hükmü giyabi verilmesini bu vatansızların isimlerinin her yerde lânetle yad edilmesinin ilan ve tamim olunmasını arz ve teklif eylerim.

17 Ağustos 1336
Şark Cephesi Kumandanı
Kâzım Karabekir.

Şeklindeki bu teklif, TBMM'de görüşülmüş ve 19.8.1336 (19.8.1920) tarihinde kabul edilmiştir. Sevr Anlaşması'nı imza edenler ile anlaşmanın kabulü için yapılan tartışmada olumlu oy veren Saltanat Meclisi üyeleri vatan haini olarak kabul edilmiştir. Sevr Antlaşması kabul edilmemiştir (70). İşin özü, esası budur.

Bugün, Türkiye'de bazı solcuların, sağcıların, hilafetçilerin, 2. Cumhuriyetçilerin sahte Atatürkçülerin, milli devlete karşı olanların Sevr Antlaşması yoktur dedikleri husus budur. Sevr Antlaşması vardır. Ancak, uygulamaya konulamamıştır. Acaba niçin böyle bir tavır içinde bulunuyorlar? Batı yandaşları bu savunmaları ile Sevr Antlaşması'nın felsefesini toplumdan gizlemek istiyorlar. Unutturmak istiyorlar. Oysa, Sevr Antlaşması sadece devlet olarak değil, millet olarak da Türk milletinin varlığının yok edilmesidir. Sevr Antlaşması'nın uygulanamamış olması

bu anlaşmanın imzalanmadığı anlamına gelmez, Avrupalıların Türkiye ve Türk milleti için düşündüklerini ortadan kaldırmaz. Bu antlaşmanın Osmanlı'ya dayatıldığı ve Osmanlı tarafından imzalandığı gerçeğini de ortadan kaldıramaz.

Sevr Antlaşması hükümlerinin uygulanması devam etseydi bugünkü durumumuz acaba nasıl olurdu? Türkiye Devleti olur muydu?

Bugün **"Türkiye, Türklere bırakılmayacak kadar önemlidir"** diyebilen batılılar ve onların yurtiçindeki uzantıları acaba ne demek istemektedirler?

Türkiye, Türklere bırakılmayacak ise kime veya kimlere bırakılacaktır?

Yoruma ihtiyaç olmayacak kadar açık konuşulmaktadır. Türkiye'de, Türk milletinin varlığı istenilmemektedir. Bu düşünce Sevr Anlaşması'nın felsefesi ile de uyuşmaktadır.

Sevr'i yeniden gündeme getirmek istiyorlar. Türkiye önemlidir. Türk milleti önemli değildir diyorlar. Sevr Antlaşması'nın felsefesi de bu idi.

Yanlı ve yanlış bilgilerle yönlendirilen Türk milleti, şartlı refleks ve beyin yıkama yöntemleri ile yakın tarihi dahi unutturulan Türk milleti bu sorulara cevap bulmalıdır. Geçmişi düşünmelidir, hatırlamalıdır. Dostunu ve düşmanını tanımalıdır.

Hiçbir ülkeye karşı önyargım yoktur. Ancak; hiçbir ülkeye karşı önyargım yoktur diyerek millet olarak tarihte yaşadığımız olayları unutamam. Unutmamamız gerekir. Ayrıca, düşünmek önyargı değildir. Hatırlamak ve bilmek önyargılı olmayı gerektirmez. Çünkü, yukarıda hatırlatılan konular hayal değil; acı da olsa geçmişte yaşadığımız olaylardır. Bir kısmı da günümüzde benzerlerini yaşamaya başladığımız olaylardır. Daha beterlerini yakın gelecekte yaşayabileceğimiz olaylardır. Ayrıca,

Bugün içinde bulunduğumuz durumdan kısa yoldan çıkmamızın, kurtulmamızın yolu da geçmişi hatırlayıp, geçmişten ibret alıp geçmişi iyi değerlendirmemize bağlıdır. Tarihi bilgi ve belgeler, veriler bizi böyle bir kanaate varmaya zorlamaktadır. Tarihi bilgi ve belgeler, veriler de yok sayılamaz. Böyle bir tavır ne bilimsel olmak, ne de aydın olmak tanımına uygun davranış değildir.

4 M. KEMAL ATATÜRK ve TÜRKİYE CUMHURİYETİ

1. Dünya Savaşı'nın 1918 yılında bitmesine, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalanmasına rağmen, batılı devletlerin Osmanlı İmparatorluğu'nu paylaşmakta anlaşamadıklarından barış anlaşması imzalanması gecikmişti.

Barış antlaşması imzalanmamış olmasına rağmen, Mondros Ateşkes hükümleri uygulanmaya konulmaya başlanılmıştır. Devletin silah ve cephanelerine el konulmuştur, orduları terhis edilmiştir. Ulaşım ve haberleşme sistemleri Müttefik Devletlerin denetimine geçmeye başlamıştır.

15 Kasım 1918 tarihinde İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan savaş gemileri İstanbul Limanı'na demirlemiştir. İstanbul ve Çanakkale Boğazları ve yurdumuz yer yer işgale başlanılmıştır. Yunanistan 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkarmıştır. Musul, Adana, Antep, Maraş ve Urfa vilayetleri önce İngilizler daha sonra da (Musul hariç) Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Antalya ili ve çevresine de İtalyanlar asker çıkarmış ve işgal etmiştir. Rusya'nın I. Dünya Savaşı'ndan çekilmesi üzerine kuzeydoğu Anadolu'da Ermeni tehdidi başlamıştır.

İşte bu ortamda, Anadolu'da vatanın savunulması için düşmana karşı, Türk yurdunu işgal edenlere karşı direniş hareketleri başlamıştır. M. Kemal Atatürk 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkmıştır. Oradan Amasya'ya geçmiştir, 21/22 Haziran 1919 gecesi alınan Amasya Kararları temel alınarak Amasya Tamimi hazırlanmıştır. Mustafa Kemal imzası ile mülki ve askeri yetkililere telgrafla, genelge olarak bildirilmiştir (71). (Ek – 13) Amasya Tamimi ile;

1. Vatanın bütünlüğünün, milletin bağımsızlığının tehlikede olduğu, merkezi hükümetin, ihtilaf devletlerinin tesir ve denetimi altında olduğundan üzerine aldığı sorumluluğun gereğini yapamadığı, bu durumun milleti yok olmuş gibi tanıttığı milletin bağımsızlığını, milletin azim ve iradesinin kurtaracağı, milletin hal ve vaziyetini göz önünde tutmak ve haklarının sesini dünyaya duyurmak için her türlü tesir ve denetimden uzak bir milli heyetin kurulması gerektiği, bu sebeple, haberleşerek, yurdun her tarafından gelen teklif ve milli istek üzerine, Anadolu'nun her bakımdan en güvenli yeri olan Sivas'ta bir kongrenin toplanacağı, Osmanlı vilayetlerinin her sancağından, parti ayrımı göz önüne alınmadan, milletin güvenini kazanmış, zeki ve bilgili en çok üç kişinin en kısa zamanda kongreye gönderilmesi, bu kongreye katılacakların gizli seyahat etmeleri (1. Madde)

2. Doğu vilayetlerimiz adına 10 Temmuz'da Erzurum'da toplanacak kongre için, söz konusu vilayetlerin Müdafaa-i Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetlerinden seçilen üyelerin Erzurum'a yola çıktıkları, Erzurum Kongresi delegelerinin, Sivas Kongresine de katılmaları (2. Madde)

3. Delegelerin, Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyetleri, Belediye Başkanlıkları ve başka şekillerde seçilmeleri, delegelerin isimlerinin ve hareket zamanlarının telgrafla bildirilmesi (3. Madde)

4. Telgrafın alındığının bildirilmesi (4. Madde)

hususları duyurulmuştur.

Bu telgrafın içindeki fikirler kadar önemli olan bir husus vardır. 1838 yılından beri ilk defa Türk milleti ile ilgili bir konuda, yabancılara danışılmamış, yabancılara bilgi verilmemiştir. Türk milletine müracaat edilmiştir.

Doğu Anadolu'da direnme güçlerinin birleştirilmesi için, Erzurum Kongresi toplanmıştır. Kongre sonunda 7 Ağustos 1919'da "Erzurum Kongresi Beyannamesi" yayınlanmıştır (72). (Ek-14). Erzurum Kongresi Beyannamesi'nde, Ateşkes Antlaşması yapılmasına rağmen memleketimizin fiilen işgal edilmeye başlanıldığı, Ege Bölgesinde Yunanlıların, Kafkasya'da Ermenilerin katliam yaptıkları, Pontus hayalini gerçekleştirmek için Rusya sahillerinden göçmen adı altında silahlı çetelerin memleketimize geldikleri milletimizin, vatanın bölünme ve yok olma tehdidi altında olduğunun görüldüğü,

1. Trabzon vilayeti, Canik (Samsun) sancağı, Vilayeti Şarkiye adını taşıyan Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Mamuretilaziz (Elazığ), Van, Bitlis vilayetleri ve bu bölgedeki bağımsız sancakların birbirlerinden, Osmanlı toprağından ayrılmayacağı, ayrılmasının düşünülemeyeceği, mutlulukta ve felakette, gelecekleri hakkında aynı hedefi amaç edindikleri, bu bölgede yaşayan Müslüman ahalinin birbirlerine karşı fedakarlık hissiyle dolu, ırki ve toplumsal durumlarına saygı gösteren öz kardeş olduğu, (1. Madde)

2. Osmanlı vatanının bütünlüğü ve milli bağımsızlığımızın temini, saltanat ve hilafet makamının korunması için Kuvayi Milliye'nin etken ve milli iradenin hakim kılınması, (2. Madde)

3. Her işgal ve müdahale, Rumluk ve Ermenilik gayesine hizmet kabul edileceğinden bu tür hareketlere direnç gösterilecektir. Siyasi hakimiyeti ve toplumsal dengeyi bozacak şekilde Hıristiyan unsurlara bir takım imtiyazların verilmesinin kabul edilemeyeceği, (3. Madde)

4. Yabancı devletlerin bir baskısı sonucu merkezi hükümet buraları ihmal veya terk etmek mecburiyetinde kalması ihtimaline karşı, hilafet ve saltanat makamına bağlı, milli varlığımızı ve haklarını koruyacak tedbirlerin alındığı, (4. Madde)

5. Öteden beri birlikte yaşadığımız Müslüman olmayan unsurların kazanılmış haklarının korunacağı, (5. Madde)

6. Mütareke imzalandığı, 30 Ekim 1918 tarihi sınırlarımız içinde kalan her bölgesinin olduğu gibi, Doğu Anadolu vilayetlerimizin de ezici çoğunluğunun, kültürel, iktisadi bütünlüğünün Müslümanlara ait bulunduğu ve birbirinden ayrılması imkansız öz kardeş olan din ve ırkdaşlarımızla meskûn olan, topraklarımızın bölünmesi teorisinden tamamen vazgeçilmesi, varlığımıza, tarihi, ırki ve dini haklarımıza riayet edilmesini (6. Madde)

7. Devlet ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığına ve vatanımızın bütünlüğüne riayet etmek şartıyla, memleketimizi işgal emeli beslemeyen herhangi bir devletin yardımının kabul edilebileceği, (7. Madde)

8. Milletin geleceği ile ilgili kararları merkezi hükümetin tek başına almaması, milli meclisi toplaması ve aldığı kararların meclisin denetimine sunulması, (8. Madde)

9. Aynı gaye ile çalışan cemiyetlerin "Şarki Anadolu Müdafai Hukuk Cemiyeti" adıyla birleştirildiği, Müslüman vatandaşların bu cemiyetin tabii üyesi olduğu, (9. Madde)

10. Köylerden başlayarak vilayetlere kadar milli teşkilatların birleştirildiği ve kongre tarafından "Heyeti Temsiliye" kurulduğu (10. Madde)

hususları karar altına alınmıştır.

Halkın bilgilendirilmesi ve teşkilatlandırılması çalışmalarına devam edilmiştir. 4 Eylül 1919'da "Sivas Kongresi" toplantısı açılmıştır. 11 Eylül 1919'da da Sivas Kongresi Beyannamesi yayınlanmıştır (73). (Ek-15).

Sivas Kongresi Beyannamesinde alınan kararlar:

Sivas Kongresi'nin milletimizin farkına vardığı iç ve dış tehlikelerin sebep olduğu milli uyanıştan doğduğu.

1. 30 Ekim 1918'de imzalanan mütareke ile sınırlarımız içinde kalan topraklarımız ile bu topraklarda yaşayan insanlarımızın bir bütün olup ayrılamayacağı, (1. Madde).

2. Osmanlı halkının bütünlüğü, milli bağımsızlığımızın temini, hilafet ve saltanat makamının dokunulmazlığı için Kuvayi Milliye'yi etken ve milli iradeyi hakim kılmak gerektiği, (2. Madde).

3. Memleketimizin herhangi bir parçasına yapılan müdahale ve işgale, Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesiyle yapılacak çalışmalara karşı birlikte mücadele ve müdahalenin meşru olduğu, (3. Madde).

4. Birlikte yaşadığımız Müslüman olmayan unsurlara hukuki eşitliğin verildiği, siyasi hâkimiyetimizi ve toplumsal dengemizi bozacak imtiyazlar verilmeyeceği, (4. Madde).

5. Osmanlı Hükümeti bir dış baskı karşısında memleketimizin herhangi bir parçasını terk veya ihmal ederse, hilafet ve saltanat makamının, vatanımızın ve milletimizin bütünlüğünü ve dokunulmazlığını sağlayacak her türlü tedbirlerin ve kararların alındığı, (5. Madde).

6. 30 Ekim 1918 tarihinde sınırlarımız içinde kalan İslam çoğunluğu ile meskûn, olan kültürel ve medeni üstünlüğü Müslümanlara ait bulunan ülke birliğinin bölünmesi teorisinden tamamıyla vazgeçilmesi, bu topraklar üzerindeki tarihi, ırki, dini ve coğrafi haklarımıza riayet edilmesi gerektiği, (6. Madde).

7. Devletimizin ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığını, vatanımızın bütünlüğünü kabul etmek şartıyla, milletimize karşı istila emeli beslemeyen devletlerle işbirliği yapılabileceği, (7. Madde).

8. Merkezi Hükümet milli iradeye tabi olmalıdır. Millet içinde bulunduğu sıkıntı ve endişe halinden kurtulmak çaresine bizzat başvurmadan, milli meclis toplanarak milletimizin ve ülkemizin geleceği hakkında kararları alması, merkezi hükümetin kararlarının meclis tarafından denetlenmesi, (8.Madde).

9. Vatan ve milletin birliği için, karşılaştığı zulüm ve acılara direnmek için kurulan dernekler "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adıyla birleştirilmiştir. Bu cemiyetin her türlü particilik duygusundan ve şahsi ihtiraslarından arındığı ve uzak olduğu, bütün Müslüman vatandaşlarımızın bu cemiyetin tabii üyesi olduğu, (9. Madde).

10. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Sivas şehrinde toplanan genel kongresi tarafından kutsal davayı takip ve teşkilatı idare için "Heyet-i Temsiliye" seçildiği, köylerden, vilayetlere kadar bütün teşkilatın birleştirildiği, (10. Madde).

konularında karar alınmıştır.

Bu tamim ve kararların ortak özelliği manda ve himayenin kabul edilemeyeceğini, milletin geleceğinin milletin azim ve kararları ile belirleneceğini, ülkenin ve milletin parçalanmasına müsaade edilemeyeceğini, iç ve dış bağımsızlığımızı kabul etmek şartıyla, milletimize karşı istila emeli beslemeyen devletlerle işbirliği yapılabileceğini bütün dünyaya duyurmaktır.

İstanbul'un işgal edilmesi, Meclisi Mebusan'ın dağıtılması, yapılan çalışmaların ve alınan kararların ne kadar yerinde olduğunu göstermiştir. Meclisi Mebusan'ın kapanması, Anadolu'da yeni bir meclisin açılması ihtiyacını, hukuki zemini hazırlamıştır. 23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'si açılmıştır.

TBMM'nin teşkili ile ilgili olarak 23.4.1920 tarihinde 1 sayılı "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu kerre intihap edilen âzalarla İstanbul Meclisi Mebusanı'ndan iltihak eden âzalardan müteşekkil bulunmasına karar verildi".(74) kararıyla, Meclis hem imkanların elverdiği ölçüde seçimlerle, hem de İstanbul'dan kaçıp kurtulabilen Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı üyelerinden kurulmuştur.

20.1.1921 tarihinde kabul edilen 85 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 1. Maddesi "Hakimiyet bilâ kayd ü şart milletindir. İdari usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil, idare etmesi esasına müstenittir." (75) ile kurulmakta olan yeni devletin idare şeklinin Cumhuriyet olacağının işareti verilmişti.

9 Eylül 1922 tarihinde Türk ordusunun İzmir'e girmesi, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ile beraber önce 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Ateşkes Antlaşması (Mudanya Silah Bırakışımı Sözleşmesi) imzalanmıştır (76). Mudanya Silah Bırakışımı Sözleşmesi, Osmanlı İmparatorluğu ile Mondros Sözleşmesi ve Sevr Antlaşması'nı imzalayan Müttefik Devletlerin Ankara Hükümeti'ni tanımalarının ilk adımıdır (Ek-16).

1 Kasım 1922'de Saltanat kaldırılmıştır.

Daha sonra da 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır (77) (Ek-17).

Tarihimizde bu gelişmeler olurken, 1526'da bir batılının Fransa Kralı I. Fransuva'nın Kanuni Sultan Süleyman Han'dan yardım istediği gibi, bu kez (Saltanatın kaldırılması üzerine) Müslümanların Halifesi Mehmet Vahdettin, bir batılıdan, hem de kendisi ile eşdeğer konumda olmayan ve ülkesini işgal eden, İşgal Kuvvetleri Başkomutanı olan İngiliz'den mektup ile yardım istemiştir. Bu mektup örneği aşağıda verilmiştir. (78)

Dersaadet İşgal Orduları Başkomutanı

General Harrigton Cenaplarına

İstanbul'da hayatımı tehlikede gördüğümden İngiltere Devleti sefahimhanesine sığınmak ve bir an önce İstanbul'dan başka bir yere götürülmemi istiyorum. Efendim

16 Kasım 1922

Halife-i Müslim'in Mehmet Vahdettin

Bu mektubun nasıl bir etki yaptığını, gelişmenin seyri hakkındaki bilgiyi de aşağıdaki bildiriden öğreniyoruz (79).

17 Kasım 1922

Bir tanesini ilişik olarak sunduğum resmi bildiride yazıldığı gibi, Padişah Hazretleri İngiltere'nin koruyuculuğuna sığınarak bir İngiliz savaş gemisiyle İstanbul'dan ayrılmıştır....

İmza

Harrigton

4.1. Lozan Barış Antlaşması

Mudanya Ateşkes Antlaşması'ndan sonra barış konferansı, milletlerarası geleneklere uyularak tarafsız bir ülke olan İsviçre'nin Lozan kentinde toplanmıştır. Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırları içinde bağımsız bir devlet olarak dünyada yer almasını sağlamak, azınlıklar, devlet borçları, kapitülasyonlar vb. belli başlı konulara çözüm bulmak açısından çok önemli bir konferanstı. Çünkü karşı tarafta Osmanlı İmparatorluğu ile Mondros Anlaşması'nı, Sevr Antlaşması'nı imzalayan İngiltere, Fransa ve İtalya devletleri de bulunmaktaydı.

Lozan Barış Antlaşması ile, bağımsız bir devlet olan Türkiye Devleti kurulmuştur. Batının **"Şark Meselesi"** ortadan kaldırılmış, Türkiye Devleti batılı devletlerin hiçbir idari, mali ve siyasi denetim ve/veya tahakkümünü kabul etmemiştir.

Lozan Barış Antlaşması ile;

1. Taraflar arasındaki ilişkilerin, Devletler Hukuku çerçevesinde ve karşılıklı eşitlik ilkesi çerçevesinde yürütülmesi kabul edilmiştir (1. Barış Antlaşması, Bölüm 1, 1. Madde).

2. Kapitülasyonlar tamamen ortadan kaldırılmıştır (1. Barış Antlaşması, Kesim 1, 28. Madde, IV. İkamet ve Yargı Yetkisi Hakkında Sözleşme, Kesim. 1, Bölüm II. 13. Madde).

3. Lozan Barış Antlaşması ile çizilen Türk toprakları dışında kalıp Türk vatandaşlığını kayıp edenler isterlerse 2 yıl içinde Türk vatandaşlığını seçme yetkisine sahip olmuşlardır. (1. Barış Antlaşması, Bölüm 1, Kesim II, 31. Madde).

Lozan Barış Antlaşması ile çizilen Türk toprakları içinde kalan Türk vatandaşlığını kabul etmek istemeyenler isterlerse, 2 yıl içinde müracaat ederek karşı hükümetin kabulü ile başka bir ülkenin vatandaşlığını seçebilmektedir. (1. Barış Antlaşması, Bölüm 1, Kesim II. 34. Madde)

4. Barış Antlaşması'nın 37-45. maddeleri azınlıkların korunması hususundadır.

Türkiye Hükümeti, doğum, milliyet, dil, ırk veya din ayırmaksızın Türkiye halkının hepsine hayat ve hürriyetlerinde tam ve üstün korumayı taahhüt etmiştir. (1 Barış Antlaşması, Bölüm 1, Kesim III, 38. Madde).

Gayrimüslim azınlıklara mensup Türk vatandaşlarının, Müslümanların yararlandıkları aynı medeni ve siyasi haklardan yararlanması kabul edilmiştir. (1. Barış Antlaşması, Bölüm 1, Kesim III, 39. Madde)

5. Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklara tanıdığı hakların, Yunanistan'daki Müslüman azınlığa da tanınması kabul edilmiştir. (Barış Antlaşması, Bölüm I, Kesim III. 45. Madde).

6. Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlarının Türkiye'ye düşen payının, Türkiye Cumhuriyeti tarafından ödenmesi kabul edilmiştir. (1. Barış Antlaşması, Bölüm II, 46-57. Maddeler)

7. Türkiye kendi toprağında kara ile hiç olmazsa bir noktada birleşen kablolar üzerinde önceden sahip olduğu mülkiyet haklarına yeniden sahip olmaktadır. (1. Barış Antlaşması, Bölüm IV, Ulaştırma Yolları ve Sağlık İşleri, Kesim 1, 112. Madde)

8. Türkiye'deki yabancı postaneler kaldırılmıştır. (1. Barış Antlaşması, Bölüm IV. Ulaştırma Yolları ve Sağlık İşleri, Kesim 1, 113. Madde).

9. Türkiye'nin kıyıları ve sınırları içinde sağlık hizmetlerinin yürütülmesi yetkisi Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilmiştir. (I. Barış Antlaşması, Bölüm IV. Ulaştırma Yolları ve Sağlık İşleri, Kesim II, 114. madde).

10. Türkiye'nin ithal edeceği hammadde ve işlenmiş mallar ile ilgili gümrük tarifeleri Osmanlı İmparatorluğu'nun 1 Eylül 1916 tarihli gümrük tarifelerinin olacağı (1. Barış Antlaşması, V. Ticaret Sözleşmesi, Kesim 1,2. Madde) Bu uygulamanın 5 yıl devam edeceği kabul edilmiştir. (1. Barış Antlaşması, V. Ticaret Sözleşmesi, Kesim 3, 18. Madde).

11. Deniz kıyılarında, nehir ve göllerde yük ve yolcu taşıma hakkı (kabotaj hakkı) ve balık avcılığı Türk bayrağını taşıyan gemilerce yapılacağı kabul edilmiştir. (1. Barış Antlaşması, V. Ticaret Sözleşmesi, Kesim 1, 10. Madde ve Antlaşma eki mektup teatileri)

12. Türkiye gerekli gördüğü taktirde ülke beslenmesi için zorunlu kaynakları korumak ve ulusun ekonomik faaliyetlerini güçlendirmek.

Devletin güvenliğini sağlamak.

İnsanları, hayvanları ve bitkileri bulaşıcı hastalıklara, hayvan ve bitki hastalıklarına karşı korumak.

Afyon ve başka uyuşturucuların yurda sokulmasını önlemek.

Türkiye'de kullanımı yasaklanmış alkollü maddelerin girmesini önlemek.

Altın paranın veya altın madeninin dışarı çıkarılmasını yasaklamak.

Devlet tekelleri kurmak ve işletmek hususlarında ihracat ve ithalat yasakları koyabilecektir. (V. Ticaret Sözleşmesi, Kesim 1, 3. Madde).

Kurtuluş Savaşı, Sevr Antlaşması'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmıştır. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ise Sevr Antlaşması'nı hukuken ortadan kaldırmıştır. Bağımsız milli devlet kurulmuştur. Yabancılara verilen adli, idari ve mali imtiyazlar bir bir ortadan kaldırılmıştır. Yabancılara, dış güçlere biat dönemi kapanmıştır.

4.2. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri

Türkiye gerçeğini kavramak için; sloganlardan değil bilimsel gerçeklerden hareket etmek gerekmektedir.

Bir ülkenin iktisadi gelişmesini, iktisadi durumunu gerçeğiyle görmek için iktisadi verilere bakmak yeterlidir. Bu veriler devletin bir senelik gelir ve giderlerinin göründüğü devlet bütçesi, o ülkenin ürettiği ve dışa sattığı mal ve hizmet bedeli ile dışarıdan aldığı mal ve hizmetlere ödediği bedel arasındaki denge, kısaca dış ticaret dengesi, milli gelir (veya kişi başına milli gelir) miktarı,milli gelirin bir yıllık artış oranıdır. Milli gelir içinde tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin paylarıdır. Okullaşma oranı, ülke nüfusunun ne kadarının eğitimli olduğu gibi verilerdir.

Bir devletin bağımsız bir devlet olduğu veya olmadığı, bağımsız ve milli menfaatlerine uygun bir siyaset takip ettiği veya etmediği, kendi kaderine sahip olduğu veya olmadığı özelliklerini incelerken de Meclisinde alınan siyasi ve ekonomik kararlara ayrıca diğer ülkelerle yaptığı anlaşmalara bakılması gerekmektedir.

İktisat tarihçileri Cumhuriyet Dönemi iktisadi tarihimizi kısaca incelerken 1923 yılından günümüze 81 yıllık dönemi incelemeye başlarken işin başında bu dönemi bazı devrelere ayırarak incelenmekte ve yorum yapmaktadır. Kitapta, Cumhuriyet Hükümetleri'nin iktidar süreleri ile yıllara göre Türkiye'nin iktisadi büyüklükleri ayrı ayrı cetvellerde gösterilmiştir. M. Kemal Atatürk dönemi, M. Kemal Atatürk sonrası tek parti dönemi ve çok partili dönem ayrı ayrı incelenmiştir. Böylece okuyucular her dönem için kendi yorumlarını da yapabilme imkanına sahip olacaklardır. Ayrıca; bu dönemlerin ortak özelliklerini görebileceklerdir. Hangi iktidarlar döneminde milli devlet, ulus devlet felsefesine aykırı uygulamalar yapıldığını, kararlar alındığını, anlaşmalar imzalandığını göreceklerdir. Böylece, "doğru budur" diye sunulan fikir ve uygulamaların doğru olup, olmadığına da okuyucular karar vereceklerdir.

M. Kemal Atatürk sonrası yeniden devletin bir hedefinin olmadığı, kendine güven duygusunun azaldığı, batıya özen ve batıya hayranlık duygusunun başladığı görülmektedir. Bu duygunun, günümüzde medenileşmek, zenginleşmek, devleti küçültmek, özelleştirme, serbest piyasa, küreselleşme taleplerine dönüştüğü görülmektedir. İyi, güzel, peki bu arada Türkiye'nin ekonomisi nasıl bir seyir takip etmiştir? Nasıl bir seyir takip etmektedir? Batılılar, Türkiye'ye acaba niçin M. Kemal Atatürk düşüncesinden vazgeçin demektedirler? M. Kemal Atatürk döneminde ekonominin temel özellikleri ne idi? Nasıl bir politika takip edilmiştir? Mustafa Kemal Atatürk sonrası takip edilen ekonomik ve siyasi politikalar acaba nasıl idi: İşte bu soruların da cevabı bulunacaktır.

Sıra No	Hükümet (Başbakan)		İktidar Süresi	
			Başlangıç Ta.	Bitiş Ta.
1	I. İsmet İnönü	Hükümeti	30.10.1923	06.03.1924
2	II. İsmet İnönü	Hükümeti	06.03.1924	22.11.1924
3	A. Fethi Okyar	Hükümeti	22.11.1924	03.03.1925
4	III. İsmet İnönü	Hükümeti	03.03.1925	01.11.1927
5	IV. İsmet İnönü	Hükümeti	01.11.1927	27.09.1930
6	V. İsmet İnönü	Hükümeti	27.09.1930	04.05.1931
7	VI. İsmet İnönü	Hükümeti	04.05.1931	01.03.1935
8	VII. İsmet İnönü	Hükümeti	01.03.1935	01.11.1937
9	I Celal Bayar	Hükümeti	01.11.1937	11.11.1938
10	II. Celal Bayar	Hükümeti	11.11.1938	25.01.1939
11	I. Refik Saydam	Hükümeti	25.01.1939	03.04.1939
12	II. Refik Saydam	Hükümeti	03.04.1939	09.07.1942
13	I. Şükrü Saraçoğlu	Hükümeti	09.07.1942	09.03.1943
14	II. Şükrü Saraçoğlu	Hükümeti	09.03.1943	07.08.1946
15	Recep Peker	Hükümeti	07.08.1946	10.09.1947
16	I. Hasan Saka	Hükümeti	10.09.1947	10.06.1948
17	II. Hasan Saka	Hükümeti	10.06.1948	16.01.1949
18	Şemsettin Günaltay	Hükümeti	16.01.1949	22.05.1950
19	I. Adnan Menderes	Hükümeti	22.05.1950	09.03.1951
20	II. Adnan Menderes	Hükümeti	09.03.1951	17.05.1954
21	III. Adnan Menderes	Hükümeti	17.05.1954	09.12.1955
22	IV. Adnan Menderes	Hükümeti	09.12.1955	25.11.1957
23	V. Adnan Menderes	Hükümeti	25.11.1957	27.05.1960
24	I. Cemal Gürsel	Hükümeti	30.05.1960	05.06.1961
25	II. Cemal Gürsel	Hükümeti	05.01.1961	20.11.1961
26	VIII. İsmet İnönü	Hükümeti	20.11.1961	20.11.1961
27	IX. İsmet İnönü	Hükümeti	25.06.1962	25.12.1963
28	X. İsmet İnönü	Hükümeti	25.12.1962	20.02.1965
29	Suat H. Ürgüplü	Hükümeti	20.02.1965	27.10.1965
30	I. Süleyman Demirel	Hükümeti	27.10.1965	03.11.1967
31	II. Süleyman Demirel	Hükümeti	03.11.1969	06.03.1970
32	III. Süleyman Demirel	Hükümeti	06.03.1970	26.03.1971
33	I. Nihat Erim	Hükümeti	26.03.1971	11.12.1971
34	II. Nihat Erim	Hükümeti	11.12.1971	22.05.1972
35	Ferit Melen	Hükümeti	22.05.1972	15.04.1973

36		Naim Talû	Hükümeti	15.04.1973	26.01.1974
37	I.	Bülent Ecevit	Hükümeti	26.01.1974	17.11.1974
38		Sadi Irmak	Hükümeti	17.11.1974	31.03.1975
39	IV.	Süleyman Demirel	Hükümeti	31.03.1975	21.06.1977
40	II.	Bülent Ecevit	Hükümeti	21.06.1977	21.07.1977
41	V.	Süleyman Demirel	Hükümeti	21.07.1977	05.01.1978
42	II.	Bülent Ecevit	Hükümeti	05.01.1978	12.11.1979
43	VI.	Süleyman Demirel	Hükümeti	12.11.1979	12.09.1980
44		Bülent Ulusu	Hükümeti	20.09.1980	13.12.1983
45	I.	Turgut Özal	Hükümeti	13.12.1983	21.12.1987
46	II.	Turgut Özal	Hükümeti	21.12.1987	09.11.1989
47		Yıldırım Akbulut	Hükümeti	09.11.1989	23.06.1991
48	I.	A.Mesut Yılmaz	Hükümeti	23.06.1991	20.11.1991
49	VIII.	Süleyman Demirel	Hükümeti	20.11.1991	25.06.1993
50	I.	Tansu Çiller	Hükümeti	25.06.1993	05.10.1995
51	II.	Tansu Çiller	Hükümeti	05.10.1995	30.10.1995
52	III.	Tansu Çiller	Hükümeti	30.10.1995	06.03.1996
53	II.	Mesut Yılmaz	Hükümeti	06.03.1996	28.06.1996
54		Necmettin Erbakan	Hükümeti	28.06.1996	30.06.1997
55	III.	Mesut Yılmaz	Hükümeti	30.06.1997	11.01.1999
56	IV.	Bülent Ecevit	Hükümeti	11.01.1999	28.05.1999
57	V.	Bülent Ecevit	Hükümeti	28.05.1999	16.10.2002
58		Abdullah Gül	Hükümeti	16.10.2002	11.03.2003
59		R. Tayyip Erdoğan	Hükümeti	11.03.2003	

4.2.1. M. Kemal Atatürk Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti, yanmış ve yıkılmış bir ülke üzerinde, iktisaden fakir fakat azimli insanlar tarafından kurulmuştur. Nüfusun % 80'i kırsal bölgede yaşamakta ve tarım sektöründe istihdam edilmektedir. "Türk tarımının belirleyici özelliği belki de çok düşük düzeyde toprak kullanımıdır. Elimizdeki bilgilerin hepsi aynı sonucu işaret ediyor. Dönemin başlangıç yıllarında Türkiye'de ekilen toprakların miktarı 4 ile 5 milyon hektar kadardır. Bu sayı ekilebilir alanların yüzde 20'sinden azdır. Toplam alanın ise sadece yüzde 5 ile 6,5 kadarını oluşturmaktadır. İşletme başına ekilen alan 25 dekardır. İşletme büyüklükleri dikkate alınırsa büyük çoğunluğunun 20 dekarın oldukça altında bir alan üzerinde ekim yaptığı anlaşılmaktadır" (81).

"Buğday üretimi, yaygın tarım yöntemiyle yapılıyordu. Hava koşulları, verimi büyük ölçüde etkiliyordu. Üretim miktarı, doğruluğuna az güvenilir tahminlere göre 1,3 milyon ton ile 2,5 milyon ton arasında değişiyordu. Memlekette yetiştirilen buğday halkın tüketimine yetmiyordu" (82). 1923'de buğday ithalatına 11 milyon 621 bin lira ödenmekte idi (83) toplam ithalat içindeki payı % 15 idi.

1923'te irili ufaklı 350 sanayi işyeri vardı. Sanayide ve madenlerde çalışan işçilerin sayısı 72.626 idi (84).

1923-1924 öğretim yılında 4.894 ilkokul, bu okullarda 10.238 öğretmen, 62.954'ü kız olmak üzere 341.941 öğrenci, 72 ortaokul, bu okullarda 796 öğretmen, 5.905 öğrenci, 23 lise, bu okullarda ise 513 öğretmen 1.241 öğrenci vardı (85).

Vatanı kurtarmak için savaşmak, savaşmak için de azim ve inanç yanında maddi kaynağa ihtiyaç vardır. Kurtuluş Savaşı'na yurt içinden nasıl kaynak temin edildiği konusunda M. Kemal Atatürk Nutuk'ta şu açıklamayı yapmaktadır.

"Ankara'da bulunduğum sürece, yalnız, ordunun insan ve taşıt bakımından gücünün artırılması, yiyeceğinin ve giyeceğinin sağlanıp yoluna konulması ile ilgili tedbirleri almak ve düzenlemeleri yapmakla uğraştım.

Bu sözünü ettiğim şeyleri sağlamak için iki gün içinde, 7 ve 8 ağustos 1921 günlerinde, "Ulusal Vergi Buyruğu" adı altında yaptığım genel bildirimlerin her birinden kısaca bilgi vereyim. Bir savaşın kazanılması için ne denli küçük şeylerin bile dikkate alınması gerektiğini anlatabilmek için bunları, bilginize sunulmaya değer görürüm:

1 sayılı buyruğumla, her ilçede birer "Ulusal Vergi Kurulu" kurdum. Bu kurullarca toplanan şeylerin ordunun çeşitli bölümlerine dağıtımını düzenledim.

2 sayılı buyruğuma göre yurtta her ev, birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp Ulusal Vergi Kurulu'na verecekti.

3 sayılı buyruğumla tüccar ve halk elinde bulunan çamaşırlık bez, kaput bezi, patiska, pamuk, yıkanmış ve yıkanmamış yün ve tiftik, erkek elbisesi dikmeye elverişli her türlü kışlık ve yazlık kumaş, kalın bez, kösele, vaketa, taban astarlığı, sarı ve siyah meşin, sahtiyan, dikilmiş ve dikilmemiş çarık, potin, demir kundura çivisi, tel çivi, kundura ve saraç ipliği, nallık demir ve yapılmış nal, mıh, yem torbası, yular, belleme, kolan,

kaşağı, gebre, semer ve urganlardan yüzde kırkına, parası sonra ödenmek üzere el koydum.

4 sayılı buyruğumla eldeki buğday, saman, un, arpa, fasulye, bulgur, nohut, mercimek, kasaplık hayvanlar, şeker, gaz, pirinç, sabun, yağ, tuz, zeytinyağı, çay ve mumların da yine yüzde kırkına, parası sonra ödenmek üzere el koydum.

5 sayılı buyruğumla ordu için halktan alınan taşıtlardan geriye kalanlarının da ayda bir kez ve parasız olarak yüz kilometrelik bir uzaklığa dek askerî ulaştırma işlerinde çalıştırılmasını zorunlu kıldım.

6 sayılı buyruğumla ordunun yedirilip giydirilmesine yarayan bütün iyesiz mallara el koydum.

7 sayılı buyruğumla halkın elinde bulunan savaşa elverişli bütün silâh ve cephanenin üç gün içinde hükümete verilmesini istedim.

8 sayılı buyruğumla benzin, vakum, gres yağı, makine yağı, donyağı, saatçi ve taban yağları, vazelin, otomobil ve kamyon lastiği, lastik yapıştıracı, buji, soğuk tutkal, Fransız tutkalı, telefon makinesi, kablo, pil, çıplak tel, yalıtkan ve bunlara benzer gereçlerin ve zaçyağının yüzde kırkına el koydum.

9 sayılı buyruğumla halkın elinde bulunan dört tekerlekli yaylı araba, dört tekerlekli at ve öküz arabaları ile kağnı arabalarının bütün donatımı ve hayvanları ile birlikte; binek hayvanları, top çeker hayvanlar, katırlar, yük hayvanlarının, deve ve eşeklerin yüzde yirmisine el koydum." (86)

M. Kemal Atatürk TBMM'nin üçüncü toplantı yılını açarken 1 Mart 1922'de yaptığı konuşmada;

"Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri Avrupa rekabetine karşı kendisini müdaafa edemeyen iktisadiyatımızı bir de iktisadi kapitülasyon zincirleriyle bağladı. Teşkilât ve ferdî kıymet nokta-i nazarlarından iktisat sahasında bizden çok kuvvetli olanlar memleketimizde, bir de fazla olarak, imtiyazlı mevkide bulunuyorlardı. Temettü vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. İstedikleri zaman, istedikleri eşyayı, istedikleri şerait tahtında memleketimize sokuyorlardı. Bütün şuabat-ı iktisadiyemize bu sayede hâkim-i mutlak olmuşlardı

Efendiler! Bize karşı yapılan rekabet hakikaten çok gayri meşru, hakikaten çok kahir idi. Rakiplerimiz bu suretle inkişafa müsait sanayiimizi de mahv ettiler. Ziraatimizi de rahnedar eylediler. İnkişaf ve tekâmül-ü iktisadi ve maliyemizin önüne geçtiler

Efendiler! Artık serbest ve müstakil hayata atılan Türkiye için, hayat-ı iktisadiyesini boğmakta olan kapitülasyonlar mevcut değildir. Ve olamaz. Hayat-ı iktisadiyemizin muayyen gayelere tevcihi ve süratle tekamül ve terakkisi için ittihaz olunacak tedabir meyanında memleketimizde Avrupa rekabeti yüzünden mahvedilmiş ve şimdiye kadar ihmaledilegelmiş olan sanayii ziraiyemizi ihya ve asrî vesait-i iktisadiye ile techiz etmeği ehemmiyetle nazar-ı dikkatte tutacağız." (87) diyerek gelecekte bağımsız bir politika takip edileceğinin işaretini veriyordu.

Milli ekonominin temelini kurmak, bağımsız milli ekonomiye geçmek için yapılacakları tespit etmek gayesiyle 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de İktisat Kongresi toplanmıştır. M. Kemal Atatürk İzmir İktisat Kongresi'nin açılışında yaptığı konuşmada ise;

"Efendiler, tarih milletlerin itilâ ve inhitatı esbabını ararken bir çok siyasiî, askerî, içtimai sebepler bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok, bütün bu sebepler, hadisatı içtimaiyede müessirdirler. Fakat bir milletin dorudan doğruya hayatiyle, itîlasile, inhitatile alâkadar ve münasebettar olan milletin iktisadiyatıdır. Tarihin ve tecrübenin tespit ettiği bu hakikat, bizim millî hayatımızda ve millî tarihimizde de tamamen mütecellidir. Hakikaten Türk tarihi tetkik olunursa bütün itilâ ve inhitat esbabının bir iktisat meselesinden başka bir şey olmadığı anlaşılır. Efendiler, tarihimizi dolduran bunca muvaffakiyetler, zaferler, veyahut mağlubiyetler, izmihlâl ve felâketler, bunların kâftesi, vukua geldikleri devirlerdeki ahvali iktisadiyemizle münasebettar ve alâkadardır. Yeni Türkiye'mizi lâyık olduğu mertebeye isal edebilmek için, behemehal iktisadiyatımıza birinci derecede ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. Çünkü, zamanımız tamamen bir iktisat devresinden başka bir şey değildir" (88) diyerek, tarihimizdeki zaferlerin ve mağlubiyetlerin, felaketlerin tamamının iktisadi durumla ilgili olduğuna işaret ediyordu. Ve

"Biliriz ki, Allah dünya üzerinde yarattığı bu kadar nimetleri, bu kadar güzellikleri insanlar istifade etsin, mütena'im olsun diye yaratmıştır ve azamî derecede müstefit olabilmek için de, bugün kâinattan esirgediği zekâyı, aklı insanlara vermiştir. Eğer vatan denilen şey kupkuru dağlardan, taşlardan merzagi sahalardan, çıplak ovalardan ve vatan; şehirler, köylerden ibaret olsaydı, onun zindandan hiçbir farkı olmazdı. Ve filhakika bu dediğimiz felsefenin sahipleri bu kıymetli vatanımızı böyle zindan ve cehennem yapmaktan başka bir şey yapmamışlardır. Halbuki bu vatan evlat ve ahvadımız için cennet yapılmaya lâyık, elyak bir vatandır. İşte bu memleketi böyle mamure haline, cennet haline getirecek olan es-

bap ve avamilli iktisadiye ve faaliyeti iktisadiyedir. Binaenaleyh öyle bir iktisat devri lâzımdır ki, artık milletimiz insanca yaşamasını bilsin, insanca yaşamanın neye mütevaffik olduğunu öğrensin ve o esbaba tevessül etsin. Cümlemizin arzumuz şudur ki, bu memleketin efradı ellerinde numuneleriyle ziraatın, ticaretin, sanatın, sâyin hayatın bir mümessili olsun. Ve artık bu memleket böyle fakir ve bu millet hakir değil, belki memleketimize zengin memleketi, zenginler memleketi, bu yeni Türkiye'nin adına da çalışkanlar diyarı denilsin. İşte millet böyle bir devir içinde bulunuyor ve böyle bir devri îlâ edecektir. Ve böyle bir devrin tarihini yazacaktır ve böyle bir devirde, böyle bir tarihte en büyük makam, en büyük hak çalışkanlara ait olacaktır." (89) demişti. Türk vatandaşlarının insanca yaşamasını, zengin olmasını, ülkemizin zenginler memleketi olmasını ve ülkemize zenginler memleketi denilmesini hedeflemişti.

"Filhakika mazide ve bilhassa Tanzimat devrinden sonra, ecnebi sermayesi memlekette müstesna bir mevkie malik oldu. Ve ilmiî mânasiyle denebilir ki, devlet ve hükümet ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medeni devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye dahi buna muvafakat edemez. Burasını esir ülkesi yaptıramaz." (90) diyerek Tanzimat'tan sonra Osmanlı İmparatorluğunda yabancı sermayenin ayrıcalıklı bir konuma gelmesi ile, güvenlik güçlerinin yabancı sermayenin koruyuculuğunu yapar hale geldiğine işaret ediyordu. İşte, İzmir İktisat Kongresi bu düşünceler ışığında toplanmıştır.

17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde, Türk ekonomisinin geleceğini ilgilendiren Misak-ı İktisadi (İktisadi Ant) Esasları kabul edilmiştir.

Bu İktisadi Ant ile;

Türkiye halkı milli hakimiyetini kanı ve canı pahasına elde ettiğinden, hiçbir şeye feda etmez ve milli hakimiyete müstenid olan meclis ve hükümetine daima zahirdir (2. Madde).

Türkiye halkı, sarf ettiği eşyayı mümkün mertebe kendi yetiştirir. Çok çalışır. Vakitte, servette ve ithalatta israftan kaçar. Milli istihsali temin için icabında gece gündüzlü çalışmak şiârıdır (4. Madde).

Türk, dinine, milliyetine, toprağına, hayatına ve müessatına düşman olmayan milletlere daima dosttur. Ecnebi sermayesine aleyhtar değildir. Ancak; kendi yurdunda kendi lisanına ve kanununa uymayan müesseselerle münasebette bulunmaz. Türk ilim ve sanat yeniliklerini nerede o-

lursa olsun, doğrudan doğruya alır ve her türlü münasebette fazla mutavassıt istemez (9. Madde).

Türk kadını ve kocası, çocukları iktisadi misaka göre yetiştirilir (12. Madde).

Temel kararlar yanında çiftçi, tüccar, sanayi ve işçi gruplarınca da kararlar alınmıştır. Çalışma gruplarınca alınan kararların bir kısmı aşağıda gösterilmiştir.

Çiftçi grubunun iktisadi esasları:

Reji idare ve usulünün kaldırılması, tütün ziraat ve ticaretinin serbest olması, tütünlerin işlenerek ihraç edilmesi.

Köylülere, çiftçilere uygulamalı tarım yapılmasını öğretecek şekilde yazılmış kitap ve mecmualar bastırılarak bedava dağıtılması.

İlk ve orta öğretimde, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi sanayi ve tarım bilgilerinin uygulamalı olarak gösterilmesi.

Büyük kazalarda, birbirine yakın olan köyler için yeterli arazisi olan yatılı ilkokul açılması ve bu okullarda temel dersler yanında anlatmalı ve uygulamalı tarım dersleri gösterilmesi.

Köylerde ilkokulların mutlaka beş dönümlük bir bahçesi ve iki ineklik fenni ahır ve kümesi yeni usul bir arılığı ve öğretmenler için iki odalı bir evi olması ve arazinin bir kısmı sebze ve bir kısmı çiçek, bir kısmı da fidancılığa tahsis edilerek öğretmenlerin nezareti altında bizzat öğrenci tarafından idare edilerek masraf ve hasılatının köy öğretmenlerine ait olması ve bu surette çocuklara uygulamalı çiftçiliğin öğretilmesi ve aydınların köylerde yerleşmesinin teşvik edilmesi.

Güvenliğin temini, eğitimin gelişmesine yardımcı olacağı için köylerin bir araya toplanılması.

Asayiş meselesinde ihmali olan, dikkatsizliği sabit olan mülki ve askeri görevlilerin devlet memurluğuna son verilmesi.

Aşârın (mahsulden alınan 1/10 vergi) kaldırılması.

Ziraat Bankası'nın sermayesinin hiçbir sebep ve bahane ile başka bir gaye için kullanılmaması.

Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcından itibaren çiftçiden alınmış malların, hayvanların, hububatın, zahirenin bedelleri ile nakliye bedellerinin hükümetçe ödenmesi.

Demiryolları idarelerinin tatbik etmekte oldukları birbirinden farklı ve yüksek olan kilometre başına yük ve yolcu taşıma tarifelerinde indirim yapılmalıdır. Demiryolları idarelerinin müdür yardımcısı veya müsteşarının hükümet tarafından tayin edilmesi

Vapurların yük ve yolcu taşıma ücretlerinin düşürülmesi.

Köylülerin, çiftçilerin ve çiftlik sahiplerinin binalarının ve aletlerinin yapımı için ihtiyaç duydukları kerestelerin parasız ve hiçbir zorluk görmeden devlet ormanlarından temin edebilmeleri.

Hayvanları Koruma Cemiyeti'nin hükümetçe himaye edilmesi.

Yabancılara mülkiyet hakkı verilmeden, devlet arazilerinin kullanma hakkı tanınması.

Tüccar grubunun iktisadi esasları:

Bir ticaret ana bankasının kurulması.

Tekâlif-i Milliye ve iaşe bedeli ile tüccarın hükümette olan alacaklarına karşılık banka senedi çıkarılarak alacak sahiplerine verilmesi, ayrıca çıkarılacak hisse senetlerinin Türkiye uyruklulara ve Türk Anonim Şirketleri ile diğer Türk şirketlerine verilmesi. Hükümetin de sermaye koyarak bankaya hissedar olması, ancak: talep olduğunda hissesini halka satması.

Kambiyo merkezleri özellikle nakit ve tahviller borsalarının millileştirilmesi, buralara Türk'e düşman siyasi entrikaların girmesine müsaade edilmemesi.

Hafta tatilinin kabul edilmesi (Cuma günü)

İşletilmeyen madenlerimizin işletilmesi, milli kuruluşlarda, demiryollarında, yerli fabrikalarımızda, ulaştırma şirketlerinde yerli kömür kullanılması, yerli kömür ve kükürt üretiminin dış rekabete karşı desteklenmesi.

Kendi limanlarımız ve iskelelerimiz arasındaki gemi işletme hakkının (kabotaj hakkı) Türk vatandaşları ve Türk şirketleri tarafından kullanılması.

Limanlar arasındaki posta hizmetlerinin devlet tarafından yapılması.

Denizciliğin gelişmesi için gerekil olan sermayenin temini için Deniz Ticaret Bankası kurulması.

Milli sanayinin gelişmesi ve iç ticaretin gelişmesi için korumacı bir gümrük sisteminin kabul edilmesi.

Birçok gizli siyasi çalışmaya alet olan tekellerin memleketi kemirmek ve emmekten başka serbest çalışma ve ticareti de ortadan kaldıracak şekilde zarar veren, yabancı sermayenin ülkenin ürünlerini, sanayi ve ticaretini tekellerine alamaması ve mevcutlarının kaldırılması.

Memlekete gerçek tedavül bankası (Merkez Bankası) ve ticaret bankaları kuruluncaya kadar, mevcut bankaların yürürlükteki faizlerin dışında komisyon adı altında keyfi olarak alınan asıl faizi geçen meblağların alınmasının önlenmesi.

Hükümet programlarına demiryolları inşaatının konulması, demiryollarında nakliye ücretlerinin düşürülmesi.

Kadın ve erkek halkın, sivil ve asker memurların yerli üretim malları ve dokumaları kullanmaları mecburu kılınması.

Sanayi Grubunun iktisat esasları:

Memleketimizde ihtiyacınıza yetecek miktarda üretilen ürünlerin hariçten ithaline ağır gümrükler konularak engel olunması.

Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndaki muafiyetlerin yalnız Türkiye uyruklu olanlar ile sanayi şirketlerinde ise şirket sermayesinin en az yüzde yetmişbeşi Türkler elinde bulunan şirketler için tanınması.

Sanayicilere kredi vermek için öncelikle bir sanayi bankası kurulması.

Hükümetçe yapılan satın almalarda yerli üretim mallarının fiatları % 20 fazla olsa dahi ithal mallar yerine yerli malların tercih edilmesi

İşçi grubunun iktisadi esasları:

Günlük çalışma saatinin 8 saat olarak kabul edilmesi, günlük vardiyada 1 saat istirahat süresi tanınması.

Maden ocaklarında bir günlük mesainin 6 saat olarak belirlenmesi, 18 yaşından küçüklerin ve kadınların çalıştırılmaması.

Haftada bir gün tatil verilmesi, bir yıl çalışan işçilere 1 ay ücretli izin verilmesi.

Tütün tekelini elinde bulunduran Reji şirketinin yürürlükten kaldırılması, imtiyazlı yabancı şirketlerin millileştirilmesi.

Tütün, pamuk, yün, tiftik, deri gibi ürünlerin işlenerek ihraç edilmesi, işlenmemiş olarak ihraç edildiğinde ağır ihracat vergisi alınması.

kararları alınmış (91), alınan kararlar da adım adım uygulamaya konulmaya başlanılmıştır. Burada çok dikkat çekici olan durum cumhuriyet i-

lan edilmeden önce devletin tarım, sanayi, para, banka, gümrük ve çalışma hayatı konularında yapılacakları belirlemesidir. Koruyucu gümrük tarifelerinin kabul edilerek bu konudaki dış müdahalelerin reddedilmesidir. Devletin iktisadi konularda kendisine bir hedef belirlemesidir.

İzmir İktisat Kongresi Reisi Kazım Karabekir Paşa, kongrenin kapanış konuşmasında: "Efendiler; 338 senesi memleketimize 9 milyon liralık hayvana ait eşya girmiştir. Diri hayvanlar, hayvan me'kulâtı, balık, deri, mamul deri, kösele, kürk, gübre gibi mevad... Bunlar Almanya, Amerika, İsviçre, Belçika ve Bulgaristan'dan gelmişti. Yani 9 milyon liramız oralara akıp gitmiştir.

4 milyon liralık diri hayvan girmiş. Üç tarafımız deniz olduğu halde maalesef iki milyon liralık da balık gelmiş ve yenmiştir. 338 senesi yalnız Kanunsanide beş milyon liramız harice gitmiştir. İşte çocuklarımızın doğduğu günden itibaren kursağına nestle sütü dökersek, ecnebi bez ve pamuklarına sarûp yine ecnebi beşiğine yatırırsak, ayağındaki patiğinden, başındaki mavi nazar boncuğuna ve elindeki oyuncak teneke parçasına kadar ecnebi malından yaparsak ve üstüne bir de kulaklarına benim oğlum paşa olacak gibi ninni söyleyerek uyutturucu telkin yaparsak, büyüdükten sonra tabiidir ki, üstünde ve muhitinde daima mütezayid olmak üzere yabancı mallar bulunacak ve paralarımız mütamadiyen akıp, boşalıp gidecektir." (92) demişti. Türkiye'nin ithalat ve ihracat durumu incelenirken, bu konuşma içinde üzerinde durulan konuların günümüz ile benzerlik gösterdiği görülecektir. İzmir İktisat Kongresi'nde şikayetçi olunan bu konunun, günümüz Türkiye'sinde gündemde olan konu olduğu görülecektir.

Tarih devletler mücadelesi ile geçmiştir. Gelecekte de devletler mücadelesiyle geçecektir. Türkiye Cumhuriyeti yer kürede yalnız başına yaşayan bir devlet değildir. İçte huzur ve güvenin temin edilmesinin yanında, dünyada bağımsız bir devlet olarak yaşayabilmesi için dış güvenliğinin ve huzurunun da olması gerekirdi. Dünyada milli çıkarlarını daha iyi koruyabilmek, iyi komşuluk ilişkilerinde bulunmak, dünya barışına katkıda bulunmak ve dünya ticaretinden pay alabilmek için bir taraftan yakın komşuları ile, bölge ülkeleri ile, dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları imzalanmıştır. Diğer taraftan da çağırılması üzerine Türkiye 1932 yılında Milletler Cemiyetine üye olmuştur. 1935-1937 döneminde Güvenlik Konseyi üyesi seçilmiştir. 1937 yılında Konseye başkanlık yapmıştır (93).

4.2.1.1. M. Kemal Atatürk Döneminde Türkiye'nin Gelir ve Gideri

1923-1938 Yıllarında Türkiye'nin Gelir ve Gider Çizelgesi (94)

X Milyon TL

Yıl	Gelir	Gider	Bütçe Açığı	% Gelirin Gideri Karşılama Oranı
1923	111	106	+5	104.7
1924	138	132	+6	104.4
1925	170	201	-31	84.5
1926	180	172	+8	104.6
1927	202	199	-3	99,5
1928	222	201	+21	110.2
1929	224	213	+11	105.2
1930	217	210	+7	103.3
1931	165	182	-17	90.6
1932	187	212	-25	88.2
1933	174	174	0	100.0
1934	207	229	-22	90.0
1935	231	260	-29	88.8
1936	271	252	+19	107.5
1937	314	287	+27	109.4
1938	323	304	+19	106.2

M. Kemal Atatürk döneminde, 1923-1938 yılları arasında devlet bütçesinin 5 yıl hariç devamlı olarak gelirinin, giderinden fazla olduğu görülmektedir. Bütçe disiplinine uyulmuştur. M. Kemal Atatürk döneminde devlet denk bütçe ile yürütülmüştür.

"Yeni Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Osmanlı Devleti'nden karşılığı bulunmayan 158.518.136,60 liralık evrak-ı nakdiye devraldı" (95).

Türkiye Cumhuriyeti'nde 1924 yılında 100 para, 5 kuruş ve 25 kuruş değerlerinde, 1934 yılında 100 kuruş değerlerinde, 1935 yılında da 1 kuruş, 5 kuruş, 10 kuruş, 25 kuruş ve 50 kuruş değerinde madeni paralar basılmıştır (96). Kağıt para olarak 5.12.1927'de E1 emisyonunda tutarı 39.995.985 TL olan 1 liralık, tutarı 47.014.965 TL. olan 5 liralık, tutarı 41.507.530 TL. olan 10 liralık, tutarı 46.116.650 TL olan 50 liralık, tutarı 46.082.600 TL olan 100 liralık, tutarı 30.747.500 TL olan 500 liralık, tutarı

15.374.000 TL olan 1000 liralık kağıt paralar basılmıştır. Basılan kağıt paraların değerleri toplamı 266.839.210 TL'sıdır. Yine, M. Kemal Atatürk döneminde E1 emisyon grubunda bastırılan 5, 10, 50 ve 100 liralık toplam değeri 180.721.725 TL olan kağıt paralar tedavülden kaldırılmış yerlerine E2 emisyonunda tutarı 70 milyon TL olan 5 liralık, tutarı 80 milyon TL olan 10 liralık, tutarı 77.5 milyon TL olan 50 liralık, tutarı 60. milyon TL olan 100 liralık toplam değeri 287.500.000 TL olan kağıt paralar bastırılmıştır (97). Tedavülde olan en büyük kağıt para değeri de 1000 liradır. 1938 yılında Türkiye'nin GSMH'sı 1.895 milyon TL, bastırılan para miktarı 373.6 milyon TL'dır. M. Kemal Atatürk döneminde Türk para birimi gerçekten 1 Türk lirası'dır.

1929 yılında, dünya ekonomik krize girerken Türkiye Lozan Barış Antlaşması gereği, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borçlarının Türkiye'ye isabet eden anapara ve faizlerin taksitlerini ödemeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yaptığı borç antlaşmalarında, borçların hangi para ile ödeneceğine dair bir hüküm yoktu. Borçlanma, Türk lirası, İngiliz sterlini, Fransız frangı, Alman markı vb. değişik paralar ile yapılmıştı. Türkiye Cumhuriyeti ile Osmanlı Dûyun-u Umumiyesi arasında borçların ödenmesi ile ilgili olarak tanzim edilen mukavele 1.12.1928 tarihinde TBMM'de onaylanmıştır. Buna göre borçlar 1.6.1929'dan itibaren;

	Devre	Taksit (Altın TL)
1. 7 sene	1.6.1929-31.5.1936	2.000.000
2. 6 sene	1.6.1936-31.5.1942	2.380.000
3. 5 sene	1.6.1942-31.5.1947	2.780.000
4. 5 sene	1.6.1947-31.5.1952	3.180.000
5.	1.6.1952' den itibaren her sene	3.400.000

Yıllık taksitler ile ve her yıl 25 Ekim ve 25 Nisan'da % 50 miktarında, iki taksitte ödenecekti (98).

Bu dönemde dış borç taksitleri ödemesine başlanılmıştır ayrıca, millileştirilen yabancı kuruluş ve işletmelerin bedelleri ödenmiştir. Buna rağmen devlet denk bütçe ile yönetilmiştir.

Ülkenin kıt döviz kaynaklarının yağmalanmasının önlenmesi ve para değerinin korunması, 1929 dünya ekonomik krizinden en az şekilde etki-

lenmesi için 1930 yılında Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu çıkartılmıştır ve 4 Ekim 1931'de Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası faaliyete geçmiştir. Osmanlı Bankası'nın Merkez Bankası gibi çalışması görevi sona ermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti milli parasını, milli olan Merkez Bankası kanalıyla bastırmaya başlamıştır. 1960 yılından itibaren de Türk kağıt paraları Türkiye'de basılmaya başlamıştır.

4.2.1.2. M. Kemal Atatürk Döneminde Türkiye'nin İthalat ve İhracatı

1923-1938 Yıllarında Türkiye'nin İthalat ve İhracat Çizelgesi (99)

X Bin Dolar

Yıl	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Açığı	% İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
1923	86,872	50,790	-36,082	58,5
1924	100,462	82,435	-18,435	82,1
1925	128,953	102,700	-26,253	79,6
1926	121,411	96,437	-24,974	79,4
1927	107,752	80,749	-27,003	74,9
1928	113,710	88,278	-25,432	77,8
1929	123,558	74,827	-48,741	60,6
1930	69,540	71,380	+1,840	102,9
1931	59,935	60,226	+301	100,5
1932	40,718	47,972	+7,254	117,8
1933	45,091	58,065	+12,874	128,8
1934	68,761	73,007	+4,248	108,2
1935	70,635	76,232	+5,597	107,9
1936	73,619	93,670	+20,051	127,2
1937	90,540	109,225	+18,685	120,8
1938	118,899	115,019	-3,880	96,7

1923 yılında yeni bir devlet kurulmuştur. Bu sebeple de dış ticaret açığının çok fazla olması da kabul edilebilirdi.

Ayrıca; Lozan Barış Antlaşması'nın V Ticaret Sözleşmesinin 1. Maddesi gümrük tarifelerinin 1 Eylül 1916 günü yürürlüğe konulmuş olan Osmanlı gümrük tarifeleri olacağı belirtilmiştir. Aynı antlaşmanın 18. maddesi Ticaret Antlaşmasının, dolayısıyla gümrük tarifelerinin 5 yıllık

bir süre için değiştirilemeyeceğini hüküm altına almıştı. Bu sebeple bağımsız ve korumacı dış ticaret politikası izlemek için Gümrük Tarifelerinin değiştirilebilmesi 1929'da mümkün olabilmiştir. Gümrük tarifelerinin değiştirilmesiyle beraber, devletin gümrüklerden elde ettiği gelir artmaya başlamıştır. "1928/1929'da toplam ithalat değerinin % 32,93'ü oranında olan gümrük resimleri hasılatı 1936/1937'ye kadar % 76,40 oranına yükselmiştir." (100) gümrük gelirleri artmıştır.

1929'da ithalatın artmasının sebebini iktisatçılar gümrük tarifelerinin yükseleceği bilinci ile aşırı ithalata gidilmesi olduğunu ifade etmektedirler.

M. Kemal Atatürk döneminde 1930 yılından itibaren ihracatın, ithalattan daha fazla olduğu döneme girilmiştir. Devlet dış ticaret dengesi ile yönetilmiştir.

4.2.1.3. M. Kemal Atatürk Döneminde Türkiye'nin GSMH'SI (Gayri Safi Milli Hasılası) ve Sektörlerin GSMH İçindeki Payları

1923-1938 Yıllarında İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Gayri Safi Milli Hasıla Çizelgesi (101)

X Milyon TL

Yıl	Toplam	Tarım	%	Sanayi	%	Hizmetler	%
1923	952,6	377,3	39,6	125,7	13,2	449,6	47,2
1924	1,203,8	570,3	47,4	118,2	9,8	515,3	42,8
1925	1,525,6	729,9	47,8	145,2	9,5	650,5	42,6
1926	1,650,5	815,0	49,4	162,8	9,9	672,7	40,8
1927	1,471,2	602,1	40,9	186,1	12,6	683,0	46,4
1928	1,632,5	718,7	44,0	184,0	11,3	729,8	44,7
1929	2,073,1	1,069,3	51,6	199,2	9,6	804,6	38,8
1930	1,580,5	718,7	45,5	176,1	11,1	685,7	43,4
1931	1,391,6	627,6	45,1	171,2	12,3	592,8	42,6
1932	1,171,2	476,1	39,9	161,4	13,8	542,7	46,3
1933	1,141,4	425,9	37,3	181,5	15,9	534,0	46,8
1934	1,216,1	414,2	34,1	214,2	17,6	587,7	48,3
1935	1,310,0	461,9	35,3	232,6	17,8	615,5	47,0
1936	1,695,0	730,1	43,1	258,6	15,3	706,4	41,7
1937	1,806,5	737,2	40,8	293,1	16,2	776,2	43,0
1938	1,895,7	759,5	40,1	311,4	16,4	824,8	43,5

Hammadde ihraç edip sanayi malı ithal eden yarı sömürge devletten modern bir devlet kurmak kolay değildi. Yıllarca savaşan, savaşlarda yorulan mal ve can kayıpları çok fazla olan bir ülkede modern bir devlet kurmak kolay değildi. Siyasi, idari ve mali bağımlılık altındaki bir devletten, kalan topraklar üzerinde siyasi, idari ve mali bağımsızlığa sahip milli bir devlet kurmak kolay değildi. Cumhuriyeti kuranlar sanayileşme olmadan siyasi ve iktisadi bağımsızlığın olamayacağını da çok iyi biliyorlardı. Yabancı devletlere ayrıcalıklı ticaret yapma hakkını veren bir devlet milli ekonomisini kuramazdı. Bu husus bilindiği için de Lozan Barış Antlaşmasının 26. maddesi ile kapitülasyonlar kaldırılmıştı.

1923 yılından itibaren milli bağımsız ekonomiye geçiş için bir taraftan köylünün üzerindeki vergi yükü azaltılmıştır. TBMM'nin üçüncü açılış konuşmasında 1 Mart 1922'de M. Kemal Atatürk "Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim. Türkiye'nin sahibi hakikîsi ve efendisi, hakikî müstahsil olan köylüdür" (102) diyordu. Devletin gelirlerinde önemli bir paya sahip olmasına rağmen Türk köylüsünün üzerindeki vergi yükünü azaltmak için 17 Şubat 1925'te Aşar Vergisi yürürlükten kaldırılmıştır (103).

Diğer taraftan sanayileşme hareketine başlanılmış ayrıca yabancıların sahibi oldukları veya yabancılar tarafından işletilen kuruluşlar millileştirilmeye başlanılmıştır.

1925 yılında Reji İdaresi (tütün tekelini elinde tutan şirketin imtiyaz sözleşmesi feshedilmiş, (104) 1928 yılında Haydarpaşa - Pendik banliyösü hattı işletmesi, 1929 yılında Anadolu-Bağdat ve Mersin-Tarsus Demiryolu ile Haydarpaşa Liman İşletmesi, Mersin-Adana Demiryolu, 1931 yılında Bursa-Mudanya demiryolu, 1932 yılında İzmir Rıhtım Şirketi, 1933 yılında Telgraf Şirketi, 1934 yılında İzmir-Kasaba (Turgutlu) Demiryolu, Bandırma-Menemen-Manisa Demiryolu, Basmane (İzmir)-Afyon Demiryolu, 1935 yılında İstanbul Rıhtım Şirketi, 1937 yılında Şark Demiryolu (Sirkeci-Edirne) ile Kozlu Kömür İşletmeleri, 1938 yılında İzmir Telefon Şirketi ile Üsküdar ve Kadıköy su Şirketi ile İstanbul Elektrik Şirketi ve Murgul Bakır İşletmesi devlet tarafından satın alınmış, millileştirilmiş ve kamuya kazandırılmıştır (105). 1935 yılında Keçiborlu Kükürt İşletmesi bir yabancı şirketten devralınmıştır (106).

1 Temmuz 1926 tarihinde yürürlüğe konulan 815 sayılı Kabotaj Kanunu ile Türk limanları arasında yük ve yolcu taşıma hakkı ile limanların işletilmesi hakkı Türk gemilerine ve gemicilerine verilmiştir. 1932'de

de Türkiye İskele ve Limanları Arasında Posta Seferleri Hizmetlerinin Devlet İdaresine Alınmasına Dair Kanun (107) yürürlüğe girmiştir.

"1925 yılında kurulan Sanayi ve Maidin Bankası kuruluş kanunu ile Osmanlı Devletine ait dört sanai işletmeyi devralıyor; ancak bu bankanın kendi eliyle sanayi tesisi kurmasına imkan verilmiyor, devraldığı tesisleri de uygun şartlarla özel sektöre aktarılması amaçlanıyor ve esas olarak özel sanayi ve maden işletmelerini kredi veya iştiraklerle desteklemesi öngörülüyordu" (108). 1927 yılında da sanayi yatırım politikalarını belirleyen, işletmelere teşvik ve imtiyaz sağlayan Sanayi Teşvik Yasası çıkarılmıştır (109). Ancak; Özel sektörün elinde yeterli sermaye, tesis kurma ve işletme bilgisi olmadığından başarı sağlanamamıştır. Ülke için gerekli ve yararlı olanı devlet yapmaya başlamıştır.

Milli ekonominin korunması tedbirlerinin alınmasıyla beraber 1930 yılından itibaren milli gelir içindeki sanayi payının arttığı görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, sanayileşme hareketinde sadece kâr gayesinin düşünülmediği, kârın yanında yatırımların sosyal sonuç ve faydalarının da düşünüldüğü, göz önüne alındığı görülmektedir.

Fabrikalar belirli bölgelere veya büyük şehirlerin etrafına kurulmamıştır. Yurt sathına dağıtılmıştır. Ayrıca mevcut şartlara göre dokuma, şeker ve çimento, kağıt, cam, demir-çelik üretimine, sanayileşmeye, ulaşım politikasında da bir taraftan yabancıların mülkiyetinde ve işletmesinde bulunan mevcut demiryolları millileştirilerek ve yeni demiryolları ağı döşenerek demiryollarına öncelik verilmiştir.

1934-1938 yıllarında Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanmıştır. Türkiye süratle sanayileşmeye başlamıştır. "Plan çerçevesinde öngörülen fabrika sayısı 20, gerekli kaynak ise 45 milyon lira olarak hesaplanmıştır. Planı yürütme ve koordinasyon sağlama görevi Sümerbank'a verilmişti. Hemen belirtelim ki, öngörülen tesisler yaklaşık 100 milyon lira harcanarak tamamlanabilmiştir"(110). "5 yılda tamamlanması umulan yatırımlar iki ve üç yıl gibi kısa bir süre içinde sonuçlanmaları İkinci Sanayi Planının iki yıl önce düzenlenmesi yararını getirmiştir." (111). 1936 yılında, 1938 yılından başlamak üzere daha kapsamlı bir plan uygulanması için çalışmalara başlanılmıştır.

Sanayileşmenin finansmanının temini için de bankacılık sektörü kurulmuş ve geliştirilmiştir. 1924 yılında Türkiye İş Bankası (ticaret bankası), 1927 yılında Türkiye Emlak ve Kredi Bankası (ipotek bankası), 1931 yılında Merkez Bankası (emisyon bankası), 1933 Sümerbank (sanayi

bankası), Belediyeler Bankası (İller Bankası), 1935 yılında Etibank (sanayi bankası), 1937 yılında Denizbank, 1938 yılında Halk Bankası (esnaf bankası) kurulmuştur. Ziraat Bankası (çiftçiler bankası) Osmanlı Devletinden gelmektedir. Bankacılık sektörünün gelişmesi için her konuda bankacılık hizmeti verecek bankalar yerine, konularında uzmanlaşacak ihtisas bankaları kurulmuştur.

Türk bankacılık sisteminin kurulması ve gelişmesi, Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılmış olması sebebi ile beraber ülkemizdeki yabancı bankalar faaliyetlerini sınırlamışlar veya tasfiye olmuşlardır. Türkiye'de milli sermaye birikıneye başlamıştır.

Atatürk döneminde devlet, öncelikle un, şeker, pamuklu bez, kağıt, çimento, kömür, demir ve akaryakıtın yurt içinde temin edilmesi tercihini, doğru tercihini yapmıştır.

1923-1938 yılları arasında Türkiye'nin milli gelirinin %104.8, tarım sektörünün %101.3 ve sanayi sektörünün %148.8 oranında arttığı görülmektedir.

M. Kemal Atatürk'ün İzmir İktisat Kongresi'nde söylediği "siyasi, askeri muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsunlar, iktisadi muzafferiyetler ile tedviç edilemezlerse husule gelen zaferler payidar olamaz, az zamanda söner" (112) sözüne uygun şekilde Kurtuluş Savaşı'nın askeri zaferi, Onun döneminde iktisadi zaferle devam etmesi için gerekli olan çalışmalar yapılmıştır.

4.2.1.4. M. Kemal Atatürk Döneminde Türkiye'nin Cari Fiyatlarla GSMH'sı, Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları

1923-1938 Yıllarında Türkiye'nin Cari Fiyatlarla GSMH'sı, Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları Çizelgesi (113)

Yıl	Dolar	GSMH (Milyon TL)	Kişi Başına GSMH (Dolar)
1923	1,67	952.6	45.3
1924	1,93	1.203.8	56.2
1925	1,87	1.525.6	69.7
1926	1,93	1.650.5	73.9
1927	1,96	1.471.2	64.6
1928	1,97	1.632.5	59.4
1929	2,07	2.073.1	73.9
1930	2,12	1.580.5	55.2

1931	2,11	1.391.6	39.2
1932	2,11	1.171.2	39.2
1933	1,66	1.141.4	44.7
1934	1,26	1.216.1	46.6
1935	1,26	1.310.0	49.2
1936	1,26	1.695.0	62.5
1937	1,26	1.806.5	65.5
1938	1,26	1.895.7	88.4

1923-1938 yılları arasında Türkiye'nin GSMH'sı % 99, kişi başına GSMH'sı da %95.1 oranında artmıştır. Türk lirası dolar karşısında %24,6 oranında değer kazanmıştır. Türk lirasının son yıllarda sürekli olarak değer kaybettiği göz önüne alındığında konunun önemi çok daha iyi anlaşılmaktadır.

M. Kemal Atatürk döneminde Türkiye Cumhuriyeti diğer devletlerle ve özellikle komşu ve bölge devletlerle ilişkilerinde dostluk, kardeşlik, karşılıklı güven ve dayanışma ilkelerini kabul etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğinin, güvenliğinin komşu ülkeler ve bölge ülkeleri ile birlikte olduğunun farkına varılmıştır. Bu ilkeler doğrultusunda dış siyaset yürütülmüştür.

1920 yılında Ermenistan ile Barış Anlaşması, 1921 yılında Afganistan ile Dayanışma Anlaşması, Sovyet Rusya ile Dostluk ve Kardeşlik Anlaşması, Türkiye ile Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan arasında Dostluk Anlaşması, Fransa ile (Ön Barış) Anlaşması, 1922 yılında Ukrayna ile Dostluk ve Kardeşlik Anlaşması, 1925 yılında Bulgaristan ile Dostluk Anlaşması, Sovyetler Birliği ile Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşması, 1926 yılında İran ile Dostluk ve Güvenlik (Saldırmazlık) Anlaşması, Fransa ile (Suriye ve Lübnan için) Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi, 1927 yılında Amerika Birleşik Devletleri Arasında İlişkilerin Düzenlenmesine ilişkin Nota verilmesi ve 1930 yılında Oturma Anlaşması, 1928 yılında Afganistan ile Dostluk ve İşbirliği Anlaşması, 1928 yılında İtalya ile Tarafsızlık Anlaşması, 1929 yılında Bulgaristan ile Tarafsızlık, Uzlaştırma, Yargısal Çözüm ve Hakemlik Anlaşması, 1930 yılında Fransa ile Dostluk, Uzlaştırma ve Hakemlik Anlaşması, Yunanistan ile Dostluk, Tarafsızlık Uzlaştırma ve Hakemlik Anlaşması, 1932 yılında İran ile Dostluk, Güvenlik, Tarafsızlık, Saldırmazlık ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, 1933 yılında Saldırının Tanımına İlişkin Londra Sözleşmesi, Yunanistan ile İçten Anlaşma Paktı, Romanya ile Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Anlaşması, Yugoslavya ile Dostluk, Saldırmazlık, Yargısal Yar-

dımlaşma, hakemlik ve Uzaklaştırma Antlaşması 1934 yılında Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya (1938 yılında Bulgaristan da katılmıştır) Balkan Paktı, Türkiye'nin, Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümüne İlişkin 1928 Genel Bağıtına Katılması, 1935 yılında Habeşistan Savaşı üzerine Türkiye'nin M.C. Yaptırımlarına Katılması Antlaşması, 1936 yılında Türk İngiliz Akdeniz İttifakı Anlaşması, 1936 yılında İspanya İç savaşına Karışmaktan Kaçınma Yükümlülüğü, 1937 yılında Akdeniz'de Güvenliği Sağlamak için Nyon ve Cenevre Anlaşmaları, Sancak (Hatay) Ayrı Varlığının Kuruluşuna İlişkin Anlaşma, Irak, İran ve Afganistan ile Sâd -Âdabat Paktı, Mısır ile Dostluk Anlaşması imzalanmıştır (114).

Lozan'da çözümlenemeyen Boğazlar Konusu da 1936 Montrö Antlaşması ile çözülmüştür. Boğazlar Rejimine ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli sözleşme ile kurulmuş olan Uluslararası Komisyonun yetkileri Türk Hükümetine geçmiştir.

1923-1938 yılları arasında yapılan anlaşmaların ve uygulanan dış politikanın tutarlılığı ve gerçekçiliği bugün çok daha iyi anlaşılmaktadır.

Daha önce belgelerle açıklandığı gibi Osmanlı İmparatorluğu 1838 yılından başlamak üzere yavaş yavaş idari, mali ve siyasi bağımsızlığını yitirmiş son dönemlerinde ise emperyalizmin oyuncağı olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ise idari, mali ve siyasi bağımsızlığına sahip haysiyetli bir devlet olarak kurulmuştur. Hiçbir dış etki altında kalmadan komşularıyla iyi komşuluk ilişkilerine dayanan bir siyaset gütmeye başlamıştır.

Kurulan devlet ne sosyalist ne kapitalist ne de liberal bir devlet değildi. Karma ekonomiyi benimseyen devlet öncülüğünde sanayileşme planı uygulayan, sözünü tutan, milli menfaatlerine aykırı, bağımsızlığına aykırı olan anlaşma imzalamayan, yaptığı antlaşmalara uyan ve kendisine güvenen ve de güvenilen bağımsız bir milli devlet idi. Yabancılara el açmayan bir devlet idi.

Dünya tarihçilerinin, tespiti ile 16. asır, tarihe Türk asrı olarak geçmiştir. Bu tarihi gerçeğin yanında bir diğer tarihi gerçek ise 16. asra Türk asrı adını verdiren Türklerin devletinin 19. asırda hasta adam olarak tanımlanmasıdır. Bir üçüncü tarihi gerçek ise M. Kemal Atatürk zamanı 1923-1938 yılları arasının Türk mucizesi olarak tanımlanmasıdır. Modern Türkiye Devleti olarak kabul edilmesidir.

Ben burada sadece tarihi tespit ve gerçekleri hatırlatıyorum. Türk tarihinde 1919-1938 yılları arasını incelediğimizde de bu tanımı hakkettiğiinizi görüyorum. Daha geniş olarak yorumu ve açıklaması bilim adam-

larının ve uzmanların görevidir. Bu gerçeklerin ışığı altında düşünenlere soruyorum.

Türk devleti hasta adam tanımlamasından, M. Kemal Atatürk zamanında nasıl ve niçin Türk mucizesi tanımını almıştır? Modern Türkiye Devleti olarak tanımlanmıştır.

M. Kemal Atatürk cumhuriyetin 10. yıl kutlamalarında, 10. yıl nutkunda yapılanları anlatınış yapılacakları **"yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketlerin seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız"** şeklinde hedef göstermiştir. Bu hedef:

Yurdumuzu en gelişmiş ve medeni ülkelerin seviyesine çıkarmak.

Milletimizin en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip olmasını temin etmek.

Milli kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak.

şeklinde sıralanır. Bu hedefler bugün de geçerlidir. Yoruma muhtaç değildir. Ancak, Türk milletini yanlı ve yanlış bilgilendirenler, yönlendirenler nasıl anlamamızı istiyorlar? M. Kemal Atatürk Türkiye'ye muasır medeniyet seviyesine hedef gösterdi. Avrupa Birliği'ni hedef gösterdi demektedirler. En hafifi ile eksik ve yanlış yorum yapmaktadırlar. Çünkü,

Birincisi M. Kemal Atatürk yurt, millet ve milli kültür olmak üzere üç unsuru hedef göstermiştir.

İkincisi M. Kemal Atatürk Avrupa ile birleşmeyi isteseydi, Çanakkale Savaşı'nda emrindeki askerlere "ben sizlere savaşmayı değil, ölmeyi emrediyorum" der miydi? Türk Milleti M. Kemal Atatürk önderliğinde Avrupalılara karşı niçin Kurtuluş Savaşı yapmıştır?

Üçüncüsü Türkiye Büyük Millet Meclisi Sevr anlaşmasını niçin tanımamıştır? Kapitülasyonları niçin kaldırmıştır?

M. Kemal Atatürk, 3.1.1922'de, Ukrayna Büyük Elçisi General Frunse için verilen yemekte yaptığı konuşmada "bütün mazlum milletler zalimleri bir gün mahv ve nâbut edecektir. O zaman dünya yüzünden zalim ve mazlum kelimeleri kalkacak, insanlık kendisine yakışan bir haleti içtimaiye ye mazhar olacaktır." (115). demişti. Peki; hangi milletler mazlum, hangi milletler zalim idi?

Diğer taraftan muasır (çağdaş) medeniyet sadece Avrupa Birliği'nde mi var? ABD, Kanada, Japonya çağdaş medeniyete sahip ülkeler değil midir? Medeniyet durağan bir olgu mudur? Tarihi zamanlar içinde bölge ve yer değiştirmedi mi?

Türk milletinin M. Kemal Atatürk liderliğinde emperyalizme karşı yaptığı, kurtuluş savaşı ve önderi M. Kemal Atatürk'ün mazlum milletler tarafından örnek alındığı bilinen tarihi bir gerçektir. Tarihi boyunca esaret altında yaşamayan halkı Müslüman olan tek devletin Türkiye Cumhuriyeti olduğu da bir diğer tarihi gerçektir. Dün, dünyadaki mazlum milletlerce örnek alınan Türk milleti günümüzde niçin başka bir millete benzetilmek istenilmektedir?

Bağımsız milli bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin tarih boyunca hür yaşamış ve hür yaşayacak olan Türk milletinin düşmanları, küreselleşme yanlıları, milli devlet karşıtları, ABD yanlıları, Avrupa Birliği yanlıları bu soruların makûl ve inandırıcı cevaplarını vermek mecburiyetindedirler.

M. Kemal Atatürk zamanında bir hedefimiz vardı. "Milletçe sormamız lazım. Atatürk'ten beri bu milletin hiçbir hedefi, gayesi var mı? Ne olmalı? Yoktur. Birileri dayatıyor, 'illâ küçük Amerika olacağız' derlerdi, sonra 'illâ Avrupalı olacağız'. Nedeni yok, başka bir şey yok; onun için de millet gittikçe dağılıyor, o zaman birbiriyle uğraşıyor. O zaman dışarıdan oyunlar çok kolaylaşıyor, sağ, sol, başörtüsü, ıvır zıvır falan bütün bunları çıkarıp milleti meşgul etmek, futbol maçı, seçim maçı, onu seçtik, bunu seçtik, o geldi, bu gitti. Bunlar kolay olur, çünkü milli bir hedef yok. İnsanları birleştiren bir şey yok. Atatürk'ten beri yok" (116).

M. Kemal Atatürk ile ilgili olarak yapılan konuşmaları ve tartışmaları dinliyorum. Her konuşmacının kendi düşüncesine göre bir M. Kemal Atatürk tanımı yaptığını görüyorum. Kendi kendime soruyorum. M. Kemal Atatürk kimdir? Neler yapmıştır?

M. Kemal Atatürk;

İyi bir askerdir. Büyük bir komutandır. Osmanlı Devleti'nin bir paşasıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ordularının başkomutanıdır.

Türk milletinin tarihten silinmesi anlamı taşıyan Sevr Antlaşması'nı tanımayan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bir üyesidir. Meclis Başkanı'dır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı'dır.

Bazılarının iddia ettiği gibi ümmet esasından, millet esasına dayalı bir devlete değil, devlet başkanlığının babadan oğula geçmesi şeklindeki

yönetim şeklinden, dini meşruti monarşiden halkın egemenliğine dayanan cumhuriyet yönetimine geçişi sağlayan bir siyasidir. Zira dini inancı İslam olan halk, aynı halktır. Ümmet, bir Peygamberin yaydığı dine inanan insanlardır. Egemenlik ise milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin tamamıdır. İlahi olduğu iddia edilen egemenlik Cumhuriyet ile birlikte halkın eline verilmiştir. Bu konuda M. Kemal Atatürk 2.11.1922'de iç ve dış siyasi meseleler hakkında bir Fransız gazetecesine verdiği demeçte "Yeni Türkiye'nin eski Türkiye ile hiçbir alâkası yoktur. Osmanlı hükümeti tarihe geçmiştir. Şimdi yeni bir Türkiye doğmuştur. Gerçi millet değişmemiştir. Aynı Türk unsuru bu milleti teşkil ediyor. Ancak, tarz-ı idare değişmiştir. Ankara'da hükûmet-i milliye teessüs etmeden evvel İstanbul'da bir sultan ve bunun bir hükümeti vardı" (117) olarak açıkça ifade etmiştir.

M. Kemal Atatürk bağımsızlık ilkesine dayalı milli bir devlet kurmuştur. Kurulan milli devletin korunmasını Türk Gençliğine emanet etmiştir. **"Ey Türk gençliği, birinci vazifen Türk İstiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir."** Vasiyeti ve emri ile istiklalin ve Cumhuriyetin her şeyin üstünde olduğunu belirtmiştir.

Geçmişte kurulan Türk Devletleri, Göktürk Devleti'nden sonra devleti kuran sülalenin adı veya hükümdarın adı ile kurulur ve anılır iken, Türk tarihinin bütünlüğü içinde yeni kurulan devlete Türkiye Cumhuriyeti adını veren bir tarihçidir.

Dinde ve demokraside cinsiyet ayrımının olmadığını bildiği için döneminde Türk kadınının toplumsal hayatta yerini alması gayesiyle gerekli hukuki çalışmalar yapılmıştır. Bir çok Avrupa ülkesinden önce Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.

M. Kemal Atatürk 1 Mart 1922'de TBMM'nin üçüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada, ülkemizin kalkınması için "bundan sonra da umum faaliyet-i iktisadiyemizin siyaset-i iktisadiyemizi izahan teşrih ve tespit olduğum bu nikat-ı nazar dairesinde, bir plân dâhilinde, muntazaman tevcihine Heyeti Vekilimizin hasr-ı himmet eylemesine intizar olunur." (118) diyerek plan fikrini ortaya koymuştur. Döneminde 1. ve 2. Sanayi Planları hazırlanmıştır. 1. Sanayi Plânı, kendisi hayatta iken uygulamaya konulmuş ve tamamlanmıştır.

İktisadi sistem olarak karma ekonomi sistemini (uygulanacak ekonominin temeli geniş halk kesiminin katılımı ile belirlendiğinden, alınan sonuçları açısından halk ekonomisi diyebiliriz) benimsemiştir. Devlet

sektörünü ihmal etmemiştir. M. Kemal Atatürk döneminde, devlet sektörü, Türkiye ekonomisinin kurucusu ve geliştirici, motor gücü olmuştur.

Uygulanan ekonomik sistem kendi ifadesi ile 2.11.1922'de iç ve dış siyasi meseleler hakkında Fransız gazetecisine verdiği demeçte ["şurasını unutmamalı ki, bu tarz-ı idare, bir Bolşevik sistemi değildir. Çünkü, biz ne Bolşevikiz ne de Komünist; ne biri, ne diğeri olamayız. Çünkü, biz milliyetperver ve dinimize hürmetkârız. Hülâsa, bizim şekl-i hükümetimiz tam bir demokrat hükûmetidir. Ve lisânınızda bu hükûmet "halk hükûmeti" diye yad edilir"] (119) olarak, piyasa ve girişimci ile ilgili görüşünü 1 Kasım 1937'de TBMM'nin beşinci dönem üçüncü toplantısını açarken yaptığı konuşmada "Kesin zaruret olmadıkça, piyasalara karışılamaz; bununla beraber, hiçbir piyasada başıboş değildir. Sırası gelmişken, cumhuriyetin tüccar telâkkisini de kısaca ifade edeyim. Tüccar, milletin emeği ve üretimi kıymetlendirmek için eline ve zekasına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adamdır." (120) tanımlamasını yapmıştır.

Türk milletinin hakiki efendisi olarak belirttiği Türk köylüsü ve köylünün toprağı ile ilgili 1 Kasım 1937'de TBMM'nin beşinci dönem üçüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada "Bir defa, memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle bölünemez bir mahiyet alması büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lazımdır." (121) görüşüyle, toprak reformunu, köylünün muhakkak toprak sahibi yapılmasını istemiştir.

M. Kemal Atatürk döneminde, uygulanan ekonomik politikada:

1. Devlet, denk bütçe ile yönetilmiştir.

2. Devlet, dış ticaretin (ithalat ve ihracatın) denk olmasına özen göstermiştir.

3. Yabancı tekeller millileştirilmiştir.

4. Konularında ihtisas sahibi olacak bankalar kurularak, milli bankacılık sisteminin geliştirilmesi için çalışılmıştır.

5. Planlı sanayileşme hedeflenmiştir. Sanayileşme için gerekli olan kaynağın mümkün mertebe yurtiçinden temin edilmesine özen gösterilmiştir.

M. Kemal Atatürk halkın egemenliğine dayanan, milli devletin temeli olan, TBMM'nin açılışı ile iktisadi kalkınmaya önem verdiği gibi, inanç ve kültür konularına da aynı önemi vermiştir.

29.10.1923'de bir Fransız gazetecisine verdiği demeçte "Siyasetimizi dine mugayir olmak şöyle dursun, din nokta-i nazarından eksik bile hissediyoruz.

Türk milleti daha dindar olmalıdır, yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat hakikate nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum. Şuûra muhalif, terakkiye mâni hiçbir şey ihtiva etmiyor. Halbuki, Türkiye'ye istiklâlini veren bu Asya milletinin içinde daha karışık, Sun'i itikadat-ı bâtıladan ibaret bir din daha vardır. Fakat bu cahiller, bu âcizler sırası gelince, tenevvür edeceklerdir. Onlar ziyaya takarrüp edemezlerse, kendilerini mahv ve mahkûm etmişler demektir. Onları kurtaracağız" (122).

1 Kasım 1932'de TBMM'nin dördüncü dönem ikinci toplantısını açış konuşmasında "Milli kültürün her çığırda açılacak yükselmesini Türk Cumhuriyeti'nin temel dileği olarak temin edeceğiz.

Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilâtımızın dikkatli, alâkalı, olmasını isteriz" (123).

1 Kasım 1934 TBMM'nin dördüncü dönem dördüncü toplantısında yaptığı açış konuşmasında "Kültür işlerimiz üzerine ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini, doğru temelleri üstüne kurmak, öz Türk diline, değeri olan genişliği vermek için candan çalışılmakta olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz" (124).

1 Kasım 1938'de TBMM'nin beşinci dönem dördüncü toplantı yılı açış konuşması metninde (Atatürk hasta olduğu için Başbakan Celal Bayar tarafından okunmuştu) "Dil Kurumu en güzel ve feyizli bir iş olarak türlü ilimlere ait Türkçe terimleri tespit etmiş ve bu suretle dilimiz yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır.

Bu yıl okullarımızda tedrisatın Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlamış olmasını kültür hayatımız için mühim bir hadise olarak kaydetmek isterim" (125). demişti.

Türk tarihi ve Türk dili üzerinde Türk bilim adamları tarafından ilmi çalışmalar yapılması için Türk Dil ve Türk Tarih Kurumlarını kurmuş-

tur. Türk milletinin İslam dinini kendi dilinden öğrenebilmesi için Kur'an'ın Türkçe mealinin yayımlanmasını istemiştir ve yayımlatmıştır.

M. Kemal Atatürk savaş yapan bir komutandır. Ancak, M. Kemal Atatürk zamanında Türkiye'nin düşmanı en azından görünen düşmanı yoktur, Niçin?

Hatırlayalım, savaştığı ülkenin bayrağı İzmir vilayet binasından indirilirken yere düşmüştür. Milli duygusunun yüksekliğinden yere düşen bu bayrağın çiğnenmesini istememiştir. Bayrağın yerden kaldırılmasını sağlamıştır.

M. Kemal Atatürk devlet başkaru olarak hiç yurt dışına çıkmadığı halde sivil, asker yabancı devlet büyükleri Türkiye'yi görmeğe, M. Kemal Atatürk'ü ziyarete gelmişlerdir.

Ayrıca savaşta yendiği ordunun komuta kademesinden esir aldığı komutanlardan, Atatürk'ün cenaze törenine katılanlar olmuştur.

M. Kemal Atatürk'ü ve devletimizin kuruluş felsefesini yukarıda kısaca tanıtılan özellikleri ve yapılanlar dışında tanımak, tanıtmak mümkün müdür? Değildir. Ama, M. Kemal Atatürk ile ilgili programlarda ne hikmetse bu konular işlenmez, konuşulmaz.

4.2.2. M. Kemal Atatürk Sonrası Tek Parti Dönemi

4.2.2.1. Tek Parti Döneminde Türkiye'nin Gelir ve Gideri

1939-1950 Yıllarında Türkiye'nin Gelir ve gider Çizelgesi (126)

X Milyon TL

Yıl	Gelir	Gider	Bütçe Açığı	% Gelirin Gideri Karşılama Oranı
1938	323	304	+19	106.2
1939	390	387	+3	100.0
1940	550	536	+14	102.6
1941	648	575	+73	112.9
1942	978	885	+93	110.5
1943	1.031	1.019	+12	101.2
1944	1.017	1.077	-60	94.4
1945	659	601	+58	109.6
1946	1.041	1.019	+22	102.2
1947	1.615	1.564	+51	103.2
1948	1.468	1.402	+66	104.6
1949	1.628	1.572	+56	103.6
1950	1.419	1.467	-48	96.7

1939-1950 yılları arasında da devlet bütçesinin 3 yıl hariç devamlı olarak gelirinin giderinden fazla olduğu görülmektedir. Bu dönemde de devlet denk bütçe ile yönetilmiştir diyebiliriz, Ancak, yine bu dönemde;

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'nda yapıldığı gibi para değerinin düşürülmesi işlemini yapmıştır. Türk milleti devalüasyonla tanışmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk olarak 7 Eylül 1946 tarihinde Türk parasının değerinin niçin düşürüldüğünü (devalüasyon yapıldığını) anlamak zordur. Çünkü 1946 yılında devlet bütçesi 22 milyon TL.sı (16.7 milyon dolar) fazla vermiştir. Ayrıca, biraz ileride görüleceği gibi ihracat ithalattan fazla olmuştur. 1946 yılında 95,7 milyon dolar dış ticaret fazlası vardır.

Türkiye 19 Şubat 1947 tarihinde 5016 sayılı kanun ile Uluslararası Para Fonu'na (IMF)'ye ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasına üye olmuştur (127). Üye olmak için de IMF'ye 47 milyon dolar katılım payı ödenmiştir (128). Türkiye acaba ekonomik gerekçesi olmadığı halde IMF ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'na üye olmak için mi devalüasyon yapmıştır?

Türkiye bu dönemde ABD'den Marshal yardımı çerçevesinde 1945 yılında 25 milyon dolar, 1948 yılında 38 milyon dolar olmak üzere toplam 63 milyon dolarda kredi almıştır (129).

Türkiye Cumhuriyeti Dûyun-u Umumiye'den gelen dış borçlarını bu dönemde de muntazam olarak ödemeye devam etmiştir. 25.5.1944 tarihinde dünyaya 10 sene sonra borçlarının zaman aşımına uğrayacağını ilan etmiştir (130). Böylece Osmanlı'nın 1854 yılında başladığı dış borçlanma Türkiye Cumhuriyeti tarafından 1954'de, 100 sene sonra tasfiye olınuştur.

Eğer, borçlar Lozan Barış Antlaşması'nın, Bölüm II, Mali Hükümler 46. ve 57. Maddelerine ve Ek-1 çizelgeye göre ödenmiş olsaydı

% 4 faizli 1903 borçlanması 1960 yılında

% 4 faizli 1901-1903 borçlanması ve 1905 askeri teçhizat borçlanması 1961 yılında,

% 4 faizli 1908 borçlanması 1965 yılında

Soma-Bandırma demiryolu borçlanması 1995 yılında ödenmiş olacaktı.

4.2.2.2. Tek Parti Döneminde Türkiye'nin İthalat ve İhracatı

1939-1950 Yıllarında Türkiye'nin İthalat ve İhracat Çizelgesi (131)

X Bin Dolar

Yıl	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Açığı	% İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
1938	118.899	115.019	-3.880	96,7
1939	92.498	99.647	+7.149	107.7
1940	50.035	80.904	+30.869	161.9
1941	55.349	91.056	+35.707	164.5
1942	112.879	126.115	+13.236	111.7
1943	155.340	196.734	+41.394	126.6
1944	126.230	177.952	+51.722	140.9
1945	96.969	168.264	+71.295	173.5
1946	118.889	214.580	+95.671	180.5
1947	244.644	223.301	-21.343	91.3
1948	275.053	196.799	-78.269	71.5
1949	290.220	247.825	-42.399	85.4
1950	285.664	263.424	-22.240	92.2

1938-1950 yılları arasında, 1947 yılına kadar dengeli bir dış ticaret politikası takip edildiği görülmektedir. 1946 yılında ekonomik istikrar programı yapılmıştır.

Bir ülkede ekonomik istikrar programlarının uygulanmasının genel gerekçeleri enflasyonun önlenmesi (düşürülmesi), üretimin ve ihracatın artırılması, iç tüketimin kısılması ve ithalatın azaltılması, dış ticaret açığının azaltılmasıdır. Peki, uygulanan istikrar programı amacına ulaşmış mıdır? Sorunun cevabını çizelgede görüyoruz. Amaca ulaşılmamıştır.

Türkiye'de ilk defa yapılan 1946 yılı devalüasyonundan sonra dış ticaret dengesi bozulmuştur. Beklenenin aksine ithalatın, ihracat aleyhine geliştiği görülmektedir. Dış ticaret sürekli olarak açık vermeye başlamıştır. Bu durum daha ileride açık olarak görüleceği gibi günümüze kadar devam etmiştir.

Türkiye Avrupa'ya hammadde ve tarım ürünleri ihraç etmekteydi. Altı yıl süren İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın ihtiyacı olan da bu ürünler idi. Türkiye devalüasyon yapmamış olsaydı, acaba bu dönemde yaptığı ihracattan daha fazla gelir elde edemez miydi? Üzerinde düşünülecek bir konudur.

4.2.2.3. Tek Parti Döneminde Türkiye'nin Cari Fiyatlarla GSMH'sı ve Sektörlerin GSMH İçindeki Payları

1939-1950 Yıllarında İktisadi Faaliyet Koşullarına Göre Gayri Safi Milli Hasıla Çizelgesi (132)

X Milyon TL

Yıl	Toplam	Tarım	%	Sanayi	%	Hizmetler	%
1938	1.895.7	759.5	40.1	311.4	16.4	824.8	43.5
1939	2.063.1	804.4	39.0	370.6	18.0	888.1	43.0
1940	2.403.4	925.8	38.5	446.1	18.6	1.031.5	42.9
1941	2.992.3	1.107.4	37.0	578.5	19.3	1.306.4	43.7
1942	6.195.9	3.170.3	51.2	824.5	13.3	2.201.1	35.5
1943	9.231.7	5.216.4	56.5	985.6	10.7	3.029.7	32.8
1944	6.684.7	2.948.0	44.1	1.026.4	15.4	2.710.3	40.5
1945	5.469.8	2.094.9	38.3	878.2	16.1	2.835.2	51.8
1946	6.857.6	3.126.6	45.6	1.006.6	14.7	2.724.4	39.7
1947	7.542.6	2.898.8	38.4	1.149.4	15.2	3.494.4	46.3
1948	9.492.9	4.288.4	45.2	1.329.4	14.0	3.875.1	40.8
1949	9.054.4	3.633.8	40.1	1.350.8	14.9	4.069.8	44.9
1950	9.694.2	4.034.5	41.7	1.418.7	14.6	4.232.0	43.7

1939-1950 yılları arasında milli gelir içinde, tarım sektöründe büyüme olduğu görüntüsü alınmaktadır. Bu artış gerçek üretim artışından değil, II. Dünya Savaşı sebebiyle tarım ürünleri fiyat artışı ile, toptan eşya fiyat endeksinin artışından kaynaklanmaktadır. Mesela 1938-1939 yıllarında buğday fiyat endeksi 100 iken 1944-1945 yıllarında 568 olmuştur. Buna karşılık 1938-1939 yıllarında buğday üretim endeksi 100 iken 1944-1945 yıllarında 63 olmuştur(133). Toptan eşya fiyat endeksi 1938-1939 yıllarında 100 iken 1944-1945 yıllarında 449 olmuştur (134). "Savaş yılları Türkiye'de ticaret burjuvazisinin ve piyasaya yönelik büyük toprak unsurlarının aşırı güçlendiği başıboş bir vurgun ve zenginleşme sürecinin dörtnala geliştiği bir dönem idi. Bu gelişmeye bağlı servet ve gelir temerküzünün iktisadi ve siyasi meyveleri, 1945'i izleyen yıllarda elbette toplanacaktır" (135).

1945'de topraksız çiftçi ailelerini toprak sahibi yapmak, yurt topraklarının sürekli olarak işlenmesini sağlamak gayesiyle "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" çıkarılmıştır. Ancak, fiilen uygulamaya konulmamıştır (136).

Çizelgede görüldüğü gibi 1939 yılında sanayi sektörünün, Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı %18.1 iken 1950 yılında %14.6 olmuştur. Sanayi üretimi düşmüştür. Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı %28 azalmıştır.

1936 yılında, 1938 yılından başlamak üzere İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır. Ancak, savaş bahane edilerek bu planın uygulamasından vazgeçilmiştir. "İkinci Sanayi Planı, içeriği ve uyandıracağı sosyal ve ekonomik hareket bakımından, birincisine göre daha geniş ve ayrıntılıdır. O tarihe değin hiçbir ülkenin bu nitelikte bir sektör planlamasına yöneldiği görülmemiştir. Hatta kurulması öngörülen tesislerin, yer seçimindeki kriterleri ile kapasitelerinin saptanmasında ele alınan karşılaştırmalı alternatifler, Türkiye'de daha sonraki kalkınma planlarının hemen hiç birinde uygulanmamış üstün nitelikte idiler" (137). Planda gıda, enerji (elektrik, kömür, petrol), kimya, demir ve makine, deniz ulaşımı sektörleri öncelik almıştı.

1946 yılında yeni bir plan hazırlanmıştır. "Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı sonrasında ABD önderliğinde yeni oluşturulan IMF, Dünya Bankası, GATT gibi kuruluşlara üye olması için 1946 planının katı devletçi görünümü ters düşmekteydi. Bunun üzerine önce planın özelikle ağır endüstrilerle ilgili bölümlerinin uygulanmasından vazgeçilmiştir. Ayrıca 1947 yılı başında ise bu kez iç ve dış çevrelere daha yatkın gelebilecek yeni bir planın hazırlanmasına başlanmıştır" (138). Vaner Planında "öncelikli olarak tarım sektörü seçilmiştir. Diğer sektörler tarımsal gelişmeye yardımcı olacak şekilde ele alınmıştır" (139). Bu husus Türkiye'nin sanayileşme hedefinden vazgeçtiğini göstermeye yeter kanısındayım.

Yerli sermayeli özel bankalar olan Yapı Kredi Bankası 1944'de, Garanti Bankası 1946'da ve Akbank 1948'de kurulmuştur. Dönemin başlarında 1939 yılında İstanbul Tramvay Şirketi millileştirilmiş ve İstanbul Belediyesine devredilmiştir. Yine 1939 yılında Bursa ve Mersin, elektrik şirketleri, Adana Elektrik Şirketi ile Ankara Havagazı Şirketi millileştirilmiştir (140).

Hükümetin, ekonomi ve savunma alanlarındaki yetkilerinin artırılması ve karaborsayı önlemek için 1940 yılında Milli Korunma Kanunu, enflasyonla mücadele ve devlet gelirlerinin artırılması için de 1942 yılında Varlık Vergisi Kanunu çıkarılmıştır. Bu konularda yanlı ve yanlış uygulamalar yapılmış olabilir. Ancak; bu dönemi tenkit edenlerin, 1946 yılında niçin devalüasyon yapıldığını sorgulamayıp, Milli Korunma ve Varlık Vergisi Kanunlarını tenkit etmelerinde haklılık payı olduğu söylenemez. Türkiye'nin Varlık Vergisi uyguladığı dönemde Avrupalı

devletler ya Gelir Vergisi oranını çok yükseltmiştir veya Varlık Vergisi benzeri vergiler koymuşlardır.

4.2.2.4. Tek Parti Döneminde Türkiye'nin Cari Fiyatlarla GSMH'sı, Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları

1939-1950 Yıllarında Türkiye'nin Cari Fiyatlarla GSMH'sı Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları Çizelgesi (141)

Yıl	Dolar	GSMH (Milyon TL)	Kişi Başına Düşen GSMH Dolar
1938	1.26	1.895.7	88.4
1939	1.28	2.063.1	90.6
1940	1.38	2.403.4	103.8
1941	1.35	2.992.3	127.8
1942	1.31	6.195.9	261.8
1943	1.31	9.231.7	386.0
1944	1.31	6.684.7	276.5
1945	1.30	5.469.8	223.9
1946	2.01	6.857.6	191.0
1947	2.80	7.542.6	137.3
1948	2.80	9.492.9	170.2
1949	2.80	9.054.4	158.8
1950	2.80	9.694.2	166.4

1939-1950 Yılları arasında kişi başına milli gelir %83,7 oranında artmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ilk devalüasyonu bu dönemde 1946 yılında yaptığı için Türk lirası, dolar karşısında %119 arasında değer kaybetmiştir.

1940 yıllarından itibaren basılan kağıt paralarda M. Kemal Atatürk resimleri konulmamaya başlanılmıştır. E2 emisyonu 1940'da bastırılan 500 ve 1000 liralık, 1942'de bastırılan 1 liralık, 1944'de bastırılan 0,5 liralık, E3 emisyonu 1942'de bastırılan 10,50 ve 100 liralık, 1946'da bastırılan 500 ve 1000 liralık, 1947'de bastırılan 2,5 ve 50 liralık, E4 emisyonu 1947'de bastırılan 10 ve 100 liralık, 1948'de bastırılan 10 liralık kağıt paraların üzerine M. Kemal Atatürk resmi konulmamıştır (142).

1939 yılında Hatay'ın Anavatana Bağlanmasına İlişkin Antlaşmalar, Türkiye, İngiltere ve Fransa Arasında Karşılıklı Yardım Antlaşması, 1940 yılında Türkiye-Fransa (Suriye ve Lübnan için) Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi ve Ekleri, 1941 yılında Türk-Bulgar Ortak Demeci, Türk-Sovyet Demeci, 1941 yılında Türkiye–Almanya Saldırmazlık Paktı, 1945 yılında Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Askersel Yardım Antlaşması

imzalanmıştır (143). 23 Şubat 1945 tarihinde de Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir.

Türkiye, İtalya'ya da niçin savaş ilan etmemiştir? 1911 Trablusgarp savaşı sonrası İtalya ile yapılan 1912 Uşi Anlaşması'nda İtalya 12 Adayı Türkiye'ye vermeği kabul etmişti. (Lozan Barış Antlaşması 15. maddesinde İtalya'ya verilmiş olsa da) 1. Dünya Savaşı sonrası İtalya verilen 12 Ada üzerinde hak talebinde bulunması gerekirdi. "Savaşın sonlarına doğru, daha sonra MİT Müsteşarlığı da yapacak olan Genelkurmay İstihbarat Dairesinin genç Yüzbaşısı Fuat Doğu, 12 Adalar'ın işgaline ilişkin bir rapor düzenler. Başarılı bir subay olan Doğu raporunda Ege Denizinde 12 Adalar'da bulunan Alman işgal birliklerinin su ve yiyecek için, gelip giden motorlarla kendilerine savaş sona eriyor, bizi Yunanlılar esir alacağına gelin siz alın şeklinde haber yolladıklarını ifade ederek buraların alınmasını önerir" (144). Türkiye geç kalır. İngilizlerin de yardımıyla Yunanlılar 12 Adayı işgal ederler. Ve 12 Ada Yunanlılarda kalır.

"Amerikan askersel yardımının yapılmasına gelince 11 Mart 1941 günü Amerikan Kongresi Ödünç Verme ve Kiralama Yasasını kabul edince, Başkan Roosevelt, İngiltere'nin aracılığı ile bundan Türkiye'nin yararlandırılmasına 7 Kasım 1941'de izin vermişti" (145). Türkiye Devleti, Amerika Birleşik Devletleri ile 23 Şubat 1945 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Ödünç Verme ve Kiralama Yasası uyarınca Türkiye'ye Yapılacak Yardımlarla İlgili Anlaşmayı imzalamıştır (146). (Ek-18) Anlaşmanın imzalanmasının gerekçesi "Türkiye Cumhuriyetinin savunmasının Amerika Birleşik Devletleri savunması için yaşamsal önemde olduğu"nun saptanmasıdır. Türkiye Devleti'ne "ne verilecektir? Ne kadar verilecektir?" belli değildir.

Bu Anlaşmanın 5. maddesi, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Başkanınca belirleneceği üzere, bugünkü olağanüstü durum sona erdiği zaman, işbu Anlaşma uyarınca kendisine verilmiş olan savunma maddelerinden yok olmamış, yitirilmemiş ya da tükenmemiş bulunacak ya da Amerika Birleşik Devletleri'nin ya da Batı yarım küresinin savunmasına elverişli olduğu ya da Amerika Birleşik Devletleri'nin işine yarayacağı saptanmış olanları Amerika Birleşik Devletlerine geri verecektir." hükmündedir.

Yine anlaşmanın 7. maddesinde "ilkeler ve koşullar iki ülke arasındaki ticarete yük getirmeyecek; aksine, her ikisi yararına karşılıklı ekonomik ilişkileri özendirecek ve uluslararası ekonomik ilişkilerin geliştiril-

mesine yarayacak nitelikte olacaktır. Bu amaçla, söz konusu ilkeler ve koşullar, tüm ulusların özgürlük ve genliğinin maddesel temellerini oluşturan üretimin, çalışma olanaklarının ve malların dolaşımı ve tüketiminin, gerekli uluslararası ve iç önlemlerle, genişletilmesine ve uluslararası ticarette her türlü ayrımcı işlemlerin önlenmesine, gümrük tarifelerinin ve öbür ticaret engellerinin azaltılmasına ve hafifletilmesine..." ifadeleri ile anlaşmanın askeri konular dışında üretim, malların dolaşımı, uluslararası ticaret, gümrük tarifelerinin ve engellerinin azaltılması ve hafifletilmesi konularını da kapsaması sağlanmıştır. Daha açık bir ifade ile ikili iktisadi anlaşma özelliğini de taşımaktadır.

Yine bu dönemde II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Stalin "1945 Aralık ayında Kars ve Ardahan'ı istedi. 17 Ağustos 1946'da Boğazlar statüsünün yeniden görüşülmesini istedi" (147).

Türkiye, 23 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Üyesi olduğu Milletler Cemiyeti yerine kurulan Birleşmiş Milletler Yasasını kabul etmiş ve 24 Ekim 1945 tarihinde kurulan teşkilâtın 51 kurucu üyesinden biri olmuştur (148).

5 Aralık 1945 kurulan Milletlerarası Çalışma Teşkilatına 27 Mayıs 1946 tarihinde üye olmuştur (149).

15 Nisan 1948 tarihinde 16 Batı Avrupa ülkesi ile birlikte Avrupa Ekonomik İşbirliği Sözleşmesini imzalamıştır (150).

10 Aralık 1948 tarihinde yayınlanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni 27 Mayıs 1949'da kabul etmiştir (151) (Ek – 19).

5 Mayıs 1949'da kurulan Avrupa Konseyi Statüsünü 12 Aralık 1949 tarihinde kabul etmiştir (152).

Yine bu dönemde, Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında 27 Aralık 1949 tarihinde Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkında Anlaşma yapılmıştır. (153) (Ek-20) Anlaşmarun amacı Türkiye'de kurulan okul ve yüksek öğretim müesseselerinde Amerika Birleşik Devletleri vatandaşları veya bunlar namına yapılacak eğitim ve araştırmalar ile Türk vatandaşlarının Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim, öğretim, araştırma, öğretim masraflarının karşılanmasıdır. Komisyon üyelerinden 4'ü Türk, 4'ü Amerika Birleşik Devletleri vatandaşıdır. Ancak, Komisyonun fahri başkanı Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'deki misyon şefi yani Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisidir. Başkan, Amerika Birleşik Devletleri'nden 4 üyeyi Türkiye'deki Amerika Birleşik Devletleri hariciye memurlarından atayacaktır. Anlaşma ile kül-

tür emperyalizminin karargahı kurulmuştur. Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne eğitim için gönderilen ve gelecekte Türk siyasi, idari ve ekonomik hayatında söz sahibi olmak imkanını bulacak kişileri bu komisyon belirleyecekti.

Türkiye'de, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulan bir komisyonun başkanlığına Türk vatandaşı değil, Amerika Birleşik Devletleri'nin bir vatandaşı getirilmiştir.

Peki; bu anlaşmaları imzalamakla Türkiye Devleti ve Türk milleti ne kazanmıştır? Bu sorunun cevabını Türkiye'nin daha ileri yıllarda imzaladığı anlaşmaları da gördükten sonra, incelemeler sonunda bulacağız.

1940 yılında köy okullarına öğretmen ve eğitmen yetiştirmek için uygulamalı eğitim yapılan, eğitim programları kültür, tarım ve teknik konuları kapsayan Köy Enstitüleri kurulmuştur. Yine aynı dönemde 1947-1948 öğretim yılında bu okulların yüksek kısımları (Köy enstitülerine öğretmen yetiştiren okul) kapatılmıştır (154).

Kağıt paralar üzerinden M. Kemal Atatürk'ün resimlerinin kaldırılmasının yanında 1939 yılında 15 Temmuz Amerika'nın 150. yılı adında Türk ve Amerikan bayraklarını birleştiren, Türk ve Amerikan bayraklarını bir arada gösteren pullar bastırılmıştır. 1943 yılında Cumhuriyetin 20 yılı kutlamaları vesilesiyle bastırılan pullara M. Kemal Atatürk'ün resmi konulmamıştır. Ama, 1946 yılında ABD zırhlısı Missouri'nin Türkiye'ye gelmesi sebebi ile bastırılan posta pullarının üzerine Missouri zırhlısının (harp gemisinin) resmi basılmıştır (155).

"Missouri'nin tayfalarını, miçolarını ağırlayacak, konukseverliğimizi gösterecek şöyle esaslı yerlerimiz yok ki... Tayfalara, miçolara, belki de savaş gemisinin kimi subaylarına genelevlerin kapısını ardına kadar açmış, duvarlarına da "Welcome Sailor" diye büyük, büyük yazmıştık. ABD bu konukseverliğimizle yetinmemiş olacak, 1950'den sonra ülkemizin beğendiği yerlerinde "dünya barışını" korumak için üsler, tesisler kurup keyfine bakmaya başladı. Bu öykü, başka öykü.

Genelevlere Missouri'nin Türkiye'de bulunduğu o günler boyunca Türklerin girmesi yasaklanmıştı (156).

Ne diyebiliriz!

1926-1973 yılları: arasında Türkiye'de il ve ilçelerinde 134 adet M. Kemal Atatürk heykel ve anıtı dikilmiştir. 1938-1950 yılları arası tek parti döneminde dikilen M. Kemal Atatürk heykel veya anıtı sayısı 6 adettir (157).

Bir diğer husus, M. Kemal Atatürk'ün anıt mezarı için, Anıt Kabir için proje seçimi 23 Mart 1942 tarihinde sonuçlanmıştır. Temeli 9 Ekim 1944 tarihinde atılabilmiştir. M. Kemal Atatürk'ün naa'şı 10 Kasım 1953 tarihinde ebedi istirahatgâhına nakledilmiştir (158).

M. Kemal Atatürk döneminde, M. Kemal Atatürk sonrası tek parti döneminde, Türkiye'nin iktisadi durumunu, iktisadi verilere dayanarak ve bu dönemlerde imzalanan anlaşmalar ve çıkarılan bazı kanunlara bakarak benimsenen ve uygulanan politikalar incelenmiştir. 1938 yılında Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'de sadece M. Kemal Atatürk'ün fikirlerinden vazgeçilmekle kalınmadığı, M. Kemal Atatürk'ün resimlerinin ve adının da unutturulması için gayret ve çabalar olduğu görülmektedir. Yöneticilerin millete ve kendilerine olan güven duygularının azalmaya başladığı, milli sanayiinin kurulması gayesinden vazgeçildiği, para değerinin düşürüldüğü, dış yardım ve borç almaya başlanıldığını tespit ediyoruz. Acaba, çok partili dönemde neler olmuştur, neler yapılmıştır? İnceleyelim, görelim.

4.2.3. Çok Partili Dönem

4.2.3.1. Çok Partili Dönemde Türkiye'nin Gelir ve Giderleri

1950-2003 Yıllarında Türkiye'nin Gelir ve Gider Çizelgesi (159)

X Milyon TL

Yıl	Gelir	Gider	Bütçe Açığı	% Gelirin Gideri Karşılama Oranı
1950	1.419	1.467	-48	96.7
1951	1.646	1.591	+55	103.4
1952	2.236	2.249	-13	99.4
1953	2.272	2.294	-22	99.0
1954	2.391	2.565	-174	93.3
1955	3.148	3.309	-161	95.1
1956	3.305	3.487	-182	94.7
1957	3.957	4.163	-206	95.0
1958	4.822	4.977	-155	96.8
1959	6.386	6.728	-747	94.9
1960	6.933	7.320	-387	94.7
1961	10.934	11.383	-449	95.9
1962	9.018	9.118	-100	98.9

1966	16.557	17.248	-691	95.9
1967	20.387	20.288	99	100.0
1968	20.630	21.322	-692	96.7
1969	23.561	25.387	-1.826	92.8
1970	33.120	32.866	254	100.0
1971	40.633	46.270	-5.637	87.8
1972	50.952	50.921	-329	100.0
1973	61.434	64.287	-2.853	95.5
1974	73.576	77.777	-4.201	94.6
1975	112.828	114.228	-1.400	98.8
1976	150.716	155.028	-4.312	97.2
1977	196.172	240.201	-44.029	81.7
1978	323.605	347.703	-24.098	93.0
1979	545.193	611.412	-66.219	89.0
1980	942.641	1.101.698	-159.057	85.6
1981	1.443.427	1.539.401	-95.974	93.7
1982	1.515.800	1.654.709	-138.909	91.6
1983	2.512.420	2.783.141	-270.721	90.3
1984	3.057.566	4.173.510	-1.115.944	73.3
1985	5.733.406	5.766.727	-33.321	99.4
1986	6.629.710	7.823.729	-1.194.019	84.7
1987	9.894.322	12.214.392	-2.320.070	81.1
1988	16.813.258	20.373.354	-3.560.096	82.5
1989	30.209.733	37.750.236	-7.540.503	80.0
1990	55.066.933	65.790.644	-10.723.711	83.7
1991	96.372.525	129.235.753	-32.863.228	74.5
1992	174.160.756	219.169.223	-45.008.467	79.4
1993	350.845.430	484.101.287	-133.255.857	72.4
1994	742.499.131	887.450.000	-144.950.869	83.6
1995	1.347.759.990	1.701.364.000	-359.604.010	79.2
1996	2.684.968.307	3.916.254.005	-1.231.285.698	68.5
1997	5.675.308.221	7.993.683.000	-2.318.375.072	70.9
1998	11.887.552.000	15.585.376.000	-3.697.824.000	75,6
1999	18.933.065.000	28.084.685.000	-9.151.620.000	67,3
2000	33.756.437.000	46.602.626.000	-12.846.189.000	71,7
2001	51.812.542.000	80.379.004.000	-28.566.462.000	63,8
2002	76.400.450.000	115.485.633.000	-39.085.163.000	66,2
2003	100.282.000.000	141.041.000.000	-40.759.000.000	70,9

Çizelgeden açık olarak görüldüğü gibi çok partili dönemde de durum değişmemiştir.

1950 yılından günümüze kadar çok partili dönemde iktidar olan partilerin tamamı da 3 yıl hariç ülkemizi denk olmayan bütçelerle idare etmişlerdir. Devlet yönetilirken bütçe disiplinine riayet edilmemiştir. **İşte bu sebeple de konuşmalarında, birbirlerini tenkitlerinde asla bu konuyu gündeme getirememektedirler.** Bu konuyu tenkit edememektedirler. Bu konuyu toplumdan saklamaktadırlar. Çünkü, iktidarların tamamı da aynı uygulamayı yapmışlardır.

Devlet bütçesinin 1950 yılından 2003 yılına kadar 3 yıl hariç diğer 48 yılda sürekli olarak açık verdiği görülmektedir. Devletin bütçesinin devamlı olarak açık vermesi demek üretmeden tüketmek demektir. Olmayan kaynakları tüketmek demektir. İflasa gitmek demektir. Şimdiye kadar iflas edilmemesinin sebebi karşılıksız para basılmasıdır. Borç alınmasıdır.

Bütçe ve kesin hesaba göre giderleri, gelirlerinden fazla olan, bütçesi sürekli olarak açık veren bir ülkenin ekonomisinin düzgün olması mümkün müdür?

Bu sorunun tek bir cevabı vardır. Asla mümkün değildir. Bugün yaşadığımız olayların, çektiğimiz sıkıntının ve içinde bulunduğumuz ekonomik krizin sebeplerinden birisi budur.

Bütçesi denk olmayan ülkede sıhhatli bir ekonomi olmaz. Enflasyon olur. Gelir dağılımı bozulur. Türkiye'de olan da budur.

Bütçe milli gelirin vatandaşlar arasında paylaşılmasıdır. Günümüzde, köylüler, memurlar, işçiler, emekliler ve küçük esnaf zor durumda bulunmaktadır. O halde bu sosyal sınıflar bütçeden yeterli miktarda pay alamamışlardır. Bütçe sosyal sınıflar arasında adil paylaştırılmamıştır.

Türkiye'de, kamuda çalışan memur ve işçiler ile bunların emeklilerine, tarım ürünleri fiyatları yüksek tutularak çiftçi ve köylüye devletten fazla para verildiği iddiası da doğru değildir.

1952 yılından itibaren tedavüle çıkarılan E5 emisyon grubundaki kağıt paralara (banknotlara) yeniden M. Kemal Atatürk resimleri konulmaya başlanılmıştır (160).

4.2.3.2. Çok Partili Dönemde Türkiye'nin İthalat ve İhracatı

1950-2003 Yıllarında Türkiye'nin İthalat ve İhracat Çizelgesi (161)

X Bin Dolar

Yıl	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Açığı	% İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
1950	285.664	263.424	-22.240	92.2
1951	402.086	314.082	-88.004	78.1
1952	555.920	362.914	-193.006	65.2
1953	532.533	396.061	-136.472	74.2
1954	478.359	334.924	-143.435	69.8
1955	497.637	313.346	-184.291	62.9
1956	407.340	304.990	-102.350	74.9
1957	397.125	345.217	-51.908	86.9
1958	315.098	247.271	-67.827	78.4
1959	469.982	353.799	-116.183	75.9
1960	468.186	320.731	-147.455	68.4
1961	507.205	346.740	-160.465	68.2
1962	619.447	381.197	-238.250	61.6
1963	687.616	368.087	-319.529	53.6
1964	537.229	410.771	-126.458	76.3
1965	571.953	463.798	-108.155	81.0
1966	718.269	490.508	-227.761	68.2
1967	684.669	522.334	-162.335	76.3
1968	763.659	496.419	-267.240	65.0
1969	801.236	536.834	-264.402	68.9
1970	947.604	588.476	-359.128	62.0
1971	1.170.841	676.602	-494.239	57.8
1972	1.562.554	894.969	-677.585	56.6
1973	2.086.214	1.317.083	-769.131	63.0
1974	3.777.555	1.532.182	-2.245.373	40.5
1975	4.738.558	1.401.075	-3.337.483	29.6
1976	5.128.647	1.960.214	-3.168.433	38.2
1977	5.796.278	1.753.026	-4.043.252	30.2
1978	4.599.064	2.228.163	-2.310.901	49.7
1979	5.069.431	2.261.157	-2.808.274	44.6
1980	7.909.443	2.910.122	-4.999.321	36.8
1981	8.933.365	4.702.934	-4.230.431	52.7
1982	8.842.664	5.745.973	-3.096.691	64.9

1983	9.235.002	5.727.833	-3.507.169	61.0
1984	10.756.922	7.133.602	3.623.320	66.3
1985	11.343.375	7.958.008	-3.385.367	70.2
1986	11.104.770	7.456.724	-3.648.046	67.2
1987	14.157.805	10.190.047	-3.867.758	72.0
1988	14.335.396	11.662.021	-2.673.375	81.4
1989	15.792.143	11.624.692	-4.167.451	73.6
1990	22.302.626	12.959.288	-9.343.338	58.1
1991	21.047.014	13.593.462	-7.453.552	64.6
1992	22.871.055	14.714.629	-8.156.426	64.3
1993	29.428.370	15.345.067	-14.083.303	52.1
1994	23.270.019	18.105.872	-5.164.147	77.8
1995	35.709.011	21.637.041	-14.071.970	60.6
1996	43.626.642	23.224.465	-20.402.177	53.2
1997	48.558.721	26.261.072	-22.297.649	54.0
1998	45.922.000	26.974.000	-18.948.000	58.6
1999	40.671.000	26.587.000	-14.084.000	65.4
2000	54.503.000	27.775.000	-26.726.000	51.1
2001	41.399.000	31.334.000	-10.069.000	75.6
2002	50,872.000	35.081.000	-15.751.000	70
2003	67.241.000	45.884.000	-21.357.000	67,2

Çok partili dönemde de, Türkiye'nin dış ticaret dengesindeki durum değişmemiştir. Ülkemizin ithalatı 1947 yılından itibaren 2003 yılı dahil devamlı olarak ihracatından daha fazla olmuştur. Türkiye devamlı olarak dış ticaret açığı vermiştir.

İthalatı sürekli olarak ihracatından fazla olan, sürekli olarak dış ticaret açığı veren bir ülkenin ekonomisinin düzgün olması mümkün müdür?

Bu sorunun da tek bir cevabı vardır. O da asla mümkün olamayacağıdır.

1947 yılından günümüze kadar iktidarların tamamı da ülkemizi dış ticaret açığı vererek yönetmişlerdir.

Devlet yönetilirken, bu ülke ne alıyor? Bu ülke ne satıyor? diye incelemek gereği görülmemiştir. Dış ticaret açığı önemsenmemiştir. 1947'den beri iktidara gelen siyasi partilerin hepsi de aynı uygulamayı yapmışlardır. **İşte bu sebeple de konuşmalarında, birbirlerini tenkitte asla gündeme getirmedikleri bir diğer konu da budur.**

Bugün yaşadığınız olayların, çektiğimiz sıkıntıların ve içinde bulunduğumuz ekonomik krizin sebeplerinden bir diğeri de budur.

Türkiye'de siyasilerin sürekli olarak ihracatı artırdıklarını duyarız. Doğrudur ihracat artmıştır. Ancak; dış ticarette ihracat rakamları tek başına hiçbir anlam ifade etmez. Ya ithalatı ne yapacağız. Dış ticarette, ihracat ve ithalat değerleri birlikte mütalaa edildiğinde bir anlamı ifade eder. Önemli olan ihracatın ithalatı karşılama oranıdır. İhracatın artmasını bir tarafa bırakalım. İhracatın ithalatı karşılama oranı nedir? Bu sorunun cevabını bulmamız gerekir. Sorunun cevabı da çizelgede görülmektedir. Türkiye'nin ihracattan elde ettiği gelir, ithalat giderlerini karşılamamaktadır.

Çok partili dönemde 1950 yılında ihracatımız 263,4 milyon dolar, ithalatımız 285,7 milyon dolar iken, 2003 yılında ihracatımız 45,2 milyar dolar, ithalatımız 67,5 milyar dolar olmuştur. 1950-2003 yılları karşılaştırıldığında ihracat 171,8 kat, ithalat ise 234,6 kat artmıştır. İthalattaki gelişme, ihracattaki gelişmeden fazladır.

Türkiye'nin 1950 – 2003 yılları arasında yaptığı dış ticaretteki açığı sabit fiyatlarla 268,5 milyar dolardır. Ve bu açık her geçen gün artarak devam etmektedir.

"1950 yılından itibaren bir yandan talep yanlı genişletici politikalar izlenirken diğer yandan 7 Eylül 1946 – 4 Ağustos 1958 tarihleri arasında döviz kurları sabit tutulmuştur. Bir diğer deyişle yurt içinde enflasyon oranı yükselirken 12 yıl boyunca döviz kuru sabit tutulmuştur. Bu durumda 12 yıl boyunca Merkez Bankası'na 280 kuruş yatırıp 1 dolar satın alıp ithalat yapanlar giderek artan bir şekilde rant elde etmişlerdir. Ülkemizin döviz rezervlerinin yetersizliği karşısında hükümetin döviz tahsisinde tayınlanmaya yönelmesi özel sektör içinde ister istemez kayırmalara ve huzursuzluklara neden olmuştur (162). İthalat yapanlar dolaylı olarak devlet tarafından desteklenmiştir.

İktidarlar sadece biz ihracatı artırdık demişlerdir. Birileri çıkıp da "peki ithalatta ne yaptınız?" diye sormamıştır. Ekonominin iyiye gittiği, ihracatın arttığı iddia edilen 2003 yılında ülkemiz 45,8 milyar dolarlık ihracat, 67,2 milyar dolarlık ithalat yapmıştır. 21,4 milyar dolar dış ticaret açığı ile tarihinin (reel olarak) en yüksek dördüncü büyük dış ticaret açığını vermiştir. Bu konu daha ileride tekrar incelenecektir.

4.2.3.3. Çok Partili Dönemde Türkiye'nin Cari Fiyatlarla GSMH'sı ve Sektörlerin GSMH İçindeki Payları

1950-2003 Yıllarında İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Gayri Safi Milli Hasıla Çizelgesi (163)

X Milyon TL

Yıl	Toplam	Tarım	%	Sanayi	%	Hizmetler	%
1950	9.694	4.043	41.7	1.418	14.6	4.232	43.7
1951	11.644	5.216	44.8	1.573	13.5	4.854	41.7
1952	13.389	5.967	44.6	1.784	13.3	5.637	42.1
1953	15.607	7.022	45.0	2.114	13.5	6.470	41.5
1954	15.914	6.119	38.4	2.475	15.6	7.320	46.0
1955	19.117	7.454	39.0	3.054	16.0	8.608	44.1
1956	22.047	8.654	39.3	3.671	16.7	9.721	42.2
1957	29.309	12.287	41.9	4.642	15.8	12.380	41.5
1958	34.999	14.583	41.7	5.882	16.8	14.533	44.6
1959	43.670	16.288	37.3	7.897	18.1	19.484	44.9
1960	46.664	17.667	37.9	8.046	17.2	20.950	46.4
1961	49.535	17.618	35.6	8.938	18.0	22.977	44.9
1962	57.592	20.891	36.3	10.378	18.0	26.322	46.4
1963	66.801	24.095	36.1	11.976	17.9	30.729	45.7
1964	71.312	24.075	33.8	13.518	19.0	33.718	46.0
1965	76.726	23.659	30.8	15.338	20.0	37.727	49.2
1966	91.419	28.631	31.3	18.293	20.0	44.494	49.2
1967	101.480	29.975	29.5	21.355	21.0	50.150	48.7
1968	163.892	65.151	39.8	27.330	16.7	71.411	49.4
1969	183.356	71.205	38.8	31.228	17.0	80.922	43.6
1970	207.814	76.277	36.7	34.457	16.6	97.080	44.1
1971	261.072	90.009	34.5	44.136	16.9	126.927	46.7
1972	314.139	98.476	31.3	55.046	17.5	160.615	48.6
1973	399.088	122.601	30.7	69.022	17.3	207.464	51.1
1974	537.677	177.179	33.0	89.172	16.6	271.326	52.0
1975	690.900	225.929	32.7	115.292	16.7	349.679	50.5
1976	868.065	265.605	30.6	157.242	18.1	445.217	50.6
1977	1.108.270	327.408	29.5	193.296	17.4	587.566	51.3
1978	1.645.968	497.049	30.2	285.208	17.3	863.710	53.0
1979	2.876.522	767.524	26.7	568.887	19.8	1.540.111	52.5

1980	5.303.010	1.350.134	22.5	971.065	18.3	2.981.809	53.5
1981	8.022.745	1.884.011	23.5	1.675.008	20.9	4.463.725	56.2
1982	10.611.859	2.325.980	21.9	2.347.936	22.1	5.937.942	55.6
1983	13.933.008	2.881.852	20.7	2.974.694	21.3	8.076.460	56.0
1984	22.167.739	4.659.020	21.0	4.618.820	20.8	12.889.899	58.0
1985	35.350.318	6.958.813	19.7	7.743.605	21.9	20.647.899	58.1
1986	51.184.759	9.808.611	19.2	12.791.203	25.0	28.584.944	58.4
1987	75.019.388	12.874.222	17.2	18.696.896	24.9	43.448.269	55.8
1988	129.175.103	21.582.647	16.7	33.978.240	26.3	73.614.216	57.9
1989	230.369.937	37.209.335	16.2	60.966.831	26.5	132.193.770	57.0
1990	397.177.547	66.725.078	16.8	98.368.742	24.8	232.083.726	57.4
1991	634.392.841	91.913.101	14.5	158.972.771	25.1	383.506.969	58.4
1992	1.103.604.908	156.051.192	14.1	273.151.961	24.8	674.401.754	60.4
1993	1.997.322.597	293.733.744	14.7	472.662.763	23.7	1.230.926.089	61.1
1994	3.887.902.916	572.670.842	14.7	992.554.144	25.6	2.322.677.930	61.6
1995	7.854.887.167	1.163.076.914	14.8	2.004.573.408	25.5	4.687.236.845	59.7
1996	14.978.067.283	2.350.374.597	15.7	3.575.765.244	23.9	9.051.927.441	59.7
1997	29.393.262.147	3.925.650.028	13.4	6.970.059.642	23.7	18.497.552.477	60.4
1998	53.518.332.000	9.113.454.000	16.9	11.970,299.000	22,4	32.434.579.000	60.7
1999	78.282.967.000	11.851.055.000	15.1	17.973.866.000	22.9	48.458.046.000	62
2000	125.596.129.000	17.540.631.000	13.9	29.027.782.000	23.1	79.027.716.000	63
2001	176.483.953.000	21.521.043.000	12.2	45.881.462.000	25.9	109.081.348.000	61.9
2002	273483.168.000	32.933.706.000	12.	70.034.336.000	25.6	170.515.126.000	62.4

Bu tablodan ne görüyoruz?

1950'den 2003 yılına kadar, Türkiye'de milli gelir içinde sanayi ve hizmetler sektörünün payı artmaktadır. Tarım sektörünün payı ise sürekli olarak azalmaktadır. 1950 yılında milli gelir içinde tarım sektörünün payı %41.7, sanayi sektörünün payı %14.6 ve hizmetler sektörünün payı %43.7 iken 2002 yılında milli gelir içinde tarım sektörünün payı % 12, sanayi sektörünün payı % 26 ve hizmetler sektörünün payı % 62 olmuştur.

Topraklarının % 35.8'i tarım alanı, %25.6'sı orman alanı, toplam tarım ve orman alanı 476 bin kilometrekare yani dünyadaki birçok ülkenin toplam alanından fazla olan ülkemizde, nüfusunun %40'ının kırsal alanda yaşandığı ülkemizde tarım can çekişmektedir. Köylü yoksullaşmaktadır. 1947 planında tarım sektörünün gelişmesi için ağır endüstri yatırımlarından vazgeçilmişti, Kalkınma planlarında tarım ve sanayi birlikte

geliştirileceği ifade ediliyordu. Ama, aradan geçen 55 yılda tarım sektöründe gelişme yerine, gerileme görülmektedir.

1950-2003 dönemi, 1938 yılında başlayan milli politikalardan uzaklaşılıp batının istekleri doğrultusunda politikaların, batıya bağlı ve bağımlı politikaların artırılarak uygulanmasına devam edildiği dönemdir.

1950 yılında özel sektöre sanayi kredisi vermek, döviz ve teknik yardım sağlamak için T. Sanayi Kalkınma Bankası kurulmuştur. 1949 yılında, Eğitim Komisyonu kurulup, bu komisyonun fahri başkanının Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'deki Büyükelçisi olduğu gibi, kurulan bu bankanın "ilk Genel Müdürü de Amerikalı idi" (164).

Yabancı sermayeyi çekmek için de 1951 yılında Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu, 1954 başlarında ise Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Petrol Kanunu kabul edilmiştir (165). Türkiye'ye hatırı sayılır bir yabancı sermaye gelmediği gibi Türkiye Petrol üreten, bir ülke olmamıştır.

1950-1960 yılları arası liberalleşme dönemidir. Ancak; bugün savunulduğu ve uygulandığı gibi Kamu İktisadi Teşebbüslerinin tasfiye dönemi değildir. "İmalat alt sanayi dalında faaliyet gösteren kamu işletmeleri sayısı 1950'de 103 iken, özel sektörün sayısı 2515 idi. On yıl sonra kamu kuruluşlarının sayısı 219 olurken diğeri 5284'e çıkmıştır." (166) 1950-1960 yılları arasında kamu işletme sayısı %112 artarken, özel işletme sayısı %110 artmıştır. Bu dönemde sadece özel sektöre önem verildiği, kamu sektörüne önem verilmediğini söylemek doğru bir tespit değildir.

Demokrasi bir hayat tarzıdır. Türkiye'de, ülkeyi yöneten partinin adının Demokrat olması, uygulamalarının demokrasiyle bağdaşır olmasını gerektirmemektedir. 1951 yılında halkın kültürel yönden gelişmesine yardımcı olan, kamu hizmeti yapan Halkevleri ve Halkodaları devletleştirilmiştir. Malları hazineye devredilmiştir. 1953 yılında da aynı uygulama muhalefet partisi mallarına yapılmıştır (167). 1954 yılında da daha önce yüksek kısımları kapatılan Köy Enstitüleri ortadan kaldırılmıştır (168). Hatta, iktidarı tenkit eden siyasi partinin liderinin Milletvekili seçildiği il cezalandırılıp ilçe yapılmıştır.

1960-1980 yılları arası Türkiye'de planlı kalkınmanın tartışıldığı dönemdir. 1963 yılından itibaren 1. Plan dönemi (1963-1967), 2. Plan dönemi (1968-1972), 3. Plan dönemi (1973-1977), 4. Plan dönemi (1979-1983),

5. Plan dönemi (1985-1989), 6. Plan dönemi (1990-1994) yaşanmış, (2001-2005) 8. plan dönemi yaşanmakta ise de 24 Ocak 1980 kararlarından sonra küresel düzene uymak, liberalleşmek uğruna planlardan beklenen sonucun alınması mümkün değildi. Nitekim sonuçta böyle olmuştur. Çünkü, plan felsefesi kamu sektörü ile özel sektörün bir arada bulunduğu, kamuya emredici, özel sektöre yol gösterici özelliğe sahip idi. Türkiye'de kamu sektörü ortadan kaldırılmaktadır. Türkiye'nin mali denetimi IMF tarafından yapılmaktadır. Dolayısıyla planlamaya da ihtiyaç kalmamıştır.

Osmanlı'nın, Duyûn-u Umumiye İdaresi'ne terk ettiği gelirlerde bir değişiklik yapabilmesi için idarenin oluruyla yeni bir gelir kaynağı göstermek mecburiyetinde idi.

Bugün, ülkemizde çalışanların ücretlerinin, köylünün ürettiği ürünlerin fiyatlarını yükseltmek için yeni bir kaynak göstermek ve IMF'nin olurunu almak gerekmektedir. Mali denetim başlamıştır, devam etmektedir.

Türkiye'de 1960'larda başlayan özel sektör düşmanlığı, 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte yön değiştirmiş, devletin ekonomi içindeki rolünün kaldırması ve ekonominin dış rekabete açılması şekline, günümüzde ise Kamu İktisadi Teşebbüslerine düşmanlık haline dönüşmüştür. Dikkat çekici ve hayret edilecek bir durum 1980 yılı öncesi özel sektör düşmanlığı yapanlardan bazı kişilerin bugün kamu sektörüne düşmanca bir tavır almalarıdır.

12 Eylül 1980 sonrası iktidara gelen parti seçim beyannamesinde "Partimiz ilke olarak vatandaşlarımızın kendi siyasi güçleriyle veya makul teşvik tedbirleriyle gerçekleştirebilecekleri yatırımlara devletin doğrudan kaynak tahsis etmesini doğru bulmamaktadır. Bu şekilde mütalaa edilebilecek mevcut kamu iktisadi teşebbüslerinin tedricen millete devredilmesini uygun buluyoruz" diyordu (169). Yani mülkiyetin tabana yayılması fikri ileri sürülüyordu. Bu görüş günümüzde "önüme ne gelirse satarım" haline dönüşmüştür. Sanki babalarından miras kalan malları satmaktadırlar.

4.2.3.4. Çok Partili Dönemde Türkiye'nin Cari Fiyatlarla GSMH'sı, Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları

1950-2003 Yıllarında Türkiye'nin GSMH'sı, Kişi Başına GSMH'sı ve Dolar Kurları Çizelgesi (170)

Yıl	Dolar	GSMH (Milyon TL)	Kişi Başına GSMH Dolar
1950	2.80	9.694.2	166.4
1951	2.80	11.644.3	194.4
1952	2.80	13.389.3	217.8
1953	2.80	15.607.4	247.0
1954	2.80	15.914.5	244.9
1955	2.80	19.117.4	286.2
1956	2.80	22.047.0	322.1
1957	2.80	29.309.9	414.5
1958	2.80	34.999.9	481.1
1959	2.80	43.670.0	583.4
1960	9.00	46.664.3	358.6
1961	9.00	49.535.5	194.1
1962	9.00	57.592.7	220.2
1963	9.00	66.801.4	249.2
1964	9.00	71.312.8	258.4
1965	9.00	76.726.3	271.3
1966	9.00	91.419.0	315.3
1967	9.00	101.480.6	341.3
1968	9.00	163.892.7	537.4
1969	9.00	183.356.2	586.3
1970	14.85	207.814.8	538.8
1971	14.00	261.072.6	476.2
1972	14.00	314.139.6	591.6
1973	14.00	399.088.6	734.1
1974	13.85	537.677.6	979.7
1975	15.00	690.900.8	1.184.0
1976	16.50	868.065.8	1.312.1
1977	19.25	1.108.270.7	1.466.8
1978	25.00	1.645.968.5	1.567.3
1979	35.00	2.876.522.9	1.876.8
1980	89.25	5.303.010.2	1.539.0
1981	132.30	8.022.745.3	1.570.1

1982	184.90	10.611.859.2	1.375.3
1983	280.00	13.933.008.1	1.263.8
1984	442.00	22.167.739.9	1.204.4
1985	574.00	35.350.318.4	1.329.7
1986	755.90	51.184.759.3	1.461.6
1987	1.018.35	75.019.388.0	1.635.8
1988	1.812.02	129.175.103.7	1.684.1
1989	2.311.37	230.369.937.1	1.959.2
1990	2.927.13	397.177.547.4	2.682.4
1991	5.074.83	634.392.841.1	2.620.5
1992	8.555.85	1.103.604.908.9	2.707.5
1993	14.458.00	1.997.322.579.4	3.004.1
1994	38.418.00	3.887.902.916.5	2.184.1
1995	59.501.00	7.854.887.167.0	2.759.1
1996	107.505.00	14.978.067.283.0	2.928.4
1997	204.750.00	29.393.262.147.0	3.079.1
1998	312.720.00	53.518.331.580.0	3.225.0
1999	540.098.00	78.282.967.000.0	3.004.6
2000	671.765.00	125.596.128.800.0	3.046.2
2001	1.439.567.00	176.483.953.000.0	2.160.0
2002	1.681.867.00	273.483.168.000.0	2.563.0
2003	1.402.557.00	357.045.000.000.0	3.366.0

Türkiye 1950-2003 yılları arasında çok partili dönemde de iyi yönetilmemiştir. Ekonominin kuralları göz ardı edilmiş, kötü yönetim, bilime dayanmayan yönetim, bilime ihanet, sosyal ve ekonomik gerekçelerin ve göstergelerin görmezlikten gelinmesi sonucu Türkiye birkaç defa ekonomik krize girmiştir. Kur ayarlamaları dışında 1946, 1958, 1970, 1980, 1995 ve 2001 yıllarında aynı gerekçe ile "ithalatı azaltmak, ihracatı artırmak, fiyat istikrarını, ekonomik istikrarı sağlamak" adı altında devalüasyonlar yapılmıştır. İstikrar için ekonomik programlar yapılmıştır. Sonuç ne olmuştur?

M. Kemal Atatürk zamanında, 1923 yılında 1.67 olan dolar kuru 1938 yılında 1.26 TL'sı olmuştur. Türk lirası dolar karşısında %25 değer kazanmıştı. Tek parti döneminde 1947 yılında 2.80 TL'si olmuştur. Çok partili dönemde 1960 yılında 9.00 TL'sı, 1970 yılında 14.00 TL'sı, 1980 yılında 89.25 TL'sı, 1995 yılında 59.500 TL'sı, 2001 yılında 1.439.000 TL'sı

olmuştur. 1938-2001 yılları arasında dolar değeri Türk lirası karşısında 1 milyon 200 defa artmıştır. Milli paramız Türk lirasının değeri yabancı paralar karşısında düşürülerek yabancı milli paralar karşısında satın alma gücü zayıflatılmıştır. Yapılan uygulamalar sonucu **Türkiye'nin ekonomisinin düzelmesi bir yana, Türkiye ekonomik faaliyetlerini yürütebilmek için dış ve iç borçlanmaya bağımlı hale gelmiştir. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nun içine düştüğü durumdur. Türkiye'de ne fiyat istikrarı sağlanmıştır ne istihdam artırılmıştır, ne dış ticaret dengesi düzeltilmiştir, ne de bütçe açıkları kapanmıştır. Ne işsizlik meselesi çözülmüştür ne de milli gelirin adil paylaşılması için gerekli olan tedbirler alınmıştır.**

Üzerinde düşünülmesi gereken husus Türkiye'nin bu istikrar programlarını niçin yaptığından öte uygulanan bu istikrar programlarının Türkiye'ye ne kazandırdığıdır. Çekinmeden itiraf edelim. Türkiye'ye dostluk, kredi, yardım, borç, silah, teknoloji ve teknik eleman yardımı şeklindeki batıya muhtaçlığı inancının günümüzde Türkiye batının aklına muhtaçtır, haline dönüştürülmüş olmasıdır. **Türk milleti, Türkiye Cumhuriyeti'ni yönetemez inancının yeşermeye başlamasıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesinin sorgulanır hale gelinmesidir.** İşte temel tehlike budur.

Türkiye'nin ekonomik faaliyetleri IMF, siyasi faaliyetleri ise Avrupa Birliği tarafından yönlendirilmeye bağımlı hale gelmiştir. Sıra Türk ordusuna gelmiştir. Çünkü Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri artık Türkiye'de milli devleti, Türk ordusunu hedef almaktadırlar. Çünkü; Türk ordusu, Türk milletinin varlığının garantisidir. Milli ve bağımsız devletin garantisidir. Türkiye'de, Türk milletinin isteklerine kulak tıkanılmıştır. Türk milletinin büyük çoğunluğu istemediği halde ceza, vergi, imar, dolandırıcılık,sahtecilik, vatana ihanet vb. konularda Af Kanunları çıkarılmıştır. Ama "Avrupa Birliği'nin verdiği ev ödevimizi yapalım" ifadesi ile kulaklar Avrupa'ya açılmıştır. IMF'den kredi alabilmek için kulaklar Amerika'ya açılmıştır. Türkiye Devleti adeta Brüksel ve Washington'dan talimat bekler hale gelmiştir. Türk ekonomisi bu hale gelirken;

Sovyetler Birliği'nin, Türkiye'den Kars ve Ardahan'ı istemesi, Boğazlar Konusunu gündeme getirmesi, Türkiye'nin batıya yaklaşmasını sağlamıştır. 1952 yılında Türkiye Kore'ye asker göndermiştir. Sovyetler Birliği'nin sıcak denizlere inmesini önlemek, Ortadoğu'daki siyasi nüfuzu-

nu azaltmak, Avrupa'nın güney-doğu sınırlarının güvenliğini sağlamak için 18 Şubat 1952'de Türkiye NATO'ya alınmıştır (171).

Türkiye, 9 Eylül 1886 yılında kurulan Milletlerarası Edebi ve Artistik Eserleri Himaye Birliği'ne 1 Ocak 1952 tarihinde üye olmuştur (172).

1955 yılında Türkiye, Irak, İran, Pakistan arasında Bağdat Paktı kurulmuştur. Irak'ın bu birliktelikten ayrılması üzerine 1959 yılında kuruluş NATO ile ilişkilendirilmiş ve CENTO adını almıştır (173).

24 Temmuz 1956 tarihinde kurulan Milletlerarası Finansman Kurumu'na 1 Eylül 1956 tarihinde 6850 sayılı Kanun ile katılmıştır (174).

11 Şubat 1959'da Zürih'te Türk ve Yunan Başbakanları 19 Şubat 1959'da Londra'da Türk, Yunan ve İngiliz Başbakanları arasında Kıbrıs ile ilgili Garanti Anlaşması imzalanmıştır (175), (Ek – 21).

Türkiye; 1957 yılında kurulan, 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmek için 1959 yılında müracaat etmiş ve 4 Şubat 1964 tarih ve 397 Sayılı Kanun ile katılmıştır (176).

1959 yılında kurulan Milletlerarası Kalkınma Birliği'ne 7 Eylül 1960 tarih ve 77 sayılı Kanun ile katılmıştır (177).

1961 yılında kurulan İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatına 29 Mart 1961 tarihinde 293 sayılı Kanun ile katılmıştır (178).

Türkiye, İran ve Pakistan arasında 21 Temmuz 1964 tarihinde Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği (RCD) anlaşması imzalanmıştır. Bu teşkilat 1985 yılında Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO)'ya dönüşmüştür (179).

Türkiye 1969 yılından beri İslam Konferansı Örgütü toplantılarına katılmaktadır.

Türkiye 1 Ağustos 1975 tarihinde yapılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) sonuç bildirgesini imzalamıştır. Kıbrıs Devleti'nin konferansa katılamayacağı konusunda çekince koymuştur (180), (Ek–22).

Şimdi bu noktada şu soru hatıra gelmektedir. Türkiye bu anlaşmaları imzalamakla ne kazanmıştır? Kazancı olmuş mudur? Olmuşsa kazançları nelerdir?

Bu soruların cevabını ararken, şu konuyu da unutup geçmeyelim.

Türkiye bu anlaşmaları imzalarken, bu kuruluşlara girerken hiçbir batılı ülke, hiçbir zaman Türkiye'de yönetiminin demokratik olmadığı konusunda bir tenkitte bulunmamıştır, bir itirazda bulunmamıştır. Dost ve müttefiklerimiz Türkiye'yi Ortadoğu ülkelerine örnek demokratik bir ülke olarak göstermişlerdir. Peki, batılılar Türkiye'nin demokratik bir

ülke olmadığını Avrupa Birliği'ne üye olması konusu gündeme gelince mi farkına varmıştır?

İşte üzerinde derin olarak ve ilmi verilere dayalı olarak düşünmemiz ve de cevap bulmamız gereken çok önemli olan husus da budur.

4.3. Türkiye Niçin Sürekli Olarak Dış Ticaret Açığı Vermektedir?

Türkiye'nin 1947 yılından başlamak üzere her yıl dış ticaret açığı verdiğini görüyoruz. Türkiye niçin sürekli olarak dış ticaret açığı vermektedir?

Bu soruya Türkiye kalkınmakta olan ülkedir. Dolayısıyla ara ve yatırım malları ithal edecektir. Bu sebeple ithalat fazla olabilir diye cevap verenler olacaktır. Acaba bu görüş doğru mudur? Sorusunun cevabını da istatistiki verilerde buluyoruz. Ve doğru olmadığını görüyoruz.

Ana mal gruplarına göre ithalat ve toplam içindeki payı (181)

X Milyon Dolar

Yıl	Toplam	Yatırım	%	Tüketim	%	Hammadde	%
1938	120	49	40.8	31	25.8	40	33.3
1947	245	79	32.2	71	29.0	95	38.8
1948	275	108	39.3	68	24.7	99	36.0
1949	290	123	44.2	59	20.3	108	37.0
1950	285	131	45.8	59	20.6	95	33.2
1951	403	173	43.0	100	24.9	130	32.3
1952	557	281	50.5	123	22.1	153	27.5
1953	532	277	52.0	105	19.7	150	28.1
1954	479	254	53.1	94	19.7	131	27.4
1955	498	270	54.2	73	14.7	155	31.1
1956	407	237	58.2	45	11.1	125	30.7
1957	398	173	43.6	49	12.3	176	44.3
1958	315	136	43.2	39	12.4	140	44.4
1959	470	214	45.5	48	10.2	208	44.3
1960	468	244	52.1	45	9.6	179	38.2
1961	506	227	44.8	50	9.9	229	45.2
1962	620	279	45.1	45	7.3	296	47.8
1963	688	315	45.8	37	5.4	336	48.8
1964	537	245	45.6	26	4.8	266	49.5
1965	572	241	42.1	25	4.4	306	53.5
1966	718	341	47.5	36	5.0	341	47.5

1967	686	324	47.3	34	5.0	328	47.9
1968	764	367	48.0	36	4.7	361	47.3
1969	801	351	43.8	55	6.9	395	49.3
1970	948	446	47.0	47	5.0	455	48.0
1971	1.171	511	43.6	59	5.0	601	51.3
1972	1.563	783	50.1	73	4.7	707	45.2
1973	2.086	1.003	48.1	90	4.3	993	47.6
1974	3.778	1.289	34.1	157	4.2	2.332	61.7
1975	4.739	1.961	41.4	203	4.3	2.575	54.3
1976	5.128	2.239	43.7	156	3.0	2.733	53.3
1977	5.796	2.255	38.9	178	3.1	3.363	58.0
1978	4.599	1.590	34.6	133	2.9	2.876	62.5
1979	5.069	1.597	31.5	96	1.9	3.376	66.2
1980	7.909	1.581	20.0	170	2.1	6.158	77.9
1981	8.933	2.207	24.7	179	2.0	6.547	73.3
1982	8.843	2.324	26.3	182	2.1	6.337	71.7
1983	9.235	2.317	25.1	242	2.6	6.676	72.3
1984	10.757	2.659	24.7	474	4.4	7.624	70.9
1985	11.343	2.603	22.9	905	8.0	7.835	69.1
1986	11.105	3.474	31.3	956	8.6	6.675	60.2
1987	14.158	3.817	27.0	1.161	8.2	9.180	64.8
1988	14.335	3.989	27.8	1.110	7.7	9.236	64.4
1989	15.792	3.847	24.4	1.377	8.7	10.568	69.9
1990	22.302	5.787	25.9	3.025	13.6	13.490	60.5
1991	21.047	6.046	28.7	2.911	13.8	12.090	57.4
1992	22.871	6.772	29.6	2.972	13.0	13.127	57.4
1993	29.428	9.565	32.5	4.117	14.0	15.746	53.5
1994	23.271	6.895	29.6	2.780	11.9	13.596	58.4
1995	35.709	10.488	29.4	4.414	12.4	20.807	58.3
1996	43.627	13.616	31.2	6.765	15.5	23.246	53.3
1997	48.558	15.617	32.1	7.856	16.2	22.085	51.7
1998	45.922	15.255	31.4	8.561	17.6	22.106	45.5

Ülkemizin özellikle 1980 yılından itibaren yaptığı ithalat içinde yatırım malları payı azalmaktadır, tüketim malları payı ise artınaktadır. **Dolayısı ile Türkiye'nin dış ticaret açığının sebebi asla yatırım malları ithalatının fazlalığına bağlı değildir. Tüketim malları ithalatıdır.** Son yıllarda da tarım ürünleri ithalatının ithalat içinde önemli bir oranda yer

almasıdır. Bir misal vermek gerekirse 2002 yılında Türkiye 5,5 katrilyon liralık (3.96 milyar dolarlık) tarım ürünü ithal etmiştir.

İthalat kalemleri içinde yatırım malları yerine tüketim mallarının çeşidi ve miktarı artan bir ülkenin ekonomisinin düzgün olması mümkün müdür? Mümkün değildir. Sanayi üretiminin artması mümkün müdür? Değildir?

Ayrıca; Türkiye'nin Avrupa Birliği ile tek yanlı Gümrük Birliği Antlaşması imzalaması ve IMF'nin tavsiyesi doğrultusunda, kriz öncesi dolar fiyatının sabit ve düşük tutulması 2000 yılında ithal malların fiyatının ucuz olmasını sağlamıştır. İthalat patlaması yaşanmasına, piyasanın yabancı mallarla dolmasına sebep olmuştur. IMF, Türkiye'nin ekonomisinin daha da çok bozulmasına sebep olacak bir program uygulatmıştır.

Küreselleşme uğruna Avrupa ile birleşmek uğruna yurt dışında üretilen malların gümrüksüz olarak ithal edilmesi ülkemizin döviz kaybına, üretimin düşmesine, işsizliğin artmasına sebep olmaktadır. Bu tür politikaların uygulanması, batılıların acentalığını yapmayan gerçek yerli sanayicilerimizin de menfaatine aykırıdır. Yerli sanayicinin bu tür bir uygulamaya, ülke pazarının yabancılar tarafından istila edilmesine ses çıkarmaması da çok düşündürücüdür.

Ucuz olması veya ithalat gerekçesi ne olursa olsun, yurt içinde üretilen mal ve hizmetin yurt dışından ithal edilmesi yurt içi mal ve hizmet üretimini gerileteceği, geliştirmeyeceği gibi ayrıca döviz kaybına sebep olacaktır, işsizliği artıracaktır. Daha da önemlisi iç pazar yabancıların tekeline geçtikten sonra yerli üretici, piyasadan çekilmek mecburiyetinde kalacaktır. Aynen 1838 Osmanlı İngiliz Ticaret Sözleşmesi'nden sonra Osmanlı da yaşananları yaşıyoruz. Tarihte, 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması ile Osmanlı ülkesinin serbest ticarete açılmasının sonuçlarının nelere mal olduğunu da daha önce gördük.

Ekonomi insan ve toplum hayatında zaruri olan maddelerin üretim, dağıtım, tüketim şekillerini ve bu hareketlerden doğan ilişkilerinin tamamını kapsar. Herhangi bir ekonomik programın tercih edilmesinin ve uygulanmasının sebebi üretimi artırarak ülkeyi zengin etmektir. Ülkenin vatandaşlarına iş bulmak, milli geliri vatandaşları arasında adil paylaştırmak ve vatandaşlarını mutlu etmektir. Türkiye'de uygulanan ekonomik programlar sonunda üretim artmış, ülke zenginleşmiş, insanlarımız mutlu olmuşlar mıdır? Hayır.

Türkiye'yi yöneten iktidarlar, istedikleri kadar başarılı olduklarını iddia etsinler. Ekonomik veriler bu iddiaları doğrulamamaktadır.

Geçmişte 1947 yılından beri bizleri yöneten iktidarların tamamı da ülkemizi yönetirken kendi iktidarları dönemlerinde:

Devletimizin bütçesi açık vermiştir.

Devletimiz dış ticaret açığı vermiştir.

Sonuç ne olmuştur?

Türkiye bütçe açıklarını kapatmak, dış ticaret açıklarını kapatmak için para basılmıştır, iç ve dış borçlanmaya gidilmiştir. 1980 yılından itibaren de borçlanma artarak devam etmiştir. Dış ve iç borçlarımız sürekli olarak artmıştır. Bu borçlar itiraf edelim, hep birlikte itiraf edelim ödenemez duruma gelmiştir.

1938–2003 yılları arasında Türk ekonomisinin görüntüsü, 1920-1938 yılları arasındaki ekonominin tam olarak ters görüntüsüdür.

4.4. Türkiye'nin Borçları

4.4.1. Türkiye'nin İç Borçları

Türkiye'nin İç Borç Durumu (182)

X Milyar TL

Yıl	Borç Servisi	Yıl İçi Borç Artışı	Toplam Borç	Milyon Dolar
1980	215	400	721	8.078
1981	655	270	991	7.490
1982	761	371	1.341	7.252
1983	1.819	1.831	3.173	11.332
1984	1.132	1.461	4.634	10.173
1985	2.578	2.420	6.972	12.146
1986	5.755	3.547	10.515	13.907
1987	10.280	6.107	17.218	16.907
1988	14.634	11.201	28.458	15.696
1989	26.073	12.478	41.934	18.145
1990	43.454	12.287	57.180	19.536
1991	91.822	36.868	97.647	19.241
1992	221.424	93.006	194.236	22.702
1993	523.877	161.414	357.310	24.714
1994	1.092.621	441.999	779.309	20.144

1995	1.744.208	561.697	1.361.009	22.873
1996	4.911.403	1.759.750	3.148.984	29.291
1997	5.264.585	3.082.580	6.283.425	30.882
1998	14.471.510	5.409.490	11.612.885	36.956
1999	25.477.768	11.307.260	22.920.145	42.233
2000	37.581.732	13.496.236	36.420.620	53.955
2001	164.360.842	85.736.639	122.157.260	84.490
2002	141.059.233	27.712.432	149.869.691	91.250
2003	166.357.352	44.517.010	194.386.700	138.577

Türkiye'nin iç borç çizelgesi incelendiğinde;

1980 yılından 2003 yılı Aralık ayına kadar 562 katrilyon TL.sı iç borç taksiti ödendiği, bu miktarın sabit fiyatlarla 360 milyar dolara eşit olduğu görülmektedir.

Peki bu kadar iç borç ödendi de iç borçlarımız bitti mi? Hayır bitmedi. Azaldı mı? Hayır azalmadı. O halde ne oldu?

1980 yılında 721 milyar TL.sı (8 milyar dolar) olan iç borcumuz 562 katrilyon TL.sı borç taksiti ödenmesine rağmen 2003 yılı Aralık ayında 194,4 katrilyon TL.sına (138.6 milyar dolar) ulaşmıştır. İç borçlarımız dolar olarak 17,3 kat artmıştır.

Sonuç olarak iç borç taksitleri anapara ve faiz olarak ödendiği iddia edilmesine rağmen iç borçlar katlanarak artmaktadır.

Adı iç borç olmasına rağmen, bankalar vasıtası ile satılan devlet bono ve tahvillerinin isime değil, hamiline satılması sebebi ile devletin iç borçlanmasının kime veya kimlere karşı yapıldığı belli değildir. Türkiye'nin bu durumu ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Kaime sistemi birebir benzemektedir. Ayrıca bu gizlilik, şeffaflık ilkesine de aykırıdır. Milli Güvenlik kavramı ile de bağdaşmamaktadır.

Türkiye iç borçlanmasını kime karşı yaptığını bilmek için kapsamlı bir inceleme yapmak zorundadır. Devlet iç borçlanma kağıtları sattığını söyleyen bir bankanın gerçekte böyle bir işlem yapmadığı tespit edilmedi mi? Acaba bilinmeyen başka değişik uygulamalar yapan, başka kuruluşlar var mıdır?

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1980 yılından beri ödediği iç borç faizlerinin karşılığı olarak alınan paralar nerededir? Bu paralar karşılığı kurulan te-

sisler nerededir? Bu paraları kimler almıştır ve nerede kullanmışlar veya nerede saklamışlardır? Türkiye'de niçin para (sermaye) sıkıntısı vardır?

Acaba, bazı kişi ve kuruluşlar yurtdışından devlet garantili ucuz kredi almış, yurt dışından devlet garantisi ile aldığı bu ucuz kredi ile devlet tahvil ve bonosu satın alıp bu kanal ile kazandığı TL.sı karşılığında dolar toplamış, istediğinde dolar almış, istediğinde dolar satarak da dolar kuru ile istediği şekilde oynamış olabilir mi? Kazandığı doları yurt dışına çıkarmış olabilir mi?

Bazı kişi ve kuruluşlar bankalardan bir şekilde ucuz kredi almış, aldığı ucuz kredi ile de devlet tahvil veya bonosu satın almış, kazandığı Türk lirası ile dolar almış, dolar satmış, aldığı doları yurt dışına çıkarmış, ucuz krediyi vaktinde ödemeyerek de bankaları zarara sokmuş olabilirler mi?

Şayet böyle bir uygulama yapılmış ise, arkada siyasi desteği olmayan, küresel sermaye ile işbirliği yapmayan bir kişi veya kuruluş böyle bir oyun oynayabilir mi?

Bu konuda bir inceleme yapıldı mı? Yapılmadı. Türkiye'nin borçlanma ihtiyacı son bulmadan, Türkiye'ye giren sıcak para için bir kural konulmadan bu soruların cevabı bulunmadan, Türkiye'nin ekonomisi ve para sistemi rayına oturamaz. Paradan istenildiği kadar sıfır atılsın beklenen sonuç ta alınamaz.

4.4.2. Türkiye'nin Dış Borçları

Türkiye'nin Dış Borç Durumu (183)

Milyon Dolar

Yıl	Borç Servisi	Yıl İçi Borç Artışı	Toplam Borç
1964			964
1965		87	1.051
1966		98	1.149
1967		137	1.286
1968		215	1.502
1969		177	1.678
1970		213	1.891
1971		286	2.177
1972		114	2.291
1973		362	2.654
1974		248	2.901

1975		1.390	4.291
1976		2.629	6.920
1977		4.015	10.935
1978		2.990	13.925
1979		-485	13.439
1980		2.229	15.734
1981		2.107	16.627
1982		1.227	17.858
1983		960	18.814
1984		2.009	20.823
1985		4.837	25.660
1986		6.646	32.306
1987		8.020	40.326
1988		396	40.722
1989		1.029	41.751
1990		7.344	49.035
1991	7.551	1.374	50.469
1992	8.511	5.123	55.592
1993	8.227	11.764	67.356
1994	9.993	-1.755	65.601
1995	11.897	7.667	73.278
1996	11.418	5.944	79.222
1997	12.418	5.013	84.235
1998	16.513	12.178	96.411
1999	18.316	6.564	102.975
2000	21.937	15.710	118.685
2001	24.623	-4.874	113.811
2002	28.638	17.453	131.264
2003	27.772	15.758	147.022

Devletimizin dış borç çizelgesini incelediğimizde şu hususları tespit ediyoruz.

1964 yılında 964 milyon dolar olan dış borcumuz 2003 yılı sonunda 152 kat artarak 147 milyar dolara çıkmıştır.

1980 yılında 15.7 milyar dolar olan dış borç miktarı 2003 yılında 147 milyar dolara yükselmiştir.

1991-2003 yılları arasında 207.4 milyar dolar dış borç taksiti ödenmesine rağmen, 1991 yılında 50,5 milyar dolar olan dış borcumuz 2003 yılı sonunda 147 milyar dolara çıkmıştır.

13 yılda 207.4 milyar dolar dış borç ödenmesine rağmen dış borcumuz 97 milyar dolar artmıştır. Sonuç olarak dış borcumuz da katlanarak artmaktadır. Peki; bu nasıl bir borç ödemesidir?

Gerçekleri görelim. Gerçekçi ve namuslu olalım, içinde bulunduğumuz durumu Türk milletine açıklayalım. Türkiye iç ve dış borçlarını ödeyemez duruma gelmiştir. Bu gidişin sonu karanlıktır, belirsizdir. Ayrıca Türkiye Devleti'nin ve Türk milletinin menfaatine de uygun değildir. Borçlanmanın Osmanlı İmparatorluğu'nun başına ne belalar açtığını da hatırlayalım.

Borç ödemesi demek; birilerinin iddia ettiği gibi vadesi gelen anapara ve faiz taksitlerinden sadece borç faizinin bir kısmının ödenmesi demek de değildir. Bu görüş tam bir aldatmacadır. Borç ödeniyor ise borç miktarı azalır, borç miktarı artmaz.

Ekonominin düzeldiği söylenilen 2003 yılında Türkiye'nin iç borcu 47,3 milyar dolar, dış borcu ise 15,7 milyar dolar artmıştır. İç ve dış borçlar toplam 63 milyar dolar artmıştır. İşte, ekonomi iyiye gidiyor, borçlarımızı ödüyoruz denilen durum budur.

Bir an için yanıldığımı varsayalım. O halde Türkiye gelişiyor, Türkiye borçlarını ödüyor ve borcu azalıyor iddiasında bulunanların aşağıdaki tabloyu doldurup Türkiye'nin nasıl gelişeceğini, borçlarının nasıl ödeneceğini, ekonominin nasıl iyiye gittiğini açıklamaları ve toplumu ikna etmeleri gerekir. Aşağıdaki tablonun, öngörülen bir tahmini program olarak doldurulması Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun anlaşılması için yardımcı olacaktır. Milletimizin kandırıldığı çok açık bir şekilde görülmüş olacaktır.

Yıl	Gelir	Gider	İthalat	İhracat	Ödenecek iç+dış borç	Kalan iç+dış borç
2004						
2005						
2006						
2007						
2008						

Türkiye borçlarını ödeyememektedir. Ama ödeyemediği borçların artarak devam ettiğini gizlemek için yeni bir kavram ortaya atılmıştır. Bu kavram faiz dışı fazladır. Faiz dışı fazla ne demektir?

"Faiz dışı fazla toplam gelirlerle faiz harcamaları dışındaki diğer harcamalar arasındaki farktır. Bütçe toplamda açık verse dahi, bütçe açığı faiz harcamalarından daha düşükse faiz dışı fazla veriliyor demektir. Daha açık bir ifadeyle faiz dışı fazla verdiğinde, vadesi gelen borçlar yeniden borçlanarak ödeniyor. Borçların faizlerinin ise bir kısmı yeniden borçlanılmak zorunda kalınıyor. Kalanı gelirlerle karşılanıyor" (184). İşte gerçek budur. Borç ödenmiyor. Vadesi gelen borçların faizlerinin sadece bir bölümü ödeniyor.

Böylece borç ödenmiş mi olmaktadır? Bu soruya "kim evet borç ödenmektedir" diyebilir?

Türkiye'de denk bütçe yapılması için program yapılmıyor, bütçe gelirlerini artırmak için program ve çalışma yapılmıyor. Ama, bütçenin faiz dışı vermesi için ne gerekiyorsa yapılıyor. Nasıl mı? Yeni vergiler konularak veya vergi oranları artırılarak, üretilen mal ve hizmet bedeli artırılarak, ücretler düşük seviyede tutularak, kamu çalışanları işsiz bırakılarak.

Borç kıskacı içinde kalmış Türkiye dış ve iç borç faizlerini ödemeye çalışmakta böylece daha da fakirleşmektedir. Bununla da kalmayıp borçlar sebebi ile de batıya kıt kaynaklarından kaynak transferi yapmaktadır. Çünkü; dış borç alındığında mevcut yurt içi kaynaklarını artıran, ancak; anapara ve faiz olarak ödenmeye başlanıldığında yurt içi kaynaklarını tüketen bir borçtur. Alındığında iç kaynak artınıştır. Ödendiğinde iç kaynaklar azalmaktadır. İşte Türkiye'de yaşanan gerçek budur.

Şimdi düşünelim.

Borç yiğidin kamçısı mıdır?

Evet kamçısıdır. Batı eline kamçıyı almış, siyasi, idari ve mali konularda Türkiye'ye her istediğini yaptırmaktadır. Bu haliyle Türkiye'nin Osmanlı'dan ne farkı vardır?

Başlangıçta belirttim. Ben ekonomist değilim. Ama, Türkiye'de ekonomi eğitimi veren okullar vardır. Bu okullarda gelir, gider, faiz, plan, bütçe, ithalat, ihracat, borç konularında eğitim verilmiyor mu? Veya faiz dışı fazla konusunda eğitim veriliyor mu? Ülkemizi yönetenler bu konularda bilgi sahibi değiller mi? Bilgi sahipleri de bilime ihanet mi etmiş-

lerdir? Yoksa göz göre göre kamu kaynakları talan mı edilmiştir? Talan mı edilmektedir?

Evet, kamu kaynakları talan edilmiştir, edilmektedir. Bu talan daha ne kadar devam edecektir?

Bir iş yapılırken hata yapılabilir. Yapılan programlarda sapma, ve/veya hata da olabilir. Sebebi ne olursa olsun bir ülke ekonomik krize de girebilir. Ama; bir ülkenin 56 yıl bütçe ve dış ticaret açıkları ile yürütülmesi ortalama 10 yılda bir krize girmesi ve devalüasyon yapması, borç içinde yaşaması hiçbir şekilde haklı gösterilemez. Bu hususların savunulması da mümkün değildir.

Türkiye'nin bütçesi, gelir ve gider durumları, dış ticareti, ithalat ve ihracat ile ilgili verileri, borçlanma ve borç ödeme durumları incelense idi, Türkiye 1946, 1958, 1970, 1980, 1995, 1999 ve 2001 yılları ekonomik krizlerini yaşar mıydı? Yaşamazdı. Çünkü;

Türkiye'nin ekonomik verileri incelense idi yaşanılan krizlerin geleceği bilinirdi. Krizin geleceği belli olacağına göre Türkiye ya bilinerek yapılan uygulamalar sonucu ya da kriz tanımını ve tehlikesini bilmeyen, ekonomi bilgisi eksik veya milli menfaatleri dikkate almayan iktidarlar tarafından yönetilmiştir ve yönetiliyor diyebiliriz.

Ben demokratik sisteme inanan bir kişiyim. Askeri müdahale yanlısı değilim. Ama dikkat çekici olan bir konuyu hatırlatmak istiyorum. Türkiye'de birileri geçmişte 10 yılda bir askeri müdahale yapıldığını hatırlamakta ve hatırlatmaktadır. Ama; Türkiye'nin her on yılda bir ekonomik krize girdiğini, devalüasyon yaptığını, ekonomik istikrar programı uyguladığını unutmaktadır. Bu konu üzerinde durulmamaktadır.

İtiraf edelim toplumun önünü açmak, toplumun gerçeklerini bütün çıplaklığı ile topluma göstermekle yükümlü olan aydınların büyük çoğunluğu da bu konularda toplumu yeterli şekilde bilgilendirmemişlerdir. Ve bilgilendirmemektedirler. Türkiye aydınların ihanetine uğramıştır. Bu ihanet devam etmektedir.

Türkiye borç ödeyememektedir. Bir borcun ödenmesi demek o borcun yıllık anapara ve faiz taksitlerinin bütçe gelirleri ile karşılanması demektir. Türkiye'de ise borçların yıllık faiz taksitlerinin sadece bir kısmı ödenilmektedir. Faiz taksiti ödemeleri dahi ancak yeni borçlanma ile ödenebilmektedir. Böylece gelecek yıllara devir olan anapara taksitine faizlerin bir kısmı da eklenmekte ve borç stoku artmaktadır.

Bu gidişin sonu iflastır. Hem de yakın bir dönemde iflastır. Bu husus toplumdan saklanmaktadır.

IMF'nin kabul ettiği, bir ülkenin borç göstergeleri

Toplam borç / GSMH

Toplam borç / İhracat

Borç servisi / İhracat

Faiz servisi / İhracat

oranlarıdır. Bu oranların:

Toplam borç / GSMH > % 50

Toplam borç / İhracat > % 275

Borç servisi / ihracat > % 30

Faiz servisi / ihracat > % 20

olması halinde ülke çok borçlu sayılır (185). Ülkemiz için % toplam borç/GSMH ve % toplam borç / İhracat oranlarını görelim.

Oran / Yıl	(1) $\%\frac{\text{Toplam borç}}{\text{GSMH}}$	(2) $\%\frac{\text{Toplam borç}}{\text{İhracat}}$
1996	$\frac{108,5}{184.5} = 58,9$	$\frac{108,5}{23,3} = \%463$
1997	$\frac{115}{194} = 59,2$	$\frac{115}{26,3} = 437$
1998	$\frac{133,5}{205.8} = 64,8$	$\frac{133,5}{26,9} = 491$
1999	$\frac{145,3}{187,4} = 77,5$	$\frac{145,3}{26,6} = 546$
2000	$\frac{172,9}{201} = 86$	$\frac{172,9}{27,7} = 624$
2001	$\frac{198,7}{144} = 137$	$\frac{198,7}{31,4} = 632$
2002	$\frac{238,3}{181,6} = 131$	$\frac{238,3}{35,1} = 678$
2003	$\frac{285}{238,7} = 119,7$	$\frac{285}{45,8} = 622$

Türkiye, Dünya Bankası ve IMF tarafından kabul edilen değerlere göre çok borçlu olan ülkeler sınırını % 100 oranında geçmiştir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerini ve kamu mallarını satarak Türkiye'nin kalkınacağı, gelişeceği ileri sürülmektedir. Devletin ekonomiden çekilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Ancak; **"Hazıra dağ dayanmaz"** atasözümüz konuyu açıklamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu da ekonomisini düzeltmek için olağanüstü vergiler koymuştur, gümüş para (akçe) içindeki gümüş miktarını düşürmüştür (tağşiş), görevden alınan üst düzey memurlarının mallarına el konulmuştur (müsadere), kamu görevlilerinin maaşları geç ödenmiştir, maaşları düşürülmüştür, zenginlere salma baş vergisi konulmuştur. Sarayın altın kapları eritilmiştir ve para basılmıştır. Ekonomi düzeltilememiştir. Devletin malları satılarak krizden çıkılamaz. Ücretler düşük tutularak ekonomi düzelemez. Tarım üretimi sınırlandırılarak ekonomi düzelemez. Ekonomiyi düzeltmenin yolu, ekonominin bozulmasına sebep olan nedenlerin ortadan kaldırılmasıdır.

Geçmiş yıllarda Türkiye iyi yönetilmemiştir. Günümüzde de iyi yönetilmemektedir. Çünkü, hastalığın teşhisi doğru konulmamıştır. Teşhis doğru olmayınca uygulanan tedavi de iyileşme sağlayamaz.

Kamu mallarının satılarak borç ödeneceği görüşünü savunanlar şu sorunun cevabını vermelidirler. Satılmasını düşündüğünüz Kamu İktisadi Teşebbüslerini alt alta yazınız. Her biri için bir muhammen bedel koyunuz. Satış bedellerini toplayınız. Elde edeceğiniz meblağ ne kadar olacaktır? Toplam borçların yüzde kaçı ödenmiş olacaktır?

Oy almak için 30'u aşkın şeker fabrikası kurulmuştur. Şeker oranı %7-8 olan şekerpancarı üretimine müsaade edilmiştir. Pahalı şeker üretilmiştir. Şeker sektörü krize sokulmuştur. Şeker pancarı üretimine kota konulmuştur. Şeker fabrikaları kapatılmaya ve/veya satılmaya başlanılmıştır.

Bu uygulamadan şekerpancarı üreticisi çiftçiler sorumlu değildir. Şeker fabrikalarında çalışan işçiler de sorumlu değildir. Ancak, uygulanan yanlış politikaların sonucunda şekerpancarı üreticileri olan çiftçiler ve şeker fabrikalarında çalışan işçiler zararlı çıkmışlardır.

"Türkiye ekonomisini çıkmaza sürükleyen yanlı ve yanlış yatırımların sayısına bir bakın, 5556 adet yarım kalmış yatırıma bugüne kadar 130 milyar dolar harcanmış. Bitmesi için de 200 milyar dolar gerekiyor (186).

Bu tesisler gereksiz ise, vatandaşı kandırmak için mi temel atılmıştır?

Ödeneği olmayan tesislerin yapımına niçin başlanılmıştır?

Bu tür yarım kalan, fizibilitesinin tam olarak yapıldığı şüpheli olan tesislere bugüne kadar harcanan para kamu kaynaklarını heba etmek değil midir? Bu uygulama sonucunda devlet zarara sokulmamış mıdır? Devleti zarara uğratmanın bir bedelinin olması, bu bedelin ödettirilmesi gerekmez mi? Bu konuda niçin bir Meclis Araştırması düşünülmemiştir?

Özel bankaların içini boşaltıp mal sahibi olanlardan, devlete olan borçlarının ödettirilmesi gerekmez mi? Ödemiyorlarsa mal varlıklarına el konması gerekmez mi?

Devr-i sabık istemiyoruz diye geçmişin hesabını sormamak geçmişte yapılanları kabul etmektir. Kamunun zararına sebep olanlar, bu zararın hesabını vermelidirler. Bu hesabı kim soracaktır? Bir gün, hem devleti zarara sokanlardan hem de devleti zarara sokanlardan hesap sormayanlardan hesap sorulacaktır.

Anayasanın 166. Maddesi "Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayiinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir, kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri bu plana göre gerçekleştirilir" amir hükmündedir. Ancak, ülkemizde

Ülke kaynaklarının verimli şekilde kullanılmadığı,

Gerçek bir planlama yapılmadığı,

Milli tasarrufların üretimi artırıcı bir şekilde kullanılmadığı,

Yatırımlarının toplum yararları düşünülerek yapılmadığı görülmektedir.

Peki bu sonuçlara göre Türkiye'yi yönetenlerin Anayasaya uymadıklarını söyleyebilir miyiz?

4.5. Devletin Küçültülmesi, Özelleştirme

1980'den sonra bazı siyasetçilerimizin, yazarlarımızın ve aydınlarımızın dilden düşürmedikleri bir konu devletin küçültülmesi konusudur. Birileri Türkiye Devleti'nin büyüklüğünden rahatsız olmaktadır. Maksat devletin tamamen ekonomik faaliyetlerden çekilmesi konusu ise bu bir ekonomik tercihtir, siyasi tercihtir. Türkiye'nin içinde bulunduğu eko-

nomik durum göz önüne alındığında, asla doğru bir tercih olmadığı da görülmektedir. Yanlış bir tercihtir. Yine de açık, açık tanımlanmalıdır. Zira, devletin ekonomiden çekilmesi ayrı bir konu, devletin küçültülmesi ise başka bir konudur.

Devletin küçültülmesi ve devletin ekonomik faaliyetlerden çekilmesi talebi, milli devlet istemeyen küresel düzen savunucularının ülkemizdeki yandaşlarının diretmesidir. Düşünelim; küresel düzen kurucuları acaba kendi ülkelerinde niçin kendi devletlerinin küçültülmesi talebinde bulunmamaktadırlar?

Devletin üç unsuru vardır. Toprağı (ülke), halkı (millet) ve egemenliği (yönetim erkinin kimde olduğu)'dur. O halde küçültülmek istenilen unsur veya unsurlar nelerdir? Türkiye Cumhuriyeti üniter bir devlettir. Toprağı mı küçültülecektir veya bölünecektir? Milleti mi bölünecektir? Federasyon haline mi getirilecektir? Devletin yönetim şekli mi değiştirilecektir?

Devleti küçültelim ve devlet ekonomiden çekilsin talebinin içinde bu isteklerin tamamı da bulunmaktadır.

Hiç şüpheniz olmasın. Birileri tarafından yıllarca "devleti küçültelim, devlet küçültülmelidir" tekerlemeleri ile geleceğe ait düşüncelere toplum psikolojik olarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Türkiye'yi Sevr şartlarına götürme çalışmaları başlamıştır ve devam etmektedir.

Devleti küçültmenin anlamı devlette savurganlığın azaltılması, verimliliğin artırılması olmalıdır. Anlam bu değil ise devletin küçültülmesi ifadesinin açık, seçik tanımlanması gerekir. Ayrıca; hedef Türkiye Devleti'nin büyütülmesi olmalıdır. Çünkü büyümek istemeyen devlet, zaten küçülmeye mahkumdur. Devleti küçültmek düşüncesi, devleti yok etmek demektir? Türkiye'yi parçalama düşüncesinin psikolojik hazırlık dönemidir.

Devletin küçültülmesi demek bir başkasının veya başkalarının büyütülmesi demektir. O halde; devlet küçültülüp kim veya kimler büyütülecektir? Veya kim veya kimler ortaya çıkarılacaktır? Niçin? Kimin için? Hangi gerekçe ile? Bir ülkenin vatandaşlarının devletlerinin küçültülmesini talep etmeğe hakları var mıdır? Böyle bir istek meşru olabilir mi?

Liberal ekonomiyi, serbest piyasa ekonomisini benimseyen ABD, Almanya, Fransa, Japonya gibi devletler küçük devletler midir?

Devleti küçültmek isteyenler, özelleştirme yanlıları hangi görüşleri savunuyorlar? Hangi fikirleri savunuyorlar? Savundukları görüşler, ileri sürdükleri fikirler doğru mudur? Bu konuları inceleyelim.

4.5.1. Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi Özelleştirmeye mi Bağlıdır?

Özelleştirmeyi ön plana çıkarıp Türkiye'nin ekonomik olarak gelişmesini özelleştirmeye bağlamak, diğer bir ifade ile Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye'de gelişmenin önünde engel olarak görmek acaba doğru bir tespit midir?

Değildir. Şöyle ki: Osmanlı İmparatorluğu çöktüğünde devletin elinde kaç tane Kamu İktisadi Teşebbüsü vardı? Kaç fabrikası vardı? Osmanlı İmparatorluğu gelişmiş bir devlet miydi? Hayır değildi.

Türkiye'de dokuma, şeker, çimento, demir-çelik, gübre, cam, kağıt gibi belli başlı sanayi kollarını kim kurdu? Kim geliştirdi?

Sorunun tek ve doğru bir cevabı vardır. O da Türkiye Devleti'dir. O halde, Türkiye Devleti kurduğu, geliştirdiği fabrikaları niçin çalıştırmasın? Niçin satsın? Bu tesislerde niçin üretim yapılmasın?

Özel sektör yanında, kamunun da üretim yapması iddia edildiği gibi yanlış bir uygulama mıdır?

Bu sorunun cevabı önemli olan yöneticilerin kendilerine teslim edilen kaynakları verimli olarak kullanmak mecburiyetinde olduğudur. Yakın geçmişte gördük. Kamu bankaları sebebi ne olursa olsun zarar yapmış, özel bankaların da içi boşaltılmıştır. Türkiye ekonomik krize girmiştir. Kendilerine teslim edilen kaynağı iyi kullanmayan yöneticiler ister kamuda çalışsın ister özel sektörde çalışsın ne fark eder?

Türkiye ekonomik istikrarsızlık içindedir. "Bir ekonomide arz-talep, yatırım-tasarruf ve ihracat-ithalat gibi eşitliklerin dengede olmadığı durumda istikrarsızlıktan söz edilir" (187). Tanımlanan bu durum Türkiye'nin içinde bulunduğu durumdur. Şimdi düşünelim. Türkiye'de özel sektörün tasarruflarını yatırıma yöneltmesini engelleyen, her hangi bir malı üretmesini engelleyen, ürettiği malı ihraç etmesini, ayrıca yurt dışından ithalat yapmasını engelleyen bir mevzuat var mıdır? Yoktur. Yoksa Türkiye'de tüketilen mallar niçin yurt içinde üretilmeyip de, yurt dışından ithal edilmektedir? Kamu iktisadi Teşebbüsleri kendi ihtiyaçları olan mallar dışında ithalat ile ilgilenmemektedir. Ürettikleri de yurtiçi tüketimini karşılamaktadır. O halde özel sektörün yanında kamunun da üretim yapmasında ticari, hukuki veya sosyal hangi mahzurları vardır? Açıklanılmalıdır. Türkiye'deki ekonomik istikrarsızlığın sebebi asla Ka-

mu İktisadi Teşebbüsleri değildir. Diğer taraftan; şimdiye kadar Türkiye'de özelleştirme yapılan kurumlarda, tesislerde;

1. Daha fazla işçi mi çalıştırılmıştır? İstihdam mı artırılmıştır?
2. Tesislerde teknoloji mi yenilenmiştir?
3. Üretim artışı mı sağlanmıştır?
4. Devlete daha fazla vergi mi verilmiştir?

Bu soruların hepsinin cevapları da hayırdır. O halde niçin, neden ve kimler özelleştirme istiyorlar sorusunun cevabını aramamız gerekmektedir.

İnsaf sahiplerine diğer bir hususu hatırlatmak isterim. Anadolu'nun bozkır görünümlü bir yerinde, gelişmemiş bir il veya ilçesinde Kamu İktisadi Teşebbüslerinin bir tesisi (veya ordunun bir birimi-garnizonu kurulduğunda), geçmişte de köy enstitülerinin kurulduğu yerlerde o bölgenin sadece ekonomik gelişmesi sağlanmamıştır. Çevre yeşillendirilerek ekolojik gelişmeye, spor kulüpleri ile sportif gelişmesine, sinema salonları ile kültürel gelişmesine, hammadde ve üretilen malların taşınması ile nakliye sektörünün gelişmesine yardımcı olmuştur. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin faaliyete geçtiği il veya ilçede hem ekonomik, hem sosyal hem de kültürel gelişme sağlamışlardır. Bu husus asla inkar edilemez.

Kamu tarafından Karabük'te demir-çelik, Kırıkkale'de MKE fabrikaları kurulmamış olsaydı ne gibi sonucu olurdu? Cevap açıktır. Binlerce kişiye iş bulunmamış olacaktı, nüfusu 200 binlerin üzerinde olan bu iki şehrin yerinde iki köy veya kasaba bulunacaktı.

Türkiye'de özelleştirme demek; Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yenileştirme ve iyileştirme yatırımlarına müsaade etmemektir. Kârlı olan kamu kuruluşları ile özel sektör kuruluşlarının yabancılara satılması demektir. Kamu kuruluşlarına yenileştirme ve iyileştirme yapılmasına müsaade edilmezken zarar eden özel sektör kuruluşlarına destek vermek veya devletçe satın almak demektir. İstanbul Yaklaşımı içinde mali olarak desteklenen bir kamu kuruluşu var mıdır?

4.5.2. Türkiye'de Memur Kadrosu Sayısı Fazla mıdır?

Devletin görevleri, yetki ve sorumlulukları devlet dairelerinde çalışan memurlar tarafından yürütülmektedir. O halde bu iddianın doğru olup olmadığını anlamak için Türkiye ile bazı Avrupa Birliği ülkeleri ile gelişmiş ülkelerdeki memur sayısının toplam nüfusa oranını inceleyelim.

Bazı Ülkelerde ve Türkiye'de Memur Sayısı (188)		
Ülke	Memur Sayısı	% Nüfusa Oranı
Almanya	4.363.100	5.2
Avusturya	441.560	5.4
Fillandiya	536.632	8.1
Fransa	4.819.300	8.1
Hollanda	828.033	5.2
İtalya	2.275.046	3.9
İspanya	1.552.838	3.8
Türkiye	2.250.000	3.3
Yunanistan	270.000	2.5
ABD	20.572.000	7.4
Kanada	2.548.137	8.1

Bazı ülkelerde Kamu İstihdamı Oranları (189)		
Ülke	% Kamu İstihdamı	
	2000	2001
Almanya	16.9	16.9
Avusturya	22.5	22.5
Finlandiya	29.6	29.6
Fransa	24.8	24.8
Hollanda	25.1	25.1
İtalya	15.0	15.0
İspanya	17.7	15.9
Türkiye	14.1	14.1
Yunanistan	21.3	21.3
ABD	15.7	15.7
Kanada	20.1	20.1

Çizelgeden, bazı Avrupa Birliği ve gelişmiş ülkelerdeki durumu incelediğimizde, Türkiye'nin memur sayısının iddia edildiği gibi çok değil, az olduğu görülmektedir. Memur sayısı çok değildir. Ancak kamuda iş verimi azdır. Çok ücret verilen kuruluşlar ile büyük şehirlerde yığılma vardır. Kırsal bölgelerde sağlık, eğitim, tarım gibi alanlarda yeterli ve tecrübeli devlet görevlisi yoktur. Çalışanlar arasında ücret dengesizliği vardır. Tayinler, terfiler liyakate göre değil, torpille, kayırma ile yapılmaktadır. Torpil ve/veya kayırma ile tayin olunanlar da gerekli iş verimini veremedikleri gibi iş huzurunu da bozabilmektedir. İdarelerde bu gibi görevliler hakkında herhangi bir idari işlem yapamamaktadır. Üzerinde durulması gereken husus budur. Konuyu bir de kamuda çalışanlar açısından inceleyelim.

Türkiye'deki nüfusa göre memur sayısı oranının az olduğu gibi toplam istihdam içindeki kamu çalışanları oranı da Avrupa Birliği üyesi devletler ve kapitalist ülkeler olan Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'ya göre de azdır.

2001 yılı verilerine göre Türkiye'de toplam çalışanlar içerisinde kamu çalışanlarının oranı % 14.1'dir. Bu oran gelişmiş kapitalist ülkelerin oranından dahi azdır. Gerçek böyle iken acaba birileri ortaya çıkıp niçin kamudaki istihdamın fazla olduğunu söylemektedirler. Çünkü; Türki-

ye'de suni gündem konuları ortaya atılarak Türk milleti kandırılmaktadır.

Toplam çalışanlar içinde, kamuda çalışanların oranı Türkiye'ye göre daha fazla olan küresel düzen dayatıcıları, öncelikle kendi ülkelerindeki kamu çalışanlarının sayısının azaltılmasını niçin düşünmemektedirler?

4.5.3. Türkiye'de, Devletin Ekonomi İçindeki Payı Büyüktür, İddiası Doğru mudur?

Özelleştirme yanlılarının, Türkiye'de, ekonomide kamunun payının yüksek olduğu iddiasının doğru olup olmadığını da, Türkiye ile bazı ülkeleri karşılaştırarak görelim.

Bazı Devletlerin Ekonomi İçindeki % Payları (190)

Ülke	Yıllar		
	1995	1997	2000
ABD	34.9	32.3	32.2
Almanya	49.8	49.0	45.3
Avusturya	52.6	51.7	49.0
Belçika	53.6	54.3	49.9
Fransa	54.3	54.2	53.6
Hollanda	51.3	49.9	47.7
İngiltere	44.4	41.0	41.1
İspanya	45.5	42.2	40.5
İsveç	65.6	62.3	58.5
İtalya	52.7	50.2	48.5
Japonya	35.6	35.0	39.8
Kanada	46.4	42.3	41.5
Türkiye	19.8	26.6	23.9

IMF verilerine göre serbest piyasa ekonomisini benimseyen bazı Avrupa Birliği devletleri ile ABD, Japonya, Kanada gibi devletler de dahil kamunun ekonomideki payı Türkiye'den fazladır. Türkiye'de kamunun ekonomideki payı iddia edildiği gibi fazla değildir. Kapitalist ülkelerden dahi azdır.

O halde kârlı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin inatla ve özellikle yabancılara satılmak istenilmesinin sebebi nedir? Birileri Türkiye'yi, yabancıla-

rın ekonomik boyunduruğuna mı sokmak istemektedirler? Bu tür propagandalar yapmak için görevlendirilmişler midir? Yoksa bu işten doğrudan veya dolaylı olarak menfaatleri mi olacaktır?

4.5.4. Siyasetçilerin Kamu İktisadi Teşebbüslerinden Şikayet Etmeye Hakları Var mıdır?

Türkiye'deki siyasi partiler ile siyasilerin Kamu İktisadi Teşebbüslerinden şikayet ettikleri bilinen bir gerçektir. Hepsi de bu kuruluşları satmak için yarış halindedirler. Ancak;

Türkiye'deki ekonomik çıkmazın sorumluluğunu kamu sektöründe görüp, özel bankaların içinin boşaltıldığını unutanlar, görmezlikten gelenler Türkiye'nin ekonomik gelişmesini Kamu İktisadi Teşebbüslerinin satışında görenler özelleştirme adına Kamu İktisadi Teşebbüslerine insaf ölçüsünü aşarak tenkit edenler, saldıranlar düşünmelidir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin;

Nereden ve hangi fiyatta mal alacağına, kime ve hangi fiyattan ne kadar mal satacağına kim karar veriyordu?

Yöneticilerini ve yönetim kurullarını kim atıyordu?

Kadroları kim tarafından veriliyordu?

Denetimleri nasıl onaylanıyordu?

Vergi, Sosyal Sigortalar Kurumu aidat borçları, dış ve iç kredi borcu olduğu da, bu borçların biriktiği de, kim tarafından biliniyordu? (Ayrıca, özel sektörün iç ve dış kredi borcu, vergi ve sigorta borcu yok muydu? Yok idiyse her gelen iktidar niçin Vergi Affı Kanunu çıkarmaktadır?)

Yatırımlarına ve yatırımlarının nerede yapılacağına kim karar veriyordu?

Bu konudaki kararların tamamı da siyasi iktidarlar tarafından veriliyordu. O halde yönetimleri, yöneticileri, kadroları, denetimleri iktidarların yani siyasilerin kontrolünde olan kuruluşları mı suçlamak gerekir? Yoksa bu kuruluşları çiftlik haline getirip şayet fazlalık varsa fizibilitelerinde belirtilen sayıdan çok sayıda personel atandı ise, bu kuruluşlara fazla personel atayan, yöneticilerini iyi seçmeyen, siyasi iktidarları mı suçlamak gerekir?

T.C. Anayasasının 165 inci maddesi "Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir." amir hükmündedir. Anayasanın bu amir hükmü ge-

reğince hiçbir iktidarın Kamu İktisadi Teşebbüslerinden şikayetçi olmaya hakkı olmaması gerekirdi. Zira denetim yetkisine sahip olan kişi ve kuruluşların denetledikleri kuruluşları tenkit değil iyileştirme sorumluluğu vardır. İyileştirmek için gerekli tedbirleri almak sorumluluğu vardır.

Yönetim Kurulu ve Yönetim kadrolarının ataması ve denetimi iktidarların, siyasilerin etkisi ve yetkisi altında olan bu kuruluşlarda iyi yönetim görülmediğinde yöneticileri niçin değiştirilmemiştir? Her iktidar değiştiğinde başarılı, tecrübeli olan ve iş verimi yüksek olan yöneticiler niçin değiştirilmiştir?

Devlet büyük değil, denetim yapamadığından, yönetim zafiyeti gösterdiğinden, devlet güçlü olmadığından ekonominin büyük bölümünün kayıt dışı olmasından vergi toplayamıyor. Piyasa denetimi gereğince yapılamıyor. Ayrıca, birileri bilerek ve isteyerek devlete olan borçlarını ödemiyor. İktidarlar da belirli aralıklarla bu konuda af kanunu çıkarıyor. Yönetime gelen her iktidar devlete borcu olanlar için bir önceki iktidarın yaptığının benzerini yapmıştır. Yani mali af kanunu çıkarmıştır.

Özelleştirme konusunda şu hususları düşünmek ve göz önüne almak mecburiyetindeyiz.

Türkiye'nin kalkınmasında, gelişmesinde mesele öncelikli olarak ekonomik sistemin liberal, sol, karma olmasında değildir. Bu husus siyasi bir tercihtir. Olaylara milliyetçi-ulusal bir açıdan, toplumcu bir açıdan bakılmasındadır. Devlet yönetiminde kayırmacılıktan, hissi davranılmasından uzak durmaktır. Nemelazımcılıktan vazgeçmektir. Türkiye'nin yeraltı ve yer üstü kaynaklarını tespit edip Türkiye'nin envanterini ve ihtiyaçlarını çıkarmaktır, tespit etmektir. Tarihi, sosyal ve ekonomik şartları göz önüne alıp ilmi verilere dayalı program yapmaktır. Mesele, kendine güvenmek, çalışmak, çok çalışmak, üretmek ve adil paylaşmaktır.

Şimdi düşünelim; küreselleşme adına, Avrupa Birliği'ne girmek uğruna;

Köylülerin toprağının bir başkası tarafından satın alınıp kendi topraklarında maraba olarak çalışmasını ister misiniz?

Kamyon, taksi veya minibüs sahibi şoför esnafının araçlarının bir başkası tarafından satın alınıp kendi kamyonunda, taksisinde, minibüsünde şoför olarak çalışmasını ister misiniz?

Girişimcilerin, atölyelerinin fabrikalarının bir başkası tarafından satın alınıp kendi tesislerinde usta veya yönetici olarak çalışmasını ister misiniz?

Turistik tesis sahiplerinin tesislerinin bir başkası tarafından satın alınıp kendi tesislerinde hizmetli, otel müdürü vb. olarak çalışmasını ister misiniz?

Eğer yukarıdaki soruların cevabı hayır ise, kamu mallarının küreselleşme uğruna, Avrupa Birliği sevdası uğruna elden çıkarılmasına, yabancıların eline geçmesine hayır denilmesini gerektirmez mi?

Yabancılar gelecek özelleştirme adı altında kamu mallarını satın alacak, biz de istihdam sağlanıyor safsatası ile bu tesislerde çalışacağız. Bu görüş kabul edilemez. Çünkü, sömürgeciliği kabul etmek anlamını taşımaktadır.

Ekonomik faaliyetlerinin parasal destekçisi bankalardır. Günümüzde ister kamu olsun, ister özel olsun bankalar yabancılar tarafından satın alınmaktadır. Satın alınması için sırada beklenilmektedir. Bu uygulama küreselleşmenin gereği Avrupa Birliği'ne girmemiz için iyi olur gibi milli menfaatlerimizle bağdaşmayan görüşlerle desteklenmektedir. Türk bankalarının yabancıların eline geçmesi demek, banka mevduatlarının kontrolün de yabancıların eline geçmesi demektir.

Böyle bir durumun ekonomik sonucunun yanında ne gibi siyasi sonuçlara da sebep olacağının çok iyi düşünülmesi gerekmez mi? Osmanlı döneminde yabancı bankaların niçin kurulduğu ve neler yaptıkları açıklanmıştı.

Görünen gerçeklere bakalım. Birileri görsün veya görmesin Türkiye'de şimdiye kadar yapılan özelleştirme sonucu:

Devletin malları haraç-mezat elden çıkarılmıştır.

İşsizlik artmıştır.

Özelleştirmeden Türkiye'nin ekonomik krizden çıkmasına yardımcı olacak miktarda gelir elde edilememiştir.

Özelleştirmeden devlet, özelleştirilen kurum çalışanları, vatandaş olarak benim sonuçta Türk milletinin zararlı çıktığı görülmektedir.

Özelleştirme tercih edilecekse amaç kamu mallarını haraç-mezat satmak, özellikle yabancılara satmak olmamalıdır. Verimli çalıştırılamayan kurumların daha verimli çalıştırılması için yasal düzenlemeler yapılma-

sıdır. Bu tür kuruluşları rehabilite ederek çalışanlara satınak veya yabancılara satılamayacağı şartı ile vermektir. Asla yabancılara satmamaktır.

Devlet sektörüne düşmanlık mertebesinde karşı olup yalnız özel sektörü savunanların aşağıdaki soruları cevaplandırması gerekir.

Özel sektörün elinde sermaye var, tesis kurmak istiyor müsaade edilmiyor mu? Yoksa, siz devletin elindeki kaynakların sadece özel sektör tarafından kullanılmasını mı istiyorsunuz?

Amaç bu ise zaten Türkiye'de yıllarca uygulanan programlarda yapılanlar da bu şekildedir. Türkiye'de rekabetçi bir pazar ekonomisinin hukuki yapısı kurulmamıştır. Devlet kaynaklarının büyük sermaye sahiplerine aktarılması işlemi yapılmıştır. Yapılmaya devam edilmektedir.

Özel sektörün elinde yeterli miktarda mali kaynak var ise, bankalardan alınan krediler niçin ödenmemiştir? Bankalar niçin batmıştır?

Ülkemizde özel sektör ile birlikte devlet sektörü de üretim yaparsa ne gibi zararı vardır?

Diğer bir husus özelleştirme el değiştirme demektir. Kamu malları el değiştirince Türk ekonomisi nasıl düzelecektir?

Bu soruların ilmi verilere dayalı olarak cevaplarının bulunması gerekir. Mandacı kafalarla cevap bulunamaz, bulunan cevap ta doğru olamaz.

Bir tesisin mülkiyeti ister kamunun olsun, ister özel sektörünün olsun, sonuçta bir milli tesis vardır. Malvarlığımız vardır. Kamunun malını özel sektöre satmakta mal varlığımız artmıyor yabancılara satmakla da ülkemizin mal varlığı azalıyor. Sermayesi olan özel sektör kamu kuruluşunu satın almak yerine, yani bir tesis kurarsa milli varlıklar artar. Niçin yeni bir tesis kurulması istenilmiyor da kamu mallarının satılması isteniliyor? Ayrıca, ülkemizin mevcut mal varlığını, niçin yabancılara satılması isteniliyor? İstiyorlarsa gelsinler sıfırdan yeni bir tesis kursunlar.

1980 yılından 2001 yılına kadar kamunun dış borçlarının 4.67 kat artmasına karşılık özel sektörün dış borçları 45 kat artarak 1 milyar dolardan 45 milyar dolara çıkmıştır (191). Kamunun olduğu gibi özel sektörün de dış borcu vardır.

Peki; Kamu İktisadi Teşebbüsleri özelleştirme adı altında kime satılacaktır?

Yabancılara mı? Niçin?

Çok dikkat çekici bir husus da son yıllarda devletin, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yanında belediyelerin de benzer kuruluşlar kurdukları bilinmektedir. Bu kuruluşların sayısı devletin kamu iktisadi kuruluşlarından çok fazladır. Faaliyet konuları da çok çeşitlidir. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin satılmasını, özelleştirilmesini isteyenlerin, siyasilerin niçin özelleştirmeye belediyelerin kuruluşlarından başlamayı teklif etmedikleri üzerinde düşünülmesi gereken bir konu idi. Gündeme yerel yönetimler yasası getirilince konu açıklığa kavuşmuştur.

Hafızamı yokladığımda özelleştirme yanlılarının çıkış noktası devlet niçin et üretsin? Devlet niçin süt üretsin? Devlet niçin çiftlik işletsin? Devlet niçin bakkallık yapsın? Gibi masum sayılabilecek sorular idi. Bir taraftan bu masum sorular sorulur iken diğer taraftan da devletin asli görevi olan eğitim, sağlık, konularına daha fazla kaynak ayırsın, bu hizmetleri daha iyi yürütsün deniliyordu.

Bugün ise devlet yavaş yavaş ve hissettirilmeden eğitim ve sağlık hizmetlerinden de çekilmektedir. Eğitim ve sağlık sektörü paralı ve pahalı hale getirilmiştir. Niçin? Yalnız bu durum bile tasarının gerisindeki zihniyeti, başlangıçta masum olarak kabul edilebilecek zihniyetin pek de masum olmadığını göstermektedir.

30 milyon nüfusumuz fakirlik sınırı altında yaşamaktadır. Bu insanlarımız eğitim ve sağlık hizmetlerini nerede ve nasıl temin edeceklerdir?

Özel Sektör bu meseleleri çözer mi? Çözemez, çözmek gibi böyle bir görevi de yoktur. Bu meselelerin çözümü devletin temel görevlerindendir.

1938 yılından itibaren Türkiye'yi yöneten iktidarların yavaş yavaş topluma sezdirmeden milli devlet, bağımsız devlet politikalarından vazgeçtikleri görülmektedir. Batının dümen suyuna giren Türkiye, tıpkı Osmanlı İmparatorluğu zamanında olduğu gibi siyasi, mali ve idari hükümranlık haklarından vazgeçer hale getirilmiştir. İktisadi ve mali yönetimi IMF'nin, siyasi ve idari yönetimini ise Avrupa Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri'nin telkin ve tavsiyelerine göre belirlenir hale gelinmiştir.

Atatürk'ün ölümünden sonra 1938'den itibaren, Atatürk'ün önce para ve pullardan resimlerinin, adının, daha sonra da fikirlerinin ve uyguladığı politikaların Türkiye Cumhuriyeti devlet hayatından silindiği görülmektedir.

5 IMF (ULUSLARARASI PARA FONU)

Çevremizde zaman, zaman "IMF defol git" veya benzeri IMF'ye tepki ifade eden cümleler duyarız. Böyle olması da kabul edilebilir bir tepkidir. Çünkü IMF ülkemizin hem ekonomik hem de IMF'nin kuruluş amacı dışında siyasi ilişkilerimizi de etkileyen bir kuruluş haline gelmiştir.

IMF (Uluslararası Para Fonu) 1945 yılında kurulmuştur. Kuruluşun amacı, Fon hakkındaki anlaşmanın 1. Maddesinde özetle, uluslararası ticareti düzenlemek, uluslararası alanda parasal işbirliğini geliştirmek, döviz kurlarının istikrarlı bir yapıya kavuşturulmasını sağlamak bu sebeple de gelişmekte olan ülkelerde ödemeler dengesi açıklarının çözüme kavuşturulması için mali destek vermek, kaynak sağlamaktır. Yaptığı ise gelişmekte olan ülkeleri borçlandırabilmek, IMF'den borç alan gelişmekte olan ülkelerin, borçlarını ödeyebilmesi için IMF'nin isteklerinin yerine getirmesini sağlamaktır. Türkiye bu kuruluşa kendi isteği ile 1947 yılında üye olmuştur. IMF'nin ne olduğunu Türkiye'nin ekonomik durumu göstermektedir. Şöyle ki, bütçe ve dış ticaret dengesi olan Türkiye'nin gönüllü olarak IMF üyesi olması ve IMF programları uygulaması sonucu 1947 yılından itibaren ödemeler dengesi bozulmuştur.

Daha önce belirtildiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda, devletin gelirleri giderlerini karşılayamadığı için 1854-1874 yılları arasında 15 kez dış borç almıştır. 1876 yılında vadesi gelen borç taksitlerini ödeyememe durumuyla karşılaşmıştır. 1881 yılında da alınan borçların ödenebilmesinin temini için Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi kurulmuştur. Vadesi gelen borç taksitleri yine vaktinde ödenememiştir. 1886-1903 yılları arasında yeniden 13 kez borçlanılmıştır. Bu borçlanma da yetmediğinden 1904-1914 yılları arasında yeniden 13 kez dış borçlanmaya gidilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu tarafından alınan borçların tasfiyesi Türkiye Cumhuriyeti tarafından 1954 yılında yapılmıştır. Alınan borçlar ancak yüz yıl, bir asır sonra tasfiye edilebilmiştir. Bu gerçek hiç ama hiç unutulmamalıydı.

Türkiye Cumhuriyeti bir taraftan Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlarından kendi hissesine düşen payı kabul edip ödemiştir. Yabancı kişi ve kuruluşlara verilen ayrıcalıklı ticaret yapma hakkını yani kapitülasyonları kaldırmıştır. Türkiye'deki yabancı tesisleri millileştirmiştir. Diğer taraftan da kendi kaynakları ile sanayileşme hareketine başlamıştır. Ancak, yanlış politikalar sonucu 1961 yılından başlamak üzere 2001 yılına kadar 18 kez IMF ile mutabakat zabıtları imzalamıştır. Borç almıştır. IMF ile

görüşme yapan, IMF'ye müracaat eden IMF'den borç alan hiçbir iktidar bu konuda Türk milletinin görüşünü almamıştır. İktidarda kalabilmek için IMF'den borç almış ve Türk milletini borçlandırmıştır.

Millet yöneticilerine, iktidarlarına bizleri yönetmesi için yetki vermiştir. Kendisini borçlandırmak için yetki vermemiştir. Ancak, yöneticiler milleti borçlandırmışlardır. Tarihte, Osmanlı İmparatorluğu'nun düştüğü duruma, borç batağına düşürmüşlerdir.

IMF ile Yapılan Borç Anlaşmaları (192)

X Milyon SDR

	Anlaşmanın Kabul Tarihi	Anlaşmanın Sona Erme (veya) İptal Tarihi	Kabul Edilen Miktar	Çekilen Miktar
1	1 Ocak 1961	31 Aralık 1961	37.50	16.00
2	30 Mart 1962	31 Aralık 1962	31.00	15.00
3	15 Şubat 1963	31 Aralık 1963	21.50	26.50
4	15 Şubat 1964	31 Aralık 1964	21.50	19.00
5	1 Şubat 1965	31 Aralık 1965	21.50	-
6	1 Şubat 1966	31 Aralık 1966	21.50	21.50
7	15 Şubat 1967	31 Aralık 1967	27.00	27.00
8	1 Nisan 1968	31 Aralık 1968	27.00	27.00
9	1 Temmuz 1969	31 Aralık 1970	27.00	10.00
10	17 Ağustos 1970	31 Aralık 1971	90.00	90.00
11	24 Nisan 1978	19 Temmuz 1979	300.00	90.00
12	29 Haziran 1979	17 Haziran 1980	250.00	230.00
13	18 Haziran 1980	17 Haziran 1983	1.250.00	1.250.00
14	24 Haziran 1983	3 Nisan 1984	225.00	52.25
15	4 Nisan 1984	3 Nisan 1985	225.00	112.50
16	8 Temmuz 1994	26 Eylül 1995	610.50	460.50
17	22 Aralık 1999	4 Şubat 2002	2.892.00	1.773.80
	22 Aralık 2000		5.784.00	5.784.00
	15 Mayıs 2001		6.362.40	4.181.20
18	4 Şubat 2002	31 Aralık 2004	12.821.20	8.194.00

SDR karşılığı olmayan, kağıt üzerinde yaratılan IMF üyesi devletlerin kabul etmesiyle geçerlilik kazanan uluslararası para rezervidir. SDR'nin değeri ABD doları, Avrupa Birliği parası euro, İngiliz sterlini ve Japon

yeninin bir araya getirilmesinden oluşturulmuş bir değerdir. IMF'nin para birimidir.

IMF ile yapılan borç anlaşmalarına baktığımızda bir anlaşmanın bitiş tarihinden nerede ise hemen sonra bir yenisi imzalanmıştır. Bu anlaşmaların sebebi ise Türk ekonomisinin krize girmesidir. Devletin giderleri devamlı olarak gelirlerinden fazla olduğu, ülkenin dış ülkelerden aldığı mal ve hizmetlere ödediği döviz, sattığı mal ve hizmetlerden kazandığı dövizden fazla olduğu için açık vermiştir, krize girmiştir. Türkiye yerli üretimini korumadığı için ekonomik krize girmiştir. Ekonomi krize girmiştir borç alınmıştır, krizden çıkmak için istikrar programları yapılmıştır, ama Türk ekonomisi bir türlü rayına girmemiştir. Ya yapılan istikrar programları yanlıştır, ya yapılan istikrar programlarına uyulmamıştır. Ya bu programları uygulayanlarda bir problem vardır. Ya da kamu kaynakları herhangi bir şekilde yok edilmektedir. Acaba hangisidir?

Osmanlı İmparatorluğu'nun 60 yılda 41 kez dışta Avrupa bankalarından, ayrıca içte Galata bankerlerinden borç alması ile, Türkiye Cumhuriyeti'nin 41 yılda IMF'den 18 kez borç alıp mutabakat zabıtlarını imzalaması, ayrıca içte bankalar vasıtasıyla aylık borçlanmaya gitmesi arasında fark var mıdır? Yoktur. Birbirinin benzeri olan uygulamalardır.

Osmanlı İmparatorluğu aldığı borçların vadesi gelen taksitlerini ödeyebilmek için 1881 yılında Dûyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresini kurmuştur. Devletin vergi gelirlerini borç ödemek için ayırmış, kalan vergi gelirlerini de devlet hazinesine aktarmak istemiştir. Ancak, yapılan bu programda başarılı olamamış ve 1886 yılından itibaren yeniden borçlanmaya başlamıştır. Çünkü devletin vergi gelirleri borç taksitlerini ödeyememiştir.

Bugün için devletimiz de hemen hemen aynı durumdadır. Bütçe açıkları vardır, dış ticaret açıkları vardır, yerli üretici korunmamaktadır, aşırı miktarda borçlanılmıştır. Türkiye'de de yakın bir tarihte iktidarlardan hatta, Türkiye Devleti'nden bağımsız olarak çalışan bir "Borç Ödeme İdaresi" kurulursa şaşırmayalım. Bu tespit kehanet değildir, ben de kahin değilim. Gidişin sonucu bu işareti vermektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1874-1875 yılı bütçesinde gelir 17 milyon lira, aynı yıl ödenmesi gereken dış borç miktarı ise 13 milyon liradır. Gelirin %76.4'ü borç için ayrılmış idi (193).

Türkiye'nin 2003 yılı geliri 100,2 katrilyon TL.sı, ödemesi yapılan borç faizi ise 59.1 katrilyon TL.sıdır. Gelirin %58.9'u borç faizine ayrılmıştır.

["Türkiye'yi borçlandırmanın ne denli kazançlı olduğu yüksek faiz gelirlerinden açığa çıkmaktadır. Şimdi batılılar "aman Türkiye borcunu ödemese" diye bakmaktadırlar. Çünkü ödenmeyen borçlar borç tutarını aşan faiz yükümlülükleri getirecektir. Faizleri bile ödemekte güçlük çekecek Türk ekonomisi, kaynak yaratamaması nedeniyle, parasına yabancı paralar karşısında yeni elastikiyetler kazandırmak isteyecek ve bu fasit daire sürüp gidecektir"] (194).

Devletimiz köklü, gerçekçi ve tutarlı yeni bir politika tespit edip, uygulamadığı taktirde, yeniden daha büyük bir krize girebilir ve çok büyük dış borçlanmaya ihtiyaç duyabilir. Bu ihtimal asla göz ardı edilemez. Zira, Türkiye vadesi gelen borç taksitlerini ödeyebilmek için sürekli olarak iç borçlanmaya gitmektedir. İç borçlanmanın yetersiz kaldığı durumda da dış borçlanmaya gitmektedir. Ayrıca, şimdiye kadar alınan dış borçlar da Türkiye'de sermaye birikimini sağlayamadığı gibi, Türkiye'de milli sermayenin azalınasına, boğulmasına sebep olmuştur. Bu böyle devam edemez. Konu devlet güvenliği sorunu haline gelmiştir.

IMF programları üretimi, geliri ve istihdamı artırıcı programlar değildir. Ekonomik krize giren ülkenin ödeyemediği borçlarını ödeyebilmesi için hazırlanan yeni borç ödeme ve borç erteleme programlarıdır. Alacaklıların alacaklarını garanti altına alınması programıdır. Ayrıca; bu programlar yalnız ekonomik konuları değil, sosyal düzenlemeleri de içerir. Bu sebeple de bugün Türkiye'de uygulanan IMF programları Türkiye'nin ekonomisinin güçlendirilmesi programı değil, Türkiye'ye ekonomik konular yanında siyasi konularda da müdahaleye imkan veren bir programdır.

IMF'den mali yardım talep eden devlet uygulayacağı ekonomik programı IMF'ye taahhüt eder. Niyet mektubu verir. IMF'de programı uygun görür ise mali yardım (kredi) ile ilgili stand-by (destekleme) anlaşması imzalar. "IMF'nin önerdiği istikrar programındaki önlemler arasında birinci sırayı devalüasyon ya da onunla aynı anlama gelen sürekli ayarlamalarla ulusal paranın dış değerinin düşük düzeyde tutulması almaktadır" (195).

Dünyada ekonomik gelişmesini kendi kaynaklarına, kendi gücüne güvenmeden borç almaya ve yabancı sermayeye bağlayarak kalkınan bir ülke var mıdır? Yoktur. Çünkü;

"IMF kurulurken, sanayileşmiş ülkelerin ihtiyaçları göz önüne alınarak uluslararası parasal sorunlara çözüm getirilmek istenmiştir. Amaç,

kısaca belirtmek gerekirse sanayileşmiş ülkeler arasındaki ticarette ortaya çıkan daralmayı gidermek, bunun için döviz kurlarında istikrar sağlamak, kısıtlayıcı uygulamalara son vermek, çok taraflı ödemeleri yaygınlaştırmak ve dış denkleştirmeyi kolaylaştırıcı mekanizmalar geliştirmektir.

Yukarıda özetlenen amaçlara ulaşılmaya çalışılırken az gelişmiş ülkelerin karşılaşabileceği sorunlar dikkate alınmamıştır. Bir başka değişle sanayileşmiş ülkelerin, sorunlarına çözümler getirilmesiyle az gelişmiş ülkelerin sorunlarının da çözüme kavuşacağı varsayılmıştır" (196).

Türkiye ekonomik olarak gelişmekte olan bir ülkedir IMF'nin Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ekonomik istikrar sağlamak gibi bir görevi yoktur. Ekonomik istikrarsızlık sebebi ile ekonomik krize giren ülkelere dış finansman desteği adı altında borç vererek krizin atlatılmasını sağlamakta, ülkeyi borçlandırmaktadır. Ülkede ekonomik istikrarsızlık devam ettiği için de belirli bir süre sonra gündeme yeni bir ekonomik kriz gelmektedir.

İtiraf edelim IMF hiçbir ülkeye zorla gelmez. İstek üzerine gelir. Bu hususun istismar edilmemesi için herkes tarafından bilinmesi gerekir.

Gerçek şudur. IMF'ye müracaat eden ülkelerin iktidarları "ben ekonomik krize düştüm, bana kredi ver uluslararası piyasalarda bana destek ver" demektedir. IMF'de verdiği krediyi garantiye almak için, krediyi alan ülkeye kendi şartlarını kabul ettirmektedir. IMF konusu bu kadar açıktır. Borç alırsan emir alırsın.

Türkiye'nin IMF yönetimine sunduğu 18.12.2000 tarihli "Niyet Mektubunda" bu konuda ne deniliyordu? "Fon ile üç yıllık bir stand-by düzenlemesi yapılması konusunda talebimizi bildirdiğimiz 9 Aralık 1999 tarihli niyet mektubunda ve ilk iki gözden geçirmenin tamamlanmasını talep eden 10 Mart ve 22 Haziran 2000 tarihli ek mektuplarımızda iddialı bir şekilde hazırlanan enflasyonla mücadele ve mali uyum programımızın temel unsurlarını açıklayarak 2000-02 yıllarında ekonomi politikalarının izleyeceği yönü çizmiştik. Bu mektupta ikinci gözden geçirmeden sonraki ekonomik gelişmeler konusunda güncel bilgiler verilerek, bu gelişmeler ışığında 2001-2002 yılları için uygulanacak politikaların amaçları değerlendirilip, bu amaçların gerçekleştirilebilmesini teminen alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktadır." (197) açıklaması ile başlıyordu. Türkiye'nin ekonomik durumu ile ilgili rapor veriliyordu. "Bu mektupta söz edilen politika ve önlemlerin programın amaçlarının gerçekleştiril-

mesinde yeterli olacağına inanılmaktadır, fakat gerekli olduğu taktirde programı istenen seyrinde devam ettirmek üzere Fonla düzenli istişareler sürdürülerek ilave önlemler alınmasına da hazır bulunulmaktadır" (186) deniliyordu. Kısaca siz ne dedinizse biz yaptık, başka ne isterseniz onu da yaparız taahhüdü ile bitiyordu. Diğer taraftan;

IMF, zaten üye ülkelerin ekonomilerini gözlemekte, incelemekte, ödenmesi gereken uluslararası borçların ödenebilmesini ön plana çıkaran programlar yapmaktadır.

Geçmişte, devletin bazı kurumlarının yönetim kadrolarına yapılan atamalara müdahale edilmesinin,

Türkiye'de akaryakıtın, doğalgazın, elektriğin birim fiyatlarının dolaylı vergilerinin yüksek olmasının sebebi de budur.

Türkiye'de çalışanların ücretlerinin düşük tutulmasının, özelleştirme adı altında işçilerin ve memurların sayısının azaltılmak istenmesinin sebebi de budur.

Türkiye'de IMF'nin isteği ile 15 günde 15 kanun çıkarılmasının sebebi de budur.

Borç ödeme programı uygulayan Türkiye yatırım yapamamaktadır. Devletin yıllık gelirleri, yıllık borç taksiti ve faizini ancak ödeyebilmektedir. Devlet bütçesi bu politikalar çerçevesinde hazırlanmaktadır.

Türk milletinin fertleri bu konuda IMF'yi değil, önce Türkiye'yi iyi yönetemedikleri ve sürekli olarak IMF'ye muhtaç ettikleri için siyasi iktidarları ayıplamalıdır, suçlamalıdır. Çünkü nurlu ufuklar nutukları atarak iktidara gelmişlerdir. Yerli kaynakları ve aldıkları yetkiyi ekonominin kurallarına göre kullanmamışlardır ve Türkiye'yi IMF'ye muhtaç etmişlerdir. Türkiye'nin ufkunu karartmışlardır.

Geçmişte, IMF ile borç alma ve borç ödeme programı imzalayan, IMF programlarını uygulayan iktidarlar daha sonra IMF'yi ve ülkemizin içinde bulunduğu durumu tenkit etmişlerdir. İnandırıcı olmamışlardır. Günümüzde de, IMF programına sadık kalınacağı ifade edilmektedir.

IMF programlarına sadık kalınacağını açıklamak Türkiye'nin gelişmesini ve büyümesini sağlayamaz. Türkiye'nin mali denetiminin daha derin bir şekilde yabancıların eline geçmesine sebep olacaktır. Zira IMF imzalanan anlaşmaya uyulup, uyulmadığını kontrol eder. IMF programına uyulmasının tabii sonucu, gelecekte de IMF tenkit edilecektir.

Düşünelim ve karşılaştırma yapalım, Bugün, IMF'nin Türkiye'de yaptığı görev ile Dûyun-u Umumiye İdaresi'nin, Sevr Antlaşması'nın 231. ve 232. maddelerinde belirtilen Maliye Komisyonu'nun yaptığı veya yapacağı görevler arasında ne gibi bir fark vardır? Hiçbir fark yoktur. Çünkü, Duyûn-u Umumiye İdaresi, Osmanlı İmparatorluğu'nun ödenemeyen borçlarının ödenmesi için kurulan yabancıların denetiminde olan bir kuruluş idi. Sevr Antlaşması'nın 231. maddesi ile Müttefik devletler temsilcilerinden oluşan Maliye Komisyonu kurulmuştu. Bu komisyon, Osmanlı Parlamentosu'na sunulacak bütçeyi onaylayacaktı, onaylanan bütçe üzerinde herhangi bir değişiklik yapılamayacaktı. Ayrıca; Türkiye'nin bütçesi ile mali yasa ve yönetmeliklerini denetleyecekti.

Türkiye'de mevcut IMF programı uygulaması devam ettiği sürece devletimize dışardan yapılan mali denetim artarak devam edecektir, yeni borçlanmalara, ekonomide durağanlığa, insanlarımızın işsizlik, fakirlik ve açlığı sebebiyle devletimizi temelinden sarsacak olan toplumsal kargaşaların çıkmasına sebep olacaktır. Bu durum kaçınılmaz bir gelecektir.

Türkiye'nin borçlarını nasıl ödeyeceğini gösteren bir çalışma programını ben duymadım, görmedim. Bu konuda hazırlanmış bir program olduğunu bilen, gören, duyan var ise topluma açıklamalıdır. Bizler de öğrenmeliyiz.

Devlette devamlılık esastır. Hiçbir kişi veya kuruluş geçmiş iktidarların imzaladığı belgeleri inkar etmek, yok saymak, görmezlikten gelmek hakkına ve yetkisine sahip değildir. Ancak; IMF ile oturulup borçların vadeleri ve faizleri ile ilgili yeni ve kapsamlı bir program yapması zorunlu hale gelmiştir.

Türkiye'yi gerçekten seven iktidarların ilk yapacağı iş "ben ülkeyi bir daha iç borçlanmaya ve IMF'ye muhtaç olmadan yerli kaynaklarla nasıl yönetirim". Hemen ardından da "IMF'ye olan borçlarımı en rahat şekilde nasıl öderim" diye düşünmek ve bu düşünceye göre program yapmaktır. Böylece de devletin yakasını IMF'nin elinden kurtarmaktır. Bu yapılmadığı taktirde Duyûn-u Umumiye benzeri bir kuruluşun ortaya çıkmasına mani olunamayacaktır.

Çünkü, çok değil 2-3 sene sonra devletin gelirlerinin tamamı, devlet borçlarının faizlerini ödemeye yetmeyecektir.

6 AVRUPA BİRLİĞİ

1995 yılında Avrupa Birliği ile tek yanlı Gümrük Birliği Antlaşması imzalanması, Türkiye Devleti'nin Avrupa kapısına bağlanması ile beraber ülkemizde siyasetin, ekonominin tartışılmasında IMF yanında ikinci bir konu Avrupa Birliği konusudur. O halde;

Avrupa Birliği'nin temeli nedir?

Roma İmparatorluğu'nun 395 tarihinde ikiye ayrılmasından sonra Avrupalı krallar Roma İmparatorluğu'nun yeniden canlandırılması için tek bir Avrupa devleti kurmak için çalışmışlardır. Şarlman ilk defa Avrupa'da Hıristiyan halkın yaşadığı topraklarda 800 yılında Papadan taç giyerek Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nu kurmuştur. İmparator Napolyon yine tek bir Avrupa devleti için savaşmış, 1811 yılında doğan oğluna Roma İmparatoru unvanını vermiştir. Bu olaylardan da görüldüğü gibi tek bir Avrupa devleti düşüncesi yeni bir düşünce değildir.

Büyük coğrafi keşifler ve sanayi devrimi sonucu Avrupalı devletler dünyanın değişik bölgelerinde siyasi ve ekonomik üstünlüklerini kabul ettirdikleri sömürge ve yarı sömürge ülkelere sahip oldular. Avrupa dışında daha fazla sömürge bölgelerine sahip olmak, Avrupa içinde de aralarında Alman-İngiliz, Alman-Fransız üstünlük sağlamak isteği kendi aralarında I. ve II. Dünya Savaşları'nın çıkmasına sebep olmuştur. Avrupalıların kendi aralarında yaptıkları II. Dünya Savaşı sonrası kendi topraklarının dışında mülk edindikleri, idare ettikleri, iktisadi veya siyasi menfaat sağladıkları sömürge ülkelerin bağımsızlık savaşı yapmaları ve bağımsızlıklarını kazanmalarını sağlamıştır.

Sonuçta, Avrupalılar kendi aralarında savaşmanın yarar değil zarar getirdiğini görmüşlerdir. Savaşla değil barışla demokratik ortamda, II. Dünya Savaşı'nın galiplerinin ve mağluplarının birlikte, içinde bulunacakları bir kuruluşa ihtiyaç duymuşlardır. Avrupa Birliği'nin kuruluş felsefesi budur.

Avrupa Birliği'nin temeli 1951 yılında kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Birliği, 1956 yılında kurulan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve 1957 yılında Roma Anlaşması ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu'dur.

Türkiye'nin Avrupa Birliği macerası, Papanın ruhani liderliği altında bulunan Avrupalı ülkeler için tutarlı, gerçekçi ve sürekli olabileceği veya olmayacağı da belli olmayan bu Hıristiyan Birliği yapılan propaganda taarruzları sonucunda Türk siyasetinin ve kamuoyunun ön sırasına oturtulmuştur. Böyle olması da tabiidir. Zira konu Türk Devleti'nin ve Türk milletinin geleceği konusudur. Acaba nasıl bir gelecek?

Avrupa Birliği tartışılmaz bir tabu mudur? Olmaması gerekir.

Ancak; yazılı ve görsel basında köşe tutmuş bir kısım yazarlar, vatandaşlık bilinci, millet bilinci yerine cemaat ve tarikat bilincini öne sürenler, Sevr Antlaşması'nda olduğu gibi Türkiye'de yapay yeni azınlıklar yaratmak isteyenler, ticari faaliyet ve kazançlarının artırılmasını Avrupalı sermayedarlarla işbirliğinde gören kişi ve kuruluşlar, meşruiyeti Avrupa'da arayan siyasetçiler, milli devlet düşmanı olan küresel düzen yanlıları, Avrupalıların **"bizim temelimiz eski ve yeni Ahdi Atik (Yahudi ve Hıristiyan inancı) ile eski Yunan ve Roma Medeniyetine dayanır"** dediklerini göz ardı ederek yanlı ve yanlış bilgiler ile beyin yıkama metotları ile Avrupa Birliği yanlısı görüşleri öne sürmüşler. Avrupa Birliği konusunda gerçeklerin bilinmesine mani olmuşlardır. Konunun felsefesi tartışılmamıştır, günümüzde Avrupa Birliği'nin Türkiye için yazacağı ilerleme raporları beklenir hale gelinmiştir. Biz, geleceğimizi niçin Avrupa Birliği'nin yazacağı raporlara bağladık? Sorgulanmamıştır.

Türkiye ve Türk Milleti Avrupa tarihinde vardır. Türkiye ve Türk milleti Avrupa kültüründe yoktur. Bu gerçek unutulmuştur. Unutturulmuştur.

Avrupa Birliği, Avrupalı devletlerin ortak ekonomik çıkarlarını korumak ve ekonomik bütünleşmesini sağlamak gayesiyle AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) adı altında 1957'de kurulmuştur. 1957 AET Roma Antlaşması'nın 4. Maddesine göre Topluluğa verilen görevlerin yerine getirilmesi şu kurumlarla sağlanacaktır:

Avrupa Parlamentosu; Demokratik yollarla seçilen Avrupa Birliği Parlamentosu siyasi güç olarak ortaklık Antlaşması ile kendisine verilmiş olan danışmanlık ve denetim yetkilerini kullanır.

Avrupa Konseyi; Topluluğun karar alma organıdır. Üye devletlerin temsilcilerinden oluşur. Her hükümet kendi üyelerinden birisini konseyde yetkili kılar. Konsey üyeleri görevlerini yerine getirirken kendi ulusal hükümetlerinden tamamen bağımsız davranmak ve sadece Avrupa Birliği'nin çıkarlarını gözetmekle yükümlüdür. Karar yetkisine sahiptir. Kabul ettiği kararlarla, koyduğu kuralların uygulanması yetkilerini Komisyona verir.

Avrupa Komisyonu: Üye devletler tarafından üye devletlerin vatandaşları arasından atanır. Konsey tarafından alınan kararların uygulanmasını sağlar. Yürütme organıdır. Ortaklık antlaşması çerçevesinde Konseyin ve Parlamentonun kararlarının hazırlanmasına yardımcı olur.

Adalet Komisyonu: Topluluk hukukunun, Avrupa Antlaşmasının hukuka uygun biçimde yorumlanmasını ve uygulanmasını sağlar.

Ayrıca; Birliğin gelişmesine katkıda bulunan projeleri destekleyen Avrupa Yatırım Bankası, danışma görevi bulunan Ekonomik ve Sosyal Komite ile Birliğin gelir ve giderini, hesaplarını denetleyen Sayıştay'dır.

Bir konu hakkında doğru karar verebilmek, konu hakkında doğru bilgi sahibi olmakla mümkündür. Türk milleti Avrupa Birliği konusunda doğru ve yeterince bilgilendirilmemiştir. Türkiye bu kuruluşa girmek için 1959 yılında müracaat etmiştir.

Burada hemen ilave etmek gerekir. Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmek için müracaat etmeden önce "ABD Büyükelçisi davet edilip Türkiye'nin başvurusunda Washington'un tepkisinin ne olacağı soruldu. Üç gün sonra cevap geldi. Washington ilke olarak Türkiye'nin Batı Avrupa ile ilişkilerini güçlendirmesinden memnun olur. İtirazı yoktur (199) cevabını almıştır.

Türkiye, AET'ye girmek için müracaat etmeden önce niçin ABD'nin muvafakatını almak zaruretini hissetmiştir?

Bağımsız bir devlet, bir başka devlet veya devletler ile anlaşma yapmak için hangi gerekçe ile bir başka devletin muvafakatını almak gereğini duymuştur? Cevaplanması gereken konulardır.

Türkiye ile AET arasındaki görüşmeler dört yıl sürmüş ve 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara Anlaşması'nı imzalamış ve anlaşma 4 Şubat 1964 tarihinde 397 sayılı yasa ile yürürlüğe girmiştir (200). İçinde bulunulan soğuk savaş dönemi şartları gereği Türkiye aynı NATO'ya alındığı gibi Avrupa Ekonomik Topluluğu yanına alınmıştır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasındaki ortaklık anlaşması bir Geçici Protokol, bir Mali Protokol, Sonuç Bağıtı ile Niyet Yorum Bildirgesi ile mektuptan oluşmaktadır.

Ortaklık yaratan antlaşmanın giriş bölümünde "Türk ekonomisinin kalkınmasının ortaya koyduğu özel sorunları ve belli bir sürede Türkiye'ye bir ekonomik yardım yapılması gerekliliğini göz önünde bulundurarak"(201) denilerek Türk ekonomisinin kalkınması için Türkiye'ye ekonomik yardım yapılacağı kararlaştırılmıştır.

Ortaklık Yaratan Antlaşmanın 2. Maddesinde Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyeliği.

Hazırlık dönemi, (Ortaklık anlaşmasının 3/2 maddesi ve Geçici protokolün 1/3 maddesi gereğince 5 yıl sürecek 10 yıla kadar uzatılabilecektir)

Geçiş dönemi, (Ortaklık Anlaşmasının 4/2. maddesi ve katma protokolün 11. maddesi gereği 12 yıl sürecek 22 yıla kadar uzatılabilecektir)

Son dönem (Ortaklık Anlaşmasının 5. maddesi gereği Gümrük Birliği'ne dayanan tam üyeliğin şartlarının müzakere edileceği dönemdir.)

Olmak üzere üç aşamalı bir süreçte gerçekleşecek idi.

Geçici Protokolün 1. Maddesinde en erken 5 yıl en geç 10 yıl sonra Katma Protokol imzalanması karar altına alınmıştır. Hazırlık döneminin tamamlandığı düşüncesiyle sürenin bitmesinden 3 yıl önce 23 Kasım 1970 tarihinde Karma Protokol ve eki Mali Protokol imzalanmıştır. 22 Temmuz 1971 tarihinde 1448 sayılı yasa ile onaylanmış ve 21 Aralık 1972 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile uygulamaya konulmuştur. 1 Ocak 1973'de yürürlüğe girmiştir (202).

Hazırlık dönemi bitmiştir, geçiş dönemi başlamıştır.

Ortaklık Yaratan Antlaşma'nın 1. Maddesi ile,

"Anlaşmanın amacı, Türkiye ekonomisinin hızlı kalkınması ve Türk istihdam düzeyinin ve yaşama koşullarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi özendirmektir." şeklinde açıklanmıştır.

Yardımlarla ilgili olarak , Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinde imzalanan mali protokoller ile süreleri ve protokol dönemlerinde Türkiye'ye verilmesi düşünülen kredi miktarları ise aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir (203).

Protokoller	Süresi	M Euro
I. Mali Protokol	1964-1969	175
II. Mali Protokol	1973-1977	220
Tamamlayıcı Protokol	1973-1977	47
III. Mali Protokol	1977-1981	310
Özel İşbirliği Fonu	1980-1982	75
IV. Mali Protokol	1982-1986	600
	Toplam	1.427
	Kullanılan	827

Ortaklık Yaratan Anlaşmanın 12. Maddesi ile Katma Protokolün 36. Maddesi Türk işçilerinin serbest dolaşım hakkını kazanacağını taahhüt altına almıştır. Bu hakkın başlama tarihi de yine Katma Protokolün 36. Maddesinde Ortaklık Yaratan Anlaşmanın yürürlüğe girişinden itibaren 12 yıl, en geç 22 yıl olacaktı; yani en geç 1986 yılı idi.

Türkiye yapılan antlaşma gereği 22 yıllık geçiş dönemi sonrası 1995 yılında Avrupa Birliği'ne girmiş olacaktı ve Gümrük Birliği Anlaşması imzalayacaktı. Sözleşmenin amacı ve aslı budur. Peki, ne olmuştur.

Türkiye, 1995 yılında Avrupa Birliği'ne girmeden tek taraflı olarak Gümrük Birliği Antlaşmasını imzalamıştır. Avrupa kapısına bağlanmıştır. Vesayet altına alınmıştır. Halbuki Ankara Antlaşmasının 5. maddesinde "son dönem gümrük birliğine dayanır" amir hükmündedir.

1982'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Türkiye ile ilişkilerini dondurma kararını almasına, 1987'de Türkiye'nin tam üyelik başvurusunun Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından 1989'da reddedilmesine rağmen, (204) Türkiye, Avrupa Birliği'ne tam üye olmadan niçin tek taraflı Gümrük Birliği Anlaşması'nı imzalamıştır?

Türkiye 1997 yılında Avrupa Birliği'nin genişleme programına alınmamıştır. 10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de yapılan zirvede ise ne olduğu belli olmayan adaylık statüsüne alınmıştır. Adaylık statüsü Avrupa Birliği'nin, Ankara Anlaşmasında bulunmayan ancak Avrupa Birliği'nin Türkiye'den istediği hususların yerine getirmesi için kullandığı bir süreçtir. Batılıların Osmanlı İmparatorluğu'na Serbest Ticaret Anlaşmaları, Tanzimat ve Islahat Fermanları sonrası yaptırdıklarının bir benzeridir. Milli devlet politikası ile bağımsız devlet politikası ile uyuşmayan politikaların uygulandığı süreç başlamıştır. Bu tür isteklerin nerede ve nasıl sonuçlanacağı bellidir. Başarabilirlerse bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'ni ortadan kaldırmaktır. Bu kanaate nasıl vardığımın kaynağı biraz ileride açıklanacak Avrupa Birliği Parlamentosu ile Avrupa Birliği üyesi ülkelerin siyasi yetkililerinin beyanatlarıdır.

Ülkemizdeki Avrupa Birliği yanlıları neleri savunuyorlar?

Yanlı ve yanlış bilgilerle toplumu Avrupa Birliğine girmemiz için yönlendirme çalışmaları yapan, Avrupa Birliği'nin tartışılmasını istemeyen Avrupa Birliği'ni savunup milli devlete karşı olanların ileri sürdükleri fikirleri inceleyelim.

6.1. Avrupa Birliği, Türkiye'nin 150 Yıllık Rüyası mıdır?

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişi ile ilgili hukuki durum kısa ve öz olarak yukarıda açıklanmıştır. Hatırlayalım; 1856 Paris Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa Devletler Hukukundan yararlanacak ve toprak bütünlüğü Avrupa Devletleri'nin garantisi altında olacaktı. Ne oldu?

Paris Antlaşması'na imza koyan devletler, Osmanlı İmparatorluğu'na saldırdılar. Topraklarını parçaladılar. Bütünlüğünü korumayı taahhüt ettikleri topraklardan pay kapmak istediler. Türk milletini tarihten silmek istediler. Tam sömürge yapmak istediler.

Gerçek bu iken, Avrupa Birliği Türkiye'nin 150 yıllık rüyasıdır diyenler vardır.

Avrupalılar ile birlikte olan İstanbul Hükümeti var idi. M. Kemal Atatürk, Avrupalılar ile birlikte olmak isteseydi İstanbul Hükümeti ile birlikte olurdu. Türk milleti ile birlikte Avrupalılara karşı Kurtuluş Savaşı yapar mıydı? Kurtuluş Savaşı'nın bir ölüm-kalım savaşı olduğunu nasıl unutabiliriz?

M. Kemal Atatürk'ün Başkanı olduğu Büyük Millet Meclisi Sevr Antlaşması'nı niçin kabul etmemiştir. Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonlar niçin kaldırılmıştır.

M. Kemal Atatürk, Avrupa Birliği'ni hedef göstermemiştir. Avrupa'yı hedef göstermemiştir. Yurdumuzu en gelişmiş ve medeni ülkelerin seviyesine çıkartmayı hedef göstermiştir. Çağdaş medeniyeti hedef göstermiştir. Gelişmiş ve medeni ülkeler sadece Avrupa'da mı var?

M. Kemal Atatürk bağımsız bir milli devlet kurmuştur. Bağımsız bir milli devletin meclisinin üzerinde başka bir kuruluş yetkili olabilir mi? Avrupa Birliğine girildiğinde Türkiye Cumhuriyetinin Meclisi'nde yazılı olan "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" vecizesinin bir önemi var mıdır?

Atatürk'ün, Türk milletine batı ile birleşilmesini hedef gösterdi denilebilir. Ama, doğru değildir. Yer ve zaman vererek M. Kemal Atatürk'ün Türk milletine batı ile birleşilmesi konusunda fikir beyan ettiğine dair ortaya bir belge konulması gerekir. Konulamaz, çünkü yoktur.

6.2. Avrupa Birliği'ne Girildiğinde, Türkiye'nin İşsizlik Sorunu Çözülür mü?

"İstihdam sorunu Avrupa Birliği'ne girildiğinde çözülecektir" iddiasının doğru olabilmesi için AB üyesi ülkelerde işsizlik sorunu olmaması gerekir. 2003 yılı verilerine göre bazı Avrupa Birliği ülkelerinde işsizlik oranları çizelgede görülmektedir (205).

2003 Verilerine Göre Bazı AB Ülkelerinde İşsizlik Oranları (%)

Ülke	% İşsizlik Oranı	
	2003	2004
Almanya	9,5	9.8
Avusturya	4,4	4.4
Belçika	8,1	8.3
Fransa	9,5	9.7
Hollanda	4,2	4.5
İngiltere	5,2	5.2
İrlanda	5,1	5.6
İspanya	11,4	11.0
İtalya	9.0	9.0
Lüksembourg	3,2	3.3
Portekiz	6,5	6.7
Yunanistan	9,8	9.7

İddia edildiği gibi Avrupa Birliği üyeliği Türkiye'nin işsizlik meselesini çözemez. Çünkü mevcut Avrupa Birliği ülkeleri kendi işsizlik sorunlarını çözememiştir. Çizelgede görülen Avrupa Birliği üyesi devletlerin 2003 yılındaki işsizlerinin sayısı 29,8 milyon kişidir. O halde;

Türkiye Avrupa Birliği'ne girince işsizlik meselesi niçin ve nasıl çözülecektir?

Ayrıca, Avrupa Birliği ülkelerinde de bütçe dengeleri bozuktur. Bütçe açıklarının GSYİH'na oranı artmaktadır (206).

Para Birimi EURO Olan Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde % GSYİH Cetveli

Yıl / Ülke	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Fransa	-1,4	-1,5	-3,1	-4,2	-3,8	-3,6
Almanya	1,3	-2,8	-3,5	-4,2	-3,9	-3,4
İtalya	-0,6	-2,8	-2,3	-2,6	-2,8	-3,5
Belçika	0,2	0,6	0,1	0,2	-0,4	-0,4
Yunanistan	-1,9	-1,5	-1,2	-1,7	-2,4	-2,3
İspanya	-0,8	-0,3	0,1	0	0,1	0,2
İrlanda	4,4	0,9	-0,2	-0,9	-1,2	-1,1
Lüksembourg	6,4	6,2	2,4	-0,6	-2,1	-2,5
Hollanda	2,2	0	-1,6	-2,6	-2,7	-2,4
Avusturya	-1,5	0,3	-0,2	-1	-0,6	-0,2
Portekiz	-2,8	-4,2	-2,7	-2,9	-3,3	-3,9
Finlandiya	7,1	5,2	4,2	2,4	1,7	1,9
Euro Alanı	0,2	-1,6	-2,2	-2,8	-2,7	-2,7

Avrupa Birliği ülkelerinde bütçe açıkları vardır. İşsizlik vardır. Gerçek bu iken Türk milletinin işsiz vatandaşları, Avrupa Birliğine girildiğinde, Avrupa'ya gideceksiniz, iş bulacaksınız diye kandırılmıştır.

Ortaklık Antlaşması ile Katma Protokol hükümlerine göre işçilerin serbest dolaşım hakkının 1986 yılında başlaması gerekiyordu.

Türk işçileri serbest dolaşım hakkından faydalanıp Avrupa Birliği ülkelerine gidebiliyor mu? Gidemiyor. Avrupa Birliği attığı imzanın arkasında dahi durnamıştır. Türkiye ise, bu konuda anlaşmalardan gelen hakkının yenilmesine göz yummuştur. Türkiye bir itirazda bulunmamıştır. Niçin?

Roma Anlaşması'nın 48/4. Maddesine göre serbest dolaşım hakkı kamu yönetimindeki işyerlerinde uygulamaya konulamamaktadır. Türkiye Avrupa Birliği'ne girse dahi yabancı işçileri Kamu İktisadi Teşebbüslerinde çalıştırmak zorunda değildir. Türkiye, Avrupa Birliği'ne üye olmasa dahi, özelleştirme adı altında yabancıların eline geçen Kamu İktisadi Teşebbüslerinde yabancıların çalışması mümkündür. Türkiye'ye, özelleştirme yapınız, baskısının sebeplerinden birisi de bu olabilir.

6.3. Avrupa Birliği'ne Girmek Medeniyet Projesine Girmek midir?

Avrupa Birliği üyesi olan İngiltere, Almanya ve Fransa gibi bazı ülkelerin teknolojik olarak, sermaye birikimi olarak, pozitif bilgi birikimi olarak bugün için Türkiye'ye göre daha ileri seviyede oldukları söylenebilir. Ancak; "Avrupa Birliği'ne girmek medeniyet projesine girmektir" demek, Avrupalının medeni, dolaylı olarak Türk milletinin medeniyetsiz olduğunu söylemek, Türk milletine hakarettir.

Bir Türk olarak, bir Müslüman olarak, insan olarak benim, Türk vatandaşlarının Avrupalıdan hiçbir eksikliğimiz yoktur. Fazlamız vardır. 778 bin kilometre karelik vatanımız, Avrupa'nın en geniş ülkesidir. 70 milyonluk nüfusumuz ile devletimiz Avrupa'nın en büyük ikinci devletidir. Türkiye devleti dışında dünyada ayrıca 5 Türk devleti daha vardır. Tarih, Türklerle başlar. Tarihte utanacağımız bir geçmişimiz de yoktur. Emperyalist bir geçmişimiz de yoktur.

Emperyalist bir geçmişimiz olsaydı geçmişte Türklerin yönetiminde olan topraklarda, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıllarca yönettiği 20 milyon km²'lik topraklarda bugün Türkçe'den başka bir dilin konuşulması mümkün olur muydu, İslamiyet'ten başka bir din olur muydu?

Türk tarihinde toprakla beraber alınıp satılan bir köylü geçmişi yoktur. Engizisyon benzeri uygulamalar olmadığı gibi, en güçlü zamanında Afrika yerlilerini toplayıp esir olarak başka ülkelere götürmek ve satmak, köle ticareti ile uğraşmak gibi bir geçmişimiz de yoktur. Tarihin her çağında Türklerin kurduğu sosyal sistem adalete, hakkaniyete ve geniş hoşgörüye dayanıyordu. Böyle olmasaydı;

İspanya'da katliama uğrayan Yahudiler Osmanlı İmparatorluğu tarafından Türkiye'ye getirilip iskan edilir miydi?

Rusya ile savaşan İsveç Kralı Demirbaş Şarl Osmanlı'ya sığınınca, ülkesine sığınan bir devlet büyüğünü karşı devlete vermeyip savaşı dahi göze alabilir miydi?

Fransız İhtilalinden kaçıp İstanbul'a sığınan aileler Türkiye'de barınabilir miydi. Bu ailelerden, ayrıca, İspanya ve Portekiz'den kaçıp gelen ailelerden olan kişiler İstanbul'da bankacılık yapabilirler miydi?

Rus ihtilalinden, Hitler rejiminden kaçanlar sığınmak için, Türkiye'yi tercih ederler miydi?

Saddam rejiminden kaçan en az 500 bin Irak vatandaşı Türkiye'ye sığınabilir ve Türkiye'de barındırılıp, bakılır mıydı?

Türkiye'de son dönemlerde iyi yönetilemediğinden dolayı iktisadi fakirlik vardır. Teknolojik gerilik vardır. Sermaye azlığı vardır. Cumhuriyetin kuruluş felsefesinin unutulması ve bu felsefeden uzaklaşılması sorunu vardır. Yönetim felsefesi sorunu vardır. Gerçek budur.

Batı ülkelerinin, Türkiye'ye karşı tutum ve davranışlarını dikkate almayıp emperyalist isteklere boyun eğmek asla medeniyet projesine girmek değildir. Mandacılığı, himayeciliği kabul etmektir. Mandacılık ve himayecilik Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde reddedilmiştir.

Avrupalılar bizi sömürge yapamadılar, emperyalist baskı ve isteklerinden Kurtuluş Savaşı vererek kurtulduk. Bugün, ne yazık ki; adına küreselleşme denilen, yeni emperyalizmin, küreselleşmenin baskısına ve kıskacına alındık.

Batı kendi dışında sömürgecilik demektir. Emperyalizm demektir. Günümüzde ise emperyalizmin yeni şekli olan küresel düzeni dayatmak demektir. Yakın tarihe kadar Avrupalıların yönetiminde ve etkisinde olan ve Avrupalılarla birlikte yaşayan Güney Amerika'da, Afrika'da, Uzakdoğu'da, Okyanusya'da ne kadar teknoloji, ne kadar insan hakları, ne kadar demokrasi var? Bu ülkelerin tabi kaynaklarını, zenginliklerini Avrupa'ya transfer ettiler. Karşılığında da kendi dillerini ve dinlerini hediye ettiler, bıraktılar. Filipinlerde resmi dilin bir dönem İspanyolca, bir dönem de İngilizce olmasının sebebi nedir? Tarihi gerçek bu değil midir?

Tarihi gerçek bu olduğuna göre medeniyet projesine girmekle istenilen acaba nedir?

6.4. Türkiye, Avrupa Birliği'ne Girdiğinde Zenginleşecek midir?

Türkiye Avrupa Birliğine girdiğinde niçin zenginleşecektir?

Türkiye iç ve dış borç altında kıvranan, vadesi gelen borçlarının ana para ve faizini ödemekten başka, borcu borçla çevirmekten başka hedefi ve gayesi olmayan bir ülke haline gelmiştir.

Türkiye Avrupa Birliği'ne girdiğinde Türkiye'nin borçları mı silinecektir? Hayır.

Türkiye Avrupa Birliği'ne girdiğinde milli geliri mi artacaktır? Niçin artsın? Milli gelirin artması için üretimin artması gerekir. İthalatın azalması, ihracatın artması gerekir. İhracatın artması için üretimin artırılmasının yanında, Pazar genişliğine ihtiyaç vardır.

Ürettiğimiz malların 6,5 milyar dünya nüfusu içinde, niçin dünya nüfusunun % 10'u olan Avrupa Birliği ve Kuzey Amerika ülkelerine satmayı düşünüyoruz? Pazarımızı niçin daraltıyoruz?

Ekonomik göstergeleri bugüne göre çok daha iyi verilere sahip olduğu dönemde, ekonomik dengelerini yerine oturtmayan Türkiye bu mali sıkıntı içinde Avrupa Birliği'ne girerek ekonomisini nasıl düzeltecektir?

70 milyon nüfuslu Türkiye'nin 450 milyon nüfuslu Avrupa Birliği'ne girip milli gelirini artırması demek, işsizlik meselesini çözecek demek ne anlama gelmektedir? 450 milyon nüfuslu Avrupa Birliği üyesi devletlerinde milli gelirin düşmesi demektir. Avrupa Birliği üyesi devletlerinde var olan işsizliğin daha da artması demektir. Avrupa Birliği bu hususları bilmiyor mu? Biliyor.

Bildiği için, 1986'da başlamış olan Türk işçilerinin Avrupa'da serbest dolaşım hakkını kullandırmamaktadır. Türk tekstil ürünlerine kota konulmaktadır.

6.5. Türkiye'nin Demokratik Bir Ülke Olması İçin Avrupa Birliği'ne Girmesi Gerekir mi?

Çok dikkat çekici bir husus, yıllarca Türkiye'yi yönetenler Türkiye hukuk devletidir dediler. Daha sonra da biz demokratikleşemedik, Avrupa Birliği'ne girdiğimizde demokratikleşeceğiz dediler. Hani, Türkiye'de demokratik sistem vardı! Peki, niçin doğru olan, gerçek olan söylenmemiştir?

Böylece de, Türkiye'nin demokratikleşmesinin iç dinamikler tarafından değil, dış dinamikler tarafından yapılmasını talep etmektedirler. Türkiye'nin siyasi ve ekonomik hayatında etkili ve yetkili olanlar kendilerine güvenmedikleri gibi Türk toplumuna da güvenmemektedirler. Himayeciliği veya mandacılığı tercih etmektedirler. Demokrasinin bir hayat tarzı olduğu, dış telkin, tavsiye veya emir ile bir ülke demokrasinin kurulamayacağı Osmanlı döneminde yaşanılarak görüldüğü de unutulmuştur. Ayrıca;

Batılı ülkeler için, batı dışındaki devletlerin demokratikleşmesi demek o devletin kendi ülkesi ve devleti yararına karar almaması demektir. Milli devletin inkar edilmesi demektir. Milli sınırlarını savunmaması demektir. Batının aleyhine, kendi devleti lehine olan karar almaması demektir. Hatırlayalım;

Yunanistan ile Türkiye arasında Ege ve Kıbrıs meseleleri vardı. Bu meseleler var iken Yunanistan, 1981 yılında Avrupa Birliği'ne tam üye

yapıldı. Yunanistan'a Türkiye ile aranızdaki Ege ve Kıbrıs konularını çöz, daha sonra üye ol demediler. Bu konuyu gündeme dahi getirmediler. Türkiye'ye niçin Ege ve Kıbrıs sorunlarının çözümü, daha doğrusu bu konularda Yunanistan'ın isteklerini kabul et diretmesiyle karşılaşmaktadır? Gerçekçi olalım, sağduyulu olalım.

Kıbrıs Devleti'nin kuruluşu ile ilgili Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan 1959 Zürih Garanti Antlaşması'nın 1. maddesi **"Kıbrıs Cumhuriyeti, kendi bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini devam ettirmeyi ve anayasaya saygıyı güven altına almayı taahhüt eder.**

Kıbrıs Cumhuriyeti, ayrıca tümüyle veya bir bölümüyle herhangi bir devlet ile hiçbir şekilde siyasi veya ekonomik bütünleşmeye girmeyeceğini taahhüt eder." amir hükmündedir.

Türkiye'ye demokratik devletler olarak gösterilen Avrupa Birliği üyesi, devletler milletlerarası antlaşmayı, hiçe saymışlardır. İmzalarını göz ardı etmişlerdir ve Kıbrıs'ı Avrupa Birliği'ne tam üye olarak kabul etmişlerdir. Türkiye Devleti de bu haksız uygulamaya karşı çıkmamıştır.

Batının hukuk ve demokrasi anlayışı budur. Türkiye'yi aşağılamaktır.

Türkiye'de birileri, Avrupa Birliği'ne girmek için Avrupa Birliği'ni şirin göstermek için her türlü gayreti gösteriyorlar. Buna karşılık Avrupalılar Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği için acaba ne düşünüyorlar? Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye alınıp alınamayacağı konusunda fikir vereceği için bu düşünceler çok önemlidir. İşte bu konudaki bazı örnekler.

Almanya'da Meclis Grup Başkanı Wolfgang Schaeuble şöyle diyordu.

"Türkiye'ye kesinlikle AB üyesi olamayacağı söylenmelidir. Böylece Türkiye'ye iyilik yapmış oluruz. AB adayları olarak sadece Avrupa-Hıristiyan geleneğine sahip ülkeler söz konusu olabilir. Müslüman Türkiye ve Asyalı Rusya AB üyesi olamaz" (207).

Avrupa Birliği'nin en güçlü iki üyesi Alman ve Fransız devlet adamlarının fikirlerine bakalım.

Fransa'nın eski Cumhurbaşkanlarından Giscard d'Estaing şunları söylüyordu:

"Türkiye'ye gerçek durum söylenmiyor. Türkiye'nin adaylığını kabul edelim diyenlerin gerçek eğilimi, Türkiye'nin AB'ye asla üye olmayacağı yönünde" (208).

Almanya'nın eski Başbakanlarından Helmut Schmidt ise 8 Nisan 2000 tarihli bir toplantıda şunları söylüyordu:

"Avrupa'nın geleceğinde ne olursa olsun Türkiye'nin yeri yoktur. 70 milyon Türk vatandaşını Avrupa içinde serbestçe dolaştıramayız. Avrupa'nın İran, Irak, Suriye gibi ülkelerle sınır komşusu olmasını kabul edemeyiz" (209) diyorlardı. İnanmayalım mı?

Avrupa'nın ve Hıristiyanlığın ruhani lideri Papa II. John Paul'un Türkiye hakkındaki görüşü ne olabilir?

Bu sorunun cevabı Papa II. John Paul'un (1999) **"Birinci bin yılda Avrupa Hıristiyanlaştırıldı. İkinci bin yılda Amerika ve Afrika, üçüncü bin yılda ise Asya'yı Hıristiyanlaştıralım. Asya'yı Hıristiyanlaştırmanın yolu Türkiye'den geçmektedir."** düşüncesinde gizlidir (210). Böylece Türkiye'deki Misyonerlik çalışmalarının sebebi de daha iyi anlaşılmaktadır.

Avrupa Parlamentosu ise 15.11.2000 tarihinde;

"Türkiye'nin Ermeni soykırımı yaptığını ilan eder ve Türk hükümetinin bunu kabul etmesini ister. Türkiye'nin bu olguyu reddetmesinin Avrupa Birliği üyeliğinin kesin engeli olduğunu açıklar. Türk hükümetine ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, özellikle modern Türkiye devletinin kurulması öncesinde Ermeni azınlığın maruz kaldığı soykırımın kamuoyu önünde kabulü ile, Türk toplumunun önemli bir parçasını oluşturan Ermeni azınlığa taze bir destek vermesi çağrısında bulunur" (211) şeklinde karar alıyordu. Avrupa Birliği Ermeni Soykırım tasarısını kabul etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce de kabulünü ister. Bu karar alınmadan da Türkiye Avrupa Birliği'ne üye olamaz.

Avrupa Parlamentosu 24.10.1996 tarihinde;

"Dünyanın her tarafındaki milyonlarca Ortodoks Hıristiyan için Kostantinapolis'teki patrikhanesinin önemini göz önünde bulundurarak, Türk yetkililerine çağrıda bulunur." kararını almıştır (212). Avrupa Birliği, İstanbul şehrinin adını beğenmemektedir. Değiştirmiştir. Patrikhanenin Türkiye'den önemli olduğunu açıklamıştır.

Avrupa Parlamentosu 22.07.1999 tarihinde ise;

"Bay Öcalan'a verilen cezayı lânetler ve ölüm cezasını kullanılmasına kesin muhalefetini tekrarlar, Türkiye'yi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Bay Öcalan için alacağı karara uymağa çağırır. Bay Öcalan'ın idamının Avrupa'da güvenlik ve istikrar açısından önemli et-

kilerinin olacağına ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'yle bütünleşme sürecine zarar vereceğine inanır." kararını almıştır (213).

Şimdi düşünelim. Bu görüş ve kararlardan hangisi Türkiye'nin lehinedir. Bu kararlarda Türkiye'de işsizliğin önlenmesi, Türk tarım ve sanayi sektörünün gelişmesi, Türkiye'de milli gelirin artması ile ilgili bir tek husus var mıdır?

Avrupa Birliği üyesi devletlerin siyasilerinin ve Avrupa Birliği organlarının Türkiye ve Türk milleti aleyhine verdiği demeç ve kararlar çoğaltılabilir. Benim bu noktada devletimden talebim üye devlet yetkililerinin ve Avrupa Birliği organlarının Türkiye ve Türk milleti hakkında verdiği lehte ve aleyhte olan kararları, istekleri bir kitapta toplayarak Türk milletinin hizmetine sunulmasıdır. Böylece Türk vatandaşları Avrupa'nın Türkiye hakkındaki düşüncelerini daha kapsamlı olarak öğrenmek ve bilmek hakkına sahip olacaktır. Bu benim, bizlerin en tabii insan hakları içindedir. (Böyle bir talebin asla hoş karşılanmayacağını ve asla yerine getirilmeyeceğini biliyorum).

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında Bir Ortaklık Yaratan Anlaşmanın 27. Maddesinin 2. Fıkrasının uygulanmasına ilişkin olarak 22 Nisan 1965 tarihinde Topluluk ile Türkiye arasındaki ilişkilerden doğan bütün sorunları görüşecek olan Ortaklık Parlamento Komisyonu kurulmuştur (214).

Türkiye'den, Karma Parlamento Komisyonu'na katılan Milletvekilleri, Avrupa Birliği'nde Türkiye aleyhine olan, Türkiye'yi rencide eden beyanat, karar ve tavırlar karşısında acaba ne yapmışlardır? Bu beyanatlar konusunda toplumumuz niçin bilgilendirilmemiştir? Hani nerede kaldı şeffaflık, nerede kaldı toplumun bilgilendirilmesi? Acaba bu konuların, Türk milleti tarafından duyulmaması, bilinmemesi mi istenilmektedir?

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile:

Karşılıklı ticarette malların giriş ve çıkışında vergi ve miktar kısıtlamasının kaldırılacağı,

Üye ülkeler arasında kişilerin, malların ve hizmetlerin serbestçe dolaşacağı,

Tarım alanında ortak politikalar oluşturulacağı,

Ödemeler dengesinin düzeleceği,

İstihdamın artırılacağı ve işçilerin hayat seviyesinin yükseltileceği,

Yerli kaynaklar yaratılacağı,

inancı ve ümidi ile Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır. Şimdi düşünelim. Bugün tartışılan Avrupa Birliği konularında bu hususlar tartışılıyor mu? Peki niçin tartışılmıyor?

Avrupa Birliği ile yapılan antlaşmaların tamamı da Türk toplumu bilgilendirmeden, toplumda tartışılmadan imzalanmıştır. Avrupa Birliği konusunda vatandaşlarımız bilgilendirilmek bir tarafa, yanlı ve yanlış bilgilendirilmiş ve yönlendirilmiştir.

Bu yönlendirmeler sonucunda iş arayıp bulamayanlar Türkiye Avrupa Birliği'ne girsin ben de Avrupalı gibi her ay işsizlik sigortası alayım diye beklemektedirler. Türkiye Avrupa Birliği'ne girsin ben de gidip Avrupa'da çalışayım diye beklemektedirler. Vatandaşlarımızın beyinleri yıkanmıştır.

Diğer bir husus bugün, işgücünün serbest dolaşımını bir tarafa bırakınız. Avrupa Birliği ülkelerinde çalışan bölünmüş Türk aile fertlerinin birleşmesine bile zorluk çıkarılmaktadır. Bu nasıl ortaklık anlaşmasıdır? Avrupa Birliği üyesi ülkelerden herhangi birinde çalışan bekar Türk işçisi Türkiye'deki bir bayanla evlendiğinde eşini çalıştığı ülkeye ne kadar sürede götürebilmektedir. Nerede kaldı insan hakları? Pasaport sahibi Türk vatandaşları Avrupa Birliği ülkelerine gitmek için günlerce vize almak için elçilikler önünde kuyrukta bekletilmektedir. Yeşil pasaport sahibi Türk Kamu Görevlileri Avrupa Birliği ülkelerinin gümrüklerinde sudan sebeplerle bekletilmektedirler. Yeşil pasaport sahibi olunsa dahi bazı ülkeler vize istemektedirler. Bu nasıl ortaklık anlaşmasıdır? Nerede kaldı uluslararası karşılıklı eşitlik ilişkisi?

Avrupa Birliği ile imzalanan Mali Protokolleri, protokollerin geçerli olduğu dönemler ve yapılacak yardımların miktarları konu başında çizelgede gösterilmiştir. Ancak;

"1982-1986 dönemini kapsayan ve toplam 600 milyon Euro'luk yardım öngören IV. Mali Protokol Yunanistan vetosu nedeniyle kullanılamamıştır (215). **Gümrük Birliği sonrası (1996-2000) "Özel Eylem Programı, bütçe kaynaklarından öngörülen bu yardım 375 milyon Euro hibe, 750 milyon Euro krediden oluşmaktadır. Hibe ile ilgili olarak Komisyon tarafından hazırlanmış olan yönetmelik Yunanistan'ın vetosu nedeniyle yasallaşamamıştır. Aynı şekilde AYB kredisi (Türkiye'nin rekabet gücünün iyileştirilmesi için) olarak öngörülen 750 milyon Euro, AYB Governörler Kurulu'nda Yunanistan Maliye Bakanı'nın vetosu nedeniyle kabul edilmemiş ve uygulanmamıştır** (216).

İşte, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesini istediği iddia edilen Yunanistan'ın tavrı da budur. Türk ve Yunan Başbakanları, Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları dostluk gösterisi yaparlar ama Yunanistan niçin böyle bir tavır ve tutum içindedir diye sormazlar!

"1983-1995 döneminde AB ise birçok taahhüdünü yerine getirmemiştir. Şöyle ki, a) IV. Mali protokolü işletmemiştir. b) 1986 işgücü serbest dolaşım şartını ortadan kaldırmıştır. c) Tekstilde Türk ürünlerine karşı kota sistemini sürdürmüştür. d) Türk ihracatına karşı, özellikle son yıllarda anti damping uygulamalarını yaparak, Türk ihracatının zarar görmesine neden olmuştur" (217). Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkeleriyle yaptığı ticaretle 1992-1995 yıllarında, ticaret açığı –16,4 milyar dolar iken, tek taraflı Gümrük Birliği Antlaşmasının imzalandığı, 1995 yılından itibaren beklenenin aksine ticaret açığı büyümüştür. 1966 - 2000 yılları dış ticaret açığı – 53,9 milyar dolardır (2186).

Halbuki Katma Protokolün 60. maddesinin 1. fıkrası Türkiye'nin, 2. fıkrası Topluluk üyesi bir veya birkaç devletin ticaretten zarar görmesi halinde korunma önlemlerini almasına yetki veriyordu. Avrupa Birliği bu yetkisini kullanmamıştır. Türkiye ne yapmaktadır?

Gümrük Birliği Antlaşması imzalandığında yapılan propaganda taarruzunu hatırlayalım. Törenlerle kutlanıldı. Piyasalarda her türlü malın bol ve ucuz olarak bulunacağı, ihracatımızın artacağı, Türkiye'ye yabancı sermaye geleceği söylenildi. Türkiye'deki görünüşü bu idi.

"Olayın Avrupa'dan görünüşü hiç de Türklerin bayram yapmasını gerektirecek gibi değildi. Büyük bir pazarı çok kolay elde etmenin şaşkın sevincini yaşayan Avrupalılar, bir yandan kazançlarının muhasebesini yaparken diğer yandan anlaşmanın kendilerine verdiği haklara dayanarak Türkiye'den isteyecekleri siyasi ödünleri belirliyorlardı. Uğruna savaşlar çıkarılan uluslar arası pazar edinme gereksinimi Türkiye'de çok kolay giderilmiş, üstelik Türkler bunu bayram yaparak kabullenmişti" (219).

Gümrük Birliği Antlaşmasının kutlanılma şekli bize tarihte Tanzimat Fermanı'nın kutlamalarını hazırlatmaktadır.

Avrupa Parlamentosu Gümrük Birliği Protokolü'nün onaylanmasından 34 gün önce 1995'te şu kararı almıştır. **"Gümrük Birliği Protokolü AB'ye büyük yararlar sağlayacaktır. Türkiye'ye ihracat artacaktır. Tekstil gibi AB'nin duyarlı olduğu sektörlerde, AB'nin elinde gerekli önlemler vardır. Gümrük Birliği Protokolü bu olanağı AB'ye vermek-**

tedir. Gümrük birliğine sokulmuş bir Türkiye ile Kıbrıs sorunu daha kolay çözülür" (220). Bu düşünce ile Osmanlı İmparatorluğu'nun 1838'de Serbest Ticaret Anlaşması imzalaması sonrasında İngiliz ve Fransız elçilerinin söyledikleriyle ne kadar uyuşmaktadır.

Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak kurulan birlik, 1987 yılında imzalanan Tek Avrupa Senedi ile Avrupa Topluluğu, 1991'de imzalanan ve 1 Ocak 1993'de yürürlüğe giren Maastrich Anlaşması ile de Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. Avrupa Birliği de siyasi ve ekonomik konfederasyon haline gelmiştir.

Üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilmesi için kabul edilen ve uyulması gereken ekonomik değerler ise,

1. Toplulukta en düşük enflasyona sahip (en iyi performans gösteren) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalaması ile ilgili ülke enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.

2. Üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı %60'ı geçmemelidir.

3. Üye ülke bütçe açığının GSYİH'sına oranı %3'ü geçmemelidir.

4. Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranı 2 puandan fazla aşmamalıdır.

5. Son 2 yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmiş olmamalıdır (221).

şeklinde kabul edilmiştir. Şimdi düşünelim. Maastrich Ölçütleri Avrupa Birliği tarafından 1993 yılında yürürlüğe konulmuştur. Bu ölçütler yerine getirilmeden Avrupa Birliği'ne üye olunamazdı. 1995 yılında devalüasyon yapılmış, Gümrük Birliği'ne girilmiş Avrupa Birliği'ne girdik denilmiştir. 2001 yılında devalüasyon yapılmış Avrupa Birliği'ne giriyoruz denilmiştir.

Türkiye'nin 2003 yılı ekonomik durumunu Maastrich ölçütlerine göre incelediğimiz taktirde hangi sonuçlarla karşılaşırız?

1. Avrupa Birliği ülkelerinde en düşük enflasyon oranını %2 olduğunu göz önüne alırsak, Türkiye'de yıllık enflasyon oranının 1,5 puan fazlası ile %3,5 olmalıdır. Türkiye'de enflasyon oranı hedefi %12'dir. Ayrıca, ücretlilerin ücretleri düşük tutularak, iç tüketimi azaltıcı tedbirler alarak enflasyon düşürülebilir. Ama; bu tür uygulamalar sonucu düşürülen enflasyonun kalıcı olabilmesi için ücretlilerin ücretlerinin artırılmaması

gündeme getirilecektir. Bu sebeple tek başına enflasyonun düşürülmesi ekonominin iyiye gittiğini göstermez.

2. Türkiye'nin 2003 yılı devlet borçları 285 milyar dolar. GSYİH'sı 238 milyar dolar olduğuna göre,

Devlet borcu GSYİH'sının % 60'ını geçmemesi gerektiğine göre bu borç karşısında milli gelirin en az 466,6 milyar dolar olması gerekir.

Veya GSYİH'sı 238 milyar dolar olduğuna göre bu milli gelir karşısında devlet borçlarının 142 milyar dolar olması gerekir.

3. Devlet bütçesinde gelir 100.2 katrilyon TL., gider 141 katrilyon TL olduğuna göre bütçe açığı 40.7 katrilyon TL'dir (222).

Bütçe açığının GSYİH'sına oranı % 11.4'tür. Avrupa Birliği'nce kabul edilen değerin 3.8 katıdır.

4. Avrupa Birliği ülkelerinde yıllık faiz oranı %4 mertebesindedir. Türkiye'de faiz oranının %2 fazlasıyla, %6 olmalıdır. Türkiye'de faiz oranı bugün için ortalama %25'tir.

Türkiye'yi yönetenler ekonomimizin düzeltilmesi için Avrupa Birliği'ne girilmesi için gerekli tedbirlerin alınması yerine devlet borçlarını artırdılar, faizleri yükselttiler, devalüasyon yaptılar. Bir taraftan Avrupa Birliği'nin ekonomik ölçütlerine zıt uygulamalar yaptılar. Diğer taraftan Avrupa Birliği'ne katılmak için yarışa girdiler.

Bu bir çelişki değil midir? Evet bu bir çelişkidir. Bu çelişki millet tarafından fark edilmeye başlanılmıştır.

Türkiye, Maastrich ölçütlerini yerine getirmeden Avrupa Birliği'ne giremez. Peki; Türkiye Maastrich ölçütlerindeki ekonomik şartları hangi tarihte yerine getirebilir veya getirilecektir?

İşte Avrupa Birliği konusunda öncelikle düşünülmesi ve cevaplandırılması gereken konulardan birisi de budur.

Avrupa Birliği'ne girmek isteyen Türkiye'de, Avrupa Birliği'nin kuruluş anlaşması, Türkiye ile imzalanan Ortaklık Yaratan Anlaşma ile Anlaşma eki Protokollerin amaç ve ilkeleri unutulmuştur. Maastrich ölçütleri unutulmuştur. Gündeme getirilen ve tartışılan tek bir konu vardır. O da 21-22 Haziran 1993'de Kopenhag zirvesinde karar alınan Kopenhag Ölçütleri ve ölçütler içinde de siyasi şarttır. Ayrıca bu şartlar iddia edildiği gibi sadece siyasi şartlar olmayıp siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere üç grupta toplanmıştır (223).

1. Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların istikrarının gerçekleştirilmesi.

2. İşleyen bir pazar ekonomisinin varlığının yanı sıra Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısına karşı koyma kapasitesine sahip olması.

3. Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına uyma dahil olmak üzere üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabiliyetine sahip olması.

şartlarıdır. Şimdi düşünelim;

Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupalı devletler ile imzaladığı Lozan Barış Anlaşması'nda azınlıklar konusu görüşülmüş ve ülkemizdeki Müslüman olmayan vatandaşlarımız da azınlık kapsamına alınmıştır. Kopenhag ölçütleri içinde **"azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların istikrarının gerçekleştirilmesi"** hususu vardır. Lozan Barış Anlaşması kapsamı dışında Türkiye'de yeni azınlıklar ortaya çıkarılmak mı istenilmektedir? Hayır ise; azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların istikrarının gerçekleştirilmesinden ne anlamalıyız?

Evet; Avrupa Birliği Türkiye'de yeni azınlıklar tanımı kabul edilmesini istiyor. Türkiye'de birileri de Avrupa'nın bu isteğini kabul ediyor. Bu konunun açıkça bilinmesi gerekir.

Bu kabul burada duramaz, Kopenhag Ölçütlerindeki bu maddesinin yeni çıkarılacak kanunlarla desteklenmesi gerekmektedir. Türkiye Avrupa Birliği'nin siyasal birliğine uymak için milli bütünlüğünü zedeleyen, yaralayan hangi kanunları çıkaracaktır. Unutmayalım. Tanzimat Fermanı Avrupalıların isteğine cevap vermediği için Islâhat Fermanı ilan edilmişti. Daha sonra da Avrupalılar bu fermanların gereğinin yerine getirilmediği gerekçesi ile Osmanlı'nın iç işlerine karışmışlardı.

Kopenhag Ölçütleri ve uyum yasaları kapıyı aralamıştı. Bu gidişin sonucu batılıların Osmanlı İmparatorluğu'na azınlıkların korunması bahanesi altında yaptıkları baskıların benzeri baskıların, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerine uygulanması sonucunu ortaya çıkaracaktı. Nasıl olacaktı?

Türkiye, 1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini 1950 Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesini kabul etmişti. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi eki olan 1983

tarihli 6 sayılı protokolde gündeme getirilen ölüm cezasının kaldırılması hususunu ise kabul etmemişti (224).

Türkiye'de Kopenhag Ölçütleri olarak sadece siyasi şartlar, siyasi şartlar içinde de öncelikle ölüm cezası gündeme getirilmiştir. 15 yıl devletle çarpışan ve 30 bin kişinin ölümüne sebep olan PKK'nın elebaşısının idam cezasının kaldırılması konusunun gündeme gelmesi de başta şehit ailelerini, yakınlarını, güvenlik görevlilerini, geçmişi hatırlayanları, beni rencide etmiştir.

Meclisimiz idam cezasını kaldırmıştır. Dost bildiğimiz ülkelerin desteği ile Türkiye'yi bölmek isteyen; güvenlik güçlerine, vatandaşlara, eğitim hizmeti veren öğretmenlere, sağlık hizmetleri veren sağlık personeline, bayındırlık hizmeti veren işçi ve teknik elemanlara saldıran, katleden sonuçta Türkiye Devleti'ne başkaldıran, savaş açan eşkıya başına af yolu açılmış oldu. 30 bin kişinin hayatına, 100 milyar dolar maddi kayba sebep olan terörist başının Avrupa Birliği istiyor diye idamdan kurtarılması sonucunu veren idam cezasının kaldırılması teröristlere cesaret Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yeni talepler dayatmasına sebep olacağı belliydi.

Olayın ölüm cezası çağdışıdır görüşü ve savunması ile açıklanması da mümkün görülmemektedir. Öcalan Türkiye'ye getirilince Türk milletine niçin şehitlerin kanı yerde kalmayacak, mahkeme edilecek ve cezasını çekecektir diye beyanatlar verilmiştir. Diğer bir husus terörist başı Öcalan'ın idam dosyası teamüllere aykırı, hukuka aykırı olarak Meclis gündemine alınmamıştır.

Şu konuyu çok iyi düşünmemiz gerekmektedir. Terörist başının idam cezasından kurtarılmasını isteyenler ile idam cezasını ortadan kaldıranların savundukları, dayandıkları bir diğer husus "Türkiye'de 1984 yılından beri idam cezası uygulaması yoktur" iddiaları idi. Türkiye Cumhuriyeti kanunlarında idam cezası var iken, mahkemelerin hüküm verdiği idam cezasını uygulamamak suç değil miydi? Suçtu. 1984 yılından beri hukukun verdiği idam cezasını uygulamamak suçtu. Çünkü yargı kararları yerine getirilmemiştir. 1984 yılından beri Türkiye'de idam cezası uygulanmıyor iddiası, 1984 yılından beri Türkiye'de hukukun verdiği karar yerine getirilmiyor demek idi. Uygulama bu şekilde olmuştur. Diğer taraftan da hukukun üstünlüğünden bahsedilmiştir. Burada idamı savunmuyorum, bu olaylar olurken Türkiye'nin 28 Mayıs 1983 tarihli, 6 sayılı Strazburg Protokolü'nü imzalamadığı için protokol hükümlerine uymak zorunda olmadığını tekrar hatırlatmak istiyorum.

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kişisel müracaat hakkını tanımıştır. "Bu sebeple beklenildi" savunmasına karşılık Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmamıştır. Meclis tarafından onaylanmayan anlaşma niçin ve nasıl yürürlüktedir diye sorabilirim. Sormamız gerekir. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında ortaklık yaratan anlaşmaya aykırı olarak, "Türklere Avrupa'da serbest dolaşım hakkı tanınmıyor. Bu anlaşmaya niçin ihtiraz edilmiyor" diye sorabilirim. Sormamız gerekir.

Ben burada ölüm cezasının niçin kalktığını sorgulamıyorum. Avrupa Birliği'nin Türk hukuk sistemi üzerindeki baskın durumunu belirtmek istiyorum. Ölüm cezasının kaldırılmasının medeni bir ülke olmanın gereği olmadığını da biliyorum.

Bir ülkenin kanunlarında ölüm cezasının bulunması o ülkenin medeni bir ülke olmadığını göstermediği gibi, ölüm cezasının olmaması da o ülkenin medeni bir ülke olduğunu göstermez. Amerika Birleşik Devletleri'nin bir çok eyaletinde hâlâ hem de değişik metotlarda yerine getirilen ölüm cezası vardır. Amerika Birleşik Devletleri medeni bir ülke değil midir? Türkiye'nin dostu ve stratejik ortağı değil midir?

Bilindiği gibi 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de ikiz kulelere saldırıda bulunulmuştur. Bu saldırıda 2823 civarında can, 20 milyar dolar civarında mal kaybı olmuştur. Bu saldırıyı yapanlar için General Schwartzkopt "Onları affetmek Allah'ın işi, ama onları Allah'a kavuşturmak bizim işimizdir" demiştir. Amerikalılar insan hayatını önemsemiyorlar mı? Yoksa hiçbir suç yapanın yanına kâr kalmaz demek mi istemiştir? Yoksa medeni devlet suçluları cezalandırır demek mi istemiştir?

Türkiye, PKK terör örgütü ile mücadele ederken bu örgütün kullandığı silah ve mühimmat dost bildiğimiz Avrupa devletleri menşe ili olduğu anlaşılmıştır. Terörist başına Yunanistan pasaport vermiştir. Avrupa Birliği omurga üye devletlerinden birisi olan Almanya benim silahlarımı PKK'ya karşı kullanamazsınız diyerek niyetini göstermiştir. Avrupa Birliği üyeleri PKK ad değiştirip KADEK adını alıncaya kadar PKK'yı terör örgütü ilan etmemiştir.

Yine Almanya'da, Türkiye'de Anadolu Federe İslam Devleti kurduklarını ilan edenler ortaya çıkmıştır. Adına dikkat edelim, hem İslam devleti hem de federasyon olunacak. Türkiye'nin hem rejimine hem de milli devlet felsefesine başkaldıranlar Alman devleti tarafından himaye görmüşlerdir. Suçun sebebi ne olursa olsun bağımsız Türk Mahkemeleri ta-

rafından yargılanmış suç işledikleri kanıtlanmış suçlular Avrupa Birliği ülkelerine veya Amerika Birleşik Devletleri'ne kaçıyorlar. Türkiye bu suçluların iadesini talep ediyor, talebi dikkate alınmıyor. Nerede kaldı dostluk, nerede kaldı hukuka saygı, nerede kaldı suçluların iadesi anlaşmaları, nerede kaldı uluslararası eşitlik ilkesi.

Avrupa Birliği Parlamentosu, ortaklık sözleşmesindeki amaç ve ilkelere uygun olarak, Türkiye'nin ekonomisinin iyileştirilmesi ile ilgili hiçbir karar almamıştır. Buna karşılık Avrupa Birliği üyesi devletlerin siyasilerinin ve Avrupa Birliği organlarının Türkiye Devleti ve Türk milleti aleyhine tutum, davranış, demeç ve kararları çoğaltılabilir.

Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri nasıl sonuçlanabilir? Türkiye Avrupa Birliği'ne alınır mı?

Almanya'nın eski Başbakanlarından Helmut Schmitt 8 Nisan 2000 tarihli bir toplantıda **"Avrupa'nın geleceğinde ne olursa olsun 70 milyon Türk vatandaşını Avrupa içinde serbestçe dolaştıramayız. Avrupa'nın İran, Irak, Suriye gibi ülkelerle sınır komşusu olmasını kabul edemeyiz."** demişti. Bu görüşün anlamı "Türkiye Avrupa Birliğine girse bile bu milleti, bu nüfusu ve bu sınırları ile girmeyecektir" demektir. Türkiye'nin ülkesi ve milleti ile bir ve bütün olarak kalması istenilmemektedir. Bu istek küreselleşme felsefesine de uygundur. Eğer benim yanıldığımı söyleyen olursa, bu taktirde bu sözün ne anlama geldiğinin açıklanması gerekmektedir.

Kim ne derse desin, Avrupa Birliği aynı zamanda bir Hıristiyan Birliğidir. Roma Antlaşması ile kabul edilen Avrupa Birliği bayrağında, 12 Havariyi temsilen 12 yıldızlı bayraktır. Üye devlet sayısı 6 iken de, üye devlet sayısı 25 iken de yıldız sayısı 12 dir. Çünkü Havari sayısı değiştirilemez.

Diğer tarafta Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu'da sınırları yeniden çizmek isteği vardır. Büyük Ortadoğu projesi vardır. Türkiye'de de Avrupa'ya gireceğiz beyanları vardır. II. Körfez Savaşı sırasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Başkanı, Türk siyasilerin yüzüne karşı Avrupa Birliği mi kaldı demiştir. Kime inanmamız gerekiyor?

Türkiye Avrupa Birliği'nin karar merkezinde değildir. Kararlara katılamaz, ama varılan kararlara uymak mecburiyetindedir. Tek taraflı Gümrük Birliği Antlaşması imzalanmıştır. Avrupa Birliği'nin kararları dışında üçüncü ülkelerle serbest ticaret yapmak hakkı yoktur.

Avrupa Birliği, Türkiye'yi tek taraflı Gümrük Birliği Anlaşması ile kendisine bağlamıştır. Türkiye'yi ekonomik krizden kurtarmak gibi, Tür-

Türkiye'de işsizlik meselesini çözmek gibi gayesi de olamaz. Türkiye'de birilerinin sözde Türkiye'yi demokratikleştirmek, küresel düzene uymak, serbest piyasa ekonomisi uygulamak (batının ürettiği her mal Türkiye'ye girecek, Türk ihraç mallarına ise kota konulacak) ve medenileştirmek projesi vardır.

Avrupa Birliği'nin de Türkiye ile ilgili projesinin olması tabii bir sonuçtur. Bu proje içinde;

Birincisi; Türkiye'ye özelleştirme yaptırarak Türkiye'nin ekonomisine el koymak istemektedirler.

İkincisi; Demokratikleşme adı altında Türkiye'de yeni azınlıklar ortaya çıkarmaktır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerine Osmanlı İmparatorluğu'na azınlıkların korunması bahanesi altında yaptıkları baskıların benzeri baskıları yapmaktır. Doğrudan içişlerimize karışmaktır.

Üçüncüsü; Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerinin kararlarını tanımayarak, Türk hukuk sistemini sonuçta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı geçersiz kılmaktır. Türkiye'den siyasi taleplerde bulunarak Lozan Barış Antlaşması'nın öcünü almak, Sevr Antlaşmasını tanımayan TBMM'ne milli devleti tasfiye ettirecek kanunları çıkarmak için baskı yapacaklardır.

Bugün yapılanlar da budur. Türkiye Avrupa Birliği'nin karar merkezinde olmayan Avrupasız yaşayamayan, Avrupa'ya bağımlılığı her geçen gün artan Avrupa Birliği'nin isteklerini yerine getiren bir manda ülke haline gelmektedir.

Türkiye'de iktidar değişmiştir. Avrupa Birliği üyesi devletlerin kapılarında dolaşılmıştır, yalvarılmıştır. Hatta Amerika Birleşik Devletleri'nden bu konuda siyasi destek istenilmiştir. Geçmişte içte ve dışta Türkiye'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı faaliyetlere karşı suskun ve sessiz kalan kişi, dernek ve vakıflar Avrupa Birliği konusunda Türk milletini yönlendirmek için çeşitli girişim ve çalışmalar yapmışlardır. Gazete ve dergilere ilanlar vermişlerdir.

Peki, bu gayretlerin Avrupa'ki sonucu ne olmuştur?

Müzakere tarihi yerine gerekli şartların yerine getirilmesi kaydıyla Aralık 2004 tarihinde yeniden görüşme kararı alınmıştır. Müzakere tarihi verilip verilmeyeceğine Aralık 2004'de karar verilecektir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne sanal adaylığı devam etmektedir. Türkiye müzakere tarihi için gün beklemektedir. Müzakere tarihi verilse dahi ne ifade eder? Müzakere tarihinin alınması Avrupa Birliğine girmek demek değildir.

Müzakereye başlamak ta Avrupa Birliği'ne girmek demek değildir. Tekrar hatırlayalım, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği 1989 yılında reddedilmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği konusunda, AB Komisyonu üyesi Verheugen;

[Şimdi, önümüzdeki yıl neler yapabileceğimize bakacağız. 2004 yılı için bir çok ihtimal var. Komisyon olarak sadece rapor tutmuyoruz; aynı zamanda da tavsiyelerde bulunuyoruz. Türkiye'ye yönelik bulunacağımız tavsiyeler arasında birinci ihtimal şu olabilir:

Çok olumlu ve güzel gelişmeler var. Görüşmelere başlanabilir. İkinci ihtimal ise "Çalışmalar yeterli değil' denilerek, yeni bir süre verilebilir. Üçüncü olarak ise Türklere, bu şekilde devam etmenin anlamlı olup olmadığı sorulabilir. Ama Türkler bu konuda kendilerini dışlanmış hissediyor. Bana göre en ideali hep bir ağızdan, her iki tarafı da zor duruma sokmadan Türkiye'nin tam üyeliği dışında bir çözüm yolu aradığımızı söylemek olacaktır. Bu noktaya gelip gelemeyeceğimizi bilemiyorum ama, bana göre en ideal çözüm bu olur. Çünkü ben Türkiye'nin tam üyeliğine inanmıyorum. Aslında bunu Türkler de çok iyi biliyor. Ancak Türkler de 'Biz buna rağmen, AB perspektifini kaybetmek istemiyoruz"] (225) diyorlar açıklamasını yapmıştır.

Verheugen, Türkiye'ye tavsiyelerde bulunuyoruz (talimat veriyoruz) Türkiye yerine getiriyor. Biz Türkiye'nin tam üyelik dışında Avrupa Birliği himayesinde kalmasını istiyoruz demektedir.

Avrupa'dan, batıdan Türkiye aleyhine verilmiş beyanat ve kararlar çoğaltılabilir. Misaller artırılabilir. Ne yazık ki, Türkiye Devleti ve Türk milleti aleyhindeki bu tutum ve davranışlar karşısında suskun kalınmıştır. Türkiye'de bazı kişi ve kuruluşlar tarafından bu konular kapatılmıştır. Ayrıca;

24 Mart 2001 tarihli resmi gazetede "Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar", Bakanlar Kurulu kararı yayınlanmıştır. Gerekçe olarak ta, Ulusal Program kabul edilirse, Avrupa Birliğine girmek için hemen görüşmelere başlanılacaktır denilmiştir.

Ulusal Program, Türk ulusunun tamamını ilgilendirmektedir. Ancak, toplumda tartışılmamıştır. Hatta Meclisteki muhalefetin görüşü dahi alınmamıştır. Niçin? Daha sonra yukarıda açıklanan konular bir bir gün-

deme gelmeye başlanınca " Biz Avrupa Birliği'ne haysiyetli olarak girmek istiyoruz" denilmeye başlanılmıştır.

Peki; Avrupa Birliği'nin kuruluşu ve işleyişi ile ilgili mevzuat (1957 Roma Antlaşması) mı değiştirilecektir? Mutabakatları mı değiştirilecektir? Nasıl değiştirilecektir? Avrupa Birliği'ne haysiyetli olarak nasıl girilecektir?

Avrupa Birliği'nin Türkiye ile ilgili düşünceleri azda olsa, bir şekilde gündeme getirildiğinde Türkiye Devleti ve Türk milleti ile ilgili konuşma yapanların siyasi görevleri ve mevkileri unutularak "bunlar kişisel beyanatlardır", Avrupa Birliği Parlamentosu kararları içinde "bu kararların yaptırım gücü yoktur" gibi söyleyeni ve söylenileni önemsemediklerini gösteren açıklamalar yapılmıştır, yapılmaktadır.

Avrupa Birliği Parlamentosunun aldığı kararlar önemli değilse, Avrupa Birliği Parlamentosunun Türkiye ile ilgili yazacağı ilerleme raporlarında, "acaba ne yazılacak" diye, niçin merakla beklenilmektedir?

Avrupa Birliği'ne girebilmek için Avrupa Birliği Üyesi devletler ziyaret edilmektedir? Bu ülkelerin yöneticilerine "bizi de aranıza alın" diye adeta yalvarılmaktadır. Devletimiz aleyhine verilen beyanatların niçin verildiği konusunda bir araştırma yapılmamaktadır. Beyanatı verenlere "ne demek istiyorsunuz?" diye sorulmamaktadır

Avrupa Birliği'ne taraftar olmayı veya Avrupa Birliğine karşı olmayı bir tarafa bırakalım. Yukarıda ki açıklamalardan görüldüğü gibi, Avrupa Birliği yanlılarının, Avrupa Birliği ile ilgili konularda ilere sürdükleri fikirlerin hiç birisi doğru değildir. İleri sürülen fikirlerin, hiç birinin ekonomik, siyasi ve kültürel dayanağı da yoktur.

O halde Türk milleti, acaba niçin yanlı ve yanlış bilgilerle yönlendirilmektedir?

7 NELER SÖYLENİLDİ? NELER TARTIŞILDI?

Türkiye sosyal ve ekonomik gelişmesini tamamlayamamıştır. 1938'den beri, her iktidar döneminde de bütçe açığı, dış ticaret açığı vermiştir. Bu açıklarını kapatmak için de para basmıştır, borç almıştır. Aldığı borçları verimli yatırımlarda kullanmamıştır. Devletin kaynakları heba edilmiştir.

Talan edilmiştir. Türk milletinin kendine güvenme duygusu, devletine güvenme duygusu zayıflatılmıştır. Topluma batıya hayranlık duygusu aşılanmıştır. Bu konular, belgeler, sayısal değerler ve örnekler ile açıklanmıştır. Ne yazık ki; gündemde olması, tartışılması gereken bu konular gündemden düşürülmüştür. Gerçekler toplumdan saklanmıştır. Gündeme başka konular getirilip tartışılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda küreselleşme ve Avrupa Birliği üyeliği uğruna Amerika Birleşik Devletleri ile stratejik ortaklık adına, dış telkin ve baskılara karşı durulmaması, Türk milleti aleyhine verilen beyanatlara, takınılan tavırlara tepki gösterilmemesi sağlanmış milli devletimiz ve bağımsızlığımız tartışılır hale gelmiştir. Daha da önemlisi yönetim erkini ele geçirmek ve elde tutmak uğruna, milli gelirden daha fazla pay kapmak uğruna, itibar kazanmak, şan, şöhret sahibi olmak uğruna, M. Kemal Atatürk'ün Gençliğe Hitabesinde belirttiği gibi batılı emperyalistlerin siyasi emelleri ile içeride bazılarının tavır ve davranışları uyumlu hale gelmiştir.

Her devletin bir kuruluş felsefesi vardır. Kuruluş felsefesi olmayan devlet olamaz. Kuruluş felsefesine sadık kalmayan bir devlet de ayakta duramaz. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesi daha önce açıklanmıştır.

Türkiye'de bazı aydınlarımızın ve siyasilerimizin Türkiye Devleti'nin kuruluş felsefesinden "Resmi ideoloji" diyerek küçültücü ifade kullanmalarını anlamak mümkün değildir. Bu noktada şu soruların cevaplandırılması gerekir.

Resmi ideoloji demekle ne söylenilmek istenilmiştir? İstenilmektedir? Açık seçik belirtilmesi gerekir. Çünkü, tek bir ideoloji vardır. O da devletimizin kuruluş felsefesidir.

Türkiye Cumhuriyeti hariç dünyanın hangi ülkesinde o ülkenin bir vatandaşı böyle bir tavır gösterebilirdi?

Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamakla görevli olan kurum, kuruluş ve aydınların ekseriyeti bu tür bir görüş karşısında tavır almamışlardır, gerekli tepkiyi göstermemişlerdir. Sessiz kalmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı forsunda ortada güneş, Türkiye Cumhuriyetini ve çevresinde geçmişteki Türk Devletlerini temsil eden 16 yıldızdır. Tarih bütünlüğünü temsil eder. Hal böyle iken, Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı Devleti'nin bir kısım borçlarını da ödemiş olmasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti köksüz bir devlettir diyebilenler çıkabilmiştir.

Bilim adamları, Anadolu – Transkafkasya – Mezopotamya üçgeninin 7.000 yıllık Türk kültürü izleri ile dolu olduğunu ifade etmektedirler.

M. Kemal Atatürk 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasıyla ilgili konuşmasında "Efendiler! Bu dünyayı beşeriyette asgari yüz milyonu mütecaviz nüfustan mürekkep bir Türk millet-i azimesi vardır ve bu milletin saha-i arzdaki vüsatı nispetinde saha-i tarihte de bir derinliği vardır" (226) diyerek Türk milletinin tarih boyunca yeryüzünde varolduğuna işaret ediyordu.

Türk Milleti tarihin en eski milletlerinden biridir. Düzenli olarak kurulan Türk ordusunun kuruluş tarihi M.Ö. 209 yılı olarak kabul edilmiştir. Bu tarihi gerçeklere rağmen bin yıllık Türk tarihinden bahsedenler ortaya çıkmıştır.

Malazgirt Savaşı'nda, Bizans ordusu içinde bulunan, daha önce Anadolu ve Balkanlar'a gelmiş olan Türk boylarından askerlerin Alparslan'ın ordusuna katıldığını ya bilmemektedirler ya da bilerek gözden kaçırmaktadırlar.

M. Kemal Atatürk yine 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması ile ilgili olarak yaptığı konuşmada "Türkler on beş asır evvel Asya'nın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyatına tecelligâh olmuş birer unsurdur. Sefirlerini Çin'e gönderen ve Bizans'ın sefirlerini kabul eden bir Türk devleti, ecdadımız olan Türk milletinin teşkil eylediği bir devlet idi" (227) demişti. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile beraber Türk cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazandılar.

M. Kemal Atatürk 1 Kasım 1937'de TBMM'nin beşinci dönem, üçüncü toplantısını açarken, "Türk Tarih ve Dil Kurumlarının, Türk millî varlığını aydınlatan çok kıymetli ve önemli birer ilim kurumu mahiyetini aldığını görmek hepimizi sevindirici bir hadisedir" (228) demişti. Emperyalizmin saldırıları karşısında milli kültürün, dilin ve tarihin önemi bugün çok daha iyi anlaşılmaktadır.

Tarih bilimine aykırı olarak bin yıllık Türk tarihinden bahsedenler karşısında M. Kemal Atatürk'ün kurduğu Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları'nın önemi çok daha iyi anlaşılmaktadır.

İktisadi plan, kıt kaynakların en verimli şekilde kullanılması için önceliklerinin tespitidir. En kötü planın plansızlıktan iyi olduğunun bilinmesinin yanında, plansız kalkınmanın mümkün olmadığı da bilinmektedir. 1960'lı yıllarda ülkemiz planlı kalkınma dönemine girmiştir. Üniversite yıllarımda 1965 yılında bazı siyasi parti yandaşlarının okul kantininde "plan değil, pilav istiyoruz" diye bildiri dağıttıklarını, basında da bu konunun tartışıldığını hatırlıyorum. Bugün 2004 yılında ortada ne plan var, ne de pilav vardır. Plan uygulanmasından vazgeçilmiştir. Sofradan pilav kalkmıştır.

Geçmişte, Türkiye'nin planlı kalkınmasına karşı çıkanlar bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu görüp de acaba pişmanlık duyuyorlar mı? Yoksa, istediğimizi elde ettik deyip yaptıkları çalışmalardan gurur mu duyuyorlar?

Türk Milleti'nin gündemi niçin yıllarca plan ve pilav tartışması ile meşgul edilmiştir? Acaba bugün uygulanan kamu mallarını satmak, tasfiye etmek planını uygulayacak ortamı yaratmak için mi bu konuda tartışmalar yapılmıştır?

1960'lı yıllarda Türkiye'de mevcutlara ilave olarak montaj dahi olsa yeni üretim tesisleri kurulurken, bu tür tesisler tartışmaya açılmış, tesisleri kuran girişimciler de komprador olarak suçlanmıştır. Bugün ise Türkiye'de yatırım yapması için yabancı komprador aranmaktadır. Geçmişte yerli girişimciye karşı olanlar bugün yabancı girişimciyi alkışlamaktadırlar. Bu tavır dahi birilerinin bir gerekçe ileri sürerek, yerli olan her şeye karşı tavır aldıklarını göstermeye yeterlidir. Türkiye çok partili demokratik sisteme geçerken, Türkiye'nin en liberal partisi olan ancak milli burjuvaziyi ve kalkınmayı hedef alan Milli Kalkınma Partisi'nin taban tutturulmamasının sebebi de bu olabilir.

Günümüzde yerli girişimcilerde Türkiye'deki tesislerini yabancı ülkelere taşımaktadırlar. Ülkesinde sermaye kıtlığı var iken, yerli girişimcisi yurt dışına kaçarken bu konunun sebebini araştırıp çözüm yolu bulamayan yöneticilerin yabancı girişimciyi davet etmesi ne kadar inandırıcı olabilir?

Türkiye'de sendikaların güçlü olduğu 1963-1980 yılları arasında, toplu sözleşmelerde verimlilik ilkesi düşünülmemiştir. Sadece ücret artışı gündeme getirilmiştir. Hatta bu tür davranışlar siyasiler tarafından "isteyin istediğiniz kadar" denilerek desteklenmiştir.

Günümüzde ise insanca yaşamak için gerekli olan miktardan az olan asgari ücrete ses çıkarılmamaktadır. Niçin?

Özelleştirme adına Kamu İktisadi Devlet Teşekkülleri haraç-mezat satılmaktadır. Satılan kuruluşlarda üretim durdurulmakta, işçiler, işten atılmaktadır. Ses çıkarılmamaktadır. İşçilerin sendika kurmasına müsaade edilmemektedir. Sendika kuranlar işten atılmaktadır. Niçin? Nerede kaldı insan hakları? 1946 yılında Milletlerarası Çalışma Teşkilatı'na üye olan 1949 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni kabul eden bir ülkede, küresel düzene uyum adı altında işçilerin sendikasızlaştırma politikalarının uygulanmasını nasıl açıklayabiliriz?

Türk köylüsünün durumu, tarım üretimi tartışılmıştır. Türkiye'de vaktinde tarım ve toprak reformu yapılamamıştır. 1950 yıllarından itibaren de köyden şehre göç özendirilmiştir. Köyden şehre gelen vatandaşlarımız barınmak için önce büyük şehirlerin, daha sonra şehirlerin tamamının etrafında kaçak, sıhhi şartlara haiz olmayan, alt yapısı olmayan gecekondu semtleri, köyden beter köyler oluşturmuştur. 8-10 kişilik aileler 40-50 m^2 lik alanlarda yaşamaya başlamışlardır. Günümüzde gecekondulardan daha iyi şartlara haiz köy evleri ve köyler boşalmıştır. Köylerde işlenmeyen toprak alanı artmıştır. Tarım ve hayvancılıkta üretim azalmıştır. Boş kalan tarım arazileri de verimsiz hale gelmiştir.

Hal böyle iken bazı siyasetçiler "köylüyü biz kalkındırdık" diye övünebilmiştir.

Köylüler kendi baba ocaklarında, köylerinde mutlu ve rahat olsalardı şehirlerde gecekondularda, sağlıksız meskenlerde barınırlar mı? Baba ocağını terk ederler mi? Diye düşünülmemiştir.

Köylüyü şehre taşıyarak köyü ve köylüyü kalkındırmak mümkün müdür? Batıda nüfusun %5 – 8'i toprakla uğraşmaktadır. Bizde de böyle olmalıdır demenin bir anlamı var mıdır? Şehre göç eden köylüye iş mi verilmektedir?

Tarım sektöründe demokratik kitle örgütü olan Ziraat Odaları kurulmuştur. Köylüler, çiftçiler Ziraat Odasına kayıt olmaktadır. Peki köylüler, çiftçiler Ziraat Odasına müracaat ettiklerinde gübre isteseler, tarım ilacı isteseler, fide isteseler, damızlık hayvan isteseler ne cevap alırlar? İstekleri yerine getirilebilir mi? Getirilemez. O halde; bu teşkilat niçin kurulmuştur?

Çiftçiler Ziraat Odasına niçin aidat öderler?

Gümrük Birliği Antlaşması imzalanmış, gümrükler kaldırılmış Türkiye'ye tarım ürünlerinin ithalatını kolaylaştıran, politikalar uygulanmıştır. Sonra da Türk çiftçisini biz kalkındırdık denilmiştir. Bu tür uygula-

malara Türk çiftçisinin, Türk köylüsünün yararınadır, demek mümkün müdür?

Çiftçi ekonomik kriz sebebi ile banka borçlarını ödeyemez hale gelmiştir. Çiftçiler arazi satmaya başlamıştır. İşte bu ortamda da yabancıların Türkiye'de toprak satın alması konusu tartışılmıştır Yabancıların Türkiye'de toprak satın alabilmesi için hukuki ortam yaratılmıştır. Halbuki Lozan Barış Antlaşması'nın IV. İkamet ve Yargı Yetkisi Hakkında Sözleşmenin 5. Maddesinde Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerin temel amacının taşınmaz mal edinmek olamayacağı belirtilmişti. Daha 25-30 sene önce en kıymetli mallar içinde yer alan toprağın değerinin düştüğü bir ortamda yabancıların toprak satın almasına imkan sağlanmıştır.

Bir tarafta kaçak yapılaşma tartışılmıştır. Diğer taraftan kamunun, özel kişi ve kuruluşların arazi ve arsaları üzerinde kaçak yapılar, gecekondular yapılmasına göz yumulmuştur. Devlet kendi malını koruyamamıştır. Devlet vatandaşlarının mülkiyet hakkını koruyamamıştır.

Kaçak inşaat yapılan bölgelere yol, su, elektrik götürülerek, okul ve cami gibi kamu inşaatları yapılarak imar yasakları delinmiştir. Sade vatandaşların yaptığı 30-50 m²'lik gecekondular yıkılabilmiş ancak siyasi nüfuzu olanların saray görünüşlü evlerine dokunulamamıştır.

Başkalarının arazisi üzerine kaçak inşaat yapılabilen ülkede hukuktan, hukuk devletinden bahsetmek mümkün değildir. Kamunun yasak saydığı fiili işleyenler yine kamu tarafından ödüllendirilmiştir. Hukuk devletinde böyle bir uygulama yapılabilir mi?

İlki 1948 yılında işletmeye açılan kömür yakıtlı bölge elektrik santralı gibi 1950-1960 yılları arasında bölge hidrolik santralleri kurulmaya başlanmıştır. Bu santraller tartışmaya açılmıştır. "Bu kadar enerjiyi ne yapacaksınız?" denilmiştir.

İstanbul'da, Anadolu ve Rumeli yakası arasındaki deniz ulaşımı yolcu ve araç geçişini sınırlandırmaya başlaması üzerine şehir ulaşımını hızlandırmak için iki yaka arasına 1970'li yıllarda köprü yapılması gündeme gelmiştir.

Kıt görüşlü aydınlar, bilim adamları ve siyasiler tarafından "köprüye hayır" muhalefeti başlatılmıştır. Türkiye'nin gündemi boş yere ve faydasız tartışmalarla meşgul edilmiştir.

Bir taraftan Türkiye hukuk devletidir denilmiştir. Hukukun üstünlüğü savunulmuştur. Diğer taraftan "Anayasayı bir kere delmekle bir şey olmaz", "verdimse ben verdim" denilerek hukuk devleti fikrine uyma-

yan hukuka aykırı beyanatlar verilmiştir. Hukuka aykırı görüşleri savunan beyanat veren siyasiler Türkiye'de hukuk devletinin kurumlarının çalışmasına müsaade edebilirler miydi? Etmezlerdi; gerçekten Türkiye'nin hukuk devleti olmasına müsaade etmemişlerdir.

"Dün dündür, bugün bugündür" denilerek ilkenin önemi olmadığı ifade edilmiştir. İlkesizlik keyfilik savunulmuştur. İlkesizliği, keyfiliği savunmak, anarşiye müsaade etmektir. Ortak ilkenin hakim olmadığı milletlerde her kişi ve kuruluş kendi ilkesini ortaya koymak ister. Türkiye'de yönetime gelen her Merkezi veya Yerel Yönetim İdarelerinin plansız, ilkesiz ve keyfi hareket etmelerinin sebebi de budur.

Taşımacılıkta karayolu-demiryolu önceliği tartışması yapılmıştır. Liberal ekonomiyi benimseyen ABD'nin gelişmesini iktisatçılar demiryolu ağının kurulmasına, özellikle batı-doğu demiryolunun yapılmasına bağlı olduğunu ifade ederler. Hal böyle iken Türkiye'yi yönetenler demiryolu "komünist sistemin tercihidir" demişlerdir. Bu düşünce, bu psikolojik baskı etkisiyle büyük şehirlerimizin taşıma sorununu çözecek toplu taşım sistemi, metro inşaatlarına çok geç başlanabilmiştir. Ayrıca, mevcut toplu taşım araçları tramvay ve troleybüs sistemleri sökülmüştür. 30 sene sonra tramvay hatları sökülen güzergahlara "nostaljik hat" adı altında yeniden tramvay hatları döşenmiştir.

Yanlış tercihler yapılmıştır. Toplum yanlış bilgilerle yönlendirilmiştir.

Bazı Ülkelerde 100 km²'ye Düşen Demiryolu Uzunluğu

Ülke	Alan (km2)	Demiryolu Uzunluğu (km)	100 km'ye Demiryolu Uzunluğu (km)
İngiltere	244.100	37.725	154.6
Almanya	356.800	40.826	114.6
Belçika	30.528	3.380	110.8
İsviçre	41.293	2.989	72.9
Japonya	337.800	21.300	63.0
ABD	8.529.063	360.000	37.8
Yunanistan	131.990	2.475	20.8
Hindistan	3.287.000	62.915	19.1
Türkiye	780.000	10.922	14.0
Çin	9.369.960	57.600	6.2
Rusya	17.075.400	87.079	6.0

Çizelgeden açıkça görüldüğü gibi demiryolları uzunluğu komünist ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde fazladır. Bir ülkedeki demiryolu taşımacılığının gelişmesi o ülkenin siyasi yapısı ile değil ekonomik yapısı, gelişmişlik seviyesi ile ilgilidir. Bu gerçek toplumdan saklanmıştır, toplum yanlış bilgilendirilmiştir.

Devletin borçlanma konusu tartışılmıştır. Borçlanmaya karşı çıkanlara "borç yiğidin kamçısıdır" denilerek borçlanma savunulmuştur. Borçlar sebebi ile Osmanlı İmparatorluğu'nun başına gelenler unutturulmuştur, unutulmuştur. Borçlanmanın zararlı olduğu ancak 2001 yılında anlaşılabilmiştir.

Türkiye'nin var olan meselelerinin çözümü için plan yapmak yerine gündeme yeni konular getirilmiştir. Avrupa Birliği savunulmuştur. Avrupa Birliği ülkelerinde emeklilik yaşının 60-65 yaş olduğu göz ardı edilmiştir. "Mezarda emekliliğe hayır" denilerek erken emeklilik yasası çıkarılmıştır. Sosyal Sigortalar Kurumu zor duruma düşürülmüştür.

Liberal ekonomi savunulmuştur. Bu görüş uğruna Kamu İktisadi Teşebbüsleri haraç-mezat satışa çıkarılmıştır. Diğer taraftan liberal ekonomi uygulamalarına aykırı olarak, banka mevduatlarına devlet garantisi verilmiştir. Özel bankaların içlerinin boşaltılması üzerine de bankalar devletleştirilerek sosyalist uygulama yapılmıştır. Bununla da yetinilmeyip özel banka zararları da millete ödettirilmiştir. Devlet tarafından rehabilite edilen bankalarda yabancılara satılmak istenilmektedir.

Yönetilenlerin, yönetenlerden daha fazla hizmet, daha verimli hizmet, daha iyi hizmet beklemeleri haklarıdır. Yapılan hizmetlerden memnun olmayan yönetilenlerin, yönetenleri tenkit etmesi yadırganacak bir durum da değildir. Ama Türkiye'yi yönetmek için yetki ve sorumluluk alan, bu amaçla seçilen ve kendilerine yetki ve sorumluluk verilmiş olan siyasilerimizin ülkemizin geçmiş yöneticilerden yakınmalarını anlamak mümkün değildir. Yadırganacak bir durumdur.

Hadi yadırgamayalım, doğruyu gördüler diyelim. Ama, durum böyle değildir. Yönetime gelen siyasiler, yönetimleri süresince muhalefette iken tenkit ettikleri geçmişteki siyasilerin uyguladıkları politikaların aynısını uygulamışlardır, uygulamaktadırlar. Sonrada biz farklıyız demektedirler. Peki, gelen iktidarların giden iktidarlardan acaba ne gibi bir farkı var idi?

Hafızamı yokladığımda hatırlıyorum. Son 20 senedir iktidara gelen siyasilerin tamamı kısa bir süre sonra kendi icraatlarını yapmak, yaptık-

ları icraatı anlatmak yerine muhalefet rolünü üslenip geçmiş iktidarları tenkit ve suçlamaya başlamışlardır. Enkaz devraldık edebiyatına başlamışlardır.

Bu noktada şu soruyu sorabiliriz.

Siyasi iktidarlar Türkiye gerçeklerini bilmeden mi iktidara talip olmaktadır? İktidar tenkit makamı değildir. İktidarlar başarısızlıklarının sebebini kendi program ve çalışmalarında değil de niçin geçmiş iktidarlarda aramaktadırlar?

Doktorun tedavi etmekle yükümlü olduğu hastanın hastalığından şikayet etmeye hakkı var mıdır? Yoktur. Siyasetçinin amacı Türkiye'nin meselelerini devletimizin kuruluş felsefesine sadık kalarak çözmektir. Ülkenin meselelerinden şikayet etmeye hakları yoktur. Seçmen geçmiş iktidarlardan memnun olmadığı için yeni iktidarlar aramaktadır. Seçmen memnun olsaydı iktidarları değiştirmezdi. Geçmişten şikayet siyaset değildir. Türkiye'de siyasetçilerin temel malzemesi maalesef Türkiye'nin meselelerini çözmek için program hazırlamak değil, slogan üretmek ve diğer siyasetçileri tenkit etmektir. Diğer siyasetçileri suçlamaktır.

Hatırlıyorum siyasetçilerimiz birbirini zaman zaman Anayasayı ihlal etmekle suçlamışlardır. İtham etmişlerdir. Bu itham, bu suçlama yani Anayasayı ihlal en büyük suçtur. Bu suçun peşinin bırakılmaması gerekirdi. Ama suçlanan tepki göstermemiştir, suçlayan ithamının arkasında durmamıştır.

Bu nasıl demokrasi anlayışıdır? Anlamak mümkün değildir.

Ülkede Anayasaya ihlal suçu var da bu suçu işleyenler cezalandırılamıyorsa, başka tür suç işleyenlerin cezalandırılması asla mümkün değildir. Kim ne yapıyorsa yaptığı yanına kar kalıyor demektir. Acaba bu durumda mıyız?

Demokrasi bir kurallar manzumesi olduğuna göre siyasetçiler dahil hiçbir kimseye aklına geldiği gibi konuşmak ve davranmak hakkını ve yetkisini vermez.

Siyasetçilerimiz akıllarına geldiği gibi konuşmuşlardır, konuşmaktadırlar. Konuşmaları gündeme getirilince de yanlış anlaşıldı, ben onu söylemek istemedim, bunu çok önceden konuşmuştum, üslubum sert olmuş gibi tevil yollarına başvurmaktadırlar.

Türk siyasetinde, siyasetçilerimizin millete verdiği sözlerin, topluma yaptıkları açıklamaların arkasında durmadıkları gözlenmektedir. Çünkü, kendi söylediklerine kendileri inanmamaktadırlar. Güne göre, ortama

göre konuşmaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini unutarak konuşmaktadırlar.

1990'lı yıllarda soğuk savaş dönemi sonrası Türkiye'de siyasilerin, aydınların, yazılı ve görsel basının gündemi Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Türk Dünyası idi. Bugün bu görüşün yerini Avrupa Birliği konusu almıştır. Avrupa Birliği ülkelerinin yöneticileri ve vatandaşları Türkiye'yi Avrupa Birliği üyesi görmek istemediklerini açıkça ifade etmektedirler. Buna rağmen, Türkiye Devleti Avrupa Birliği ile tek taraflı Gümrük Birliği Antlaşması imzalanmıştır. Türkiye'nin yakın komşuları ile, diğer Türk Devletleri ile serbest ticaret yapabilmesi imkanı ortadan kalkmıştır.

Türkiye'nin gündemi yıllarca Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Türk Dünyası aldatmacası ile meşgul edilmiştir. Siyasilerce, millet önce "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Türk Dünyası" sloganı ile avutulmuştur, sonra bu görüşten vazgeçilmiş ve Avrupa Birliği üyeliği dış politikada tek seçenek olarak kabul edilmiştir. Bir devletin geleceğini tek bir varsayım üzerine kurmak mümkün müdür? Böyle bir politika gerçekçi olabilir mi?

Bu sorunun cevabını 15-20 sene sonra görebileceğiz. Ama o yıllara kadar neler ile karşılaşacağız?

Günümüzde neler tartışılıyor?

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının başlangıcında "Hiçbir faaliyetin Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, devleti ve ülkesi ile bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve laiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı"

Anayasanın 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri ise "Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" şekliyle tanımlanmıştır.

Peki; bugün Türkiye'de laiklik dışında tartışılan bir konu var mıdır? Yoktur. Niçin yoktur?

8 ÜZERİNDE DÜŞÜNÜLMESİ VE AÇIKLANMASI GEREKEN KONULAR

Bir ülkenin yönetim şekli ve benimsediği iktisadi sistem ne olursa olsun değişmeyen bir kural vardır. Bu kural her devletin kendisini korumak mecburiyetinde olduğudur. Bu koruma toprak bütünlüğünü korumak, millet bütünlüğünü korumak, kültürünü korumak, ekonomisini korumak şeklinde sıralanabilir. Kısaca devletin hükümranlık haklarını korumak mecburiyetinde olduğudur.

Hükümranlık haklarının korunamadığı ülkede anarşi olur. Kuralların yerini kuralsızlık, devlet kurumlarının yerini de yasal veya yasal olmayan bir takım örgütler alır. Uluslararası ilişkilerde karşılıklı eşitlik ilkesi olduğunu unutan devletler, milli hak ve menfaatlerini savunamazlar. Devlet, devlet olmak özelliğinden siyasi, idari ve ekonomik hükümranlık haklarından yavaş yavaş vazgeçer. Böyle bir devlet de yaşayamaz.

Devleti korumak, devlete sahip çıkmak mecburiyeti sadece kamu kurumlarının görevi değildir. Türkiye'de yaşayan her Türk'ün görevidir. Tarafsızlık politikalarına sığınılarak Türkiye Devleti korunamaz. Türkiye'yi ilgilendiren bazı konularda bazı kişi ve kuruluşların ben, biz bu konuda tarafsızım, tarafsızız dediklerine şahit olunmaktadır.

Her normal insan iyiden, güzelden, doğrudan, adaletten, bilimden yana olmak mecburiyetindedir. Devletin hükümranlık hakları ve devletimizin kuruluş felsefesi söz konusu olduğunda hiçbir Türk vatandaşı ben tarafsızım, dememelidir ve demek hakkına da sahip değildir.

Suçlu ve mağdur karşısında tarafsız kalınabilir mi?

Hukuka saygılı olan ile hukuku tanımayan karşısında tarafsız kalınabilir mi?

Devletin bütünlüğünden, milletin birliğinden yana olan ile devletin ve milletin parçalanmasından yana olan karşısında tarafsız kalınabilir mi?

Bağımsız; milli devletten yana olan ile, bağımsız milli devlete karşı yabancı bir devletin himayeciliğini, manda olmayı kabul edenler karşısında tarafsız kalınabilir mi?

Uluslararası ilişkilerde Türk Devleti'nin ve Türk milletinin menfaatleri ile diğer bir devletin veya milletin menfaatlerinin çeliştiği noktada tarafsız kalınabilir mi?

Yazılı ve görsel basında köşe başını tutmuş bazı kişilerin ülkemizi ilgilendiren konularla ilgili tartışmalarda "cumhuriyeti savunanlar, laik devleti savunanlar, sosyal devleti savunanlar, bağımsız devleti savunanlar, ulusalcılar-milliyetçiler" gibi ifadeler kullanarak cumhuriyetin temel değerlerine karşı savaş açanları haklı göstermek gayreti içine girdikleri, devletimizin kuruluş felsefesine, devletimizin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü ilkesine karşı olan görüşleri dahi savunur hale geldikleri görülmektedir. Ne adına? Sözde demokrasi adına.

Türkiye Cumhuriyeti, Türkiye Devleti ile yabancı bir devlet mesela Yunanistan arasında bir konu ile ilgili uyuşmazlık ortaya çıktığında yazıya veya söze "devletimizin görüşü" şeklinde değil "Türk tarafının görüşü" diye başlamaktadırlar. Ne adına? Sözde tarafsızlık adına.

Türkiye, Kıbrıs Türkleri'nin Kıbrıslı Rumlar tarafından imha edilmesi karşısında Kıbrıs Barış Hareketini yapmıştır. Kıbrıs Türkleri'ni topyekün imhadan kurtarmıştır. Kıbrıs'ta kesin barış sağlanmıştır. Kıbrıs'ta, Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'nin güvenliği için bulunan Türk askerlerinin Kıbrıs'tan çekilmesini talep edenler vardır. Ancak; Kıbrıs'ta İngiliz üssü vardır. İngiliz askerleri vardır. Rum (Yunan) askeri vardır. Bir kez bile bu hususu gündeme getirmedirler. Ne adına? Sözde tarafsızlık adına.

Azerbaycan'ın topraklarının %25'i Ermenistan işgali altındadır. Bir kez dahi Ermeniler işgal ettikleri Azerbaycan topraklarını boşaltsın denilmemektedir. Ama üç beş liralık mal satmayı düşünen batı maşaları iktidarlara Türkiye ile Ermenistan arasındaki gümrük kapıları açılsın diye telkin ve baskılarda bulunmaktadırlar. Ne adına? Tarafsızlık adına.

Hatırlayalım birinci ve ikinci Körfez Savaşı öncesi "Türkiye Amerika Birleşik Devletleri ile Irak'a girmelidir. Irak'taki Türkmenleri korumalıdır" deniliyordu. Peki; bugün ne değişti de Irak'taki Türkmenler unutuldu?

Türkiye'nin güvenliği ile ilgili Kuzey Irak politikalarına, kırmızı çizgisine karşı politikalar üreterek, Türkiye'nin güvenliği önemli değildir, noktasına gelebilenler çıkabilmektedir. Ne adına? Kimin adına?

Türkiye Cumhuriyeti ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütündür. Sınırları Kurtuluş Savaşı sonrası Lozan Barış Anlaşması ile çizilmiştir. Yazılı ve görsel basından öğreniyoruz. Yurt dışında ve yurt içinde dağıtılan misyonerlikle ilgili kitap ve yayınlarda, turistik tanıtım dergilerinde, ilaç firmalarının dağıttığı bazı belgelerde, yabancı firmaların Türkiye'de dağıttıkları yıllıklarda, Kuzey Irak'ta basılan haritalarda Türkiye haritasının üzerinde Kürdistan, Ermenistan, Pontus gibi bölgeler ayrılmaktadır.

Batı ülkelerinde Ermeniler tarafından Türkiye'yi ve Türkleri küçük düşürücü, tarihi gerçeklerle de bağdaşmayan filmler çevrilmektedir. Para kazanmak uğruna (ben böyle düşünmek istiyorum) bu filmleri Türkiye'ye ithal etmek ahlâki bir davranış mıdır? Türkiye hariç hangi ülkenin bir vatandaşı kendi devleti aleyhine olan propaganda filmini ithal edebilmektedir?

Yine batı ülkelerinde, Türkiye'yi ve Türkleri küçük duruma düşürecek, Türkiye'yi zor duruma sokacak Ermeni soykırım tasarıları gündeme getirilmektedir. **"18 Ocak 2001 tarihinde Fransız Milli Meclisi'nde görüşülen Sözde Ermeni Soykırım Tasarısı 577 üyeli mecliste hazır bulunan 50 Milletvekili'nin oybirliğiyle onaylanarak kanunlaşmıştır"** (229).

Konuşmacılardan Sosyalist Parti Milletvekili Louis Marmez ise şunları söylüyordu:

"AB'ye çağrı yapıyoruz. Willy Brantt diye bir adam Almanya'nın Yahudi soykırımı için diz çöktü ve özür diledi. Türkiye'nin dize gelmeden AB'ye girmesini önlemeliyiz" (230) diyordu. Dikkat edelim Türkiye'ye diz çöktürüleceğinden bahsedilmektedir.

Fransa'da, Türkler Ermeni soykırımı yapmadı demek suçtur. Bu yasa Türkiye'ye karşı hasmane tutumun bir belgesidir. Avrupa Birliği Parlamentosu'nda da benzer karar alınmıştır. Bu kararlar, Türkiye'nin Ermeni soykırımını kabul etmeden Avrupa Birliği'ne giremeyeceğinin belgesidir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin bir çok eyaletinde de ve Temsilciler Meclisi Alt Komisyonunda da kabul edilen bu tasarı Türkiye'ye tehdit olarak ortada durmaktadır.

Bu tür çalışmalar nerede ve nasıl sonuçlanacaktır? Bu çalışmaların amacı nedir? Düşünülmesi, incelenmesi gerekmez mi, tedbir alınması gerekmez mi?

Fransa'da Türkler Ermenilere soykırım yapmadı demek suçtur. Avrupa Birliği'ne girildiğinde, Avrupa Parlamentosu böyle bir kanun kabul ettiği taktirde Avrupa Hukuku, Türk Hukukunun üstünde olacağına göre, Türkiye'de, Türkler Ermeni soykırımı yapmadı demenin karşılığı nedir? Suç işlemek anlamını taşımayacak mıdır? Arkasından neler gelecektir?

Avrupa Birliği'ne girmek için seferberlik ilan eden sivil toplum örgütleri ve siyasiler, Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınır kapısının açılmasını isteyen tacirler, Türkiye aleyhindeki bu tür düşünce ve eylemler için en küçük bir tepkiyi dahi göstermedikleri gözlenmektedir.

Türkiye'nin bağımsızlığının tartışılabilir hale geldiği bir ortamda Lozan Barış Antlaşması'nın unutulup, Sevr Antlaşması'nın gündeme geldiği bir ortamda ben tarafsızım demek, "ben Türkiye'nin bağımsızlığına, ülke ve millet bütünlüğüne karşıyım" demekle aynı anlama gelmektedir. Türkiye'de yıllarca uygulanan ben tarafsızım propagandası Türk vatandaşlarının milli meseleler karşısında milli tepki gösterme duygusunu törpülemiştir. Bu propagandayı yapanlar açısından da büyük bir başarı sağlanmıştır.

Bir taraftan çok partili demokratik sistem savunulmuştur. Diğer taraftan Türkiye'de sağ ve sol olmak üzere merkezde iki parti olmalıdır denilerek bizim kabul ettiğimiz, onayladığımız iki parti olsun ülkeyi bu iki parti yönetsin denilmiştir. Bir partinin sağ veya sol olması değil devletin kuruluş felsefesine, bağımsız milli devlete sahip çıkmasının önemli olduğu unutturulmuştur.

Mecliste grubu bulunan siyasi partiler ister iktidar partisi olsun, ister muhalefet partisi olsun, haftalık grup toplantıları yapmaktadırlar. Partilerin grup toplantılarında siyasi parti Genel Başkanları dışında konuşma yapan, konuşturulan milletvekili yoktur. Parti grup toplantılarında Milletvekillerinin yeterince konuşmadığı bir ortamda, toplumun değişik kesimlerinin katılıp, fikir beyan edeceği, katkıda bulunabileceği demokratik bir ortam nasıl sağlanabilir?

Türkiye'nin devasa meselelerinin bulunduğu bir ortamda seçilen Milletvekillerinin bir görüşü yok mudur? Ülkeyi yönetmek için seçmenden vekalet alınmaktadır. Ülke meseleleri hakkında vekaletini aldığı seçmen adına fikir beyan edilemeyecek ise, fikir üretilemeyecek ise niçin Milletvekilliğine talip olunmaktadır?

Grup toplantılarında siyasi parti Genel Başkanları konuşmakta Milletvekilleri dinlemekte ve toplantı bitmektedir. Özeleştiri yapılmamakta, grup kararı dahi siyasi parti grubunda görüşülmeden alınmaktadır. Grup Başkan vekillerine liderler talimatlarını vermekte, onlarda Milletvekillerine bunun grup kararı olduğunu tebliğ etmektedir. Milletvekilleri bu talimata uymak zorunda kalmaktadır.

Siyasi Parti Genel Başkanları zaman zaman devletimizin geleceği ile ilgili bazı konularda partili milletvekillerine konuşma yasağı dahi koyabilmektedirler.

Mecliste gizli oylama yapıldığında dahi parti yöneticileri Milletvekillerinden oylarını göstermesini istemektedirler. Böyle bir tutum içinde

bulunan siyasi partilerin Türkiye'de demokratik bir sistem kurmaları ve uygulamaları mümkün müdür? Parti Milletvekillerine demokratik davranmayan siyasi partiler ve siyasiler Türk Milleti'nin demokratik isteklerini dikkate alır mıydı?

Bu uygulamalar Türk siyasi hayatına liderler oligarşisinin hakim olduğunu göstermektedir. Oligarşik yönetimin demokratik yönetim olarak tanımlanması mümkün müdür? Parti disiplini adına kendi partilerinde demokratik yönetim sağlamayan siyasi partilerin Türkiye'de demokratik sistemin yerleşmesine müsaade etmeleri mümkün olabilir miydi?

Siyasi partilerimiz bir taraftan demokrasiye bağlı ve saygılı olduklarını beyan etmektedirler. Diğer taraftan Milletvekilliği adaylık seçimlerinde, parti üyelerinin yaptığı sıralamaya dahi tahammül edememektedirler. Milletvekili aday sıralaması parti lideri ve etrafındaki bir avuç insan tarafından yapılmaktadır. Sonuçta Milletvekilleri halk tarafından seçilmiş değil, siyasi parti liderleri tarafından atanmaktadır. Bu uygulama siyasi partilerin tamamı tarafından yapılmaktadır. Amacı ise, sadece partiyi değil Türk milletini kontrol altında tutmaktır. Siyasi partiler üzerinde etkili olabilecek herhangi bir unsur topyekün Türkiye'yi kontrol edebilir.

Şimdi düşünelim, Türkiye'ye demokratikleşin diyen Avrupalılar, acaba sizin Siyasi Partiler Kanununuz demokratik değil, bu kanunu değiştiriniz dediğini duydunuz mu ?

Uzmanların, yetkililerin açıklamalarına göre ülkemizde ekonominin yarısı kayıt dışı faaliyetlerle yürütülmektedir. Ekonomisinin yarısı kayıt dışı olan bir ülkede sıhhatli bir para, vergi ve gelişme programının uygulanması mümkün müdür? Türkiye'deki ekonomik verilerin doğruluğuna güvenilebilir mi?

Ekonomisinin yarısı kayıt dışı olan bir ülkede yoksulluk ve yolsuzlukla savaşmak mümkün müdür? Değildir. Ancak, bugüne kadar hiçbir siyasi iktidar ekonominin tamamını kayıt içine almak için hukuki çalışma yapmamıştır, yapmayı düşündüğünü açıklamamıştır.

Türkiye'nin ekonomik hacmi göz ardı edilerek çok sayıda banka kurulmasına müsaade edilmiştir. Bankalar en fazla faizi ben veriyorum demişlerdir. Halkın parasını toplamışlardır, kamu veya özel olsun, bankalar topladıkları paraları, tasarrufları bankacılık kurallarına göre kullanmadıklarından bankalar krize girmiştir. Bankalar zarar etmiştir. Banka zararları millete ödettirilmiştir? Niçin?

Devlet tarafından ödenen banka zararları niçin banka sahiplerinden tahsil edilmemiştir? Edilmemektedir?

Liberal ekonomiyi savunan siyasetçiler banka mevduatlarına acaba niçin devlet garantisi vermiştir? Bankalar zarar ettirilsin diye mi böyle bir uygulamaya başlanılmıştır? Bu uygulama liberal ekonomi anlayışına uygun mudur? Uygun değil ise banka mevduatlarına verilen devlet garantisinin kaldırılması için hukuki tedbirler alınmamıştır. Niçin?

Dikkat çekici olan husus, yabancı bankalar Türk mali piyasasından pay almaya başlamasıyla beraber banka mevduatlarına verilen, mevduat güvencesinin sınırlandırılmasıdır.

Banka mevduatları banka sahiplerinin özel şirketlerinde kredi olarak kullanılmış, devlet iç borçlanması şekliyle bankalardan alınmıştır. Böylece bankaların kredi vereceği miktar azalmıştır. Türkiye'de bankalar, vatandaşın tasarruflarını, banka sahiplerinin şirketlerine sermaye yapsınlar, bankaların içini boşaltsınlar, iç borçlanma şeklinde devlet bütçesine katkıda bulunsunlar diye mi kurdurulmuştur?

Bankaların hesapları yeminli murakıplar tarafından denetlenmektedir. Denetleme Raporları da ilgili mercilere verilmektedir. Banka açıkları bankayı denetleyenler tarafından yazılan raporlarda yazılmamış ise bankaları denetleyenler, denetleme raporlarında yazılmış ise denetleme raporlarını işleme koymayanlar görevlerini ihmal etmişlerdir.

Bu konuda niçin inceleme yapılıp toplum bilgilendirilmemektedir? Sorumluların tamamından hesap sorulmamaktadır?

Bir taraftan liberal ekonomi savunulmaktadır. Diğer taraftan liberal ekonomi sisteminde bulunan rant ve rantiyeden şikayet edilmektedir. Liberal ekonomide bankaya yatırılan paranın getirisi, gayrimenkul kira getirileri ranttır. Rant ve rantiyeye karşı olduklarını söyleyenler ne söylemek istediklerini açıklamalıdır. Hem piyasa denetimini dahi kabul etmeyen bir liberal ekonomiyi savunmak hem de rant ve rantiyeye karşı çıkmak mümkün müdür? Değildir.

Din sosyolojik bir olgudur. Sosyolojik bir olgu olduğuna göre istesek de, istemesek de toplumda etkili olacaktır. İçte dini tartışmalar yapılırken, Avrupa'nın her konuda olduğu gibi Türkiye'deki dini hayata da etki ettiği gözden kaçırılmaktadır. 1990 yılından itibaren ülkemizin din işleri ile görevli bazı din adamları ile hiçbir yasal görevi olmayan bazı kişiler hoşgörü ve diyalog adı altında Hıristiyanlığın ruhani lideri Papayı ziyaret etmişlerdir. Ben bu ziyaretlerin niçin yapıldığından öte, ziyaretin

karşılığı iade-i ziyarettir. Papa bizim din işleri ile ilgili kuruluşumuzu din işleri yetkililerini niçin ziyaret etmez? Ziyaretin karşılığını yerine getirmez?

Tek taraflı diyalog ve hoşgörü olur mu?

Müslümanlar bütün Peygamberlere inanır. Hıristiyanlar ise Müslümanların Peygamberi Hz. Muhammet'e inanmazlar. Peki, nasıl bir diyalog kurulacaktır? İşte bu konunun sorgulanması gerekir. Zira; Papanın diyalog konusundaki görüşü;

Papa II. John Paul –1991: **"Dinler arası diyalog kilisenin bütün insanları, kiliseye döndürme amaçlı misyonunun bir parçasıdır. Bu misyon aslında Mesih'i ve İncil'i bilmeyenlere ve diğer dinlere yöneliktir"** (231) şeklindedir. Acaba; Türkiye'de bu düşünceye yardımcı olmak isteyenler mi vardır? Eğer yok ise, dinler arası diyalog toplantılarının artık iktidar yetkilileri tarafından yapılır hale gelmesinin sebebi nedir?

Diyalog ve hoşgörü öncelikle yurt içinde sağlanmalıdır. Türkiye'de halkın %90'ı Müslüman'dır diye söze başlanılmaktadır. Ancak; bu Müslümanların büyük çoğunluğu aç ve açıktır. Diğer taraftan İslamın Peygamberi **"Komşusu aç iken tok uyuyan bizden değildir"** demiştir. Peki Peygamberimizin bu sözü (hadisi) karşısında ne diyeceğiz? Ne düşüneceğiz? Nasıl bir tavır alacağız? Evet; %90'ı Müslüman olan bu ülkede insanlar, insanca yaşama şartlarına, imkanlarına sahip değildir.

İnsanların inanmak veya inanmamak hürriyeti vardır. İslam dinine inanan Müslümanların yılda iki dini bayramı vardır. Bu bayramlardan Ramazan Bayramı'nın adı değiştirildi Şeker Bayramı oldu. Evrensel adı ise Ramazan Bayramı'dır. Bir taraftan evrensel değerlere sahip olalım denilmektedir, diğer taraftan Ramazan Bayramının evrensel adı değiştirilmektedir.

Kurban Bayramı ise kurban kesilerek kutlanır. Medenileşmek adına kurban kesilirken kan görülüyor diye milletin Kurban Bayramı kutlamaları tartışmaya açılmıştır. Müslüman Türkler kurbanlarını Avrupalıların usul ve esaslarına göre kesmek zorundalar mı?

Ülkemizde yıllarca Türkçe ibadet konusu tartışılmıştır. Din bilginlerinin büyük çoğunluğu bu konuda ya sessiz kalmışlardır ya da olumsuz görüş bildirmişlerdir. Gündeme, Türkçe dışında anadilde yayın konusu getirilince din bilginlerimiz bir araya gelerek Türkçe ibadet yapılabilir diye hüküm vermişlerdir.

Dikkat çekici olan bu husus, bu tavır değişikliği acaba bir tesadüf müdür?

Türkiye'nin gündemine bir türban konusu oturtulmuştur. Toplum gerilmiştir. "Türban dini inanış gereği takılıyor. Kadınların tercihidir, kadın hakkıdır" savunması yapılmaktadır. Ama her konunun olduğu gibi bu konu da Avrupa Birliği'ne ihale edilmiştir. Avrupa'dan Fetva beklenmiştir. Türkiye'yi yönetenler dahi türban konusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararını beklemiştir. Ne kadar hazin bir durum içindeyiz. Gülmek mi lazımdır, yoksa ağlamak mı?

Bir an için düşünelim. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girdiğini düşünelim. Türkiye'de İslamiyet'e inanan Müslümanlar dini konularda aralarında bir itilaf çıktığında Hıristiyanların vereceği karara göre mi uygulama yapacaklardır?

Türkiye'de İmam Hatip Liselerinin kapatılması istenirken, batılılardan "Heybeli Ada Ruhban Okulu açılsın" baskısı karşısında suskun kalınmasının, "içişlerimize karışmayınız" denilmemesinin sebebi bu mudur?

Kur'an'da ölüm cezası vardır. Türk hukukundan ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiçbir kişi veya kuruluş bu bizim inancımıza aykırıdır, inançlarımıza saygı gösterilsin, idam cezası kaldırılmasın talebinde bulunmamıştır.

Kur'an'da diyet vardır. Kısas vardır. Devlet bir başkasına karşı suç işleyeni affedemez. Hiçbir kişi ve kuruluş bu bizim inancımıza aykırıdır, inancımıza saygı gösterilsin Af Kanunu çıkarılmasın talebinde bulunmamıştır. Mağdurların yakınları, devlet suçlu adına önce bize diyet ödesin sonrada Af Kanunu çıkarsın talebinde bulunmamıştır.

Kur'an'da zina yapan kadın ve erkeğin 100 değnek vurularak cezalandırılması vardır. Hiçbir kişi veya kuruluş inancımız gereği zina yapana 100 değnek vurunuz, talebinde bulunmamaktadır.

Kur'an'da faiz yasaklanmıştır. Hiçbir kişi veya kuruluş devletimiz faizle borç alıyor, faizle borç veriyor, bizim inançlarımıza aykırı uygulama yapıyor diye itirazda bulunmamaktadır.

Kur'an'da kadının miras hakkı erkeğin yarısıdır. Hiçbir kişi veya kuruluş bu bizim inancımıza aykırıdır demektedir. Kadınlar erkek kardeşimize mirastan bize göre 2 kat fazla pay veriniz, ben sizin verdiğiniz payı kabul etmiyorum demektedir.

Türkiye'de özellikle kırsal kesimde kadının eş seçme özgürlüğü yoktur. Bebeklik çağında beşik kertmesi usulüyle evlendirilmesi vardır. Hiçbir kişi veya kuruluş bu uygulamaları insan haklarına aykırıdır diye kampanya yaparak gündeme getirmemektedir.

Misaller çoğaltılabilir. Türban konusu gündeme gelince, inanç gereği türban takılmalıdır deniliyor. Ben burada türbanı sorgulamıyorum. Türkiye'deki iki yüzlülüğü sorguluyorum. Ortadaki çelişkiyi sorguluyorum. Geçmişte türbanlı öğrenciler üniversiteye giremiyor diye beyanat verenler, yazılı ve görsel basında bu konuyu gündeme getirenler türban için kanunla ceza getirmek üzereler. İktidara gelmek için dini duyguların istismar edildiğinin, milletin kandırıldığının göstergesidir.

Türkiye'de geçmişte orta öğretimde Almanca, Fransızca, İngilizce olmak üzere (isteğe göre) 3 yabancı dil öğretilirdi. Günümüzde ise eğitim dili hemen hemen İngilizce, ana okullarında da Türk çocuklarına İngilizce öğretilmektedir ibadet dili Arapça, günlük dil Resmi dil Türkçe'dir. Şimdi de anadilde eğitim adı altında yeni diller gündeme getirilmektedir.

Nereye gidiyoruz? Böyle bir devlet anlayışı ancak sömürge devletlerde görülebilir.

Osmanlı Devleti'nde medresede Arapça ve Farsça'ya önem verilmiş olmasını haklı olarak tenkit edenlerin, günümüzde devletin eğitim kurumlarında yabancı dilde (özellikle İngilizce) eğitim yapılmasına karşı çıkmamaları bir tarafa bu tür uygulamayı desteklemelerinin sebebi ne olabilir? Anlamaya çalışıyorum.

Türkiye Devleti'nin, milletlerarası şarkı yarışmasına İngilizce sözlü bir şarkı ile katılmasıyla Türk Müziği mi tanıtılmış olmuştur? Türk dili ile eser güftesi yazmak ve okumak mümkün değil midir? Bir kamu kurumunun bu tür uygulama yapmaya hakkı ve yetkisi olmaması gerekir. Ama uygulama tekrar edilmiştir. Devleti yönetenler de bu konuda sessiz kalmaktadır. Korkarım, bu uygulama uluslararası şarkı yarışmasına Türkçe dışında başka bir dilde katılmak gelenek haline gelecektir.

Devletin bilgi – yayın bölümleri, dokümantasyon oldu. Şehirlerimizde tabelalarda Türkçe anlamı olmayan kelimeler, Türk alfabesinde olmayan harfler kullanılmaktadır. Türkçe imla kuralına uymayan yazılar yazılmaktadır. Yazılı ve görsel basında Türkçe olmayan hece ve kelimeler kullanılmaktadır. Avrupa Birliği, Türk alfabesinde olmayan X, W, Q gibi harflerin Türk alfabesine dahil edilmesini istemektedir. Yabancı

filmlerin Türkçe seslendirilmesinde Türkçe dil kuralına uymayan cümleler kullanılmaktadır. Yazılı basında ilanlar Türkçe dışında yabancı dillerde yayımlanmaktadır. Yazılı ve görsel basın kendilerine Türkçe gösteri, yıldız ve haber yerine show, star, mesaj gibi yabancı isimler vermektedir. Bazı televizyon yayınlarında, reklamlar, reklamın hazırlandığı ülkenin dili ile yayınlanmaktadır, Türk şerbetlerinin, ayranının yerini Amerikanın boyalı gazozu aldı. Reklamları tahrif edilmiş Türkçe – İngilizce karışımı olarak yayınlanmaya başlandı. Niçin? Türkiye'de uçakların üzerine Türkçe yerine İngilizce ile yazı yazmak Türkiye devletine ne kazandırmaktadır. Uzaya insan gönderen Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin'in uzay pilotuna astronot, kozmonot ve taykonot diye farklı adlar verdiklerini hatırlayalım. Acaba; niçin böyle yapıyorlar diye düşünelim.

Resmi dilin Türkçe olduğu ülkemizde bu tür uygulamaların devamı halinde Türkçe diye bir dilin ne kadar süre sonra kullanılmaz ve konuşulmaz hale geleceğinin cevabını dil uzmanlarının topluma açıklaması gerekir.

Bu gidişin tabii sonucu Türkiye'de, İngilizce'nin Resmi dil olarak kabul edilmesidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1 Kasım 1831 de çıkmaya başlayan Takvim-i Vekayi gazetesi Türkçe, Arapça ve Fransızca nüshalarıyla yayınlanmıştı. Tıp Fakültesi'nde eğitim dili Fransızca idi, bazı devlet memurlarının Fransızca öğrenmesi mecburi idi. Osmanlı bu uygulamadan ne kazanmıştı?

M. Kemal Atatürk kendisinin hazırladığı Medeni Bilgiler kitabında Türk Dili ile ilgili olarak "Türk milletinin dili, Türkçe'dir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili, Türk milleti için mukaddes bir hazinedir. Çünkü, Türk milleti geçirdiği nihayetsiz badireler içinde, ahlâkının, ananelerinin, hatıralarının, menfaatlerinin, el hasıl bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir." (232) görüşünü ifade ettiğini hatırlayalım.

Sanata değer vermeyen bir milletin gelişmesi hatta yaşaması mümkün değildir. Zira sanat milletin fertlerinin duygularını, hayallerini ve güzelliklerini ifade eder, milli kültürün oluşturduğu değer ölçülerini ortaya çıkarır. Sanat adına;

Türk musikisi yerine sözleri ve ritmi bize yabancı topluma, insanlara huzur, neşe ve sükûnet yerine hüzün veren, karamsarlığa sürükleyen, saldırganlık aşılayan,

Güldürü adına, sinema adına sözleri belden aşağı konuşmalar olan küfür dolu cümleler kullanılan, kutsal kabul edilen değerlere saldırılan,

Fıkra adına insanı düşündürmek veya güldürmek yerine müstehcenliği öven, teşvik eden insanlarımızın zeki olmadığını ifade eden, insanlarımızı aşağılayan hatta bölgeciliği ve bölücülüğü teşvik eden eserlerin icra edilmesinde ve anlatılmasında bu milletin sanat ve kültürünün gelişmesine ne gibi bir katkısı vardır?

Toplumun yararına olmayan sanatın, topluma ne gibi bir faydası vardır?

Düşünelim. Kibar yerine janti, nükte, şaka yerine espri, itibar yerine prestij, bilgi yerine enformasyon, kelimeleri kullanılır oldu. Eşkıya mafya oldu. Aşevi-lokanta restoran oldu. Sergi salonu şov room oldu. Bakkal market oldu. Meyhane önce taverna sonra bar oldu. Basın merkezi medya center oldu. İş hanı plaza oldu. Köftenin yerini burger, pidenin yerini pizza, makarnanın yerini spagetti, patates kızartmasının yerini cips aldı.

Yurdumuzdaki yer adları değiştirilmeye başlanıldı. Çanakkale yerine Dardanel, İstanbul yerine Konstantinopolis, Ürgüp-Göreme havzası yerine Kapadokya, Selçuk yerine Efes, Çukurova yerine Kilikya, Ağrı Dağı yerine Ararat, adları kullanılır oldu. Anadolu Alp Erenleri'nin yerine Noel Baba yerleştirildi. Türkiye'de bir taraftan yerel kültürleri koruyalım, ortaya çıkaralım denilirken diğer taraftan hepimizin ortak kültür değerleri yavaş yavaş ortadan kaldırılmak istenilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat ve Islahat Fermanlarının ilan edilmesinden sonra Osmanlıcılık fikri ortaya atılmıştı. Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri art arda uyum yasaları çıkardıkça ülkemizde de Türkiyelilik kavramı ortaya atılmıştır. Peki, gerekçesi nedir? Türk dememek için, Türkiyelilik kavramı ortaya atılmıştır.

M. Kemal Atatürk; 10. Yıl Nutku'nda

"Yurttaşlarım!

Az, zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir" (233) diyerek cumhuriyetin temellerini gösteriyordu.

M. Kemal Atatürk 18.06.1922'de Claude Farrerèr şerefine verilen çay ziyafetinde "Artık maskeler atıldı. Türkiye parçalanacak, Türkiye halkı esir, zelil, sefil ve perişan edilecektir. Maksat bu idi ve bu gayei zalimaneye vasıl olmak için hatır ve hayale gelmeyen her türlü tedbirlere müracaat edildi ve bahusus garbın bazı hükümetleri ve bazı ricali siyasiyesi bunun böyle olmasında ısrar ediyordu ve elân da ısrar ediyor." (234) demişti.

Gözümüzdeki at gözlüğünü çıkaralım. Gerçekleri görelim. Bu tespit bugün de geçerlidir. Bağımsız milli devletimiz tehdit altındadır. Tarihi, milli kültürü, sanatı, parası, ekonomisi yemek kültürü ve damak tadı dahi tehdit altındadır.

Türk Milleti için tehdidin merkezi, Türkiye'ye kurtuluş olarak gösterilen küresel düzen kavramıdır. Bu düzende, Türk milletine ve Türkiye Devleti'ne yer yoktur. Üniter devlete yer yoktur. Türkiye Federasyonu vardır. Bu federasyonda resmi dil İngilizce, insanların dini inançları ise Papa II. John Paul'un gösterdiği hedef doğrultusunda belirli bir oranda Hıristiyan olmasıdır. Batı himayesinde bir federasyondur. Böyle bir oluşumda dünyadaki diğer İslam ülkelerini de bir merkezden kontrol altında tutmak için Hilafet Makamı'nın kurulmasının da bir mahzuru yoktur.

Hatırlayalım, Sevr Antlaşması ile ülke parçalanır iken, yetkileri kısılmış bir Hanedana ve Halife Sultana ayrıcalık tanınıyor ve İstanbul'da oturması şart koşuluyordu.

cengizce

9 NEREYE GÖTÜRÜLÜYORUZ? BU GİDİŞİN SONU BAĞIMSIZ MİLLİ DEVLETİMİZİN TASFİYESİDİR, YOK OLMAKTIR

Bilindiği gibi sosyoloji biliminde ortak dili, kültürü, tarihi ve gelenekleri olan insan toplulukları millet, belli sınırlar içinde milletin hukuki kişilik kazanmış şekli de devlet olarak tanımlanmaktadır.

Devletin unsurları ise halk, ülke (toprak) ve iktidar veya egemenliktir.

Halkımız, Türk milletidir. "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk milleti denir." Ülkemiz Türkiye'dir, egemenlik ise milletindir.

Egemenliğin sınırlandırılması bakımından da devletimiz bağımsız devlettir. Yani başka bir devlet ile arasında hiçbir bağımlılık ilişkisi yoktur.

Devletimiz bugünkü şekli ile yalınç (basit) devlettir. Anayasası üzerinde etkili olabilecek başka bir güç ve hukuk düzeni yoktur. Anayasası üzerinde başka bir hukuk sistemini tanıyan bir bağımlılık ilişkisiyle başka bir devletin veya devletler grubunun buyruğu altındaki devlet ise yarı egemen devlettir. Milli devlet değildir.

23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı ile birlikte kendine güven, öze dönüş, milli değerlerini kaybetmeden, başkalaşım geçirmeden, batılı gibi olmadan batının ilim ve tekniğine, ekonomik gücüne sahip, modern bir devlet olmak hedefine yürüyüş başlamıştır.

Türkiye'de 1919-1938 yılları arasında;

Türk Milleti M. Kemal Atatürk'ün önderliğinde modern Türkiye Devleti'ni kurmuştur. Bu devletin temel özelliği devlet üzerinde hariçten hiçbir siyasi, idari ve mali vesayet ve baskının olmamasıdır. Modern bir devlette;

Egemenliğin kaynağı halktan alınacaktır.

Bağımsızlık ilkesine dayalı hukuk, siyaset ve ekonomi sistemi olacaktır.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü temel alınacaktır.

Sınıf, din, cemaat, tarikat, aşiret, boy esasına ve ayırımına yer verilmeyecektir.

Eğitim gerçekten milli olacaktır.

Vatandaşları arasında kadın-erkek cinsiyet ayırımı olmayacaktır.

Milli gelir vatandaşları arasında adil paylaşılacaktır.

Ülke ekonomisinin kalkınması, istihdam meselesi dışarıdan gelecek yatırımcıya bağlanmayacaktır, tarım sektörünü ihmal edilmeyecektir, hor görülmeyecektir. Milli ekonomi kurulacaktır.

Devletin korunması için iç ve dış tehdit ve tehlikelere karşı hazırlıklı bir ordusu olacaktır. Ordusunun yapısını, yetki ve sorumluluğunu, askere alma şeklini, asker sayısını silahlarının niteliğini ve miktarını dışarıdan yabancılar tespit etmeyecektir.

1919-1938 yılları arasında, M. Kemal Atatürk döneminde Türkiye'de yapılan hukuki, sosyal, kültürel ve ekonomik uygulamalar yakın dönemde Türk tarihinde 1826-1920 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan olayların değerlendirilmesi sonucu yapılan uygulamalardır. Türk tarihinde yaşanan bu olayların bir daha yaşanmaması için yapılan öze dönüş ve kendine güvenme hareketidir.

10 Kasım 1938'de M. Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra, ülkemizde önce M. Kemal Atatürk unutturmaya, daha sonrada devletimizin kuruluş felsefesinden yavaş yavaş uzaklaşılmaya başlanılmıştır.

1950 yılından sonra, Türkiye'de Hilafetin kaldırıldığı unutulmuştur. "Siz isterseniz Hilafeti bile getirebilirsiniz" ifadesi ve fikri ile toplumun tansiyonu ölçülmüştür.

Yurtdışından Türkiye'ye Barış Gönüllüleri adı altında yabancı öğretmen ve öğrenciler gelmeye başlamıştır. Türkiye'de iç barış bozulmaya başlamıştır. Daha sonra bu barış gönüllülerinin güneyden-kuzeye, batıdan-doğuya bulundukları yerlerde Türkiye hakkında bilgi topladıkları, toplanan bilgilerin de bir merkezde birleştirildiği anlaşılmıştır.

1960-1971 yılları arasında Filistin'de yetişen bazı kişilerin Türkiye'de banka soydukları, fabrika işgal ettikleri ve sabotaj yaptıkları görülmüştür. Yine bu dönemde, Türk Milleti yerine Türkiye halkları söylemleri başlamıştır. Halklara özgürlük denilmeye başlanılmıştır. Bugün, gündemde olan Türkiyelilik tasarısının temeli atılmıştır.

1971-1980 yılları arasında ülkemizde sağ ve sol tartışması, çatışması körüklenmiştir. Okulların, mahallelerin, şehirlerin kurtarılması için vatandaşlarımız arasında çatışmalar çıkmıştır. Devlet otoritesi zayıflatılmıştır. Bu olaylar uzun süre seyredilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde sözde kurtarılmış okullar, mahalleler, şehirler ortaya çıkmıştır. Vatandaşlarımız ayaklarının altındaki toprağının (vatanının), kültürü-

nün, ekonomisinin elinden alınmakta olduğunun farkına varamamışlardır. Ülkemizi yönetenlerde işin önemini kavrayamamıştır. Ülkede asayişin sağlanması yerine okullar kapatılmıştır. Öğretmen açığı ortaya çıkmıştır. Üç yıllık eğitim süresi olan okullardan üç ayda öğretmen yetiştirilmiştir.

1973-1985 yılları arasında Türk dışişleri görevlilerine silahlı saldırı düzenleyen terör örgütü Asala ortaya çıkmıştır. Asala ortadan çekilmiştir.

1984'den itibaren Asala'nın yerine bu defa taşeron bölücü örgüt PKK ortaya çıkmıştır. Türkiye'yi yöneten siyasiler "bunlar 3-5 çapulcu üzerinde durmaya değmez" gibi beyanat vererek devlete karşı başkaldırıyı önemsememişlerdir. Dolaylı olarak desteklemişlerdir. PKK'nın Türkiye'yi bölmek için yaptığı silahlı eylemlere karşı güvenlik güçlerinin gerekli tedbirleri alması üzerine bu defa Avrupalı dost bildiğimiz ülkeler benim teçhizatımı kullanamazsınız demişlerdir. Sırf bu sebeple Türkiye'ye silah ambargosu koymuşlardır. Devletimizin yöneticileri "siz ne demek istiyorsunuz"?, "Ne yapmak istiyorsunuz"? diye sormamıştır.

PKK bölücü terör örgütünün silahlarının ve mühimmatının dost bildiğimiz ülkeler imâlatı olduğu anlaşılmıştır. Komşularımızda silahlı eğitim kampları kurdukları yazılı ve görsel basında yer almıştır. Lideri üzerinden Güney Kıbrıs pasaportu çıkmıştır. Dost bilinen ülkelerde dolaşmış, himaye edilmiş, dost bildiğimiz bir ülkenin elçiliğinde yakalanmıştır.

Terör bir dış politika aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye'deki terörist eylemleri dolaylı veya doğrudan destekleyen ülkelerin amacı acaba ne olabilirdi? Sebep bellidir. Türkiye devletinde istikrarı bozmaktı. İstikrar olmayan bir ülkede gelişme, kalkınma olamazdı.

Dikkat çekici olan husus Türkiye'de milli devlet karşıtlarının yaptıkları faaliyetlerin ve propagandaların ortak özelliğinin devletimizin kuruluş felsefesine, devletimizin bayrağına ve kurucusuna karşı tavır alınmasıydı.

Diğer bir dikkat çekici olan hususunda dost ve müttefik olarak kabul ettiğimiz batılı devletlerden yavaş yavaş "Avrupa Birliği'ne girmeniz için Atatürkçülükten, Kemalizm'den vazgeçmeniz gerekir" sözlerinin duyulmaya başlanılmasıdır. Acaba, Türkiye'de şimdiye kadar yapılan bazı propagandalar mı onları cesaretlendirmektedir? Yoksa "şimdiye kadar her dediğimizi yaptınız, sıra devletinizin kuruluş felsefesini bı-

rakmanıza geldi" demek mi istiyorlar? Ya da her iki düşüncenin de etkisi mi vardır?

Yarı sömürge durumundan kurtulduk, idari mali ve siyasi bağımsızlığımızı kazandık. Ama; zamanla uluslararası ilişkilerde karşılıklı eşitlik ilkesi olduğunu yeniden unuttuk. Uluslararası antlaşmalarla aldığımız hakları savunamaz hale geldik.

Yunanistan'ın yeniden NATO'nun askeri kanadına dönmek için yaptığı müracaatına karşılık kıta sahanlığı ve hava hattı, (Ege sorunu) konularının çözülmesi gerektiği ileri sürülmemiştir. Yunanistan'ın bu konularda Türkiye'ye olan hasmane tavrından vazgeçmesi istenilmemiştir.

Türkiye'nin, Yunanistan ve İngiltere ile imzaladığı Londra ve Zürich Antlaşmaları unutulmuştur. Garantör devlet olarak Türkiye'nin muvafakati alınmadan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin "tümüyle veya bir bölümüyle her hangi bir devlet ile hiçbir şekilde siyasi veya ekonomik bir bütünleşmeye giremeyeceği" unutulmuştur. 1975'de Helsinki'de yapılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na Kıbrıs'ın katılmasına gösterdiğimiz tepki, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne alınmasında gösterilmemiştir. Türkiye'nin bu konuda niçin ihtirazda bulunmadığını anlamak mümkün değildir. Türkiye Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tasfiye edilmesine ortam hazırlamak, yardımcı olmak için mi bir itirazda bulunmamıştır.

Yunanistan'ın, mali işbirliği deklarasyonu çerçevesinde 1996 yılında başlayan 5 yıllık bir dönem için AB bütçesinden hibe 375 milyon ecu ve Gümrük Birliği'nin ardından Türkiye'nin rekabet gücünün iyileştirilmesi için AYB bütçesinden 750 milyon ecu'lük krediyi niçin veto ettiği sorulmamıştır, sorgulanmamıştır. Niçin?

Tek taraflı Gümrük Birliği Antlaşması imzalanarak, Lozan Barış Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden ancak 5 yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne geçmiş olan gümrük oranlarını belirleme yetkisi Ankara Antlaşması'na aykırı bir şekilde, Avrupa Birliği'ne girmeden, Avrupa Birliği'ne verilmiştir. Ankara Anlaşması'nın 5. Maddesine aykırı bir uygulama yapılmıştır.

Avrupa Birliği ile yapılan Ortaklık Antlaşması ve eki protokollerin gereği Türkiye'nin hakkı olan işçilerimizin Avrupa'da serbest dolaşım hakkı ortadan kaldırılmıştır, Türkiye'nin tekstil ürünleri ihracatına kota konulmuştur, itiraz edilmemiştir. TBMM tarafından onaylanan ve halen geçerli olan antlaşma hükmünün ortadan kaldırılmasına itiraz edilmemiştir. Bir devlet uluslararası anlaşma ile aldığı hakkından nasıl vazgeçebilir?

Türkiye'de suç işlediği mahkeme kararları ile kesinleşen suçlular, batı ülkelerinde yaşamaktadır. Türkiye bu suçluları istemektedir. Suçlular iade edilmemektedir. Türkiye Devleti kendisine yapılan bu tür davranışlar karşısında da sessiz kalmaktadır.

Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye'deki Müslüman olmayan Türk vatandaşları azınlık kapsamına alınmıştır. Batılıların, özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya'nın aslında olmayan, suni olarak ortaya çıkarılan azınlıkların korunması bahanesiyle Osmanlı İmparatorluğu'na yaptıkları baskı ortadan kaldırılmıştır.

Kopenhag Ölçütleri kabul edilerek Lozan Barış Antlaşması unutulmuştur.

Lozan Barış Antlaşması ile kazanılan devlet tekelleri kurmak hakkından vazgeçilmiştir, devlet tekelleri tasfiye edilmektedir. Yakın bir gelecekte cumhuriyetle birlikte millileştirilen, milli mal varlıklarımız tütün, rıhtım ve liman işletmeleri, demiryolu taşımacılığa elektrik ve telefon işletmeciliği, posta işletmeciliği, bankacılık hizmetleri batının telkin ve baskısına teslimiyetçi politikalar uygulanmaya devam edilirse aynen Osmanlı'da olduğu gibi yabancıların eline geçecektir. Halbuki Osmanlı İmparatorluğu zamanında yabancılar tarafından işletilen tesisler Cumhuriyetle birlikte millileştirilmiş ve milli ekonomiye katılmıştır. Bugün tekrar 81 sene öncesine dönülmektedir.

Türkiye Devleti bütçesini istediği gibi yapamamaktadır. Bütçesi denetim altındadır. Türkiye borç alabilmek, borç erteletebilmek için dış telkin ve tavsiyeler ile Meclisi'nden kanun çıkarır hale gelmiştir.

Ekonomide, ticaretle, eğitimde eskiye dönüş başlamıştır. İdari yapı dönüşümü yoldadır. İlerde hukukta ve orduda dönüşüm (siz isterseniz reform diyebilirsiniz) ile devam edilmek istenilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti'ni, Türk Milletini seven ve bağımsız milli devletten yana olanların, ne mutlu Türk'üm diyenlerin Türkiye'de olan olayları anlamak için Sevr Antlaşması ile Lozan Barış Antlaşması'nı okumaları, bilmeleri ve karşılaştırmaları gerekmektedir. Ancak; böylece nereden nereye geldiğimizi ve yeniden nereye götürüldüğümüzü görebiliriz.

Peki, bu olaylar olurken Atatürkçüler, Atatürkçü olduklarını iddia edenler acaba, niçin sustular? Bu konuları niçin gündeme getirmediler? Bağımsız milli devletin tasfiye sürecine alındığını niçin görmediler?

Atatürkçülük, Atatürk'ü istismar edip oy toplamak değildir. Atatürk devrine özlem duymak değildir. Atatürk rozeti takıp, Atatürk'ün kabrini

ziyaret edip "Atam izindeyiz" diye yazmak, Atatürk'ten bir iki vecize söylemek değildir. Atatürk'ün kurduğu kültürel ve ekonomik kurumları tasfiye etmek hiç değildir.

Atatürkçülük, Atatürk'ün neler yaptığını ve niçin yaptığını düşünmek ve anlamaktır, en azından anlamaya çalışmaktır. Bağımsız milli devlete sahip çıkmaktır.

T.C. Anayasasının 4. Maddesi, "Anayasanın 1. Maddesindeki devletin şeklinin cumhuriyet olduğu, 2. Maddedeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3. Maddesindeki milli devlet vasfının, bayrağının, dilinin ve İstiklal Marşının değiştirilemeyeceği" hükümlerine amirdir.

Avrupa Birliği'ne girildiğinde; Avrupa Birliği hukuku, Türk hukukunun üzerinde olduğundan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası geçersiz hale gelecektir. Dolayısıyla;

Türkiye Devleti'nin yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğunu,

Cumhuriyetin niteliklerinin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu,

Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğunu, dilinin Türkçe olduğunu,

Bayrağının şeklini kanunda belirtilen beyaz ay yıldızlı bayrak olduğunu, milli marşının İstiklal Marşı olduğunu, başkentinin Ankara olduğunu, ileri sürmek, Bakanlık ve Kamu Kuruluşlarının başına milli kelimesi koymak mümkün olmayabilir. Yurtdışından Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili, milli devlet ile ilgili, ordu ile ilgili söylenenler de bu şekilde bir tespitin üzerinde düşünülmesini zorunlu kılmaktadır.

Düşünmeliyiz.

10 HER BİRİMİZ DÜŞÜNMELİYİZ

Bir devletin varlığını, kuruluş antlaşmasına ve uluslararası hukuk kurallarına göre sürdürdüğünü,

Bağımsız bir milli devlet, egemen bir devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin dünyada yalnız yaşamadığını, dünya devletleri içinde dünya devletleri ailesi içinde ve bu ailenin bir ferdi olarak yaşadığını, Türkiye'nin bağımsızlığını ve milli devleti savunmanın, Türkiye'yi içine kapalı bir devlet haline dönüştürmek isteği anlamına gelmediğini bilerek ve inanarak düşünmeliyiz.

Eğer, Türkiye Devleti'nin günümüze göre daha bağımsız, daha gelişmiş, daha güçlü bir devlet olmasını, Türk milletinin daha demokratik bir ortamda yaşamasını, daha mutlu olmasını, milli gelirin adil bir şekilde paylaşılmasını istiyorsak düşünmek mecburiyetindeyiz. Biz niçin bu durumdayız, bağımsız Türkiye Devleti, Türk milleti nereye götürülüyor konusunu bütün yönleri ile ele alıp iyice düşünmek mecburiyetindeyiz.

Bir devletin nasıl himaye altına alındığını, nasıl dağıtıldığını ve nasıl çökertildiğini düşünmeliyiz. Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi, idari ve mali bağımsızlığını nasıl kaybettiğini ve dağılıp çöktüğünü, yok olduğunu düşünmeliyiz, hatırlamalıyız ve unutmamalıyız.

Çünkü, günümüzde Türkiye Devleti hakkı yenilebilecek bir devlet haline gelmiştir. Türkiye adeta gönüllü olarak himaye altına girmek isteyen, sömürge olmak isteyen bir devlet görüntüsü almıştır.

Sevr Antlaşması'nı tanımayarak niçin Kurtuluş Savaşı yaptığımızı, hangi şartlarda yaptığımızı, bu savaşı kazanarak bağımsız milli devletimizi nasıl kurduğumuzu düşünmeliyiz.

Emperyalizmin ne olduğunu yeniden düşünmeliyiz. Bir devletin siyasi, idari ve mali bağımsızlığını nasıl kaybettiğini düşünmeliyiz. Siyasi, idari ve mali bağımsızlığını, mili ve manevi değerlerini koruyamayan, savunamayan bir devletin bağımsızlığını da asla koruyamayacağını bilmeliyiz. Emperyalizmin yeni şekli olan küreselleşmenin, yeni dünya düzeninin milli devletleri siyasi, idari ve mali hakimiyet altına almak olduğunu bilmeliyiz.

Küresel düzeni ve küresel ekonomi, kavramlarını dayatan emperyalist devletlerin kendi ülkelerinde milli bütünlüklerini korumak için, ekonomilerini korumak için, her türlü gayreti gösterdiklerini ve her türlü çalışmayı yaptıklarını himaye altına almak istedikleri milli devletlerde ise, önce milli kimlik yerine yeni kimlikler ortaya sürdüklerini, daha sonra

da azınlıkları korumak adı altında milli devletlerin millet bütünlüğünü parçalamak için her türlü çalışmayı yaptıklarını bilmeliyiz. Serbest ticaret kavramına sığınarak milli devletlerin ekonomik kaynaklarına, üretim araçlarına el koyduklarını, yerli tekellerin yerini gelişmiş ülkelerin çok uluslu tekellerinin aldığını bilmeliyiz.

Fert olarak her birimizin kendimize has, bize toplum içinde anlam veren, değer kazandıran ve bizi diğer insanlardan farklı kılan özelliklerimiz vardır. Kişiliğimiz vardır. Her birimizin kişilikleri farklıdır. Farklı olması da yadırganacak bir durum değildir. Ancak; kimliklerimiz aynıdır. Ortak kimliğimiz batılı emperyalist devletlere karşı Kurtuluş Savaşı'nı kazanarak Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran, tarih boyunca hür yaşamış ve hür yaşayacak olan Türk milletinin hür bir ferdi olmaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vatandaşı olmaktır. Türk olmaktır.

"Kimliğinde tereddüde düşen, kimlik direnci olmayan kişi ve toplumlar yabancıların çıkarları yönündeki girişimlerine, empozelerine açık hale gelirler ve kolayca onların çıkarlarına uygun olarak yönlendirilirler" (235).

Gerçek ve gerçek olduğu kadarda acıklı olan husus yıllarca kimlik duygularımızın kaybettirilmesi, kimliksizleştirilmek ve kendimize yabancılaştırılmak istenilen bir milletiz. Birey olarak, toplum olarak kendisine olan güven duygusu törpülenen bir milletiz. Kişiliksiz ve kimliksiz yaşanamayacağına göre milli değerlerimiz ve milli gücümüz yerine yabancı güçlere – dış dinamiklere güvenmek zorunda bırakılan bir milletiz. Boy, soy, inanç, bölge ve ekonomik görüş farklılıkları ileri sürülerek millet bütünlüğü parçalanmak istenilen bir milletiz. "Küresel düzene uymak gerekir" propagandası altında emperyalist güçler karşısında diz çöktürülmek istenilen bir devletiz. Bağımsız milli devleti parçalanmak, dağıtılmak istenilen bir milletiz. Şimdi düşünelim.

Ortak kimliğimizde birleşmek, ortak kimliğimizi korumak yerine, farklı kişiliklerimiz ileri sürülerek tartışma ortamı yaratılmaktadır. Bu tür tartışmalar, hararetle desteklenilmektedir. Acaba niçin?

İnsan önce kendisine, sonra milletine en sonra da insanlığa faydalı olabilir. Milli ve manevi değerlerine sahip olamayan, milli değerlerini özümsemeyen bir insan evrensel değerlere nasıl sahip olabilir? Milli değerler, evrensel değerlerin bir parçasıdır. Bütünün parçasını özümseyemeyen bir insan bütünü nasıl özümseyebilir? Milli – ulusal olunmadan evrensel olmak mümkün değildir. Gerçek budur.

Milli ekonomisine sahip olmayan devletler küresel düzene, küresel ekonomiye yem olur. Gerçek budur.

Gerçek budur. Ancak; Türkiye'de birileri ortaya çıkıp ta,

Milli değerlerimize sahip çıkılması gerektiğini söylemek yerine, milli değerlerimizden vazgeçip küresel değerlere sahip çıkalım demektedirler.

Milli ekonomiyi savunmak yerine milli ekonomiyi unutup, küresel ekonomiyi savunmaktadırlar.

İşte bu konuları görmemiz ve iyi düşünmemiz gerekmektedir. Acaba birileri hangi sebep ve/veya gerekçe ile böyle bir tavır ve davranış göstermektedirler?

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 1. Maddesinde devletin yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğu belirtilmiştir. Anayasanın 2. Maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri ise "demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti" olduğu şekliyle tanımlanmıştır.

Devletimizin yönetim şekli Cumhuriyettir. Ancak yaşananların ve uygulamalarının demokratik olduğunu, laik olduğunu, sosyal olduğunu, hukuk devleti olduğunu söylemek pek mümkün görülmemektedir.

Her şeyden önce Cumhuriyet bir yönetim şekli, demokrasi ise bir hayat tarzıdır. Demokrasilerde halk oyları ile yönetime getirdiği iktidarları denetleyebilmektedir. Türkiye'de vatandaşın demokrasi adına beş yılda bir oy vermesinin dışında demokratik sisteme ne gibi bir katkısı olduğu sorgulanmalıdır. Demokrasi sadece seçim mi demektir?

Parti içi demokrasinin olmadığı siyasi partilerce yönetilen bir ülkede demokratik hayat tarzının yeşermesi ve gelişmesi mümkün değildir, mümkün olamamıştır. Milletvekili adaylarının parti Genel Merkezleri tarafından seçildiği, Meclis oylamalarının parti disiplini adı altında parti Genel Başkanlarının isteği doğrultusunda gerçekleşen bir uygulamaya demokratik denilebilir mi?

Demokrasiyi savunduklarını söyleyen siyasi partilerin bu uygulamalardan niçin vazgeçmedikleri ve bu konularda yeni bir hukuki düzenleme yapmadıkları düşünülmeli ve sorgulanmalıdır.

Bir ülkede laik sistemin yerleşebilmesi için her şeyden önce insanların demokratik hayat tarzını içine sindirmesi gerekir. Türkiye'de laiklik az da olsa bir kısım tarafından dine karşı olmak, diğer bir kesimde ise dini inançların devlet yönetimine hakim kılınması şeklinde algılanmaktadır. Soğuk savaş döneminde ülkemizde yapılan çalışmalar, dini duy-

guların istismar edilerek siyaset yapılmasına, laik düzene karşı tavır alanların taban tutmasına ortam sağlamıştır.

Bu noktada, batılıların yıllarca Türkiye'de ve diğer ülkelerde dini grupları, tarikatları, cemaatleri desteklerken bugün topyekün İslam dinini terörizmin kaynağı olarak görmektedirler. Üzerinde durulması, düşünülmesi ve unutulmaması gereken konu budur.

10 milyon vatandaşı açlık sınırında yaşayan, işsiz, gizli işsiz sayısı bilinmeyen bir devlet, sosyal devlet olamaz. Nüfusunun % 42'si yoksulluk sınırında yaşayan devlet sosyal devlet olamaz. Bu şartlar altında da eğitim ve sağlık hizmetleri paralı ve pahalı haline getirilmiş bir devlet, vergi gelirlerinin % 70'i dolaylı vergilerden sağlanan bir devlet sosyal devlet olamaz.

Vatandaşının kendisini yönetmek için vekalet verdiği Milletvekili'nin, özel kanunla dokunulmazlık zırhı giydirilmiş kişi veya kuruluşların bulunduğu bir ülkede hukuk devleti var denilemez.

Hemen, hemen her iktidar döneminde Af Kanunu çıkarılarak suçluların affedildiği,

Bankaların soyulup, banka zararları vatandaşlarına ödettirilen, bankaları soyanların serbest dolaştığı, bir devlet, hukuk devleti olarak kabul edilemez.

Türkiye'nin eksik ve/veya aksak olan konuları en iyi şekilde iç dinamikler ile çözülür. İç dinamikler unutularak dış dinamiklerin telkin ve baskılarıyla yapılan düzenlemeler gelecekte çözümsüzlük olarak yeniden gündeme gelecektir. Türkiye'yi yönetenler iç dinamikleri unutmuşlardır, iç dinamikleri susturmuşlardır. Dış dinamiklerle işbirliği yapmışlardır, yapmaktadırlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 81 yıllık ekonomik, sosyal ve siyasal tarihini kısaca incelerken üç evreye ayrılıp M. Kemal Atatürk dönemi, tek parti dönemi ve çok partili demokratik dönem olarak inceleneceğini söylemiştim. Bu yolu takip ettim. Bu tür bir incelemenin çok doğru ve yerinde olduğunu görüyoruz. Şöyle ki,

M. Kemal Atatürk döneminde Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hedefinin olduğu, kendine güven duygusunun hakim olduğu, uluslararası ilişkilerde karşılıklı eşitlik ilkesine dayanan, devletin denk bütçe ve denk dış ticaret politikası ile yönetildiğini görüyoruz. M. Kemal Atatürk sonrası yönetimlerde ise ortak bir yönetim özelliği görülmektedir. Bu ortak özellik kendine güven duygusunun azalması, devletin bütçe açıkları ve dış

ticaret açıkları ile yönetilmesi, devalüasyon yapılması (Türk parasının değerinin düşürülmesi) hibe, kredi ve borç alınması, devletin borç batağına saplanmasıdır.

Türkiye'yi yöneten iktidarlar değişmiştir veya değiştirilmiştir. Ama, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesinden uzaklaşması süreci durmamıştır. Türk Milleti'ne yenilik olarak sunulan görüşler, geçmişte Osmanlı İmparatorluğu zamanında yapılan uygulamaların bir benzeridir. En demokratik Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak takdim edilen 1961 Anayasası'nda, daha önceki anayasalarda yer alan, devrimcilik ve milliyetçilik ilkeleri kaldırılmıştır. 1876 Anayasası'nda doğrudan doğruya padişah tarafından seçilen Ayan Meclisi üyeleri gibi, doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı tarafından seçilen kontenjan senatörlüğü konusu getirilmiştir.

İktidarlar değişmiştir veya değiştirilmiştir, ama Türk Milleti'ne bir hedef gösterilip bu hedefe ulaşmak için gerekli olan bir plan yapılıp uygulamaya konulmamıştır. Türkiye'de işsiz olan vatandaşlarımızın sayısı artmıştır. Geçim sıkıntısı çeken vatandaşlarımızın sayısı artmıştır. Ayrıca Türkiye'nin iç ve dış borçları da artmıştır. Dışa bağımlılığı artmıştır. İşte üzerinde durulması ve düşünülmesi gereken asıl konu da budur.

Bu tespit bizlere Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlü, Türk Milleti'nin mutlu olabilmesi, uluslararası ilişkilerde, karşılıklı eşitlik ilkesine inanan ve bu inancını icraatına yansıtan, kısaca bağımsız milli devlet felsefesine inanan bir yönetimin iş başına geçmesinin gerektiğini göstermektedir. Türkiye'de sadece yönetimin değiştirilmesi yeterli olmamaktadır. Yönetenlerde düşünce değişimine ihtiyaç vardır. Yaşanan tecrübelerde bu tespiti doğrulamaktadır.

11 TÜRKİYE'Yİ YÖNETEN VE YÖNETMEĞE TALİP OLANLARIN DÜŞÜNMESİ VE CEVAPLANDIRMASI GEREKEN KONULAR

Siyasi partilerin kuruluş sebebi ve hedefi iktidara gelmek ve ülkeye hizmet etmektir.

Geçmişte iktidara gelen siyasi partilerin hepsi de iyi niyetle programlar hazırlamış ve hazırlanan bu programlar iyi niyetle uygulanmıştır. Ben böyle düşünmek istiyorum. Ancak, bugün gelinen noktada görüyoruz ki, bir yerlerde bazı tercihler yanlış yapılmıştır. Türkiye'de uygulanan programlarda tarihi, sosyolojik, ekonomik, teknik eksiklikler ve yanlış tercihler olduğu görülmektedir. Uygulanan programlar doğru olsaydı, devletimiz borç içinde, vatandaşlarımızın çoğunluğu işsiz ve fakirlik sınırında yaşamak mecburiyetinde bırakılmazdı.

Peki, bu yanlış uygulamalara niçin ve nasıl devam edilebilmiştir? Çünkü;

Gerçekler konuşulmamıştır, konuşulmasına müsaade edilmemiştir. Türk Milleti sanal gündemlerle oyalanmıştır. Gerçekler saklanmıştır. Buna karşılık yapılanlar olduğundan büyük gösterilmiştir. Bununla da yetinmeyip iktidar makamı, icra makamı değilmiş gibi bazı siyasiler tarafından "şunu, şunu ben yaptım" diye yapılanlar da başımıza kakılmıştır.

Ekonominin kanunları göz ardı edilemez. Kötü yönetim, bilme ihanet, sosyal ve ekonomik gerçeklerin ve göstergelerin görmezlikten gelinmesi sonucu ülkemiz bu hale gelmiştir. Siyaset, iktidara gelmek, iktidara gelindiğinde de devletin kaynaklarını yandaşlara dağıtmak olarak algılanmıştır. Kendine güvenmeyi bırakıp, batıya koşulsuz itaatin gelişme ve medenileşmek olarak algılanması sonucu bu hale gelinmiştir. Devletin kuruluş felsefesinden, milli devletten taviz verile verile Türkiye bu hale gelmiştir.

Bu sebeple Türkiye'yi yönetmeğe talip olan siyasi kadroların aşağıdaki soruları düşünmeleri ve cevaplandırmaları gerekmektedir. Aydınların, sivil toplum örgütlerinin ve Türk Milleti'nin geleceğini, kendi geleceğini düşünen her Türk vatandaşı bu soruların cevaplarını araması gerekmektedir.

1. Bağımsız bir milli devletin adli, idari ve mali bağılılığı olamaz. Dış devletlerin adli, idari ve mali telkin, tavsiye ve denetimini kabul edemez. Bugün Türkiye'nin;

a. Devlet ve millet bütünlüğüne, milli ve manevi değerlerine saldırılmaktadır.

b. Mali konuları IMF tarafından yönlendirilmekte ve denetlenmektedir.

c. Adli ve idari yapılanması Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından yönlendirilmektedir.

Bağımsız bir milli devleti yönetenlerin hangi konuda olursa olsun, devletine karşı yapılan saldırılara, yönlendirme ve denetlemelere sessiz kalmalarını nasıl açıklayabiliriz?

2. a. Türkiye Cumhuriyeti kana-kan, cana-can mücadele ile kurulmuştur. Türkiye, Kurtuluş Savaşı'nda kendisini maddi ve manevi olarak destekleyen ülkeler ile değil de, geçmişte kendisini tarih sahnesinden silmek isteyen emperyalistler ile niçin içli-dışlı olmak zorundadır?

b. Türkiye din, dil,soy, kültür birliği ve/veya benzerliği olan Türk dünyası ve İslam ülkeleri, yakın komşuları ve Asya ülkeleri ile değil de niçin çok az müşterekleri olan Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri ile işbirliği yapmak (boyun eğmek) zorundadır. Türkiye Devleti'ni ve Türk milletini aşağılayan, Türkiye Devleti'nin içişlerine karışan, uluslararası karşılıklı eşitlik ilkesine uymayan işbirliklerini sürdürmek zorundadır?

3. Türkiye kültürel, sosyal, ekonomik ve hukuk sistemini değiştirerek, bağımsız milli devlet felsefesinden vazgeçerek, medeniyet projesine girmek safsatasına sığınarak niçin Avrupa Birliği'ne girmek mecburiyetindedir? Türk olarak, Müslüman olarak bizim hangi değerlerimiz beğenilmemektedir. Açıkça belirtilmesi gerekir, Türk olmamız mı, yoksa vatandaşlarımızın büyük çoğunluğunun İslamiyet'e inanması mı medeni olmadığımızın göstergesidir.

4. Türkiye'de, bir taraftan Türkiye Avrupa Birliği'ne girmelidir denilmektedir. Diğer taraftan Türkiye Amerika Birleşik Devletleri'nin stratejik ortağıdır denilmektedir. Avrupa Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri dünyanın kaynaklarını ve pazarlarını paylaşmak, dünyada kendi nüfuz alanları kurmak konusunda biri diğeri ile rekabet halindedirler. O halde; bu görüşlerden hangisi doğrudur?

Türkiye Avrupa Birliği'ne mi girecektir, yoksa Amerika, Birleşik Devletleri'nin stratejik ortağı olarak mı kalacaktır?

Diğer taraftan stratejik ortakların belirli konular üzerinde ortak kanaatleri ve müşterek menfaatleri vardır. Kıbrıs, Kuzey Irak gibi konularda

Türkiye'nin ve Amerika Birleşik Devletleri'nin görüş ve menfaatleri uyuşmamaktadır. O halde bu nasıl bir stratejik ortaklıktır?

5. Çizelgelerde sayılarla verildi. Türkiye bütçe ve dış ticaret açıkları ile yönetilmiştir. Bütçe ve dış ticaret açıkları ile yönetilmektedir. Bütçe ve dış ticaret açıklarını kapatmak için borç almıştır, borç almaktadır. Borçlanmaya devam etmektedir.vadesi gelen anapara ve faiz taksitlerinden sadece faizlerin bir kısmını ödeyebilmektedir. Yatırım yapamamaktadır. Kamu İktisadi Teşebbüslerini satmaktadır, tasfiye etmektedir. İstihdam sorununu çözememiştir.

a. Türkiye kalkınmasını, gelişmesini yabancı sermayeye bağlamıştır. Yabancılar gelsin cumhuriyetin mal birikimi olan tesislerimizi satın alsın diye beklenilmektedir. Bu tür bir politikanın benimsenmesi doğru bir tercih midir?

b. İstatistiki veriler Türkiye'de devletin ekonomi içindeki payının, gelişmiş kapitalist ülkelerden dahi az olduğunu göstermektedir. Bu gerçeğe rağmen, Kamu İktisadi Teşebbüsleri tasfiye edilmek istenilmektedir.

Özel sektörün yanında kamunun da iktisadi faaliyette bulunmasının ne gibi bir sakıncası vardır?

Türkiye'de birileri "devlet tekelleri kaldırılsın" derken, devlet tekellerinin yerini başka tekelerin, özellikle yabancı tekellerin almasına ses çıkarmamaktadır. Bu tür bir davranışın sebebi ne olabilir?

c. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin satılması, özelleştirme, bir tesisin kamudan alınıp bir başkasına verilmesidir. El değiştirmedir. Bir malım el değiştirmesi, sermayenin el değiştirmesi ile bir ülke nasıl zengin olabilir? İstihdam meselesini nasıl çözmüş olabilir.

Yabancıların gelip Kamu İktisadı Teşebbüslerini veya yerli özel girişimcinin tesisini satın alması ile Türkiye'nin istihdam sorunu nasıl çözülmüş olabilir?

d. Türkiye'de nüfusa göre memur sayısı oranı Avrupa Birliği üyesi devletlerden, diğer gelişmiş kapitalist ülkelerden daha azdır. Bu duruma rağmen dış telkin ve tavsiyelere uyarak, etkili ve yetkili olan bazı kişi ve kuruluşlar acaba niçin Türkiye'deki memur sayısının azaltılmasını istemektedirler.

6. a. Türkiye bütçe ve dış ticaret açıkları ile yönetilmiştir, yönetilmektedir. Bu uygulama devam ettiği taktirde, artarak devam edecek olan bütçe ve dış ticaret açıkları hangi kaynaklardan elde edilecek gelirler ile kapatılacaktır?

b. Türkiye Devleti, borç alarak borç ödeyen bir devlettir. Daha ne kadar süre ve hangi mertebeye kadar borçlanılacaktır? Bu borçlar hangi kaynaklardan elde edilecek gelirler ile ve ne zaman ödenecektir?

7. Türkiye'de üretimi, milli geliri artırıcı bir program var mıdır? Var ise; 5 yıllık bir süre sonunda:

a. Milli gelir hangi mertebeye ulaşacaktır?

b. Kişi başına milli gelir hangi mertebeye ulaşacaktır?

c. Milli gelir içinde tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin payı ne kadar olacaktır?

8. Uzmanların ifade ettiklerine göre Türkiye'de ekonominin % 50'si kayıt dışıdır. Ekonomisinin % 50'si kayıt dışı olan bir ülkede;

a. Ekonomik verilerin doğruluğuna ne kadar güvenilebilir?

b. Ekonomisinin % 50'si kayıt dışı olan bir ülkede gerçek gelir vergisinin toplanması mümkün müdür?

c. Ekonomisinin % 50'si kayıt dışı olan bir ülkede yolsuzluk ve yoksullukla mücadele etmek mümkün müdür?

d. Türkiye'ye örnek gösterilen batı ülkelerinde ekonominin tamamı kayıt içindedir. Peki, Türk milletine örnek gösterilen batı ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de ekonominin tamamının kayıt içine alınması için gerekli olan hukuki düzenlemeler niçin yapılmamaktadır?

9. Türkiye Maastrich Ölçütleri'nin ekonomik değerlerini elde etmeden Avrupa Birliği'ne giremez. Peki; Avrupa Birliği konuları tartışılırken Maastrich ölçütleri niçin tartışılmamaktadır?

10. Demokratik sistemle yönetilen devletlerde kişi veya kuruluşlar sorulduğunda mal varlığının hesabını vermektedir. Türkiye'de de sorulduğunda her kişi ve kuruluşun mal varlığının hesabını vermesi için gerekli olan hukuki düzenlemelerin yapılması gerekmez mi? O halde, bu konuda niçin bir çalışma yapılmamaktadır?

11. Türkiye'de demokratik bir sistemin yerleşebilmesi için siyasi partilerin yapısının demokratik olması, parti içi demokrasinin işlemesi, parti üye kayıt sisteminin hakim gözetiminde yapılması ve seçmen listelerinin çok sıhhatli bir şekilde tanzim edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de niçin batı ölçeğinde bir siyasi partiler kanunu hazırlanıp uygulamaya konulmamaktadır?

Şimdi, Türkiye'nin 1950-2002 yılları nüfus miktarı ile seçimlerinde tespit edilen seçmen sayısını inceleyelim (236).

Yıllara Göre Türkiye'de Nüfus ve Seçim Sayısı

X 1000

Yıl	Nüfus Sayısı	Artan Nüfus	% Artış	Seçmen Sayısı	Artan Seçmen Sayısı	% Artış	% Seçmen / Nüfus
1950	20.974	-	-	8.905	-		42.6
1954	23.204	2.230	10.6	10.262	1.357	15.2	44.,2
1957	25.250	2.046	8.8	12.078	1.816	17.7	47.8
1961	28.373	3.123	12.4	12.925	847	7.0	45.5
1965	31.391	3.108	10.9	13.679	754	5.8	43.5
1969	34.443	3.052	9.7	14.788	1.109	8.1	42.9
1973	38.073	3.630	10.5	16.798	2.010	13.6	44.1
1977	41.769	3.698	9.7	21.207	4.409	26.2	50.7
1983	47.864	6.095	14.5	19.767	-1.440	-6.7	41.3
1987	52.561	4.697	9.8	26.336	6.569	33.3	53.9
1991	57.064	4.503	8.5	29.979	3.643	13.8	52.5
1995	60.614	3.550	6.2	34.155	4.176	13.9	56.3
1999	64.385	3.771	6.2	37.495	3.340	9.7	58.2
2002	69.626	5.241	8.1	41.291	3.796	10.1	59.2

Türkiye'de, iddialı olarak seçime katılıp seçimde kazanamayıp muhalefette kalan siyasi partiler, seçime katılma oranının düşük olmasını seçimi kaybetmelerinin bir gerekçesi olarak ileri sürebilmektedirler. Ancak; herhangi bir siyasi partiyi desteklemeye karar veren bir seçmenin sandığa gidip oy kullanacağını unutmaktadırlar. Seçimde oy kullanmayan seçmenlerin o seçime katılan siyasi parti programını veya adayını benimsemediği için oy kullanmamış olabileceğini düşünmemektedir. Ayrıca seçmen listelerinin sıhhatli olarak tanzim edilip edilmediği konusunda bir çalışma yapmayı düşünmemektedirler. Çünkü;

Türkiye'de seçim yılları nüfus ve seçmen sayıları incelendiğinde nüfus ve seçmen sayılarındaki artış oranlarının çok farklı bir gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır. 1957, 1961 seçimleri dikkate alındığında nüfus 1957 yılından 1961 yılına 3,1 milyon kişi artmıştır. Seçmen sayısı ise 847 bin kişi artmıştır. Nüfus % 12,4 oranında, seçmen sayısı ise % 7 oranında artmıştır. 1977, 1983 seçimleri dikkate alındığında nüfus 1977 yılından 1983 yılına gelindiğinde 6 milyon kişi artmıştır. Seçmen sayısı ise 1,5 milyon kişi azalmıştır. Nüfus % 14,5 oranında artmış, seçmen sayısı ise % 6,7 oranında azalmıştır. Bu oranlar bize Türkiye'de belirtilen yıllarda ya nüfus istatistiklerinin ya da seçmen listelerinin sıhhatli olmadığını göstermektedir.

Sağlıklı olarak tanzim edilmeyen seçmen listesi ile yapılan seçimlerin sonucunun sağlıklı olduğu söylenemez. Türkiye'de yönetime talip olan siyasi partinin üzerinde durması gereken en önemli husus budur. Ayrıca bu veriler Türkiye'de genel olarak sayım ve seçmen sonuçlarından şüphe etmemizi gerektirir.

Türkiye'de 2002 yılında sandığa gitmeyen seçmen oranı % 20 iken, 2003 yılında % 25 olmuştur. Oy kullanmayan seçmen sayası artmaktadır. Gerçekten iktidara gelip, Türkiye'yi iyi yönetmek isteyen siyasi parti bu oranı göz ardı edemez. Bu oran en büyük muhalefet partisinin aldığı oy oranından dahi fazladır. O halde seçim öncesi hangi parti yüzde kaç oranında oy alacak araştırması yanında, bu seçmenlerin niçin sandığa gitmediği konusunda araştırma yapılmasını gerektirmez mi? Gerektirir.

Peki, bu konuda niçin bir araştırma yapılmamaktadır?

Türkiye'nin meseleleri sadece ekonomik meseleler değildir. Ancak, ekonomik konularla ilgili yukarıdaki soruların açık ve kesin ifadelerle cevabını veremeyen siyasi partilerin Türkiye'yi yönetmesi, Türkiye'yi yönetmeğe kalkması devletimiz için kayıp yıllar olacaktır. Çünkü, bu soruları cevaplayamayanların Türkiye'yi yönetecek bir programları yok demektir. Geçmişte ve günümüzde olduğu gibi Türkiye'yi sloganla yönetmek istemesi demektir. Böyle bir yönetimin Türkiye'yi yönetmesi sonucunda ise Türkiye'nin daha fazla borçlanması, siyasi, idari ve mali bağımsızlığını daha da derinlemesine kaybetmesi sonucunu getirecektir.

Türkiye'de iktidarların değişmesine rağmen, Türkiye'nin iktisadi görüntüsünün ve tartışılan konuların değişmemesinin sebebi de budur.

12 SONSÖZ

Türk milleti, bir merkezden kendisine sunulan suni gündem konuları ile meşgul edilmektedir. Böylece geçmişi hatırlayıp, geçmişte olan olaylarla günümüzde olan olayları karşılaştırma, sorgulama ve değerlendirme imkanı kısıtlanmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu, batıda olan bilim ve teknolojideki gelişmelerin geç farkına varmıştır. Kendisini inkâr edip, batıya benzerse, batılıların arasında yer alırsa, güçleneceğini sanmıştır. Devletin güçlenmesi, devletin işleyişinin daha iyi olması ayrıca, batılıların baskısından kurtulması için; batılılaşma ve demokratikleşme hareketlerine başlamıştır. İyi niyetle yapılan bu çalışmalar sonucunda önce yarı sömürge bir devlet haline gelmiştir. Daha sonra da parçalanıp yok olmuştur.

Tarihi, "tarihçilere bırakmak gerekir" diyerek tarihimizde olan olayları unutmak mümkün değildir. Tarihte olan bu olaylar günümüzü anlayabilmemize yardımcı olabilecek olaylardır. Hatırlanması gereken olaylardır.

Osmanlı yenileşme, batılılaşma çalışmaları yaparken başta Rusya olmak üzere Avrupalı devletler Osmanlı İmparatorluğu'na "hasta adam" yakıştırmasını yapıyorlar, ölümü ile kalacak mirasından pay bekliyorlardı. Osmanlı yöneticilerinin her biri sırtını yabancı devletlerin elçilerine dayamış birbirleriyle uğraşmakla meşguldü. Avrupalılar ise Tanzimat ve Islahat Fermanları'nda bahsedilen hususlarla ilgili kanunların çıkarılmadığını söylüyorlardı. Devlette reform yapılmasını istiyorlardı, hatta halkın dini hürriyetlerini tam olarak kullanmadığını söylüyorlardı. Osmanlı ülkesindeki azınlıkların korunması adı altında İngilizler ve Fransızlar Mora ve Lübnan, Avusturya ve Rusya Balkanlar ve Hersek üzerinde kışkırtmalar yapıyorlardı. 1856'da Avrupalı olarak kabul ettikleri Osmanlı'ya 1869'da "Girit Adası'nı Yunanistan'a vermezseniz, Avrupalı olamazsınız" demişlerdi..

Osmanlı bu durumu görememiş veya görmüş ama yöneticilerinin yabancı devlet elçileri ile içli dışlı olması sebebiyle veya şahsi menfaatlerini düşünerek önlemek için gerekli olan dirayeti gösterememiştir. Veya batıdan borç almaya alıştığından dolayı ses çıkarmamış ve teslimiyetçi bir politika takip edildiğinde yeniden borç olabileceğini düşünmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu aldığı dış borçları ödeyemediğinden, batılılar verdikleri borç paraları geri alabilmek için devlete baskı yapmıştır. Borç-

ların ödenmesini sağlamak için de Osmanlı maliyesi dışında ikinci bir Maliye Bakanlığı görevini üstlenen Düyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi kurulmuştur. Mondros Ateşkes Antlaşması ve Sevr Antlaşması ile de batılılar Osmanlı ülkesine yerleşmeye başlamışlardır. Avrupalı, Türkleri yönetmek için Türkiye'ye gelmiştir. Tarihi gerçekler bu şekildedir.

Yanlı bilgi, yanlış bilgi, yönlendirme ve şartlandırmalar ile Türk milletinin tarih bilinci zayıflatılmıştır. Dikkati dağıtılmıştır. Millet şaşırtılmıştır. Gündemde olması gereken konular sis perdesi ile örtülmüştür. Bu perde üzerinde birileri gölge oyunu oynatarak millete seyrettirmiştir. İnsanlarımızın düşünmesi, hatırlaması, bilmesi, görmesi gereken gerçekler yerine, birilerinin milletin şuuraltında iz bırakmasını istediği hususlar tekrarlanarak beyinler yıkanmıştır.

Sevr Antlaşması'na karşılık Misak-ı Milli'yi kabul eden Osmanlı Meclis-i Mebusan'ının basıldığı, Millet vekillerinin tutuklandığı unutturulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti ile diriliş başlamıştır. Hasta adam ayağa kalkmıştır. M. Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra Osmanlı'da olduğu gibi batıya imrenmek, batıya hayran olmak hastalığı başlamıştır. Türk milletinin bağımsızlığını batılılara karşı yaptığı Kurtuluş Savaşı'ndan galip gelerek Türkiye Cumhuriyeti'ni kurduğu unutulmuştur. Kurtuluş Savaşı ile batılıların idari, siyasi ve mali boyunduruğundan kurtulduğumuz, Kurtuluş Savaşı'nın sömürge veya yarı sömürge milletlere örnek alındığı unutulmuştur? M. Kemal Atatürk zamanında Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlüden yana değil, haklıdan yana, mazlumdan yana politikalar takip edildiği unutulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti dünyada yalnız başına yaşamamaktadırlar. Devletler ailesi içinde, bu ailenin bir ferdi olarak ailelerin diğer üyeleri ile siyasi, ticari, ekonomik, sportif, kültürel vb. faaliyetlerde bulunacaktı. Anlaşmalar imzalayacaktı. Anlaşmalar imzalanmıştır. İmzalanan anlaşmalarla girilen kuruluşların, kurulma amaçlarında belirtilen şekliyle Türkiye'nin gelişmesine yardımcı olması gerekirdi. Türkiye:

1945 yılında milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası olarak kurulan ve 1972 yılında Dünya Bankası adını alan kuruluşa 1947 yılında üye olmuştur.

Ülkemizin arazisinin imar ve kalkınmasına, üretim araçları ve servet kaynaklarının artışına,

Özel sektöre mali kaynak temin ederek, özel sektörünün yatırım yapmasına,

Türkiye'nin verimli gelir kaynaklarının gelişmesine yardımcı olarak verimin artmasına, hayat seviyesinin yükselmesine, çalışma şartlarının düzenlenmesine ne kadar yardımcı olunmuştur?

1945 yılında kurulan Milletlerarası Para Fonu'na (IMF'ye) 1947 yılında üye olmuştur.

Dış ticaretin dengeli olarak gelişmesine, böylece de gelirin ve istihdamın artmasına,

Türk lirasının değer kaybetmemesine,

Ödemeler dengesinin düzelmesine, ne kadar yardımcı olunmuştur?

1948 yılında Avrupa Ekonomik İşbirliği Sözleşmesi'ni kabul etmiştir.

Sözleşmeyi imzaladığı ülkelerle ortak kalkınma programı yapmış, kalkınma programını gerçekleştirmek için, teknik durumunu ve donanımını modernleştirmiş, en önemli husus dış yardım ihtiyacından kurtulmuş mudur?

1956 yılında kurulan Milletlerarası Finansman Kurumu'na aynı yıl katılmıştır.

Özel sektör desteklenilerek iktisadi gelişmeye, Türkiye'ye yabancı sermaye gelmesine hangi oranda ve miktarda yardımcı olunmuştur?

1959 yılında kurulan Milletlerarası Kalkınma Birliği'ne 1960 yılında katılmıştır.

Kalkınmamız için uygun şartlarda ne kadar finansman temin edilmiştir?

1961 yılında kurulan iktisadi işbirliği ve kalkınma teşkilâtına aynı yılda 1961'de katılmıştır.

Türkiye'de mali istikrar korunmuş, ekonomi en yüksek seviyede gelişmiş, istihdam artmış mıdır?

1964 yılında Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği Antlaşması'nı imzalamıştır.

Bölge ülkeleri (Türkiye, İran, Pakistan) arasında ulaşım ve turizm sektörleri gelişmiş, müşterek kalkınma projeleri gerçekleştirilmiş midir?

1949'da kurulan Avrupa Konseyi'ne 1949'da aynı yıl katılmıştır. 1952'de NATO'ya girmiştir. 1963'te daha sonra Avrupa Birliği adını ala-

cak olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET'ye) girmek için Ortaklık Antlaşması imzalanmıştır.

Şimdi düşünelim, Türkiye batı ülkeleri ile ekonomik, parasal, siyasal ve askeri anlaşmalar imzalarken hiçbir Avrupalı devlet, Türkiye demokratik devlet değildir, aramıza giremez gibi bir itirazda bulunmamıştır. Ayrıca; Türkiye bu antlaşmaların bir kısmını da Türkiye'de tek parti yönetimi var iken imzalamıştır. Türkiye'de demokratik sistem yok diye bir itirazla karşılaşmamıştır. Türkiye'nin kendi aralarında bulunmasına itiraz etmemişlerdir. Türkiye aramıza girmeden önce demokratikleşmesini tamamlasın dememişlerdir.

Bugün ise batılılar, Türkiye'de demokratik sistem yok, önce demokratikleşsin demektedirler.

Burada sorgulanan konu Türkiye'nin bu anlaşmaları niçin imzaladığı değildir. Bu antlaşmaları imzalamakla Türkiye'nin ne kazandığıdır. Batının iki yüzlülüğüdür. Türkiye'nin denetim altına alınması isteğidir.

Batılılar Türkiye'ye ev ödevi vermektedir. Türkiye ev ödevini yapmaktadır. Ev ödevi beğenilmemekte veya yeterli görülmemektedir, yeni bir ev ödevi verilmektedir. Yeni verilen ev ödevi de yapılmaktadır.

Kanun çıkar denilmektedir, istenilen kanunlar çıkarılmaktadır. Borcunu öde denilmektedir, dişten, tırnaktan artırılarak ödemeye çalışılmaktadır. Türkiye'nin, ekonomik faaliyetlerinde kalkınına değil, borç çevirmekten başka gayesi kalmamıştır. Özelleşme yap denilmektedir, Cumhuriyetin birikimi olan kamu malları satılmaktadır. Yetmedi, ülkenin toprakları satılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş belgesi olan Lozan Barış Antlaşması'nda belirtilen azınlık tanımı dışında Kopenhag Ölçütleri ile yeni azınlık tanımı kabul edilerek Sevr Antlaşması şartlarına yönelinmektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar, Medeni ve Siyasal Haklara ait kanunlar kabul edilmektedir. BM'de 1976 yılında kabul edilmiş bu sözleşmeler TBMM'ce 26 yıl sonra niçin gündeme getirilmiştir?

Milli hukuk üstünde evrensel hukuk vardır denilmektedir. Kıbrıs'ta Türkler işgalcidir diye Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne giden Güney Kıbrıslı Loizidu'ya 1 milyon euro tazminat ödeyerek "evet Türkiye işgalcidir" tezi kabul edilmiştir. Bu kararın emsal temsil edeceği düşünülmemiştir. Bir ülkenin yöneticileri kendi devletlerini işgalci kabul eden böyle bir kararı nasıl kabul edebilir?

Bu tür uygulamaların yapıldığı bir devlete bağımsız milli devlet denilebilir mi? Böyle bir devlet bağımsız milli devlet olarak kalabilir mi? İşte bu konuyu sorguluyorum. Ayrıca;

Türkiye İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni 1949 yılında kabul etmiştir. Her iktidar döneminde de insan haklarına saygıdan bahsedilmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin;

16. maddesi "Evlenme bağıtı ancak gelecekteki eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır" hükmündedir.

Türkiye'de kızların eş seçme özgürlüğü sınırlıdır. Genelde kızlar değil, kızın ailesi eş seçer. Hatta beşik kertmesi denilen usulle bebeklik çağındaki çocuklar aileleri tarafından evlendirilir.

21/2. maddesi "Herkes kamu hizmetlerinden eşitlikle yararlanmak hakkına sahiptir." hükmündedir.

Türkiye'de kırsal bölgelerde sağlık, eğitim, su, posta, ulaşım, radyo ve televizyon yayınlarından faydalanma gibi hizmetlerden faydalanamayan vatandaşlarımız vardır.

Köylerde yaşayan vatandaşlarımız, şehirlerde yaşayan vatandaşlarımızdan daha az kamu hizmeti almaktadır. Kanalizasyonu olan köy ve kasaba sayısı yok denecek kadar azdır. Kanalizasyonu olan şehir ve kasabaların, fabrikaların büyük çoğunluğunun da arıtma tesisi yoktur. Çevreye bırakılan atıklar sebebi ile çevre kirlenmektedir. Akar sulardan sulama yapılamamaktadır.

Kışın kapanan köy yolları aylarca, haftalarca ulaşıma kapanabilmektedir.

23/4. maddesi "Herkesin çıkarlarının korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara üye katılmaya hakkı vardır" hükmündedir.

1980 yılından itibaren Türkiye'de işçilerin sendikalarda örgütlenmesi kısıtlanmaya başlamıştır. Özel sektörde sendikalaşan, sendikaya üye olan işçiler işten atılmaktadır.

Sendika var ise grev de olacaktır. Memurlar sendika kurulabilmektedir. Ücret tespiti konusunda toplu pazarlık yapma hakları sözde vardır, ama, grev hakları yoktur.

25/1 Maddesi "Herkesin gerek kendisine gerekse ailesi için beslenme, giyim, barınma, sağlık ve öteki sosyal hizmetlerde içinde olmak üzere, sağlığını ve güvencini sağlayacak, uygun bir yaşam düzeyine hakkı vardır. İşsizlik, hastalık, dulluk, yaşlılık ya da geçim olanaklarından kendi

isteği ve iradesi dışında yoksun kalma gibi durumlarda sosyal güvenlik hakkına sahiptir" hükmündedir.

10 milyon vatandaşımızın iradesi dışında işsiz kaldığı, işsizliği sebebi ile de yoksul olduğu "Her gün yaklaşık 2 bin 500, 22 yaşını tamamlayan gence iş bulmak mecburiyetinde olduğumuz" (237), "Her yıl 450 bin çiftin dünya evine girdiği, bu çiftler için yılda 450 bin sağlıklı ve sağlam konuta ihtiyaç duyulduğu" (238).

"Her gün 3 bin 660 bebeğin doğduğu, bu bebeklerin her gün 126'sının bir yaşına girmeden öldüğü" (239).

"Yıllık nüfus artışının yaklaşık 1,2 milyon kişi olduğu göz önüne alındığında sadece çalışma hayatına yeni katılanlara iş imkanı sağlanabilmesi için her yıl 86 katrilyon TL.sı tutarında yeni yatırıma ihtiyaç bulunmaktadır. Bu rakam, döviz kurunun bugünkü değeri ile 57 milyar AB' $'nı ifade etmektedir "(240) konuları unutulmaktadır. Ülkenin ve milletin birliğine ve bütünlüğüne karşı savaş açanlar, devlet mallarını talan edenler, devletin alacaklarını ödemeyenler için Af Kanunları çıkarılmaktadır. Çıkarılan Af Kanunları da insan haklarını savunmak, iç barışı sağlamak hatta ekonomiye canlandırmak olarak savunulmaktadır.

Geçmişte, Türkiye'de devlet güvenliği için bölücülük ve halkın dini duygularının ve inancının istismar edilerek siyaset yapılması tehlike olarak görülmüştür. Bugün, bu tespitin doğru fakat eksik bir tespit olduğu çok daha iyi anlaşılmaktadır.

Dil ve kültürdeki tahribat, fakirlik, devlet kaynaklarının ve alınan dış borç ve kredinin yerinde kullanılmaması, devlet kaynaklarından, bankalardan bazı kişi veya kişilerin haksız şekilde menfaat sağlaması, gelir dağılımının bozuk olması, ekonominin yarısının kayıt dışı olması, bütçe ve dış ticaret açıkları, Türk lirasının değerinin düşürülmesi, mahkemeler ve güvenlik güçleri dışında adalet ve asayiş sağlamaya kalkan mafya örgütlerinin kurulması, emperyalizmin yeni dünya düzeninin millete hoş gösterilmesi için yapılan çalışmalar, dış kaynaklı yabancı vakıf ve teşkilatların çalışmaları, devletimizin kuruluş felsefesinden uzaklaştırılması konularının bağımsız milli devletin güvenliği ile ilgili konulardır.

Geçmişte, devlet güvenliği ile ilgili olarak yapılan toplantılarda, bu konuların devlet güvenliği olarak algılanmadığı, gündeme getirilmediği gibi bugün de gündeme getirilmemektedir. Peki, bu konular devlet güvenliği değil ise, devlet güvenliğinden ne anlayacağız?

İç ve dış tehlikelere ve telkinlere karşı dik duramayan hiçbir İktidar Türkiye'nin bağımsızlığını koruyamaz, Türkiye Cumhuriyeti'ni güçlü, Türk milletini de mutlu kılamaz. Türkiye'nin meselelerini de çözemez. Uzun dönemde iktidarda da kalamaz.

Soğuk savaş döneminin sona erdiği 1990 yılından itibaren Türkiye'de her görüşten siyasi partinin iktidara gelmesinin gerekçesi de budur. Vatandaş kendi durumundan, Türkiye'nin durumundan memnun olmadığı için iktidarları değiştirmektedir. İktidarlar değişmektedir ama, Türk milletinin içinde bulunduğu durum değişmemektedir. Çünkü; Türkiye'de uygulanan politikalar değişmemektedir. Türkiye'de uygulanan programlar milli, yerli program değil, batının tavsiye ettiği veya direttiği programlardır. Niçin böyle bir durumla karşılaşıyoruz? Çünkü,

Türk Milleti'nin iradesinin TBMM'ne yansıması önlenmektedir. Meclise, halkın temsilcileri yerine, parti yöneticilerinin ve yandaşlarının istediklerinin gelmesi yolu açık tutulmaktadır. Milli irade tecelli edememektedir. "Hakimiyet, kayıtsız şartsız milletindir." İfadesi TBMM'nin duvarında bir yazı olarak kalmaktadır. Siyasi partiler ve seçim yasaları değişmedikçe de böyle kalmaya devam edecektir.

Diğer taraftan Türkiye üzerinde emelleri olan batılı ülkelerin Türkiye'deki rejim ile, Türkiye'de iktidara gelen siyasilerin görüşleri ile ilgisi yoktur. Onlar için önemli olan, iktidara milli değerlerine inanmayan, devletinin gücüne güvenmeyen, milli menfaatlerini savunamayan, batıya hayran ve batının üstünlüğünü kabul eden, batının telkin ve tavsiyelerine uyan bir iktidarın gelmesidir. Ankara hükümeti önderliğinde, Türk milleti emperyalizme karşı savaşırken, batılıların, batıya teslim olan İstanbul Hükümeti'ni desteklemeleri bu görüşün en büyük kanıtıdır.

Türkiye'nin gündemine Yerel Yönetimlerin güçlendirilmesi kavramı altında Merkezi İdarenin yetkilerinin kısılması konusu gündeme gelmiştir. Merkezi İdarenin yetkilerini, İl Özel İdareleri'ne ve sivil toplum örgütlerine vermek için çalışmalar yapılmaktadır.

Bu düşüncelerin uygulamaya konulması sonucunda Merkezi İdarenin illerdeki yetkilerinin ortadan kalkmasıdır. Valilerin seçimle işbaşına gelmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktır. Hukuk sisteminin değiştirilmesi zaruretini ortaya çıkaracaktır. Vergi sisteminin değiştirilmesi gerekecektir. Güvenlik sisteminde değişiklik yapmak zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Orduda reform gündeme gelecektir. Türkiye'de bugünkü yapıya göre iç işlerinde bağımsız 81 adet (yarın için belli değil) eyalet ortaya çıka-

caktır. Sonuçta ise Türkiye'nin Başkanlık sistemine veya başka bir sisteme geçişi kendiliğinden gerçekleşmiş olacaktır. Acaba böylece "Küçük Amerika mı" olacağız? Yoksa her eyalet kendi kararını kendisi mi verecektir? Soruya cevap bulmak için iyice düşünmemiz gerekmektedir.

Avrupa Birliği, Türkiye bu haliyle, 70 milyonluk nüfusu ile, İran, Irak, Suriye sınırları ile Avrupa Birliği'ne giremez demektedir.

Lozan Barış Antlaşması dışında yeni azınlıklar yaratılma gayretleri, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara, Medeni ve Siyasi Haklara ait Sözleşmelerin kabul edilmesi sonucu Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri gelecekte acaba hangi baskılarla karşılaşacaktır? Hatırlayalım.

[5 Ekim 1859'da elçilikler, Bab-ı Âli'ye bir nota verdiler. Bunda Paris Antlaşması'nın uygulanmasını sağlamayı üstlenen devletler reformların gerçekleşmemiş olmasından üzüntülerini dile getirerek şu görüşü ileri sürmekteydiler. "Türkiye, kendi kendisine yardım etmemiş, reformları derece derece ve hiç gevşetilmeden uygulamamış, 1856 Fermanı'nda gösterilmiş olan hedefe ulaşmak üzere yeterince çaba göstermemiştir"] (241). Ayrıca; ["31 Mart 1877'de Londra'da toplanan yeni bir konferansta hazırlanan protokol de şöyle deniliyordu. "Büyük devletler elçilerinin ve yerli görevlilerinin aracılığıyla Osmanlı Hükümetinin vaatlerini yerine getirip getirmediğini denetlemeye karar verdiler, eğer umutları yeniden suya düşerse birlikte gerekeni düşüneceklerdir".

Bu Osmanlı İmparatorluğu'nun vasilik altına konulması demekti. Aslında bu tasarı lafta kalmamış uygulanmaya başlamıştı bile]. (242).

Osmanlı İmparatorluğu küresel (cihanşümul) bir devlet olarak 1826'da batılılaşmaya başlamıştır. Japonya ise batılılaşmaya 1860'larda başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu 1920'de parçalanıp tarihten silinmiştir. Japonya ise 1920'lerde küresel (cihanşümul) bir devlet haline gelmiştir. Sevr Antlaşmasına imza koymuştur.

Türkiye Devleti, İkinci Dünya Savaşı'na girmemiştir. Japonya İkinci Dünya Savaşı'nda atom bombası atılan, yenilen, kayıtsız ve şartsız olarak teslim olan bir devlettir. Ya bugün....? Acaba niçin böyle bir sonuçla karşılaşmış olabiliriz?

Türkiye'nin batılılaşma sürecinde yapılan uygulamalarda veya Türkiye'yi batılılaştırmak isteyenlerde bir sorun vardır.

Ben olaylara asla kötümser gözle bakmadım. Gerçekçi bir gözle baktım, ümitsizde değilim. Bu gidiş nerede duracaktır veya nasıl sonuçlanacaktır? Bu konuyu sorguluyorum.

Türk milletine küreselleşme konusu, küreselleşmenin ne anlama geldiği, yeterince anlatılabildiği gün, millet kendi iktidarını en kısa sürede kuracaktır. Ümitsiz olmaya hiç ama hiç gerek yoktur. Türkiye Devleti büyük devlettir. Türk milleti büyük millettir. Bugün için, medeniyet projesine girmek, küresel düzene uymak, serbest piyasa ekonomisi uygulamak, gelişmek, değişmek adı altında devletimizin ülke ve millet bütünlüğü, ekonomisi üzerinde oyun oynanmaktadır. Bütçe ve dış ticaret açıklarımız, iç ve dış borçlarımız had safhadadır. İstihdam sorunumuz çözülmek bir tarafa artmaktadır. Gelir seviyemiz ve gelir dağılımımız iç açıcı değildir. Bu meselenin tek bir çözümü vardır. Türkiye'yi yönetenlerin iç dinamikleri, Türk milletini dinleyip, dış dinamiklere, yabancıların diretmelerine karşı durabilmektir.

Türkiye'nin iyi yönetilmesi için sadece yönetim değişikliğine değil, düşünce değişimine, öze dönüşe ihtiyaç vardır. Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde, karşılıklı eşitlik ilkesine inanan bir iktidar ile Ankara'dan yönetilmeye başlanıldığı an, meselelerin tamamı da bir bir ve kısa sürede çözülecektir.

Hazırladığım bu kitabın çok kısa bir özetini veriyorum.

Hasta adam Osmanlı İmparatorluğu batılılaşmak, medenileşmek, demokratikleşmek, zenginleşmek uğruna;

- 1826'da ordusunu dağıtmış ve yeni bir ordu kurmuştur.
- 1838'de Serbest Ticaret Sözleşmeleri imzalamaya başlamıştır.
- 1839'da Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir.
- 1856'da Islâhat Fermanı'nı yayınlamıştır.

Ödül olarak Avrupalı bir devlet olarak kabul edilmiştir.

- 1876'da I. Meşrutiyeti ilan etmiştir.
- 1881'de Dûyun-u Umumiye kurulmuştur.
- 1908'de II. Meşrutiyeti ilan etmiştir.

Bu gayretlerin sonucunda idari, siyasi, mali denetim altına girmiş önce 1918 Mondros Mütarekesini (Silah Bırakışım Sözleşmesini), daha sonra da Sevr Antlaşması'nı imzalamıştır. yok olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu acaba niçin böyle bir sonuçla karşılaşmıştır? Düşünülmesi gerekmez mi?

- 1920 – 1938 yılları arasında Kurtuluş Savaşı kazanılmış, Lozan Barış Antlaşması ile bağımsız milli devlet kurulmuştur. Diriliş ve Türk mucizesi gerçekleşmiştir.

- 1938'den sonra, yeniden, batılılaşmayı, medenileşmeyi, demokratikleşmeyi ve zenginleşmeyi öykünme hastalığı başlamıştır. Bu öykünmenin sebebi başlangıçta Avrupalı, Batılı bir devlet olabilmek idi. Günümüzde ise küresel düzene uymak ve Avrupalılar tarafından, Avrupalı bir devlet olarak kabul edilebilmek şekline dönüşmüştür.

Bütçe ve dış ticaret açıklarını kapatmak için, iç ve dış borçlanmaya giden bir devlet Avrupalı bir devlet olabilir mi?

Vatandaşlarına iş bulamayan, vatandaşlarının beslenme, barınma, giyinme, eğitim, sağlık ihtiyaçlarını temin edemeyen bir devlet, Avrupalı bir devlet olsa ne olur? Avrupalı bir devlet olmasa ne olur?

Uyutulmaktayız. İdari, siyasi ve mali denetim altına alınmaktayız. Vesayet altına alınıp yönetilmek istenilmekteyiz. Bağımsız milli devleti dağıtılmak istenilen bir devletiz. Lozan Barış Antlaşması şartlarından, Sevr Antlaşması şartlarına götürülmekteyiz.

Ülkesine gelen yabancı devlet büyüklerinin korunmasını, kendi güvenlik güçleri dışında, ülkesine gelen yabancı devletlerin gizil servislerinin korumasına müsaade eden bir devlet bağımsız bir devlet olabilir mi? Ülkesine gelen yabancı devlet büyüklerinin korunması bahanesi ile vatandaşlarının fişlenmesine, seyahat hürriyetlerinin kısıtlanmasına, ulusal sularına yabancı devlet gemilerinin gelmesine müsaade eden devlet bağımsız bir devlet olabilir mi?

Osmanlı'da, orduda reform ile açılan Avrupalılaşmak perdesi Türkiye Devleti'nde şayet yapabilirlerse reform adı altında idari yapıda, siyasi yapıda, özellikle anayasanın 72. maddesindeki vatan hizmetinin tanımında değişiklik yapılması, Türk ordusunun kendi devleti ve milletinin savunulması dışında, yeni bir göreve çağrılması ve tasarruf hakkı Türkiye Devletinin yetkisinde olan hava hattı, hava limanı, limanlar ve askeri üslerin yabancı güçlerin kullanmasına imkan verilmesi konusu gündeme getirilecektir.

Türkiye NATO'ya girdikten sonra, Türk ordusunun yedek subaylarla idare edilebileceği ifade edilmişti. 1994 yılında, Gümrük Birliği Anlaşması öncesi ülkemizin gündemine "profesyonel askerlik" kavramı getirilmişti. Daha sonra gündemden kaldırılan bu konu yavaş yavaş, yeniden gündeme getirilmektedir.

Türkiye Avrupa Birliği'ne alınmayacaktır. Avrupa kapısına bağlanmıştır. Serbest, bağımsız hareket etme yetkisi her geçen gün daha da kı-

sıtlanmaktadır. Dışarıdan Türkiye Devletine, "Türkiye'de bütçeden eğitime ve sağlık hizmetlerine, savunma giderlerinden daha az pay ayrılıyor" gerekçesi ile silahlı kuvvetler ile ilgili, "demokratikleşmek için kanunlar çıkardıruz ama, şu şu konularda da adım atmanız gerekmektedir, ayrıca çıkardığınız kanunları uygulamaya koymadınız" gerekçeleri ile idari ve siyasi yapıda bugün gündemde olmayan ve düşünülemeyen konular ileri sürülecektir.

Unutmayalım. Egemenliğin zedelendiği yerde "hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" demenin hiçbir anlamı yoktur. Mondros Mütarekesi sonrası Türk milletinin geleceği için içeriden ve dışarıdan çeşitli tasarı ve programların üretildiği bir ortamda, M. Kemal Atatürk "Bir tek karar vardı o da milli egemenliğe dayanan kayıtsız şartsız bağımsız bir Türk devleti kurmak"(243) demişti.

Bugün de bir tek karar vardır. O da milli egemenliğe dayanan kayıtsız şartsız bağımsız Türk devletinin yaşatılmasıdır. Lozan Barış Antlaşması şartlarından Sevr Antlaşması şartlarına dönüşe geçit verilmemelidir. Ve de verilmeyecektir.

O halde; ne yapılmalıdır? Cevap açıktır. Kuvayi Milliye ruhunun harekete geçmesi gerekmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, TBMM'nin gizli celse zabıtları C. 1, Sh 6'da.

"Hükümet merkezi düşmanların şiddetli çemberi içindeydi. Siyasal ve askeri bir çember vardı. İşte böyle bir çember içinde yurdu savunacak, ulusun ve devletin bağımsızlığını koruyacak kuvvetlere emrediyorlardı. Bu biçimde verilen emirlerle devlet ve ulusun araçları olan kurumlar, temel görevlerini yapamıyorlardı, yapamazlardı da.

Bu araçları savunmanın başta geleni olan ordu da ordu adını korumakla birlikte, elbette temel görevini yerine getirmekten yoksundu. İşte bunun içindir ki yurdu savunmaktan ve korumaktan ibaret olan temel görevi yerine getirmek doğrudan doğruya ulusun kendisine kalıyordu.

İşte buna Kuvayi Milliye diyoruz" demişti. Hatırlamamız gereken bir konuşma idi.

EKLER

KANÛNÎ SULTÂN SÜLEYMÂN HAN'IN I. FRANSUVA'YA MEKTUBU

"Hüve'l-aliyyi'l-ganiyyi'l-mutiyyi'l-muîn,

Hazret-i izzetü celletün kudretehu ve illetün kelimetehunun inâyeti:

Ve mihrü sipihr-i nübüvvet, ahter-i burc-ı fütüvvet, pîşvây-ı zümre-i enbiyâ, muktedây-ı fırka-ı asfiyâ, Muhammed Mustafâ'nın salle'llahu teâlâ aleyhi vesellim, mu'cizât-i kesîreti'l-berekâtı,

Ve dört yârinün – ki Ebû Bekr ve Ömer ve Osmân ve Alî'dür – anların ve cemî-i evliyâ'ullahun ervâh-ı mukaddeseleri mürâfakatı ile,

Ben ki sultânü's-selâtîn, ve burhânü'l-havâkîn, tâcbâhş-ı Husrevân-ı rûy-i zemîn, zıll'ullah-ı fî'l-arzeyn, Akdeniz'ün ve Karadeniz'ün ve Rûm-ilinün ve Anadolı'nun ve Karamân'un ve Rûm'un ve vilâyet-i Zü'l-kadiriyye'nün ve Diyâr-ı Bekr'ün ve Kürdistân'un ve Âzerbeycân'un ve Acem'ün ve Şâm'un ve Haleb'ün ve Mısr'un ve Mekke'nun ve Medîne'nün ve Kudüs'ün ve külliyyen diyâr-ı Arab'un ve Yemen'ün ve dahi nice memleketlerün –ki âbây-ı kirâm ve ecdâd-ı izâmum enârullahi berâhînühüm- kuvvet-i kaahireleri ile feth eyledükleri ve cenâb-ı celâdet-meâbum dahî tîğ-ı ateşbâr ve şemşîr-i zafernigârum ile feth eyledüğüm nice diyârun sultânı ve pâdşâhı:

Sultân Bâyezîd Hân oğlu Sultân Selîm Hân oğlu Sultân Süleymân Hân'am;

Sen ki Françe vilâyetinün kralı Françesko'sun;

Dergâh-ı selâtîn-penâhuma yarar adamun Frankıpan ile mektûb göndürüp ve ba'zı âgaz haber dahî ısmarlayup memleketinüze düşmen müstevlî olup el'ân habsde idüğünüzü i'lâm idüp halâsınız husûsında bu cânibden inâyet ve meded istid'â eylemişsiz; her ne ki dimiş isenüz benüm pâye-i serîr-i âlem-i masîrime arz olınup alâ-sebîli't-tafsîl ilm-i şerîfüm muhît olup temâm ma'lûm oldı. İmdi pâdşâhlar sınmak ve habs olınmak aceb değildür. Gönlünüzü hoş tutup âzerdehâtır olmayasız. Öyle olsa bizüm âbây-ı kirâm ve ecdâd-ı izâmumuz, nûrullahi merkadühüm, dâimâ def'-i düşmen ve feth-i memâlik içün seferden hâlî olmayup biz dahî anlar tarikına sâlik olup her zamânda memleketler ve sa'b ve hasîn kal'alar feth eyleyüp gice ve gündüz atımuz eyerlenmiş ve kılıcımız kuşanılmışdur. Hakku Subhâne ve Teâlâ hayrlar müyesser eyleyüp meşiyyet ve irâdâtı neye müteallık olmuş ise vücûde gele. Bâkî ahvâl ve ihbâr ne ise mezkûr adamınuzdan istintâk olınup ma'lûmunuz ola. Şöyle bilesiz.

Tahrîren fî evâil-i şehr-i âhiri'r-rebî'în, li-senetün isneyn ve selâsîn ve tis'a mie, be-makam-ı dârü's-saltanati'l-aliyyeti'l-Kostantınıyyeti'l –mahmiyyeti'l-mahrûse."

1838 OSMANLI-İNGİLİZ TİCARET SÖZLEŞMESİ (BALTA LİMANI) 16 AĞUSTOS 1838

Britanya Majestesi ile Osmanlı İmparatorluğu Sultanı arasındaki ticaret ve Gemi Seferleri Sözleşmesi – İstanbul yakınındaki Balta Liman'da 16 Ağustos 1838'de imzalanmıştır.

Osmanlı Hükümeti tarafından Büyük Britanya'ya bahşedilmiş Kapitülasyonlara ek olarak ve iki ülke arasındaki ticaret ve gemi seferleri ile ilgili olarak Kapitülasyonlarda mevcut bulunan bazı kayıt ve koşulları düzelten ve değiştiren sözleşme.

Bab-ı Ali ve Büyük Britanya Kralları arasında çok uzun zamandan beri mutlu biçimde devam eden dostça ilişkiler sürecinde Bab-ı Ali tarafından bahşedilen Kapitülasyonlar ve İki Güç arasında sonuçlandırılan Antlaşmalar, Bab-ı Ali'nin Dominyonlarına ithal edilen veya buralardan ihraç edilen emtia üzerinde ödenen vergilerin oranlarını düzenlemiş ve ayrıca İmparatorluk topraklarında ticaret yapan, ikamet eden Britanyalı tacirlerin hak, imtiyaz, muafiyet ve sorumluluklarını tesis ile açıklığa kavuşturmuş bulunmaktadır. Fakat yukarıda belirtilen kayıt ve koşulların en son gözden geçirilme döneminden beri, Osmanlı İmparatorluğunun, iç yönetiminde ve onun diğer güçlerle olan dış ilişkilerinde çeşitli değişiklikler olmuştur. Bu durumdan ötürü, şimdi, Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığının Majeste Kraliçeleri ile Sultan Hazretleri, kendi Dominyonları arasındaki ticareti arttırmak ve bir ülkenin ürettiğinin diğerininki ile daha kolaylıkla mübadele edilmesini sağlamak amacıyla teb'aları arasındaki ticari ilişkileri özel ve ek bir kanunla tekrar düzenleme hususunda anlaşmışlardır.

Bundan ötürü de, bu amaçla tam yetkili olarak şu delegeleri seçmişlerdir:

- Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı Majeste Kraliçesi: Imokilly Baronu, Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı peer'i, Şerefli Bath şövalyelik örgütünün Büyük Haç Şövalyesi, Şeref Nişanı sahibi, Majeste Kraliçelerinin Bab-ı Ali'deki Büyük Elçi ve tam yetkili Delegesi, Şerefli Lord John Brabazon Ponsonby.

- Sultan Hazretleri : Fransız Onur Lejyon'unun Büyük Haç Şövalyesi, Dışişleri Bakanı, yüksek mevkiine uygun nişan sahibi, En Azametli ve En Mümtaz Vezir Mustafa Reşit Paşa; Danıştay Üyesi, Başbakan Yardımcısı, Tarım ve Sanayi Konseyi Başkanı, mevkiine uygun Birinci Sınıf iki Nişan sahibi Devlet Bakanı, Seçkin ve en yüksek Mustafa Kani Bey; ve Birinci Sınıf Şeref Nişan Sahibi, Dışişleri Bakanlığında Devlet Danışmanı, mümtaz ve seçkin Mehmet Nuri Efendi.

Bu delegeler yetki belgelerini karşılıklı olarak teati etmişler ve bu belgelerin geçerli ve düzenli olduğunun anlaşılmasıyla aşağıdaki maddeler üzerinde anlaşarak mutabakata varmışlardır:

Madde 1- Mevcut Kapitülasyonlar ve Antlaşmalarla Büyük Britanya'nın teb'asına veya gemilerine tanınan ve işbu sözleşmede özellikle değiştirilenler dışındaki bütün hak, imtiyaz ve muafiyetlerin şimdi ve sonsuza dek süresiz olarak geçerliliği tekrar teyit olunur; ve ayrıca buna ek olarak, taahhüt olunur ki, Bab-ı Ali tarafından herhangi bir diğer yabancı Gücün gemilerine ve Teb'asına şimdi bahşolunmuş veya ilerde bahşolunacak bütün hak, imtiyaz ve muafiyetler veya diğer herhangi bir yabancı Gücün gemilerinin ve teb'asının yararlanmasına sunulan müsamaha, aynen Büyük Britanya'nın teb'asına ve gemilerine de eşit biçimde bahşolunacak, uygulanacak, yararlandırılacaktır.

Madde 2- Britanya Majestesinin teb'ası veya bunların mümessillerine Osmanlı Dominyonlarının her yerinde, (ister iç ticaret isterse ihracat amaçlarıyla olsun) bütün malları, hiçbir istisna tanımaksızın bu Dominyonların üretimi, imalatı veya mamullerini satın almasına izin verilecektir. Bab-ı Ali tarımsal veya herhangi bir emtia üzerindeki tekelleri ilgayı ve herhangi bir malın satın alınması veya satın alındığı zaman bir yerden diğer yere nakledilmesi için gerekli Valilik Ber'atlarını ilga etmeyi resmen taahhüt eder. Britanya Majestelerinin teb'asını Valilerden bu tür Ber'at almaya zorlayacak herhangi bir teşebbüs Antlaşmaların ihlali olarak telakki edilecek ve Bab-ı Ali derhal ve en sert biçimde böyle bir kötü yönetimden suçlu olan herhangi bir Veziri ve diğer memurları cezalandıracak ve Britanyalı teb'anın zarar gördüklerini ispatlamaları halinde bunların bütün zarar ve ziyanlarına gerçekten adil bir karşılık verecektir.

Madde 3- Türk üretim, imalat veya mamullerinden herhangi biri Britanyalı tacir veya onun mümessili tarafından Türkiye'nin iç tüketimi için satılmak amacıyla satın alındığı zaman, Britanyalı tacir veya onun mümessili, bu emtianın satın alınmasında, satılmasında, veya herhangi bir biçimde ticareti yapıldığında, Müslüman olsun veya olmasın, Türkiye'de iç ticaretle meşgul Türk Teb'asının en çok kayırılan sınıfının benzer koşullarda ödediği vergilere eş vergi ödeyecektir.

Madde 4- Eğer herhangi bir Türk Üretim, imalat veya mamulü Britanyalı tacir veya onun mümessili tarafından ihraç edilmek üzere satın alınırsa, bu emtia herhangi bir resim veya vergiden tamamen muaf olarak, elverişli bir gemiye yükleme yerine götürülecek ve emtia yüklendiğinde bütün diğer iç vergiler yerine yüzde dokuz oranında sabit bir ad valorem vergi ödemekle yükümlü olacaktır.

Sonradan, ihraç edildiğinde, şimdi mevcut olan yüzde üç vergi ödenecektir. Fakat limanlarda ihracat için satın alınmış ve halihazırda dahili vergisini limana girerken ödemiş bulunan bütün mallar sadece yüzde üç ihracat resmi ödeyeceklerdir.

Madde 5- Çanakkale ve İstanbul boğazlarından geçen Britanyalı ticaret gemilerine verilen Geçiş Belgelerini (Fermans) düzenleyen mevzuat, bu gemilerin gecikmesinden en az düzeye indirilmesine yol açacak biçimde düzenlenecektir.

Madde 6- Türk Hükümeti tarafından işbu Sözleşme ile tesis edilen Mevzuatın ister Avrupa ister Asya'daki Türkiye'de, Mısırda veya Bab-ı Ali'ye ait diğer Afrika müstemlekelerinde olsun bütün imparatorlukta geçerli olması kabul edilmiştir. Bu mevzuat, tanımı ne olursa olsun bütün Osmanlı Dominyonlarının teb'asına uygulanacaktır. Türk Hükümeti diğer yabancı Güçlerin ticaretlerini bu Sözleşme esaslarına dayandırmasına karşı gelmemeyi de ayrıca taahhüt eder.

Madde 7- Büyük Britanya ve Bab-ı Ali'nin adeti olduğu üzere ve Britanya teb'ası tarafından Türk Dominyonlarına ithal edilen veya buralardan ihraç edilen emtianın değerini tahmin etmekteki bütün güçlükleri ve gecikmeyi engelleme görüşü altında, her iki ülke arasındaki mal trafiğinden bilgisi olan kişilerden oluşan ve Osmanlı Sultanının parası ile her bir mal üzerine ödenecek vergiyi bir tarife ile saptayan ve her ondört yılda bir kez kurulan Komisyon ile son tarifenin yürürlükte olduğu son ondört yıllık dönemin sona ermesi üzerine yüksek Akit Taraflar ortaklaşa olarak yeni komisyon üyelerini atamayı kararlaştırmışlardır. Bu yeni komisyon üyeleri Britanya teb'asının ithal veya ihraç edecekleri bütün mallar üzerinde yüzde üç vergi olarak ödeyecekleri paranın miktarını saptayıp kararlaştıracaklardır. Bu komisyon üyeleri ayrıca ihraç edilecek Türk malları üzerinde bu sözleşme ile saptanan iç vergilerin tahmin edilmesi için adil bir düzenlemeyi tesis edecekler ve bu vergilerin en elverişli yerlerde salınması için gemi yükleme mahallerini saptayacaklardır.

Böylece tesis edilen yeni Tarife saptama tarihinden itibaren yedi yıl için geçerli olacak ve bu dönem sonunda Akit Taraflardan her biri tarifenin gözden geçirilmesini isteme hakkına sahip olacaklardır. Eğer her iki taraftan da ilk yedi yılın sona ermesinden sonraki altı ay içinde böyle bir istem gelmezse, Tarife ilk yedi yılın sona ermesinden başlamak üzere yedi yıl daha yürürlükte kalacak ve sistem birbirini izleyen her bir yedi yıllık dönemde aynı biçimde uygulanacaktır.

Madde 8- Bu sözleşme onaylanacak ve onaylamalar dört aylık bir dönem içinde İstanbul'da karşılıklı olarak teati edilecektir.

Yukarıdaki hükümlere tanık olarak ilgili tam yetkili delegeler bu hükümleri imzalamış ve mühürlemişlerdir.

Sözleşme İstanbul yakınındaki Balta Liman'da 1838 Ağustosunun 16'ncı günü yapılmıştır.

(L.S.) Ponsoby

(L.S.) Mustafa Reşit

(L.S.) Mustafa Kani

(L.S.) Mehmet Nuri

EK MADDELER

Britanya Majestesinin Büyük Elçisi ile Bab-ı Ali Tam yetkili Delegesinin arasında Türk Dominyonlarına ithal edilecek Britanya mallarının ticaretini düzenleyecek yeni koşulların saptanmasında veya bu malların transit olarak geçişinde ortaya çıkan bazı güçlüklerden ötürü Britanya Büyük Elçisi Ekselansı ve Bab-ı Ali'nin Tam Yetkili delegeleri işbu sözleşmeyi, sözü geçen Sözleşme metninin bir bölümünü oluşturan yukarıda belirtilen konulara atıfta bulunan Maddeleri kapsamaksızın imzalamayı kabul etmişlerdir.

Fakat aynı zamanda –Türk Hükümeti tarafından uygun bulunmuş olan aşağıdaki Maddelerin- Majestenin Hükümetine sunulması ve ancak Maddelerin Majestenin Hükümeti tarafından onaylanıp kabul edilmesi halinde Maddelerin şimdi sonuçlandırılan Antlaşmanın tamamlayıcı bir bölümünü teşkil etmesi hakkında da anlaşmışlardır.

Sözkonusu Maddeler Şunlardır:

Madde 1- Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı ile Krallığa bağlı yerlerin üretim, imalat ve mamulü olan bütün mallar ve Britanya gemilerine yüklenmiş Britanyalı teb'aya ait veya aynı teb'a tarafından kara veya deniz yoluyla başka ülkelerden getirilmiş her ne nitelikte olursa olsun bütün emtia, bundan böyle Osmanlı Dominyonlarının istisnasız her yerine, bu emtianın değeri üzerine hesaplanmış yüzde üç vergi ödemesi ile kabul edilecektir.

Şu anda sözkonusu edilen emtia ile ilişkin olarak, ister satıcıya ister alıcıya salınmış olsun, diğer bütün vergiler ve iç vergiler yerine, ithalatçı, mallarını teslim aldıktan sonra eğer bu malları teslim aldığı yerde satarsa veya Türk İmparatorluğunun içinde her hangi bir yerde satılmak üzere bu malları gönderirse, ithalatçının yüzde iki sabit bir vergiyi ödemesi hususunda anlaşmaya varılmıştır; sabit yüzde iki vergi ödenmesinden sonra bu emtianın içerde satılmasında ve yeniden satılmasında veya ihraç edilmesi durumlarında artık yeni bir vergi ne istenebilir ne de salınabilir.

Bir limanda yüzde üç ithal vergisi ödemiş bulunan bütün mallar diğer herhangi bir ilave vergi ödemeksizin diğer bir limana gönderilebilecek ve orada satıldığı veya oradan içeriye nakledildiğinde ancak ikinci vergiyi ödeyeceklerdir.

Majestenin Hükümetinin, Bu Madde veya işbu Antlaşmanın diğer herhangi bir maddesi aracılığıyla, kullanılan terimlerin sade ve açık anlamından fazla bir kayıt ve şartı hakmuş gibi talep etme niyetinde olmadığı anlaşıldığı gibi, Majestenin Hükümetinin herhangi bir biçimde Osmanlı Hükümetinin iç yönetim haklarını kullanmasını, bu hakların kullanılmasının, Britanya emtia veya teb'asına eski zamandan kalma Antlaşmalar veya işbu Antlaşma ile tanınan imtiyazlar açıkça ihlal edilmediği sürece, engellemeyeceği de anlaşılmıştır.

Madde 2- Diğer ülkelerden Türkiye'ye getirilen bütün yabancı mallar, Osmanlı Dominyonlarının herhangi bir yerinde Britanya Majestesinin teb'ası veya

onların temsilcileri tarafından tamamen serbest bir biçimde satın alınabilecek ve ticareti yapılabilecektir. Eğer bu tür yabancı mallar ithalatta ödenen vergiden başka hiçbir vergi ödememişlerse, Britanya teb'ası veya onların temsilcileri bu tür yabancı malları kendi ithal mallarını satarken veya satılmak üzere içeri gönderirken ödeyeceği gibi ilave yüzde iki vergiyi ödeyerek satın alabilecekler ve bu yabancı malları artık yeni bir ilave bir vergi ödemeksizin içerde tekrar satabilecekler veya ihraç edebileceklerdir; şayet bu yabancı mallar iki vergiyi de (yani, ithal vergisi ve sabit iç vergi) ödemişlerse Britanya teb'ası veya onların temsilcileri tarafından bu mallar her hangi bir ilave vergi ödemeksizin satın alınabilecek, tekrar satılabilecek veya ihraç edilebilecektir.

Madde 3- Çanakkale ve İstanbul Boğazlarından ve Kara Denizden geçen Britanya malları –(bu mallar, Birleşik Krallığın veya ona bağlı yerlerin üretim, imalat veya mamülleri veya her hangi bir ülkenin üretim, imalat veya mamülleri olupta Britanya teb'asına ait olup ve Britanya gemilerinde bulunan mallardır.)- İster getirildikleri gemiler ile Boğazları geçecek olsunlar, isterse Boğazlarda başka geniye yüklensinler veya başka yerde satılmak üzere olsunlar veya diğer gemilere gerçekçi bir zaman içinde nakledilmek üzere (ve sonra seyirlerine devam etmek üzere) karaya çıkarılmış olsunlar, hiçbir ödemede bulunmayacaklardır.

Diğer ülkelere nakledilmek amacıyla Türkiye'ye ithal edilen veya ithal edenin elinde olupta diğer ülkelere satılmak üzere onun tarafından nakledilecek olan bütün emtia ithalde alınan yüzde üç vergiyi ödeyecek ve başka hiçbir vergi ödemeyecektir.

İstanbul yakınındaki Balta-Liman'da 1838 yılının 16 Ağustosunda yapılmıştır.

(L.S.) PONSONBY

(L.S.) Mustafa Reşit

(L.S.) Mustafa Kani

(L.S.) Mehmet Nuri

TÜRKİYE'NİN AÇIKLAYICI NOTASI
27 AĞUSTOS 1838

Önceki Sözleşmenin II'nci Maddesine ilişkin, Ekselans Nuri Efendi Tarafından Lord Ponsonby'e 27 Ağustos 1838'de Verilen Resmi Nota.

25 Cemazülevvel 1254 (16 Ağustos 1838)'de Bab-ı Ali ve Britanya Hükümeti arasında aktedilen Ticaret Sözleşmesinin II'nci Maddesi ile İngiliz tacirlerin Osmanlı İmparatorluğunda her türlü emtiayı serbestçe satın alacakları hükme bağlanmıştır.

Fakat İngiliz tacirlerin Osmanlı İmparatorluğu içinde emtia satma veya satın alıpta ihraç etme hakları hakkında yanlış anlamayla karşılaşmamaları için Britanya Majestesinin Büyük Elçiliği bu nokta hakkında ya Antlaşmanın içinde ya da özel bir nota ile bir açıklama yapılmasını arzulamıştır.

Aydınlığa kavuşturulması istenilen fıkranın anlamı, Madde II'nin birbirini izleyen hükümlerinin birbirlerine olan ilişkisinden ötürü açıktır. Fakat buna rağmen tekrar ederiz ki, İngiliz tacirler, Sözleşme'ye istinaden Osmanlı İmparatorluğu içinde her türlü emtiayı satın alabilirler ve eğer uygun görürlerse Sözleşmede hükme bağlanan vergisini ödedikten sonra bu emtiayı dışarıya gönderebilirler veya eğer isterlerse emtiayı adı geçen sözleşmenin iç ticaretle ilgili olarak öngördüğü sisteme uygun biçimde Osmanlı İmparatorluğu içinde tekrar satabilirler.

Bunlar Sözleşmenin düzenlemeleridir; ve Büyük Elçiye biz bu açıklamayı verirken, Ekselensa samimi ve tam dostluğumuzu tekrar temin ederiz.

7 Cemazülahır 1254 (27 Ağustos 1838)

TANZİMAT FERMANI'NIN BUGÜNKÜ TÜRKÇE İLE METNİ

Herkesin bildiği gibi, Devletimizin kuruluşundan bu yana ülkemizi Kuranda yazılı buyruklara göre düzenlenmiş "Şeriat" kuralları ile yönettik. Hükümdarlığımız bu yüzden güçlendi, yüceldi. Bu yüzden kalkındık. Uyruğumuzda bulunanlar mutluluğa eriştiler.

Fakat, 150 yıl varki, çeşitli nedenlerin etkisinde kalınarak şeriat kurallarına gerektiği oranda uygunluk gösterilmemiş, bu ise, önceki gücümüzü yitirmemizle sonuçlanmıştır.

Devletçe güçsüzlüğe, toplumca yoksulluğa uğradık.

Temeli Dine dayalı yasalarla yönetilmeyen devletler, yaşayamazlar; bunun örnekleri görülmüştür.

Ben, hükümdarlık tahtına çıktığımdan beri, ülkenin kalkınmasını, yücelmesini, halkın yoksulluktan kurtulup varlıklı olmasını sağlamak, ülkemizin verimli topraklarından gereği kadar ürün almak için çok çalıştım.

Halkımızın başarılı çalışkanlığını bildiğim için de, üretim alanlarına önem verdim.

Son, beş-on yıl içinde elde edilen sonuç, inançlarımın gerçekleşeceğini ortaya koydu.

Tanrı'ya güvenerek, Peygamberimizin ruhunu yardıma çağırarak, bundan böyle Osmanlı devleti ülkelerini daha iyi ve daha güzel ve adaletli prensiplerle yönetmek için yeni yasalar yapmak ve bu yasaların, özellikle can güvenliğini, namus koruyuculuğunu, vergi ve askerlik gibi önemli konuları kapsamasını istiyorum.

Askerlik görevine alınacakların, ne kadar süre ile askerlik yapacakları artık bilinmelidir.

Sonra, bilindiği gibi, dünyada candan ve namustan daha değerli hiçbir şey yoktur.

Her hangi bir kişi, ülkede can ve namus güvenliği göremez ise, yaratılışı kötülük yapmaya elverişli olmasa bile, canını ve namusunu şahsan koruma zorunluluğunu duyarak, elbette bir takım davranışlarda bulunacaktır.

Bu tür tutum ve davranışların ise, şimdiye kadar, devlete ve ülkeye her bakımdan ne denli zarar vermiş olduğu bilinir.

Ama, can ve namusunu devlet güvenliğinde görenler, şüphe yok, doğru yoldan ayrılmayacaklar, özellikle; devlete ve topluma yararlı olmak için çalışacaklardır.

Can ve namus gibi, mal güvenliğinin yokluğu da ayrı bir konu ve sorundur.

Öyle bir ortamda, hiç kimse devlete ve topluma karşı iyi ve güzel duygular besleyemez, ülkeye yararlı olmayı düşünemez. Çünkü, ancak güvensizliğin vermiş olduğu korku ve tedirginlik içerisinde, sürekli kaygılarla yaşaması gerekecektir.

Halbuki canının, namusunun ve malının güvenlik içinde olduğunu görenler, rahatlık ve huzur içinde işlerini görüp devlete ve toplum düzenine ve birbirlerine saygı ile bağlanacak ve vatan sevgileri çoğalacaktır.

Vergilendirme konusu da, böyledir.

Bir devlet, ülkesini korumak için, elbette asker ve çeşitli görevliler toplayacak ve gereken giderleri karşılamak için de halktan vergi alacaktır.

Bilindiği gibi, devlet ülkeyi yönetmek, gerekli diğer harcamalarını yapabilmek için halktan vergi almak zorunluluğundadır.

Ancak halktan elde edilen bir gelirin yerli yerinde kullanılması, yararlı işlerde ve doğru yolda harcanması öngörülmektedir.

Daha önceleri, bir gelir sanılan tek elden vergi toplama gibi ters, sakat ve yararsız tutumdan çok şükür kurtulduksa da, (İltizamat usulü) hiçbir kez yararlı olmamış, tersine, yıkıcı olduğu anlaşıldığı halde, ne yazık ki, yürürlükte bırakılmıştır.

Bir ülkenin sosyal yapısını ve gelirini tek bir kişinin eline veren bu sistemden, devlet ve toplum olarak çok kayıplara uğradık.

Bundan böyle, Osmanlı ülkelerinde herkes; durumuna, mal ve emlâkine göre ve uygun oranda vergi verecektir.

Hiç kimseden, herhangi bir ad altında, belirlenmiş vergiden başka bir şey alınmayacaktır.

Kara ve denizlerimizde yapılacak seferlerin gerektirdiği giderleri karşılamak üzere de, sağlanması gereken gelirler, yasalarla sınırlandırılacaktır.

Asker toplama sorunu da, yasalarla düzenlenecektir.

Vatanın korunması için ülkeden asker toplanması ve halkın bu göreve katılması vazgeçilmez bir kural ve koşul ise de, bu sorunun bugüne kadar hak ve adalet ölçüleri içinde yürütüldüğü söylenemez.

Şöyle ki; asker toplanacak bölgelerin durumları, nüfus sayılarının azlık ya da çokluğu gözönüne alınmayarak düzensizliğin doğurduğu haksızlıklarla uygulanmıştır.

Çok nüfuslu yerden az, az nüfuslu bölgeden çok asker alınmıştır. Böyle bir tutum ise; Tarım, Ticaret ve daha başka alanlarda gerileme nedeni olmuş, bölgelerarası dengesizlik genel yoksulluğu doğurmuştur.

Askerliğin ömür boyu sürdürülmüş olması da, hak ve adaletle bağdaşmaz. Bu yüzden haklı bıkkınlıklar yaygınlaşmış, özellikle; bu gibilerin erkeklikleri kalmamıştır.

Bundan sonra alınacakların, dört, ya da beş yıl süreyle askerlik yapmaları, görev sürelerini dolduranların yerine, yenilerinin alınmaları prensibi benimsenecek ve bu konuda yasalaştırılacaktır.

Şu gerçek bilinmelidir ki, ülke düzeni her alanda yasalarla korunmadıkça, devlet ve toplum olarak güçlenmek ve kalkınmak mümkün değildir.

Bunlardan başka; suçluların yargılanmaları da, Şeriat Kuralları gereğince açık olarak yapılacaktır.

Mahkemelerde, hiç kimse, halka kapalı oturumlarda yargılanmayacak, idam uygulamaları gizli olmayacaktır.

Zira, gizli yargı ve gizli uygulama şeriat kurallarına aykırıdır.

Hiç kimsenin, bir başkasının can ve namusuna saldırmasına meydan verilmemelidir.

Herkesin canı, namusu, malı ve mülkü korunmalıdır.

Suç ve kabahatlerin sorumluluğu kişisel olduğundan, suçluların yakınları ve mirasçıları sorumlu tutulamaz, suçlunun mal ve mülküne el konarak mirasçıları bu haktan yoksun bırakılamaz.

Osmanlı uyruğu Müslümanlarla, başka dinden ve milletten olan halk toplulukları; bu fermanda öngörülen haklar ve yetkilerden, hiçbir ayırım gözetilmeksizin eşit olarak yararlanırlar.

Hepsinin; can, namus, mal ve mülkü şeriat kuralları gereğince devletin güvenliği altındadır.

Baştan beri sıralanan konular ve bu yolda daha başka konular için, Adalet kuruluşlarındaki, Yüksek Kurul üyeleri, hükümet ve devlet yetkilileri biraraya toplanarak kanı ve düşüncelerini hiç çekinmeden söyleyerek, işaret olunan yasalar çıkarılmalıdır.

Tanzimatı Askeriye konusunda, Askerlik şurasında görüşülerek gerekli yasa düzenlenmelidir.

Bu yasalar, hemen yürürlüğe konmak üzere hükümdarlığımızın Onayına sunulmalıdır.

Bu yasalar, dinsel devlet sistemimizin, millet mülkü ülkemizin yararı, kalkınması ve genel düzeni için gerekli görülmüş olduğundan, hükümdarlığımızca karşı çıkılmayacağı bilinmelidir. Bu, yararlı yeni düzen konusunda anlaşmış ve söz vermiş bulunduğumuz, işbu Hırka-i Şerife odasında, din ve devlet ileri gelenleri önünde, Tanrıya, Tanrı için and ederek açıklarım.

Bundan böyle, dinsel kurallara aykırı davranışta bulunanlar her kim olurlarsa olsunlar; dinsel bilim ulları, ister devlet büyükleri olsun, cezalandırılacak-

lardır. Bu konuda da yasa düzenlenmelidir. Görevlilerin birikmiş aylıkları ödenecektir.

Devletin gücünü sarsan, ülkenin sosyal yapısını bozan <<rüşvet>i ortadan kaldırıcı yasaya yeni maddeler eklenerek bu sorun temelden çözümlenmelidir.

Bütün bu bildirimiz, başta İstanbul olmak üzere tüm ülkeye yayınlanmalı, topluma duyurulmalıdır.

Bu uygar düzenin sürekliliğine dost devletler tanık olacaklardır.

Yeni düzeni açıklayan bu fermanımızın birer örneği, İstanbul'da bulunan yabancı devlet elçilerine gönderilmelidir.

Tanrı hepimizi başarıya ulaştırsın, yeni yasalara aykırı tutumda davranacaklar, Tanrının lanetine uğrasınlar, sonsuzluğa kadar kurtulamasınlar.

Tanrı yakarışlarımızı kabul etsin.

3 Kasım 1839.

MUSTAFA REŞİT PAŞA TARAFINDAN GÜLHANE'DE OKUNAN HATT-I HÜMÂYUNUN SURETİDİR

Cümleye malûm olduğu üzere Devlet-i aliyyemizin bidayet-i zuhurundan beri ahkâm-ı celîle-i kur'aniyye ve kavanîn-i şer'iyyeye kemaliyle riâyet olunduğundan saltanat-ı seniyyemizin kuvvet ü meknet ve bilcümle tebaasının refah ü mâmuriyeti rütbe-i gayete vâsıl olmuşken yüzelli sene vardır ki, gavâil-i müteâkibe ve esbab-ı mütenevviaya mebni ne şer-i şerîfe ve ne kavânin-i münîfeye inkıyat ve imtisâl olunmamak hasebiyle evvelki kuvvet ve mâmuriyet bilâkis zaaf ve fakre mübeddel olmuş ve halbuki kanânîn-i şer'iyyen tahtında idare olunmıyan memâlikin payidar olamıyacağı vazıhattan bulunmuş olup cülûs-ı hümâyunumuz rûz-ı fîruzundan beri efkâr-ı hayriyet âsâr-ı mülûkânemiz dahi mücerret îmâr-ı memâlik ve enha ve terfih-i ahâli ve fukara kaziyye-i nâfiasına münhasır ve memâlik-i devlet-i aliyyemizin mevki-i coğrafîsine ve arazi-i münbitesine ve halkın kabiliyet ve istidatlarına nazaran esbâb-ı lâzimesine teşebbüs olunduğu hâlde beş on sene zarfında bitevfikihi taâlâ suver-i matluba hasıl olacağı zâhir olmağla avn-ü inâyet-i hazret-i bârîye îtimat ve imdâd-ı ruhaniyyet-i ceban-ı peygamberîye tevessul ve istinad birle bundan böyle Devlet-i aliyye ve memâlik-i mahrusamızın hüsn-i idaresi zımmında bazı kavânin-i cedide vaz' ve tesisi lâzım ve muhim görülerek işbu kavânin-i mukteziyyenin mevadd-ı esasiyyesi dahi emniyet-i can ve mahfuziyet-i ırz u nâmus ve mal ve tayin-i vergi ve asâkir-i mukteziyenin suret-i celb ve müddet-i istihdamı kaziyyelerinden ibaret olup şöyle ki, dünyada candan ve ırz-u nâmustan eaz bir şey olmadığından bir adam onları tehlikede gördükçe hilkat-i zâtiyye ve cibilliyet-i fıtriyyesinde hıyanete meyil olınasa bile muhafaza-i can ve namusu için elbette bâzı suretlere teşebbüs edeceği ve bu dahi devlet ve memlekete muzır olageldiği müsellem olduğu misillû bilâkis can ve namusundan emin olduğu halde dahi sıdk-u istikametten ayrılamıyacağı ve işi ve gücü hemen devlet ve milletine hüsn-i hizmetten ibaret olacağı dahi bedihî ve zâhirdir ve emniyet-i mal kaziyyesinin fıkdanı halinde ise herkes ne devlet ve ne milletine ısınmayıp ve ne îmâr-ı mülke bakmayıp endişe ve ıztıraptan hâlî olamadığı misullû aksi takdirinde yâni emvâl-ü emlâkinden emniyet-i kâmilesi olduğu halde dahi kendi işi ile tevsi-i dâire-i taayyüşiyle uğraşıp ve kendisinde günbegün devlet ve millet gayreti ve vatan muhabbeti artıp ona göre hüsn-i hareketle çalışacağı şüpheden âzadedir ve tâyin-i vergi maddesi dahi çünkü bir devlet muhafaza-i memâliki için elbette asker ve leşkere vesâir masarif-i muktaziyyeye muhtaç olarak bu ise akçe ile idare olunacağı ve akçe dahi tebaasının vergiyisle hâsıl olacağına binaen dahi bir hüsn-i suretine bakılmak ehem olup eğerçi mukaddemlerde varidat zannolunmuş olan yed-i vâhit beliyyesinde lehülhamd memâlik-i mahrusamız ahalisi bundan evvelce kurtulmuş ise de âlât-ı tahribiyyeden olup hiçbir vakitte

semere-i nâfiası görülmeye iltizamat usûl-i muzırrası elyevm câri olarak bu ise bir memleketin mesâlih-i siyasîyye ve umûr-ı maliyesini bir adamın yed-i ihtiyarına ve belki pençe-i cebr-ü kahrına teslim demek olarak oldahi eğer zaten bir iyice adam değilse hemen kendi çıkarına bakıp cemi harekât ve sekenatı gadr ü ve zulümden ibaret olmasiyle bâde-ezin ahâli-i memâlikten her ferdin emlâk ve kudretine göre bir vergi-i münasip tâyin olunarak kimseden ziyade bir şey alınmaması ve Devlet-i aliyyemizin berren ve bahren masârif-i askeriyye vesâiresi dahi kavânin-i icâbiye ile tahdit ve tâyin olunup ona göre icra olunması lâzımedendir. Asker maddesi dahi ber minvâl-i muharrer mevadd-ı mühimmeden olarak eğerçi muhafaza-i vatan için asker vermek ahalinin farize-i zimmeti ise de şimdiye kadar câri olduğu vaçhile bir memleketin aded-i nufus-ı mevcudesine bakılmuyarak kiminden rütbe-i tahammülünden ziyade ve kiminden noksan asker istenilmek hem nizamsızlığı ve hem ziraat ve ticaret mevadd-ı nâfiasının ihlâlini mucip olduğu misullû askerliğe gelenlerin ilânihâyet-il-ömür istihdamları dahi füturu ve kat'-ı tahassülü müstelzim olmakta olmasiyle her memleketten lüzumu takdirinde talep olunacak neferat-ı askeriyye için bâzı usûl-i hasene ve dört veyahut beş sene müddet istihdam zımmında dahi bir tarik-i münavebe vaz' ve tesis olunması îcab-ı haldendir.

Velhasıl bu kavânin-i nizamiyye hâsıl olmadıkça tahsil-i kuvvet ve memuriyet ve asâyiş ü istirahat mümkün olmayup cümlesinin esası dahi mevadd-ı meşruhadan ibaret olduğundan fîmâbad esbâb-ı cünhadan dâvaları kavânin-i şer'iye iktizasınca alenen berveçh-i tetkik görülüp hükmolunmadıkça hiç kimse hakkında hafî ve celî îdam ve tesmim muamelesi icrası câiz olmamak ve hiç kimse tarafından diğerinin ırz ve nâmusuna tasallut vuku' bulmamak ve herkes emvâl ve emlâkine kemâl-i serbestiyle mâlik ve mutasarrıf olarak ona bir taraftan müdahale olunmamak ve firarda birinin töhmet ve kabahati vukuunda onun veresesi ol töhmet ve kabahatten beriyy-üz-zimme olacaklarından onun malını müsadere ile veresesi hukuk-ı irsiyyelerinden kalınmamak ve tebaay-ı saltanat-ı seniyyemizden olan ahâli-i islâm ve milel-i sâire ve müsaadât-ı şâhânemize bilistisna mazhar olmak üzere can ırz ve nâmus ve mal maddelerinden hükm-i şer'î iktizasınca kâffe-i memâlik-i mahrusamız ahalisine taraf-ı şâhânemden emniyet-i kâmile verilmiş ve diğer hususlara dahi ittifak-ı ârâ ile karar verilmesi lâzım gelmiş olmakla Meclis-i Ahkâm-ı Adliyye âzâsı dahi lüzumu mertebe teksir olunarak ve vükelâ ve ricâl-i devlet-i aliyyenin dahi bâzı tâyin olunacak eyyamda orada içtima ederek ve cümlesi efkârı ve mütaleatını hiç çekinmeyip serbestçe söyliyerek işbu emniyet-i can ve mal ve tâyin-i vergi hususlarına dâir kavânin-i muktaziyye bir taraftan kararlaştırılıp ve tanzimat-ı askeriyye maddesi dahi Bâb-ı Seraskerî Dâr-ı Şûrasında söyleşilip herbir kanun karargir oldukça hatt-ı hümâyunumuz ile tasdik ve teşvik olunmak için taraf-ı hümâyunumuza arzolunsun ve işbu kavânin-i şer'iyye mücerred din ü devlet ve mülk-i milleti ihya için vaz' olunacak olduğundan cânib-i hümâyunumuzdan hilâfına hareket vuku bulmayacağına ahd-ü mîsak olunup Hırka-i Şerîfe odasında cemi' ülema

ve vükelâ hazır oldukları hâlde kasem-i billâh dahi okunarak ulema ve vükelâ dahi tahlif olunacağından ona göre ülema ve vüzeradan velhâsıl her kim olur ise olsun kavânin-i şer'iyyeye muhalif hareket edenlerin kabahat-i sabitelerine göre tedibât-ı lâyikalarının hiç rütbeye ve hatır ve gönüle bakılmıyarak icrası zımmında mahsusen ceza kanunnâmesi dahi tanzim ettirilsin ve cümle memurînin elhaletühazihi mıktar-ı vâfi maaşları olarak şayet henüz olmıyanları var ise onlar dahi bir tanzim olunacağından şer'an menfur olup harabiyyet-i mülkün sebeb-i âzamı olan rüşvet madde-i kerihesinin fimabâd adem-i vukuu maddesinin dahi bir kanûn-ı kavi ile tekidine bakılsın.

Ve keyfiyyet-i meşruha usûl-i atîkayı bütün bütün tagyir ve tahdit demek olacağından işbu irâde-i şâhanemiz Dersaadet ve bilcümle memâlik-i mahrusamız ahalisine ilân ve işâe olunacağı misillû düvel-i mütehabbe dahi bu usûlün inşaallah-u Taalâ ilelebed bekasına şâhid olmak üzere Dersaadetimizde mukim bilcümle süferaya dahi resmen bildirilsin.

Hemen Rabbimiz Taalâ Hazretleri cümlemizi vuvaffak buyursun ve bu kavânin-i müessesenin hilâfına hareket edenler Allah-u Taalâ Hazretlerinin lânetine mazhar olsunlar ve ilelebed felâh bulmasınlar âmin.

Fî 26 Şaban, Sene : 1255, Yevm : Pazar, 3 Kasım 1839

ISLÂHAT FERMANI'NIN BUGÜNKÜ TÜRKÇE İLE METNİ

Saltanatıma Allah'ın hediyesi olan halkımın saadeti için tahta çıktığım günden beri gösterdiğim şahane gayretlerimin faydalı sonuçları açıkça görülmektedir.

Ülkemizin kalkınması ve zenginleşmesi her an artmaktadır. Yüce Devletimizin şanına uygun olarak medeni ülkeler arasına girmeğe hak kazandığı açıktır. Bu duruma gelmemizde şimdiye kadar yürürlüğe koyduğum yeniliklerin rolü büyüktür. Bu yeniliklerin güçlendirilip genişletilmesini arzu etmekteyim. Halkımın bu yeniliklere sahip çıkması ve dost devletlerin yardımlarını esirgememeleri ve Allah'ın yardımı ile devletimizin dış itibarı bir kat artmıştır.

Bu cihetle bu asır devletimiz için kalkınma yüzyılı olacak,saltanatımın ve iktidarımın gücü artacak; adaletli ve şefkatli idaremde eşit olan bütün halk tabakalarının saadeti ve ülkemin kalkınmasını sonuç verecek sebepler her geçen gün artmaktadır. Buna dayanarak aşağıda anılan hususların icrası gerekmektedir.

Şöyleki: Gülhane'de okunan fermanım ile her din ve mezhepte bulunan halkım hakkında istisnasız can ve mal emniyeti, namusun korunması için vaad edilmiş teminat bu kere dahi vurgulanmıştır, bunun gerçekleşmesi için güçlü önlemlerin alınması gerekmektedir.

Ülkemde bulunan Gayrimüslimlere yüce ecdadımın daha önce verdikleri haklar ve ruhani özgürlükler bir kere daha te'yid edilmiştir. Fakat Gayrimüslimlerin her bir cemaati bu haklarını tam olarak kullanmaları zamanın gereğidir.

Medeniyetin gerektirdiği yenilikleri yürürlüğe koydum. Sadrazamlığın gözetiminde özellikle patrikhanelerde oluşturulacak meclisler aracılığı ile sorunlar müzakere edilerek Sadrazamlığa arz edilecek. İstanbul fatihi cennetlik Sultan Mehmet Hazretleri ve onun yüce halifeleri tarafından patriklere ve piskoposlara verilen ruhsat benim bu cemaatlere vermiş olduğum yeni haklarla birleştirilecek. Halen yürürlükte olan seçim usulleri ıslâh olunduktan sonra patriklik beratı hükümleri uygulanarak seçilip tayin olunacaktır.

Sadrazamlık ile çeşitli cemaatlerin ruhani reisleri arasında, patrik, metropolit, murahhas aza, piskopos ve hahamların seçilip atanması kararlaştırılacaktır. Kendi yerine birisini bırakma usulüne de devam edilecektir.

Her ne suretle olursa olsun rahiplere verilmekte olan bahşiş ve armağanlar bütünüyle yasaklanmış olup bunun yerine patriklere ve cemaat başlarına muayyen bir gelir tahsis edilecek. Diğer ruhbanlara rütbelerine ve önemlerine göre adaletli bir şekilde maaşlar bağlanacak. Hıristiyan rahiplerin taşınır ve taşınmaz mallarına hiçbir şekilde el konulmayacak.

Gayrimüslim cemaatlerin idaresi herbir cemaatin ruhban ve halkı arasından seçilmiş üyelerden meydana gelen bir meclis tarafından yapılacak. Ahalisinin tümü bir mezhepten olan şehir, kasaba ve köylerin ibadethane, mektep ve

hastahane, mezarlık gibi yerlerinin tamirlerine engel çıkarılmayacak. Böyle yerlerin yeniden inşaası gerektiğinde patrik veya cemaatin ileri gelenlerinin tasvibi halinde Sadrazamlığa müracaat edilerek benim onayım alınacak. Bu konudaki şikayetler belirli bir zamanda kabul edilecektir.

Bir mezhebin cemaati diğerleri ile karışık olmayarak bir mahalde bulunursa o yerde ayinlerini açıkça hiçbir kısıtlamaya uğramadan icra edebilirler. Ahalisi çeşitli dinlerden olan şehir, kasaba ve köylerde herbir cemaatin oturduğu mahalde yukarda açıklanan usule aynen uyulur. Kilise, hastahane, mektep ve mezarlıkların tamirine veya yeniden inşaasına izin verilebilmesi için patrikler veya cemaat metropolitleri Sadrazamlığa başvurarak Padişah'ın onayı ile ruhsat alabilirler.

Bu tarz işlerde hükümetin icraatı bütünüyle samimi olması gerekir. Bir mezhebe tabii olanların sayısı ne miktarda olursa olsun o mezhebin tam serbestlik içinde icrası neyi gerektiriyorsa Hükümet o konudaki gerekli düzenlemeleri yapmalıdır.

Mezhep, lisan veya cinsiyet itibariyle halkım eşittir. Bir sınıf diğer bir sınıftan aşağı değildir. Bu hususa dikkat edilerek yazışmalarda geçen küçültücü ifadeler çıkarılacak. İnsanların onuruna dokunan bu gibi kelime, deyim ve sıfatlar kanunen yasaklanmıştır.

Ülkemde bulunan her türlü din ve mezhebin ayini serbestçe icra olunduğundan halkımdan hiç kimse bulunduğu dinin ayinini icradan men olunmayacak, bundan dolayı baskı ve eziyet görmeyecek, din değiştirmeye kimse zorlanmayacak.

Saltanatımın memurları ve hademelerinin seçimi ve atanmaları benim irademe bağlı olarak halkın arasından hangi milletten olursa olsun devletin hizmet ve memuriyetlerine kabul edilecektir. Bunlar ehliyet ve yeteneklerine göre herkes için geçerli olan yürürlükteki mevzuata göre atanacaktır.

Yüce iktidarımın ahalisinden olanlar, şahane okullarıma girmek istediklerinde yaş, sınav ve diğer koşulları yerine getirdiklerinde fark gözetilmeden askeri ve mülki okullarıma kayıtları yapılacaktır. Ayrıca her cemaat esnaf ve zenaatkarlığa dair veya başka okullar yapmakla yükümlüdür. Fakat bu umumi mekteplerin eğitim usulü ve öğretmenlerinin atanması, üyelerinin seçimi tarafımdan oluşturulmuş karışık bir Eğitim Meclisi'nin nezareti ve teftişi altında olacak.

Müslüman, Hıristiyan ve diğer Gayrimüslimler arasında ticaret ve cinayete ait vuku bulacak davalar karışık bir komisyona havale olunup, davanın görülmesi için işbu divanlar tarafından oluşturulacak meclisler açık olarak davacı ve davalıyı sorgulayacaktır. Şahitlere kendi mezheplerine göre yemin ettirilecektir. Adi hukuk davaları eyalet ve vilayetlerde oluşturulan karışık meclislerde vali ve kadı hazır oldukları halde şeriata, uygun görülecektir. İşbu mahkemeler ve meclisteki yargılama açıkça icra olunacak. Gayrimüslimlerden her iki kişi arasında

irsiyet gibi özel davalarda, dava sahibi isterse bu davayı patrik ve reislerine meclisler kanalı ile götürebilecektir.

Ceza ve ticaret kanunları ile yargılama usulü kanunu süratle tamamlanarak ülkemde konuşulan çeşitli dillere tercüme edilerek yayınlanacak. İnsan hukukunu adaletle uygun hale getirmek için kötü düşüncesi olanların veya cezalandırılmayı hak edenlerin yatacakları hapishaneler süratle ıslah edilecektir. Hapishanelerde yürürlükte olan inzibat kanununa uygun muamele yapılması, başka hiçbir çeşit cezalandırma yoluna gidilmemesi, eziyet ve işkence benzeri davranışlardan uzak durulması, şayet bu türlü cezalar var ise iptal edilmesi, bu emirlerim hilafına doğacak şiddet hareketleri önlenerek bunun icrasını emir veren yetkililer ve şiddeti uygulayan görevli ceza kanunlarına göre cezalandırılacaktır.

İstanbul'da eyalet ve beldelerde kasaba ve köylerde emniyet işlerinin tanzimine ve huzur içinde yaşayan halkımın mal ve canlarının korunmasına titizlikle dikkat edilecektir. Vergide eşitlik sağlanacak. Diğer işlerdeki eşit muamele hukukta da yapılacaktır. Hukuktaki eşitlik diğer konularda da eşitliği gerektirdiğinden Gayrimüslim vatandaşlarım da Müslümanlar gibi askere alınacak, isterlerse bedel vererek askerlikten muaf olabilirler. Bu hususta kısa zamanda yeni bir yasa çıkarılıp yayınlanacaktır.

Eyalet ve vilayet meclislerinde Müslüman ve Gayrimüslim azaların seçilme usulleri bir düzene konacak. Oylamanın doğru yapılması, bu meclislerin süratle oluşturulması için yönetmelik yenilenecektir. Devletim oylama neticesini, verilen hükmü, gözlem yapabilmek, suç işleme sebeplerini ve bunları doğuran şartları bilmek istemektedir.

Alım-satım, emlak ve akar maddeler hakkındaki Osmanlı Kanunlarına ve belediye zabıta nizamnamesine uymak, yerli halkın taşıdığı sorumlulukları taşımak üzere devletim ile ecnebi devletler arasında yapılacak düzenlemelerden sonra yabancılara emlak alımı müsaadesi verilecektir.

Bütün halkımın sorumlu olduğu vergiler, sınıf ve mezheplerine bakılmayarak eşit bir şekilde alınmaktadır. Ancak aşar vergisinin toplanmasında vuku bulan sahtekarlığın önlenmesi gerekmektedir. Bu hususta alınacak tedbirlerin müzakere edilip doğrudan vergi alma usulünün yerleştirilmesi, vergi memurlarının topladıkları vergiden bir çeşit hisse almalarının yasaklanması, mahalli vergilerin mümkün olduğu kadar tarıma ve ticarete zarar vermeyecek şekilde alınması, bayındırlık işleri için tahsis edilecek uygun paranın, kara ve denizlerde ihdas edilecek mesleki yollardan eyalet ve sancaklardan istifade edecek olanlardan alınması vergi konusundaki yeni düzenlemelerdir. Her sene için gelir ve gider defterlerinin muntazam tutulacak, bu konuda çıkarılan özel kanunun hükümlerine tam olarak uyulacak. Memurlara tahsis edilen maaşlar tam olarak ödenecektir.

Herbir cemaatin reisleri ile benim tarafımdan tayin olacak birer memurları halkımın umumuna ait sorunları tartışmak, müzakere etmek için Yüksek Meclis-

te bulunmak üzere çağrılacaklar. Bu memurlar bir yıllığına görevlendirilecek. Göreve başlarlarken yemin töreni düzenlenecek. Yüksek Meclisin normal ve olağanüstü toplantılarında rey ve görüşlerini çekinmeden beyan ve ifade etmeleri, bundan dolayı asla rencide olunmamaları temin edilecektir.

İfsat, irtikap, rüşvet ve yolsuzluğa dair kanunların hükümleri halkının hangi sınıfı olursa olsun ne tür memuriyette bulunursa bulunsun ayırım yapılmadan uygulanacaktır.

Yüce Devletimin para basımı usulü ile maliye işlerinde yenilikler yapılsın. Ülkemin tabii kaynaklarının ihtiyacı olan sermaye tayin edilsin. Ürünlerin nakli için yeni yollar ve cetveller açılsın. Ziraat ve ticaretin gelişmesinin önündeki engeller kaldırılsın. Bu hususta her türlü kolaylık icra edilsin. Bu konuda eğitim, bilgi ve Avrupa sermayesinden istifade edilsin. Bu konulardaki yasalar uzun uzadıya düşünüldükten sonra çıkarılarak peyderpey yürürlüğe konulsun.

Sayın Sadrazam; Bu yüce fermanımı İstanbul ve ülkemin diğer beldelerine ilan edip duyurunuz. Yukarıdaki hususların gereklilerinin devamlı takip edilerek yürürlükte kalmasını, bu hususta yapılması gerekenleri yapınız. Benim şerefli imzama itaat ediniz.

Sultan Abdülmecid
28 Şubat 1856

ISLAHAT FERMÂN-I HÜMÂYÛNU SURETİDİR:

Bâd-el-elkab,

Malûm ola ki yed-i müeyyed-i mülûkâneme vedia-i cenâb-ı bârî olan kâffe-i sunuf-ı tebea-i şâhânemin her cihetle temamî-i husûl-i saadeti hâli akdem-i efkâr-ı hayriyet disar-ı pâdişâhanem olarak cülûs-ı meymenet menus-ı hümâyunum günündenberi bu babda zuhura gelen himem-i mahsusa-i şâhânemin hamdolsun pek çok semere-i nâfiası meşhut olup mülkü milletimizin mâmuriyet ve serveti anbean tezayüt etmekte ise de Devlet-i aliyyemizin şanına muvafık ve milel-i mütemeddine arasında bihakkın hâiz olduğu mevki-i âlî ve mühimme lâyık olan hâlin kemale îsali için şimdiye kadar vaz' ve tesisine muvaffak olduğum nizamât-ı cedide-i hayriyyenin ez ser-i nev tekit ve tevsii matlub-ı mâdelet mashûb-ı pâdişâhanem olduğu hâlde umum tebea-i şâhânemizin mesaiy-i cemîle-i hamiyetkâraneleri ve müttefik-i hass-ı bahir-ül-ihlâsımız olan düvel-i mufahhamanın himmet ü muâvenet-i hayrhâhaneleri eseri olmak üzere Devlet-i Aliyyemizin bu kerre biinâyetillâhi Taalâ haricen hukuk-ı seniyyesi bir kat daha teekküt eylediğine ve bu cihetle şu asr devlet-i aliyyemiz için bir zamân-ı hayriyyet iktiranın mâbadi olacağından dahilen dahi saltanat-ı seniyyemizin tezyid-i kuvvet ve meknetini ve revâbıt-ı kalbiyye-i vatandaşî ile birbirine merbut olan ve nazar-ı madalet-eser-i müşfikanemde müsavi bulunan kâffe-i sunûf-ı tebea-i şâhânemin her yüzden husûl-i temamî-i saadet-i hâl ve memâlik-i şâhânemizin mamuriyetini müstelzim olacak esbâb-ı vesâilin anbean ilerlemesi murad-ı merhamet îtiyad-ı mülûkânem iktizasından bulunduğuna binaen hususat-ı atiyet-üz-zikrin icrasına irâde-i mâdelet ifade-i pâdişâhanem şerefsudur olmuştur.

Şöyle ki: Gülhane'de kıraat olunan hatt-ı hümâyunun ile ve Tanzimat-ı Hayriyye mûcibince her din ve mezhepte bulunan kâffe-i tebaa-i şâhânem hakkında bilâistisna emniyet-i can ve mal ve mahfuziyet-i nâmus için taraf-ı eşref-i pâdişâhanemden va'd ve ihsan olunmuş olan teminat bu kere dahi tekid ve teyit kılındığından bunun kâmilen fiile çıkarılması için tedabir-i müessirenin ittihaz olunması ve zîr-i cenâh-ı âtıfet-i seniyye-i pâdişâhanemde olarak memâlik-i mahrusa-i şâhânemde bulunan hıristiyan vesâir tebea-i gayr-i müslime cemaatlerine ecdâd-ı îzamım taraflarından verilmiş ve sinîn-i âhirede îta ve ihsan kılınmış olan bilcümle imtiyazat ve muafiyat-ı ruhaniye bu kere dahi takrir ve ibka kılınıp fakat hıristiyan ve tebea-i gayr-i müslime-i sâirenin her bir cemaati bir mehl-i muayyen içinde imtiyazat ve muafiyyat-ı hâzıralarının rüyet ve muayenesine ibtidar ile olbabda vaktin ve gerek âsâr-ı medeniyet ve malûmat-ı müktesibenin icap ettirdiği ıslahatı irade ve tensib-i şâhânem ile Bâb-ı âlîmizin nezareti tahtında olarak mahsusan patrikhanelerde teşkil olunacak meclisler mâ-

rifetiyle bilmüzakere cânib-i Bâb-ı âlîmize arz ve ifade eylemeye mecbur olarak cennetmekân Ebülfeth Sultan Mehmet Han-ı sânî hazretleri ve gerek ahlâf-ı îzamları taraflarından patrikler ile hıristiyan piskoposlarına îta buyrulmuş olan ruhsat ve iktidar niyat-ı fütüvvetkârâne-i pâdişâhanemden nâşi işbu cemaatlere temin olunmuş olan hâl ve mevki'-i cedid ile tevfik olunup ve patriklerin elhaletü hazihi câri olan usûl-i intihabiyeleri ıslah olunduktan sonra patriklik berât-ı âlîsinin ahkâmına tatbîken kayd-ı hayat ile nasb ve tâyin olunmaları usulünün tamamen ve sahihen icra ve Bâb-ı âlîmizle cemaat-ı muhtelifenin rüesây-ı ruhaniyesi beyninde karargir olacak bir surete tatbikan patrik ve metrepolit ve murahhasa ve piskopos ve hahamların hîn-i nasbında usûl-i tahlifiyenin ifâ kılınması ve her ne suret ve nam ile olursa olsun rahiplere verilmekte olan cevaiz ve avaidât cümleten menolunarak yerine patriklere ve cemaat başılarına varidât-ı muayyene tahsis ve rühbân-ı sâirenin dahi rütbe ve mansıblarının ehemmiyetlerine ve bundan sonra verilecek karara göre kendilerine bervech-i hakkaniyyet maaşlar tâyin olunup, fakat hıristiyan rahiplerinin emvâl-i menkule ve gayr-i menkulelerine bir gûna sekte iras olunmıyarak hıristiyan vesâir tebaa-i gayr-i müslime cemaatlerinin milletçe olan maslahatlarının idaresi her bir cemaatin rühban ve avamı beyninde müntehap âzadan mürekkep bir meclisin hüsn-i muhafazasına havale kılınması ve ehalisi cümleten bir mezhepte bulunan şehir ve kasaba ve karyelerde icrây-ı âyine mahsus olan ebniyyenin ve gerek mektep ve hastahane ve mezarlık misillû sâir mahallerin hey'et-i asliyyeleri üzere tâmir ve termimlerine bir gûna mevâni îka olunmayıp böyle mahallerin müceddeden inşası lâzım geldikçe patrik veya rüesay-ı milletin tasvibi hâlinde bunların resm ve suret-i inşâsı bir kere cânib-i Bâb-ı âlimize arzolunmak iktiza edeceğinden ya sûver-i mârûza kabul ile müteallik olacak irâde-i seniyye-i mülûkânem iktizası icra veya bir müddet-i muayyene zarfında olbabda olan itirazat beyan olunup bir mezhebin cemaati yalnız olarak sâiriyle karışık olmıyarak bir mahalde bulunur ise o yerde âyine müteallik hususatı zâhiren ve alenen icrada bir türlü kuyuda düçar olmayıp ahalisi edyân-ı muhtelifede bulunan cemaatlerden mürekkep olan şehir ve kasaba ve karyelerde ise her bir cemaatin takımı sâkin olduğu ayrıca mahalde bâlâda bast ü beyan olunan usule ittibaen kendi kilise ve hastahane ve mektep ve mezarlıklarını tâmir ve termime muktedir olabilmesi ve müceddeden inşa olunması iktiza eyliyen ebniyyeye gelince bunlar için ruhsat-ı lâzimeyi patrikler veyahut cemaat metrepolitleri cânib-i Bâb-ı âlîmizden istida edüp Devlet-i aliyyemizce bundan bir gûna mevâni-i mülkiyye olmadığı halde ruhsat-ı seniyyem erzan kılınması ve bu makule işlerde hükümet tarafından vuku bulacak muamelât külliyyen hasbî olması ve bir mezhebe tâbi olanların adedi ne miktar olursa olsun ol mezhebin kemâl-i serbestî ile icra olunmasını temin için tedabir-i lâzime ve kaviyyenin ittihaz kılınması ve mezheb ve lisan veyahut cinsiyet cihetleriyle sünuf-ı tebaa-i saltanat-ı seniyyemden bir sınıfın âher sınıftan aşağı tutulmasını mutazammın olan kâffe-i ta'birat ve elfaz ve temyizat muharrerat-ı divaniyyeden ilelebet mahv ü izâle kılınması ve ahad-ı nas beyninde veyahut memurîn taraflarından dahi mûcib-i şîn ve âr olacak veya nâmusa

dokunacak her türlü târif ve tavsifin istimali kanunen menolunması ve çünkü memalik-i mahrusamda bulunan her din ve mezhebin âyini berveçh-i serbestî icra olunduğundan tebaa-i şâhânemden hiçbir kimesne bulunduğu dinin âyinini icradan menolunmaması ve bundan dolayı cevr-ü eza görmemesi ve tebdil-i din ü mezhep etmek üzere kimse icbar olunmaması ve saltanat-ı seniyyemizin memurîn ve hademesinin intihap ve nasbı tensip ve irâde-i şâhâneme menut olarak tebea-i Devlet-i aliyyemin cümlesi herhangi milletten olursa olsun devletin hizmet ve memuriyetlerine kabul olunacaklarından bunlar ehliyyet ve kabiliyyetlerine göre umum hakkında mer'iyy-ül-icra olacak nizamata imtisâlen memuriyetlerde istihdam olunmaları ve saltanat-ı seniyyem tebaasından bulunanlar mekâtib-i şâhânemin nizamât-ı mevzularında gerek since ve gerek imtihanca mukarrer olan şerâiti eyledikleri takdirde cümlesi bilâfark ve temyiz Devlet-i aliyyemin mekâtib-i askeriyye ve mülkiyyesine kabul olunması ve bundan başka her bir cemaat-ı maarif ve hiref ve sanâyie dâir milletçe mektepler yapmağa mezun olup fakat bu makule mekâtib-i umumiyyenin usûl-i tedrisi ve muallimlerin intihabı âzası taraf-ı şâhânemden mansub muhtelit bir meclis-i maarifin nezaret ve teftişi tahtında olması ve ehl-i islâm ile hıristiyan vesâir tebaa-i gayr-i müslime miyanesinde veyahut tebaa-i İseviyye vesâir tebaa-i gayri müslimeden mezahib-i muhtelifeye tâbi olanların birbiri beyninde ticaret veyahut cinayata müteallik zuhura gelecek cemi deavî muhtelit divanlara havale olunup istima-ı dâva için işbu divanlar tarafından akdolunacak meclisler alenî olacağından müddeî ile müddeîaleyh muvacehe olunarak bunların ikame edecekleri şahitler tekarir-i vakıalarını daima kendi âyin ve mezhepleri üzere icra edecekleri birer yemin ile tasdik eylemeleri ve hukuk-ı âdiyeye âit olan deavî dahi eyalet ve elviye muhtelit meclislerinde vâli ve kadı-i memleket hazır oldukları halde şer'an veya nizamen rü'yet olunup işbu mehakim ve mecaliste muhakemat-ı vakıa alenî icra olunması ve hıristiyan vesair tebaa-i gayr-i müslimeden iki kimse beyninde hukuk-ı irsiyye gibi deavî-i mahsusa sahib-i dâva olanlar istedikleri hâlde patrik veya rüesa ve mecâlis marifetiyle rü'yet olunmak üzere havale kılınması ve mücazat ve ticaret kanunlariyle muhtelit divanlarda icra olunacak usûl ve nizamât-ı mürafaat mümkün mertebe süratle ikmâl olunarak ve zabt ü tedvin kılınarak memâlik-i mahrusâ-i şâhânemde müstâmel olan elsine-i muhtelifeye tercüme ile neşr-ü ilân olunması ve hukuk-ı insaniyyeyi hukuk-ı adalet ile tevfik etmek için mazanne-i sû'i olanların veyahut tedibât-ı cezaiyyeye müstehak bulunanların haps ve tevkiflerine mahsus olan kâffe-i mahbes ve mahal-i sâirede usûl-i hapsiyyenin mümkün mertebe müddet-i kalile zarfında ıslahına mübaşeret olunması ve herhalde hapishanelerde bile cânib-i saltanat-ı seniyyemden vaz' kılınan nizâmat-ı inzibatiyyeye muvafık muamelâttan maada hiçbir gûna mücazât-ı cismaniye ve eziyet ve işkenceye müşabih kâffe-i muamele dahi kâmilen lâğv ve iptal kılınması ve bunun hilâfında vukubulacak harekât şedîden men ve zecrolunacağından maada bunun icrasını emreden memurîn ile bilfiil icra eyliyen kesanın dahi ceza kanunnâmesi iktizasınca tekdir ve tedip olunması ve Dâr-üs-saltanat-ı seniyyem ve eyalât ve bilâd ve kurada umûr-ı

zaptiyyenin tanzimi maddesi âsude-i hâl olan kâffe-i tebaa-i mülûkâneme kendi mal ve canlarının muhafazasına sahihen ve kaviyyen emniyet verecek surette tanzim kılınması ve verginin müsavatı tekâlif-i sâirenin müsavatını mûcip olduğu mısillû hukukça olan müsâvat dahi vezaifçe olan müsâvatı müstelzim olduğundan hıristiyan vesâir tebaa-i gayr-i müslime dahi ehâli-i islâm misillû hisse-i askeriyye îtası hakkında muahharan verilen karara inkıyat mecburiyetinde bulunması ve bu hususta bedel vermek veya nakden akçe îtasiyle hizmet-i fi'liyyeden muâf olmak usulünün icra olunması ve islâmdan maada tebaanın sunûf-ı askeriyye içinde suret-i istihdamları hakkında nizamât-ı lâzime yapılıp müddet-i kalile-i mümkine zarfında neşr-ü ilân kılınması ve eyâlât ve elviye meclislerinde tebaa-i Müslime ve İseviyye vesâireden bulunan âzanın emr-i intihaplarını bir suret-i sahihaya koymak ve ârânın doğruca zuhurunu temin eylemek için işbu meclislerin sür'at-i tertip ve teşkilleri hakkında olan nizamâtın ıslahına teşebbüs ile Devlet-i aliyyem netice-i ârâyı ve verilen hüküm ve kararı sahîhen bilmek ve buna nezaret etmek esbab ve vesâil-i müessirenin istihsalini mütalea eylemesi ve çünkü bey' ve furuht ve tasarruf-ı emlâk ve akar maddeleri hakkında olan kavanin-i devlet-i aliyyeme ve nizamât-ı zabıta-i belediyyeye ittiba ve imtisâl eylemek ve asıl yerli ehalinin verdikleri tekâlifi vermek üzere saltanat-ı seniyyem ile düvel-i ecnebiyye beyninde yapılacak suret-i tanzimiyyeden sonra ecnebiyyeye dahi tasarruf-ı emlâk müsaadesinin îta olunması ve tebaa-i saltanat-ı seniyyemin kâffesi üzerine tarholunacak vergi ve tekâlif sınıf ve mezheplerine bakılmıyacak bir surette ahzolunmakta idiğünden işbu tekâlifin ve alelhusus âşarın ahz-ü istifasında vukubulmakta olan sû-i istimalâtın ıslahı tedbir-i seriası mütalea ve müzakere olunup doğrudan doğruya ahz-i vergi etmek usulünün peyderpey icrası kabil oldukça varidat-ı devlet-i aliyyemin iltizam olunması usulünün yerine bu suret ittihaz kılınıp usûl-i hâliyye câri oldukça memurîn-i Devlet-i aliyyem ile mecâlis âzalarının müzayedeleri alenen icra olunacak iltizamattan birini deruhte ettirmeleri veya bir gûna hisse almaları mücâzat-ı şedîde ile men kılınması ve tekâlif-i mahalliye dahi mehmaemken mahsulâta halel vermiyecek ve ticaret-i dahiliyyeye mâni olmıyacak vaz' ve tâyin olunması ve umûr-ı nâfia için tâyin ve tahsis olunacak mebâliğ-i münasibeye berren ve bahren ve ihdas olunacak turuk-ı mesâlikten istifade edecek olan eyalât ve sancaklarda vaz' ve tesis kılınacak vergiy-i mahsuslar dahi ilâve edilmesi ve saltanat-ı seniyyemin beher sene için varidat ve masarifat defterinin tanzim ve iraesi hakkında muahharen bir nizâm-ı mahsus yapılmış olduğundan bunun temamî-i icrây-ı ahkâmına îtina olunması ve her bir memura tahsis kılınmış olan maaşların hüsn-i tesviyesine mübaşeret kılınması ve her bir cemaatin rüesasiyle taraf-ı eşref-i şâhânemden tâyin olunacak birer memurları tebaa-i saltanat-ı seniyyemin umûmuna ait ve râci olan maddelerin müzakeratına Meclis-i vâlâ'da bulunmak üzere makam-ı celîl-i vekâlet-i mutlakamdan mahsusen celbolunup ve işbu memurlar birer sene için tâyin kılınıp bunlar memuriyetlerine başladıkları gibi tahlif olunmaları ve Meclis-i vâlâ'nın âzası gerek âdi ve gerek fevkalâde vukubulan içtimalarında rey ve mütalealarını doğruca beyan ve

ifade etmeleri ve bundan dolayı asla rencide olunmamaları ve ifsad ve irtikâp ve itisafa dâir olan kavâninin ahkâmı kâffe-i tebaa-i saltanat-ı seniyyem haklarında herhangi sınıfta ve ne türlü memuriyette bulunurlarsa bulunsunlar usûl-i meşrûasına tevfikan icra olunması ve Devlet-i aliyyemin tashih-i usûl-i sikke ile umûr-ı maliyesine îtibar verecek başka misillû şeyler yapılıp memalik-i mahrûsa-i şâhânemin menbâ-ı servet-i maddiyyesi olan hususata iktiza eden sermayelerin tâyiniyle ve mahsulât-ı memâlik-i şâhânemin nakli için îcap eden turûk ve cedâvilin küşâdiyle ve emr-i ziraat ve ticaretin tevessüüne hâil olan esbâbın men'iyle teshilât-ı sahîhanın icra olunması ve bunun için maarif ve ulûm ve sermaye-i Avrupa'dan istifadeye bakılması esbâbının biletraf mütaleasiyle peyderpey mevki-i icrâya konulması maddelerinden ibaret olmakla siz ki sadr-ı âzam-ı sütude şiyem-i müşârünileyhsiz işbu fermân-ı celil-ül-unvân-ı mülûkânemi usûlü üzere gerek Dersaadetimde, gerek memalik-i şâhânemin her bir tarafında ilân ve işaatle hususât-ı meşruhanın balâda beyan olunduğu veçhile icrây-i iktizalarına ve bundan böyle ahkâm-ı celilesinin daima ve müstemirren mer'iyy-ül-icra tutulması esbâb-ı Lâzime ve vesâil-i kaviyyesinin istihsâl ve istikmali hususuna bezl-i cell-i himmet eyliyesiz; şöyle bilesiz alâmet-i şerifeme îtimat kılasız. Tahrîren fîevâil-i şehr-i cemâziy-el-uhra, sene isna ve seb'în ve mieteyn ve elf.

1856 PARİS ANTLAŞMASI 7. MADDESİ

"Haşmetlû Fransa İmparatoru ve Haşmetlû Avusturya İmparatoru ve Haşmetlû Gran Brintanya ve İrlanda Kraliçesi ve Padişah ve Haşmetlû Bütün Rusyalar İmparatoru ve Haşmütlû Sardenya Kralı ve Padişahı hazarat-ı Saltanat-ı Seniyenin Avrupa Hukuk-ı umumiyesi ve cemiyeti menafiinden hissedur olmağa dahil olduğunu ilân ederler ve hükümderan-ı müşarünileyhimin her birisi ayrı, ayrı memalik-i saltanat-ı seniyenin tamamiyetile istiklâl-i âlisine riayet itmeğe teahhüt ider ve işbu teahhütlerinin tamamî-i icrasına müştereken mütekeffil olurlar. Binaberin bunu ihlâli mucip olacak her bir harekete menfeat-ı umumuyeye dokonur bir mesele nazar ile bakacaklardır".

MUHARREM KARARNAMESİ:

Hükümet, Berlin Kongresi'nin 11 Temmuz 1878 günü yapılan toplantısında, temsilcisinin taahhüt ifadeleri üzerine, 8 Ekim 1880 tarihli toplantısında alınan yazılı taahhütlerine uygun olarak, aynı yılın 23 Ekim tarihinde Osmanlı Duyûnu Umûmiye tahvil sahiplerine borçların muhafaza ve ödenebilir bir şekilde düzeltilmesi ve faiz ile anapara taksitlerini tekrar ödemeye başlama çaresinin araştırılması için, doğrudan doğruya hükümet ile anlaşmak üzere tahvil sahiplerinin temsilcilerinin seçilerek veya tayin edilerek bir önce İstanbul'a gelmelerini davet etmiştir.

Bu daveti kabul eden tahvil sahipleri:

İngiliz ve Flemenk tahvil sahiplerini temsilen Dışişleri Bakanlığı eski Müsteşarı Mösyö Robert Bourke'yi,

Fransız tahvil sahiplerini temsilen Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşler Dairesi eski Genel Müdür Yardımcısı Mösyö Valgrey'i,

Avusturya tahvil sahiplerini temsilen eski Washington Büyük Elçisi Baron Mayer'i,

Almanya tahvil sahiplerini temsilen Adliye Müşaviri Mösyö Berimger'i,

İtalya tahvil sahipleri temsilen Devlet Borçları İdaresi eski Müdürlerinden, eski Milletvekili Senyör Mankardi'yi,

vekil seçmişlerdir ve seçilen temsilciler bu yılın Ağustos ve Eylül aylarında başkente (İstanbul'a) gelmişlerdir,

Hükümet tahvil sahipleri vekilleri ile görüşmelere memur olmak üzere Danıştay Başkanı Server Paşa Başkanlığında, Maliye Bakanı Münir Beyefendi ve Sayıştay Başkanı Ohannes Çamiş Efendi ve Maliye Müsteşarı Vatendorf Bey ve Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri Keşr Efendi ve Gümrük Müsteşarı Berjam Efendi'den oluşan bir özel komisyon kurmuştur.

Komisyon görüşmeleri bu yılın Eylül ayının birinde başlamıştır. Eylül, Ekim, Aralık ve Ocak aylarında devam etmiştir. Komisyon tarafından imzalanan tutanaklarından Devlet-i Ali'ye memurları ile tahvil sahiplerinin vekillerinin tam bir mutabakat sağladıkları görülmüştür. Hükümet bu anlaşma esasları üzerine aşağıdaki maddeleri karar altına almıştır.

BİRİNCİ MADDE:a) İlişik listede anılan ve birer birer dökümü yapılan borçların herbirinin geri kalan anapara miktarları 6 Ekim 1875 (30 Ramazan 1292) tarihli kararnameye uygun olarak, kurası çıkan tahvillerin yarısı için verilen "Ramazan" unvanlı geçici senetlerin itibari (varsayılan) bedellerin ilavesiyle beraber aşağıda gösterilen ihraç fiyatlarının ortalama değerine indirilmiştir.

1858	istikrazı	yüzde	5
1860	"	"	57,375
1862	"	"	68,000
1863-64	"	"	62,62216
1865	"	"	64,775
1869	"	"	56,725
1872	"	"	98,50
1873	"	"	50,235
Duyûn-ı Umûmiye	"	"	45,84
Rumeli Demiryolları Tahvilleri	"	"	41,00545

b) Bu fiyatlara indirilen anaparaya, 1881 yılı sonuna kadar vadesi gelip de ödemesi yapılmayan borçların faizleriyle, Rumeli Demiryolları tahvillerinin ikramiyelerinin 6 Ekim 1875 tarihli kararnameye uygun olarak faizinin yarısı ve ikramiyeler için verilen "Ramazan" unvanlı geçici senetlerin karşılığı olarak kendiliğinden % 10 ilave edilecektir.

c) Faiz ve ikramiyeler için verilip ikinci maddede yazılı olan "Ramazan" unvanlı senetler dahil olmadığı halde bahse konu % 10 zamdan daha önceden kalan faiz ve ikramiyelere isabet eden meblağ, (a) işaretli fıkraya uygun olarak indirilen her bir borcun anaparasına ilave edileceğinden, bu suretle her bir borcun indirilmiş fiyatları aşağıda gösterilen kesin fiyatlara denk gelir.

1858	istikrazı	yüzde	93,15
1860	"	"	62,90
1862	"	"	74,50
1863-64	"	"	76,30
1865	"	"	71
1869	"	"	62,40
1872	"	"	107,75
1873	"	"	55,25
Duyûn-ı Umûmiye	"	"	50,25
Rumeli Demiryolları tahvilleri	"	"	45,09

d) Bundan dolayı yukarıda adı geçen ve birer birer dökümü yapılan borçlanmaların tahvilleri 1876 yılı Nisan ayından itibaren 1882 yılı Mart ayı dahil olmak üzere bu aya kadar ödemesi yapılmamış kuponlar ile birlikte, (c) işaretli fıkrada her borç alma için gösterilen fiyatlara eşit bir miktara indirilecektir.

6 Ekim 1875 tarihli kararnameye uygun olarak kurası çıkan tahvillerin yarısı için verilip (a) işaretli fıkrada açıklanan "Ramazan" unvanlı geçici senetler, ikramiyesi kurada çıkan Rumeli Demiryolları tahvilleri ayrı tutulmak üzere (c) işaretli fıkrada gösterilen fiyat ile, ait oldukları borçlanmaların senetlerine dönüştürülecektir.

İHTAR: İlişik cetvelde Rumeli Demiryolları borçlarının anaparasının kalanı diye gösterilen 31.508.000 İngiliz lirası, kurası ikramiye ile çıkıp da ödeme yapılmamış olan tahvillerin varsayılan anaparasının yani 400 Franka denk gelen her tahvil başına bu anaparanın varsayılan bedeliyle, adı geçen tahvillere kura ile isabet eden meblağ arasındaki fark yürürlükteki faizlere tahsis edilen meblağa dahildir

İKİNCİ MADDE: 6 Ekim 1875 tarihli kararnameye uygun olarak (varsayılan anapara düşüldükten sonra) yarısı faiz ve ikramiyeler için tedavüle çıkarılan "Ramazan" unvanlı geçici senetler birinci maddenin (b) işaretli fıkrasında yazılı % 10 zamdan isabet eden meblağ bahse konu geçici senetlerin ait oldukları borçlanmaların senetleriyle değiştirilerek ödenecektir.

Bu geçici senetlerin itibari bedellerinin toplamı, faizler için kabul edilen oranda indirilecek ve ilişik cetvelin onbirinci sütununda yazılı rakamlar üzerinden hesap edildiğinde aşağıdaki fiyatlar ortaya çıkar.

1858	istikrazın faiz-i senedâtı	yüzde	23,26
1860	"	"	15,29
1862	"	"	18,12
1863-64	"	"	18,553
1865	"	"	17,26
1872	"	"	17,20
Duyûn-u Umumiye	"	"	14,78
Rumeli Demiryolları Tahvilleri	"	"	19,18

Bununla beraber, 1872 borçlanma kuponları için verilen geçici senetler, aşağıda açıklanacak ikinci tertip borçlanmalardan birinin senetlerine (onikinci madde) yukarıda yazılı fiyatlar ile değiştirilecektir.

ÜÇÜNCÜ MADDE: Bu düzeltmeler üzerine Düyûn-u Umûmiye-i Osmaniye'nin (Osmanlı'nın Genel Borçları) indirilmiş miktarı.

1- Her borçlanmanın bugün tedavülde bulunan tahvillerinin birinci maddenin (c) işaretli fıkrasında gösterilen fiyatlara indirilmiş bedelinden,

2- Tahvillerin yarısı için tedavüle çıkarılan geçici senetlere karşılık verilmiş tahviller bedelinden (birinci maddenin d fıkrası)

3- Faizin yarısı ve ikramiyeler için tedavüle çıkarılan geçici senetlere karşılık verilmiş tahviller bedelinden (ikinci madde)

toplanmış olacaktır.

Bu nizamnamenin tamamlayıcısı olan ilişik cetvel Düyûn-u Umûmiye'nin (Genel Borçların) indirilmesi ve ödenmesiyle ilgili değerlerin tamamını kapsar. Bununla beraber aşağıda belirtilen İdare Meclisi, ortaya çıkabilecek muhtemel hataları Hükümet ile istişare ederek düzeltmeye yetkili olduğundan, şayet hesaplarda unutma ve yanlışlık olmuş ise birinci maddede yazılı fiyatlar ayrı tutulmak üzere, adı geçen cetvelde yazılı rakamlar Düyûn-u Umûmiyeyi (Genel Borçları) teşkil eden rakamların kesinlikle tayini maddesini etkilemeyecektir.

DÖRDÜNCÜ MADDE: İlişik cetvelde anılan ve birer birer dökümü yapılan borç senetleriyle "Ramazan" unvanlı senetlerin tamamı kayıt ve tescil edilecektir.

Kayıt ve tescil işlemleri:

Londra'da Yabancı Tahvil Sahipleri Meclisine,

Amsterdam'da borsa Meclisine veya bu Meclis tarafından belirlenecek bankaya,

Paris,Viyana ve Berlin'de Hükümetin yukarıda açıklanan 23 Ekim 1880 tarihli tebligatına muvafakat eden bankaların sendikasına,

Roma'da, Roma Ticaret Odasına,

İstanbul'da Osmanlı Bankası'na yaptırılacaktır.

Kayıt ve tescil işlemlerinin masrafları, kayıt edilen tahvil ve senetlerin tamamının indirilmiş anaparası üzerinden hesap edilecek yüzde 1/8 komisyon alınıyla ve bu komisyon ödemesi Düyûn-u Umûmiye'nin (Genel Borçların) ödeme planı için tahvil sahiplerine bırakılan gelirlerden İdare Meclisi kanalıyla yapılacaktır. (15. Madde) Tahviller kayıt ve tescil edildikçe, hamiline, indirilmiş anaparanın bedeline eşit miktarda senetler verilecektir. Küsurat için, hamillere, faizli geçici senetler verilecek ve bu faiz geçici senetlerin kalıcı senetlerle değiştirildiği zaman ödenecektir.

İdare Meclisi tahvillerin küsursuz rakamlar ile kayıt ve tescilini kolaylaştırmak için tahvillerin kısımlarını satın alma ve satma hakkına sahip olacaktır.

Her borçlanmanın indirilmiş anaparası ile varsayılan anaparası arasındaki farka karşılık verilen miktar kadar senetler, Meclis tarafından toplanılıp devletin nezareti altında Meclis kasasına konulacak ve bu tahviller anapara akçesinden hissedar oldukça iptal edilecektir.

Çeşitli borçlanmaların kurası çıkan tahvillerine karşılık verilmiş olan "Ramazan" unvanlı senetlere gelince, bunlar hakkındaki işlem birinci maddenin (d) işaretli fıkrasında belirtildiği şekildedir.

İşlemleri özel tüzüklerle belirlenen Rumeli Demir Yolları tahvilleri

(13.Madde) hariç tutulmak üzere Hükümetin ödemeyi durdurduğu müddet zarfında asıl mukavele gereğince kurası çıkan senetler, kurası çıkmamış tahviller ile eşit tutulacak ve çıkan numaralar yine kura dolaplarına konulacaktır.

Vadesi gelen kuponlarla değiştirilen "Ramazan" unvanlı senetler üçüncü maddede ve ilişik cetvelin 13. sütununda gösterilen indirime eşit fiyat ile ait oldukları borçlanma senetlerine dönüştürülecektir. Ödemesi gecikmiş olan kuponlar teslim edilecek ve bunlardan ibraz edilmeyenlerin yerine İdare Meclisi tarafından yayınlanacak tüzükler gereğince, ya başka kupon konulacak veya her noksan kupon için birinci maddenin (c) işaretli fıkrasında ve cetvelin 14. sütununda belirlenmiş rakamlardan nisbi bir indirim yapılacaktır.

"Ramazan" unvanlı senetler her borçlanmanın tedavülden kaldırılmış senetleri ile değiştirilecektir.

Asıl sözleşmeye dayanılarak yeniden kura çekimi durdurulmuştur.

Müstesna olarak 1872 borçlanma tahvilleri (hazine tahvilleri) birinci maddenin (c) işaretli fıkrasında ve ilişik cetvelin 19. sütununda belirlenen fiyat ile sadece zımbalanacaktır. Adı geçen borçlanmanın ödemesi geciken kuponlarına mukabil verilen (ikinci madde) "Ramazan"unvanlı senetler ikinci maddede ve ilişik cetvelin 12. sütununda gösterilen indirime eşit fiyat ile ikinci tertibin (12. Madde) senetlerine dönüştürülecektir.

BEŞİNCİ MADDE:Tahvillerin kayıt işlemleri 1885 senesi Şubat ayının birine kadar devam edecek ve bu sürenin bitiminde vadesi gelen senetler hükümsüz kabul edilecek ve bunlar için o tarihe kadar tedarik olunan meblağ da 1 ve 13 Mart 1885 tarihinden itibaren altı aylık faiz ve anapara için elde bulunan paraya katılacaktır.

1 ve 13 Şubat 1885 tarihinden sonra tahvillerin kayıt ve tescili ancak bilinen kurallar gereğince İdare Meclisi tarafından tanzim olunmuş tüzüklerin hükümlerine dayanılarak yapılabilecek ve kayıt ve tescil müddetinden evvel ödemesi lazım gelen kuponlar zaman aşımına uğramış sayılarak geçersiz sayılacaktır.

"Ramazan" unvanlı senetlerin bugünden itibaren altı sene içinde kayıt edilmemiş bulunanlarının tamamı geçersiz sayılacaktır.

Vadeleri dolduğu günden itibaren altı sene zarfında bedeli tamamiyle alınmamış kuponlar da aynı şekilde iptal edilecektir.

Kurası isabet edip de otuz sene içinde bedeli alınmayan senetler zaman aşımına uğrayarak hükümsüz sayılıp kayıtları silinecektir.

Kurası çıkan tahvillerin faizi işlemeyecektir.

Kurası isabet edip bedeli ödenen tahviller İdare Meclisi tarafından iptal olunacaktır.

Bahsi geçen bu hükümler onuncu maddede anlatılan imtiyazlı tahvillerin kurası çıkan senet kuponları hakkında da geçerli olacaktır.

ALTINCI MADDE: İdare Meclisi, borçların ödenmesiyle ilgili bütün tüzüklerin tamamını tanzim ve ilgililere tebliğ edecek ve sözkonusu tüzükler senet sahiplerini bağlayacaktır.

YEDİNCİ MADDE: İdare Meclisi üçüncü maddede belirlenen borcu tamamen veya kısmen Hükümet ile birlikte değiştirme hakkına sahiptir. Fakat sözkonusu borcun değiştirilmesi işlemleri aşağıdaki hususlara göre, yani;

İngiltere'de değiştirilecek borç, her borç bedelinin 2/3'üne denk bir çoğunluğun muvaffakatına ve bu olmaz ise Yabancı Tahvil Sahipleri Meclisinin tasdiki ile, adı geçen hamillerden sadece bir fazlasının muvaffakatına:

Fransa, Almanya ve Avusturya'da Hükümetin 23 Ekim 1880 tarihli tebligatını kabul etmiş olan bankalar sendikalarının muvaffakatına ve gerektiğinde tahvil sahiplerinin İdare Meclisinin toplantısında sağlanacak olan çoğunluğun onayına,

İtalya'da, İtalya Ticaret Odalarının muvaffakatına ve gerektiğinde tahvil sahiplerinin İdare Meclisinin toplantısında sağlanacak olan çoğunluğun tastikiyle olacaktır.

SEKİZİNCİ MADDE: Hükümet, üçüncü maddede belirlenen borcun ödeme planı için 1882 senesi Ocak ayının birinci ve batı takvimine göre onüçüncü gününden itibaren adı geçen borcun tam olarak ödenmesine değin, aşağıda yazılı gelirleri iş bu nizamname ile kesin olarak ve değiştirilmemek üzere terk buyurur.

Öncelikle 10, 22 Kasım 1879 tarihinde akit olunan işbu nizamnameye ilişik mukavelename gereğince 1882 senesi Ocak ayının birinden itibaren hükmü kaldırılmış olan mukavelenamenin konusu olan tekel ile gümrük gelirleri yani:

Birincisi, sigara ve enfiye ve çiğnemeye mahsus tütün ve ithal olunan tömbeki hariç tutulmak ve tütün aşarı ve gümrük vergisi müstesna olmak üzere 10, 22 Kasım sene 1879 tarihli mukavelenameye ilişik ve işbu nizamnameye 2 numara ile ilişik defterde adı geçen illerde toplanan veya tüketilen tütün ve tuz inhisarları,

İkincisi, kıymetli kağıt hasılatı ve adı geçen defterde yazılı vilayetlerin üretip tükettikleri içkilerden alınan vergiler (içkilerden alınan gümrük vergisi hariç) özel defterde yazılı açıklamalar gereğince İstanbul ve üç vilayette balık avı vergisi,

Ve özel defterde yazılı açıklamalar gereği İstanbul ve üç şehirde balık avı vergisi,

Ve özel defterde yazılı açıklamalar gereği İstanbul'a bağlı yerlerle Edirne, Bursa ve Samsun ipek aşarı,

İkincisi, Samsun idaresine tabi Tokat,

Edirne idaresine tabi Kavala, Yenice, İskeçe, Dedeağaç,

Sarıhan idaresine tabi Sarıhan,

İstanbul idaresine tabi Şile'deki Yeniköy,

İzmit İdaresine tabi Kartal, Kekboza, Darıca

İpek aşarı:

Tekfurdağı idaresine tabi Banados,

Gelibolu idaresine tabi Gelibolu,

Karamürsel idaresine tabi Yalova,

Bursa idaresine tabi Sinekli, Mudanya, Gemlik, Kurşunlu, Armutlu, Kapıdağı, Marmara Paşalimanı, Erdek, Bandırma, Manyas Gölü,

Balık Avı Rüsumu:

Üçüncüsü, ticaret antlaşmalarının yeniden araştırılması halinde vergi oranlarının değiştirilmesi ile gümrük gelirlerinde hasıl olacak fazla,

Dördüncüsü, patent nizamnamesinin genel olarak yürürlüğe girmesiyle gelir vergisinin şimdiki gelirlerine oranla elde edilecek fazla gelirler, üçüncü ve dördüncü fıkralarda yazılı gelirlerin tahvil sahiplerine ödenmesine gelince bu husus özel hükümlerle düzenlenecektir.

Beşincisi, Bulgaristan vergisi;

Adı geçen verginin Berlin Antlaşmasını imza eden devletlerin elçileri tarafından tayin olununcaya değin, Hükümet buna mukabil 1-13 Ocak 1882 tarihinden itibaren tütün gelirlerinin öşründen tahsil olunmak üzere yıllık 100.000 Osmanlı lirası ödeyecektir.

Adı geçen vergi tayin olunduktan sonra Hükümet bu verginin tamamını veya bir kısmını diğer bir mahalle tahsisine lüzum görür ise bu suretle harcayacağı meblağa eşit tütün aşarından ve bu vergi yeterli olmadığı taktirde, onun gibi sağlam gelirlerden tahsil olunmak üzere diğer bir meblağı karşılık gösterecektir.

Altıncısı, Kıbrıs Adası gelirleri fazlası,

Eğer, Kıbrıs Adası gelirleri fazlası Hükümetin emrinde olmazsa, ona mukabil 1-13 Ocak 1882 tarihinden itibaren yıllık 130.000 Osmanlı lirası tahsis edilecektir.

İdare Meclisi (15. madde) tütün gelirleri öşründen Bulgaristan vergisine karşılık ödenecek olan 100.000 Osmanlı lirasını tahsilden sonra, tahsil fazlasını, Kıbrıs gelirleri fazlasına mukabil tahsis edilecek olan, verileceği anlan 130.000 Osmanlı lirasının ödenmesinde kullanabilecektir.

İşbu meblağın eksik olan kısmı için de, Maliye Bakanlığı her altı ayda bir Meclise, Gümrükler Genel Müdürlüğü üzerine çekilmiş poliçeler verecektir.

Yedincisi, bugün 240.000 Osmanlı lirası olarak belirlenen Doğu Rumeli vergisiyle 1880 senesi Martı başından itibaren ödenemeyen miktar ve iç tüzüğün 5.

maddesine uygun olarak ileride adı geçen vergide meydana gelecek muhtemel artışlar ve Doğu Rumeli gümrüklerinin yıllık net hasılatının karşılığı olan 5.000 Osmanlı lirası,

Bu birikim Osmanlı Bankası kasasına (veznesine) yatırılacağından İdare Meclisi (15.madde) onları adı geçen bankadan çekebilecektir.

Kararlaştırılan taksitlerde gecikme olursa, Hükümet adı geçen vilayetlerin taahhütlerini yerine getirmesi için gerekli tedbirleri alacaktır.

Sekizincisi: Tömbeki hasılatından 50.000 Osmanlı lirası

İdare Meclisince işbu meblağın tahsilini temin için Maliye Bakanlığı her altı ayda bir Meclise, Gümrükler Genel Müdürlüğü üzerine çekilmiş poliçeler verecektir.

Dokuzuncusu: Berlin Antlaşması'nın hükümleri ve 24 Mayıs 1881 tarihinde İstanbul'da tanzim olunan mukavelenamenin 10.maddesi gereğince üçüncü maddede açıklanan genel borçlardan Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan ile Yunanistan'ın hisselerine isabet edip, Osmanlı'ya ait olan miktar,

DOKUZUNCU MADDE: Bundan önceki maddenin birinci, ikinci ve sekizinci fıkralarında beyan olunan gelirler ile beşinci ve altıncı fıkralarında yazılı tütün gelirleri, bugün mevcut olan kanunlar ve nizamlar gereğince ve üçüncü ve dördüncü fıkralarda yazılı gelirler (gümrük ve patent fazla vergisi) de düzenlenecek tüzük hükümlerince idare edilecektir.

Fakat mevcut kanunlar ve nizamların çerçevesini aşmayacak ve Osmanlı halkına yeni yükümlülükler getirmeyerek önceki maddenin birinci ve ikinci fıkralarında yazılı inhisarlar veya halen yürürlükteki vergiler veyahut beşinci ve altıncı fıkralarında yazılı tütün vergileri söz konusu madde hükümlerine uygun olarak borcun taksitlerine mahsus ise, adı geçen vergilerde yapılabilecek bütün değişiklikleri ve yenilikleri kararlaştırmağa İdare Meclisinin yetkisi olacaktır.

Önceki maddenin üçüncü, dördüncü ve sekizinci fıkralarında ifade edilen gelirler (gümrük patenti ve tömbeki fazla gelirleri) ayrı tutulmak üzere tahvil sahiplerine bırakılan adı geçen vergiler ve inhisarların veyahut diğer gelirlerin vergi miktarı veya İdare tarafından konulacak usuller çerçevesinde icra olunacak sair bütün değişiklik ve yenilikler için Hükümet ile Meclis arasında önceden yardımlaşma gerekir.Yine önceki maddenin 3, 4 ve 8. fıkralarında açıklanan gelirler hariç olmak üzere bırakılan gelirlere yönelik tarife ve düzenlemeler ancak Hükümet ile Meclis arasında varılacak anlaşma ile gerçekleştirilebilir.

Hükümet, Meclis tarafından bu bölümde kendisine arz olunacak tekliflerin ret veya kabulü konusundaki kararını en geç altı ay zarfında Meclise bildirmeği taahhüt eder. Hükümet şimdiki Meclis (Rüsum-u Sitte İdaresi) tarafından altı vergi ve damga vergisine dair kendisine arz olunan teklifler hakkındaki kararını en kısa zamanda ilan edecektir. Tütün ve tuz inhisarlarına gelince, Hükümet bunları reji yoluyla işletmek üzere mukaveleler yapılmasına esastan muhalefet

etmeyecektir. Ancak, bu maksada dayanılarak ilan edilecek açıklama hakkında anlaşmak gereklidir Tütünün, reji vasıtasıyla işletilmesinden elde edilebilecek kâr, ilgililer arasında belirlenecek şartlar gereğince Hükümet ile tahvil sahipleri ve işletici şirket arasında taksim edilecektir.

Eğer, Hükümet tahvil sahiplerine bırakılan öşür vergisi ile balık avı ve içki vergisini lağvetmek ister ise, İdare Meclisi üyelerinin çoğunluğunun oluruyla ve adı geçen vergilere eşit diğer gelirleri karşılık göstermek şartıyla buna yetkisi olacaktır.

Lağvolunacak gelirlerin konuşulmuş getirilerinin ve fazlalıklarının karşılığının belirlenmesi hususları göz önünde tutulacaktır.

Karşılık gösterilecek gelirlerin idaresi ve kullanılması, aşağıda belirlendiği şekliyle Meclise verilmesi kesinleşmiştir.

ONUNCU MADDE: Sekizinci maddede açıklanan gelirlerin net hasılatı 1,13 Ocak 1882 tarihinden itibaren her senenin Eylül ve (Rumi) Mart ayı başında borcun faiz ve anaparasını ödemekte kullanmak için tahsis edilecektir.

Bununla birlikte, Hükümet ile 10 ve 22 Eylül - Kasım 1879 tarihli mukaveleyi imza edenler arasında ... tarihiyle imzalanan ilişikteki mukavelename hükümlerini uygulamak amacıyla, en fazla 8.170.000 Osmanlı lirası olarak ortaya çıkarılan yüzde beş faizli mümtaz tahvillerin tamamının ödenmesine kadar, taksitlerinin temini için bir imtiyaz olmak üzere adı geçen hasılatın altı vergi gelirleri kısmından her sene 590.000 Osmanlı lirası ayrılacaktır.

Ödemenin birincisi 1 ve 13 Eylül 1882 tarihinde yapılacağından adı geçen tarihte ödeme yapılacak miktar sekiz aylığın taksiti olacaktır.

Anapara ile faizler kayıt ve tescil edilen tahvillerin toplam miktarı üzerinden hesap edilecektir.

Rumeli Demiryolları tahvillerine ait meblağın ödemesi 13. Madde hükümlerine uygun olarak yapılacaktır.

Vadesi gelen kuponlar ile kurası çıkan tahviller İstanbul ve yabancı ülkelerde aslen bu hizmetle yükümlü kılınmış olan bankaların veznelerinde ödenecektir.

İdare Meclisi, vadesi gelen kuponlar ile kurası çıkan senetlerin ödenmesi için toplanan gelirlerin yabancı ülkelere gönderilmesi ve teslimi konusunda gerekli önlemlerin tamamını alır. Buna ait göndermeler önceden olduğu gibi Osmanlı Devletinin borçlarını ödemeye memur olan Osmanlı Bankası aracılığı ile yapılacaktır.

Adı geçen Meclis, bankalara tahsis olunacak komisyon miktarı hakkında onlar ile uyuşacaktır. Mümtaz tahvillerin taksitleri Osmanlı Bankası tarafından ödenecektir. Adı geçen banka kurası çıkan tahviller ile kuponların bedeli üzerinden yüzde 0,5 komisyon alacaktır. Anılan taksitlerin ödenmesi için gereken miktarın yabancı ülkelere gönderilmesinden ortaya çıkacak kambiyo farkı İdare

Meclisine ait olacak. Fakat bu durum ileride Meclis ile banka arasında imzalanacak mukaveleleri etkilemeyecektir.

Meclis, ihtiyaç olduğunda yeni kuponlar bastıracak ve elde edilen hasılatı, faiz ve anaparanın vadeleri geldiğinde kullanmaya lüzum görülünceye kadar geçici olarak faydalanmaya (faize) hakkı olacaktır. Bir de her altı ayın faiz ve anapara miktarlarını yukarda yazılı usul ve kurallara göre istenen zamanda Eylül ve Ocak ayının birinci günleri, vadeleri gelen taksitlerin ödemeleri devamlı ve tam vaktinde yapılacaktır.

Meclis, faiz taksitleri için, elde bulunan meblağdan gelecek altı aylık faiz taksitlerinde, faiz miktarınca eşitlik için, lüzum görülecek küsuratı ayırabilecek ve bekletebilecektir.

ONBİRİNCİ MADDE: Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan'a isabet eden hisselerin dahil olmadığı ve kurası çıkan tahvillere mahsus faiz parası da düşüldüğü halde, hamillere terk olunan gelirlerin net hasılatının beşte dördü her sene faiz taksitine ayrılacaktır.

Ancak, 10. Maddeye uygun olarak (Cetvelin 21.sütunu) tenzil edilen anapara üzerinden hesaplanmış yüzde bir faizi ödenmesini gerektiren meblağ, öncelikle söz konusu gelirlerin net hasılatından çıkarılacaktır.

Faiz, söz konusu anaparanın yüzde dördünü asla geçemeyecektir. Şayet faiz taksitlerinin ödenmesi için elde bulunan para miktarı yukarıda adı geçen tenzil edilmiş, anaparanın % 1/4'ne eşit bir şekilde taksim olunduktan sonra bir küsur kalır ise bu küsur gelecekteki altı ayın faiz taksitini ödemeye tahsis edilecektir.

Faiz, elde bulunan gelirlerin oranında olarak bütün borçlanmaların vadesi gelen kuponları üzerinden hiç bir fark ve istisna gözetilmeden ödenecektir.

ONİKİNCİ MADDE:Tahvil sahiplerine bırakılan vergilerin net hasılatının bir adet 1/5 hissesi, her sene anapara ödemesine tahsis edilecektir. Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan'a isabet eden kuralar buna dahil değilse de önceki maddede beyan olduğu üzere kurası çıkan tahvillere mahsus faiz bedeli bu beşte birlik kısma ilave edilecektir.

Ancak, adı geçen vergilerin net hasılatı onuncu maddeye uygun olarak (ilişik cetvelin 21. sütunu) tenzil olunan anapara üzerinden hesap edilmiş yüzde biri geçmez ise noksan anaparaya ayrılan 1/5'ten tamamlanacaktır.

Gelirler hasılatından verilecek anapara ödemesi tenzil edilmiş anaparanın % 1'ini geçemeyecektir. (cetvelin 21.sütunu) Bahsi geçen gelirlerin hasılatı anapara üzerinden % 4 faiz ile % 1 anapara ödemesi yani toplam % 5'i geçerse fazlası hazineye verilecektir.

Eğer anaparanın ödenmesi için elde bulunan paradan küsursuz bir miktar tahvillerin ödenmesine müsaade etmeyecek surette küsur kalır ise, bu küsur gelecek altı aylık anapara miktarına katılmak üzere korunacaktır.

Söz konusu gelirlerin toplamının beşte birine, kurası çıkan geçmiş tahviller

zam ve ilave olunarak bu para ile anapara taksitlerinin ödenmesinde borçlar aşağıdaki şekilde toplanmış ve tertip edilmiştir.

Tertip 1	1858	1862	....	....	borcu
" 2	1860	1863	1864	1872	"
" 3	1865	1869	1873	.....	"

" 4 Dûyun-ı Umumiye ile Rumeli Demiryolları ikramiyeli tahvilleri söz konusu gelirlerden tenzil olunmuş adı geçen anaparanın % 1 geçmişi ödendikten sonra, fazlası anaparanın % 1/4'ne kadar birinci tertip borçlanmanın anaparasını ve ondan sonra sırası ile ikinci, üçüncü, dördüncü tertip borçlanmaların anaparasını ödemeye tahsis edilecektir.

Eğer, anapara için yıllık elde edilecek meblağ, tenzil edilmiş anaparanın % 1/4'nü geçerse, bu fazla anaparanın % 1/2'sine kadarı, ikinci tertip boçlanmanın anaparasının ödenmesine tahsis edilecektir. Şayet, bu ikinci tertip borçlanma zaten yukarıda yazılı birinci 1/4'i almışsa, bu takdirde %1/4'ten % 1/2'ye kadar anaparayı aşan meblağ, üçüncü tertip borçlanmaya geçecektir. Şayet, bu üçüncü tertipde zaten birinci 1/4'ü almış ise bu takdirde % 1/4'ten % 1/2'ye kadar olan meblağ, dördünce tertip borçlanmaya geçecektir.

Eğer, anapara için elde bulunan meblağ, tenzil olunmuş anaparanın %1/2'sini geçer ise, bu fazla anaparanın % 3/4'ne kadar, üçüncü tertip borçlanmanın anaparasının ödemesine tahsis edilecektir. Eğer, üçüncü tertip zaten % 1/4 miktarında anapara akçesini almış ise, bu takdirde, üçüncü 1/4'ü dördüncü tertibe geçecektir. Eğer, dördüncü tertip zaten 1/4'ü almış ise, bu takdirde anaparanın % 1/2' sinden % 3/4'üne kadar geçen meblağ üçüncü ve dördüncü tertip borçlanmalar aralarında eşit taksim edilecektir.

Eğer, anapara için elde bulunan meblağ, tenzil olunmuş anaparanın %3/4'ünü geçer ise, fazlası dördüncü tertip borçlanmaya geçecektir. Şayet, bu tertip zaten % 1/4 miktarında anapara akçesi almış ise, bu takdirde 3/4'ü geçen meblağ henüz ödenmemiş borç tertipleri aralarında eşit olarak taksim edilecektir.

İlk üç tertip borçlanmanın tamamen ortadan kalkmasından sonra anapara için elde bulunan para dördüncü tertip borçlanmaya harcanacaktır.

Söz konusu gelirlerin net hasılatının toplamının beşte birinden başka, Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan tarafından üçüncü bentte yazılı borcun taksitlerinin ödenmesi için verilecek meblağ, anapara taksitlerine tahsis edilecektir.

Bu meblağlar, gerek faizi ve gerek anaparası bütün borçlanmaların anapara ödemesine, ancak, tahvillerin kayıt ve tescilinden ortaya çıkacak miktara bağlı olarak tahsis edilecektir. Eğer ileride borç değiştirilmesi maddesi yürürlüğe konulacak ise, o halde senetlerin bütünü eşit tutulmak üzere, bu meblağ, değiştirilen borcun bir miktarını satın almak için kullanılacaktır.

Kurası çıkan tahvillerin faizi anapara bedelinin akçesini artıracaktır.

Anaparanın ödenmesi maddesi İdare Meclisi tarafından verilecek karara göre, daima her altı ayda ya tahvil satın alınması veya kura çekilmesi ile yerine getirilecektir.

Kurası isabet edecek tahvillerin bedelleri 1 ve 13 Eylül 1882 tarihinden itibaren altı ay dolduktan sonra ödenecektir.

Senetlerin anaparasının ödenmesi maddesi, ister tahvil satın alınması, ister kura çekilmesi ile yerine getirilsin her durumda aşağıda yazılı oranlar, yani

a) Yüzde bir faizi veriliyor ise anaparanın yüzde 66,66'sını,

b) Yüzde birden yukarı ve üçten aşağı faiz veriliyor ise anaparanın % 75'ni,

c) Yüzde üçe kadar ve daha ziyade faizi veriliyor ise anaparanın yüzde 100'ü miktarlarını geçemeyecek fiyatlar ile olacaktır.

ONÜÇÜNCÜ MADDE: Tahvil sahiplerine bırakılan gelirler ile diğer gelirlerden, gerek faiz gerek anapara akçesi olsun Rumeli Demir Yollarının ikramiyeli borçlanmalarına ait olan meblağlar aşağıdaki gibi kullanılacaktır.

a) 1881 senesi sonuna kadar kuraları çıkıp da bedelleri ödenememiş olan adı geçen demiryolları tahvilleri hamillerine kısmen bir mükafat ödemesinin gerçekleşmesinden dolayı öncelikle adı geçen meblağlardan yüzde 25 ayrılacaktır. Bu yüzde 25'ler, kuranın çekilişinde tahvillere isabet eden miktarın yüzde 20'si ikmal oluncaya kadar adı geçen tahvillerin bedeli nispetinde ödenmesinde kullanılacaktır.

Ödeme tahvillerin ibrazı ile yerine gitirilecek ve tahvillerin üzerine bu ödemeyi açıklayıcı bir damga basılacaktır.

Yüzde 20'yi tamamlamak için son taksit ödendiğinde tahviller geri alınacaktır.

b) Kurası çıkmamış tahvillerin kuralarının çekilmesi ve ikramiyelerinin ödenmesi hususlarında öncelikle borçlanma için yapılan usule uygun surette ve bu borçlanmaya ait meblağların müsait olduğu tertibe devam edilecektir. Kurası çıkan tahvillerin bedelleri bir ay zarfında ödenecektir.

c) Bu geçmiş borçlanmanın ödenmesi durdurulmuştur. İkramiyelerin tamamının ödemesi için lüzum görülen meblağda bir fazla ortaya çıkmadıkça faizin tekrar ödenmesine başlanılmayacaktır.

Bu takdirde geçmişte kurası çıkan tahvillerin bedelleri ile beraber ödemesi yapılacaktır.

Yukarıda sözü edilen fazla kurası çıkmayan tahvil kuponlarının ödenmesinde kullanılacak ve bundan bir şey artar ise en aşağı ikramiyeler ile kuraya dahil olacak tahvillerin adedi onunla toplanacaktır.

d) Tahvil sahipleri ile vuku bulan düzenlemeler 1882 senesi Rumi Ocak ayının birinci gününden itibaren yürürlüğe gireceği sebebiyle (b) işaretli fıkra gere-

ğince bu ödemenin şeklinin kuralarla ilgil yönü, adı geçen yıldan itibaren geçerli olacaktır.

e) İdare Meclisi bir sene zarfında kurası çıkan tahvil bedellerinin ödeme sürelerini ve bunlara tahsis edilecek meblağın miktarını söz konusu kurallara uygun olarak belirleyecektir.

f) İş bu nizamnamenin genel hükümleri yukarda yazılı fıkralar ile değiştirilmedikçe işbu borçlanma için de esas tutulacaktır.

ONDÖRDÜNCÜ MADDE:10 ve 22 Kasım 1879 tarihli mukavelenamenin uygulamaya konulduğu iki senelik sürede, yani 1882 senesi Rumi Ocak ayının birine değin ortaya çıkan fazlalar, işbu düzenlemeye iştirak etmiş olan komite ve vekiller yönünden Ekim 1875 tarihli fermanın yayınlanmasından beri tahvil sahipleri yararına olarak vuku bulan masrafların ödemesine tahsis edilecektir.

İdare Meclisi, geri ödemesi talep edilecek olan masrafların tahvil sahiplerince faydalı ve gerekli olup olmadığına karar verecektir.

Anılan fazlalardan elde kalacak meblağ İdare Meclisi tarafından ilk dört "altı aylık" faiz ve anapara taksitlerini eşit derecede bulundurmak ve bazı olağanüstü masrafları kapatmak için kullanacaktır.

ONBEŞİNCİ MADDE: Senet sahiplerinin vekalet ve menfaatlerini korumak için bir İdare Meclisi teşkil olunacaktır.

Meclis merkezi İstanbul'da olacaktır.

Meclis aşağıdaki şartlar çerçevesinde seçilmiş üyelerden oluşacaktır. Şöyle ki:

İngiliz tahvil sahipleri tarafından vekil olunduğu halde Flemenkli (Hollandalı) senet hamillerine de vekalet edecek bir üye,

Adı geçen Londra'da "Ecnebi Tahvil Sahipleri Meclisi" ve olmadığı taktirde İngiltere Bankası müdürü tarafından bu da olmazsa İngiliz ve Flemenkli senet hamillerinin Londra'da akit edecekleri toplantıda Genel Meclis kararıyla seçilip tayin olunacaktır.

Fransız tahvil sahiplerine vekalet edecek bir aza

Alman " " " "

Avusturya " " " "

Adı geçen hükümetlerin 23 Ekim 1880 tarihli tebligatına muvaffakat etmiş olan Paris, Berlin ve Viyana bankalarının sendikaları tarafından seçilmiş olan Fransız, Alman ve Avusturyalı tahvil sahiplerinin anılan üç başkentin her birinde akdedecekleri Genel Meclis tarafından kabul ve tasvip edilecektir.

İtalyalı tahvil sahiplerine vekalet edecek bir aza,

Adı geçen İtalya Ticaret Odalarının sendikası heyetinde teşkil edilmiş Roma Ticaret Odası tarafından seçilmiş olunacak ve gerektiğinde seçimi İtalyalı tahvil sahipleri Roma'da akdedecekleri bir Genel Meclis tarafından tasvip edilecektir.

Osmanlı tahvil sahipleri tarafından vekil tayin edilmiş bir üye,

Adı geçen Osmanlı tahvil sahiplerinin Belediye Başkanı tarafından yapılacak yazılı çağırma ve davet üzerine İstanbul'da toplanacak olan Genel Meclisi tarafından seçilip tayin olunacaktır.

İlişik mukavelenamede beyan olunan tahvillerin hamillerine vekalet edecek bir üye,

Adı geçen Osmanlı Bankası tarafından ve olmadığı taktirde söz konusu tahvil sahiplerinin İstanbul'da akdedecekleri Genel Meclisin kararıyla seçileceklerdir.

Söz konusu üye, Mecliste yalnız söz konusu tahvillerin tamamen ödenmesine kadar hazır bulunacaktır.

Mecliste boşalacak üyeliğe aynı işlemlere uygun olarak diğeri tayin edilecektir.

İngiliz, Flemenkli, Fransız, Alman, Avusturyalı ve İtalyalı tahvil sahiplerine vekalet edecek üyenin seçimi ve tayinleri maddesi Londra, Paris, Berlin, Viyana ve Roma'da oturan Osmanlı elçilerine ve Osmanlı üye ile ilişik mukavelenamede beyan olunan tahvillerin hamillerine vekalet edecek üyenin seçimi ve tayinleri de Devlet-i Aliye Maliye Bakanlığına tebliğ edilecektir.

Devlet-i Aliye hizmetinde iken adı geçen Meclise üye seçilen veya tayin edilen kimse, ecnebi veya Osmanlı olsun, vekaleti müddetince memuriyetinden istifa etmeye mecbur olacaktır.

İngiltere, Almanya, Avusturya, Fransa ve İtalya'da Meclis üyesi seçimi ve tayinine memur olan heyetler bu aralık Osmanlı ülkesinde diplomasi veya konsolosluk memuriyetinde görevlendirilmiş veyahut askeri bir görevle mükellef bulunan kişilerden birini, adı geçen Meclis üyeliğine seçecek olurlar ise, bu üye keza memuriyetinden istifa edecek ve yabancı ülkelerden gelen Meclis üyesiyle eşit maaş alacaktır.

Meclis üyeleri beş sene için seçilmiş olunacaklar ve yeni Meclisin tesisine kadar hazır bulunarak, görevlerinin sona ermesinde kadar tekrar seçilebilecekler.

Meclis üyesinden biri vazifesinde kusur edecek olursa, kendisini tayin eden heyet tarafından uygun bir zamanda Meclisin teklif veya uygun görmesiyle azli kararlaştırılacaktır.

Meclis azalarının maaşları aşağıda ki gibi belirlenmiştir. Şöyle ki:

Yabancı tahvil sahiplerinin, yabancı ülkelerden gelen vekillerine ikişerbin, Osmanlı tahvil sahiplerinin Osmanlı ülkesinde oturanlar tarafından seçilecek olan vekillerine binikişeryüz ve Devlet-i Aliye Komiserine (onsekizinci madde) binikiyüz İngiliz lirası maaş verilecektir.

İlişik mukavelenamede beyan olunan tahvil sahiplerine vekalet edecek üye-

ye maaş tahsis olunmayacak, fakat huzur hakkı olarak yıllık belirlenmiş olarak beşyüz İngiliz lirası verilecektir.

Adı geçen maaşlar İdare Meclisi üyesinden her birinin İstanbul'a varış tarihinden itibaren işlemeğe başlayacaktır.

Açıklanan durum gereğince, ilk Meclis üyesinin seçim ve tayinine ortak olabilecek olan Genel Meclis her memlekette, bugün o memleketin tahvil sahiplerine vekalet eden kişi tarafından toplantıya davet edilecektir.

Mecliste boş kalan üyeliğe diğerinin tayini gerektiği vakit Tahvil Sahipleri Meclisi, İdare Meclisi tarafından toplanacaktır.

Her iki durumda, adı geçen Meclisler kendilerini davet eden heyet tarafından tayin olunacak hal ve usule uygun olarak toplanacak ve kararları da toplanma sebepleri olan maddeyle sınırlı kalacaktır.

İngiltere ve Fransa'da bulunan Osmanlı tahvillerinin adet ve çokluğuna göre, Meclisin yıllık başkanlığına beş senelik devrede ve Meclisin ilk seçimiyle belirlenecek düzen üzerine sıra ile İngiliz ve Fransız vekillerinden birisi getirilecektir.

Şayet bu hal ilk beş sene geçmesinden sonra esasen değişecek olur ise Meclis Reisini kendisi seçecektir.

Reisin kaybolması veya geçici bir mazereti ve manisi olduğunda bu mazeretin devamı müddetince başkanlık Meclisin en kıdemli üyesi tarafından yürütülecektir. Meclis üyelerinden her birinin bir oy hakkı olacaktır.

Kararlar oy çokluğu ile alınacak ve oy eşitliği durumunda reisin oyu tercih alınacaktır.

Meclisin ilk toplantısı üyesinin tayininden sonra başlayacaktır.

İşbu nizamnamenin neşir ve ilanından iki ay sonra Meclisin göreve başlaması ve faaliyet yapabilmesi için usulüyle seçilmiş ve tayin olunmuş üç üyenin hazır bulunması yeterli olacaktır.

Meclis tamamlandığı vakit işlerin düzenli yürümesi için en az üç üyenin bulunması gerekir.

Meclis üyesinden bir kısmının ayrılmasıyla veya diğer sebeplerden üyeliğin boş kalacağı süre içinde Meclis güç ve asıl yetkisine uygun olarak her bir kararı almak hakkını muhafaza edecektir.

Meclisin görevi işbu nizamnamenin kapsadığı borçlanmaların tamamen sona ermesiyle son bulacaktır.

ONALTINCI MADDE: İdare Meclisi sekizinci maddenin beşinci ve altıncı fıkralarında beyan olunan durumlarda, tütün gelirleri dahil olmak üzere adı geçen maddede "Birincisi, İkincisi, Üçüncüsü, Dördüncüsü, Beşincisi, Altıncısı, Yedincisi, Sekizincisi" fıkralarda anılan gelirler ve sair hasılatı kendi memurları vasıtasıyla ve hamillerin hesabına olarak doğrudan doğruya idare edecek ve ta-

mamını harcayacaktır. Şu kadar ki, tütün gelirleri için devlete hesap vermeğe ve Bulgaristan vergisine mukabil tahsis olunacak yüzbin ve ileride Kıbrıs gelirlerinin fazlasına karşılık gösterilecek yüzotuzbin Osmanlı lirasını çıkardıktan sonra fazla görünür ise, o fazlayı her sene hazineye teslim etmeye mecbur olacak ve sekizinci maddenin 8. fıkrası gereğince tömbeki vergisi hasılatından tahsis edilen ellibin Osmanlı lirası ile adı geçen maddenin 3. ve 4. fıkralarında beyan olunan gelirleri de kullanabilecektir.

Altı verginin bedeli 1 Mart 1878 tarihinde yayımlanan "devlet sandıkları için uygulanmakta olan para basımı nizamnamesi" gereğince nakden ödenecektir.

İdare Meclisi, idareye terk ve tahsis olunan gelirler ve sair hasılatı nakde çevirerek tamamlayıcı gelirlerden idare ve tahsilat masraflarını düştükten sonra, kalanı ilişik mukavelenamede beyan olunan tahvillerle üçüncü maddede gösterilen borcun anapara ve faizine tamamen ve kabul olunan dağıtım şekline uygun olarak tahsis edecektir.

Meclis, bırakılan gelirlerden her hangisi olursa olsun, üçüncü şahıslara tahsis edebilecek fakat, bu halde Meclis, Hükümete karşı bizzat sorumlu olacaktır.

Meclis bir Genel Müdür tayin edecektir. Adı geçen Müdür Meclisin hüküm ve nüfuzu altında olarak işleri idare ve kararların icrası için üçüncü şahıslara karşı Meclise vekalet ve ihtiyaç olduğunda adli işlere ait bütün işleri yürütecek, fakat, özel gelirler kurumu namına mahkemelere çıkabilmesi için gereken hukuki bilgiye sahip olacak.

Meclis özel gelirler idaresinin çalışanlarını işe almaya ve işten çıkarmaya yetkilidir. Bu memurlar Hükümet memurları ile eşit tutulacak ve hükümet bu memurların terfi, rütbe, tayin ve diğer konularda alacağı kararları kabul edecektir.

Meclisin idaresiyle memurları vergi yükümlülüklerinde hükümet memurları ile eşit tutulacaklardır.

İdare Meclisi hizmetine girecek olan devlet memurlarına gelince, bunların durum ve kadroları bir tüzük ile kararlaştırılacaktır.

Adı geçen tüzük hükümleri, bugün Rüsum-u Sitte (Altı Vergi İdaresi) hizmetinde bulunan devlet memurları haklarında da geçerli olacaktır. Meclisin adı geçen idare memurlarının tamamını çıkarmaya veya atamaya olan ve şu an görevdeki idare tarafından kullanılmakta olan yetkileri, işbu tüzük ile kısıtlanamayacaktır.

10, 22 Kasım 1879 tarihli mukavelenamenin onüçüncü maddesinde beyan olunan tazminat ile diğer olağanüstü masraflar Meclise ait olacaktır. Hükümet, Meclise işlerin yürütülmesinde mevcut genel kanunlar ile uyuşacak bütün genel yardımlaşmayı vermekle beraber, kaçağı önlemek için bunları teşvik edenleri cezalandırmayı taahhüt eder.

Doğu Rumeli vergisinin ödenmesinde gecikme ortaya çıkar ise Meclis, Hü-

kümete müracaatla ödenemeyen meblağın tahsili için gereken tedbirlerin alınmasını talep edebilecektir.

Hükümet, Meclisin Genel Merkez İdaresi ile eyaletteki şubelerinin güvenliğini sağlamak için gerekenleri yapacaktır.

Hükümet, mevcut Rüsum-u Sitte İdaresine (Altı Vergi İdaresine) karşılıksız olarak vermiş olduğu daireleri bu defa Meclise bırakacaktır.

Meclisin idari işlemlerinde gerekli olan pul ve kıymetli evrak, devletin denetiminde, masrafları Meclise ait olmak üzere devlet tarafından tedarik edilecektir.

Devlet tarafından çeşitli hizmetlerde görevlendirilecek zabıta ve teftiş memurlarından başka, Meclis hileleri haber vermek için, kendi tarafından yardımcı memurlar ve hafiye müfettişleri tayin edebilecek ve bu hilelere kalkışanların kanuna uygun olarak cezalandırılması gerekecektir.

İdarenin hafiye memurları, Hükümetin hafiye memurları gibi, uygunsuz harekette bulunanlar tarafından ödenecek olan nakit ceza ile iki kat verginin alışılmış olan kısmını alacaklardır.

Meclis müzakerelerine ve işlerin yürütülmesine yönelik düzenlemeleri bizzat kendisi kararlaştıracaktır.

Meclis bahse konu mukavelenameyi imza eden alacaklıların 10. maddede açıklanan isteklerini yerine getirmek için ilişik mukavelename gereğince ihraç olunacak senetleri imzalayacaktır.

ONYEDİNCİ MADDE: İdare Meclisi bir bütçe düzenleyerek bu bütçeyi her mali yıl başlangıcından iki ay önce Maliye Bakanlığı'na takdime mecbur olacaktır ve Meclisin gelirleri ve giderleri ba husus ilişik mukavelenamede açıklanan tahviller ile üçüncü maddede belirlenen borcun ödeme planına, o sene için tahsis edilebilecek meblağ hakkındaki tahminler adı geçen bütçede gösterilecektir.

İşbu bütçenin, mevcut kurallara uygun olarak tanzim edilmesi gerekmektedir ve iki ay içinde Hükümet tarafından kabul ve tasdik buyurularak devletin genel bütçesine geçirilecektir.

Özel Gelirler İdaresine yönelik olan bütçenin onaylanmış bir özeti Maliye Bakanlığı tarafından Meclise sunulacaktır.

Meclis, bahse konu gelirler ve hasılatından elde edilen toplam hasılat ile, bir ay içinde yapılan ödemeleri ve alacağı bilgilere, kanunlara ve geçerli usullere uygun olarak her ay Maliye Bakanlığı'na bir deftere yazılmış olarak vermeye mecbur olacağı gibi her sene sonunda da kesin hesap cetvelini söz konusu Bakanlığa sunacaktır.

Meclis üçüncü maddede açıklanan borçların ödeme planına mahsuben, Avrupa'ya gönderilen ile hamillere yapılan ödemeleri açıklayan defteri her altı ayda bir Maliye Bakanlığı'na sunacak ve kayıt işlemlerin, yapıldığı başkentlerin hepsinde, her ay, bir önceki ay içnide elde edilen hasılat ve öemelerin toplamını açıklayan bir özet defter yayınlayacakır.

1- Bu defter öncelikle hamillere bırakılan altı vergi ile diğer gelirlerin her birinden toplanan hasılatı,

2- İdare genel masrafları için yapılan ödemelerin tamamını,

3- İlişik mukavelenamede beyan olunan tahvillere mahsuben verilen meblağı,

4- Üçüncü maddede beyan olunan borcun ödeme planı için Avrupa'ya gönderilen meblağı,

5 İstanbul ve eyalette kasanın bir ay sonundaki mevcudunu açıklayacaktır.

Aylık cetvel, ait olduğu ayın sonundan itibaren en geç bir ay içinde ilan edilecektir.

Meclis senet sahiplerini bilgilendirmek için, her sene İdarenin çalışmalarını kapsayan bir tutanak yayınlayacak ve ilan edecektir.

ONSEKİZİNCİ MADDE: Özel Gelirler İdaresi Hükümetin teftişine tabi olacaktır.

Hükümet işbu teftiş yetkisini, kendi tarafından seçilen ve adı geçen idareye tayin edilecek bir komiser ve müfettişler vasıtasıyla kullanacaktır.

Hükümet komiseri Meclisin her toplantısına davet edilecektir ve Mecliste danışman olarak hazır bulunacaktır.

Hükümet tarafından Meclise ve Meclis tarafından Hükümete yapılacak tebligatın tamamı komiser aracılığı ile yapılacaktır.

Her müfettişin görev alanı Hükümet tarafından belirlenecektir.

Komiser ile her müfettiş İstanbul'da Meclis tarafından görevlendirilen bir memur ve eyalette şube müdürleri hazır oldukları halde, Meclis ile memurlarından idarenin adına bilgi almaya ve defterler ile diğer evrakı incelemeye ve kasaları kontrole görevi icabı hakkı olacak ise de komiserler ve müfettişler asla idarenin yetkilerine müdahale edemeyeceklerdir.

İstanbul'da Meclis ve eyaletlerde Meclis memurları (bunlara yardımı esirgemeyecek olan şube müdürleri hazır oldukları halde) komiser ve müfettişlere, teftişin yapılışı sırasında gereken bütün bilgileri ve açıklamaları vermeye mecbur olacaklardır.

Müfettişlerin maaş ve harcırahlarıyla, genel olarak devlet tarafından yerine gitirilecek çeşitli hizmetler, güvenlik ve denetim – konrtrolden ileri gelen vergiler Hükümete ait olacak ve komiser maaşı Meclis tarafından ödenecektir.

ONDOKUZUNCU MADDE: İşbu nizamname hükümlerinin yorumu ve tatbikine yönelik olarak, Hükümet ile Meclis arasında ortaya çıkacak her türlü ihtilaf taraflara mensup dört hakemin kararına havale edilecektir. Bunlar da, oylarının eşitliği durumunda diğer bir hakemi seçecekler. Hakem kararı kesin olup temyizi mümkün olmayacaktır.

YİRMİNCİ MADDE:Hükümet bu mukaveleyi fesih veya uygulamadan vazgeçerse, hamillerin ellerindeki senetler, işbu nizamname hükümlerine uygun olarak ödenmedikçe, borçlanma, asıl mukavelesi ile belirlenmiş haklarını tekrar ve tam olarak kazanmış olacaklardır.

Hamillere verilen teminat, bu teminatın borçlanmaların ait olduğu mukaveleye, iş bu nizamname hükümlerine uygun olarak tamamen ortadan kalkmasına değin bahse konu hukukun muhafazası için ayrılmış olacaktır.

YİRMİBİRİNCİ MADDE: Hükümet 1 ve 13 Ocak 1882 tarihinde göreve başlayacak olan Özel Gelirler İdaresine ait konular hariç tutulmak üzere ilanı tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan işbu nizamnameyi geciktirmeden İstanbul'da oturan yabancı devletlerin elçilerine duyuracaktır.

İdare Meclisi üyesi, 1882 senesi Ocak ayının birinci günü İstanbul'da toplanamadığı taktirde mevcut Rüsum-u Sitte İdaresi, (Altı Vergi İdaresi yönetimi) Özel Gelirler İdaresinin çalışmalarına ara verilmemesi için anılan tarihten sonra ve İdare Meclisi çalışmaya hazır oluncaya değin, anılan vergileri Meclis adına idare etmeye devam edecektir.

AÇIKLAMA
Öncelikle ikinci sütunda öngörülen miktar çerçevesinde 63.500 liranın geçici tahvillerinden ibaret olup olmadığı hazinece bilinmediğinden ve ikinci olarak 31.750 liralık ana paranın yarası verilen taksilten verilmeyip kaldığı, daha sonra anlaşılmış olduğundan bunun ilavesi ceheliyle müteahhitler nezdinde hazinenin irsalatından nakten kalmış olduğu Muzoros Paşa'nın 25 Teşrinisani 1991 tarihli telgrafında beyan olunan3851 İngiliz lirasının yeni karar gereğince bu borçların gelecek yılın hesabına nakli gerekeceğinin bilinmesi için bu açıklama yazıldı.
87.197.360 İngiliz lirası genel hisselerin yarım kupon bedeli karşılığında verilmesi gereken geçici senellerin 1.089.967 liralık gerekirse de adı geçen senellerin 5.085.300 liralığı bu yarım faize karşılık verilen geçici senellerin tarihinden sonra bonderezurtar ile değiştirilerek borsaya çıkarıldığı için o miktar lira düşüldüklen sonra küsuru olan 82.112.060 lira üzerine hesaplanarak 10.264.000 lira takdir edilmiş ise de verilen geçici seneller 894.400 liradan ibaret olup farkı olan 132.000 liranın 87.500 liralığı hazinenin malı olup bankanın cari hesabı karşılığında rehinli tahvilala ve küsuru görünen 44.500 lirası dahi diğer rehinli tahvilata ait olması lazım geleceği bilinmek üzere açıklama yapıldı.

ADET STERLİN
1.057.600 İkramiye ile anapara
Anapara olup indirilen
Adet
5.600 senet verilen
+ 224.800 senet verilmeyen
230.400

82 İkramiyenin senet verilmeyen kısmı olan 804.000 lira faiz meyanına ilave kılınmıştır.

23.200 senet verilen
+ 804.000 senet verilmeyen
827.200

1	2	3	4	5	6	7	8
BORÇLANMALAR	ANAPARANIN VARSAYILAN TOPLAMI			İNDİRİM FİYATI	İNDİRİLEN ANAPARA	BİRİKMİŞ FAİZLER	İNDİRİMLİ ANAPARAYA EKLENEN TOPLAMIN YÜZDESİ
	Kurası Çıkıp Henüz Ödem. Yapılmamış ve Henüz Kurası Çıkmamış Varsayılan Anapara	Kurası çıkan Tahvillerin Karşılığında Verilen Geçici Senetler	YEKÛN				
	adel sterlin	adel sterlin	adet sterlin	Fibeher yüzü	Adet slerlin	adel sterlin	Yüzde
	3.653.000	-	3.653.000	85	3.105.050	1.334.297	
1858							
	31.750	-	31.750	85	26.987	11.113	10
1860	1.644.300	9.730	1.654.030	57.375	948.999	620.406	10
1862	4.915.900	83.750	4.999.650	68	3.399.762	1.876.125	10
1863							
	5.107.500	81.250	5.188.750	6.962.216	3.612.520	1.946.999	10
1864							
1865	4.034.500	64.000	4.098.500	64.775	2.654.803	1.537.897	10
1869	20.650.000	-	20.650.000	56.725	11.713.712	7.743.750	10
1872	4.820.200	-	4.820.200	98.50	4.747.897	2.759.312	10
1873	27.196.740	-	27.196.740	50.235	13.662.202	10.198.777	10
Genel Seneller	87.197.360	-	87.197.360	45,84	39.971.269	27.040.279	10
Tren Tahvilatı	31.502.400	5.600	31.508.000	4.100545	12.919.997	6.734.950	10
	190.753.650	244.330	190.997980		96.763.278	61.803.905	

9	10	11	12	13	14	15	16
	VADELERİ GELEN KUPONLARA KARŞILIK VERİLEN İÇİCİ TAHVİLLER				MÜTERAKİM		
TENZİL OLUNAN FAİZİ Adet Sterlin	AY	GEÇİCİ TAHVİLLERİN VARSAYILAN MİKTARI Adet Sterlin	FİYATI	GEÇİCİ TAHVİLLERİN İNDİRİLEN MİKTARI Adet Sterlin	AY	KUPONLARIN VARSAYILAN MİKTARI Adet Sterlin	KUPONLARIN TENZİL OLUNAN MİKTARI Adet Sterlin
360.505	3	55.747	23.26	12.972	70	1.278.550	29.533
2.698	-	-	-	-	-	11.113	2.698
94.900	3	24.956	15.29	3.817	72	595.450	91.083
339.976	3	76.251	18.12	13.817	72	1.799.874	328.159
361.252	3	79.049	18.553	14.666	72	1.867.950	346.586
265.480	3	62.437	17.26	10.778	72	1.475.460	254.702
1.171.371	-	-		-	75 eyyam	7.743.750	1.171.371
474.790	3	170.865	17.2	29.400	71.18	2.588.477	445.390
1.366.228	-	-	-	-	75	10.198.777	1.366.228
3.997.127	3	1.026.400	14.78	151.723	71.18 eyyam	26.013.879	3.845.404
1.292.000	2	23.200 İKRAMİYE	19.18	4.450	75	6.711.750	1.287.550
9.676.327		1.518.905		241.623		60.285.000	9.434.704

17	18	19	20	21
ALTINCI VE ONALTINCI SÜTUNLARIN MİKTAR-I YEKÛNU Adet Sterlin	ONYEDİNCİ SÜTUNUN DÖRDÜNCÜ SÜTUNA KIYASLA FİYATI Beher yüzü	ONYEDİNCİ SÜTUNUN TAYİN OLUNAN FİYATI Adet Sterlin	ONDOKUZUNCU SÜTUNDAKİ FİYATA GÖRE DÖRDÜNCÜ SÜTUNDAKİ MİKTARIN BEDELİ Adet Sterlin	ONÜÇÜNCÜ VE YİRMİNCİ SÜTUNLARIN YEKÛNU Adet sterlin
3.402.583				
	93.147.420.483	93.15	3.432.344	3.445.316
29.685				
1.040.082	62.881.698.965	62.90	1.040.384	1.044.201
3.725.921	74.523.636.654	74.50	3.724.739	3.738.656
3.959.108	76.301.729.703	76.30	3.959.016	3.973.682
2.909.505	70.989.503.356	71.	2.909.935	2.920.713
12.885.083	62.397.446.368	62.40	12.885.600	12.885.600
5.193.287	107.740.073.026	107.75	5.193.765	5.223.165
15.028.510	55.257.497.893	55.25	15.026.198	15.026.198
43.816.673	50.249.999.541	50.25	43.816.673	43.968.396
14.207.547	45.091.871.906	45.90	14.206.957	14.211.407
106.197.982			106.195.611	106.437.234

DUYÛN-I UMÛMİYE-İ OSMANİYENİN SÛRET-İ TESVİYESİ HAKKINDA TAKARRÜR EDEN MUKÂVELÂT ÜZERİNE TANZİM OLUNUP MER'İYYET AHKÂMINA Bİ'L-İSTİZÂN İRÂDE-İ SENİYYE-İ CENÂB-I PADİŞÂHİ ŞEREF-SUDÛR BUYRULMUŞ OLAN NİZAMNAMEDİR.

22 Cemâziye'l-âhir Sene 1321 (1-14 Eylül Sene 1903)

Kararname-i Merbut ile Protokol

Dersaadet

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye Vâridât-ı Mahsûsa

İdare-i Merkezisi Matbaasında tab' olunmuştur.

1316

Hükümet-i Seniyye Berlin Kongresi'nin binsekizyüz yetmişsekiz senesi Temmuzunun onbirinci günkü içtimâında kendi murahhası tarafından vukû' bulan ifâdât üzerine ve fî 8 Teşrin-i evvel sene 880 tarihli müzekkeresinde münderic taahhüdâtına tevfikan sene-i mezkûre Teşrin-i evvelinin yirmiüçü tarihinde diğer bir müzekkere irsâliyle Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye tahvilâtı hâmillerini duyûn-ı mezkûrenin muhakkata ve kâbil-i icrâ bir suretle tesviyesi ve faiz ile re'sü'l-mâl tekâsitini tekrar te'diyeye mübâşeret eylemek çaresinin tahrîsi hakkında doğrudan doğruya Hükümet-i Seniyye ile uyuşmak üzere (Dersaadet'e bir an evvel gelecek olan) bazı vekiller intihâb ve tayinine davet eylemiştir.

Ashâb-ı tahvilât bu davete icabetle:

İngiliz ve Flemenk tahvilât hâmilleri Mösyö (Robert Bork)ı

Fransız ashâb-ı tahvilâtı Fransa Hariciye Nezareti Politika Müdürü Muâvini sâbık Mösyö Valferi'yi

Avusturya ashâb-ı tahvilâtı Avusturya Devletinin Vaşington sefiri sâbık Baron Mayer'i

Almanya ashâb-ı tahvilâtı adliye müşaviri Mösyö Perimger'i

İtalya tahvilât hâmilleri mukaddemâ İtalya duyûn-ı umûmiyesi müdüriyetinde bulunmuş olan Meclis-i Mebusân azasından sâbık Mösyö Mankardi'yi vekil tayin eylemiş ve bunlar sâl-i hâl Ağustos ve Eylülünde Dersaadet'e gelmişlerdir.

Hükümet-i Seniyye dahi vekiller ile icrâ-yı müzâkerâta me'mur olmak üzere Şûrâ-yı Devlet Reisi Devletlü Server Paşa Hazretlerinin taht-ı riyâsetinde olarak Maliye Nazırı atûfetlü Münir Beyefendi ve Divan-ı Muhasebat Reisi atûfetlü

Ohannes Çamiç Efendi ve Maliye Müsteşarı atûfetlü Vetendorf Bey ve Hariciye Nezaret-i Celîlesi Hukuk Müşaviri saadetlü Keşir Efendi ve Rusûmât-ı Emanet-i Aliyyesi Müsteşarı saadetlü Bertram Efendi huzarâtından mürekkep bir komisyon-ı mahsus teşkil buyurmuştur.

Komisyonun müzâkerâtı sene-i hâliye Eylülünün birinde beda' ile Eylül ve Teşrin-i evvel ve Teşrini sâni ve Kânun-ı evvel ve Kânun-ı sâni aylarında devam etmiş ve tarafeynden mümzî bulunan komisyon mazbataları mütâla'asından müstebân olacağı vechle müzâkerât-ı vâkı'anın neticesi olarak Devlet-i Aliyye memurlarıyla vekiller beyninde ittifak tam hâsıl olmuş olduğundan Hükümet-i Seniyye işbu ittifak esası üzerine mevadd-ı âtîyeye karar vermiştir.

BİRİNCİ MADDE: a) Cedvel-i melfufda zikr ve ta'dâd olunan istikrâzâtın herbirinden mütebâki re'sü'l-mal akçeleri fî 6 Teşrin-i evvel sene 1875 (fî 30 Ramazan sene 292) tarihli kararnameye tevfikan kur'ası çıkan tahvilâtın nısfı için verilen "Ramazan" ünvanlı senedât-ı muvakkata bedel-i itibâriyenin ilavesiyle beraber âtîde gösterilen ihraç fiatlarının mikdar-ı mutavassıtına tenzil edilmiştir.

1858	istikrâzı	yüzde	5
1860	"	"	57,375
1862	"	"	68,000
1863-64	"	"	62,62216
1865	"	"	64,775
1869	"	"	56,725
1872	"	"	98,50
1873	"	"	50,235
Duyûn-ı Umûmiye	"	"	45,84
Rumeli Demiryolları Tahvilâtı	"	"	41,00545

b) Bu fiatlara tenzil edilen re'sü'l-mala binsekizyüz seksenbir senesi nihâyetine kadar vadesi hulûl edib de te'diye olunmayan istikrâzât-ı mezkûre faizleri ile Rumeli Demiryolları tahvilâtı ikramiyelerinin ve fî 6 Teşrin-i evvel sene 1875 tarihli kararnameye tevfikan nısf-ı faizi ve ikramiyeler için verilen "Ramazan" ünvanlı senedât-ı muvakkatanın karşılığı olmak üzere esasen yüzde on ilave edilecektir.

c) Faiz ve ikramiyeler için verilip ikinci maddede muharrer bulunan Ramazan ünvanlı senedât dahil olmadığı halde işbu yüzde on zamdan tedâhüldeki faiz ve ikramiyelere isabet eden meblağ (a) işaretli fıkraya tevfikan tenzil edilen her bir istikrâzın re'sü'l-malına ilave olunacağından bu suretle her bir istikrâzın tenzil edilmiş fiatları âtîde gösterilen fiat-ı kat'iyyeye bâliğ olur.

1858	istikrazı	yüzde	93,15
1860	"	"	62,90
1862	"	"	74,50
1863-64	"	"	76,30
1865	"	"	71
1869	"	"	62,40
1872	"	"	107,75
1873	"	"	55,25
Duyûn-ı Umûmiye	"	"	50,25
Rumeli Demiryolları Tahvilâtı	"	"	45,09

d) Binâen-aleyh bâlâda zikr ve tâ'dâd olunan istikrâzât tahvilâtı binsekizyüz yetmişaltı senesi Nisanından itibaren binsekizyüz sekseniki senesi şehr-i Martı dahil olmak üzere şehr-i mezkûra kadar te'diye olunmamış kuponları hâvi oldukları halde (c) işaretli fıkrada her istikrâz için gösterilen fiatlara mu'âdil bir miktara tenzil edilecektir.

Fi 6 Teşrin-i evvel sene 1875 tarihli kararnameye tevfiken kur'ası çıkan tahvilâtın nısfı için verilip (a) işaretli fıkrada beyan olunan "Ramazan" ünvanlı senedât-ı muvakkata kur'ası ikramiye ile çıkan Rumeli Demir Yolları tahvilâtı müstesna olmak üzere (c) işaretli fıkrada gösterilen fiat ile ait oldukları istikrâzât-ı senedâta tahvil edilecektir.

"İHTAR" Melfuf cedvelde Rumeli Demir Yolları tahvilâtı istikrâzının re'sü'l-mâl mütebâkisi diye gösterilen otuzbir milyon beşyüz sekiz bin İngiliz lirası kur'ası ikramiye ile çıkıp da te'diye olunmamış olan tahvilâtın re'sül-mâl itibâriyesini yani tahvilât başına dörtyüz Frangı şâmil olup bu re'sül-mâlın bedel-i itibâriyesiyle tahvilât-ı mezkûreye kur'a ile isabet eden meblağ beynindeki fark tedâhüldeki faizlere tahsis edilen meblağa dahildir.

İKİNCİ MADDE: Fî 6 Teşrin-i evvel sene 1875 tarihli kararnameye tevfikan (re'sül-mâl-i itibârîyi bi't-tenzil) nısf-ı faiz ve ikramiyeler için tedâvüle çıkarılan "Ramazan" ünvanlı senedât-ı muvakkataya birinci maddenin (b) işaretli fıkrasında muharrer yüzde on zamdan isabet eden meblağ senedât-ı muvakkata-i mezkûrenin ait oldukları istikrâzât senedâtına tahviliyle tesviye edilecektir.

İşbu senedât-ı muvakkatanın bedel-i itibârîsi mecmu' faizler için kabul olunan nisbet üzere tenzil ve melfuf cedvelin onbirinci sütününda muharrer erkâm üzerine hesap edildikte âtîyü'z-zikr fiatlar hâsıl olur.

1858	istikrâzının faiz-i senedâtı	yüzde	23,26
1860	"	"	15,29
1862	"	"	18,12
1863-64	"	"	18,553
1865	"	"	17,26
1872	"	"	17,20
Duyûn-ı Umûmiye	"	"	14,78
Rumeli Demiryolları Tahvilâtı	"	"	19,18

Mâ'mâfih yetmiş iki istikrâzı kuponları için verilen senedât-ı muvakkata âtîde beyan olunacak ikinci tertip istikrâzâtdan birinin senedâtına (onikinci madde) bâlâda muharrer fiatlar ile tahvil edilecektir.

ÜÇÜNCÜ MADDE: Sûret-i tesviye-i hâzıra üzerine Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniyenin tenzil edilmiş miktarı.

Evvela her istikrâzın el-yevm tedâvülde bulunan tahvilâtının birinci maddenin (c) işaretli fıkrasında gösterilen fiatlara tenzil edilen bedelinden,

Sâniyen, nısf-ı tahvilât için tedâvüle çıkarılan senedât-ı muvakkataya mukâbil verilmiş tahvilât bedelinden (birinci maddenin (d) işaretli fıkrası)

Sâlisen, nısf-ı faiz ve ikramiyeler için tedâvüle çıkarılan senedât-ı muvakkataya mukâbil verilmiş tahvilât bedelinden (ikinci madde) mürekkep olacaktır.

İşbu nizamnâmenin cüz'ü mütemmimi olan melfuf cedvel Duyûn-ı Umûmiyenin tenzil ve tesviyesine müteallik erkâmın kâffesini hâvidir. Mâ'mâfih âtîde beyan olunacak meclis-i idare vukû'ı melhûz olan sehviyâtı Hükümet-i Seniyye ile ba'de'l-istişâre tashihe me'mur olduğundan şayet hesâbâtta sehv ve nisyân vuku' bulmuş ise birinci maddede muharrer fiatlar müstesna olmak üzere cedvel-i mezkûrda muharrer erkâm Duyûn-ı Umûmiyeyi teşkil eden erkâmın sûret-i kat'iyyede ta'yini maddesine îrâs-ı halel edemeyecektir.

DÖRDÜNCÜ MADDE: Melfuf cedvelde zikr ve ta'dâd olunan istikrâzât tahvilâtıyla "Ramazan" ünvanlı senedâtın kâffesi kayd ve tescil edilecektir.

Kayd ve tescil muâmelatı.

Londra'da ecnebi ashâb-ı tahvilâtı meclisine.

Amsterdam'da Borsa Meclisine veya bunun tarafından irâ'e olunacak bankaya.

Paris ve Viyana ve Berlin'de Hükümet-i Seniyyenin bâlâda beyan olunan fî 23 Teşrin-i evvel sene 880 tarihli tebligâtına muvâfakat eden bankaların sendikasına.

Roma'da Roma Ticaret Odasına

Dersaadet'te Bank-ı Osmaniye tevdi' edilecektir.

Kayd ve tescil muamelâtının mesârifi kayd olunan bi'l-cümle tahvilât ve senedâtın tenzil edilmiş re'sül-malı üzerine hesap edilecek yüzde 1/8 komisyon ahzıyla tesviye edilecek ve bu komisyon Duyûn-ı Umûmiyenin tesviye-i tekâsiti için ashâb-ı tahvilâta terk edilen vâridattan meclis-i idare marifetiyle te'diye olunacaktır. (onbeşinci madde) Tahvilât kayd ve tescil olundukça hâmiline tenzil olunmuş re'sül-malın bedeline mu'âdil bir mikdar senedât verilecektir. Küsürat için hâmillere faizli senedât-ı muvakkata i'tâ olunacak ve bu faiz senedât-ı muvakkata-i mezkûrenin senedât-ı kat'iyyeye hîn-i tahvilinde te'diye edilecektir.

Meclis-i İdare tahvilâtın küsürsüz erkâm ile kayd ve tescilini teshîl için aksâm tahvilâtı mübâyaa ve furuht eylemek hakkını haiz olacaktır.

Her istikrâzın tenzil edilmiş re'sül-malı ile re'sül-mal-ı itibarî beynindeki farka mukâbil verilen miktar senedât-ı meclis tarafından toplatdırılıp devletin nezareti tahtında meclis sandıklarına konulacak ve bu tahvilât re'sül-mal akçesinden hissedar oldukça iptal edilecektir.

İstikrâzât-ı muhtelifenin kur'ası çıkan tahvilâtına mukabil i'tâ olunan "Ramazan" ünvanlı senedâta gelince bunlar hakkındaki muâmele birinci maddenin (d) işaretli fıkrasında beyan olunmuştur.

Muamelesi nizamnâme-i mahsûs ile ta'yin olunan Rumeli Demir Yolları tahvilâtı (onüçüncü madde) müstesna olmak üzere Hükümet-i Seniyyenin ta'til-i te'diyât ettiği müddet zarfında mukâvelât-ı asliye mûcibince kur'ası çıkan senedât kur'ası çıkmamış tahvilât ile siyyân tutulacak ve çıkan numaralar yine kur'a dolaplarına konulacaktır.

Vadesi hulûl eden kuponlarla mübâdele olunan "Ramazan" ünvanlı senedât üçüncü maddede ve melfuf cedvelin onüçüncü sütününda gösterilen tenzile mu'âdil fiat ile ait oldukları istikrâzlar senedâtına tahvil olunacaktır. Tedâhülde kalan kuponlar teslim olunacak ve bunlardan ibrâz edilmeyenlerin yerine meclis-i idare tarafından neşr olunacak nizamnameler mûcibince ya başka kupon konulacak veyahut her noksan kupon için birinci maddenin (c) işaretli fıkrasında ve cedvelin ondördüncü sütününda muayyen olan erkâmdan nisbî bir tenzil icrâ olacaktır.

"Ramazan" ünvanlı senedât her istikrâzın tedâvülden kaldırılmış senedâtı ile mübâdele olunacaktır.

Mukâvelât-ı asliyeyi icrâ'en yeniden kur'a keşîdesi ta'til olunmuştur.

Müstesna olarak 1872 istikrâzı tahvilâtı (hazine tahvilâtı) birinci maddenin (c) işaretli fıkrasında ve merbut cedvelin ondokuzuncu sütününda ta'yin olunan fiat ile sadece zımbalanacaktır. Mezkûr istikrâzın mütedâhil kuponlarına mukâbil verilen (ikinci madde) "Ramazan" ünvanlı senedâtı ikinci maddede ve mer-

but cedvelin onikinci sütününda gösterilen tenzile mu'âdil fiat ile ikinci tertibin (onikinci madde) senedâtına tahvil olunacaktır.

BEŞİNCİ MADDE: Tahvilâtın muamele-i kaydiyesi binsekizyüz seksenbeş senesi Şubat-ı rûmîsinin birine kadar icrâ olunacak ve bu müddet münkaziye oldukta va'desi hulûl etmiş senedât hükümsüz add olunacak ve bunlar için o tarihe kadar tedârik olunan mebâliğ dahi fî 1 ve 13 Mart sene 1885 tarihinden i'tibaren altı aylık faiz ve re'sül-mal için elde bulunan akçeye katılacaktır.

Fî 1 ve 13 Şubat sene 1885 tarihinden sonra tahvilâtın emr-i kayd ve tescili ancak usul ve kavâid-i meşrûha mûcibince meclis-i idare tarafından tanzim olunmuş nizamnamaler ahkâmını icrâ'en vuku' bulacak ve kayd-ı tescil müddetinden evvel te'diyesi lazım gelen kuponlar mürûr-ı zaman ile hükümden sâkıt olacaktır.

"Ramazan" ünvanlı senedâtdan bu günden itibaren altı sene müddet zarfında kayd edilmemiş bulunanların kâffesi hükümden sâkıt olacaktır.

Va'deleri hulûli tarihinden i'tibaren altı sene zarfında bedeli istîfa olunmamış bulınacak olan kuponlar kezâlik iptal edilecektir.

Kur'ası isabet edip de otuz sene esnasında bedeli istîfa olunmayan senedât mürûr-ı zaman ile hükümden sâkıt olarak kaydları terkin edilecektir.

Kur'ası çıkan tahvilâtın faizi işlemeyecektir.

Kur'ası isabet edip bedeli te'diye olunan tahvilât Meclis-i İdare ma'rifetiyle iptal olunacaktır.

Ahkâm-ı mebsûta onuncu maddede beyan olunan tahvilât-ı mümtâzenin kur'ası çıkan senedâtıyla kuponları hakkında dahi câri olacaktır.

ALTINCI MADDE: Meclis-i İdare tesviye-i duyûna müte'allik bi'l-cümle nizamnâmeleri tanzim ve alakadarâne tebliğ edecek ve mezkûr nizamnâmeler senedât hâmilleri için mecbûru'l-icrâ olacaktır.

YEDİNCİ MADDE: Meclis-i İdare üçüncü maddede tayin olunan deyni kâmilen veya kısmen Hükümet-i Seniyye ile bi'l-ittifak tahvil etmek hakkını haiz olacaktır. Ma'mâfih deyn-i mezkûrun tahvili muamelâtı hususât-ı âtîyeye yani:

İngiltere'de tahvil olunacak her istikrâz bedelinin üç sülûsi muâdil bir ekseriyetin muvaffakatına ve bu olmaz ise ecnebi ashâb-ı tahvilâtı meclisinin tastiki ile mezkûr hâmillerden sadece bir ekseriyetin muvaffakatına:

Fransa ve Almanya ve Avusturya'da Hükümet-i Seniyyenin fî 23 Teşrin-i evvel sene 1880 tarihli tebligâtını kabul etmiş olan bankalar sendikalarının muvaffakata ve inde'l-îcab ashâb-ı tahvilâtın meclis-i umumi heyetinde ictima' ile hâsıl olacak ekseriyetin tastikine.

İtalya'da devlet-i müşârü'n-ileyha ticaret odalarının muvaffakatına ve inde'l-îcab ashâb-ı tahvilâtın meclis-i umumi heyetinde ictima' ile hâsıl olacak ekseriyetin tasdikine mütevakkıf olacaktır.

SEKİZİNCİ MADDE: Hükümet-i Seniyye üçüncü maddede tayin olunan deynin tesviye-i tekâsiti için binsekizyüz sekseniki senesi Kânun-ı sâni-i rûmîsinin birinci ve efrenciyesinin onüçüncü gününden itibaren deyn-i mezkûrun kâmilen tesviyesine değin âtîde muharrer vâridâtı işbu nizamname ile sûret-i mutlaka ve gayr-i mütegayyirede olarak terk buyurur.

Evvela fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihinde akd olunup işbu nizamnameye merbut mukavelenâme mûcibince binsekizyüz sekseniki senesi Kânun-i sâni-i rûmîsinin birinden itibaren münfesih bulunan mukavelenâmenin mevzû-ı aleyhi olan inhisarlar ile rusûmât vâridâtı yani:

Birincisi sigara ve enfiye ve çiğnemeye mahsus tütün ve ithal olunan tönbakü hariç tutulmak ve duhan a'şârı ve resm gümrüğü müstesna olmak üzere fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 879 tarihli mukavelenâmeye melfuf ve işbu nizamnameye 2 numara ile merbut defterde zikr ve ta'dât olunan vilâyât-ı şahanede hâsıl olan veya sarf u istihlak edilen duhan ve tuz inhisarları ,

İkincisi varaka-yı sahiha hasılâtı ve defter-i mezkûrda musarrah vilâyât-ı şahanenin müskirâtından alınan mûriye ve ruhsatiye resmi (müskirattan istîfa olunan gümrük rusûmu müstesnadır.)

Ve defter-i mahsûsatda münderic tafsilât mûcibince Dersaadet ve bilâd-ı sülüse sayd-ı mâhi rusûmu,

Ve defter-i mahsûsatda münderic tafsilât mûcibince Dersaadet mülhakâtıyla Edirne, Bursa ve Samsun harîr a'şârı,

Sâniyen, Samsun idaresine tâbi' Tokat

Edirne İdaresine tâbi' Kavala, Yenice, İskeçe, Dedeağaç

Saruhan idaresine tâbi' Saruhan

Dersaadet idaresine tâbi' Şile'deki Yeniköy

İzmit İdaresine tabi' Kartal, Kekboza, Darıca

harîr a'şârı:

Tekfurdağı idaresine tâbi' Banados

Gelibolu idaresine tâbi' Gelibolu

Karamürsel idaresine tâbi' Yalova

Bursa idaresine tâbi' Sinekli, Mudanya, Gemlik, Kurşunlu, Armutlu, Kapıdağı, Marmara Paşalimanı, Erdek, Bandırma, Manyas Gölü

Sayd-ı Mâhi Rusûmu:

Sâlisen ticaret muahedenâmelerinin yeniden tetkiki halinde mikdar-ı rusûmun ta'dilinden gümrük vâridâtınca hâsıl olacak fazla,

Râbian patente nizamnamesinin ale'l-umûm mevki'-i icraya vaz'ından temettu' vergisinin şimdiki vâridâtına nisbet hâsıl olacak fazla-i vâridât üçüncü ve dördüncü fıkralarda muharrer vâridâtın ashâb-ı tahvilâta tâmir-i te'diyesine gelince bu keyfiyet ahkâm-ı mahsûsa ile tayin olunacaktır.

Hâmisen: Bulgaristan vergisi

Vergi-yi mezkûr Berlin Muahedenâmesini imza eden devletler süferâsı tarafından tayin olununcaya değin Hükümet-i Seniyye buna mukâbil fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinden itibaren duhan vâridât-ı öşriyesinden tahsil olunmak üzere senevî yüzbin Osmanlı Lirası i'tâ buyuracaktır.

Vergi-yi mezkûr tayin olunduktan sonra Bâbı âli bunun kâmilen veya kısmen diğer bir mahalle tahsisine lüzum görür ise bu vechle sarf ve isti'mâl eyleyeceği meblağa müsâvi duhan a'şârından ve bu resm kifâyet etmediği taktirde onun gibi sağlam bir vâridâttan tahsil olunmak üzere diğer bir meblağı karşılık gösterecektir.

Sâdisen: Kıbrıs Cezîresi fazla-i vâridâtı

Eğer Kıbrıs Cezîresi fazla-i vâridâtı Hükümet-i Seniyyenin yedinde olmaz ise ona mukabil fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinden itibaren senevî yüzotuzbin Osmanlı Lirası tahsis kılınacaktır.

Meclis-i idare (onbeşinci madde) duhan vâridât-ı öşriyesinden Bulgaristan vergisine mukâbil te'diye olunacak yüzbin Osmanlı Lirasını ba'de't-tahsil fazlasını Kıbrıs fazla-i vâridâtına mukâbil tahsis edilecek olan mâru'z-zikr yüzotuzbin Omanlı Lirasının te'diyesine isti'mâl edebilecektir.

İşbu meblağın kapatılmamış bulunacak kısmı için dahi maliye hazine-i celilesi her altı ay meclise rusûmât emaneti üzerine çekilmiş poliçeler verecektir.

Sâbian: El-yevm ikiyüz kırkbin Osmanlı Lirası olmak üzere tayin olunan Rumeli-i Şarkî vergisiyle binsekizyüz seksen senesi Martı ibtidâsından itibaren tedâhülde kalan mebâliğ ve nizamname-i dahiliyenin beşinci maddesine tevfikan ileride vergi-yi mezkûrca icrası kâbil olan zamâyim ve Rumeli-i Şarkî gümrükleri hâsılât-ı sâfiye-i senevîsinin karşılığı olan beşbin Osmanlı Lirası.

Mebâliğ-i mezbûre Bank-ı Osmânî sandıklarına tevdi' olunacağından meclis-i idare (onbeşinci madde) onları mezkûr banka ma'rifetiyle ahz eyleyecektir.

Tekâsit-i mukarrerede teslimatca te'hir vuku' bulur ise Hükümet-i Seniyye vilayet-i mezkûrenin taahhüdâtını icra ettirmek için tedâbir-i lâzime ittihâzına müsâra'at eyleyecektir.

Sâminen: Tönbakü hasılâtından ellibin Osmanlı Lirası mikdarı,

Meclis-i idareye işbu meblağın tahsilini te'min için Maliye Nezaret-i Celilesi her altı ay meclise rusûmât emaneti üzerine çekilmiş poliçeler verecektir.

Tâsian: Berlin Muahedenâmesi ahkâmı ve 24 Mayıs sene 1881 tarihinde Dersaadet'te tanzim olunan mukavelenâmenin onuncu maddesi iktizâsınca üçüncü maddede musarrah duyûn-ı umûmiyeden Sırbistan ve Karadağ ve Bulgaristan ile Yunanistan'ın hisselerine isabet edip Devlet-i Aliyye'ye ait olan mebâliğ,

DOKUZUNCU MADDE: Madde-i sâbıkanın birinci ve ikinci ve sekizinci fıkralarında beyan olunan vâridât ile beşinci ve altıncı fıkralarında münderic tütün varidât-ı öşriyesi el-yevm mevcut olan kavânîn ve nizâmât mûcibince ve üçüncü ve dördüncü fıkralarda muharrer vâridât (gümrük ve patente fazla-i rusûmu) dahi ol-babda tanzim olunacak nizamname ahkâmınca idare olunacaktır.

Ma'mâfih kavânîn ve nizâmât-ı mevcûde dairesini tecavüz ve teb'a-i Osmaniyeye tekâlif-i cedîde tahmil etmeksizin madde-i sâbıkanın birinci ve ikinci fıkralarında muharrer inhisarlar veya rusûmun usûl-i idare-i hâzıralarınca veyahut beşinci ve altıncı fıkralarında münderic tütün rusûm-ı öşriyesi yine madde-i mezkûre ahkâmına tevfikan deynin tesviye-i tekâsitine mahsus ise rusûm-ı mezkûrece icra olunabilecek bi'l-cümle ta'dilat ve ıslahâtı kararlaştırmağa meclis-i idarenin selâhiyeti olacaktır.

Madde-i sâbıkanın üçüncü,dördüncü ve sekizinci fıkralarında beyan olunan vâridât (gümrük patente ve tönbakü fazla-i vâridâtı) müstesna olmak üzere ashâb-ı tahvilâta terk olunan mâru'z-zikr rusûm ve inhisarların veyahut vâridât-ı sâirenin mikdar-ı rusûm veya usûl-i idarelerince icra olunacak sair bi'l-cümle tadilat ve ıslahat için Hükümet-i Seniyye ile meclis beyninde evvelce ittifak husûli lazım gelir. Kezâlik madde-i sâbıkanın üçüncü ve dördüncü ve sekizinci fıkralarında musarrah vâridât-ı müstesna olmak üzere terk olunan vâridâta müteallik ta'rife ve nizâmât ancak Hükümet-i Seniyye ile meclis beyninde bi'l-ittifak ta'dil olunabilir.

Hükümet-i Seniyye meclis tarafından bu babda kendisine arz olunacak teklifâtın red veya kabulü hususlarını nihayet altı ay zarfında meclise bildirmeyi taahhüd buyurur. Hükümet-i Seniyye rusûm-ı sittenin şimdiki meclis tarafından tamga rusûmuna dair kendisine arz olunan teklifât hakkındaki kararını müddet-i kalîle zarfında neşr ve i'lan eyliyecektir. Tütün ve tuz inhisarlarına gelince Hükümet-i Seniyye bunları reji tarîkiyle işletmek üzere mukavelât akd olunmasına esasen muhâlefet etmeyecektir. Şu kadar ki bu maksada mebni neşr olunacak tafsilât hakkında ber-vechi muharrer evvelce ittifak husûlü lazım gelir. Tütünün reji tarîkiyle işletilmesinden hâsıl olabilecek temettu' alakadârân beyninde tayin edilecek şerâ'it mûcibince Hükümet-i Seniyye ile ashâb-ı tahvilât ve işletici kumpanya beyninde taksim olunacaktır.

Eğer Hükümet-i Seniyye ashâb-ı tahvilâta terk olunan a'şar ile sayd-ı mâhî ve müskirât rusûmunı lağv etmek ister ise meclis-i idare azasının ekseriyet-i mutlakası muvafakatıyla ve rusûm-ı mezkûreye mu'âdil diğer vâridât karşılık göstermek şartıyla buna salâhiyeti olacaktır.

Lağv olunacak vâridâtın melhûz olan tezâyid ve terakkîsi karşılığının tayini hususunda nazar-ı itibara alınacaktır.

Şurası mukarrerdir ki karşılık gösterilecek vâridâtın idare ve istîfâsı âtîde beyan olunacağı vechle meclise tevdi' edilecektir.

ONUNCU MADDE: Sekizinci maddede beyan olunan vâridâtın hâsılât-ı sâfiyesi fî 1 ve 13 Kânun-i sânî sene 1882 tarihinden itibaren her senenin Eylül ve Mart rûmîsi ibtidâlarında deynin faiz ve re'sül-malını te'diyeye sarf ve tahsis edilecektir.

Ma'a-hâza Hükümet-i Seniyye ile fî 10 ve 22 Eylül Teşrin-i sânî sene 1879 tarihli mukavelenâmeye vaz'-ı imza edenler beyninde .... tarihiyle mün'akid melfuf mukalevenâme ahkâmını icrâen radde-i gayesi sekizmilyon yüzyetmişbin Osmanlı Lirası olmak üzere ihdas olunan yüzde beş faizli tahvilât-ı mümtâzenin kâmilen imhasına değin te'min-i tekâsiti için bir imtiyaz olmak üzere hâsılâtı mezkûrenin rusûm-ı sitte vâridâtı kısmından her sene beşyüz doksanbin Osmanlı Lirası ifraz olunacaktır.

Te'diyâtın birincisi fî 1 ve 13 Eylül sene 1882 tarihinde vuku' bulacağından tarih-i mezkûrda te'diye edilecek akçe sekiz aylığın taksiti olacaktır.

Re'sül-mal ile faizler kayd ve tescil olunan tahvilâtın mecmu' miktarı üzerine hesap edilecektir.

Rumeli Demiryolları tahvilâtına ait mebâliğin te'diyesi onüçüncü madde ahkâmına tevfikan icra olunacaktır.

Vadesi hulûl eden kuponlar ile kur'ası çıkan tahvilât Dersaadet ve memâlik-i ecnebiyede an asıl bu hizmetle mükellef bulunmuş olan bankalar sandıklarında te'diye edilecektir.

Meclis-i idare vadesi hulûl eden kuponlar ile kur'ası çıkan senedâtı te'diye için tahsil olunan vâridâtın memâlik-i ecnebiyeye îsal ve teslimini te'min zımnında lazım gelen kâffe-i tedâbiri ittihaz eyleyecektir. Buna müteallık irsâlât kemafi's-sâbık duyûn-ı Devlet-i Aliyye'nin te'diye-i tekâsitine memur olan Bank-ı Osmânî marifetiyle icra edilecektir.

Meclis sâlifü'z-zikr bankalara tahsis olunacak mikdar-ı komisyon hakkında onlar ile uyuşacaktır. Tahvilât-ı mümtâze tekâsiti Bank-ı Osmânî tarafından tesviye edilecek ve mezkur banka kur'ası çıkan tahvilât ile kuponların bedeli üzerine yüzde yarım komisyon alacaktır. Tekâsit-i mezkûrenin tesviyesi için iktizâ eden mebâliğin memâlik-i ecnebiyeye lüzûm-ı irsâlinden hâsıl olacak kambiyo farkı meclis-i idareye ait olacak ve fakat bu hal ileride meclis ile banka beyninde akd olunacak mukavelâta halel getirmeyecektir.

Meclis lede'l-hâce yeni kuponlar bastıracak ve kabz olunan hâsılâtı faiz ve re'sül-malın hulûl vadeleriyle sarf ve isti'mâle lüzum görününceye değin muvakkaten erbaha hakkı olacaktır. Bir de her altı ayın faizi ve re'sül-mal miktarlarını bâlâda muharrer usul ve kavâ'ide tevfikan mehl-i matlûba zarfında ve Eylül ve Kânun-ı sâni-i rûmînin birinci günleri vadeleri hulûl edecek tekâsit daima vakti vaktine tesviye edilecek surette tayin eyleyecektir.

Meclis faizi tekâsiti için elde bulunan meblağdan gelecek altı aylık faiz taksitlerinde faiz miktarınca mu'âdele husûlü için lüzum görünecek küsûrâtı ifraz ve tevkıf edebilecektir.

ONBİRİNCİ MADDE: Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan'ın hısas-ı musîbeleri dahil olmadığı ve kur'ası çıkan tahvilâta mahsus faiz akçesi dahi tenzil edildiği halde hâmillere terk olunan vâridatın hâsılât-ı sâfiyesinden beşte dördü her sene faiz taksitine tahsis olunacaktır.

Ancak onuncu maddeye tevfikan (cetvelin yirmibirinci sütunu) tenzil edilen re'sül-mal üzerine hesap olunmuş yüzde bir faizi te'diyesine muktezî mebâliğ evvel-be-evvel vâridât-ı mezkûrenin hâsılât-ı sâfiyesinden istifa kılınacaktır.

Faiz re'sül-mal-ı mezkûrun yüzde dördünü asla tecavüz edemeyecektir. Şayet faiz tekâsitinin te'diyesi için elde bulunan miktar-ı akçe tenzil olunmuş mâru'z-zikr re'sül-malın yüzde bir rub'ına muâdil bir meblağ ile lede't-taksim bir küsur kalır ise bu küsur âtideki altı ayın faiz taksitini te'diyeye tahsis edilecektir.

Faiz elde bulunan vâridât nisbetinde olarak kâffe-i istikrâzâtın vadesi hulûl eden kuponları üzerine bilâ fark ve istisna te'diye olunacaktır.

ONİKİNCİ MADDE: Ashâb-ı tahvilâta terk edilen vergilerin hasılât-ı sâfiyesinden bir humsu her sene re'sül-mal akçesine tahsis kılınacaktır. Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan'ın hısas-ı musîbeleri buna dahil değilse de madde-i sâbıkada beyan olduğu vechle kur'ası çıkan tahvilâta mahsus faiz bedeli bu humsa zam ve ilave edilecektir.

Mâ-mâfih sâlifü'z-zikr vergilerin hâsılât-ı sâfiyesi onuncu maddeye tevfikan (melfuf cedvelin yirmibirinci sütünu) tenzil olunan re'sül-mal üzerine hesap edilmiş yüzde biri tecavüz atmaz ise re'sül-mala mahsus humsdan ikmâl-i noksan olunacaktır.

Vâridât-ı mezkûre hasılâtından îtâ kılınacak re'sül-mal akçesi tenzil edilmiş re'sül-malın yüzde birini tecavüz edemiyecektir. (cedvelin yirmibirinci sütunu) varidât-ı mebhûsenin hâsılâtı re'sül-mal üzerine yüzde dört faiz ile yüzde bir re'sül-mal akçesini yani cem'an yüzde beşi tecavüz eder ise fazlası hazine-i celileye teslim kılınacaktır.

Eğer tesviye-i re'sül-mal için elde bulunan akçeden küsursuz bir miktar tahvilatın te'diyesine müsaade etmeyecek surette küsur kalır ise bu küsur gelecek altı aylık re'sül-mal akçesine katılmak üzere hıfz edilecektir.

Sâlifü'z-zikr vâridât hasılatının humsuna kur'ası çıkan tahvilât güzeştesi zam ve ilave olunarak bu akçe ile re'sül-mal tekâsitinin emr-i te'diyesinde istikrâzât ber-vechi âtî cem' ve tertip olunmuştur.

Tertip	1	1858	1862	....	....	istikrâzı
"	2	1860	1863	1864	1872	"
"	3	1865	1869	1873	.....	"
"	4	Duyûn-ı Umûmiye ile Rumeli Demiryolları ikramiyeli tahvilâtı				

vâridât-ı mezkûreden tenzil olunmuş sâlifü'z-zikr re'sül-malın yüzde bir güzeştesi te'diye olunduktan sonra fazlası re'sül-malın yüzde bir rub'una kadar birinci tertip istikrâzâtın re'sül-malını ve ondan sonra sırası ile ikinci üçüncü dördüncü tertip istikrâzların re'sül-mal akçelerini te'diyeye tahsis kılınacaktır.

Eğer re'sül-mal akçesi için senevî elde bulunacak meblağ tenzil olunmuş re'sül-malın yüzde bir rub'unu tecavüz eyler ise bu fazla re'sül-malın yüzde yarımına kadar ikinci tertip istikrâzâtın tesfiye-i re'sül-malına tahsis kılınacaktır. Meğer ki işbu ikinci tertip istikrâzât zaten bâlâda muharrer birinci rub'ı almuş ola. Bu halde yüzde bir rub'dan yarıma kadar re'sül-malı tecavüz eden meblağ üçüncü tertip istikrâzâta geçecektir. Meğer ki bu üçüncü tertip dahi zaten birinci rub'u almış ola. Bu takdirde yüzde bir rub'dan yarıma kadar olan meblağ dördüncü tertip istikrâzâta geçecektir.

Eğer re'sül-mal için elde bulunan meblağ tenzil olunmuş re'sül-malın yüzde yarımını tecavüz eder ise bu fazla re'sül-malın yüzde üç rub'una kadar üçüncü tertip istikrâzâtın tesviye-i re'sül-malına tahsis kılınacaktır. Meğer ki şu üçüncü tertip zaten yüzde bir rub' miktarında re'sül-mal akçesi almış ola. Bu halde şu üçüncü rub' dördüncü tertibe geçecektir. Meğer ki dördüncü tertip zaten bir rub'ı almuş ola. Şu takdirde re'sül-malı yüzde yarımdan üç rub'a kadar tecavüz eden meblağ üçüncü ve dördüncü tertip istikrâzât beynlerinde mütesâviyen taksim edilecektir.

Eğer re'sül-mal için elde bulunan meblağ tenzil olunmuş re'sül-malın yüzde üç rub'unu tecavüz eder ise fazlası dördüncü tertip istikrâzâta geçecektir. Meğer ki bu tertip zaten yüzde bir rub'ı miktarında re'sül-mal akçesi almuş ola. Bu halde üç rub'ı tecavüz eden meblağ henüz imha olunmayan istikrâz tertibatı beynlerinde mütesâviyen taksim kılınacaktır.

İlk üç tertip istikrâzâtın kâmilen imhasından sonra re'sül-mal için elde bulunan akçe dördüncü tertip istikrâzâta sarf edilecektir.

Vâridât-ı mezkûre hâsılât safiyesinin humsundan başka Sırbistan ve Karadağ ve Bulgaristan ve Yunanistan tarafından üçüncü bendde muharrer deynin tesviye-i tekâsiti için îtâ olunacak mebâliğ dahi re'sül-mal tekâsitine tahsis kılınacaktır.

Bu mebaliğin gerek faizi ve gerek re'sül-malı bi'l-cümle istikrâzâtın tesviye-i re'sül-malına ancak tahvilâtın kayd ve tescilinden hâsıl olacak miktar nisbetinde olarak tahsis edilecektir. Ve eğer tahvil-i deyn maddesi ileride icrâ kılınacak olur ise o halde senedâtın kâffesi siyyan tutulmak üzere bu mebâliğ tahvil kılınan deynin bir miktarını li-ecli'l- mübâyaa sarf ve isti'mâl kılınacaktır.

Kur'ası çıkan tahvilâtın faizi bedeli re'sül-mal akçesini tezyîd edecektir.

Tesviye-i re'sül-mal maddesi idare meclisi tarafından verilecek karara göre daima her altı ayda ya tahvilât iştirâsı veyahud kur'a keşîdesi ile icrâ kılınacaktır.

Kur'ası isabet edecek tahvilâtın bedelâtı fî 1 ve 13 Eylül 1882 tarihinden bede' etmek üzere altı ay müddetin hulûlundan itibaren te'diye olunacaktır.

Senedâtın tesviye-i re'sül-malı maddesi ister tahvilât iştirâsı ister kur'a keşîdesi ile icrâ olunsun her halde âtîde muharrer erkâmı yani,

a) Yüzde bir faizi veriliyor ise re'sül-malın yüzde 66,66

b) Yüzde birden yukarı ve üçden aşağı faizi veriliyor ise resül-malın yüzde 75

c) Yüzde üçe kadar ve daha ziyâde faizi veriliyor ise re'sül-malın yüzde 100 miktarlarını tecavüz edemeyecek fiatlar ile vuku' bulacaktır.

ONÜÇÜNCÜ MADDE: Ashâb-ı tahvilâta terk edilen vâridât ile hâsılât-ı sâireden gerek faiz ve gerek re'sül-mal akçesi olsun Rumeli Demir Yollarının ikramiyeli istikrâzına aid olan mebâliğ ber-vechi âtî isti'mâl kılınacaktır.

a) 1881 senesi nihâyetine kadar kur'aları çıkıp da bedelâtı te'diye kılınmamış olan sâlifü'z-zikr demiryollar tahvilâtı hâmillerine kısmen bir mükâfât te'diyesini li-ecli't-te'min evvel-be-evvel sâlifü'z-zikr mebâliğden yüzde 25 ifraz kılınacaktır. Bu yüzde 25'ler kur'anın hîn-i keşîdesinde tahvilâta isabet eden miktarın yüzde yirmisi ikmal olununcaya kadar tahvilât-ı mezkûrenin bedeli nisbetinde te'diyesine sarf ve isti'mal kılınacaktır.

Tediyat-ı muksita tahvilâtın ibrâzı üzerine icra kılınacak ve bu tediyâtı mübeyyen olmak üzere tahvilât üzerine bir damga basılacaktır.

Yüzde yirmiyi ikmal için son taksit te'diye olundukta tahvilât geri alınacaktır.

b) Kur'ası çıkmamış tahvilât kur'asının keşîdesi ve ikramiyelerinin te'diyesi hususlarına mukaddemâ istikrâz-ı mezkur için ittihaz kılınan usule tamamuyla muvâfık surette ve bu istikrâza ait mebâliğin müsait olduğu mürettebe devam edilecektir. Kur'ası çıkan tahvilâtın bedelâtı bir mah zarfında te'diye kılınacaktır.

c) Bu istikrâz güzeştesinin te'diyesi tatil edilmiştir. İkramiyelerin tamami-i te'diyesi için lüzum görülen mebâliğde fazla zuhûr etmedikçe faizin bi-tekrar tesviyesine mübâşeret olunmayacaktır.

Bu takdirde güzeşteler kur'ası çıkan tahvilât bedelâtı ile beraber te'diye kılınacaktır.

Sâlifü'z-zikr fazla kur'ası çıkmayan tahvilât kuponlarının te'diyesine sarf ve isti'mal kılınacak ve bundan bir şey artar ise en dûn ikramiyeler ile kur'aya dahil olacak tahvilâtın adedi onunla tezyid edilecektir.

d) Ashâb-ı tahvilât ile vuku' bulan sûret-i tesviye bin sekizyüz sekseniki senesi Kânun-ı sâni-i rûmîsinin birinci gününden itibaren düstûru'l-amel tutulacağı cihetle (b) işaretli fıkra mûcibince bu sûret-i tesviyenin kur'alara müteallik ciheti sene-i mezkûreden bede' ile meri'l-icra olacaktır.

e) Meclis-i idare bir sene zarfında kur'ası çıkan tahvilât bedelâtının müddet-i te'diyelerini ve bunlara tahsis kılınacak meblağın miktarını kaide-i mezkûreye tevfikan tayin eyleyecektir.

f) İş bu nizamnamenin ahkâm-ı umûmiyesi bâlâda muharrer fıkralar ile ta'dil edilmiş bulunmadıkça işbu istikrâz için dahi düstûru'l-amel tutulacaktır.

ONDÖRDÜNCÜ MADDE: fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 879 tarihli mukavelenâmenin mevki-i icraya konulduğu iki sene müddet zarfında yani bin sekizyüz seksen iki senesi Kânun-ı sâni rûmîsinin birine değin zuhur eden fazlalar işbu sûret-i tesviyeye iştirak eylemiş olan komite ve vekiller cânibinden fî Teşrin-i evvel sene 875 tarihli irâde-i seniyyenin şeref-sudûrundan beri ashâb-ı tahvilât menfaatine olarak vuku' bulan mesârifin te'diyesine tahsis kılınacaktır.

İdare meclisi istirdâdı talep olunacak mesârifin ashâb-ı tahvilâtça faideli ve lazım olup olmadığına karar verecektir.

Mâru'z-zikr fazlalardan elde kalacak mebâliğ meclis-i idare tarafından ilk dört "altı aylık" faiz ve re'sül-mal tekâsitini derece-i mütesâviyede bulundurmak ve bazı mesârif-i fevkalâdeyi kapatmak için isti'mal olunacaktır.

ONBEŞİNCİ MADDE: Senedât hâmillerine vekalet ve menfi'lerini muhafaza için bir meclis-i idare teşkil olunmuştur.

Meclisin merkezi Dersaadet'te olacaktır.

Meclis ber-vech-i âtî intihâb olunmuş azâdan mürekkep olacaktır. Şöyleki:

İngiliz ashâb-ı tahvilâtı tarafından tevkil olunduğu halde Flemenkli senedât hâmillerine dahi vekalet edecek bir aza.

Mumâ-ileyh Londra'da "ecnebi ashâb-ı tahvilâtı meclisi" ve olmadığı taktirde İngiltere Bankası Müdürü tarafından yine olmadığı surette İngiliz ve Flemenkli senedât hâmillerinin Londra'da akd edecekleri (miting) meclis-i umûminin kararıyla intihâb ve tayin olunacaktır.

Fransız ashâb-ı tahvilâtına vekalet edecek bir aza

Alman " " " "

Avusturya " " " "

Mûma-ileyhim Hükümet-i Seniyyenin fî 23 Teşrin-i evvel sene 1880 tarihli tebligâtına muvâfakat etmiş olan Paris ve Berlin ve Viyana bankalarının sendikaları tarafından intihâb olunacak ve lede'l-iktizâ emr-i intihabları Fransız ve Alman ve Avusturyalı ashâb-ı tahvilâtın mezkur üç pâyitahtın her birinde akd edecekleri meclis-i umûmi cânibinden kabul ve tasvib edilecektir.

İtalyalı ashâb-ı tahvilâta vekalet edecek bir aza

Mûma-ileyh İtalya Ticaret Odalarının sendikası heyetinde teşekkül etmiş Roma Ticaret Odası tarafından intihâb olunacak ve inde'l-icâb intihâbı İtalyalı ashâb-ı tahvilâtın Roma'da akd edecekleri bir meclis-i umûmi tarafından tasvib edilecektir.

Osmanlı ashâb-ı tahvilât tarafından müvekkil bir aza

Mûma-ileyh Osmanlı ashâb-ı tahvilâtının Şehremini tarafından vuku' bulacak celp ve davet üzerine Dersaadet'te tecemmu' edecek olan meclis-i umûmisi cânibinden intihâb ve tayin olunacaktır.

Melfuf mukalevenâmede beyan olunan tahvilâtın hâmillerine vekalet edecek bir aza

Mûma-ileyh Bank-i Osmânî tarafından ve olmadığı taktirde tahvilât-ı mezkûre hâmillerinin Dersaadet'te akd edecekleri meclis-i umûminin kararıyla intihâb kılınacaktır.

Azâ-yı mûma-ileyh mecliste yalnız tahvilât-ı mezkûrenin tamamen imhasına kadar hazır bulunacaktır.

Mecliste münhal olacak azalığa ayni muamelata tevfikan diğeri tayin edilecektir.

İngiliz ve Flemenkli ve Fransız ve Alman ve Avusturyalı ve İtalyalı ashâb-ı tahvilâta vekalet edecek azanın intihâb ve tayinleri maddesi Londra ve Paris ve Berlin ve Viyana ve Roma'da mukîm süferâ-yı saltanat-ı seniyyeye ve Osmanlı aza ile melfuf mukavelenâmede beyan olunan tahvilât hâmillerine vekalet edecek azanın intihâp ve tayinleri dahi Devlet-i Aliyye Maliye Nazırlarına tebliğ olunacaktır.

Devlet-i Aliyye hizmetinde müstahdem iken meclis-i mezkûra aza intihâp ve tayin olunan kimse ecnebi veya Osmanlı olsun vekaleti müddetince memuriyetinden istifaya mecbur olacaktır.

İngiltere ve Almanya ve Avusturya ve Fransa ve İtalya'da azâ-yı meclisi intihâp ve tayine memur olan heyetler bu aralık Memâlik-i Osmaniye'de diplomasi veya konsolosluk memuriyetinde müstahdem veyahut bir vazife-i askeriye ile mükellef bulunan zevattan birini meclis-i mezkur azalığına intihâp edecek olurlar ise bu aza kezâlik memuriyetinden istifa edecek ve maaşça memâlik-i ecnebiyeden gelen meclis azasıyla siyyan tutulacaktır.

Azâ-yı meclis beş sene için intihâb olunacaklar ve yeni meclisin teessüsüne kadar hazır bulunarak hıtâm-ı memuriyetlerinde tekrar intihâp edilebileceklerdir.

Meclis azasından biri vezâifinde kusur edecek olur ise kendisini tayin eden heyet tarafından ve fakat icâbına göre meclisin teklif veya tensibiyle azli kararlaştırılacaktır.

Azâ-yı meclisin maaşları ber-vechi âtî tayin olunmuştur. Şöyle ki:

Ecnebi ashâb-ı tahvilâtının memâlik-i ecnebiyeden gelen vekillerine ikişerbin ve Osmanlı ashâb-ı tahvilâtının Memâlik-i Devlet-i Aliyyede mukîm bulunanlar meyânından intihâb edilecek olan vekillerine binikişeryüz ve Devlet-i Aliyye Komiserine (onsekizinci madde) binikiyüz İngiliz Lirası maaş îtâ olunacaktır.

Melfuf mukalevenâmede beyan olunan tahvilât hâmillerine vekalet edecek azaya maaş tahsis olunmayıp fakat isbat-ı vücut pusulaları namıyla senevî muayyen olarak beşyüz İngiliz Lirası verilecektir.

Maaşât-ı mezkûra meclis-i idare azasından herbirinin Dersaadet'e vüsûlü tarihinden itibaren işlemeğe başlayacaktır.

İlk meclis azasının intihâb ve tayinine ahvâl-i meşruha mucibince iştirak edebilecek olan meclis-i umûmiye her memlekette el-yevm o memleketin ashâb-ı tahvilâtına vekalet eden zat vasıtası ile cem' ve davet edilecektir.

Mecliste münhal kalan azalığa diğerinin tayini iktizâ edeceği vakit ashâb-ı tahvilât meclisi meclis-i idare tarafından cem' olunacaktır.

Her iki surette meclis-i mezkûre kendilerini davet eden heyet tarafından tayin olunacak suver ve usule tevfikan ictima edecek ve kararları dahi sebeb-i tecemmu'ları olan maddeye münhasır kalacaktır.

İngiltere ve Fransa'da bulunan tahvilât-ı Osmaniyyenin aded ve kesretine nazaran meclisin riyâset-i senevîyesi beş sene müddet zarfında ve meclisin ilk intihâbıyla tayin olunacak tertip üzere bi'l-münâvebe İngiliz ve Fransız vekillerine ihale edilecektir.

Şayed bu hal ilk beş sene mürûrundan sonra esasen tebeddül edecek olur ise meclis reisini kendisi intihâb edecektir.

Reisin gaybûbeti veya muvakkaten mani ve mazereti vukuunda bu gaybûbet ve mazeretin devamı müddetince emr-i riyâset meclisin en kıdemli azası tarafından icra olunacaktır. Azâ-yı meclisten herbiri bir re'yi haiz olacaktır.

Kararlar ekseriyet-ârâ ile îtâ olunacak ve tesâvi-i ârâ zuhurunda reisin re'yi müreccah tutulacaktır.

Meclisin ilk ictimaı azasının tayinini müteakip vuku bulacaktır.

İşbu nizamnamenin neşr ve ilanından iki ay sonra meclisin icra-yı memuriyete mübâşeret ve mesâlihi temşiyet edebilmesi için ale'l-usul intihâb ve tayin olunmuş üç azanın hazır bulunması kâfi olacaktır.

Meclis mükemmil bulunacağı vakit umur ve mesâlihin muntazaman temşiyeti için lâ akall 3 azanın huzuru iktizâ edecektir.

Azâ-yı meclisten bazısının infisâline veya esbâb-ı sâireye mebni azalığın münhal kalacağı müddet zarfında meclis iktidar ve selâhiyet-i asliyesine tevfikan herbir kararı ittihaz eylemek hakkını muhafaza edecektir.

Meclisin memuriyeti ancak işbu nizamnamenin şâmil olduğu istikrâzâtın tamamen imhasında hitam bulacaktır.

ONALTINCI MADDE: Meclis-i idare sekizinci maddenin beşinci ve altıncı fıkralarında beyan olunan ahvalde duhan vâridât-ı öşriyesi dahi dahil olmak üzere madde-i mezkûrede "evvelen" "sâniyen" "hâmisen" "sâdisen" "sâbian" "tâsian" işaretli fıkralarda ta'dât olunan vâridât ve sair hasılâtı kendi memurları vasıtasıyla ve hâmillerin hesabına olarak doğrudan doğruya idare ve ahz u istifa idecektir. Şu kadar ki duhan vâridât-ı öşriyesi için devlete hesap vermeğe ve Bulgaristan vergisine mukabil tahsis olunacak yüzbin ve ileride Kıbrıs fazla-i vâridâtına karşılık gösterilecek yüzotuzbin Osmanlı Lirasını ba'de'l-ifraz fazla zuhur eder ise o fazlayı her sene hazineye teslim eylemeye mecbur olacak ve sekizinci maddenin "sâminen" işaretli fıkrası mucibince tönbakü rüsûmu hasılâtın-

dan tahsis edilen ellibin Osmanlı Lirası ile madde-i mezkûrenin "sâlisen" ve "râbian" işaretli fıkralarında beyan olunan vâridâtı dahi istifa eyleyecektir.

Rüsûm-ı sitte bedelâtı fî 1 Mart sene 1296 tarihinde neşr olunan ve devlet sandıkları için düstûru'l-amel bulunan meskûkât nizamnamesi mucibince nakden istifa olunacaktır.

Meclis-i idare terk ve tahsis olunan vâridât ve sair hasılâtı nakde tahvil ile esman hasılasından idare ve tahsilat mesârifini ba'de't-tenzil bâkisini melfuf mukalevenâmede beyan olunan tahvilâtla üçüncü maddede gösterilen deynin tesviye-i re'sül-mal ve faizine tamamen ve kabul olunan suret-i taksimine tevfikan tahsis edecektir.

Meclis terk olunan vâridattan herhangisini olur ise olsun şahs-ı sâlislere ilzam veya icar edebilecek ve fakat bu halde kendisi Hükümet-i Seniyyeye karşı bizzat mesul kalacaktır.

Meclis bir idare müdür-i umûmisi tayin edecektir. Müdür-i mûma-ileyh meclisin hüküm ve nüfuzu tahtında olarak umur ve mesâlihi idare ve kararların icrası için şahs-ı sâlislere karşı meclise vekalet ve ledel-hâce umûr-ı adliyeye müteallik bil-cümle muamelatı icra edecek ve fakat vâridat-ı muhassasa idaresi namına gerek müddei ve gerek müddeâ aleyh sıfatıyla mehâkim veya işin ait olduğu sair devâir huzuruna çıkmak için iktizâ eden mezuniyeti istihsal eyleyecektir.

Meclis vâridat-ı muhassasa idaresinin memurin-i sâiresini kendisi azl ve nasb edecektir. Bu memurlar umur memurlarını ifade-i memurin-i Saltanat-ı Seniyye ile siyyan tutulacak ve Hükümet-i Seniyye-i memurin-i mûma-ileyhimin terfi-i rütbe ve memuriyetlerine dair meclisin vuku bulacak herbir inhâ ve tavsiyesini hüsn-i nâfî eyleyecektir.

Meclisin idaresiyle memurları vergi ve tekâlif ve rüsûm hususlarında devâir ve memurîn-i devletle siyyan tutulacaklardır.

Meclis-i idare hizmetine girecek olan devlet memurlarına gelince bunların hal ve mevkileri bir nizamname-i mahsus ile kararlaştırılacaktır.

Mezkur nizamname ahkâmı el-yevm rüsûm-ı sitte idaresi hizmetinde bulunan memurîn-i devlet haklarında dahi cari olacaktır. Meclisin idare-i mezkûre memurlarının kâffesini azl ve nasb etmekte olan ve idare-i hâzıra tarafından bi'l-fiil icra edilmekte bulunan salâhiyetine işbu nizamname ile halel getirilemeyeceği mukarrerdir.

Fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 879 tarihli mukalevenâmenin onüçüncü maddesinde beyan olunan tazminat ile mesârif-i fevkalade-i sâire meclise ait olacaktır. Hükümet-i Seniyye meclise icra-yı umur idaresinde kavânin-i umûmiye-i mevcûde ile kâbil-i te'lif olacak kâffe-i muavenât-ı umûmiyeyi îtâ ile beraber kaçak vukuunu men' için mütecâsiri hakkında mücâzât-ı kanuniye icrasını taahhüd eder.

Rumeli-yi şarkî vergisinin te'diyesinde teehhur vuku' bulur ise meclis Bâbıâliye müracaatla tedahülde kalan mebâliğin tahsili zımnında tedâbir-i lâzıme ittihâzını talep edebilecektir.

Hükümet-i Seniyye meclisin merkez-i idaresi ile eyâlâttaki şubelerinin emniyetince lâ-büdd olan himâye-i askeriyeyi meclis-i idareye îtâ eyleyecektir.

Hükümet-i Seniyye rüsûm-ı sitte idare-i hâzırasına meccânen tahsis etmiş olduğu daireleri bâ'demâ dahi meclise terk eyleyecektir.

Meclisin idare-i muamelâtına muktezî pul ve varaka-i sahiha devlet tarafından nezaret ve mesârifi kendisine ait olmak üzere tedârik ve îtâ edilecektir.

Devlet tarafından hidemât-ı muhtelifece icra olunacak zabıta ve teftişe memur olan memurîn-i devletten başka meclis hileleri haber vermek için kendi tarafından memurîn-i muavene ve hafiye müfettişleri tayin edebilecek ve bu hilelerin mütecâsirleri kavânîne tevfikan te'dîb olunmak lazım gelecektir.

İdarenin hafiye memurları Hükümet-i Seniyyenin hafiye memurları gibi hilâf-ı harekette bulunanlar tarafından te'diye olunacak ceza-yı nakdî ile iki kat resmin mu'tad olan kısmını alacaklardır.

Meclis müzâkerâtına ve mesâlihin temşiyetine müteallik nizamâtı bizzat kendisi kararlaştıracaktır.

Meclis sâlifü'z-zikr mukalevenâmeyi imza eden dâyinlerin onuncu maddede beyan olunan matlublarını ifâ için melfuf mukalevenâme mûcibince ihrac olunacak senedâtı imzalayacaktır.

ONYEDİNCİ MADDE: Meclis-i idare bir bütçe tanzimine ve bunu her sene-i maliye ibtidâsından iki ay evvel Maliye Nezaretine takdime mecbur olacak ve meclisin vâridât ve mesârifât ve lâsiyyemâ melfuf mukalevenâmede musarrah tahvilât ile üçüncü maddede tayin edilen deynin tesviye-i tekâsitine o sene zarfında tahsis edilebilecek mebâliğ hakkındaki tahminâtı mezkur bütçede gösterilecektir.

İşbu bütçe nizâmât-ı mevcûdeye muvâfık olmak lazım gelecek ve iki ay zarfında cânib-i Hükümet-i Seniyyeden kabul ve tasdik buyurularak devletin muvâzene-i umûmiyesi cedveline geçirilecektir.

Vâridât-ı muhassasa idaresine müteallik olan bütçenin musaddak bir hulâsası Maliye Nezareti tarafından meclise îtâ olunacaktır.

Meclis vâridât ve hâsılât-ı mebhûsece vuku' bulan bi'l-cümle tahsilât-ı umûmiye ile bir ay zarfında icra olunan te'diyatı mübeyyen ve alacağı ma'lûmata ve kâvâid ve âdât-ı câriyeye muvâfık olmak üzere her ay Maliye Nezaretine bir defter îtâsına mecbur olacağı gibi her sene hitâmında dahi muhasebe-i umûmiye-i kat'iyyesini nezâret-i müşârün ileyhaya takdim eyleyecektir.

Meclis üçüncü maddede beyan olunan deynin tesviye-i tekâsitine mahsûben Avrupa'ya vuku' bulan irsâlât ile hâmillere edilen te'diyatı mübeyyen iktizâ eden defteri her altı ayda bir Maliye Nezaretine îtâ edecek ve muamele-i kaydi-

yenin vuku' bulacağı pâyi tahtların kâffesinde her ay ondan evvelki ay zarfında vuku' bulan hâsılat ve te'diyatı mübeyyin bir icmal defteri neşr edecektir.

Bu defter evvelen: Hâmillere terk olunan rüsûm-ı sitte ile vâridât-ı sâirenin herbirinden vuku' bulan hâsılatı

Sâniyen: İdare mesârif-i umûmiyesi için edilen te'diyatın mecmu'unu

Sâlisen: Melfuf mukalevenâmede beyan olunan tahvilâta mahsûben verilen mebâliği

Râbian: Üçüncü maddede beyan olunan deynin tesviye-i tekâsiti için Avrupa'ya irsal olunan mebâliği

Hâmisen: Dersaadet ve eyâlâtta sandığın bir ay nihayetindeki mevcudunu mübeyyin olacaktır.

Cedvel-i şehrî ait olduğu ayın hitâmından nihayet bir ay sonra ilan olunacaktır.

Meclis hâmillerce malûmat olmak üzere her sene idaresinin sûret-i ceryânını mübeyyin bir mazbata neşr ve ilan edecektir.

ONSEKİZİNCİ MADDE: Vâridât-ı mahsûsa idaresi Hükümet-i Seniyyenin teftişine tâbi olacaktır.

Hükümet-i Seniyye işbu emr-i teftişi kendi tarafından intihâb ve idare-i mezkûre nezdine tayin olunacak bir komiser ve müfettişler vasıtasıyla icra eyleyecektir.

Devlet-i aliyye komiseri meclisin her ictimâına davet olunacak ve mecliste istişâre tarîkıyla hazır bulunacaktır.

Cânib-i Hükümet-i Seniyyeden meclise ve meclis tarafından Hükümet-i Seniyyeye vuku' bulacak bi'l-cümle tebligat komiser marifetiyle icra olunacaktır.

Her müfettişin daire-i vazifesi Hükümet-i Seniyye tarafından tayin edilecektir.

Komiser ile her müfettişin Dersaadet'te meclis tarafından bir memur ve eyâlâtta şube müdürleri hazır oldukları halde meclis ile memurlarının idaresine kesb-i malûmata ve defâtir ile ona müteallik evrak-ı sâireyi tetkike ve sandıkları muayeneye hasb'el-vazife hakkı olacak ise de bunlar emr-i idareye asla müdahele edemeyeceklerdir.

Dersaadet'te meclis ve eyâlâtta meclis memurları (bunlar dirîğ-i muâvenet edemeyecek olan şube müdürleri hazır oldukları halde) komiser ve müfettişlere umûr-ı teftişîyenin icrasınca iktizâ eden bi'l-cümle malûmat ve izâhâtı îtâya mecbur olacaklardır.

Müfettişlerin maaş ve harcırahlarıyla ale'l-umum devlet tarafından hidemât-ı muhtelifece icra olunacak zabıta ve nezaretten münbais tekâlif Hükümet-i Seniyyeye ait olacak ve komiser maaşı meclis tarafından tesviye edilecektir.

ONDOKUZUNCU MADDE: İşbu nizamname ahkâmının sûret-i tefsir ve icrasına müteallik Hükümet-i Seniyye ile meclis beyninde zuhûr edecek her nevi ihtilaf tarafeynden mensup dört hakemin kararına havale olunacak ve bunlar dahi inde'l-icab tesâvi-i ârâyı def' için diğer bir hakem intihâb edeceklerdir. Hakem kararı kat'i ve na-kâbil-i istîfaf olacaktır.

YİRMİNCİ MADDE: Hükümet-i Seniyye mukavele-i hâzırayı fesh veya ta'til edecek olur ise hâmiller yedlerindeki senedât işbu nizamname ahkâmına tevfikan imha edilmiş bulunmadıkça istikraz mukalevât-ı asliyesi ile tayin olunmuş olan haklarını bi-tekrar kâmilen ihraz edeceklerdir.

Hâmillere verilen teminat bu teminatın ba-mukâvele ait oldukları istikrâzâtın işbu nizamname ahkâmına tevfikan büsbütün imhasına değin hukuk-ı mezkûrenin muhafazası için muhassas kalacaktır.

YİRMİBİRİNCİ MADDE: Hükümet-i Seniyye fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinde îfâ-yı vazifeye mübâşeret edecek olan vâridât-ı muhassasa idaresine müteallik ciheti müstesna olmak üzere ilanı tarihinden itibaren meriyyü'l-icra olacak olan işbu nizamnameyi bilâ te'hir Dersaadet'te mukim düvel-i ecnebiyye süferâsına tebliğ edecektir.

Meclis idare azası bin sekizyüz sekseniki senesi Kânun-ı sâni-i rûmîsinin birinci günü Dersaadet'te toplanamadıkları halde rusûm-ı sitte idare-i hâzırâsı vâridât-ı muhassasa idaresinin suret-i cereyânına fasıla verilmemek için tarih-i mezkurdan sonra ve meclis idare-i îfâ-yı umûra hazır oluncaya değin rusûm-ı mezkûreyi meclis namına idare etmekte devam eyleyecektir.

MÜLAHAZAT

Evvela ikinci süluna vaz olunan miktar meyanında 63.500 Liranın tahvilat-ı muvakkaladan ibarel olup olmadığı hazinece meçhul olduğu ve saniyen 31.750 Liralık re'sülmalın nısfı verilen tasitten verilemeyip kaldığı muahharen anlaşılmış olduğundan bunun ilavesi cihetle müteahhitler nezdinde irsaiat-ı hazineden nakden kalmış olduğu Muzoros Paşa'nın 26 Teşrinihisani sene 1881 tarihli telgrafında beyan olunan 3851 Lira-yı Sterlinin yeni karar mucibince bu istikrazatın mahsusatı seneviye-i aliye hesabına nakli lazım geleceği bilinmek üzere şerh verildi.

87.197.360 lira-yı sterlin mikları itibarilik esham-ı umumiyenin nısf-ı kupon bedeli mukabilinde verilmesi lazım gelen senedat-ı muvakkata 1.089.967 liralık olmak lazım gelir ise de esham-ı mezbureden 5.085.300 liralığı işbu nısf-ı faize mukabil verilen senedât-ı muvakkata tarihinden sonra bonderezurlar ile mübadele olunarak borsaya çıkarıldığı için o miktar liralığı biltenzil küsuru olan 82.112.060 liralık üzerine bilhesap 1.026.400 lira vâz edilmiş ise de verilen senedât-ı muvakkala 894.400 liralıktan ibadel olup farkı olan 132.000 liranın 87.500 liralığı hazinenin mali olup bankanın hesab-ı carisi mukabilinde merhun tahvilata ve küsuru görünen 44.500 lirası dahi diğer tahvilat-ı merhuniye ait olması lazım geleceği bilinmek üzere şerh verildi.

İkramiyenin senet verilmeyen kısmı olan 804.000 lira faiz meyanına ilave kılınmıştır.

ADET STERLİN

1.057.600 Maa İkramiye resulmal

Resul malı olup tenzil olunan

Adel

5.600 senet verilen

\+ 224.800 senet verilmeyen

230.401 230.400

827.200

23.200 senet verilen

\+ 804.000 senet verilmeyen

827.200

1	2	3	4	5	6	7	8
ISTIKRÂZÂT	RE'SÜL-MAL İTİBÂRİ BAKİYESİ			TENZİL FİYATI	TENZİL OLUNAN RE'SÜL-MAL	MÜTERÂKİM FAİZLER	TENZİL OLUNAN RE'SÜL-MALA İLAVE OLUNAN MEBÂLİĞİN YÜZDESİ
	Kur'asi çıkıp henüz te'diye olunmamış ve henüz kur'ası çıkmamış re'sül-mal itibârî	Kur'ası Çıkan Tahvilât Mukâbilinde Verilen Tahvilât-ı Muvakkata	YEKÜN				
	adet sterlin	adet sterlin	adet sterlin	Fi beher yüzü	Adet sterlin	adet sterlin	Yüzde
	3.653.000	-	3.653.000	85	3.105.050	1.334.297	
1858							
	31.750	-	31.750	85	26.987	11.113	10
1860	1.644.300	9.730	1.654.030	57.375	948.999	620.406	10
1862	4.915.900	83.750	4.999.650	68	3.399.762	1.876.125	10
1863							
	5.107.500	81.250	5.188.750	6.962.216	3.612.520	1.946.999	10
1864							
1865	4.034.500	64.000	4.098.500	64.775	2.654.803	1.537.897	10
1869	20.650.000	-	20.650.000	56.725	11.713.712	7.743.750	10
1872	4.820.200	-	4.820.200	98.50	4.747.897	2.759.312	10
1873	27.196.740	-	27.196.740	50.235	13.662.282	10.198.777	10
eshâm-ı umûmiye	87.197.360	-	87.197.360	45,84	39.971.269	27.040.279	10
şimendifer tahvilâtı	31.502.400	5.600	31.508.000	4.100545	12.919.997	6.734.950	10
	190.753.650	244.330	190.997980		96.763.278	61.803.905	

9	10	11	12	13	14	15	16
	VA'DELERİ HULÛLEDEN KUPONLARA MUKABİL VERİLEN TAHVİLAT-I MUVAKKATA				MÜTERÂKİM KUPONLARI		
TENZİL OLUNAN FAİZ Adet Sterlin	ŞUHÛR	TAHVİL^T-I MUVAKKATANIN MİKTAR-I İTİBÂRİSİ Adet Sterlin	FİYATI	TAHVİLÂT-I MUVAKKATANIN TENZİL OLUNAN MİKTARI Adet Sterlin	ŞUHÛR	KUPONLARIN MİKTAR-I İTİBÂRİSİ Adet Sterlin	KUPONLARIN TENZİL OLUNAN MİKTARI Adet Sterlin
360.505	3	55.747	23.26	12.972	70	1.278.550	29.533
2.698	-	-	-	-	-	11.113	2.698
94.900	3	24.956	15.29	3.817	72	595.450	91.083
339.976	3	76.251	18.12	13.817	72	1.799.874	328.159
361.252	3	79.049	18.553	14.666	72	1.867.950	346.586
265.480	3	62.437	17.26	10.778	72	1.475.460	254.702
1.171.371	-	-		-	75 ey-yam	7.743.750	1.171.371
474.790	3	170.865	17.2	29.400	71.18	2.588.477	445.390
1.366.228	-	-	-	-	75	10.198.777	1.366.228
3.997.127	3	1.026.400	14.78	151.723	71.18 eyyam	26.013.879	3.845.404
1.292.000	2	23.200 İKRAMİYE	19.18	4.450	75	6.711.750	1.287.550
9.676.327		1.518.905		241.623		60.285.000	9.434.704

17	18	19	20	21
ALTINCI VE ONALTINCI SÜTUNLARIN MİKTAR-I YEKÜNU Adel Sterlin	ONYEDİNCİ SÜTUNUN TAYİN OLUNAN FİYATI Beher yüzü	ONYEDİNCİ SÜTUNUN TAYİN OLUNAN FİYATI Adel Slerlin	ONDOKUZUNCU SÜTUNDAKİ FİYATA GÖRE DÖRDÜNCÜ SÜTUNDAKİ MİKTARIN BEDELİ Adet Slerlin	ONÜÇÜNCÜ VE YİRMİNCİ SÜTUNLARIN YEKÜNU Adel sterlin
3.402.583				
	93.147.420.483	93.15	3.432.344	3.445.316
29.685				
1.040.082	62.881.698.965	62.90	1.040.384	1.044.201
3.725.921	74.523.636.654	74.50	3.724.739	3.738.656
3.959.108	76.301.729.703	76.30	3.959.016	3.973.682
2.909.505	70.989.503.356	71.	2.909.935	2.920.713
12.885.083	62.397.446.368	62.40	12.885.600	12.885.600
5.193.287	107.740.073.026	107.75	5.193.765	5.223.165
15.028.510	55.257.497.893	55.25	15.026.198	15.026.198
43.816.673	50.249.999.541	50.25	43.816.673	43.968.396
14.207.547	45.091.871.906	45.90	14.206.957	14.211.407
106.197.982			106.195.611	106.437.234

DERSAADET VE TAŞRADA BULUNAN Bİ'L-CÜMLE RÜSÛMAT MÜDİRİYET VE MEMURİYETLERİNİN ESÂMİSİNİ MÜBEYYİN DEFTERDİR

Erzurum Nezareti
Erzurum Müdüriyeti
Pasin Memuriyeti
Bayburt "
Kerekösek "
İspir "

Van Müdüriyeti
Hakkari Memuriyeti
Gevar "
Erciş "
Çölemerik "
Kotur "
Gevaş "
Adilcevaz "
Şatak "

Erzincan Müdüriyeti
Kemah Memuriyeti
Kiğı "
Şiran "
Tercan "
Kuruçay "
Mazgird "
Ovacık "

Muş Müdüriyeti
Bitlis Memuriyeti
Bulanık "
Hınıs "
Bayezid Müdüriyeti
Musun Memuriyeti
Karakilise "
Eleşkird "

Trabzon Nezareti
Trabzon Müdüriyeti
Rize Memuriyeti
Atina "
Yalıboy "
Mapavri "
Of "
Sürmene "
Mumhane önü "
Polathane "
Büyükliman "
Elgü "
Maçka "
Gümüşhane "
Torul "

Samsun Müdüriyeti
Duhanpazar Mahalli memuriyeti.
Bafra "
Çeharşenbe "
Terme "
Ünye "
Fatsa "

Giresun Müdüriyeti
Ordu Memuriyeti
Tirebolu "
Kozağzı "
Abdal "
Bulancık "
Karahisar "
Akşehirâbad "
Gebekilise "
İnebolu Müdüriyeti
Ereğli Memuriyeti
Akçaşehir "
Alaplı "
Örenye "
Kozlu "
Bartın "
Kurucaşile "
Amasra "

Çatalzeytun "
Cide "
Filyos "
Kastamonu "
Daday "
Hoşalay "
Küre-i Nuhas "
Taşköprü "
Devrekani "
Abana "
Araç "
Elyeş "

Sinop Müdüriyeti
Alaçam Memuriyeti
Gerze "
Ayancık "
Boyabad "

Amasya Müdüriyeti
Zile Memuriyeti
Köprü "
Merzifon "
Osmancık "
Ladik "
Hacıköy "
Mecitözü "
Havza "

Tokat Müdüriyeti
Herzi Memuriyeti
Erbaa "
Kaz âbad "
Niksar "

Yozgat Nezareti
Yozgat Müdüriyeti
Çorum Memuriyeti
Akdağ "
Kırşehri "
Hacıbektaş "
Sungurlu "
Sivas Müdüriyeti
Aziziye Memuriyeti
Gürün "
Derende "
Divriği "
Tonus "
Koçgiri "

Ankara Müdüriyeti
Çubuk-âbad Memuriyeti
Murtaza-âbad "
Ayas "
Beypazarı "
Güdül "
Şeferihisar "
Şorba "
Yaban-âbad "
Mihalcık "
Dinekmadeni "
Haymana "
Kalecik "

Kayseriyye Müdüriyeti
Niğde Memuriyeti
Nevşehir "
Ürgüp "
Develi "
Zencidere "
Efkere "
Germer "
Yahyalı "
Avanos "
Karahisar "
İncesu "
Talas "
Bor "
Rumdiken "

Kangırı Müdüriyeti
Koçhisar Memuriyeti
Tosya "
Çerkeş "
İskilip "
Karacaviran "
Cidde Nezareti

Cidde Müdüriyeti
Yenbu'ul bahr "
Râbığ "
Leys "

Diyarbekir Nezareti
Diyarbekir Müdüriyeti
Silvan Memuriyeti
Mardin Müdüriyeti
Cizre Memuriyeti
Medyan "
Nusaybin "

Siverek Müdüriyeti
Hısn-ı mansur Memuriyeti
Gerger "
Behisni "
Çermik "

Ma'mûretü'l-aziz Müdüriyeti
Ağvan Memuriyeti
Malatya "
Arapgir "
Eğin "
Ergani "
Palu "
Keban "
Çarsancak "

Edirne Nezareti
Edirne Müdüriyeti
Havsa Memuriyeti
Baba-yı Atik "
Keşan "
Sultanyeri "
Çorlu "
Manika "
Hayrabolu "
Lüleburgus "
Ma'alkara "

Tekfurdağı Müdüriyeti
Medye Memuriyeti
Vize "
Ereğli "
Banados "

Gelibolu Müdüriyeti
Bolayır Memuriyeti
Galata "
Urşa "
Şarköy "
Mürefte "
Havra "
Ganus "
Dedeağaç Müdüriyeti
Mekri Memuriyeti
İnöz "
Firecik "
Medye "
İrice "
Ahtabolu "
Vasilikoz "

İşkodra Nezareti
İşkodra Müdüriyeti
Liş Memuriyeti
Tuz Kazası "

Tiran Müdüriyeti
Kavaye Memuriyeti
İlbasan "
Debre "
Ohri "
Akçahisar "
İstavra "
Bekleyen "
Esteroga "

Beyrut Nezareti
Beyrut Müdüriyeti
Çünye Memuriyeti
Cebel "
Bekâü'l-aziz "
Ba'lebek "

Trablus Müdüriyeti
Hiri Memuriyeti
Betrun "
Ervan "
Bası "
Tartus "
Harab "

Akka Müdüriyeti
Hayfa Memuriyeti
Safed "
Nasara "
Tantura "
Taberiye "
Çenin "
Basa "

Lazkiye Müdüriyeti
Ceble Memuriyeti
Banyas "
Basira "
Kadmus "

Sayda Müdüriyeti
Sur Memuriyeti
Teptin "
Sakif "
Merci'yun "
Hasiba "

Yafa Müdüriyeti
Gazze Memuriyeti
Mecdel "
Remle "

Kudüs-i Şerif Müdüriyeti
Nablus Memuriyeti
Halilü'r-rahman "
(Halilü's-samed)
Beytü'l-lahim "
Salta "
Şam-ı Şerif Müdüriyeti
Humus Memuriyeti
Havran "
Raşya "

Konya Nezareti
Konya Müdüriyeti
Akşehir Memuriyeti
Larende "
Karapınar "
Ereğli "
Aksaray "
Yenişehri "
Ilgın "
Seydişehri "
Bozkır "
Hâdim "
Sile "
Espkeşan "

Antalya Müdüriyeti
Finike Memuriyeti
Temre "
Endakli "
Kalkan "
Ağva "
Çıralı "
Elmalı "
İstanos "

Silifke Müdüriyeti
Gelendire Memuriyeti
Anamur "
Silifke Kasabası"
Ermenek "
Mut "
Nevahi "

Alaiye Müdüriyeti
Manavgat Memuriyeti
Selendi "
Akseki "

Hamid Müdüriyeti
Ağrus Memuriyeti
Burdur "
Âsi-karaağaç "
Tefne "

Ağlasun "
Eğridir "
Uluborlu "
Yalvaç Karaağacı "
Yalvaç "

Bağdat Nezareti
Bağdat Müdüriyeti
Bab-ı A'zam Memuriyeti
Bab-ı Seyf "
Bab-ı Şark "
Bab-ı Şeyh "
Bab-ı Hılle "
Bab-ı İmam Musa "
Horasan "

Basra Müdüriyeti
Emare Memuriyeti
Kurine "
Ebu'l-hasib "
Da'îci "
Devaser "
Fav "
Neşve "
Müntefik "

Mendelhin Müdüriyeti
Bedre Memuriyeti
Kûtü'l-amâre "

Hankın Müdüriyeti
Kâzimeyn "

Musul Nezareti
Musul Müdüriyeti
Okra Memuriyeti
Mezuri "
İmadiye "
Berver Bâlâ "
Davudiye "
Duhul "
Zaho "
Tilkef "

Elkuş "
Lişka "

Süleymaniye Müdüriyeti
Karadağ Memuriyeti
Betcibin "

Revandez Müdüriyeti
Balek ve Herdâti Memuriyeti

Köysancak Müdüriyeti
Erbil Memuriyeti
Derbend "
Köprü "
Balisan "
Sebvâtiye "

Şehr-i Zor Müdüriyeti
Zengibad Memuriyeti

Girid Nezareti
Hanya Müdüriyeti
Kisamu Memuriyeti
Filyos "
Tuzla "
Selene "
İsfâkiye "

Kandiye Müdüriyeti
İstiye Memuriyeti
Yerepetre "
İspernenka "
Lâşid "

Resmo Müdüriyeti
Yallı Memuriyeti

Yemen Nezareti
Hadide Müdüriyeti
Luhayya "
Himran Memuriyeti
Silyef "

Muha Müdüriyeti
Hükkam Memuriyeti

Ceyzan Müdüriyeti
Koz İskelesi Memuriyeti

Kanfede Müdüriyeti
Hâlî Memuriyeti
Şefik "

Preveze Nezareti
Sıyâda Müdüriyeti
Katitoz Memuriyeti

Yanya Müdüriyeti
Kablan Memuriyeti
Premedi "
Gunice "
Girniye "
Mecve "

Narde Müdüriyeti
Salhora Memuriyeti
Behor "
Balyufru "
Ma'a Antino Koprito

Barga Müdüriyeti
İrlice Memuriyeti
Esplanca "
Ayıyanaki "

Gomiçe Müdüriyeti
Vula Memuruyeti
Palatarya "

Seranduz Müdüriyeti
Palmermo Memuriyeti
Divar "

Uluniye Müdüriyeti
Diposa Memuriyeti
Simak "

Berat Müdüriyeti
Timurice "
İskarpar "

Ergiri Müdüriyeti
Delvine Memuriyeti
Balıgun "
Tepedelen "

Aydonat Müdüriyeti
Margılıç Memuriyeti

Görice Müdüriyeti
Kesriye Memuriyeti
Nasliç "
Horpeşte "
Bihilişte "
Seceste "
Kolonya "
Trablusgarb Nezareti
Bingazi Müdüriyeti
Derne Memuriyeti

Trablusgarb Müdüriyeti
Halfe Memuriyeti
Zâviye "
Mısrata "
Zletin "
Zevare "
Hums "

Bursa Nezareti
Bursa Müdüriyeti
Mudanya Memuriyeti
Mihaliç "
Yenişehir "
İnegöl "
Timurtaş "

Karasi Müdüriyeti
Ilıca-yı Bergama Memuriyeti
Nevâhi-i Bergama "
Soma "

Balya "
Sındırgı "
Bigadiç "
Kirmastı "
Balat "
Gelembe "
Kepsut "
Kart "
Giresun "
İvrindi "
Boyracık "

Karahisar-ı Sahib Müdüriyeti
Sandıklı Memuriyeti
Şeyhlu "
Çal "
Bolvadin "
Geyikler "
Şuhut "
Aziziye "
İshaklı "

Gemlik Müdüriyeti
Kurşunlu Memuriyeti
Karacaali "
Nazlı "
Kumla "
Kabaklı "
Fısdıklı "
Armutlu "
Arnabut "
Terliye "
Seyfi "
Bergus "
Pazarköy "
Yeniköy "

Bilecik Müdüriyeti
Küplü Memuriyeti
Söğüd "
Karacaşehir "
Gölpazarı "
Eskişehir "
İznik "
Lefke "
İnönü "
Gümle "
Taşocağı "

Kütahya Müdüriyeti
Simav Memuriyeti
Tavşanlı "
Uşak "
Eğrigöz "
Gedüs "
Virancık "
Göbek "
Seyitgazi "
Sancak "
Karahallo "

Halep Nezareti
Halep Müdüriyeti
Hama Memuriyeti
Edlip "
Zor "

İskenderun Müdüriyeti
Beylan Memuriyeti
Payas ma'a Ayas "
Arsus "
Osmaniye "

Mersin Müdüriyeti
Adana Memuriyeti
Tarsus "
Karataş "
Kozan "
Hacin "

Sevidiye Müdüriyeti
Urfa Müdüriyeti
Suruç Memuriyeti

Maraş Müdüriyeti
Elbistan Memuriyeti

Andırın "
Bulanık "
Birecik Müdüriyeti

Rumkale Memuriyeti
Nizip "

Ayıntab Müdüriyeti
Kilis "
Antakya "
Harim Memuriyeti
Cisr-i Şugûr "
Ordu "

Sakız Nezareti
Sakız Müdüriyeti
İpsara Memuriyeti
Tanta "
Ferdamile "
Temyane "
Limni "
Devlis "
Koyunadası "

Midilli Müdüriyeti
Befle Memuriyeti
Sarlıca "
Mestağna "
Balyos "
Yeni Liman "
İstikamiye "
Molova "
Petre "
Herse ve Sağrı "
Çömlek "
Pire "
Edip "
Kalunya "
Fesleke "
Ağra "
Bıraşle "
Bilmar "
İstanköy "

Bozcaada Müdüriyeti
İmroz Memuriyeti
Semadirek "

Limni Müdüriyeti
Bozbaba Memuriyeti
Divrike "
Mondros "

Rodos Müdüriyeti
Elyaki Memuriyeti
Meis "
Sumki "
Herkit "
İncirli "
Kalimyos "
Leryoz "
Batinoz "
Esptalya "
Karyota "
Başot "
Küpe "
Deverek "

İzmir Nezareti
Ayvalık Müdüriyeti
Yunda Memuriyeti
Ayazmend "
Armut-âbad "
Makarun "
Dikili "
Encanoz "
Edremit "
Ilıca "
Akçay "
Havran "
Avcılar "
Kemer-i Edremit "
Ünye "
İzmir Efrenc Gümrüğü
İzmir Müdüriyeti
Çeşme Memuriyeti
Alaçatı

Çiftlikaltı "
Köste "
Eyledir "
Reisderesi "
Gülbahçe "
Çandarlı "
Ali Ağa Çiftliği "
Kilise "
Foça-yı Cedid "
Karaburun "
Urla "
Seferihisar "
Ödemiş "
Ayeslug "
Bayındır "
Birgi "
Tire "
Nif "
Menemen "
Birun-âbad "
Torbalı "
Seydiköy "
Kilas ma'a Balyanbolu "
Foça-i Atik "

Kuşadası Müdüriyeti
Akköy Memuriyeti
Buran "
Karine "
Kefre "
Canlı "

Aydın Müdüriyeti
Söke Memuriyeti
Çinid "
Karpuzlu "
Köşk "
Karacasu "
İnce "
Karapınar "
Suyıca "
Bozdoğan "
Nazilli "

Honaz "
Denizli "
Sarayköy "
Buldan "
Mandıca "
İne-âbad "
Praşle "
Dallıca "
Erpaz "
Kuyucak "
Karahıta "
Armurdlu "
Kadı Karyesi "
Kütay "
Yenipazar "

Mekri Müdüriyeti
Marmaris Memuriyeti
Köyceğiz "
Göcek "
Eşher "
Kaya "
Talhan "
Ağrıdos "
Üzümlü "

Muğla Müdüriyeti
Bodrum "
Kazıklı "
Güvercinlik "
Gülek "
Gerer "
Gölabad "
Îdumâhiye "
Tarahya "
Dadya "

Müsekki nâm-diğer sırrü'l-vâhi Memuriyeti
Mandalyan Memuriyeti
Ula "
Bozöyük "
Milas "

Tavas "
Prangeme "
Kal'a-yı Tavas "
Kızılcabölük "
Nikfer "

Saruhan Müdüriyeti
Kasaba ve Turgutlu
Bergama Memuriyeti
Ilıca "
Atla "
Saret "
Akhisar "
Palamut "
Demirci "
Kula "
Gerdus "
Pelek "
Papaslı "
Saruhan "
Karaoğlanlı "
Yunda "
Alaşehir "
Kırkağaç "
Eşme "
Parsa "

Selanik Nezareti
Selanik Müdüriyeti
Aynaroz "
Papas Köprüsü "
Şebka "
Kendire "
Lefthor "
Ustrumca "
Karaferye "
Köklü "
Avrathisar "
Yenice "
Toyran "
Vidine "
Karadağ "
Lankaza "

Gümice "
Ağustos "
Pazargah "
Kelmeriye "
Mayadağı "

Kavala Müdüriyeti
Taşoz Memuriyeti
Hırvat "
Toloz "
Çayağzı "
Karaağaç "
Keremetlü "
Leftra "
Dırama "
Persıçan "
Yenice "
Eskice "
Sarışaban "
Karacaali "
Ahiçelebi "
Pravişte "
Gümilcine "
Darıdere "
Mesteban "
Doksat "

Siroz Müdüriyeti
Zihne "
Tekrita "
Nevrakop "
Menlik "
Petriç "
Demirhisar "
Boroy "
Zarlık "

Manastır Müdüriyeti
Pirlepe Memuriyeti
Eğribacak "
Filorin "
Serfice "
Kırçova "

Kurşova "
Resne-be-resne "
Çıharşenbe "
Ustrova "
Cuma "

Üsküp Müdüriyeti
Carde Memuriyeti
İştip "
Karalu "
Koçana "
Arşufca "
Parelik "
Komanova "
Palanga "
Radvişte "
Karatova "
Venice "
Ezlestova "
Maliş "
Kalkandelen "
Kaçanik "
Gostivar "
Köprülü "
Tikveş "
Kiliselü "

Prizrin Müdüriyeti
İpek "
Yakova "
Priştine "
Geylan "
Vulçıtrın "
Yanova "
Kobanık "

Yenipazar Müdüriyeti
Mitroviçe "
Seniçe "
Yeni Varoş "
Pirepol "
Taşlıca "
Akova "
Zağoşte "

Birane Memuriyeti
Raşka "
Yavora "
Kolaşin "
Binle "

Dersaadet Rusûmat Nezareti
Adapazarı Müdüriyeti
Kandıra Memuriyeti
Sapanca "
Meylan "
Tuzla "
Hendek "
Akyaz "
Kocaali "

Bandırma Müdüriyeti
Herek Memuriyeti
Erdel "
Aydıncık "
Misakça "
Marmara "
Kılçı "
Paşalimanı "
Eskupa "
Evşe "
Ekinlik "
Kapıdağı "
Mihaniye "
Yeniköy ve Kurşunlu Memuriyeti
Mihaliç "
İmralı "
Manyas "
Gönen "
Biga "
Dimetoka "
Ahmetler "
Danişmend "

İzmit Müdüriyeti
Değirmendere Memuriyeti
Hereke "
Sekban "

Kazıklı "
Delibaş "
Tavşancıl "
Eskihisar "
Yarımca "
Bahçecik "
Arslanbey "

Kartal Müdüriyeti
Darıca Memuriyeti
Tuzla "
Pendik "
Navlu "
Bostancıbaşı "
Maltepe "
Ada-yı Kebir "
Heybeliada "
Burgus "
Kınalıada "
Gekboza "

Bolu Müdüriyeti
Üskübi Memuriyeti
Düzce "
Çıharşenbe "
Za'feranbolu "
Gerede "
Devrek "
Mudurnu "
Nallıhan "
Çağa "
Viranşehir "
Mengen "
Dörtdivan "
Eflani "
Ulus "
Göynük "
Pavle "

Geyve Müdüriyeti
Ortaköy Memuriyeti
Kahsar "
Taraklı "

Kal'a-yı Sultaniye Müdüriyeti
Ayvacık Memuriyeti
Kösedere "
Behrem "
Çıkmak "
Babakale "
Sazlı "
Ahmece "
Çetrneler "
Adatepe "
Narlı "
Papaslı "
Geyikli "
Kurnkale "
Yeniköy "
Erenköy "
Lapseki "
Çardak "
Burgus "
Küreci "
Semer "
Karabiga "
Çan "
Bayramiç "
Ezine "
Maydos "
Seddü'l-bahir "
Kilidü'l-bahir "
Kerme "

Karamürsel Müdüriyeti
Hersek Memuriyeti
Ereğli-yi Bâlâ "
Ereğli-yi Zîr "
Ulaş "
Ganiçe "
Halıdere "
Yalova "
Dereağzı "
Kabanca "
Samanlı "
Kuru "
Çınarcık "

İğde "
Katırlı "
Kocadere "

Çatalca Müdüriyeti
Çekmece-i Kebîr Memuriyeti
Çöplüce "
Kumburgus "
Şahterus "
Bigadus "
Çekmece-i Sagîr "
Anbarlı "
Ayastefenos "
Suyolu "
Istıranca "
Makriköy "
Silivri "

Üsküdar Müdüriyeti
Anadolukavağı Memuriyeti
Şile "
Beykoz "
Sirkeci İskelesi "

(Harir Öşrü İstihsâl Olunan Mahaller)
Trabzon Nezareti
Samsun Müdüriyeti
Bafra Memuriyeti
Çıharşenbe "
Terme "
Ünye "
Fatsa "

Sinop Müdüriyetine dahil bulunan
Alaçam Memuriyeti
Amasya Müdüriyeti
Köprü Memuriyeti
Tokat Müdüriyetine dahil bulunan
Erbaa Memuriyeti
Niksar "

Yozgat Nezareti
Sungurlu Memuriyeti

Edirne Nezareti
Gelibolu Müdüriyeti

Bursa Nezareti
Bursa Müdüriyeti
Mudanya Memuriyeti
Mihaliç "
Yenişehir "
İnegöl "
Timurtaş "

Karasi Müdüriyeti
Ilıca-yı Bergama Memuriyeti
Soma "
Balya "
Sındırgı "
Bigadiç "
Kirmasti "
Balat "
Gelmeye "
Kart "
İvrindi "

Gemlik Müdüriyeti
Kurşunlu Memuriyeti
Armutlu "
Terliye "
Burgos "
Pazarköy "

Bilecik Müdüriyeti
Küplü Memuriyeti
Söğüt "
Karacaşehir "
Gölpazarı "
İznik "
Lefke "
Gümle "

Kütahya Müdüriyeti dahilinde bulunan
Simav Memuriyeti
Tavşanlı "
Uşak "
Eğrigöz "
Gedus "
Göbek "

İzmir Nezareti dahilinde bulunan
Ayvalık Müdüriyeti
Ayazmend Memuriyeti
Edremit "
Havran "
Kemer-i Edremit "

Sarıhan Müdüriyeti
Bergama Memuriyeti
Kırkağaç "

Selanik Nezareti dahilinde
Kavala Müdüriyetine tâbi
Gümilcine Memuriyeti

Dersaadet Rüsûmat Nezareti dahilinde bulunan
Adapazarı Müdüriyeti
Bandırma "
Erdek Memuriyeti
Mihaliç "
Gönen "
Biga "

İzmid Müdüriyeti

Bolu Müdüriyeti dahilinde bulunan
Düzce Memuriyeti
Çelmi "
Za'feranbolu "
Mudurnu "
Nallıhan "
Göynük "

Kal'a-yı Sultaniye Müdüriyeti
Ayvacık Memuriyeti
Bayramiç "

Karamürsel Müdüriyeti
Yalova Memuriyeti

(Sayd-ı Mâhî rüsûmu istihsal olunan mahaller)
Edirne Nezareti Dahilinde bulunan
Tekfurdağı Müdüriyetine tâbi Ereğli Memuriyeti

Dedeağaç Müdüriyeti dahilinde bulunan
Ahdebolu Memuriyeti

Dersaadet Nezareti dahilinde bulunan
İzmit Müdüriyeti
Değirmendere Memuriyeti
Hereke "
Kazıklı "
Delibaş "
Tavşancıl "
Eskihisar "
Yarımca "
Bahçecik "

Kartal müdüriyeti
Darıca Memuriyeti
Tuzla "
Pendik "
Maltepe "
Ada-ı kebîr "
Heybeliada "
Burguz "
Kınalıada "
Gekboza "

Geyve Müdüriyeti
Ortaköy Memuriyeti
Akhisar "
Taraklı "

Karamürsel Müdüriyeti
Ereğli-i Bâlâ Memuriyeti
Ganiçe "

Çatalca Müdüriyeti dahilinde bulunan
Çekmece-i Kebîr Memuriyeti
Kumburgus "
Şahteruz "
Bigadus "
Çekmece-i Sağîr "
Anbarlı "
Ayastefanos "
Makriköy "
Silivri "

Üsküdar Müdüriyeti
Anadolukavağı Memuriyeti
Şile "

(Bi'l-cümle memlaha idareleri ile tuz furuht olunan anbar idarelerinin esamisini mübeyyin defterdir.)
Erzurum Nezareti
Mahlas
Sağırkaya
Mamervan
Kırmızı
Vartek
Kemah
Kantaş
Görüce-i âliler

Husûle gelen tuzların hıtâm-ı sarfına kadar muvakkaten memurlar tayiniyle idare ettirilmekte olan memlahalar.
Çöğendir
Karagöl
Karenkes
Parmak
Parmaksız
Kızılca
Baklıgan
Yar
Ak
Mezgan
Hamur
Tanus
Çöllü
Küteli
Huber
Ağa
Gür
Tanzek
Eşkalak
Tercan
Kölereis
Kurtlar
İşkodra Nezareti
Kavaya
Drac

Trabzon Nezareti
Trabzon
Rize
Atina
Of
Sürmene
Polathane
Büyük Liman
Elgü
Samsun
Ünye
Fatsa
Giresun
Ordu
Tirebolu
Bulancak
İnebolu
Ereğli
Amasra
Cide
Sinop
Ayancık

Preveze Nezareti
Simak
Uluniye

Rusûmat memurları marifetiyle idare olunmakta olduğu
Sayyade
Koprina ve Praşkova

Edirne Nezareti
Kavak
Müsellem

İnöz (Rüsûmat memuru marifetiyle idare olunmakta bulunduğu)
Bursa Nezareti

Gemlik (Rüsâmat memurları marifetiyle idare olunmakta bulunduğu)

Yozgat Nezareti
Sivas
Bingöl
Bilic
Tuzhisar
Palas
İskilip
Tabtalk
Ciyan
Alibaba
Susuz
Sekili
Sarıkaya
Akçakoyunlu
Çuğul
Kengiri

Husûle gelen tuzların hıtâm-ı sarfına kadar muvakkaten memurlar tayini ile idare olunmakta olduğu
Hargün
Hamu
Eştemalı
Pederelili
Mardabaş
Fetre
Gürce
Cerid
Yenice
Celallılı
Şeyhosman
Akseki

Beyrut Nezareti
Ceberrut
Kudüs-i Şerif
Çün
Demserhu
Tuzla
Limsun

Diyarbekir Nezareti
Siird
Melefan
Kefre
Sadh
Serhel
Kilis
Salha
Sason
Zeriki
Lice
Bulanık (Husûle gelen tuzların hitâm-ı sarfına kadar muvakkaten memur tayini ile idare ettirilmekte bulunduğu)
Bağdat Nezareti
Bağdat
Basra
Mendelcin
Kerbela nam-ı diğer Şifâiye
Hit
Hille
Semâve
Divaniye
Necef

Rusûmat memurları marifetiyle idare olunmakta bulunduğu
Horasan
Müntefik
Kâzımeyn
Hankın
Bedre

Musul Nezareti
Kâre
Tuz Hurmatı
Göme

Rusûmat memurları marifetiyle idare olunmakta bulunduğu
Musul
Süleymaniye
Karadağ
Zengibar

Konya Nezareti
Koçhisar
Başhan
Tosun
Kaldırım
Yenihan
Hacıbektaş
Tepesidelik
Karapınar
İrle

İzmir Nezareti
Kapsal ma'a Beylik Kebir
Hacıcano ve Yorfenile
Sarmısak Burnu
Ma'a Gümüşlü Emrut-âbad
Hacı Apostol ma'a Dolap
Foça
Çamaltı
Ada
Tepe
Karabaş
Söğüd
Felâyık
Şakrak
Gazablı
Kalealtı
Uzakada
Vakıf
Katırkobruğu
Başazmak
Menteşe
İzmir
Kuşadası

Husûle gelen tuzların sarfına kadar muvakkaten memurların tayini ile idare ettirilmekte bulunduğu
Dolayır
Çandarlı

Halep Nezareti
Çebun
Adana
Tedmür

Husûle gelen tuzların hıtâm-ı sarfına kadar muvakkaten memurlar tayini ile idare ettirilmekte bulunduğu
Kündîne Bey
Hasan Dede
Babalı

Sakız Nezareti
Fesleke
İstanköy
Limni
Rodos

Yemen Nezareti
Meşalıha
Beya
Rahman
Duka
Cebe ve Amik

Zübdiye
Zühre
Şâmiye
Kazba
Bahtel

Selanik Nezareti
Selanik
Galos
Karaağaç
Gümülcine
Manastır
Üsküp
Piriştine
Velcetrin
Karaburun
Cetros

Trablusgarp Nezareti
Trablusgarp
Mısır Ada
Bingazi

Rusûmât memurları marifetiyle idare olunmakta bulunduğu
Re'sü'd-dîn
Zaviye

Dersaadet Rusûmat Nezareti
Behramşah
Anafarta
Limni
İmroz (Rusûmat memurları marifetiyle idare olunmakta bulunduğu)
İzmit
Tuzla (Husûle gelen tuzun hıtâm-ı sarfına kadar muvakkaten memurlar marifetiyle idare olunmakta olduğu)
Girit Nezareti
İsperlanga
Hanya

Rusûmat memurları marifetiyle idare olunmakta bulunduğu
İsfakiye
Kisamu
Selte
Filyos
Kandiye
İstepe
Yerepetre
Resmo
Laşid

İşbu cedvelin tab'ını müteâkiben rusûm-ı sitte idaresine fî 7 Nisan sene 1880 tarihiyle vârid olan bir kıt'a tezkere-i resmiyede Edirne Vilayeti dahilinde zikr-i âtî müdüriyet ve memuriyetlerin müceddeden teşkil olunduğu iş'ar olunmuştur.
Edirne Nezareti
Dimetoka Müdüriyeti
Cisr-i Ergene Memuriyeti
Sofulu "
Müslim "
Derbend-i sagîr "
Ortaköy "

Kırkkilise Müdüriyeti
Pınarhisar Memuriyeti
Tırnova "
Edirne Müdüriyeti
Cisr-i Mustafapaşa Memuriyeti
Çermen "
İstasyon "

Gelibolu Müdüriyeti
İpsala Memuriyeti

Bir taraftan fî 15 ve 27 Kânun-ı evvel sene 1881 tarihiyle şeref-sunûh eden irade-i seniyye-i Cenâb-ı Padişahi mantuk-ı celileye tevfikan hareket etmek üzere Başvekil fehametlü devletlü Said Paşa ve Maliye Nazırı atufetli Münir Bey Efendi Hazretlerini tevkîl buyuran saltanat-ı seniyye-i Osmaniye ve diğer taraftan Bank-ı Osmani ile şürekâsı namına olarak hareket eden Mösyö Foster ve Emil Dov ve Fonhans ve bunlar ile beraber fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukalevenâmeyi imza etmiş olan Mösyö Jorj Zariki ve Salamon Fernandez ve Bertar Tobini ve Ostaş Öjenidi ve Todori Mavrogordato ve Vlasto ve Barger ve Estefanoviç ve Leonidas Zariki ve Jorj Kuruyinev ve Olis Nagreponti ve Pol Estefanoviç Eskelici beyninde mevadd-ı âtîyü'l-beyan karargir olmuştur.

BİRİNCİ MADDE: Bâlâda muharrerü'l-esâmi muakkidlerle fî 10 ve 22 Teşrin i sâni sene 1879 tarihinde akd olunan mukalevenâme fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinden itibaren şerâit ve taahhüdât-ı mukavelât âtîyü'z-zikr ile bi'l-ittihad fesh olunmuştur. Fakat şurası mukarrerdir ki işbu mukalevenâmenin ikinci ve üçüncü ve dördüncü ve beşinci maddelerinde tayin olunan şerâit-i esâsiyeden ma'ada tesviye-i muhasebât için tayin kılınan müddet gibi diğer şerâit-i müteferri'anın icrası esbâb-ı hakikiyyeye mebni te'hir edecek olur ise bu husus işbu mukavelenâmenin feshini intâc edemeyecektir.

İKİNCİ MADDE: Fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukalevenâme mu'âkidleri matlubâtının fî 31 Kânun-ı evvel sene 1881 ve fî 12 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihine kadar faiz ve re'sül-mal olarak bâliğ olacağı mikdar tarih-i mezkûrdan itibaren nihayet bir mah müddet zarfında Hükümet-i Seniyye ile mûmâ ileyhim mu'âkidler beyninde kararlaştırılacaktır.

ÜÇÜNCÜ MADDE: Madde-i sâbıkada beyan olunduğu üzere takarrür edecek matlûbat fî 8 ve 20 Kânun-ı evvel sene 1881 tarihiyle şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i cenâb-ı Padişahî mantuk-ı celîlince teşekkül edecek meclis-i idarenin teklifi üzerine hâmiline olarak ihraç olunacak olan ve fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukavelenâmeyi akd eden sendika tarafından başa baş kabulü taahhüd olunan ve zikr olunan irade-i seniyyenin onuncu maddesiyle tahdid olunan mikdarı tecavüz etmemesi mukarrer bulunan tahvilât-ı mümtâze ile tesviye edilecektir.

Tahvilât-ı mezkûrenin beheri yirmiiki lira-yı Osmani veya yirmi lira-yı Sterlin veya beşyüz Frank kıymetinde veyahut tamamıyla bu mikdarların ez'afını nâtık olacaktır.

Zikrolunan tahvilât mevcut numune vechile tanzim olunup canib-i Hükümet-i Seniyyeden imza olunacağı misüllü kabulü mutazammın olmak üzere sâlifü'z-zikr meclis-i idare tarafından dahi imzalanacaktır.

Tahvilât-ı mezkûreye Londra Paris borsalarında kot istihsal olunmak üzere saltanat-ı seniyye vesâtat buyuracaktır.

Fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinden itibaren zikr olunan meclis-i idarenin zîr-i idaresine geçecek olan rusûm-ı sittenin hâsılat-ı sâfiyesinden senevî

bir sûret-i mümtâze ve birinci derecede olarak beşyüz doksanbin lira-yı Osmani bi'l-ifraz mezkur tahvilâtın tekâsit-i senevîyesine tahsis olunacaktır.

İşbu tahvillerde tahsisât-ı mezkûre tasrih olunacak ve bunlar Devlet-i Aliyye damga resminden muaf olacaktır.

Tahvilâtın mesârif-i tanzimiyesi diğer taraf mu'âkidlerine aid olacaktır. Tahvilât-ı mezbûrenin faiz-i senevîsi yüzde beş olup hersene Mart ve Eylül aylarının rûmî ibtidalarında yani altı aydan altı aya muksatan te'diye olunacaktır.

Tahvilât-ı mezkûreye fî 1 ve 13 Kânun-i sâni sene 1882 tarihinden itibaren faiz yürütülüceği cihetle birinci kuponu sekiz aylık faizi nâtık olmak üzere fî 1 ve 13 Eylül sene 1882 tarihinde te'diye olunacaktır.

Sâlifü'z-zikr beşyüz doksanbin Lira-yı Osmani tahsisât-ı senevîyeden tahvilât-ı mezbûrenin yüzde beş faiz-i senevîsi ve zîrde beyan olunan komisyon aşağı varıldıktan sonra baki kalan mebâliğ re'sül-mala mahsup edilecektir.

Tahvilâtın re'sül-mal te'diyatı tarafeyn-i mu'âkadeyn beyninde müttahiden tanzim olunacak re'sül-mal cedveline tatbikan kur'a keşîdesi suretiyle başa baş îfâ olunacaktır.

Tahvilâtın kur'ası Ağustos ve Şubat aylarında meclis-i idare marifetiyle Dersaadet'te alenen keşîde olunacaktır.

Kur'ası isabet iden tahvilât bedelâtı müteakiben duh'ûl edecek kupon taksitinin hulûlunda te'diye ve îfâ olunacaktır.

Kur'ası isabet eden tahvilâtın faizi kur'arun çekildiği altı mahın hitâmından itibaren münkatı' olacaktır.

Tahvilât-ı mümtâzanenin faiz ve re'sül-malına karşılık tutulan mebâliğ faiz ve re'sül-mal taksitlerinin duhûlünden lâ akall onbeş gün evvel meclis-i idare tarafından Dersaadet'te Bank-ı Osmaniye teslim olunacaktır.

Bank-ı Osmani faizlerle kur'ası isabet eden tahvilât bedelâtını gerek Dersaadet'te daire-i merkeziyesinde ve gerek şu'abâtında te'diye ve îfâ edip bunun için diğer hiçbir gûne mükafat talep edememek üzere yüzde yarım komisyon ahz eyleyecektir.

Lira Sterlin ve Frank olarak te'diyat vuku'unda zuhur edecek akçe farkını mübeyyin bank-ı mezkûr tarafından her altı aylık taksit için sâlifü'z-zikr meclis-i idareye verilecek hesapları meclis-i mezkûr gördükte beşyüz doksanbin Lira-yı Osmani tahsisât-ı senevîyeden tesviye edecektir. Mezkur yüzde yarım komisyon fiatı ileride Bank-ı Osmani ile Duyûn-ı Umûmiye İdare-i Cedîde Meclisi beyninde bi'l-ittifak tenzil olunabilecektir. Bu yolda bir tenzilin icrasını teklif etmek salâhiyetini Hükümet-i Seniyye muhafaza buyurur.

DÖRDÜRCÜ MADDE: Fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihinde akd olunan mukalevenâmede dahil bulunan avansların fî 31 Kânun-ı evvel sene 1881 ve 12 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinde muhasebât-ı kat'iyyesi tanzim olundukta fî 8 ve 20 Kânun-ı evvel sene 1881 tarihiyle şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i Cenab-ı

Padişahi 10. maddesinde tayin buyurulan meblağdan fazla veya noksan olarak görülecek fark-ı medyûn tarafından tesviye olunacaktır.

BEŞİNCİ MADDE: Fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihinde akd olunmuş olan mukalevenâmenin birinci maddesinde ta'dât ve tasrih olunan rusûm-ı erba'a diğer taraf mu'âkidlerine ilzam suretiyle îtâ olunmuş olduğu cihetle mukalevenâme-i mezbur tarihiyle müverrihâ mukrazlar tarafından Bâb-ı Ali canib-i sâmisine takdim kılınan tahrirât ile mukavelenâme-i mezbûrun ikinci maddesinde gösterildiği üzere rusûm-ı erba'a-i mezkûrenin binikiyüz doksandört senesi rûmî Martı iptidâsından doksanbeş senesi Şubatı nihayetine kadar iki sene-i kâmile vâridâtının mikdâr-ı vasatîsi binikiyüz doksanbeş senesi bedelinden fazla görünür ise yüzde onuna kadar fazlasının kabulüyle ona göre tayin edecek vâridât mikdarı üzerine madde-i mezkûre mûcibince meşrut olan yüzde on daha zammıyla hâsılı ve bu suretle alınan hadd-ı vasat doksanbeş senesi hasılâtından noksan olduğu taktirde mezkûr doksanbeş senesi hâsılatına yüzde on zammıyla yekunu rusûm-ı erba'aya bedel-i iltizam takdir kılınacaktır.

İşbu bedel-i mu'âkidlerin zaman idaresi olan 1295 ve 1296 seneleri hasılâtının her birerleriyle bi'l-muvazene mezkûr seneler hasılâtının fazlası zuhûr ettiği halde mezkûr ikinci maddeye tevfikan isti'mal olunmak üzere rusûm-ı sitte idaresi tarafından istihsal olunup henüz tevzi' olunmamış olan mebâliğden ahz ve ifraz olunacaktır.

ALTINCI MADDE: Fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukavelenâme mu'âkidlerinin şimdiki meclis rusûm-ı sittenin idaresini fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni 1882 tarihinde Duyûn-ı Umûmiye idare meclisine devretmeği taahhüd eder.

YEDİNCİ MADDE: Duyûn-ı Umûmiye idare meclisi fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinden itibaren işe mübâşeret etmek niyetinde bulunduğunu bildirdiği anda fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukalevenâme mu'âkidleri idareyi meclis-i mezkûra devr ve teslim edecekler ve bu devir ve teslim maddesi usûli vechile ba- mazbata tastik olunacaktır. Kezâlik mu'âkidin-i mûmâ ileyhim kendi idarelerine müteallik defâtir ve evrak-ı sâireyi ve tarih-i mezkûrda fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukalevenâmenin ikinci maddesi iktizâsınca rusûm-ı erba'a fazlasından Hükümet-i Seniyye ve mukalevenâme-i mezbûr mu'âkidleri hissesine ait akçelerden ma'ada sandıkta mevcut bulunacak nukûd ile meclis-i mezkûru tevkil eyleyen duyûn-ı umûmiye tahvilâtı hâmilleri hesabına olarak gerek Rumeli-yi Şarkî vergisinden ve gerek rusûm-ı sitte hasılatından Bank-ı Osmaniye tevdi' olunan kâffe-i mebâliği dahi teslim ve bir mah sonra dahi sene-i sabıka muhasebesini meclis-i mezkûra takdim eyleyeceklerdir.

SEKZİNCİ MADDE: Duyûn-ı Umûmiye-i Devlet-i Aliye tekâsitinin suret-i tesviyesi hakkında şeref-sânih olan irade-i seniyye-i cenab-ı mülükâne muktezâyı münîfi üzere teşkil olunan idare meclisi azası fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni 1882 tarihinde Dersaadet'te tecemmu' etmedikleri halde fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni 1879 tarihli mukalevenâme mu'âkidleri meclis-i mezkûr işe mubâşerete hazır oluncaya

değin rusûm-ı sitteyi mezkûr meclis nam ve hesabına olarak idareye devam edecekler. Ve bu vecihle idareye devam ettikleri müddetçe el-yevm almakta oldukları maaşâtı kemâkân ahz eyleyeceklerdir.

DOKUZUNCU MADDE: Fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukalevenâmenin onikinci maddesinde muharrer olduğu üzere birmilyon altıyüz altmışbin Liralık avansa teminat olmak üzere îtâ olunmuş olup fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinde Bank-ı Osmanide emaneten mahfuz bulunacak olan kambiyolar üçüncü maddede beyan olunan tahvilâtın cânib-i hazineden mûmâ ileyhim mu'âkidlere teslimi mukabilinde kâmilen hazine-i müşârün-ileyhaya iade olacaktır.

Bank-ı Osmanide emaneten mahfuz bulunacak olan binsekizyüz yetmişüç senesi istikrâzının kur'ası isabet etmiş tahvilâtıyla kuponları dahi ol vakit hazine-i müşârün-ileyhaya iade olunacaktır.

ONUNCU MADDE: fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukalevenâme mu'âkidleri kontratoya merbut olup henüz müddetleri hitâma reside olmayan memurînin işleyecek maaşâtından dolayı Hükümet-i Seniyyeden ne tazminat ve ne de mukalevenâme-i mezkûrun onüçüncü maddesinde muharrer olduğu üzere sair fevkal'ade mesârifat talep ve iddiasında bulunmayacaklarını şimdiden beyan ederler. Zikr olunan tazminat ve mesârifâtın lede'l-hâce tesviyesini Duyûn-ı Umûmiye idare meclisi fî 8 ve 20 Kânun-ı evvel sene 1881 tarihiyle şerefsânih olan irade-i seniyye-i cenab-ı Padişahî onaltıncı maddesinin onbirinci fıkrası mantûkunca deruhte eylemiştir.

ONBİRİNCİ MADDE: Hükumet-i Seniyye madde-i sâbıkada muharrer kararı âlî mûcibince Duyûn-ı UmUmiye-i Osmaniye tahvilât hâmilleriyle ittihaz buyurulucak olan sûret-i tesviyeyi nakz veya tatil edecek olur ise o halde işbu mukalevenâmenin üçüncü maddesi hükmünce bil-hesap tanzim olunacak olan tahvilât-ı mümtâze hâmilleri tahvilât-ı mezkûre tekâsitinin temin-i te'diyesi için işbu mukalevenâmeye vaz'-ı imza eyleyen bankerler hakkında fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihli mukalevenâmeden tevellüd eden hukuktan istifade eylemeye müstehak olacaklardır.

İşbu mukalevenâme iki nüsha-yı asliye olarak fî 16 ve 28 Kânun-ı evvel sene 1881 tarihiyle Dersaadet'te tanzim ve te'âti olunmuştur.

DEVLET-İ ALİYYE-İ OSMANİYYE

Cânib- Hükümet-i Seniyyeden Terk ve Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniyyenin Te'diye-i Tekâsitine Tahsis Buyurulan Rüsûm-ı Sitte Hasılatı Üzerinde İmtiyaz-ı Mahsûsu Bulunan Tahvilât-ı Mümtâze

İşbu tahvilât .....Osmanlı Lirası yani ..... İngiliz Lirası veyahut ..... Frankdan ibaret bir meblağ için taraf-ı Hükümet-i Seniyyeden ihdas ve tedâvüle ihraç edilmiş ve ..... tarihli irâde-i Seniyye-i Cenâb-ı Padişahî mucibince tahvilât-ı

mezkûre için senevî 590.000 Osmanlı Lirası yani .... İngiliz Lirası veyahut ..... Frank tahsisat gösterilmiştir.

YÜZDE BEŞ FAİZLİ TAHVİLÂT

..... Numara

İşbu tahvilât 22 Osmanlı Lirasını veya 20 İngiliz Lirasını veyahut 500 Frangı nâtık olup nısfı her senenin fî 1 ve 13 Martında ve nısf-ı diğeri fî 1 ve 13 Eylülünde tesviye olunmak üzere senevî bir İngiliz Lirası veya 25 Frank veyahut bir Osmanlı Lirası ile 10 Kuruş güzeşte getirecek ve zahr-ı senette münderiç re'sülmal cetveli mûcibince ..... sene zarfında bedeli başa baş te'diye edilecektir.

Kuponlar ile kur'ası çıkan tahvilât Dersaadet'te Bank-ı Osmânî ve bi'l-cümle acente ve şubeleri taraflarından Londra'da İngiliz Lirası Paris'te Frank ve memâlik-i şahânede Lira-yı Osmânî olarak te'diye edilecektir.

DUYÛN-I UMÛMİYENİN TESVİYESİ HAKKINDA ŞEREF-SÂDIR OLAN İRADE-İ SENİYYE-İ HAZRET-İ PADİŞÂHÎDEN MÜSTAHREÇ FIKARÂT

ONUNCU MADDE: Sekizinci maddede beyan olunan vâridatın hâsılat-ı sâfiyesi fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinden itibaren her senenin Eylül ve Mart-ı rûmîsi iptidâlarında deynin faiz ve re'sül-malıru te'diyeye sarf ve tahsis edilecektir. Ma'a-haza Hükümet-i Seniyye ile fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 879 tarihli mukavelenâmeye vaz' ve imza edenler beyninde ..... tarihiyle mün'akit melfuf mukavelenâme ahkâmını icraen radde-i gayesi sekizmilyon yüzyetmişbin Osmanlı Lirası olmak üzere ihdas olunan yüzde beş faizli tahvilât-ı mümtâzenin kâmilen imhasına değin te'min-i tekâsiti için bir imtiyaz olmak üzere hâsılât-ı mezkûrenin rüsûm-ı sitte vâridâtı kısmından her sene beşyüz doksanbin Osmanlı Lirası ifraz olunacaktır.

Te'diyatın birincisi fî 1 ve 13 Eylül sene 1882 tarihinde vuku' bulacağından tarih-i mezkûrda te'diye edilecek akçe sekiz aylığın taksiti olacaktır.

BEŞİNCİ MADDE: Vadeleri hulûlu tarihinden itibaren altı sene zarfında bedeli istîfa olunmamış bulunacak olan kuponlar iptal edlecektir. Kur'ası isabet edip de otuz sene esnasında bedeli istîfa olunmayan senedât mürûr-ı zaman ile hükümden sâkıt olarak kayıtları terkin edilecektir. Kur'ası çıkan tahvilâtın faizi işlemeyecektir. Kur'ası isabet edip de bedeli te'diye olunan tahvilât meclis-i idare marifetiyle iptal olunacaktır.

Ahkâm-ı mebsûta onuncu maddede beyan olunan tahvilât-ı mümtâzenin kur'ası çıkan senedâtıyla kuponları hakkında dahi cari olacaktır.

..... tarihli irade-i Seniyye-i Padişâhîye melfuf mukavelenâmeden müstahreç fıkarât :

Madde-yi sâbıkada beyan olunduğu üzere takarrur edecek matlûbat fî ..... sene tarihiyle şeref-sâdır olan irade-i Seniyye-i Cenâb-ı Padişâhî mantuk-ı

ceylince teşekkül edecek meclis-i idarenin teklifi üzerine hâmiline olarak ihraç olunacak olan ve fî 10 ve 22 Teşrin-i sâni sene 879 tarihli mukavelenâmeyi akd eden sendika tarafından başa baş kabulü taahhüd olunan ve zikr olunan irade-i seniyyenin 10. maddesi ile temdîd olunan miktarı tecavüz etmemesi mukarrer bulunan tahvilât-ı mümtâze ile tesviye edilecektir. Tahvilât-ı mezkûrenin beher 22 Lira-yı Osmânî veya 20 Lira-yı Sterlin veya 500 Frank kıymetinde veyahut tamamiyle bu miktarın muzaaflarını nâtık olacaktır. Zikr olunan tahvilât merbut numune vechiyle tanzim olunup canib-i Hükümet-i Seniyyeden imza olunacağı misüllü kabulü mutazammın olmak üzere sâlifü'z-zikr meclis-i idare tarafından dahi imza olunacaktır. Tahvilât-ı mezkûreye Londra ve Paris borsalarında "kod" istihsal olunmak üzere saltanat-ı seniyye vüsâtat buyuracaktır. Fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinden itibaren zikr olunan meclis-i idarenin zîr-i idaresine geçecek olan rüsûm-ı sittenin hâsılât-ı sâfiyesinde senevî bir sûret-i mümtâze ve birinci derecede olarak beşyüz doksanbin Lira-yı Osmânî bi'l-ifraz mezkur tahvilâtın tekâsit-i seneviyesine tahsis olunacaktır. İşbu tahvillerde tahsisât-ı mezkûre tasrih olunacak ve bunlar Devlet-i Aliyye damga resminden muaf olacaktır.

Tahvilât-ı mezkûrenin faiz-i senevîsi yüzde beş olup her sene Mart ve Eylül aylarının rûmî ibtidâlarında yani altı aydan altı aya muksita-i te'diye olunacaktır. Tahvilât-ı mezkûreye fî 1 ve 13 Kânun-ı sâni sene 1882 tarihinden itibaren faiz yürütülüceği cihetle birinci kuponu sekiz aylık faiz-i nâtık olmak üzere fî 1 ve 13 Eylül sene 1882 tarihinde te'diye olunacaktır.

Sâlifü'z-zikr beşyüz doksanbin Lira-yı Osmânî tahsisât-ı seneviyeden tahvilât-ı mezbûrenin yüzde beş faiz-i senevîsi ve zîrde beyan olunan komisyon aşağı varıldıktan sonra baki kalan mebâliğ re'sül-mala mahsup edilecektir.

Tahvilâtın re'sül-mal te'diyatı tarafeyn-i muakadeyn beyninde müttahiden tanzim olunacak re'sül-mal cetveline tatbikan kur'a keşîdesi suretiyle başa baş îfâ olunacaktır.

Tahvilâtın kur'ası Ağustos ve Şubat aylarında meclis-i idare marifetiyle Dersaadet'te alenen keşîde olunacaktır. Kur'ası isabet eden tahvilât bedelâtı müte'âkiben duhul edecek kupon taksitinin hulûlunda te'diye ve îfâ olunacaktır. Kur'ası isabet eden tahvilâtın faizi kur'anın çekildiği altı mahın hitâmından itibaren münkatı' olacaktır. Tahvilât-ı mümtâzenin faiz ve re'sül-malına karşılık tutulan mebâliğ faiz ve re'sül-mal taksitlerinin duhûlünden lâ akall 15 gün evvel meclis-i idare tarafından Dersaadet'te Bank-ı Osmâniye teslim olunacaktır.

Bank-ı Osmâni faizler ile kur'ası isabet eden tahvilât bedelâtı gerek Dersaadet'te daire-i merkeziyesinde ve gerek şu'abâtında te'diye ve îfâ eyleyecektir.

Hükümet-i Seniyye cânibinden bi'l-vekâle

Vâridât-ı metrûkeyi idare edecek olan meclis tahvilât-ı mümtâzenin altı aydan altı aya olan tekâsitinin te'diyesine muktezî mebâliğin tamamî-i tesviyesine

değin ..... tarihli irade-i seniyye mûcibince Duyûn-ı Umûmiye-i Osmâniyenin te'diye-i tekâsitine muhassas rüsûm-ı sitte vâridâtından her altı ayda vuku' bulacak ilk makbuzâtı tekâsit-i mezkûreye tahsis ve Bank-ı Osmâniye teslim eylemeyi taahhüd eder.

Dersaadet fî ..... sene ..... idare meclisi tarafından bi'l-vekâle

Duyûn-ı Osmâniye ashâb-ı tahvilâtı vekilleri ile mukrizler beyninde hâsıl olan ittifak iktizâsınca tevhid ile rüsûm-ı sitteden karşılık gösterilen ve ..... tarihli irade-i seniyyeye tevfikan tahvilâta kalb ve ifrağ edilmiş olan hazine avanslarının tensîkı.

MUKAVELENÂME

Bir taraftan Başvekil fehâmetlü devletlü Said Paşa Hazretleriyle Maliye Nazırı atûfetlü Edip Efendi Hazretleri vasıtalarıyla 3 Zilhicce sene 1296 ve 10 Teşrin-i sâni-i rûmî sene 1879 tarihli irâde-i seniyye mûcibince hareket eden Hükümet-i Seniyye ve diğer taraftan Bank-ı Osmani ile cemiyyeti tarafından Mösyö Foster ve Emil Dov ve Fornhas ve bunlarla beraber Mösyö Corc Zariki ve Salamon Fernandez ve Bernar Dubiti ve Ostas Obnidi ve Teodor Mavro Kordato ve Vlastov Barger ve İstifanoviç ve Leonidas Zariki ve Corc Kuruniyev ve Olis Nagriponti ve Pol İstifanoviç Esklici mükâvelât-ı âtîyeyi akd etmişlerdir.

BİRİNCİ MADDE: Hükümet-i Seniyye binsekizyüz seksen senesi Kânun-ı sân-i rûmîsinin birinci gününden binsekizyüz doksan senesi Kânun-ı sâni-i rûmîsinin birinci gününe kadar on sene (c) merbut defterde gösterilen vilâyât-i şahânenin damga yani varaka-yı sahîhanın ve müskirâttan alınan gümrük resminden ma'ada müskirâtın resm-i mîri ve ruhsâtiyesinin ve mevâki'i defter müfredatında muharrer İstanbul mülhagâtı balık saydiyesiyle kezâlik mevâkı'i defter-i mezkûrda mestur İstanbul mülhakâtıyla Edirne ve Bursa ve Samsun harîrinden alınan gümrük resminden ma'ada sarf-ı harîr-i öşrinin emr-i tahsilini Mösyö Foster ve Emil Dov ve Fornhas ve Corc Zariki ve Salamon Fernandez ve Bernar Dobiti ve Ostaş Onidi ve Teodor Mavro Kordato ve Vlasto ve Barger ve İstanoviç ve Leonidas Zariki ve Corc Kuruniyev ve Olis Nagriponti ve Pol İstafanoviç Esklici nam zatlara iltizam suretiyle verir ve mûmâ ileyhim dahi kabul eder.

İKİNCİ MADDE: İltizâmın bedel-i senevîsi tekmil müddet-i iltizâmiye zarfında binsekizyüz yetmişdokuz senesi Mart-ı rûmîsinin birinden binsekizyüz seksen senesi Mart-ı rûmîsine kadar güzerân eden bir senede şu dört resmin verdiği beşlik ve metelik vâridât-ı sâfiyesine yüzde on zam ile hâsıl olan meblağa müsâvî olacaktır.

İşbu vâridât-ı sâfiye şu dört resmin tahsili için beşlik ve metelik olarak vuku' bulan mesârif-i umûmiye tenzil olunduktan sonra ne kalır ise o mikdar üzerine gelecek Ağustos-ı rûmînin birinci günü kat' ve tayin olunacaktır. Bedel-i iltizam diğer taraf mu'âkidleri tarafından senede oniki tekâsit-i mütesâviye ile beşlik ve

metelik olarak verilecek ve her taksit ile ayın nihayetinde te'diye olunacak ve bedel-i iltizâmdan fazla kalacak vâridât-ı sâfiye hükümet ile müte'âkidler beyninde ale't-tesâvi taksim olacaktır.

ÜÇÜNCÜ MADDE: İltizâma verilen rusûm-ı erba'a diğer taraf müte'âkidleri tarafından el-yevm bunlara ait olarak câri olan nizâmât ve tarifesine göre tahsil olunacak ve işbu nizâmât ve tarifeler bi'l-ittifak karar verilmedikçe ta'dil olunamayacaktır. Sarf olunacak evrak-ı sahîha ve pulun mesârifi diğer taraf müte'âkidleri tarafından verilmek üzere onların taht-ı nezâretinde olarak hükümet-i Seniyye tarafından tab' ile îtâ kılınacaktır. Damga darbının ta'tili esnada buna ait olan âlât u edevât iki miftah tahtında hıfz edilecek ve anahtarın biri Hükümet-i Seniyye ve diğeri mültezimler nezdinde bulunacaktır. İltizâmın hîn-i hitâmında hesâben mevcut olması lazım gelen evrak Hükümeti Seniyyeye tamamen iade ve teslim olunacaktır. Hükümet-i Seniyye diğer taraf müte'âkidlerine rusûmât-ı mezkûrenin tahsili için kaidesi dairesinde müzâheret-i kâmilede bulunacak ve müte'âkidlerin gerek nizâmât-ı mevcûdenin tamâmîi icrâsını temin ve gerek resimlerin usûl-i tahsilini ıslahda lüzum görünecek ta'dilâtı nizâmât-ı mezkûreye idhal için arz edecekleri teklifi pîş-i nazar-ı itinaya alacaktır.

DÖRDÜNCÜ MADDE: Devlet tarafından mültezimlerin idaresi üzerine edilecek nezâret Bâb-ı Âlinin tayin eyleyeceği kontrol memurları vasıtasıyla icrâ olunacaktır. Kontrol memurları defâtiri teftiş edeceklerse de mültezimlerin idaresine müdahaleye hakları olmayacaktır. Diğer taraf müte'âkidleri gerek rusûm-ı erba'ayı idare için beynlerinde bir şirket teşkiline ve gerek iltizâm-ı ahare terk ve ihaleye salâhiyetleri olacaktır. Fakat her iki halde dahi doğrudan doğruya Hükümet-i Seniyyeye karşı kendileri mesul kalacaklardır.

BEŞİNCİ MADDE: Hükümet-i Seniyye binsekizyüz seksen senesi Kânun-ı sâni-i rûmîsinin birinci gününden itibaren on sene müddet merbut defterde gösterilen vilâyât-ı şahânede husûle gelen veyahut sarf olunan tuz ve tütün inhisarının tütünden alınan öşür hariç olduğu halde devletin nam ve hesabına idaresi emrini bâlâda birinci bendde muharrerü'l-esâmi zatlara tevdi eder. Devlet bu idare üzerine kendisinin nasb edeceği ve müdürlerin nezdinde ve sair iktizâ eden mevâk'ide resmen tayin eyleyeceği müfettişler vasıtası ile kontrol icrâ eyleyecektir. Bu müfettişlerin mezkûr inhisarların defterlerini muayene ve teftişe ve sandıkları mevcûdunu tahkika hakları olursa da idareye müdahale edemeyeceklerdir.

ALTINCI MADDE: Tütün ve tuz inhisarlarından birinin usûl-i câriyesince ta'dilat icrâsına Hükümet-i Seniyyece veyahut diğer taraf müte'âkidlerince lüzum görüldüğü halde beynlerinde bi'l-ittifak kararlaştırılacaktır.

YEDİNCİ MADDE: iltizam olunan rusûmat ile idare edilen inhisarların nezaret ve zabıta hizmetlerini hükümetin nasb edeceği memurlar görecektir. Diğer taraf müte'âkidleri inde'l-icab bu memurların adem-i ehliyet ve kifâyeti hakkın-

daki mülahazalarını hükümete beyan etmeğe hakları olacak ve hükümet dahi bu mülahazalarını cidden pîş-i nazar-ı itinaya alacaktır. İşbu mukalevenâmede münderic altı nev'i rusûmatın bilhassa istîfasıyla meşgul olan ve dahil ve sahilde bulunan idarelerin bilumum maaşât ve sair kâffe-i mesârifâtının herbiri için ne sarf olunmuş ise ona göre kendi vâridâtından tesviye olunacağı gibi rusûmat-ı mezkûre ile gümrük vâridâtını müştereken muhafaza eden sevâhil ve hudud gümrüklerinin kolcu ve zabıta memurları maaşât ve mesarifâtının dahi yüzde kırkbeşi gümrükler idaresi ve yüzde ellibeşi rusâmat-ı site-i mezkûre idaresi tarafından îfâ olunacaktır. Diğer taraf müte'âkidleri gerek iltizâm olunan rusûmatca ve gerek tuz ve tütün inhisarınca meydana çıkarabilecekleri hileleri bildirmek üzere hafiye istihdam etmek hakkını muhafaza ederler. Şurası mukarrerdir ki zikrolunan hilekârlardan nizâmen alınacak mükerrer resm ve ceza-yı nakdîlerden merkum hafiyelere kâideten isabet eden hisse kendilerine verilecektir. Vuku' bulan hileler müte'âkid tarafından bildirildiği gibi Hükümet-i Seniyye sabit olacak hâle göre kanunen lazım gelen cezayı bi'l-icra ashâbını te'dib etmekliği taahhüd eder.

Rusûm-ı erba'a iltizâmından alınacak hâsılat-ı senevîye ile tuz ve tütün hâsılat-ı sâfiyesi ber-vechi âtî kat'iyyen ve na-kâbil-i tağyîr olmak üzere sarf ve isti'mal olunacaktır.

Evvelen müte'âkidin duyûn-ı âtîyenin faizleriyle re'sül-malını te'diye etmek üzere her üç ayda vuku'bulan hâsılattan ikiyüz yetmişbeşbin Osmanlı Lirasını ahz u kabz edeceklerdir.

Duyûn-ı Mezkûrenin Müfredâtı

Lira

Adet

690.000 - Mösyö Zariki'nin 1 Kânun-ı sâni sene 1295 tarihinde rusûmat üzerine takrîben ma'a faiz alacağı

1.800.000 - Salamon Fernandez Alfred Barger ve müşâriklerinin rusûmat üzerine olan kambiyolar bedelinden 1 Kânun-ı sâni sene 1295 tarihinde ma'a faiz takriben alacağı

860.000 - Bank-ı Osmaninin 1.080.000 Liralık istikrâzdan rusûmat üzerine olan mikdariyle 1 Kânun-ı sâni sene 1295 tarihine kadar ma'a faiz takriben alacağı

1.750.000 - Bank-ı Osmaninin nizâmât-ı esâsiyesi mûcibince hesâb-ı câri fazlası ile 1 Kânun-ı sâni sene 1295 tarihine kadar takriben ma'a faiz alacağı

3.625.000 - Bank-ı mezbûrun tevhid olunmuş olan büyük avanslarından 1 Kânun-ı sâni sene 1295 tarihinde ma'a faiz takriben alacağı

Yekün: 8.725.000

Duyûn-ı mezkûreye binsekizyüz seksen senesi Kânunu sâni-i rûmîsinin birinci gününden itibaren senevî yüzde sekiz hesabıyla faiz işleyecektir. Mezkûr ikiyüz yetmişbeşbin Lira duyûn-ı mezkûreye ashâbı beyninde hâsıl olan ittifak

mûcibince taksim olunacaktır. Sâniyen mezkûr ikiyüz yetmişbeşbin Osmanlı Lirası ifraz olunduktan sonra fazlası duyûn-ı umûmiye-yi dahiliye ve hariciye tahvilâtı hâmillerine ait olacak ve müte'âkidler işbu fazlayı bugünkü tarihiyle şeref-sâdır olan idare-i seniyye mûcibince Kıbrıs ve Rumeli-i Şarkî vâridâtı dahil olmak hesabıyla Duyûn-ı Umûmiyenin muhassasât-ı senevîyesi olarak tayin buyurulan birmilyon üçyüz ellibin Osmanlı Liralık meblâğ-ı senevîyi husûle getirmek üzere Hükümet-i Seniyyenin irâ'e edeceği mezkûr tahvilât hâmilleri vekilleri yedine Bank-ı Osmani marifetiyle îtâ eyleyeceklerdir. Şurası izah olunmuştur ki Kıbrıs ve Rumeli-i Şarkî vâridâtının tahvilât hâmillerine îtâsı vâridât-ı mezbûrenin tahsiline mütevakkıftır.

DOKUZUNCU MADDE: İltizâm olunan rusûm-ı erba'nın el-hâletü hâzihi câri olan nizâmâtı mûcibince istihsal olunmakta olan mikdarı Hükümet-i Seniyyece tezyîd olunduğu takdirde tezyîdi senesinden evvelki senenin hâsılâtına tesbitle fazlasından mesârif tahsiliyle mukâbili olarak yüzde onu bade't-tenzil ma'adası Hükümet-i Seniyyeye îtâ kılınacaktır.

ONUNCU MADDE: Sekizinci maddede beyan olunan hesâbât ve tahsisat her üç ay nihayetinde tesviye olunacak ve ikinci madde mûcibince rusûmat-ı erba'a bedeline mahsuben mah-be-mah te'diye olunacak tekâsite karşılıklı yüzde sekiz faiz işletilecektir. Diğer taraf müte'âkidlerinin tuz ve tütün inhisarı hâsılâtından üç aydan üç aya 275.000 Lira-yı Osmaniyi ikmal edecek kadar her onbeş günde bir ifraz edecekleri mebâliğe kezâlik yüzde sekiz faiz işletilecektir. İltizâm olunan rusûm-ı erba'a bedelinden alınan meskûkat her ay gayesinde ve inhisarlardan alınan meskûkat her onbeş günde bir kere Maliye Nezaretiyle bi'l-ittifak diğer taraf müte'âkidleri marifetiyle Osmanlı Lirasına tebdil olunacaktır. Sekizinci madde mûcibince Duyûn-ı Umûmiye muhassasâtına mahsûben Bank-ı Osmaniye teslim olunacak hâsılat küsûrü dahi hazine menfaati gözetilerek Maliye Nezaretiyle bi'l-ittifak Bank-ı Osmanice kambiyolar mübaya'a edilecektir. Bir senenin rub'-ı âhiri nihayetinde o senenin vâridât-ı sâfiyesi Kıbrıs ve Rumeli-i Şarki vâridâtı dahil olmak hesabıyla ikimilyon dörtyüz ellibin Osmanlı Lirasını tecavüz eder ise fazlası hazine-i celîleye aid olacaktır.

ONBİRİNCİ MADDE: Onuncu senenin inkızâsında yani binsekizyüz doksan senesi Kânun-ı sâni-i rûmîsinin birinde sekizinci maddede ta'dâd olunan matlûbât-ı re'sülmal ve faiziyle beraber tamamen tesviye olunamamış bulunur ise bunlar kâmilen tesviye olununcaya kadar işbu mukalevenâmenin ahkâmı kâmilen ibga olunacak ve şu kadar ki rusûm-ı erba'-yı mezkûrenin son senenin hâsılat-ı sâfiyesi bilâ zam bedel-i iltizâm için esas ittihaz olunacaktır.

ONİKİNCİ MADDE: Bu mukavelenin ahkâmı ve husûsan rusûm-ı erba'anın iltizâmına ve tuz tütün inhisarının idaresine ve hâsılat-ı vak'ıanın sekizinci madde mûcibince Hükümet-i Seniyyenin deyni olan mebâliğin tesviyesinde sarf ve isti'maline müte'allik olan ahkâmı madde-yi âtîyede muharrer ahvalden ma'ada mümteni'u'n-nez' ve't-tağyîrdir. Bunlar her ne halde ve her ne sebeple olur ise olsun ta'dil ve ta'til olunamayacaklardır. Şu şart-ı kat'i iktizâsınca ve iş-

bu mukalevenâme hükmünce rusûmat emaneti vâridâtından taht-ı mukavele-i hâzıraya alınanlardan ma'adası binsekizyüz seksen senesi Kânun-ı sâni-i rûmîsinin birinci gününden itibaren rehinden tamamiyle kurtarılarak Hükümet-i Seniyyeye iade edilecektir. 20 Teşrin-i sâni-i rûmî yani 2 Kânun-ı evvel-i efrenci sene 1878 tarihli mukalevenâme mûcibince 1.660.000 liralık avansa mahsûben rusûmat emanet-i celîlesi namına verilmiş olan kambiyoların mecmu'unu evvelce hazine-i celîlece bi'l-mu'ayene paketlere vaz' ve üzerleri tarafeynden temhir ile emaneten 1-13 Kânun-ı sâni sene 1880 tarihinde Bank-ı Osmaniye tevdi' etmeği mezkur avans müteahhidleri taahhüd eder. İşbu mukalevenâmenin sekizinci maddesinde gösterilen birmilyon sekizyüzbin Lira-yı Osmaniye mahsûben teslimat vuku' buldukça taht-ı emanette olan mezkur kambiyolardan teslimat nisbetindeki kıymeti hâvi kambiyolar Bank-ı Osmani marifetiyle tarafeyn muvacehesinde Hükümet-i Seniyyeye iade edilecektir. Ve tevhid olunmuş olan büyük avanslar mukâbilinde banka terhin olunan kavâim-i nakdiye bi'l-iptal ihrak olunmak için kezâlik tarih-i mezkûrda bankadan Hükümet-i Seniyyeye redd ü teslim kılınacaktır.

ONÜÇÜNCÜ MADDE: Hükümet-i Seniyye madde-i sâlifesi feshen işbu mukalevenâmeyi on seneden evvel ibtal etmek hakkını muhafaza eder ve bu da iki şart-ı asıl ve kat'i ile meşruttur. Birincisi 8. maddede ta'dâd olunan matlûbatın faiz ve re'sül-malıyla tamamen tesviye olunması, ikincisi Hükümet-i Seniyye ile dahili ve harici duyûn-ı umûmiye tahvilâtı hâmilleri beyninde hem bugünkü irade-i seniyyeden ve hem de mukavele-i hâzıradan münba'is karara bedel tahvilât hâmilleri hakkında daha nafi' bir yeni kararın vaz' edilmesidir. Şu iki şart yerine getirilirse mukavele-i hâzıra münfesih olacaktır. Şu kadar ki işbu fesih maddesi herhangi bir sene arasında olur ise o senenin Kânun-ı evveli gâyesine kadar mukavelenâmenin rusûm-ı erba'a iltizâmına ait ahkâmı bâki olacaktır. Bu halin vuku'unda Hükümet-i Seniyye bâlâda muharrerü'l-esâmi mültezimlere evvelen henüz müddetleri münkaziye olmayan kontratolar mûcibince istihdam olunmuş olan memurların işleyecek ma'aşâtı için verilecek bir tazmini ve sâniyen evrak-ı muntazama ile musaddak diğer mesârifat-ı fevka'l-âde-yi te'diye etmeği taahhüd buyurur. Fakat şurası dahi mukarrerdir ki bu te'diye bir senelik bedel-i iltizâmın yüzde üçünü geçmeyecek ve bir defalık olacaktır.

ONDÖRDÜNCÜ MADDE: Hükümet-i Seniyye ile müte'âkidler beyninde mukâvele-i hâzıranın icrasına ve te'vil ve tefsirine müteallik her gûne zuhûr edecek ihtilaf tarafeynden tayin olunacak dört hakemin re'yine havale olunacak ve bu hakemler dahi tesâvi-i ârâ zuhûrunda taraflarından diğer bir hakem intihâb eyleyeceklerdir. Hakemlerin kararı kat'i ve istinâfı gayr-i kâbil olacaktır.

ONBEŞİNCİ MADDE: İşbu mukalevenâme bâb-ı âli cânibinden düvel-i ecnebiye süferâsına tebliğ olunacaktır. İşbu mukalevenâme iki nüsha-yı asliye olarak 7 Zilhicce sene 1296 ve fî 10 / 22 Teşrin-i sâni sene 1879 tarihiyle Dersaadet'te tanzim olunmuştur.

(Madde-i munzamma) İşbu mukalevenâmenin 5. maddesi ahkâmına nazaran diğer taraf müte'âkidleri sarfiyât-ı umûmiye için tüccar ve mahallî esnaf ve ahali tarafından tuz istenildikçe bedeliyle verilmek üzere memlahalarla mîrî tuz anbarlarında daimi suretle lüzumı mikdar tuz mevcut bulundurmayı taahhüd ederler. Ma'mâfih ahvâl-i mücbiriye-i fevka'l-âde sebebiyle tuzun husûlüne halel gelir veyahud mevcudu kazaya uğrar ise bu hal müstesnadır.

Fî 7 Zilhicce sene 1296

Ve fî 10 / 22 Teşrin-i sânî sene 1879

28 Muherrem sene 1299 (8 / 20 Kânun-ı evvel sene 1881)

Tarihli Nizamnâmeye Merbut Kararnamedir

Dersaadet

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye Vâridât-ı Muhassasa İdare-i Merkeziyesi Matba'asında Tab' Olunmuştur.

Sene

1319

Hâlâ re'sül-malı tesviye edilmemiş olan tertipler tahvilâtından mürekkep deynin tahvil ve tevhidiyle ikramiyeli demiryolu tahvilâtının ta'dil-i usûlü hakkında Hükümet-i Seniye ile Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idare meclisi beyninde vâki' olan i'tilâfı mutazammın protokoldür:

İşbu binüçyüz yirmibir sene-i hicriyesi şehr-i cemâziye'l-âhirinin 22. yani rûmî binüçyüz ondokuz senesi Eylülünün birinci ve efrenci bindokuzyüzüç senesi Eylülünün 14. Pazarertesi günü :

Evvelen 18 Cemâziye'l-âhir sene 1321 ve 28 Ağustos sene 1319 tarihiyle şerefsânih olan irade-i seniyye-i Hazret-i Hilafet-penâhî mantuk-ı münîfince Hükümet-i Seniyye namına mezuniyet-i lâzımeyi haiz olan Sadrazam fehametlü devletlü Ferid Paşa ve Maliye Nazırı devletlü Reşad Paşa Hazarâtı ve sâniyen Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idare meclisi reisi olup meclis-i mezkûrun 30 Ağustos sene 319 ve 12 Eylül sene 1903 tarihli kararı mûcibince meclis-i mezkûra vekalet eden ve 28 Muharrem 1299 tarihli nizamnâmenin 7. maddesinde gösterilen muvafakatları istihsal eylediklerini beyan etmiş olan meclis-i mezkûr azası cânibinden işbu protokolün muktezâsı hakkında usûlen haiz-i mezuniyet bulunan Mösyö Henri Babington Simit ânifü'z-zikr 28 Muharrem 1299 tarihli nizamnâmenin üçüncü maddesi ile tayin olunup binsekizyüz seksenbeş tarihinde tanzim edilmiş ve el-yevm mevcut bulunmuş olan tertipler tahvilâtından ibaret bulunan Dûyûn-ı Osmaniyenin 1/14 Eylül 1319 (1903) tarihinde re'sül-malı tesviye kılınmayan kısmının tahvil ve tevhidi şartlarını bi'l-ittifak sûret-i kat'iyyede ka-

rarlaştırmak ve ikramiyeli demiryolu tahvilâtının usulünü ta'dil etmek maksadıyla Bâb-ı âlide bi'l-ictima' mezkur 28 Muharrem 1299 tarihli nizamnâmenin yedinci maddesinde gösterilen esaslara tevfik-i hareketle işbu protokolun imzalanmasıyla kesb-i kat'iyyet eden zîrde muharrer kararname-i merbut lâyihasında münderiç ta'dilatın zikrolunan Muharrem Nizamnâmesi ile merbutâtına ve 18 / 30 Nisan 1890 tarihli mukavelenâmeye derc ve idhalini kararlaştırmışlardır.

Pour le Conseil d'Administration	Sadrazam
De la Dette Publique Ottomane	Mehmed Ferid
Le Président	Maliye Nazırı
(S) H. Babington Smith	Esseyyid Ahmed Reşad

28 Muharrem 1299 (8/20 Kânun-ı evvel sene1881) Tarihli Nizamnâmeye Merbut Kararnamedir

Hükümet-i Seniyye 28 Muharrem 1299 tarihli nizamnâmenin yedinci maddesinde gösterilen esaslara tevfikan Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idare meclisi ile bi'l-ittifak nizamnâme-i mezkûrun üçüncü maddesiyle tayin olunan deynin 1/14 Eylül 1903 tarihinde henüz bedelâtı tesviye kılınmamış olan kısmının tahvil ve tevhidine ve ikramiyeli demiryolu tahvilâtının ta'dil-i usulüne mübâşeret edilmesini kararlaştırmış ve bu husus hakkında cereyan eden müzakerâtın tarafeyn beyninde i'tilâf-ı tam husûlüyle neticelendiği kendi imzaları ile mümza olarak tanzim kılınan protokol ile musaddak bulunmuş olduğuna binaen Hükümet-i Seniyye i'tîlâf-ı mezkûr esasına bi'l-istinad mevadd-ı âtîyeyi neşr ve ilan buyurur.

BİRİNCİ MADDE

1/14 Eylül 1903 tarihinde mevki-i tedâvülde bulunan (be) (d) ve (h) tertipleri tahvilâtına mukabil ve ikinci maddede muharer olduğu üzere Hükümet-i Seniyye kıymet-i itibarı olarak cem'an otuziki milyon yediyüzotuz sekizbin yediyüzyetmişiki Osmanlı Lirası veya yirmidokuzmilyon yediyüzaltmışikibin beşyüzyirmi İngiliz Lirası veyahud yediyüz kırkdörtmilyon altmışüçbin Franklık birmilyon dörtyüzseksen sekizbin yüzyirmialtı kıt'a tahvilât ihdasına karar vermiş ve tahvilât-ı mezbûre ayrıı hukuk ve imtiyazâtı haiz bulunmuş olduğundan zikr olunan üç tertip tahvilâtın yekdiğeri beynindeki fark zâil olmuştur.

Tahvilât-ı cedîde hâmiline ait olup metinleri Türkçe ve İngilizce ve Fransızca olacaktır. İşbu tahvilât yirmiiki Osmanlı veya yirmi İngiliz Lirası veyahud beşyüz Frank ve bunların mazrubları kıymetinde bulunacaktır. İşbu tahvilâtın Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniyeye metruk vâridâtın hasılât-ı sâfiyesinden te'diye edilmek üzere senevî yüzde dört hesabıyla faizi olacaktır. Ve işbu faiz her senenin Mart ve Eylül-i rûmîsi ibtidâsında Dersaadet'te kırkdört kuruş ve Londra'da sekiz Şilin ve Paris'te on Frank ve Amsterdam ve Berlin ve Bürüksel ve Viyana'da Paris üzerine âviste kambiyo fiatı üzere te'diye edilecektir. Birinci kupon 1/14 Mart 1904 tarihinde te'diye olunacaktır. İşbu tahvilât-ı cedîdenin senevî yüzde kırkbeş santim hesabiyle âdi re'sül-mal akçesi olacaktır.

Bâlâda zikr olunan hâsılât-ı sâfiyeden evvelen imha olununcaya değin tahvilât-ı mümtâzaye muhassas meblağ-ı senevî sâniyen; duyûn-ı mebdele-i muvahhide için iktizâ eden yüzde dört faiz ile işbu faize mütenâsib ikramiyeli demiryolu tahvilâtına muhassas meblağ-ı senevî yani ikiyüz kırküçbin Lira-yı Osmani

Sâlisen; sâlifü'z-zikr yüzde kırbeş santim hesabıyla re'sül-mal akçesinin te'diyesine lazım olan mebâliğ ile ikramiyeli demiryolu tahvilâtına muhassas meblağ-ı senevînin bakiyesi yani yirmiyedibin Lira-yı Osmani ifraz olunacaktır.

Her ne suretle olur ise olsun tedâvülden alınan tahvilât faizleri re'sül-mal akçesine zam ve ilave edilecektir.

İKİNCİ MADDE

İşbu tahvilât-ı cedîde "Devlet-i Aliye-i Osmaniyenin duyûn-ı mebdele-i muvahhidesi tahvilâtı" unvanıyla mu'anven olacaktır.

İşbu tahvilât-ı cedîde duyûn-ı umûmiye-i osmaniye idaresi marifetiyle (b) (d) ve (h) tertipleri hâmilleri yedlerindeki tahvilât ile âtiyü'z-zikr nisbetler dairesinde mübadele olunacaktır. Şöyle ki (b) tertibinden yüz İngiliz Lirası kıymet-i itibârîlik tahvil için tahvilât-ı cedîdeden kıymet-i itibârî olarak yetmiş İngiliz Liralık ve (d) tertibinden yüz İngiliz Lirası kıymet-i itibârilik tahvil için tahvilât-ı cedîdeden kıymet-i itibârî olarak kırkiki İngiliz Liralık ve (h) tertibinden yüz İngiliz Lirası kıymet-i itibârîlik tahvil için dahi tahvilât-ı cedîdeden kıymet-i itibârî olarak otuzyedi buçuk İngiliz Liralık tahvil îtâ olunacaktır.

Tahvilât-ı atîka Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idaresi tarafından Maliye Nezareti celîlesine teslim olunacak ve 1/14 Eylül 1903 tarihinden itibaren artık faiz getirmeyecektir.

(b) (d) ve (h) tertipleri tahvilât-ı âtîkasından mübadele olunmak üzere 15 sene zarfında ibraz olunmayan tahviller Hükümet-i Seniyye menfaatine olarak mürûr-ı zamana duçâr olacaklar ve bunlara mukabil ihrac olunacak tahvilât-ı cedîdenin kısm-ı mu'âdili Hükümet-i Seniyyeye iade olunacaktır.

Emr-i mübadele müessesât-ı âtîye ma'rifetiyle icrâ edilecektir. Şöyle ki:

Dersaadet'te Bank-ı Osmani marifetiyle.

Amsterdam'da borsa meclisince tayin olunacak müessese ma'rifetiyle.

Belçika'da Anores borsası komitesince tayin olunacak müessesât-ı sarrâfiye ma'rifetiyle.

Berlin'de Blayhroder ile Doçebank ma'rifetiyle.

Frankfurt'da Betman biraderlerle Doçebank ma'rifetiyle.

Londra'da Bank-ı Osmani ve tahvilât-ı ecnebiye hâmilleri meclisi ma'rifetiyle.

Paris'de Bank-ı Osmani ve 28 Muharrem 1299 tarihli nizamnâmenin 4.maddesinde muharrer müessesât ma'rifetiyle.

Roma'da Banka Ditalya ve Banka Komerciyale İtalyane ma'rifetiyle.

Viyana'da Kredi Porlo Komres Elendüstri nam şirketle Sosyete Jeneral Dokredi Fonsiye ve Bank-ı Anglo Ötrişin nam müessesat ma'rifetiyle.

Otuzikimilyon yediyüz otuzsekizbin yediyüz yetmişiki Osmanlı Lira'sından ibaret sermaye ile cânib-i Hükümet-i Seniyyeden Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniyeye te'diye olunacak olan yüzbin İngiliz Lirası (b) (d) ve (h) tertiplerinin bâlâda musarrah fiatlarıyla emir mübâdelesine ve sekizinci maddede beyan olunan ihtiyat akçesine nakden lâ akall üçyüzbin Osmanlı Lirasının zam ve ilavesine tahsis kılınacaktır. Mebâliğ-i mütebâkiye yani birmilyon dörtyüz altmışbin Osmanlı Lirası muamele-yi tevhidiye mesârifine muhassastır.

ÜÇÜNCÜ MADDE

Tahvilât-ı cedîde Muharrem nizamnâmesiyle ihsan buyurulan bi'l-cümle hukuk ve imtiyazât ve teminata nail olup Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye meclis-i idaresi dahi kemâ fi's-sâbık nizamnâme-i mezkur ahkâmına tamamıyla muvâfık surette îfâ-yı muameleye devam edecektir.

Muharrem nizamnâmesinde muharrer olduğu üzere ticaret muahedenâmelerinin yeniden tetkiki halinde mikdar-ı rusûmun ta'dilinden dolayı gümrük hasılatınca hasıl olacak fazla dahi dahil olarak mezkur Muharrem Nizamnâmesi mûcibince ashâb-ı matlûba terk olunan kâffe-i vâridâtın tahsisi teyid edilmiştir. Ancak şurası mukarrerdir ki mezkur Muharrem Nizamnâmesinde ta'dâd ve bâlâda hulâsaten beyan olunan vâridâttan başka vâridât tahsis etmeğe Hükümet-i Seniyye davet olunmayacaktır.

DÖRDÜNCÜ MADDE

Tahvilâtın te'diye-i re'sül-malı tahvilâtın kıymeti başbaşa fiatından dûn olduğu halde borsada mübayaat tarikiyle ve tahvilâtın ve fiatı başabaş veyahut başabaşdan fazla olduğu takdirde başabaş olarak kur'a keşîdesi suretiyle icra olunacaktır.

Kur'a keşîdesi muamelesi Dersaadet'te Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idare meclisi marifetiye ve Hükümet-i Seniyyenin bir memuru muvacehesinde icabı halinde altı ayda bir yani her sene Kânun-ı sâni ve Temmuz-ı rûmî ibtidâlarında

icra olunacak ve kur'ası çıkan tahvilâtın bedelâtı her kur'anın keşîdesi tarihini takip eden Mart ve Eylül-i rûmî ibtidalarında te'diye edilecektir.

Birinci kur'a icab-ı halinde bindokuzyüzdört senesi şehr-i Kânun-ı sânisinde keşîde olunacaktır.

Kur'ası isabet eden tahvilât bedelâtının hîn-i tesviyesinde tesviye-i bedelâtı için tayin olunan tarihte vadeleri hulûl etmemiş olan bi'l-cümle kuponların tahvilâta merbut bulunması lazım gelip noksan olan kuponlar bedelâtı kur'ası çıkmış tahvilin hâmiline te'diye olunacak meblağdan tenzil edilecektir.

Herbir kur'anın neticesi mesârifi Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniyeye ait olmak üzere ilan edilecektir.

BEŞİNCİ MADDE

Vadeleri hulûlundan itibaren altı sene müddet zarfında tahsil olunmak üzere ibraz edilmeyen kuponlar ile kur'ası isabet edip de vâcibü'l-te'diye oldukları tarihten itibaren onbeş sene müddet zarfında tahsil olunmak üzere ibraz edilmeyen tahvilât Hükümet-i Seniyye menfaatine olarak mürûr-ı zamana uğrayacaklardır.

ALTINCI MADDE

18/30 Nisan 1890 tarihli mukalevenâme mûcibince tahvilât-ı mümtâze-i Osmaniyeye muhassas dörtyüz otuzbin beşyüz Osmanlı Liralık meblağ-ı senevî bindokuzyüz otuziki tarihinde tahvilât-ı mezkûre bedelâtının tamami-i tesviyesinde Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniyenin hasılât-ı umûmiyesine iade ve idhal edilecektir. Ancak Hükümet-i Seniyye 18/30 Nisan 1890 tarihli mukalevenâmenin otuzbeşinci maddesi mûcibince her ne zaman ister ise kendi hesabına olarak tahvilât-ı mümtâze-i Osmaniyenin mübâdelesine veyahut tesviye-i bedelâtına şuru' eylemek hakkını muhafaza eder. Hükümet-i Seniyye tahvilât-ı mümtâzenenin mübadelesine karar verdiği taktirde dörtyüz otuzbin beşyüz Liralık meblağ-ı senevîyi karşılık ittihaz ederek tahvilât-ı cedîde misüllü tahvil ihdas edebilecektir. İşbu tahvilât-ı deyn mübeddel-i muvahhidin tahvilât-ı mevcûdesinden asla farkı olmamak ve haklarında aynı muamele icrâ olunmak üzere deyn-i mezkûrun aksâm-ı mütemmimesinden bulunacaktır. Bu halde dahi tahvilât-ı mümtâze vekilini tayin etmekte olan Bank-ı Osmani Muharrem Nizamnâmesi mûcibince tahvilât-ı mümtâze hâmilleri vekilinin haiz olduğu hukuk ve imtiyazâta nail olmak üzere meclis-i mezkûra kemâ fi's-sâbık bir vekil tayin edecektir.

YEDİNCİ MADDE

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniyenin ikimilyon yüzelliyedibin üçyüzyetmişbeş Lira-yı Osmaniden fazla olan hasılât-ı sâfiyesi yüzde yetmişbeşi Hükümet-i Seniyyeye ve yüzde yirmibeşi dahi Duyûn- Umûmiye-i Osmaniyeye ait olmak üzere Hükümet-i Seniyye ile Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye beyninde taksim edilecektir. Ancak bindokuzyüz otuziki senesinde tahvilât-ı mümtâze-i

Osmaniyenin bedelâtı tamamen tesviye edileceğinden tahvilât-ı mezbûre akdemce mübâdele veyahut bedelâtı tesviye olunmadığı taktirde tarih-i mezkûrdan itibaren işbu taksim muamelesi birmilyon yediyüz yirmialtıbin sekizyüz yetmişbeş Osmanlı Liralık hasılâtın fazlasından icrâ edilecektir.

Duyûn-ı Umûmiyenin bâlâda zikr olunan fazlalardaki yüzde yirmibeş hissesi deyn-i mübeddel-i muvahhid ile ikramiyeli demiryolu tahvilâtının fevka'l-âde re'sül-mal akçesine tahsis olunacak ve fakat ikramiyeli tahvilât hakkında işbu kararnamenin onuncu maddesi ahkâmı iktizâsınca muamele edilecektir.

SEKİZİNCİ MADDE

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye meclis idaresi bir ihtiyat sermayesi teşkil edecek ve buna evvelen "faiz mikdarını tezyîd için ihtiyat akçesi" namındaki hesapta meclis-i mezkûr tarafından verilecek hesaplar mûcibince 1/14 Eylül 1903 tarihinde mevcut olan bi'l-cümle mebâliğ sâniyen ikinci madde ahkâmı mûcibince tahvilât-ı cedîdeden hasıl olacak mebâliğden hiç olmaz ise lâ akall üçyüzbin Lira-yı Osmani sâlisen binüçyüz ondokuz senesinden itibaren cânib-i Hükümet-i Seniyyeden senevî onbeşbin lira hesabıyla îtâ buyurulacak yüzellibin Lira-yı Osmani terk ve tahsis kılınacaktır.

Bir sene-i maliye zarfında vâridâtta ikimilyon yüzelliyedibin üçyüzyetmişbeş liradan dûn bir noksan zuhûr eylediği taktirde işbu noksan ihtiyat sermayesinin faizinden ve inde'l-icab re'sül-malından ahz ve istîfa olunacaktır.

Bu me'huzât Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye hasılâtının yedinci maddede musarrah fevka'l-âde amortismanlara muhassas fazlalarından sene veya sinîn-i âtîyede ifraz ve tesviye olunmak lazım gelecektir.

Bir sene-i maliye zarfında 28 Muharrem 1299 tarihli nizamnâmenin sekizinci maddesinin altıncı ve yedinci ve sekizinci fıkraları mûcibince te'diyesi lazım gelen mebâliğin emr-i tesliminde vuku' bulan te'ehhurat sebebiyle hasılatça zuhûr eden noksandan dolayı ihtiyat sermayesinden akçe ahz ve ifraz edildiği taktirde mâru'z-zikr fıkarât-ı selâsede musarrah vâridâtdan mütedâhil mebâliğ hîn-i tahsilinde evvel-be-evvel me'hûzât-ı mezkûrenin te'diyesine tahsis olunacaktır.

İhtiyat sermayesinin faizleri ber-vech-i meşruh isti'mal edilmemiş bulunur ise mezkur sermayeye zam ve ilave kılınacaktır.

İhtiyat sermayisi miktarı ikimilyon Lira-yı Osmaniye bâliğ olunca bunun faizi Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye hasılât-ı umûmiyesine idhal olunacaktır. Duyûn-ı muvahhide onaltımilyon lira-yı Osmaniyi tenezzül edince ihtiyat sermayesi birmilyon Osmanlı Lirasına tenzil kılınacak ve bu miktardan itibaren fazlası Hükümet-i Seniyyenin emrine hazır bulundurulacak ve bu suretle tenzil edilmiş ihtiyat sermayesi faizinin bâlâda gösterildiği üzere isti'malinde devam olunacaktır.

Duyûn-ı mübeddele-yi muvahhhide ile Rumeli Demiryolları ikramiyeli tahvilâtının hîn-i itfâsında ihtiyat sermayesinde mevcut bi'l-cümle mebâliğ Hükümet-i Seniyyeye rücu' edecektir.

DOKUZUNCU MADDE

Hükümet-i Seniyye işbu kararname mûcibince ihdas edilmiş olan tahvilâtın bedelâtıyla kuponların tesviyesinde bir gûne tenzilat ve tenkısâtı mûcib olabilecek hiçbir resm vaz' ve tayin etmemeği taahhüd buyurur. Tahvilât-ı mezkûre ile kuponları halen ve istikbâlen memâlik-i şahânede her nevi resm ve vergiden muaftır.

ONUNCU MADDE

İkramiyeli Demiryolu tahvilâtı için Muharrem Nizamnâmesi ahkâmınca senevî tayin edilmiş ve bunlara mu'ahharen ihsan buyurulmuş olan mebâliğe mukâbil ibtidâ-yı Eylül-i rûmî 1903 tarihinden bede' eylemek üzere deyn-i mübeddel-i müvahhidin temâmi-i tesviyesine kadar ikiyüz yetmişbin Liralık bir meblağ-ı senevînin tahsisine karar verilmiştir. Bundan ma'ada tahvilât-ı mezbûre Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idaresi tarafından mübayaa edilmiş veyahud âtîde zikr olunduğu vechle mübayaa edilecek olan tahvilâtın ikramiye ve re'sül-mal akçelerinden mütehassıl bi'l-cümle mebâliğden istifade edecektir.

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idaresi marifetiyle mübayaa edilmiş veya edilecek olan tahvilât iptal olunacak ve fakat bunların numaraları çarh-ı derûnunda ibkâ olunarak bu numaralara isabet edecek kur'a bedelâtı ber-vechi âtî isti'mal olunacaktır.

Bir de yedinci maddede muharrer hasılât fazlalarından Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idaresine ait olacak hissenin yüzde kırkından dahi ikramiyeli tahvilât müstefîd olacaktır.

İşbu mebâliğ-i mütenevvi'anın suret-i isti'mali ber-vechi âtî vuku' bulacaktır. Şöyle ki:

1/14 Eylül 1903 tarihinden itibaren tahvilât-ı mezkûrenin tamâmi-i tesviyesine kadar ikramiye isabet etmeyip de kıymet itibarı olarak dörtyüz Frank bedel ile kur'ası çıkmış olan tahvilâtın her birine yüzde altmış nisbetinde yani ikiyüzkırk Frank verilip ikramiye isabet edecek tahvilât için dahi re'sül-mal cedvelinde muharrer meblağ vech ile yüzde yüz verilecektir.

Minvâl-i muharrer vech ile işbu tahvilâta ait olacak mebâliğ-i mütenevvi'adan evvel emirde ber-vechi bâlâ kur'ası çıkan tahvilâtın tesviyesine muktazi meblağ ifraz olunacak ve işbu kur'alar tesviye-i re'sül-mal cedvel-i aslîsi mûcibince keşîde olunacak ve meblağ-ı mezbûrun fazlası nihayet ikiyüzkırk Franka kadar bedel ile borsada tahvilât mübayaasına hasr ve tahsis edilecektir.

Şayet piyasa fiyatı ikiyüzkırk Franka kadar kıymetle icrâ-yı mübayaata müsaid olmadığı taktirde işbu mübayaat için elde bulunun akçeler Hükümet-i Seniyyenin inzimam muvafakatıyla en yakın olan kur'anın suret-i fevka'l-âdede

olarak ber-vech-i peşin keşîdesine elverecek kadar bir meblağ husûle getirinceye değin meclis-i idare marifetiyle tenmiye ettirilecek ve böyle fevka'l-âde çekilen kur'alar âtîdeki kur'a miadlarını bi't-tabi' ilerletecek ise de aşağıda beyan olunan faiz-i mürekkebin tenzilini intâc edemeyecektir.

Sekizinci maddede gösterilen sermaye-yi ihtiyâti tükendikden sonra elde bulunan taksit-i senevî bedel-i re'sül-mal cedvelinde muharrer tahvilât miktarının îfâ-yı bedelâtına kâfi olmadığı taktirde bilâ-ikramiye kur'ası çekilecek olan tahvilâtın adedi ileride yine re'sül-mal cedviline rücu' edilmek şartı ile eldeki hasılât mikdarına göre kasr ve tahdit olunacaktır.

Hükümet-i Seniyye tevârihi sırasıyla en yakın kur'adan başlayarak ber-vech peşin kura keşîdesine her vakit hakkı olacaktır. Bu suretle ve dörderyüz Frank bedel ile kur'ası çıkan tahvilâtın bedeli ikiyüzkırkar Franktan tesviye edilecek ve fakat ikramiye isabet eden tahvilâtın bedeli bunun yevm-i tesviyesi ile re'sül-mal cedveli mûcibince vâcibü't-te'diye olduğu gün beyninde güzerân eden müddet için senevî yüzde üçden altı aydan altı aya hesap edilecek faiz mürekkebi ba'de't-tenzil istîfa edilecektir.

İkramiyeli demiryolu tahvilâtı hâmilleri dahi Muharrem Nizamnâmesinin onüçüncü maddesinin üçüncü fıkrasının mealine istinaden faiz talep etmekten vazgeçerler. Binâen-aleyh tahvilâta merbut olan kupon varakalarını Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye idaresine teslim eylemeye davet edilip işbu varakalar bi'l-cümle tahvilât bedelâtının tamâmi-i tesviyesine kadar idare-i mezkûrece hıfz edilecektir.

ONBİRİNCİ MADDE

Hükümet-i Seniyye deyn-i mübeddel-i muvahhidin mevki-i tedavülde bulunan bi'l-cümle tahvilâtını başbaşa olarak tesviye ederek bindokuzyüz onüç senesinden itibaren ref' eylemek hakkını muhafaza buyurur.

ONİKİNCİ MADDE

Muharrem Nizamnâmesiyle merbutâtının işbu kararname ahkâmıyla ta'dil edilmemiş olan bi'l-cümle ahkâmı mer'i-yül-icra bulunacaktır.

ONÜÇÜNCÜ MADDE

İşbu kararname 28 Muharrem 1299 yani 8/20 Kânun-ı evvel 1881 tarihli nizamnâmenin aksâm-ı mütemmimesinden bulunduğu cihetle Hükümet-i Seniyye işbu kararname hakkında sâlifü'z-zikr nizamnâmenin yirmibirinci maddesinde muharrer mu'amelâtı îfâ buyuracaktır.

Pour le Conseil d'Administration	Sadrazam
De la Dette Publique Ottomane	Mehmed Ferid
Le Président	Maliye Nazırı
(S) H. Babington Smith	Es-seyyid Ahmed Reşad

MONDROS MÜTAREKESİ

MONDROS SİLAH BIRAKIŞIMI SÖZLEŞMESİ

Mondros, 30 Ekim 1918

İngiltere Hükümetinin, Müttefikleriyle anlaşıruş olarak, yetkili kıldığı İngiltere'nin Akdeniz Donanması Başkomutanı Sayın Oramiral Sir Arthur Cough Calthorpe ile, Türk Hükümetinin yetkili kıldığı Donanma Bakanı Sayın Rauf Bey, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Sayın Reşat Hikmet Bey ve Genelkurmay'dan Yarbay Sadullah Bey arasında kararlaştırılıp bağıtlanan Silâh Bırakışımı koşulları:

Madde 1. Çanakkale ve Karadeniz Boğazlarının açılması ve Karadeniz'e geçişin sağlanması; Çanakkale ve Karadeniz Boğazları kalelerinin Müttefiklerce işgal edilmesi.

Madde 2. Türk sularındaki tüm mayın tarlalarının, torpido kovanlarının ve öteki engellerin yerlerinin gösterilmesi ve bunların taranması ya da kaldırılması için, istemde bulunulunca, yardım edilmesi.

Madde 3. Karadeniz'deki mayınlara ilişkin eldeki tüm bilgilerin verilmesi.

Madde 4. Müttefik savaş tutsakları ve gözaltında bulundurulan ya da tutsak olan Ermenilerin tümünün İstanbul'a toplanarak, hiçbir koşula bağlı olmaksızın, Müttefiklere teslim edilmesi.

Madde 5. Sınırların denetlenmesi ve iç güvenliğin sağlanması için gerekli olan askerî birlikler dışında, Türk Ordusunun gecikmeksizin terhis edilmesi (Birliklerin insan gücü ve konuşu, daha sonra, Müttefiklerce, Türk Hükümetine danışılarak, saptanacaktır).

Madde 6. Türk karasularında ya da Türkiye'nin işgalindeki sularda bulunan tüm savaş gemilerinin teslim edilmesi; Türk karasularında kolluk ya da benzeri amaçlar için gerekli görülebilecek belirli küçük gemiler dışında, anılan gemilerin gösterilecek Türk limanında ya da limanlarında gözaltına alınması.

Madde 7. Müttefiklerin, kendi güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkı bulunması.

Madde 8. Şu sırada Türk işgali altında olan tüm limanların ve barınakların Müttefik gemilerince özgürce kullanılması ve düşman tarafından kullanılmasının önlenmesi, özdeş koşullar, ticaret ve Ordunun terhisi amaçları için Türk sularında bulunan Türk ticaret gemilerine de uygulanacaktır.

Madde 9. Tüm Türk limanlarında ve tersanelerinde her türlü gemi onarımı kolaylıklarından yararlanılması.

Madde 10. Toros tünel sisteminin Müttefiklerce işgali.

Madde 11. Kuzey – batı İran'daki Türk Birliklerinin gecikmeksizin savaş öncesi sınırların gerisine çekilmeleri için daha önce verilmiş bulunan buyruk yerine getirilecektir.

Kafkasların [Trans – Caucasia, Maverai Kafkas] bir bölgesinin Türk Birliklerince boşaltılması daha önce buyrulmuş bulunmaktadır; bu bölgenin geri kalan bölümünün boşaltılmasına, oradaki durum Müttefiklerce incelendikten sonra, gerek görülürse, girişilecektir.

Madde 12. Türk makamlarının haberleşmeleri dışında, tüm telsiz telgraf ve kablo istasyonlarının Müttefiklerce denetim altına alınması.

Madde 13. Denizciliğe, askerliğe ve ticarete ilişkin her türlü gereçlerin yokedilmesinin önlenmesi.

Madde 14. Ülkenin gereksinimleri karşılandıktan sonra, Müttefiklere Türk kaynaklarından kömür, akaryakıt ve deniz gereçleri satın alma kolaylıkları gösterilmesi.

Bu nesnelerden hiçbiri ihraç edilmeyecektir.

Madde 15. Kafkasya demiryollarının şu sırada Türk denetimi altında bulunan bölümlerini de kapsamak üzere, tüm demiryollarında, halkın gereksinimleri gereği gibi göz önünde tutulmak koşuluyla, Müttefik makamlarının bunları tümüyle diledikleri gibi kullanabilmeleri amacıyla, Müttefik Denetleme görevlilerinin yerleştirilmesi.

Bu hüküm Batum'un Müttefiklerce işgalini de kapsar. Türkiye, Bakû'nun Müttefiklerce işgaline hiçbir biçimde karşı çıkmayacaktır.

Madde 16. Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'da tüm garnizonların en yakın Müttefik komutanına teslim olmaları ve, 5. Maddede öngörülen düzenin korunması için gerekenler dışında, tüm Birliklerin Kilikya'dan çekilmesi.

Madde 17. Trablus ve Bingazi'deki tümTürk Subaylarının en yakın İtalyan garnizonuna teslim olmaları. Bunlar teslim olma buyruğuna uymazlarsa, Türkiye, bu Subaylara ikmal gönderilmesini ve kendileriyle haberleşmenin kesilmesini sağlamayı yükümlenir.

Madde 18. Mısrata'yı da kapsamak üzere, Trablus ve Bingazi'de işgal edilen tüm limanların en yakın Müttefik garnizonuna teslimi.

Madde 19. Denizci, asker ve sivil tüm Almanların ve Avusturyalıların bir ay içinde Türk ülkelerinden çıkartılması; uzak bölgelerdekilerin de olanaklı en erken bir tarihte çıkartılması.

Madde 20. Beşinci Madde uyarınca terhis edilecek Türk Ordusunun, taşıtlarıyla birlikte, araç ve gereçlerinin, silâhlarının ve cephanesinin kullanılış biçimi konusunda verilebilecek buyrukların yerine getirilmesi.

Madde 21. Müttefiklerin çıkarlarını korumak için Türk Donatım [İaşe] Bakanlığına bir Müttefik temsilcinin atanması. Bu temsilciye, işbu amacın gerektirdiği tüm bilgilerin verilmesi.

Madde 22. Türk tutsaklarının Müttefik Devletler buyruğunda tutulması. Askerlik çağı dışındaki Türk sivil tutsakların salıverilmesi konusu göz önünde tutulacaktır.

Madde 23. Türkiye bakımından Merkez Devletleri [Almanya, Avusturya] ile tüm ilişkilerin kesilmesi zorunluğu.

Madde 24. Altı Ermeni ilinde [Vilâyatı sitte] karışıklık çıkarsa, Müttefikler bu illerin herhangi bir bölümünü işgal etme hakkını ellerinde tutarlar.

Madde 25. Müttefiklerle Türkiye arasında düşmanca eylemler 31 Ekim 1918 Perşembe günü, yerel saatle öğleden başlamak üzere, duracaktır.

Limni'de, Mondros limanında, İngiltere Kırallığının Agamemnon Savaş Gemisinde, 30 Ekim 1918'de, iki örnek olarak, imzalanmıştır.

ARTHUR CALTHORPE

HÜSEYİN RAUF,
REŞAD HİKMET,
SADULLAH

MİSAK-I MİLLİ (ULUSAL ANT)

İstanbul 28 Ocak 1920

(Metin)

Aşağıda imzaları bulunan Osmanlı Millet Meclisi (Meclisi Mebusan) üyeleri, Devletin bağımsızlığının ve ulusun geleceğinin, haklı ve sürekli bir barışa kavuşmak için katlanabilecek özverinin en fazlasını gösteren aşağıdaki ilkelere eksiksiz uyulmasıyla sağlanabileceğini ve bu ilkeler dışında sağlam bir Osmanlı Saltanatı ve toplumunun varlığının sürdürülmesinin olanak dışı bulunduğunu kabul ederek, şunları onaylamışlardır:

Madde 1. Osmanlı Devletinin, özellikle Arap çoğunluğunun yerleşmiş olduğu, 30 Ekim 1918 günkü Silah Bırakışımı (Mondros Müterakesi) yapıldığı sırada, düşman Ordularının işgali altında kalan kesimlerinin (o sırada Hatay ve Musul bölgesi Türk egemenliği altında idi) geleceğinin, halklarının serbestçe açıklayacakları oy uyarınca belirlenmesi gerekir; sözkonusu Silah Bırakışımı çizgisi içinde, din, soy ve amaç birliği bakımlarından birbirine bağlı olan, karşılıklı saygı ve özveri duyguları besleyen soy ve toplum ilişkileri ile çevrelerinin koşullarına saygılı Osmanlı İslam çoğunluğunun yerleşmiş bulunduğu kesimlerin tümü, ister bir eylem, ister bir hükümle olsun, hiçbir nedenle birbirinden ayrılamayacak bir bütündür.

Madde 2. Halkı, özgürlüğe kavuşunca, oylarıyla Anavatana katılmış olan üç İl (Elviye-i Selâse yani Kars, Ardahan ve Batum Livaları) için gerekirse yeniden halkın serbest oyuna başvurulmasını kabul ederiz.

Madde 3. Türkiye ile yapılacak barışa değin ertelenen Batı Trakya'nın hukuksal durumunun belirlenmesi de, halkının özgürce açıklayacağı oya göre olmalıdır.

Madde 4. İslam Halifeliğinin ve Yüce Saltanatın merkezi ve Osmanlı Hükümetinin başkenti olan İstanbul kenti ile Marmara Denizinin güvenliği her türlü tehlikeden uzak tutulmalıdır. Bu ilke saklı kalmak koşulu ile, Akdeniz ve Karadeniz Boğazlarının dünya ticaret ve ulaşımına açılması konusunda, bizimle birlikte öteki tüm Devletlerin oybirliği ile verecekleri karar geçerlidir.

Madde 5. Müttefik Devletler ile düşmanları ve onların kimi ortakları arasında yapılan andlaşmalardaki ilkeler çerçevesinde, azınlıkların hakları, komşu ülkelerdeki Müslüman halkların da özdeş haklardan yararlanması umudu ile, bizce de benimsenip güvence altına alınacaktır,

Madde 6. Ulusal ve ekonomik gelişmemize olanak bulunması ve, daha çağdaş biçimde, düzenli bir yönetimle işlerin yürütülmesini başarmak için, her devlet gibi, bizim de gelişmemiz koşullarının sağlanmasında, bütünüyle bağımsızlığa ve özgürlüğe kavuşmamız ana ilkesi varlık ve geleceğimizin temelidir. Bu nedenle siyasal, yargısal, parasal vb. alanlarda gelişmemizi önleyici sınırlamalara (Kapitülasyonlar) karşıyız. Saptanacak borçlarımızın ödenmesi koşulları da bu ilkelere aykırı olmayacaktır.

MÜTTEFİK VE ORTAK DEVLETLERLE TÜRKİYE ARASINDA 10 AĞUSTOS 1920'DE SEVRES'DE İMZALANAN BARIŞ ANDLAŞMASI

Bir yandan,

İşbu Andlaşmada Başlıca Müttefik Devletler olarak belirtilen,

BRİTANYA İMPARATORLUĞU, FRANSA, İTALYA ve JAPONYA; Yukarıda adı geçen Başlıca Devletlerle, Müttefik Devletleri oluşturan, ERMENİSTAN, BELÇİKA, YUNANİSTAN, HİCAZ, POLONYA, ROMANYA, SIRP-HIRVAT-SLOVEN DEVLETİ ve ÇEKO-SLOVAKYA;

Ve öte yandan,

TÜRKİYE;

Osmanlı İmparatorluğu Hükümeti'nin istemesi üzerine, bir Barış Andlaşması yapılabilmesi için, Başlıca Müttefik Devletlerce, 30 Ekim 1919'da, Türkiye'ye bir Bırakışma [Mütareke] sağlanmış olduğunu göz önünde tutarak,

Müttefik Devletlerin, aralarından kimilerinin, Türkiye'ye karşı doğrudan ya da dolaylı biçimde ard arda sürüklenmiş oldukları, ve kökeni eski Avusturya-Macaristan İmparatorluk ve Krallık Hükümeti'nin 28 Temmuz 1914'de Sırbistan'a karşı savaş ilânında ve, Türkiye'nin 29 Ekim 1914'te Müttefik Devletlere karşı açtığı ve, müttefiki, Almanya'nın yürüttüğü düşmanca eylemlerde bulunan savaşın, yerini, sağlam, adaletli ve sürekli bir barışa bırakmasını istediklerini göz önünde tutarak,

Bu amaçla, BAĞITLI YÜKSEK TARAFLAR, Tam yetkili Temsilcilerini aşağıda belirtildiği üzere atamışlardır:

MAJESTE BÜYÜK BRİTANYA VE İRLANDA BİRLEŞİK KRALLIĞI VE DENİZLER ÖTESİ BRİTANYA ÜLKELERİ KRALI, HİNDİSTAN İMPARATORU:

Sir George Dixon GRAHAME, K.C.V.O., Majestelerinin Tamyetkili Paris Ortaelçisi:

Ve:

KANADA DOMİNYON'U için:

Sayın Sir George Halsey PERLEY, K.C.M.G., Birleşik-Krallık'da Kanada Yüksek Komiseri;

AVUSTRALYA COMMONWEALTH'i için:

Çok Sayın Andrew FİSHER, Birleşik-Krallık'da Avustralya Yüksek Komiseri;

YENİ-ZELANDA DOMİNYONU için:

Sir George Dixon GRAHAME, K.C.V.O., Majestelerinin Tamyetkili Paris Ortaelçisi;

GÜNEY-AFRİKA BİRLİĞİ için:

B.Reginald Andrew BLANKENBERG, O.B.E, Birleşik-Krallık'da Güney-Afrika Birliği Yüksek Komiser Vekili;

HİNDİSTAN için:

Sir Arhur HİRTZEL, K.C.B., Hindistan İşleri Müsteşarı;

FRANSA CUMHURİYETİ BAŞKANI:

B. Alexandre MİLLERAND, Başbakan, Dışişleri Bakaru;

B. Frédéric FRANÇOİS-MARSAL, Maliye Bakanı:

B. Auguste Paul Louis İSAAC, Ticaret ve Endüstri Bakaru;

B. Jules CAMBON, Fransa Büyükelçisi;

B. Georges Maurice PALÉOLOGUE, Fransa Büyükelçisi, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri;

MAJESTE İTALYA KRALI:

Kont LELİO BONİN LONGARE, Krallık Senatörü, Majeste İtalya Kralıun Paris'te Olağanüstü ve Tamyetkili Büyükelçisi; General Giovanni MARİETTİ, Yüksek Savaş Konseyinde İtalyan Askerî Temsilcisi;

MAJESTE JAPONYA İMPARATORU:

Vikont CHİNDA, Majeste Japon İmparatorunun Londra'da Olağanüstü ve Tamyetkili Büyükelçisi;

B.K, MATSUİ, Majeste Japon İmparatorunun Paris'de Olağanüstü ve Tam Yetkili Büyükelçisi,

ERMENİSTAN:

B. Avetis AHARONİAN, Ermenistan Cumhuriyeti Temsilci Heyetinin Başkanı;

MAJESTE BELÇİKA'LILAR KRALI:

B.Jules VAN DEN HEUVEL, Olağanüstü Temsilci ve Tamyetkili Ortaelçi, Devlet Bakanı;

B. ROLİN JACQUEMYNS, Uluslararası Özel Hukuk Enstitüsü Üyesi, Belçika Temsilci Heyeti Genel Sekreteri;

MAJESTE ELENLER KRALI:

B.Eleftherios K.VENİSELOS, Başbakan;

B.Athos ROMANOS, Majeste Yunanlılar Kralıun Paris'de Olağanüstü Temsilcisi ve Tamyetkili ortaelçisi;

MAJESTE HİCAZ KRALI:

POLONYA CUMHURİYETİ BAŞKANI:

Kont Maurice ZAMOSKİ, Polonya Cumhuriyeti'nin Paris'de Olağanüstü Temsilcisi ve Tamyetkili ortaelçisi;

B. Erasme PİLTZ;

PORTEKİZ CUMHURİYETİ BAŞKANI:

Dr. Affonso Augusto da COSTA, eski Başbakan;

MAJESTE ROMANYA KRALI:

B. Necolae TİTULESCO, Maliye Bakanı;

Prens DİMİTRİE GHİKA, Majeste Romanya Kralının Paris'de Olağanüstü Temsilcisi ve Tamyetkili Ortaelçisi;

MAJESTE SIRPLAR, HIRVATLAR VE SLOVENLER KRALI:

B. Nicolas P.PACHİTCH, Eski Başbakan;

B. Ante RUMBİC, Dışişleri Bakanı;

ÇEKO-SLOVAKYA CUMHURİYETİ BAŞKANI:

B. Eduoard BENES, Dışişleri Bakanı;

B. Stephen OSUSKY, Çeko-Slovakya Cumhuriyeti'nin Londra'da Olağanüstü Temsilcisi ve Tam Yetkili Ortaelçisi,

TÜRKİYE:

General HÂDİ PAŞA, Senatör;

Rıza TEVFİK BEY, Senatör;

REŞAD HALİS BEY, Türkiye'nin Bern'de Olağanüstü Temsilcisi ve Tamyetkili Ortaelçisi.

BU TEMSİLCİLER, usulüne uygun ve geçerli kabul edilen yetki belgelerini veriştikten sonra, AŞAĞIDAKİ HÜKÜMLER ÜZERİNDE ANLAŞMAYA VARMIŞLARDIR:

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak, savaş durumu sona erecektir.

Bu andan başlayarak ve işbu Andlaşmanın hükümlerine bağlı olarak, Müttefik Devletlerle Türkiye arasında resmî ilişkiler olacaktır.

BÖLÜM I
MİLLETLER CEMİYETİ MİSAKI
BAĞITLI YÜKSEK TARAFLAR

Uluslar arasında işbirliğini geliştirmek ve uluslararası barışı ve güvenliği sağlamak için;

Savaşa başvurmamak konusunda birtakım yükümlülükler kabul etmek, gizlilikten uzak, adaletli ve onurlu uluslararası ilişkiler sürdürmek, Hükümetlerce, bundan böyle eylemsel davranış kuralı kabul edilen uluslararası hukuk kurallarına kesinlikle uymak,

Örgütlenmiş halkların karşılıklı ilişkilerinde adaleti korumak ve Andlaşmalardan, doğan bütün yükümlülüklere titizlikle saygı göstermek gerektiğini göz önünde tutarak,

Milletler Cemiyeti'ni kuran işbu Misak'ı kabul etmişlerdir.

Madde 1. İşbu Misak'a bağlı Ek'de adları yazılı İmzacı Devletlerle, yine Ek'de adları belirtilen Devletlerden, Misak'ın yürürlüğe girmesinden başlayarak iki ay içinde Sekreterliğe sunacakları ve Cemiyet'in öteki üyelerine yapacakları bir bildiri ile, hiçbir çekince öne sürmeksizin işbu Misak'a katılanlar, Milletler Cemiyeti'nin asıl üyeleridir.

Kendini özgürce yöneten ve Ek'de adı gösterilmemiş bulunan herhangi bir Devlet, Dominyon ya da Sömürge, uluslararası yükümlülüklerini içtenlikle yerine getirme niyeti konusunda etkin güvenceler vermesi, ve hava, kara ve deniz kuvvetleriyle silâhları konusunda Cemiyet'in koyduğu düzenlemeleri kabul etmesi koşuluyla, Üyeliğe kabulü Genel Kurulun üçte iki çoğunluğuyla kararlaştırılırsa, Cemiyet Üyesi olabilir.

Cemiyet'in her üyesi, iki yıl önceden haber vermek ve ayrıldığı anda, bu Misak'ın yüklediklerini de içermek üzere, uluslararası bütün yükümlülüklerini yerine getirmiş bulunmak koşuluyla, Cemiyet'ten çekilebilir.

Madde 2. Cemiyet, işbu Misak'da öngörülen eylemini, Bir Genel Kurul, bir Konsey ve bunlara yardım eden bir Sürekli sekreterlik aracılığıyla yerine getirir.

Madde 3. Genel Kurul, Cemiyet Üyelerinin Temsilcilerinden oluşur.

Genel Kurul, belirli zamanlarda ve, durum gerektirirse başka herhangi bir anda, Cemiyet'in Merkezinde ya da kararlaştırılacak bir başka yerde toplanır.

Genel Kurul, Cemiyet'in görev alanına giren ya da dünya barışını ilgilendiren her soruna bakmaya yetkilidir.

Cemiyet'in her Üyesi Genel Kurulda en çok üç Temsilci bulundurabilir; her Üyenin yalnız bir oyu vardır.

Madde 4. Konsey, Müttefik ve ortak Başlıca Devletlerin Temsilcileri ile, Cemiyet'in başka dört Üyesinden oluşur. Cemiyet'in bu dört Üyesini Genel Kurul

dilediği gibi ve dilediği zamanlarda seçer. Genel Kurulca bu dört üyenin ilk seçimine kadar, Belçika, Brezilya, İspanya ve Yunanistan Temsilcileri Konsey Üyesi olacaklardır.

Konsey, Genel Kurul çoğunluğunun uygun bulmasıyla, bundan böyle Konseyde sürekli olarak temsil edilmek üzere başka Üyeler de seçebilir. Konsey, gine Genel Kurul çoğunluğunun uygun bulmasıyla, Konseyde temsil edilmek üzere Genel Kurulca seçilecek Cemiyet Üyelerinin sayısını arttırabilir.

Konsey, koşullar gerekli kıldığı zamanlarda ve yılda en az bir kez, Cemiyet Merkezinde ya da kararlaştırılacak bir başka yerde toplanır.

Konsey, toplantılarında, Cemiyet'in görev alanına giren ya da dünya barışını ilgilendiren her sorunu ele almağa yetkilidir.

Konseyde temsil edilmeyen herhangi bir Cemiyet Üyesi, kendisini özellikle ilgilendiren bir sorun Konseyde görüşüldüğü zaman, Konseye bir Temsilci göndererek, Konsey üyesi sıfatıyla katılmağa çağrılır.

Konseyde temsil edilen her Cemiyet Üyesinin yalnız bir oyu ve bir Temsilcisi vardır.

Madde 5. İşbu Misak'da ya da İşbu Andlaşma hükümlerinde açıkça başka türlü öngörülen durumlar dışında, Genel Kurulun ya da Konseyin kararları, toplantıda temsil edilen Cemiyet Üyelerinin oybirliğiyle alınır.

Belirli sorunlara ilişkin olarak soruşturma yapmakla görevlendirilmiş komisyonların atanmasını da kapsamak üzere, Genel Kurul ya da Konsey toplantılarında ortaya çıkan bütün usul sorunları, Genel Kurulca ya da Konseyce düzenlenir ve toplantıda temsil edilen Cemiyet üyelerinin çoğunluğuyla karara bağlanır.

Genel Kurulun ilk toplantısı ile Konseyin ilk toplantısı, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın çağrısı üzerine yapılacaktır.

Madde 6. Sürekli Sekreterlik, Cemiyet'in Merkezinde kurulmuştur. Sürekli Sekreterlik, bir Genel Sekreter ile gerekli görülecek sekreterlerden ve personelden oluşur.

İlk Genel Sekreter Ek'de gösterilmiştir. Bundan sonrası için, Genel Sekreter, Genel Kurulun çoğunluk kararıyla uygun bulması üzerine, Konseyce atanacaktır.

Sekreterler ve Sekreterlik Personeli, Konseyin uygun bulması üzerine, Genel Sekreterce atanırlar.

Cemiyet'in Genel Sekreteri, bu sıfatıyla, Genel Kurulun ve Konseyin de Genel Sekreterliğini yapacaktır.

Sekreterliğin giderleri, Evrensel Posta Birliği'nin Uluslararası Bürosu için saptanmış oranlar içinde, Cemiyet Üyelerince paylaşılacaktır.

Madde 7. Cemiyet'in Merkezi, Cenevre'de kurulmuştur.

Konsey, bu merkezi bir başka yerde kurmağa her an karar verebilir.

Cemiyet'in bütün hizmetlerinde ya da, sekreterliği de kapsamak üzere, bunlara bağlı bütün dairelerde, kadınlarla erkekler eşit olarak görev alabileceklerdir.

Cemiyet Üyelerinin Temsilcileri ve Cemiyet görevlileri, görevlerini yaptıkları sırada, diplomasi ayrıcalıklarından ve bağışıklıklarından yararlanırlar.

Cemiyet'in, cemiyet bürolarının yerleşmiş bulunduğu, ya da Cemiyet'in toplantılarının yapıldığı yapıların ve alanların dokunulmazlığı vardır.

Madde 8. Cemiyet Üyeleri, barışın süre götürülmesi için, ulusal silâhların, ulusal güvenlikle ortak bir eylemin gerekli kıldığı uluslararası yükümlüklerin yerine getirilmesiyle bağdaşabilecek en düşük bir düzeye indirilmesi zorunluluğunu kabul ederler.

Konsey, her Devletin coğrafya durumunu ve içinde bulunduğu özel koşulları göz önünde tutarak, çeşitli Hükümetlerin incelemesine ve kararına sunulmak üzere, bu indirimin plânlarını hazırlar.

Bu plânlar, en az her on yılda bir, yeniden incelenecek ve, gerekirse, değiştirilecektir.

Çeşitli Hükümetlerin bu plânları kabulünden sonra, böylece saptanan silâhların sınırı, Konseyin rızası olmadıkça aşılamayacaktır.

Cemiyet Üyeleri, silâhların ve savaş gereçlerinin özel girişimce yapımının büyük sakıncalara yol açtığı görüşüyle, Konseyi, Cemiyet Üyelerinin güvenliklerine yetecek silâhlarla savaş gereçlerini kendileri yapamayan Cemiyet üyelerinin gereksinmelerini de göz önünde tutarak, bunun kötü sonuçlarını önleyecek önlemleri salık vermekle görevlendirirler.

Cemiyet Üyeleri, silâhlarının erişmiş olduğu düzeye, kara, deniz ve hava kuvvetlerinin programlarına ve savaşta kullanılmağa elverişli olan endüstrilerinin durumuna ilişkin bütün bilgileri en açık yüreklilikle ve eksiksiz olarak birbirlerine vermeği yükümlenirler.

Madde 9. Misâk-ın 1. ve 8. Maddeleri hükümlerinin yürütülmesi ve genel olarak, kara, deniz ve hava kuvvetlerine ilişkin sorunlar üzerinde konseye görüşünü bildirmek üzere sürekli bir komisyon kuracaklardır.

Madde 10. Cemiyet üyeleri, bütün cemiyet üyelerinin ülke bütünlüklerine ve şimdiki siyasal bağımsızlıklarına saygı göstermeği ve bunları dışarıdan gelecek herhangi bir saldırıya karşı korumayı yükümlenirler. Saldırı, saldırı tehdidi ya da tehlikesi durumunda, Konsey, bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlayacak yolları belirtir.

Madde 11. Cemiyet Üyelerinden birine doğrudan doğruya dokunsun ya da dokunmasın, her savaşın ya da savaş tehdidinin bütün Cemiyet'i ilgilendirdiği ve Cemiyet'in ulusların başarısını etkin bir biçimde korumaya özgü önlemleri almakla yükümlü olduğu kesin olarak açıklanır. Böyle bir durumda, Cemiyet'in

herhangi bir Üyesinin istemesi üzerine, Genel Sekreter, Konseyi hemen toplantıya çağırır.

Bundan başka, Cemiyet'in herhangi bir Üyesinin, uluslararası ilişkileri etkileyecek nitelikte olan ve sonuç olarak uluslar arasındaki barışı ve barışın dayandığı iyi geçinmeyi bozacak bir durum üzerine Genel Kurulun ya da Konseyin dikkatini dostça çekmek hakkı olduğu da açıklanır.

Madde 12. Cemiyet'in bütün Üyeleri, aralarında ilişkilerin kesilmesine varabilecek nitelikte bir anlaşmazlık çıkarsa, bu anlaşmazlığı ya hakemliğe ya da Konseyin incelenmesine sunmağı kabul etmektedirler. Cemiyet üyeleri, hakemlerin kararından ya da Konsey'in raporundan sonra üç aylık bir süre geçinceye kadar, hiçbir durumda savaşa başvurmamağı da kabul ederler.

Bu Maddede öngörülen bütün durumlarda, hakemlerin kararının akla yatkın bir süre içinde verilmesi ve Konsey raporunun anlaşmazlık Konseye sunulduğu günden başlayarak, altı ay içinde hazırlanmış bulunması gerekir.

Madde 13. Cemiyet Üyeleri, aralarında, hakemlikle çözüme elverişli saydıkları bir anlaşmazlık çıkarsa, ve bu anlaşmazlık diplomasi yoluyla istekleri karşılar bir biçimde çözülemezse, bu sorunun tümüyle hakemliğe sunulacağını kabul ederler.

Genel olarak hakemlikle çözüme elverişli anlaşmazlıklar arasında, bir andlaşmanın yorumlanmasına, herhangi bir uluslararası hukuk sorununa, doğruluğu saptanırsa uluslararası bir yükümlülüğe aykırılık oluşturabilecek bir olgunun gerçekliğine ya da böyle bir aykırılığın getirdiği ödencenin [tazminatın] niteliğine ya da kapsamına ilişkin anlaşmazlıklar gösterilebilir.

Anlaşmazlığın sunulduğu Hakemlik Mahkemesi, tarafların gösterdikleri ya da daha önce yapılmış Sözleşmelerde öngörülen Mahkemedir.

Cemiyet Üyeleri, verilen kararları iyi niyetle yerine getirmeği, bu kararlara uyacak hiçbir Cemiyet Üyesine karşı savaşa başvurmamağı yükümlenirler. Kararın yerine getirilmemesi durumunda, Konsey, bunu sağlayacak önlemleri önerir.

Madde 14. Konsey, bir Uluslararası Sürekli Adalet Divanı tasarısı hazırlamakla ve bu tasarıyı Cemiyet Üyelerine sunmakla görevlendirilmiştir. Bu Divan, Tarafların kendisine sunacakları uluslararası nitelikte her türlü anlaşmazlıklara bakacaktır. Divan, Konseyin ya da Genel Kurulun kendisine göndereceği her türlü anlaşmazlık ya da sorun üzerinde danışma görüşleri [istişarî mütalaalar] de verecektir.

Madde 15. Cemiyet Üyeleri, aralarında ilişkilerin kesilmesini doğurabilecek nitelikte bir anlaşmazlık çıkarsa, ve bu anlaşmazlık 13. Maddede öngörülen hakemliğe sunulmazsa, anlaşmazlığı Konseye götürmeyi kabul ederler. Bu bakımdan, Üyelerden birinin, tam bir soruşturma ve inceleme için her türlü önlemleri alacak olan Genel Sekretere bu anlaşmazlığı bildirmesi yeterlidir.

Taraflar, davalarının açıklanmasını, kanıtlayıcı bütün olgular ve belgelerle birlikte, en kısa süre içinde Genel Sekretere vermelidirler. Konsey, bunların hemen yayınlanmasını buyurabilir.

Konsey, anlaşmazlığın çözülmesini sağlamağa çalışır; Konsey bunu başarırsa, yararlı saydığı ölçüde, olguları, bunların açıklanışlarını ve önerdiği çözümü gösteren bir açıklama yayınlar.

Anlaşmazlık çözülememişse, Konsey, anlaşmazlıkla ilgili olguları, hakgözetirliğe ve bu anlaşmazlığa en uygun sayarak salık verdiği çözümleri bildirmek üzere, oybirliğiyle ya da çoğunlukla kabul edilen, bir rapor kaleme alır ve bu raporu yayınlar.

Konseyde temsil edilen Cemiyet Üyelerinden herbiri de, anlaşmazlığın olgularına ve kendisinin varmış olduğu sonuçlara ilişkin bir açıklama yayınlayabilir.

Konseyin raporu, anlaşmazlığa Taraf bulunan Devletlerin Temsilcilerinin oyları hesaba katılmaksızın, oybirliği ile kabul edilmişse, Cemiyet Üyeleri, hukuku ve adaleti korumak için gerekli görecekleri biçimde davranmak hakkını ellerinde tutarlar.

Taraflardan biri, anlaşmazlığın uluslararası hukukun yalnız bu Tarafın ulusal yetkisine bıraktığı bir soruna ilişkin olduğunu öne sürerse ve Konsey de bunu kabul ederse, Konsey bunu raporunda belirtecek, ancak hiçbir çözüm salık vermeyecektir.

İşbu Maddede öngörülen bütün durumlarda, Konsey anlaşmazlığı Genel Kurula götürebilir. Taraflardan birinin istemesi üzerine de, Genel Kurul –bu istem, anlaşmazlığın Konseye sunulmasından başlayarak on dört gün içinde yapılmış olmak koşuluyla- anlaşmazlığa bakacaktır.

Genel Kurula sunulan her sorunda, Konseyin eylemine ve yetkilerine ilişkin işbu Maddenin ve 12. Maddenin hükümleri, Genel Kurulun eylemine ve yetkilerine de uygulanır. Genel Kurulda her soruna ilişkin olarak, tarafların Temsilcileri dışında, Konsey'de temsil edilen bütün Cemiyet Üyelerinin ve Cemiyet'in öteki Üyelerinden bir çoğunluğun uygun bulmasıyla hazırlanmış olan bir rapor, Konseyde Tarafların Temsilcileri dışında, üyelerin oybirliğiyle hazırlanmış olan bir raporla eşdeğerde olacaktır.

Madde 16. Cemiyet üyelerinden biri, 12., 13. ya da 15. Maddelerdeki yükümlülüklerine aykırı olarak savaşa başvururşa, Cemiyet'in bütün öteki Üyelerine karşı, bu davranışıyla [ipso facto] bir savaş eyleminde bulunmuş sayılır. Bu Üyeler onunla, ticaret ya da maliye ilişkilerini hemen kesmeği, kendi uyruklarıyla Misak'a aykırı davranan Devletin uyrukları arasında her türlü ilişkileri yasaklamağı ve Misak'a aykırı davranan bu Devletin uyrukları ile Cemiyet Üyesi olsun ya da olmasın, başka herhangi bir Devletin uyrukları arasında ticaret, maliye ilişkileriyle kişisel ilişkileri kesmeği yükümlenirler.

Bu durumda, Konsey, ilgili çeşitli Hükümetlere, Cemiyet yükümlülüklerine saygı göstermeği sağlayacak silâhlı kuvvetlere Cemiyet Üyelerinden her birini katacağı kara, deniz ve hava birlikleri konusunda öğütlemelerde [tavsiyelerde] bulunmakla görevlidir.

Cemiyet Üyeleri, bundan başka, işbu Madde gereğince alınacak ekonomik ve malî önlemlerin uygulanmasında, bunlardan doğabilecek zararları ve sakıncaları enaz [minimum] düzeye indirmek için, birbirlerine karşılıklı yardımda bulunmağı kabul etmektedirler. Bunun gibi, Üye Devletler, Misak-a aykırı davranan Devletçe içlerinden birine yöneltilen herhangi bir özel önleme karşı direnmek için de, birbirlerine karşılıklı yardımda bulunacaklardır. Üye Devletler, Cemiyet'in yükümlülüklerine saygı gösterilmesini sağlamak için ortak eyleme katılan her Cemiyet Üyesinin kuvvetlerinin kendi ülkesinden geçmesini kolaylaştırmak üzere gerekli önlemleri alacaklardır.

Misak'dan doğan yükümlülüklerden herhangi birine aykırı davranmaktan suçlu olan her Üye, Cemiyet'ten çıkartılabilir. Bu çıkartmaya, Konseyde temsil edilen bütün öteki Üyelerin oybirliğiyle karar verilir.

Madde 17. Yalnız biri Cemiyet Üyesi olan ya da hiçbiri Cemiyet Üyesi olmayan iki Devlet arasında bir anlaşmazlık çıkması durumunda, Cemiyet Üyesi olmayan Devlet ya da Devletler, anlaşmazlığı çözmek için, Konsey'in uygun göreceği koşullar altında, Cemiyet Üyeleri için uyulması zorunlu olan yükümlülüklere bağlı olmaya çağrılırlar. Bu çağrı kabul edilirse, 12. Maddeden 16. Maddeye kadar olan Maddeler, Konseyin gerekli göreceği değişikliklerle, uygulanır.

Bu çağrıda bulunur bulunmaz, Konsey, hemen anlaşmazlığın çeşitli yönleri üzerinde bir soruşturma açar ve bu özel duruma, kendisine en uygun ve en etkin görünen önlemi önerir.

Çağırılan Devlet, anlaşmazlığın çözümü için Cemiyet Üyelerine düşen yükümlülükleri kabul etmeyerek, Cemiyet'e Üye Devletlerden birine karşı savaşa başvurursa, bu devlete, 16. Madde hükümleri uygulanır.

Çağrılan iki Tarafta, anlaşmazlığın çözümü için Cemiyet Üyelerine düşen yükümlülükleri kabul etmezlerse, Konsey, çatışmaları önleyecek ve anlaşmazlığın çözüme bağlanmasını sağlayacak her türlü önlemleri alabilir ve her türlü önerilerde bulunabilir.

Madde 18. Cemiyet Üyelerinden birinin ileride yapacağı her andlaşma ya da uluslararası bağıtlanma, Sekreterlikçe kütüğe yazılacak [tescil edilecek] ve olabilen en kısa süre içinde yayınlanacaktır. Bu anlaşmalardan ya da uluslararası bağıtlanmalardan hiçbiri, kütüğe yazılmadan önce bağlayıcı güçte olmayacaktır.

Madde 19. Genel Kurul, zaman zaman, Cemiyet Üyelerini, uygulanmaz duruma gelmiş andlaşmaların ve süregitmesi dünya barışını tehlikeye sokabilecek uluslararası durumların yeniden gözden geçirilmesine çağırabilir.

Madde 20. Cemiyet Üyeleri, işbu Misak'ın, Misak hükümleriyle bağdaşmayan, aralarındaki bütün yükümlülükleri ya da andlaşmaları sona erdirdiğini, her biri kendi bakımından kabul ederler ve gelecekte bu çeşit hiçbir bağıtlanmaya girmemeyi resmen yükümlenirler.

Üye Devletlerden biri, Cemiyet'e Üye oluşundan önce, Misak hükümleriyle bağdaşmaz yükümlülükler altına girmişse, bu yükümlülüklerden kurtulmak için hemen gerekli önlemleri almak zorundadır.

Madde 21. Barışın süregitmesini sağlayan hakemlik andlaşmaları gibi uluslararası üstlenmeler ve Monroe doktrini gibi bölgesel anlaşmalar, işbu Misak'ın hiçbir hükmüyle bağdaşmaz sayılmayacaktır.

Madde 22. Savaştan sonra, daha önce kendilerini yöneten Devletlerin egemenliğine bağlı olmaktan çıkmış ve çağdaş dünyanın özellikle güç koşulları altında kendi kendilerini yönetme yeteneğinden henüz yoksun halkların oturduğu sömürgelere ve ülkelere şu ilkeler uygulanır: Bu halkların gönençleri ve gelişmeleri kutsal bir uygarlık görevidir ve bu görevin yerine getirilmesi için işbu Misak'a güvenceler konulması gerekir.

Bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesi için en iyi yöntem, bu halkların korumanlığını [vesayetini], kaynakları, görgüleri ya da coğrafya durumları bakımından, bu sorumluluğu yüklenmeğe en elverişli bulunan ve bunu kabule razı olan uluslara emanet etmektir. Bunlar, bu *mandat*'yı, *mandataire* sıfatıyla ve Cemiyet adına yapacaklardır.

Mandataire'ligin niteliği, halkın gelişme derecesine, ülkenin coğrafya durumuna, ekonomik koşullarına ve buna benzer bütün öteki durumlara göre değişik olmasını gerektirmektedir.

Eskiden Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bulunan kimi topluluklar, kendi kendilerini yönetmeye yetenekli olacakları zamana kadar, yönetimlerine bir *mandataire*'in öğütleri ve yardımı kılavuz olmak koşuluyla, bağımsız uluslar olarak varlıkları geçici nitelikte tanınabilecek bir gelişme düzeyine erişmişlerdir. *Mandataire*'nin seçilmesinde, her şeyden önce, bu toplulukların dilekleri göz önünde tutulmalıdır.

Öteki halkların, özellikle Orta Afrika halklarının, içinde bulundukları gelişme derecesi, *mandataire*'in, buralarda ülkenin yönetimini, köle ticareti, silâh ve alkol alım satımı gibi kötüye kullanmaları yasaklamayı ; kamu düzeniyle ahlâk kurallarının süre götürülmesinin gerektirdiklerinden başka kısıtlamalara bağlı olmaksızın, inanç ve din özgürlüğünü sağlamayı; berkitilmiş yerler [tahkimat] ya da kara ve deniz üsleri kurmağı ve yerli halka ülkenin kolluk [zabıta] düzenini ve savunmasını sağlamak amacı dışında, askerlik eğitimini yasaklamağı güvence altına alacak ve, aynı zamanda, Cemiyet'in öteki Üyelerine de alış-veriş ve ticaret konularında eşit olanaklar sağlayacak koşullar içinde, üstüne almasını gerektirmektedir.

Son olarak, Afrika'nın Güney Batısı ve kimi Güney Pasifik Adaları gibi ülkeler vardır ki, bunlar, nüfus yoğunluğunun azlığı, yüzölçümünün küçüklüğü, uygarlık merkezlerinden uzaklığı, *mandataire*'in ülkesine bitişikliği ya da birtakım başka durumlar yüzünden, yerli halkın yararına, yukarıda sözü edilen güvenceler saklı kalmak koşuluyla, en iyi biçimde ancak *mandataire*'in yasaları ile ve sanki kendi ülkesinin bir parçasıymış gibi yönetilebilirler.

Her bir durumda, *mandataire*, yönetimini üzerine aldığı ülkeye ilişkin olarak, Konseye yıllık bir rapor gönderecektir.

Mandataire'in kullanacağı yetkenin [otoritenin], denetimin ya da yönetimin derecesi, Cemiyet Üyeleri arasında önceden yapılmış bir sözleşmeye konu olmamışsa, bunlar, her bir durumda, Konseyce kesin olarak saptanacaktır.

Mandataire'lerin yıllık raporlarını almak, incelemek ve *mandat*'ların yürütülmesine ilişkin bütün sorunlar üzerinde Konseye görüş bildirmekle görevli, bir sürekli Komisyon kurulacaktır.

Madde 23. Milletler Cemiyeti Üyeleri, şimdi varolan ya da sonradan yapılabilecek uluslararası sözleşmelerin hükümlerine uygun olmak ve bunlar saklı tutulmak koşuluyla:

a) Kendi ülkelerinde olduğu gibi, ticaret ve endüstri ilişkilerinin kapsamına giren bütün öteki ülkelerde, erkeklere, kadınlara ve çocuklara hak gözetir ve insancıl çalışma koşulları sağlamağa ve koşulları sürdürmeğe ve, bu amaca erişmek üzere, gerekli uluslararası örgütleri kurmağa ve yaşatmağa çaba göstereceklerdir;

b) Yönetimleri altındaki ülkelerde yerli halka hakgözetir davranmayı yükümlenirler;

c) Kadın ve çocuk ticaretine, afyon ve buna benzer zararlı maddelerin alımsatımına ilişkin anlaşmaların genel denetimi ile Cemiyet'i görevlendirirler;

d) Silâh ve cephane ticaretinin denetiminin kamu yararı için zorunlu bulunduğu ülkelerde, bu ticaretin genel denetimi ile Cemiyet'i görevlendirirler;

e) Ulaşım ve transit özgürlüğün güvence altına alınması ve sürdürülmesi ve, Cemiyet'in bütün Üyelerine ticaret konusunda hak gözetir bir işlem yapılmasını sağlamak için gerekli önlemleri alacaklardır. Bu konuyla ilgili olarak, 1914-1918 savaşı sırasında yakılıp yıkılmış olan bölgelerin özel gereksinmeleri göz önünde tutulacaktır;

f) Hastalıkları önlemek ve bunlarla savaşmak için uluslararası önlemler almaya çalışacaklardır.

Madde 24. Çok taraflı andlaşmalarla daha önce kurulmuş bütün uluslararası bürolar, Tarafların kabul etmeleri koşuluyla, Cemiyet'in yetkisi altına konulacaktır. İleride kurulacak bütün başka uluslararası bürolar ve uluslararası nitelikte sorunların çözülmesiyle ilgili Komisyonlar Cemiyet'in yetkisi altına konulacaktır.

Genel sözleşmelerle düzenlenen, ancak uluslararası büroların ya da komisyonların denetimine girmeyen uluslararası nitelikteki bütün sorunlar için, Cemiyet Sekreterliği, taraflar isterlerse ve Konsey kabul ederse, yararlı tüm bilgileri toplamak, dağıtmak ve gereken ya da istenen yardımlarda bulunmak zorundadır.

Konsey, Cemiyet'in yetkisi altında bulunan herhangi bir büronun ya da komisyonun giderlerini sekreterlik giderleri içine sokabilir.

Madde 25. Cemiyet Üyeleri, sağlığın geliştirilmesi, hastalıklara karşı önleyici önlemler alınması ve bütün dünyada çekilen acıların azaltılması amaçlarını güden, gereği gibi yetkili kılınmış ulusal Kızıl-Haç gönüllü örgütlerinin kurulmasını ve bunların aralarında işbirliği yapmalarını desteklemeği ve kolaylaştırmağı yükümlenirler.

Madde 26. İşbu Misak'da yapılacak değişiklikler, Temsilcileri Konseyi oluşturan Cemiyet Üyelerince ve, Temsilcileri Genel Kurulu oluşturan Üyelerin çoğunluğunca onaylanır onaylanmaz yürürlüğe girecektir.

Cemiyet'in her Üyesi, Misak'da yapılan değişiklikleri kabul etmemekte özgürdür; bu durumda, Cemiyet'in Üyesi olmaktan çıkmış olur.

EK

I.MİLLETLER CEMİYETİ'NİN ASIL ÜYELERİ

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
BELÇİKA
BOLİVYA
BREZİLYA
BRİTANYA İMPARATORLUĞU
KANADA
AVUSTRALYA
GÜNEY AFRİKA
YENİ-ZELANDA
HİNDİSTAN
ÇİN
KÜBA
EKUVADOR
FRANSA
YUNANİSTAN
GUATEMALA
HAİTİ
HİCAZ
HONDURAS
İTALYA
JAPONYA
LİBERYA
NİKARAGUA
PANAMA
PERU
POLONYA
PORTEKİZ
ROMANYA
SIRP-HIRVAT-SLOVEN DEVLETİ
SİAM
ÇEKO-SLOVAKYA
URUGUAY

MİSAK'A KATILMAĞA ÇAĞIRILAN DEVLETLER

ARJANTİN
ŞİLİ
KOLOMBİYA
DANİMARKA
İSPANYA
NORVEÇ
PARAGUAY
HOLLANDA
İRAN
SALVADOR
İSVEÇ
İSVİÇRE
VENEZUELA

II. MİLLETLER CEMİYETİ'NİN İLK GENEL SEKRETERİ

Sayın Sir James Eric DRUMMOND, K.C.M.G., C.B.

Birinci Bölümün (Milletler Cemiyeti Misakı) 4.Maddesinde belirtilen Başlıca Müttefik ve Ortak Devletler, Almanya ile yapılan 28 Haziran 1919 tarihli Barış Andlaşmasında belirtilen Başlıca Müttefik ve Ortak Devletlerdir.

BÖLÜM II
TÜRKİYE'NİN SINIRLARI

Madde 27. I. Avrupa'da, Türkiye'nin sınırları aşağıdaki gibi saptanacaktır (ekli I sayılı haritaya bakılması):

1. Karadeniz:

Karadeniz Boğazı'nın girişinden aşağıda belirtilen noktaya kadar.

2. Yunanistan ile:

Podima'nın aşağı yukarı 7 kilometre kuzey-batısında bulunan Büyük Dere'nin ağzında Karadeniz üzerinde seçilecek bir noktadan başlayarak, güney-batıya doğru ve Istranca Dere Havzası sınırlarının en kuzey-batı noktasına kadar (Istranca'nın aşağı yukarı 8 kilometre kuzey-batısında, bulunan nokta)

Kaplıca Dağ ile Üçpınar Tepesi noktalarından geçmek üzere, toprak (arazi) üzerinde saptanacak bir çizgi;

oradan, güney-güneydoğu doğrultusunda ve Sinekli Demiryolu istasyonunun aşağı yukarı 1 km. batısında, Çorlu-Çatalca Demiryolu üzerinde seçilecek bir noktaya kadar:

Istranca Dere havzasının batı sınırını olabildiğince izleyen bir çizgi;

oradan, güneydoğuya doğru ve kuzeydoğuda, Büyük Çekmece Gölü'ne akan ırmaklar havzalarıyla, güney-batıda doğrudan doğruya Marmara Denizi'ne dökülen ırmakların havzası arasındaki su bölümü çizgisi üzerinde Fener ve Kurfalı arasında seçilecek bir noktaya kadar:

Sinekli'nin güneyinden geçmek üzere toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

oradan, güney-doğuya doğru ve Kalikratia'nın aşağı yukarı 1 kilometre güney batısında Marmara Denizi üzerinde seçilecek bir noktaya kadar:

Yukarıda tanımlanan su bölümü çizgisini olabildiğince izleyen bir çizgi.

3. Marmara Denizi:

Yukarıda tanımlanan noktadan Karadeniz Boğazı'nın girişine kadar.

II. Asya'da, Türkiye'nin sınırları aşağıdaki gibi saptanacaktır (ekli 2 sayılı haritaya bakılması):

1. Batıda ve Güneyde:

Marmara Denizi üzerinde, Karadeniz Boğazı'nın girişinden başlayarak Doğu Akdeniz'de İskenderun Körfezi dolaylarında Karataş-Burnu yakınında aşağıdaki gibi tanımlanan bir noktaya kadar:

Marmara Denizi, Çanakkale Boğazı ve Doğu Akdeniz; III.Bölümün (Siyasal Hükümler) IV.Kesimi ile 84. ve 122. Maddeleri hükümleri saklı kalmak üzere, Marmara Denizi adaları ve Osmanlı kalan kıyılardan 3 mil kadar uzaklık içeride bulunan adalar.

2. Suriye ile;

Kuzey-doğuya doğru, Hasan Dede geçidinin doğu kıyısı üzerinde ve Karataş Burnu'ndan aşağı yukarı 3 kilometre kuzey-batıda seçilecek bir noktanın Ceyhan ırmağı üzerinde Babeli'nin aşağı yukarı 1 kilometre kuzeyinde seçilecek bir noktaya kadar:

Karataş'ın kuzeyinden geçmek üzere, toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

oradan, kesik Kale'ye kadar:

Ceyhan ırmağının kaynağına doğru akım yolu;

oradan, kuzey doğuya doğru ve Ceyhan Irmağı üzerinde Karapazar'ın aşağı yukarı 15 kilometre doğu-güney-doğusunda seçilecek bir noktaya kadar:

Karatepe'nin kuzeyinden geçmek üzere, toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

oradan ve Düldül Dağı'nın batısında bulanan, Ceyhan ırmağının dirseğine kadar:

Ceyhan ırmağının kaynağına doğru akım yolu;

oradan, güneydoğu genel doğrultusunda ve Gâvur Göl'ün aşağı yukarı 15 kilometre güney-güney-batısında, Emir Musa Dağı üzerinde seçilecek bir noktaya kadar:

Demiryolundan aşağı yukarı 18 kilometre uzaklıktan geçmek ve Düldül Dağı'nı Suriye'de bırakmak üzere izlenecek bir çizgi;

oradan, doğuya doğru ve Urfa'nın aşağı yukarı 5 kilometre kuzeyine kadar:

Bahçe, Ayıntap, Birecik ve Urfa kentlerini birbirine bağlayan yolların kuzeyinden geçmek ve bu kentlerden son üçünü Suriye'de bırakmak üzere, batıdan doğuya genel bir doğrultuda ve oldukça düz biçimde toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

oradan doğuya doğru ve (Cezire-i İbn-i Ömer'in 27 kilometre) batısında Azeh'in aşağı yukarı 6 kilometre kuzeyinde Dicle'nin oluşturduğu dirseğin en güney-batı noktasına kadar:

batıdan doğuya genel doğrultuda ve Mardin kentini Suriye'de bırakmak üzere oldukça düz biçimde toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

oradan, ve Habur Su ile Dicle'nin kesiştikleri yerle, bu yerin aşağı yukarı 10 kilometre kuzeyinde Dicle dirseği arasında ve Dicle üzerinde seçilecek bir noktaya kadar:

Cezire-i İbn-i Ömer kentinin bulunduğu adayı Suriye'de bırakmak üzere Dicle'nin ağzına doğru akım yolu.

3. Irak ile:

Oradan, batıdan doğuya doğru genel bir doğrultuda Musul İlinin [Vilayetinin] doğu sınırı üzerinde seçilecek bir noktaya kadar:

toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

oradan, bu çizginin doğuya doğru Türkiye ile İran arasındaki sınıra rastladığı noktaya kadar:

İmadiye'nin güneyinden geçecek biçimde değiştirilmiş, Musul İlinin [Vilayetinin] kuzey sınırı.

4. Doğuda ve Kuzey-Doğuda:

Yukarıda tanımlanan noktadan ve Karadeniz'e kadar, 89. Madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, Türkiye ile İran arasındaki şimdiki sınırla, Türkiye ile Rusya arasındaki eski sınırlar.

5. Karadeniz

Madde 28. İşbu Andlaşmada tanımlanan sınırlar, işbu Andlaşmaya ekli 1/1.000.000 ölçekli haritalara çizilmiştir. Metinle harita arasında uyuşmazlık durumunda, metin geçerli olacaktır.

Madde 29. Kuruluş biçimi işbu Andlaşma ile saptanan ya da tamamlayıcı andlaşmalar ve sözleşmelerle saptanacak olan Sınırlandırma Komisyonları, bu sınırları toprak [arazi] üzerinde çizeceklerdir.

Bu Komisyonlar, yalnız "toprak [arazi] üzerinde saptanacak çizgi" diye tanımlanan kesimleri değil, gerekli görürlerse, yönetimsel sınırlarla ya da başka biçimde tanımlanan kesimlere de, ayrıntılar bakımından, düzeltmeler yapmakta tam yetkili olacaklardır. Komisyonlar, bütün durumlarda, Andlaşmalarda verilen tanımlamaları, yönetimsel sınırlarla yerel ekonomik çıkarları olabildiğince göz önünde tutarak, en yakından izlemeğe çalışacaklardır.

Komisyonların kararları oyçokluğuyla alınacak ve ilgili taraflar için uyulması zorunlu olacaktır.

Sınırlandırma Komisyonlarının giderleri ilgili Taraflarca eşit paylar olarak karşılanacaktır.

Madde 30. Bir akım yolu ile tanımlanan sınırlar bakımından, işbu Andlaşmadaki tanımlamalarda kullanılan "akım yolu" ya da "gidiş-geliş yolu" terimleri şu anlama gelmektedir: Bir yandan, gemilerin gidiş-gelişine (ulaşıma)

elverişli olmayan nehirlerde, akar suyun ya da bunun ana kolunun ortay çizgisi, ve öte yandan, gemilerin gidiş-gelişine (ulaşıma) elverişli nehirlerde, ana gidiş-geliş yolunun ortay çizgisi. Bununla birlikte akım ya da gidiş-geliş yolunda değişiklikler olması durumunda, sınır çizgisinin, bu biçimde tanımlanmış olan akım yoluyla gidiş-geliş yolunu mu izleyeceğini, yoksa bu yolun, işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş anındaki durumunda olduğu gibi kesin olarak saptanmış mı kalacağını kararlaştırmaya, işbu Andlaşmada öngörülen Sınırlandırma Komisyonları yetkili olacaklardır.

İşbu Andlaşmada aykırı bir hüküm bulunmadıkça, deniz sınırları, kıyıya üç milden daha yakın bulunan adaları ve adacıkları da içine alacaktır.

Madde 31. İlgili çeşitli Devletler, Sınırlandırma Komisyonuna, çalışmaları için gerekli bütün belgeleri, özellikle şimdiki ya da eski sınırların saptanmasına ilişkin tutanakların doğruluğu onaylanmış örneklerini, elde bulunan büyük ölçekli bütün haritaları, geodezik verileri, yapılmış ancak yayınlanmamış yer ölçmesi [mesaha] haritalarını, sınırdaki akar suların yatak değiştirmelerine ilişkin bilgileri vermeği yükümlenirler. Osmanlı makamlarının elinde bulunan haritalar, geodezik veriler, yayınlanmamış olsa bile yer ölçmesi haritaları, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından sonra otuz gün içinde, İstanbul'da, Başlıca Müttefik Devletlerin göstereceği ilgili Komisyonların temsilcisine teslim edilecektir.

İlgili Devletler, bundan başka, bütün belgeleri, özellikle plânları, kadastrolarla tapu kütüklerini ve, Komisyonlar isterse, mülkiyet durumuna ve ekonomik akımlara ilişkin bilgilerle gerekli her çeşit bilgileri Komisyonlara iletmeleri için yerel makamlara yönergeler [tâlimat] vermeyi de yükümlenirler.

Madde 32. İlgili çeşitli Devletler, Sınırlandırma Komisyonlarına, görevlerini yerine getirmeleri için gerekli olan ulaşım, işgücü ve araç ve gereçlere (direkler ve sınır taşları) ilişkin her türlü yardımı gerek doğrudan gerekse yerel makamların aracılığıyla yapmağı yükümlenirler.

Özellikle, Osmanlı Hükümeti, Sınırlandırma Komisyonlarının görevlerinin yerine getirilmesinde, Başlıca Müttefik Devletlere, gerekli görecekleri teknik personel yardımında bulunmayı yükümlenir.

Madde 33. İlgili çeşitli Devletler, Komisyonlarca konulmuş nirengi noktalarını, sınır işaretlerini [taşlarını] ya da direklerini korumayı yükümlenirler.

Madde 34. Sınır işaretleri [taşları], birbirinden gözle görülecek uzaklıklara konulacaktır; bunlara sayı verilecek ve yerleriyle sayıları bir haritaya işlenecektir.

Madde 35. Sınırlandırmaya ilişkin kesin tutanaklar, bunlara ekli haritalar ve belgeler, her biri de asıl nüsha sayılmak üzere, üç nüsha olarak düzenlenecektir; bunlardan ikisi sınırdaş Devletlere, üçüncüsü de, doğruluğu onaylanmış birer örneğini işbu Andlaşmayı imzalamış olan Devletlere gönderecek olan, Fransız Cumhuriyeti Hükümetine verilecektir.

BÖLÜM III
SİYASAL HÜKÜMLER

KESİM I
İSTANBUL

Madde 36. İşbu Andlaşmanın hükümleri saklı kalmak koşuluyla, Bağıtlı Yüksek Taraflar Osmanlı Hükümetinin İstanbul üzerindeki haklarına ve sıfatlarına dokunulmaması, ve bu Hükümetle Majeste Padişah'ın bu kentte oturmak ve bu kenti Osmanlı Devletinin başkenti tutmak bakımından özgür olduklarında görüş birliği içindedirler.

Bununla birlikte, Türkiye, işbu Andlaşma ile bunu tamamlayan andlaşmaların ve sözleşmelerin hükümlerine, özellikle soy, din ve dil azınlıklarının haklarına dürüst bir biçimde saygı göstermekte kusur ederse, Müttefik Devletler, yukarıda belirtilen hükmü değiştirmek hakkını kesinlikle saklı tutarlar, ve Türkiye, bu bakımdan alınacak bütün kararları kabul etmeği şimdiden yükümlenir.

KESİM II
BOĞAZLAR

Madde 37. Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz Boğazı'nı kapsayan Boğazlar'da gemilerin gidiş-gelişi (ulaşımı), gelecekte, gerek barış zamanında gerek savaş zamanında, bayrak ayırımı yapmaksızın, bütün ticaret ve savaş gemileriyle askerlik ve ticaret uçaklarına açık olacaktır.

Milletler Cemiyeti Konseyinin bir kararının uygulanması dışında, bu sular abluka edilemez, buralarda hiçbir savaş hakkı kullanılamaz ve hiçbir düşmanca eylemde bulunulamaz.

Madde 38. Osmanlı Hükümeti, 37. Maddede öngörülen gidiş-geliş (ulaşım) özgürlüğünü sağlamak için yeni önlemler alınması gerektiğini kabul eder ve, bunun sonucu olarak, kendisini ilgilendirdiği ölçüde "Boğazlar Komisyonu" adını alacak olan ve aşağıda "Komisyon" sözcüğü ile anılacak bir Komisyonu, 39. Maddede belirtilen suların denetimine yetkili kılar.

Yunan Hükümeti, kendisini ilgilendirdiği ölçüde, aynı yetkileri Komisyona bırakır ve bu Komisyona her bakımdan aynı kolaylıkları göstermeği yükümlenir.

Denetim, Osmanlı ve Yunan Hükümetlerinden her biri adına ve işbu kesimde belirlenen biçimde yürütülecektir.

Madde 39. Komisyonun yetki [otorite] alanı, Akdeniz yönünde Çanakkale Boğazı'nın girişi ile, Karadeniz yönünde Karadeniz Boğazı'nın girişi arasındaki suları, bu girişlerin her birinden üç mil açıklara kadar kapsayacaktır.

Bu yetki [otorite], işbu Kesim hükümlerinin yerine getirilmesi gerektikçe, kıyı üzerinde de kullanılabilecektir.

Madde 40. Komisyon –bir gün Komisyona katılmak isterse ve katıldığı günden başlayarak- Amerika Birleşik Devletleri'nin, Britanya İmparatorluğu'nun, Fransa'nın, İtalya'nın, Japonya'nın, -bir gün Milletler Cemiyeti'ne Üye olursa ve olduğu günden başlayarak- Rusya'nın, Yunanistan'ın, Romanya'nın ve –birgün Milletler Cemiyeti'ne Üye olurlarsa ve oldukları günden başlayarak- Bulgaristan'la Türkiye'nin gösterecekleri temsilcilerden oluşacaktır. Amerika Birleşik Devletleri, Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya ve Rusya Temsilcilerinden her birinin ikişer oyu olacaktır. Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, ve Türkiye Temsilcilerinden her birinin birer oyu olacaktır. Komisyon üyelerinden [komiserlerden] hiçbiri, kendisini atayan Hükümetten başkasınca görevinden alınamaz.

Madde 41. Komisyon üyeleri [komiserler], 39. Maddede belirtilen sınırlar içinde, diplomasi ayrıcalıklarından ve dokunulmazlıklarından yararlanacaklardır.

Madde 42. Komisyon, işbu Andlaşma ile kendisine tanınan yetkileri, yerel Hükümetten tümüyle bağımsız olarak kullanacaktır. Komisyonun özel bir bayrağı, özel bir bütçesi ve kendine özgü bir örgütü olacaktır.

Madde 43. Komisyon, 39. Maddede saptanan yetkisi sınırları içinde, aşağıdaki görevleri yapmakla yükümlü olacaktır:

a) Geçitlerin ya da limanların girişlerin iyileştirilmesi için gerekli görülecek bütün çalışmaların yapılması;

b) Geçitlerin aydınlatılması, sığ ve tehlikeli yerlerin işaretlenmesi;

c) Kılavuzluk ve yedek çektirme işlerinin denetimi;

d) Gemilerin demirledikleri yerlerin denetimi;

e) İşbu Andlaşmanın XI. Bölümünün (Limanlar, Su Yolları ve Demiryolları) 335. Maddesinden 344. Maddesine kadar olan Maddelerinde öngörülen rejimin, İstanbul ve Haydarpaşa limanlarına uygulanmasını sağlamak için gerekli denetim;

f) Kazaya uğramış gemilerin kalıntılarına ve gemilerle yüklerin kurtarılmasına ilişkin her türlü denetim işleri;

g) Mavnalara ilişkin denetim.

Madde 44. Komisyon, Boğazlar'dan özgürce geçişin engellendiği kanısına varacak olursa, 178.Maddede öngörülen işgal kuvvetlerini bulunduran Müttefik Devletlerin İstanbul'daki Temsilcilerini durumdan haberli kılacaktır. O vakit, bu

Temsilciler, Boğazlar'da geçiş özgürlüğünü korumak için alınması gerekli görülecek önlemler konusunda, bu kuvvetlerin deniz ve kara kuvvetleri Komutanlarıyla anlaşacaklardır. Dışarıdan gelecek bir eylemin Boğazlar'da geçiş özgürlüğünü tehdit etmesi durumunda da bu Temsilciler aynı biçimde davranacaklardır.

Madde 45. Komisyonun, gereksinme duyulabilecek malların alınması ve sürekli işlerin yapılması için gerekli göreceği borçlanmalara girişme hakkı olacaktır. Bu borçlanmalara, olabildiği ölçüde, 53. Maddede belirtildiği üzere, Boğazlar'dan geçecek gemilerden alınacak harçlar güvence olarak gösterilecektir.

Madde 46. İstanbul Sağlık Yüksek Meclisi ve bu Meclisin yönettiği Osmanlı Sağlık Yönetiminde eskiden yapılan görevlerle, Karadeniz Boğazı'ndaki Kurtarma Gemileri Ulusal Yönetiminde yapılan görevler, 39. Maddede saptanan sınırlar içinde, Komisyonun denetimi altında ve Komisyonca saptanacak biçimde yapılacaktır.

Komisyon, hastalıkları önlemek ve hastalıklarla savaşmak üzere Milletler Cemiyeti Konseyinin kabul ettiği ortaklaşa her politikanın gerçekleştirilmesinde işbirliğinde bulunacaktır.

Madde 47. Şimdiki durumda fenerlere, havuzlara, rıhtımlara ve bunlara benzer işletmelere ilişkin ayrıcalıkları ellerinde bulunduran kişilerin ve ortaklıkların hakları, Komisyona tanınan denetime ilişkin genel yetkiler saklı kalmak koşuluyla, korunacaktır. Bununla birlikte, Komisyon, genel yararlar bakımından gerekli sayarsa, işbu Andlaşmanın IX. Bölümünün (Ekonomik Hükümler) 311. Maddesinde belirtilen koşullara uygun davranılarak, sözü edilen hakları satın almağa ya da değiştirmeğe ya da yeni bir ayrıcalık üstlenmeğe yetkili olacaktır.

Madde 48. Komisyon, işbu Kesim'in yüklediği görevlerin yerine getirilmesini kolaylaştırmak amacıyla, gerekli göreceği özel polis gücünü kurmağa yetkili olacaktır. Bu polis gücü, Limni [*Lemnos, Lemno*], Gökçeada [İmroz, *İmbros, İmbro*], Semadirek [Semendirek, *Samothrace, Samotracia*], Bozcaada [*Tenedos, Tenedo*] ve Midilli [*Mityléne, Mitylene, Mitilene*] adaları dışında, olabildiği ölçüde, V. Bölümün (Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerine İlişkin Hükümler) 178. Maddesinde öngörülen, Boğazlar ve Adalar bölgesinin yerli halkından derlenecek ve Komisyonca atanmış yabancı polis üstlerinin komutası altına verilecektir.

Madde 49. Marmara Denizi adalarını da kapsamak üzere, Boğazlar bölgesinin Osmanlı kalan kesiminde ve 136.Maddede öngörülen Osmanlı yargı örgütü reformunun yürürlüğe konulmasını beklerken, Kapitülasyonlardan yararlanan Devletlerin uyruklarından, Komisyonun koyduğu kurallara ve hükümlere aykırı davrananlar, sözü edilen Devletlerin Konsoloslukları Mahkemelerine verileceklerdir. Müttefik Devletler, kendi Konsolosluk Mahkemelerini ve görevlilerini bu bakımdan yetkili kılmak konusunda anlaşmış bulunmaktadırlar. Osmanlı uyrukları ile Kapitülasyonlardan yararlanmayan Devletlerin uyruklarınca işlenecek suçlara, yetkili Osmanlı yargı makamları bakacaklardır.

Sözü edilen bölgenin Yunan egemenliği altına konulmuş kesiminde, söz konusu suçlara, Yunan yargı makamları bakacaklardır.

Madde 50. Komisyonun yetki sınırları içinde, karada ya da denizde işlenmiş her çeşit suçlar yüzünden, sözü edilen yetki sınırı içinde bulunan herhangi bir ticaret gemisinin subayları ve gemi adamları karada tutuklanacak olurlarsa, Komisyon polisince yetkili yargı makamlarına teslim edileceklerdir. Sanık, Komisyon polisinden başka birince tutuklanmuşsa gecikmeden Komisyon polisine teslim olunacaktır.

Madde 51. Komisyon, üzerine almış olduğu görevleri yerine getirmek için kendisine yardımcı olmalarını vazgeçilmez saydığı bütün üst ve ast görevlileri atayacaktır.

Madde 52. Komisyonunun yetki alanı sınırları içinde gemilerin gidiş-gelişine ilişkin bütün konularda, 37. Maddede belirtilen her türlü gemiler tam bir eşitlik düzeyinde işlem göreceklerdir

Madde 53. 47. Madde hükümleri saklı kalmak üzere, Komisyonun yetki sınırları içinde, gemilerden ya da gemilerdeki yüklerden gerek Osmanlı Hükümetince doğrudan doğruya, gerek uluslararası kuruluşlarca ya da özel ortaklıklarca alınmakta bulunan harçlara ya da öteki vergilere dayanak oluşturan ve şimdi varolan haklar, Komisyona aktarılacaktır. Komisyon, bu harçları ve vergileri - Komisyon genel yönetim giderleriyle, işbu Kesime bağlı Ek'in 3. paragrafında öngörülen maaş ve ücretleri de kapsamak üzere yerine getirilmiş hizmetleri ve yapılmış işleri karşılamak amacıyla yapılmış harcamalar için aşırı olmayacak bir tarifeye göre saptayacaktır.

Komisyon, yalnız bu amaçlarla ve Milletler Cemiyeti Konseyinin ön rızasıyla, şimdi varolanlardan başka harçlar ve vergiler de koyabilecek ve bunların miktarını saptayabilecektir.

Madde 54. Komisyonca konulacak bütün vergiler ve harçlar, gemiler arasında, bağlama, varış ya da çıkış limanları, bayrakları ya da malikleri, ya da yüklerinin uyrukluğu ya da malikleri bakımından hiçbir ayırım gözetilmeksizin ve tam bir eşitlik düzeyinde alınacaktır.

İşbu hüküm, Komisyonun, işbu Kesimde öngörülen harçları tonaja göre saptama hakkı hiçbir bakımından sarsmaz.

Madde 55. Osmanlı Hükümeti ile Yunan Hükümeti, her biri kendi bakımlarından, Komisyonun, kendisine verilmiş görevlerin yararlı bir biçimde yerine getirilmesi için gerekli göreceği bütün toprakları ve yapıları edinmesini kolaylaştırmağı yükümlenirler.

Madde 56. 39. Maddede belirlenen sulardan transit geçecek savaş gemileri, her bakımdan, gemilerin olağan geliş-gidişi (ulaşım) kurallarıyla sağlık gereklerine uymayı sağlamak üzere Komisyonca çıkartılmış olan yönetim kurallarına uygun davranacaklardır.

Madde 57. I.savaşan Devletlerin savaş gemileri, ancak Boğazlar'dan geçişlerini tamamlamalarını ve yanaşabilecekleri en yakın limana varabilmelerini sağlamak için kesinlikle zorunlu olan ölçüler içinde yeniden komanya [yiyecek] alabilirler ve depolayabilirler; bu gemiler, Komisyonun denetimi altındaki sularda komanyalarını [yiyeceklerini] ya da savaş gereçlerini tamamlayamazlar ve arttıramazlar, ya de gemi adamlarının sayısını tamamlayamazlar. Bu gemiler, yalnız yolculuğa elverişli olmaları için kesinlikle zorunlu onarımları yapabilirler; onarımların, gemilerin savaş gücünü hiçbir biçimde arttırmaması gerekir. Zorunlu onarımların neler olduğunu Komisyon kararlaştıracaktır; bu onarımların olabildiğince en kısa süre içinde yapılması gerekir.

II. Savaşan Devletlerin savaş gemilerinin, Komisyonun denetimine bağlı sularda transit geçişi olabildiğince en kısa süre içinde ve, hizmet gereklerinden doğabilecekler dışında hiçbir duruşta bulunmaksızın yapılmalıdır.

III. sözü edilen savaş gemilerinin Komisyonun denetimine bağlı limanlarda kalışları, kaza durumu dışında, 24 saati geçmeyecektir. Böyle bir durumda, bu gemiler en kısa süre içinde [limandan] ayrılmak zorunda olacaklardır. Savaşan bir Devletin savaş gemisinin Komisyonun denetimine bağlı sulardan çıkışı ile, düşman tarafın bir savaş gemisinin kalkışı arasında, her zaman, en az yirmidört saatlik bir sürenin geçmesi gerekecektir.

IV. Savaş zamanında Komisyonun denetimine bağlı sulara ilişkin ve özellikle Türkiye'nin düşmanlarına gönderilen savaş gereçleri ile savaş kaçağı nesnelerini geçişine ya da bu sularda yeniden yiyecek almalara, gereksinmelerinin karşılanmasına ya da onarımlara ilişkin başka bütün kurallar Milletler Cemiyeti'nce saptanacaktır.

Madde 58. Savaşan Devletlerin ganimetleri, her bakımdan, savaşan Devletlerin savaş gemilerine uygulanan koşullara bağlı olacaktır.

Madde 59. Hiçbir savaşan Devlet, Komisyonun denetimine bağlı bulunan sularda, asker birlikleri, cephane ya da savaş gereçleri yükleyemez ya da boşaltamaz, ancak, geçişi engelleyen bir kaza durumu bunun dışında kalmaktadır; bu durumda, transitin, olabildiğince hızla tamamlanması gerekecektir.

Madde 60. 57., 58. ve 59. Maddeler hükümlerinden hiçbiri, Milletler Cemiyeti'nce alınmış bir karar uyarınca davranan bir ya da birkaç savaşan Devletin yetkilerini sınırlayacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 61. İşbu Kesimin hükümleriyle, İstanbul ve Haydarpaşa limanlarına ilişkin olarak XI.Bölümün (Limanlar, Su Yolları ve Demiryolları) 335.Maddesinden 344. Maddesine kadar olan Maddeleri hükümlerinin yorumlanmasında ya da uygulanmasında Devletler arasında çıkabilecek bütün anlaşmazlıklar Komisyona sunulacaktır. Komisyon kararının bir Devletçe kabul edilmemesi durumunda, sorun, ilgili Devletlerden her hangi birinin istemesi üzerine, Milletler Cemiyeti'nce öngörülen biçimde çözüme bağlanacak ve o zamana kadar da Komisyonun kararı uygulanacaktır.

EK

1. Boğazlar Komisyonunun Başkanlığı, iki yıl süreyle ve sırayla, iki oyu olan Komisyon üyelerince yapılacaktır.

Komisyon, kararlarını oyçokluğuyla alacak ve oyların eşit bölünmesinde Başkanın oyuna üstünlük tanınacaktır. Çekimser her oy, tartışılan öneriye karşıt bir oy sayılacaktır.

Komisyon üyelerinden her birinin, toplantıda bulunamayacağı zaman, kendisini bir vekille temsil ettirme hakkı olacaktır.

2. Komisyon üyelerinin ücretleri kendilerini atayan Hükümetlerce karşılanacaktır; bu ücretler, Komisyonda temsil edilen Hükümetlerce görüş birliği içinde kabul edilen ve vakit vakit yeniden gözden geçirilecek rakamlar göz önünde tutularak, hak gözetir bir biçimde saptanacaktır.

3. 48.Maddede belirtilen polis üst görevlilerinin ücretleri ile, 51.Madde uyarınca atanacak öteki üst görevlilerin ya da görevlilerin, ve yine sözü geçen 48. Maddede belirtilen yerel polis personelinin ücretleri, gemilerin gidiş-gelişinden alınan vergiler ve harçlar gelirinden karşılanacaktır.

Komisyon, atayacağı üst görevlilerin ve görevlilerin işe alınma koşullarına ilişkin yönetmelikleri hazırlayacaktır.

4. Komisyon, işbu Kesim ile işbu Ek uyarınca, görevlerini yapabilmesi için gereksinme duyacağı gemileri buyruğu altında bulunduracaktır.

5. Komisyon, işbu Kesim ile işbu Ek hükümlerinin kendisine yüklediği bütün görevleri, saptanan sınırlar içinde, yerine getirebilmesi için gerekli yönetmelikleri hazırlamağa, yayımlamağa ve uygulamağa yetkili olacaktır. Bu yetki, şimdi yürürlükte olan yönetmelikleri, gerekirse, değiştirme ya da sona erdirme hakkını da kapsayacaktır.

Komisyon, denetimi altına konulan bütün gelir ve gider hesaplarının ne biçimde tutulacağına, bu hesapların incelenmesine ve bu hesaplar konusunda her yıl tam doğru bir rapor yayınlanmasına ilişkin yönetmelikler hazırlayacaktır.

KESİM III
KÜRDİSTAN

Madde 62. Fırat'ın doğusunda, ileride saptanacak Ermenistan'ın güney sınırının güneyinde ve 27. Maddenin II/2. ve 3. fıkralarındaki tanıma uygun olarak saptanan Suriye ve Irak ile Türkiye sınırının kuzeyinde, Kürtlerin sayıca üstün bulunduğu bölgelerin yerel özerkliğini, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak altı ay içinde, İstanbul'da toplanan ve İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerinden her birinin atadığı üç üyeden oluşan bir Komisyon hazırlayacaktır. Herhangi bir sorun üzerinde oybirliği oluşamazsa, bu sorun, Komisyon üyelerince, bağlı oldukları Hükümetlerine götürülecektir. Bu plân, Süryani-Geldaniler ile, bu bölgelerin içindeki öteki etnik ve dinsel azınlıkların korunma-

sına ilişkin tam güvenceler de kapsayacaktır; bu amaçla, İngiliz, Fransız, İtalyan, İran'lı ve Kürt temsilcilerden oluşan bir Komisyon incelemelerde bulunmak ve, işbu Andlaşma uyarınca, Türkiye sınırının İran sınırı ile birleşmesi durumlarında, Türkiye sınırında yapılması gerekebilecek düzeltmeleri kararlaştırmak üzere bu yerleri ziyaret edecektir.

Madde 63. Osmanlı Hükümeti, 62.Maddede öngörülen komisyonlardan birinin ya da ötekinin kararlarını, kendisine bildirildiğinden başlayarak üç ay içinde kabul etmeği ve yürürlüğe koymağı şimdiden yükümlenir.

Madde 64. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konuşundan bir yıl sonra, 62.Maddede belirtilen bölgelerdeki Kürtler, bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak Milletler Cemiyeti Konseyine başvururlarsa ve Konsey de bu nüfusun bu bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varırsa ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı Türkiye'ye salık verirse, Türkiye, bu öğütlemeye [tavsiyeye] uymağı ve bu bölgeler üzerinde bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçmeği, şimdiden yükümlenir.

Bu vazgeçmenin ayrıntıları Başlıca Müttefik Devletlerle Türkiye arasında yapılacak özel bir sözleşmeye konu olacaktır.

Bu vazgeçme gerçekleşirse ve gerçekleşeceği zaman, Kürdistan'ın şimdiye dek Musul İlinde [Vilayetinde] kalıruş kesiminde oturan Kürtlerin, bu bağımsız Kürt Devletine kendi istekleriyle katılmalarına, Başlıca Müttefik Devletlerce hiçbir karşı çıkışta bulunulmayacaktır.

KESİM IV
İZMİR

Madde 65. İzmir kenti ile 56. Maddede belirtilen ve bu kente bitişik topraklara, 83. Madde uyarınca kesin statüleri saptanıncaya kadar, işbu Kesimin hükümleri uygulanacaktır.

Madde 66. İzmir kentine bitişik toprakların coğrafya sınırları aşağıdaki gibi saptanacaktır (ekli 1 sayılı haritaya bakılması):

Kuşadası'nın 5 kilometre kadar kuzeyinde Ege Denizi'ne dökülen ırmağın ağzından başlayarak, doğuya doğru:

Bu ırmağın kaynağına doğru akım yolu;

Sonra, güney-doğuya doğru:

bu ırmağın güney kolunun akım yolu;

Oradan, güney-doğuya doğru ve Gümüş Dağ tepesinin batı bitimine kadar:

Çınarkale'nin batısında ve Akçaova'nın doğusundan geçmek üzere toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

Oradan, kuzey-doğuya doğru:

Tepeler çizgisini olabildiği ölçüde izleyecek bir çizgi;

Sonra, kuzeye doğru ve Ayasoluk'dan Değirmencik demiryolunun üzerinde Balatcık istasyonunun aşağı yukarı 1 kilometre batısında seçilecek bir noktaya kadar:

Söke-Balatçık yolunu ve demiryolunu Türk topraklarında bırakacak biçimde, toprak [arazi] üzerinde saptanacak çizgi;

Oradan, kuzeye doğru ve İzmir Sancağı'nın güney sınırı üzerinde seçilecek bir noktaya kadar:

Toprak [arazi] üzerinde seçilecek çizgi;

Oradan, ve Ödemiş'in aşağı yukarı 15 kilometre kuzey-doğusundaki Bozdağ dolaylarında seçilecek bir noktaya kadar:

İzmir Sancağının güney ve doğu sınırı;

Oradan, kuzeye doğru ve Manisa- Alaşehir demiryolu üzerinde ve Salihli'nin aşağı yukarı 8 kilometre batısında seçilecek bir noktaya kadar:

Toprak [arazi] üzerinde seçilecek bir çizgi; oradan, kuzeye doğru ve Gerenez Dağı'na kadar:

Mermer Göl'ün doğusundan, Kemer'in batısından, Akçealan'ın aşağı yukarı güneyinden Kumçay'ı geçmek ve oradan Kavakalan'ın batısında suları bölme çizgisini izlemek üzere, toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

Oradan, kuzey-batıya doğru ve Kırkağaç ile Akhisar ilçeleri [kazaları] arasındaki sınır üzerinde, Kırkağaç'ın aşağı yukarı 16 kilometre doğusunda ve Akhisar'ın 20 kilometre kuzeyinde seçilecek bir noktaya kadar:

Toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

Oradan, batıya doğru ve Soma İlçesinin sınırı ile birleştiği yere kadar;

Kırkağaç ilçesinin [kazasının] güney sınırı

Oradan batıya doğru ve İzmir Sancağı sınırı ile kavuşuncaya kadar;

Soma ilçesinin [kazasının] güney sınırı;

Oradan, kuzeye doğru ve İzmir İli [Vilayeti] sınırı ile kavuşuncaya kadar:

İzmir Sancağının kuzey-doğu sınırı;

Oradan, batıya doğru ve Çarpacık (Tepe) dolaylarında seçilecek bir noktaya kadar:

İzmir İlinin [Vilayetinin] kuzey sınırı;

Oradan, kuzeye doğru ve Köylüce'nin aşağı yukarı 4 kilometre güney-batısında toprak [arazi] üzerinde seçilecek bir noktaya kadar:

Toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi;

Oradan, batıya doğru ve Dahline Burnu ile Kemer İskele arasında saptanacak bir noktaya kadar:

Kemer ile Kemer İskele'nin ve bu iki yeri birbirine bağlayan yolun güneyinden geçmek toprak [arazi] üzerinde saptanacak bir çizgi.

Madde 67. 66. Maddede belirtilen toprakların sınırını toprak [arazi] üzerinde saptamak üzere, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konuluşunu izleyecek on beş gün içinde bir Komisyon kurulacaktır. Bu Komisyon, İngiliz, Fransız ile İtalyan Hükümetlerince atanacak üç üye ve, Yunan Hükümetince atanacak bir üye ile Osmanlı Hükümetince atanacak bir üyeden oluşacaktır.

Madde 68. İşbu Kesimin hükümleri saklı kalmak üzere, İzmir kenti ve 66.Maddede belirtilen toprak parçası, işbu Andlaşmanın uygulanması bakımından, Türkiye'den ayrılmış topraklarla bir tutulacaktır.

Madde 69. İzmir kenti ve 66. Maddede tanımlanan topraklar Osmanlı egemenliği altında kalmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye, İzmir kenti ile sözü edilen topraklar üzerindeki egemenlik haklarının kullanımını Yunanistan'a aktaracaktır. Bu egemenliğin simgesi olmak üzere, Osmanlı bayrağı kentin dışındaki bir kaleye sürekli olarak çekilecektir. Bu kale, Başlıca Müttefik Devletlerce saptanacaktır.

Madde 70. Yunan Hükümeti İzmir Kentiyle 66. Maddede belirtilen toprakların yönetiminden sorumlu olacak ve bu yönetimi özel olarak bu amaçla atayacağı bir görevliler kurulunca yürütecektir.

Madde 71. Yunan Hükümeti, İzmir kentiyle 66. Maddede tanımlanan topraklarda kamu düzeninin ve güvenliğin korunması için gerekli askerî kuvvetleri bulundurmak hakkına sahip olacaktır.

Madde 72. Soy, dil ve din azınlıklarını da içeren ve halkın bütün kesimlerinin oransal temsilini sağlayacak nitelikte bir seçim sistemiyle, yerel bir Parlamento kurulacaktır. Yunan Hükümetinin, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyen altı ay içinde, Milletler Cemiyeti Konseyine yukarıda öngörülen koşullara uygun bir seçim sistemi tasarısı sunması gerekecektir; bu sistem, ancak adı geçen Konseyce oy çoğunluğuyla onaylandığı zaman yürürlüğe girebilecektir.

Yunan Hükümeti, Osmanlı makamlarınca kovulmuş ya da sürülmüş kişilerin oturdukları yerlere dönüşleri için gereken süre içinde seçimleri –bu süre işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden sonra bir yılı geçmemek üzere- erteleyebilecektir.

Madde 73. Yunan yönetimi ile yerel Parlamento arasındaki ilişkiler, adı geçen yönetimce, Yunan Anayasası ilkelerine uygun düşecek biçimde düzenlenecektir.

Madde 74. 83. Maddede öngörülen kesin Statü kuruluncaya kadar, İzmir kentinde ve 66. Maddede tanımlanan topraklarda hiçbir zorunlu askerlik hizmeti uygulanmayacaktır.

Madde 75. 86.Maddede sözü edilen ve soy, dil ve azınlıklarının korunması ile, ticaret transit özgürlüğüne ilişkin özel Andlaşmada öngörülen hükümler İzmir kenti ile 66. Maddede tanımlanan topraklarda da uygulanacaktır.

Madde 76. Yunan Hükümeti, 66. Maddede tanımlanan sınır üzerinden bir gümrük çizgisi kurabilecek ve İzmir kenti ile sözü geçen Maddede tanımlanan toprakları Yunan gümrük sistemi içine sokabilecektir.

Madde 77. Yunan Hükümeti, Türk parasının şimdiki değerinin düşürmek sonucunu verebilecek hiçbir önlem almamayı yükümlenir. Bu para, 83. Maddede öngörülen kesin Statü kurulunca kadar yasal akçe niteliğini koruyacaktır.

Madde 78. Uluslararası önemi olan limanlarla, serbest limanlar rejimine ve transite ilişkin olan XI. Bölümün (Limanlar, Su Yolları ve Demiryolları) hükümleri, İzmir kenti ile 66.Maddede tanımlanan topraklara uygulanacaktır.

Madde 79. Uyrukluk bakımından, Osmanlı uyruğu olan ve işbu Andlaşma hükümleri gereğince başka herhangi bir uyrukluk savında bulunamayacak olan İzmir kenti ve 66. Maddede tanımlanan topraklarda oturanlar, her bakımdan Yunan uyruğu işlemi göreceklerdir. Bunların ülke dışındaki diplomasi ve konsolosluk korunmalarını Yunanistan sağlayacaktır.

Madde 80. VIII. Bölümün (Malî Hükümler) 241.Maddesi hükümleri İzmir kentiyle 66.Maddede tanımlanan topraklara uygulanacaktır.

IX.Bölümün (Ekonomik Hükümler) 293.Maddesi hükümleri İzmir kentiyle sözü geçen topraklara uygulanmayacaktır.

Madde 81. 83.Maddede öngörülen kesin Statünün kuruluşuna değin, Osmanlı Devlet Borçları [Düyun-u Umumiye] Yönetiminin olan bütün araçlar ve gereçler, makineler, kara ve deniz taşıtları ile Foça tuzlalarının işletme hakları hiçbir biçimde ne değiştirilecek ne de bunlara karışılacaktır. Bu süre içinde, sözü geçen tuzlalarda elde edilen tuzun üretimi, dışa satışı ve taşınmasından hiçbir vergi ya da harç alınmayacaktır. Yunan yönetimi İzmir'de ve 66.Maddede tanımlanan topraklarda tuz tüketimini düzenlemek ve vergilendirmek hakkına sahip olacaktır.

Bir önceki fıkrada öngörülen sürenin bitiminde, Yunanistan, yukarıdaki hükümleri değiştirmeği uygun görürse, Foça tuzlaları ayrıcalıklardan sayılacak ve bunlara IX.Bölümün (Ekonomik Hükümler) 312. Maddesinde öngörülen güvenceler, işbu Andlaşmanın VIII.Bölümünün (Malî Hükümler) 246. Maddesi hükümlerine dokunulmamak koşuluyla, uygulanacaktır.

Madde 82. İşbu Andlaşma ile çözüme bağlanamayan ve işbu Kesimin uygulanmasından doğabilecek bütün sorunlar daha sonra yapılacak sözleşmelerle çözüme bağlanacaklardır.

Madde 83. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden beş yıllık bir süre geçtikten sonra, 72. Maddede öngörülen yerel Parlamento, oyçokluğuna dayanan bir kararla, Milletler Cemiyeti Konseyinden, İzmir kentiyle 66. Maddede tanımlanan toprakların kesin olarak Yunanistan Krallığına bağlanmasını isteyebilecektir. Konsey, kendi göstereceği koşullar içinde, daha önce bir halk oylaması [plebisit] yapılmasını isteyebilecektir.

Sözü geçen bağlanma, bir önceki fıkranın uygulanması sonucu gerçekleşecek olursa, 69. Maddede sözü edilen, Türkiye'nin egemenlik hakkı sona erecektir. Bu durumda, Türkiye, İzmir kenti ile 66. Maddede tanımlanan topraklar üzerindeki haklarından ve sıfatlarından, Yunanistan yararına, vazgeçtiğini şimdiden bildirir.

KESİM V
YUNANİSTAN

Madde 84. 27 Kasım 1919'da Neiully-sur-Seine'de imzalanan Barış Andlaşması ile Bulgaristan'a tanınan sınırlar saklı kalmak üzere, Türkiye, eski Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa kıtasında ve işbu Andlaşma ile saptanan Türkiye sınırları ötesindeki bütün haklarından ve sıfatlarından Yunanistan yararına vazgeçer.

Bir önceki fıkrada belirtilen egemenlik aktarılmasına Marmara Denizi adaları girmez.

Türkiye, ayrıca Gökçeada [İmroz, *İmbros, İmbro*], Bozcaada [*Tenedos, Tenedo*] adaları üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından Yunanistan yararına vazgeçer. Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki öteki adalar, özellikle Limni [*Lemnos, Lemno*], Semadirek [Semendirek, *Samothrace, Samotracia*], Midilli [*Mityléne, Mitylene, Mitilene*], Sakız [*Chios, Chio*], Sisam [*Samos, Samo*] ve Nikarya [*Nicaria*] üzerindeki egemenliğine ilişkin, 17/30 Mayıs 1913 tarihli Londra Andlaşmasının 5. Maddesi ve 1/14 Kasım 1913 tarihli Atina Andlaşmasının 15. Maddesi uyarınca, Londra'da Büyükelçiler Konferansınca alınan ve Yunan Hükümetine 13 Şubat 1914'de bildirilen karar, işbu Andlaşmanın 122. Maddesinde sözü edilen ve İtalya'nın egemenliği altına konulan adalar ile Asya kıyısından üç milden daha az bir uzaklıkta bulunan adalara ilişkin hükümlere dokunulmamak koşuluyla, doğrulanmıştır (1 sayılı haritaya bakılması).

Bununla birlikte, işbu Andlaşma uyarınca Yunan egemenliği altına konulmuş, 178. Maddede öngörülen Boğazlar bölgesi kesimi ile Adalarda, Yunanistan, işbu Andlaşmanın tersine hükümleri olmadıkça, sözü geçen bölgenin, Marmara Denizi adalarını da içeren, Osmanlı egemenliği altında kalan kesiminde işbu Andlaşmanın Boğazlar'ın özgürlüğünü sağlamak için Türkiye'ye yüklediği bütün yükümlülükleri kabul eder ve bunları yerine getirmeği yükümlenir.

Madde 85. 27. Maddenin I (2) fıkrasında tanımlanan sınır çizgisini yerinde saptamak üzere, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyecek on beş gün içinde bir Komisyon kurulacaktır. Bu Komisyon, Başlıca Müttefik Devletlerin atayacakları dört üye ile, Yunanistan'ın atayacağı bir üyeden ve Türkiye'nin atayacağı bir üyeden oluşacaktır.

Madde 86. Yunanistan, özellikle Edirne'ye ilişkin olarak, Yunanistan'da oturanların çoğunluğundan soy, dil ya da din bakımından ayrı olanların çıkarlarını korumak için, gerekli görülecek hükümleri, bunların özel bir Andlaşmaya konulmasına rıza göstererek, kabul eder.

Yunanistan, ayrıca, transit özgürlüğünü ve öteki ulusların ticareti için hak gözetir bir rejimi korunak için gerekli görülecek hükümlerin özel bir Andlaşmaya konulmasını da kabul eder.

Madde 87. Yunan Devletinin, kendi egemenliği altına girmiş olan topraklar yüzünden üstlenmesi gerekecek, Türkiye'ye ait malî yükümlülüklerin oranı ve niteliği, işbu Andlaşmanın VIII. Bölümünün (Malî Hükümler) 241. Maddesinden 244. Maddesine kadar olan Maddeleri uyarınca saptanacaktır.

İşbu Andlaşma ile çözüme bağlanamayan ve sözü geçen toprakların aktarılmasından doğabilecek bütün sorunlar daha sonra yapılacak sözleşmelerle çözüme bağlanacaktır.

KESİM VI.

ERMENİSTAN

Madde 88. Türkiye, öteki, Müttefik Devletlerin yapmış oldukları gibi, Ermenistan'ı özgür ve bağımsız bir Devlet olarak tanıdığını bildirir.

Madde 89. Öteki Bağıtlı Yüksek Taraflar gibi, Türkiye ile Ermenistan'da, Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis İllerinde [Vilayetlerinde], Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırın saptanması işini Amerika Birleşik Devletleri Başkanının hakemliğine sunmayı ve bu konudaki kararını olduğu kadar, Ermenistan'ın denize çıkışı ile sözü geçen sınıra bitişik bütün Osmanlı topraklarının askersizleştirilmesine ilişkin ileri sürebileceği bütün hükümleri kabul etmeyi kararlaştırmışlardır.

Madde 90. 89. Madde uyarınca sınır saptanması sözü geçen İller [Vilâyetler] topraklarının tümünü ya da bir kesiminin Ermenistan'a aktarılmasına yol açacak olursa, Türkiye, aktarılan toprak üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından, karar tarihinden başlamak üzere geçerli olarak, vazgeçtiğini şimdiden bildirir. İşbu Andlaşmanın, Türkiye'den ayrılan topraklara uygulanacak hükümleri, o andan başlayarak, bu topraklara da uygulanacaktır.

Ermenistan'ın, kendi egemenliği, altına girmiş topraklar nedeniyle üstlenmesi gerekecek, Türkiye'ye ait malî yükümlülüklerin ya da hakların oranı ve niteliği, işbu Andlaşmanın VIII. Bölümünün (Malî Hükümler) 241.Maddesinden 244.Maddesine kadarki Maddeleri uyarınca saptanacaktır.

İşbu Andlaşma ile çözüme bağlanamayan ve sözü geçen toprağın aktarılmasından doğabilecek bütün sorunlar, gerekirse, daha sonra yapılacak sözleşmelerle çözüme bağlanacaktır.

Madde 91. 89.Maddede belirtilen toprağın bir kesiminin Ermenistan'a aktarılması durumunda, sözü geçen Maddede öngörülen karardan sonra üç ay içinde, Ermenistan ile Türkiye arasında, bu kararın ortaya çıkaracağı sınırı toprak [arazi] üzerinde çizmek için, kuruluş biçimi daha sonra saptanacak, bir Sınırlandırma Komisyonu kurulacaktır.

Madde 92. Ermenistan'ın Azerbaycan ve Gürcistan ile sınırları, ilgili Devletler arasında, her biriyle ortaklaşa anlaşma yoluyla saptanacaktır.

89. Maddede öngörülen karar alındığında, ilgili Devletler, iki durumdan birinde, sınırlarını ortaklaşa anlaşmayla saptayamamışlarsa, bu sınır, Başlıca Müttefik Devletlerce saptanacak ve sınırın toprak [arazi] üzerinde çizilmesini de bu Devletler yapacaklardır.

Madde 93. Ermenistan, Ermenistan'da oturanların çoğunluğundan soy, dil ya da din bakımından ayrı olanların çıkarlarını korumak için, Başlıca Müttefik Devletlerin gerekli görecekleri hükümleri, bunları bu Devletlerle yapacağı bir Antlaşmaya da geçirmeğe rıza göstererek, kabul eder.

Ermenistan, ayrıca transit özgürlüğünü ve öteki ulusların ticareti için hak gözetir bir rejimi korumak üzere Başlıca Müttefik Devletlerce gerekli görülecek hükümlerin bu Devletlerle yapılacak bir Andlaşmaya konulmasını kabul eder.

KESİM VII.

SURİYE, IRAK, FİLİSTİN

Madde 94. Bağıtlı Yüksek Taraflar, kendi başlarına yaşayacak duruma gelinceye kadar, bir *mandataire*'in öğütleri ve yardımı yönetimlerine yön vermek koşuluyla, I.Bölümün (Milletler Cemiyeti Misakı) 22. Maddesinin 4.paragrafı uyarınca, Suriye ile Mezopotamya'nın bağımsız Devlet olarak geçici tanınmaları konusunda karara varmışlardır.

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak on beş gün içinde, 27. Maddenin II/2. ve 3. fıkralarında tanımlanan sınır çizgisini toprak [arazi] üzerinde saptamak üzere, bir Komisyon kurulacaktır. Bu Komisyon, Fransa, İngiltere ve İtalya'nın her birince atanacak üç üye ile, Türkiye'nin atayacağı bir üyeden oluşacaktır. Bu komisyona, gereğine göre, Suriye ile sınıra ilişkin olarak Suriye'nin bir temsilcisi, Irak ile sınıra ilişkin olarak Irak'ın bir temsilcisi yardımcı olacaktır.

Adı geçen devletlerin öteki sınırları ile *mandataire*'in seçimi, Başlıca Müttefik Devletlerce saptanacaktır.

Madde 95. Bağıtlı Yüksek Taraflar, 22. Madde hükümlerinin uygulanmasıyla, Başlıca Müttefik Devletlerce saptanacak sınırlar içinde Filistin'in yönetimini, sözü edilen Devletlerce seçilecek *mandataire'e* vermeği kararlaştırmışlardır. *Mandataire,* Yahudi halkı için Filistin'de bir ulusal yurt kurulmasından yana İngiliz Hükümetince daha önce 2 Kasım 1917'de açıklanan ve öteki Müttefik Devletlerce kabul edilen bildirinin uygulanmasından sorumlu olacaktır; şu kadar ki, Filistin'deki Yahudi olmayan toplumların yurttaşlık [medenî] haklarıyla dinsel haklarına ve başka herhangi bir ülkedeki Yahudiler'in yararlandıkları haklara ve siyasal statüye zarar verecek hiçbir şey yapılmayacaktır.

Mandataire Devlet, çeşitli dinsel toplumlara ilişkin bütün sorunları ve istemleri incelemek ve bunların çözümünü sağlamak için en kısa sürede bir Komisyon kurmak yükümlülüğünü kabul eder. Bu Komisyonun kuruluşunda ilgili dinsel çıkarlar göz önünde tutulacaktır. Komisyon Başkanı, Milletler Cemiyeti Konseyince atanacaktır.

Madde 96. Yukarıda sözü edilen topraklara ilişkin *mandat*'ların koşulları, Başlıca Müttefik Devletlerce saptanacak ve onaylanmak üzere Milletler Cemiyeti Konseyine sunulacaktır.

Madde 97. Türkiye, bu Bölümde sözü edilen sorunlara ilişkin olarak alınabilecek her türlü kararı, 132. Madde hükümlerine uygun olarak, kabul etmeyi şimdiden yükümlenir.

KESİM VIII.
HİCAZ

Madde 98. Türkiye, Müttefik Devletlerin yapmış oldukları gibi, Hicaz'ı özgür ve bağımsız bir Devlet olarak tanıdığını ve, Türkiye'nin işbu Andlaşma ile saptanmış sınırları ötesinde bulunan ve ileride saptanacak sınırlar içinde bulunacak eski Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından Hicaz yararına vazgeçtiğini bildirir.

Madde 99. Mekke ve Medine kentlerine ve bu kentlerin kutsal yerlerine bütün ülkelerdeki Müslümanların tanıdıkları kutsal nitelik nedeniyle, Majeste Hicaz Sultanı, Hac amacıyla ya da başka herhangi bir dinsel amaçla buralara girmek isteyen bütün ülkelerdeki Müslümanlara giriş özgürlüğü ve kolaylığı sağlamayı, Kur'an yasası gereğince bütün ülkelerdeki Müslümanların buralarda kurmuş oldukları ya da kuracakları vakıf kurumlarına saygı göstermeyi ve göstertmeyi yükümlenir.

Madde 100. Majeste Hicaz Sultanı, Hicaz ülkesinde, Müttefik Devletlerden birinin ya da eski Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerinde kurulan Devletlerden herhangi birinin uyrukluğundaki gemilere, mallara ve kişilere, ve Milletler Cemiyeti Üyesi Devletlerin uyrukluğundaki gemilere, mallara ve kişilere, ticaret bakımından tam bir işlem eşitliği yapılmasını sağlamayı yükümlenir.

KESİM IX.
MISIR, SUDAN VE KIBRIS

1. MISIR

Madde 101. Türkiye, Mısır'daki ve Mısır üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçer. Bu vazgeçme, 5 Kasım 1914'ten başlayarak geçerli sayılacaktır. Türkiye, Müttefik Devletlerce girişilen eyleme uygun olarak, İngiltere'nin 18 Aralık 1914'te Mısır üzerinde ilân ettiği koruyuculuğu tanıdığını bildirir.

Madde 102. 18 Aralık 1914'de Mısır'da yerleşmiş bulunan Osmanlı uyrukları –o tarihte geçici olarak Mısır'da bulunmayıp da, o tarihten sonra dönmemiş olanlar dışında- Mısır uyrukluğunu bütün haklarıyla elde edecekler ve Osmanlı uyrukluğunu yitireceklerdir. Bu son durumdakiler, Mısır uyrukluğunu ancak Mısır Hükümetinin özel izniyle alabileceklerdir.

Madde 103. 18 Aralık 1914'den sonra Mısır'a yerleşen ve işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinde yerleşmiş durumda olan Osmanlı uyrukları, seçme hakkı için 105. Maddede yer alan koşullar altında, Mısır uyrukluğunu elde etmek üzere hak öne sürebileceklerdir. Bununla birlikte, bireysel durumlarda bu istem, yetkili Mısır makamlarınca reddedilebilecektir.

Madde 104. İşbu Andlaşmaya ilişkin bütün sorunlarda, Mısır ve Mısır uyrukları ile bunların mallları ve gemileri, 1 Ağustos 1914 tarihinden başlayarak tıpkı Müttefik Devletler ve bunların uyrukları ile malları ve gemileri gibi işlem görecektir. Osmanlı egemenliği altındaki topraklar ya da işbu Andlaşma ile Türkiye'den ayrılan topraklar konusundaki hükümler Mısır'a uygulanmayacaktır.

Madde 105. 102. Madde hükümleri uyarınca Mısır uyrukluğunu alan 18 yaşından büyük kişiler, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra geçecek bir yıl içinde Osmanlı uyrukluğunu seçmek hakkına sahip olacaklardır. Sözü edilen kişilerle, 103. Madde gereğince Mısır uyrukluğunu isteme hakkına sahip olanlar, Mısır halkının çoğunluğunu oluşturanlardan değişik bir soydan iseler, aynı süre içinde, kendileri yararına Osmanlı topraklarının ayrılmış bulunduğu Devletlerden birinin uyrukluğunu -bu Devlet halkının çoğunluğu seçme hakkını kullanan kişiyle aynı soydan ise- seçebilirler.

Kocanın yaptığı seçme, karının durumunu, ve ana-babanın seçmesi 18 yaşından küçük çocukların durumunu kapsar.

Yukarıda öngörülen seçme hakkını kullanmış olan kişiler, Mısır'da oturmalarını sürdürmeğe izin verilmiş değillerse, bundan sonraki oniki ay içinde, oturma yerlerini seçmiş oldukları Devlete taşımak zorundadırlar. Bunlar, taşınmaz mallarını Mısır'da ellerinde tutmak ve her çeşit taşınır mallarını da birlikte götürmek hakkına sahip olacaklardır. Bu yüzden, kendilerine çıkış ya da giriş için hiçbir vergi ya da harç yüklenmeyecektir.

Madde 106. Mısır Hükümeti, Osmanlı uyruklarının Mısır'daki statülerini ve Mısır topraklarında hangi koşullarda yerleşebileceklerini düzenlemekte tam bir davranış özgürlüğüne sahip olacaktır.

Madde 107. Mısır uyruklarının, yurt dışında, İngiltere'nin diplomasi ve konsolosluk korumasına hakları olacaktır.

Madde 108. Türkiye'ye giren Mısır malları İngiliz mallarına sağlanan işlemlerden yararlanacaktır.

Madde 109. Türkiye, Süveyş Kanalı'nda geçiş özgürlüğüne ilişkin olarak 29 Ekim 1888'de İstanbul'da imzalanan Sözleşme ile Padişah'a tanınan yetkilerden İngiltere yararına vazgeçer.

Madde 110. Mısır'da Osmanlı Hükümetine ait bütün taşınır ve taşınmaz mallar karşılığı ödenmeksizin Mısır Hükümetine geçecektir.

Madde 111. Mısır'da, Mısır uyrukluğunu almayan Osmanlı uyruklarına ait her çeşit taşınır ya da taşınmaz mallar, İşbu Andlaşmanın IX. Bölümü (Ekonomik Hükümler) hükümlerine göre işlem görecektir.

Madde 112. Türkiye, Mısır'ın daha önceleri ödemekte olduğu vergi üzerindeki bütün haklarından vazgeçer.

İngiltere, Mısır vergisi güvencesine dayanan Türk borçlanmalarının tüm yükümlülüklerinden Türkiye'yi kurtarmayı üstlenir.

Bu borçlanmalar şunlardır:

1855 güvenceli borçlanması;

1854 ve 1871 değiştirilmiş borçlanmasının yerini alan 1894 borçlanması;

1877 değiştirilmiş borçlanmasının yerini alan 1891 borçlanması.

Mısır Hidivlerinin birçok kez, sözü edilen borçlanmaların piyasaya çıkarılmasını üzerlerine alan kurumlara ödemeyi yükümlendikleri paralar, eskiden olduğu gibi, borçlar ödeninceye dek, 1894 ve 1891 borçlanmalarının faiz ve amortismanlarında kullanılacaktır. Mısır Hükümeti de güvenceli 1855 borçlanmasının faizlerinin ödenmesine eskiden yapmakta olduğu ödemeleri yapmağı sürdürecektir.

Bu 1894, 1891 ve 1855 borçlanmalarının ödenmesinin sona ermesinde, Mısır Hükümetinin, eskiden Mısır'ın Türkiye'ye ödediği vergiden doğan bütün yükümlülükleri sona erecektir.

2. SUDAN

Madde 113. Bağıtlı Yüksek Taraflar, İngiltere Hükümeti ile Mısır Hükümeti arasında, Sudan'ın statüsünü saptayan ve yönetimini düzenleyen 19 Ocak 1899'da imzalanmış Sözleşme ile, Suakin kentine ilişkin olarak bu sözleşmeyi değiştiren 10 Temmuz 1899'da imzalanmış ek Sözleşme konusunda bilgi edindiklerini ve bunu kaydettiklerini bildirirler.

Madde 114. Sudan uyruklarının yabancı ülkelerde İngiltere'nin diplomasi ve konsolosluk korumasına hakları olacaktır.

3. KIBRIS

Madde115. Bağıtlı Yüksek Taraflar, İngiliz Hükümetince 5 Kasım 1914'te ilân edilmiş olan Kıbrıs'ın kendisine bağlanmasını tanıdıklarını bildirirler.

Madde 116. Türkiye, bu adanın Padişah'a ödenen vergiye olan hakkı da içermek üzere, Kıbrıs üzerinde ya da Kıbrıs'a ilişkin bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçer.

Madde 117. Kıbrıs adasında doğmuş ya da orada oturan Osmanlı uyrukları, yerel yasa koşulları içinde, Osmanlı uyrukluğundan ayrılarak, İngiliz uyrukluğunu alacaklardır.

KESİM X.

FAS, TUNUS

Madde 118. Türkiye, Fas'da Fransa'nın koruyuculuğunu [himayesini] tanır ve bunun bütün sonuçlarını kabul eder. Bu tanıma, 30 Mart 1912 tarihinden başlayarak geçerli olacaktır.

Madde 119. Fas mallarına, Türkiye'ye girişte, tıpkı Fransız mallarına uygulanan rejim uygulanacaktır.

Madde 120. Türkiye, Tunus üzerinde Fransa'nın koruyuculuğunu tanır ve bunun bütün sonuçlarını kabul eder. Bu tanıma, 12 Mayıs 1881 tarihinden başlayarak geçerli olacaktır.

Tunus mallarına, Türkiye'ye girişte, tıpkı Fransız mallarına uygulanan rejim uygulanacaktır.

KESİM XI.

LİBYA VE EGE DENİZİ ADALARI

Madde 121. Türkiye, 12 Ekim 1912 tarihli Lozan Andlaşması gereğince, Libya'da Padişah'a bırakılmış olan bütün haklardan ve sıfatlardan kesinlikle vazgeçer.

Madde 122. Türkiye, şimdi İtalya'nın işgalinde bulunan Ege Denizi adaları, başka bir deyimle Stampalia [*Astropalia*], Rodos [*Rhodes, Rhodos, Rodi, Rodos*], Herkit [*Calki, Kharki, Calchi*], Kerpe [*Scrapanto*], Kaşot [*Casos, Casso*], Piskopis [*Piscopis, Tilos, Piscopio*], İncirli [Misiros, Nisyros, Misiro, Mysiros], Kalimnos [*Calimnos, Kalymnos, Calymnos, Calimno*], Loryos [*Leros, Lero*], Patnos [*Patmos, Patmo*], Limpos [*Lipsos, Lipso*], Sümbeki [*Simi, Symi, Sini*], İstanköy [*Cos, Kos*] adaları ile bunlara bağlı adacıklar ve Kastellorizo [*Castelorizzo*] adası üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından İtalya yararına vazgeçer (1 sayılı haritaya bakılması).

KESİM XII.

UYRUKLUK

Madde 123. İşbu Andlaşmanın hükümleri uyarınca, Türkiye'den ayrılmış ülkelerde yerleşmiş Osmanlı uyrukları hukukça ve yerel yasaların öngördüğü koşullarla, bu ülke hangi Devlete bırakılmışsa o Devletin uyruğu olacaklardır.

Madde 124. Onsekiz yaşını aşmış olup da Osmanlı uyrukluğunu yitiren ve 123. Madde uyarınca hukukça yeni bir uyrukluk edinmiş bulunan kimseler, işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak, iki yıllık bir süre içinde Osmanlı uyrukluğunu seçme hakkına sahip olacaklardır.

Madde 125. İşbu Andlaşma uyarınca, Türkiye'den ayrılan bir ülkede yerleşmiş ve bu ülkede halkın çoğunluğundan soy [ırk] bakımından ayrı olan, on sekiz

yaşını aşmış kimseler, işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak bir yıllık bir süre içinde, seçilen Devletin halkının çoğunluğu seçme hakkını kullanan kişiyle aynı soydan ise, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Yunanistan, Hicaz, Irak, Suriye, Bulgaristan ya da Türkiye'yi seçebileceklerdir.

Madde 126. 124. ve 125. Maddelerdeki hükümler uyarınca, seçme haklarını kullanan kimseler, bunu izleyen oniki ay içinde konullarını [ikametgâhlarını], seçme haklarını hangi Devletten yana kullanmışlarsa o Devletin ülkesine taşımak zorundadırlar.

Bu gibi kimselerin, seçme haklarını kullanmazdan önce, oturmakta oldukları öteki Devletin ülkesinde malik oldukları taşınmaz malları ellerinde tutmağa hakları olacaktır.

Bu gibi kimseler, her çeşit taşınır mallarını yanlarında götürebileceklerdir. Bu yüzden, kendilerinden, bu malların çıkarılışı ya da sokuluşu için hiçbir vergi ya da harç alınmayacaktır.

Madde 127. Bağıtlı Yüksek Taraflar, işbu Andlaşmada, ya da Almanya, Avusturya, Bulgaristan ya da Macaristan ile yapılmış Barış Andlaşmalarında, ya da Müttefik Devletlerle, ya da onlardan biriyle Rusya arasında, ya da Müttefik Devletlerden herhangi birileri aralarında yapılmış bir Andlaşmada öngörülen ve ilgililere, edinme yolu açık bulunan herhangi bir uyrukluğa geçme olanağını sağlayan seçme hakkını kullanmasına, herhangi bir engel çıkartmamayı yükümlenirler.

Özellikle, Türkiye, 125. Maddede öngörülen seçme hakkını kullanmak isteyen kişilerin isteyerek göç etmelerini, elindeki bütün olanaklarla kolaylaştırmayı ve bu amaçla Milletler Cemiyeti Konseyince öngörülecek bütün önlemleri almayı yükümlenir.

Madde 128. Türkiye, ister bir başka uyrukluğa geçme, ister bir Andlaşma hükmüyle Müttefik Devletlerin ya da yeni Devletlerin yasaları gereğince ve bu Devletlerin yetkili makamlarının kararları uyarınca kendi uyrukluğundan herhangi bir yeni uyrukluğa geçmiş ya da geçecek olanların bu uyrukluğunu tanımayı ve bu yeni uyrukluğu almalarıyla bu uyrukları asıl [köken] Devletlerine karşı her bakımdan her türlü bağlılıktan kurtulmuş saymayı yükümlenir.

Özellikle işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesinden önce, Müttefik Devletlerden birinin yasası uyarınca bu Devletin uyrukluğunu almış kişiler, Osmanlı yasasının buna aykırı hükmü ne olursa olsun, Osmanlı Hükümetince, adı geçen Devletin uyruğu olmuş ve Osmanlı uyrukluğunu yitirmiş sayılacaklardır. Bu uyrukluğun alınması nedeniyle, Osmanlı yasasınca öngörülen hiçbir mala el koyma ya da başka ceza uygulanmayacaktır.

Madde 129. Osmanlı uyrukluğu dışında bir uyrukluğu bulunan ve işbu Andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte, 95. Madde uyarınca saptanacağı biçimde, Filistin sınırları içinde yerleşmiş olan Yahudiler, herhangi bir başka uyrukluk söz konusu olmaksızın, hukukça Filistin uyruğu olacaklardır.

Madde 130. İşbu Kesimdeki hükümlerin uygulanmasında, her bakımdan, evli kadınların durumu kocalarının ,on sekiz yaşından küçük çocukların durumu da ana-babanın durumuna göre ayarlanacaktır.

Madde 131. Bu Kesimin hükümleri, 83. Maddede öngörülen kesin statü kurulur kurulmaz İzmir kenti ile, 66. Maddede tanımlanan topraklara da uygulanacaktır.

KESİM XIII.
GENEL HÜKÜMLER

Madde 132. Türkiye, işbu Andlaşma ile saptanan sınırları dışında, işbu Andlaşma gereğince başka herhangi bir düzenleme konusu yapılmamış Avrupa dışındaki bütün topraklar üzerinde, ya da topraklara ilişkin olarak, ileri sürebileceği tüm haklarından ve sıfatlarından, her bakımdan, Başlıca Müttefik Devletler yarına vazgeçtiğini bildirir.

Türkiye, yukarıdaki hükmün sonuçlarını düzenlemek için, Başlıca Müttefik Devletlerin, gerektiğinde üçüncü Devletlerle anlaşarak, aldıkları ya da alacakları önlemleri tanımayı ve kabul etmeyi yükümlenir.

Madde 133. Türkiye, Müttefik Devletlerce, Türkiye'nin yanında savaşa katılan Devletlerle yapılan Barış Andlaşmalarının ve Ek Sözleşmelerin tüm geçerliliğini tanımayı, eski Alman İmparatorluğu'nun, Avusturya'nın, Macaristan'ın ve Bulgaristan'ın topraklarına ilişkin olarak varolan ya da varolacak hükümleri kabul etmeyi ve yeni Devletleri, bu biçimde saptanan sınırlar içinde tanımayı yükümlenir.

Madde 134. Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Yunanistan, Macaristan, Polonya, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ve Çeko-Slovakya Devletinin sınırlarını, Türkiye, 133. Maddede öngörülen Andlaşmalar ya da ek her türlü sözleşmelerle saptanacak biçimleriyle tanıdığını ve kabul ettiğini şimdiden bildirir.

Madde 135. Türkiye, Müttefik Devletlerin 1 Ağustos 1914 tarihindeki eski Rusya İmparatorluğu topraklarının tümü ya da bir bölümü üzerinde kurulmuş ya da kurulacak olan Devletlerle yapabilecekleri bütün andlaşmaların ya da anlaşmaların tam geçerliliğini ve bu Devletlerin bu biçimde saptanacak sınırlarını tanımayı yükümlenir.

Türkiye, sözü edilen bu Devletlerin bağımsızlığını, sürekli ve dokunulmaz olarak tanır ve buna saygı göstermeği yükümlenir.

İşbu Andlaşmanın VIII. Bölümünün (Malî Hükümler) 259. Maddesinde ve IX. Bölümünün (Ekonomik Hükümler) 277. Maddesinde yer alan hükümler uyarınca, Türkiye, kendisiyle Rusya'daki Maksimalist Hükümet arasında yapılan Brest,-Litovsk Andlaşmalarıyla bütün öteki andlaşmaların, anlaşmaların ya da sözleşmelerin ortadan kaldırılmış olduğunu kesinlikle kabul eder.

Madde 136. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişini izleyen üç ay içinde, Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Japonya Hükümetlerinin her birince atanacak dört üyeden oluşan ve, her biri bu amaçla birer uzman göndermeğe çağrılacak, müttefik ve tarafsız öteki Kapitülasyoncu Devletlerin teknik uzmanlarının da yardımıyla, Türkiye'de bugünkü adalet konularındaki Kapitülasyonlar rejimin yerini alacak bir adalet reformu tasarısı hazırlamak için bir Komisyon kurulacaktır. Bu Komisyon, Osmanlı Hükümetiyle danıştıktan sonra, ya karma ya da birleştirilmiş bir adalet rejiminin benimsenmesini öğütleyecektir.

Komisyonun hazırlayacağı tasarı ilgili Müttefik ya da tarafsız Devletlerin Hükümetlerine sunulacaktır. Başlıca Müttefik Devletler bunu kabul eder etmez, yeni rejimi kabul etmeği şimdiden yükümlenen Osmanlı Hükümetine bildireceklerdir.

Yeni rejimin yürürlüğe girmesi süresi konusunda, Başlıca Müttefik Devletler kendi aralarında ve, gerekirse, ilgili öteki ya da tarafsız Devletlerle anlaşmak haklarını saklı tutarlar.

Madde 137. VII. Bölüm (Yaptırımlar) hükümleri saklı kalmak üzere, Türkiye'de oturanların hiçbiri, 1 Ağustos 1914 tarihinden sonra, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişine kadar, askerlik ya da siyasal davranışları, ya da Müttefik Devletlere ya da bunların uyruklarına yaptıkları herhangi bir yardımdan ötürü, hiçbir bahane ile rahatsız edilemeyecek ve incitilmeyecektir; Türkiye'de oturan bir kişiye ilişkin olarak, bu nedenle verilen herhangi bir yargı kararı tümüyle yok sayılacak ve başlamış herhangi bir kovuşturma durdurulacaktır.

Madde 138. İşbu Andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan topraklarda oturanlardan hiçbiri, 1 Ağustos 1914 tarihinden bu yana göstermiş olduğu siyasal tutumu yüzünden ya da İşbu Andlaşma uyarınca uyrukluğunun düzenlenmesi nedeniyle rahatsız edilmeyecek ya da incitilmeyecektir.

Madde 139. Türkiye, başka herhangi bir Devletin egemenliği ya da koruyuculuğu [himayesi] altında bulanan Müslümanlar üzerinde, ne nitelikte olursa olsun, her çeşit egemenlik ve yargı hakkından kesinlikle vazgeçer.

İşbu Andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan ya da şimdi Türkiye'nin tanıdığı bir statüsü bulunan topraklarda hiçbir Osmanlı makamınca doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak hiçbir yetki kullanılmayacaktır.

BÖLÜM IV.
AZINLIKLARIN KORUNMASI

Madde 140. Türkiye, 141., 145. ve 147. Maddelerin kapsadığı hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiçbir yasanın, hiçbir tüzüğün ve hiçbir Padişah Buyruğunun ya da resmi işlemin, bu hükümlere aykırı ya da bunlarla çelişir olmamasını, hiçbir yasanın, hiçbir tüzüğün, hiçbir Padişah Buyruğunun ve hiçbir resmi işlemin söz konusu hükümlerden üstün sayılmamasını yükümlenir.

Madde 141. Türkiye, Türkiye'de oturan herkesin, doğum, bir ulusal topluluktan olmak, dil, soy ya da din ayrımı yapılmaksızın, yaşamlarını ve özgürlüklerini korumayı, tam ve eksiksiz olarak sağlamayı yükümlenir.

Türkiye'de oturan herkes, her inancın, dinin ya da mezhebin gereklerini, ister açıkta ister özel olarak, özgürce yerine getirme hakkına sahip olacaktır.

Yukarıdaki paragrafta öngörülen hakkın özgürce yerine getirilmesine karşı herhangi bir saldırı, ilgili mezhep hangisi olursa olsun, aynı cezalarla cezalandırılacaktır.

Madde 142. 1 Kasım 1914'den beri Türkiye'de bir ürkü (tedhiş) rejimi bulunduğu için, İslam dinine geçişlerden hiçbiri olağan koşullar altında gerçekleşmiş olamayacağından bu tarihten sonraki İslam'ı benimsemelerin tanınmaması ve, 1 Kasım 1914'den önce Müslüman olmayan bir kimsenin, özgürlüğüne kavuştuktan sonra, kendi isteğiyle İslam'ı benimsemesi için gerekli işlemleri yerine getirmedikçe Müslüman sayılmaması süregidecektir.

Osmanlı Hükümeti, savaş süresince Türkiye'de yapılan topluca öldürmeler sırasında kişilere verilen zararları en geniş ölçüde karşılamak için, 1 Kasım 1914'den beri herhangi bir soydan ya da dinden olursa olsun, ortadan yok olmuş, zorla götürülmüş, gözaltı [enterne] edilmiş ya da tutuklanmış kişilerin aranması ve kurtarılması için, kendisinin ve Osmanlı makamlarının tüm desteğini sağlamayı yükümlenir.

Osmanlı Hükümeti, zarar görenlerin, ailelerinin ve yakınlarının yakınmalarını dinlemek, gerekli soruşturmalarda bulunmak ve sözü edilen kişileri özgürlüklerine kavuşturmaları için buyruk çıkarmak amacıyla, Milletler Cemiyeti Konseyince atanacak karma komisyonların çalışmalarını kolaylaştırmağı yükümlenir.

Osmanlı Hükümeti, bu komisyonların kararlarına saygı gösterilmesini ve özgürlükleri geri verilmiş herkesin güvenliğini ve özgürlüğünü sağlamayı yükümlenir.

Madde 143. Türkiye, soy azınlıklarından olan kişilerin karşılıklı ve gönüllü göçlerine ilişkin olarak Müttefik Devletlerin uygun görecekleri hükümleri tanımayı yükümlenir.

Türkiye, karşılıklı göç konusunda, Yunanistan'la Bulgaristan arasında 27 Kasım 1919'da Neuilly-sur-Seine'de imzalanan Sözleşmenin 16. Maddesinden yararlanmamayı yükümlenir. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişini izleyecek altı ay içinde, Yunanistan ile Türkiye, Yunanistan'a aktarılan ya da Osmanlı kalan topraklardaki Türk ve Yunan soylu halkın karşılıklı ve gönüllü göçüne ilişkin özel bir anlaşma yapacaklardır.

Bir anlaşmaya varılamaması durumunda, Yunanistan ve Türkiye, Milletler Cemiyeti Konseyine başvurmak hakkına sahip olacaklar ve Konsey sözü edilen anlaşmanın koşullarını saptayacaktır.

Madde 144. Osmanlı Hükümeti, Bırakılmış Mallar [Emval-i Metrûke] konusundaki 1915 tarihli yasa ile ek hükümlerin, haksızlığını kabul eder ve bunların tümüyle hükümsüz ve gelecekte olduğu gibi geçmişte de, geçersiz olduklarını bildirir.

Osmanlı Hükümeti, 1 Ocak 1914'den beri, topluca öldürülme korkusuyla ya da başka herhangi bir zorlama yüzünden, yurtlarından kovulmuş, Türk soyundan olmayan Osmanlı uyruklarının yurtlarına dönüşlerini ve yeniden işlerine başlayabilmelerini, olabildiği ölçüde kolaylaştırmağı resmen yükümlenir. Sözü edilen Osmanlı uyruklarıyla, bunların üyesi bulundukları toplulukların malı olan ve yeniden bulunabilecek taşınır ya da taşınmaz malların, kimin elinde bulunurlarsa bulunsunlar, bir an önce geri verilmesi gerektiğini Osmanlı Hükümeti kabul eder. Bu mallar, onlara yükletilmiş olabilecek her türlü kısıtlamadan ve vergiden sıyrılmış olarak ve bugün onlara sahip olanlara ya da onları ellerinde tutanlara hiçbir ödence [tazminat] ödenmeksizin, geri verilecektir; şu kadar ki, bunların, mülkiyet ya da elde bulundurma hakkını kendilerinden edindikleri kimselere karşı dava hakları saklı tutulacaktır.

Osmanlı Hükümeti, gerekli görülecek her yerde, Milletler Cemiyeti Konseyince hakemlik komisyonları atanmasını kabul eder. Bu komisyonların her biri, Osmanlı Hükümetinin bir temsilcisi ile, zarara uğradığını öne süren ya da üyelerinden birinin zarara uğradığı savında bulunan topluluğun bir temsilcisinden ve Milletler Cemiyeti Konseyince atanan bir Başkandan oluşacaktır. Hakemlik komisyonları, işbu Maddede öngörülen bütün istemleri inceleyecek ve bunları basit yöntemle karara bağlayacaktır.

Sözü edilen hakemlik komisyonları aşağıdaki konularda buyurma yetkisine sahip olacaklardır:

1. Gerekli görecekleri her çeşit yeniden yapım ve onarım işleri için Osmanlı Hükümetince işgücü sağlanması. Bu işgücü, hakemlik komisyonunca sözü geçen işlerin yapılmasına gerek gördüğü topraklarda yaşayan soylardan kişiler arasından sağlanacaktır;

2. Soruşturma sonucu, topluca öldürmeler ya da zorla yerinden etmelere eylemsel olarak katıldığı, ya da bunlara yol açtığı kanıtlanan her kişinin görevinden uzaklaştırılması; bu gibi kimselerin malları konusunda alınacak önlemleri komisyon gösterecektir;

3. Bir topluluğun, 1 Ocak 1914'den beri, mirascısız olarak ölmüş ya da yitik bulunan üyelerinin bütün taşınır ya da taşınmaz malların kime aktarılacağı,. Bu mallar, Devlet yerine, topluluğa aktarılabilecektir;

4. 1 Ocak 1914'den sonra, taşınmaz mallar üzerinde yapılan bütün satış işlemleriyle, hak yaratan işlemlerin geçersiz sayılması. Bu malları ellerinde bulunduranlara ödence [tazminat] ödenmesi, geri vermenin geciktirilmesine bahane olarak kullanılamayacak biçimde, Osmanlı Hükümetinin yükümlülüğünde olacaktır. Ancak, sözü edilen malları şimdi ellerinde bulunduranlarca bir öde-

mede bulunulmuşsa, hakemlik komisyonunun ilgililer arasında hak gözetirliğe uygun bir çözüm yolu kabul ettirme yetkisi olacaktır.

Osmanlı Hükümeti, komisyonların işleyişini ve kesin nitelikte olacak kararlarının yerine getirilmesini, olanak ölçüsünde, kolaylaştırmayı yükümlenir. Bunlara karşı, yargısal ya da yönetimsel, hiçbir Osmanlı makamının kararı öne sürülmeyecektir.

Madde 145. Bütün Osmanlı uyrukları, yasa önünde eşit olacaklar ve soy, dil ya da din ayrılığı gözetilmeksizin aynı yurttaşlık [medeni] haklarıyla siyasal haklardan yararlanacaklardır.

Din, inanç ya da mezhep ayrılığı, hiçbir Osmanlı uyruğunun yurttaşlık haklarıyla [medeni haklarıyla] siyasal haklardan yararlanmasına, özellikle kamu hizmetlerine ve görevlerine kabul edilme, yükseltilme, onurlanma ya da çeşitli mesleklerde ve iş kollarında çalışma bakımından, bir engel sayılmayacaktır.

Osmanlı Hükümeti, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak iki yıllık bir süre içinde, Müttefik Devletlere, soy azınlıklarının orantılı temsili ilkesine dayalı bir seçim sistemi düzenlenmesi tasarısı sunacaktır.

Herhangi bir Osmanlı uyruğunun, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, dilediği bir dili kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulmayacaktır. Türkçe'den başka bir dil konuşan Osmanlı uyruklarına, mahkemelerde, ister sözlü, ister yazılı olsun, kendi dillerini kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır.

Madde 146. Osmanlı Hükümeti, tanınmış yabancı üniversitelerden ve okullardan verilen diplomaların geçirliliğini tanımayı ve, bunları almış olanların, bu diplomaların tanıdığı yeteneği gerektiren mesleklerde ve sanatlarda özgürce çalışmalarını kabul etmeyi yükümlenir.

Bu hüküm, Türkiye'de oturan Müttefik Devletler uyruklarına da uygulanacaktır.

Madde 147. Soy, din ya da dil azlıklarından olan Osmanlı uyrukları, hem hukuk bakımından hem de uygulamada, öteki Osmanlı uyruklarıyla aynı işlemlerden ve aynı güvencelerden yararlanacaklardır. Bunların, özellikle bağımsız olarak ve Osmanlı makamları hiçbir biçimde karışmaksızın, giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ya da sosyal kurumlar, ilk, orta ve yüksek okullarla, başka her çeşit öğretim kurumları – buralarda kendi dillerini özgürce kullanmak ve kendi dinlerini özgürce uygulamak hakkına da sahip olarak- kurmak, yönetmek ve denetlemek konularında eşit hakka sahip olacaklardır.

Madde 148. Soy, dil ya da din bakımından azınlıklardan olan Osmanlı uyruklarının önemli bir oranda bulundukları kentlerde ya da bölgelerde, söz konusu azınlıklar, Devlet bütçesi ile, belediyeler bütçesi ya da öteki bütçelerce eğitim ya

da hayır işlerine genel gelirlerden [kamu gelirlerinden] sağlanacak paralardan yararlanmaya hakgözetirliğe uygun bir ölçüde katılacaklardır.

Söz konusu bu paralar, ilgili toplulukların yetkili temsilcilerine verilecektir.

Madde 149. Osmanlı Hükümeti, Türkiye'deki bütün soy azınlıklarının kilise ve okul konularında özerkliğini tanımayı ve buna saygı göstermeyi yükümlenir. Osmanlı Hükümeti, bu amaçla ve işbu Andlaşmanın aykırı düşen hükümleri saklı kalmak üzere, Müslüman olmayan soylara kilise, okul ya da adalet konularında Sultanlarca verilmiş fermanlar, hat'lar, beratlar ve bu gibi özel buyruklar ya da fermanlarla, Bakanlık ya da Sadrazamlık buyrukları ile tanınmış ayrıcalıklarla bağışıklıkları tümüyle doğrular ve gelecekte de destekleyeceğini bildirir.

Osmanlı Hükümetinin çıkardığı ve sözü edilen ayrıcalıklarla bağışıklıkların kaldırılmasını, kısıtlanmasını ya da değiştirilmesini öngören bütün kararnameler, yasalar, yönetmelikler ya da genelgeler geçersiz sayılacaktır.

İşbu Andlaşma hükümlerine uygun olarak Osmanlı adalet rejiminde yapılacak her değişiklik –bu değişiklik soy azınlıklarından kişileri etkilemekte ise- işbu Madde hükümlerinden üstün sayılacaktır.

Madde 150. Hıristiyan ya da Yahudi dininden Osmanlı uyruklarının önemli oranda oturdukları kentlerde ve bölgelerde, Osmanlı Hükümeti, bu Osmanlı uyruklarının inançlarına ya da dinsel uygulamalarına bir saldırı sayılabilecek herhangi bir eylemi yapmağa zorlanmamalarını, ve hafta tatili günlerinde mahkemelerde hazır bulunmamaları ya da yasal bir işlemi yerine getirmemeleri yüzünden, haklarını hiçbir biçimde yitirmemelerini yükümlenir. Bununla birlikte, bu hüküm, bu Hıristiyan ya da Yahudi Osmanlı uyruklarını, kamu düzeninin korunması için, bütün öteki Osmanlı uyruklarına yükletilen yükümlülükler dışında tutar anlamına gelmeyecektir.

Madde 151. Başlıca Müttefik Devletler, bu Bölümdeki hükümlerin yerine getirilmesini güvence altına almak için ne gibi önlemler alınması gerektiğini, Milletler Cemiyeti Konseyi ile birlikte inceledikten sonra saptayacaklardır. Osmanlı Hükümeti, bu konuda alınacak bütün kararları şimdiden kabul ettiğini bildirir.

BÖLÜM V.

KARA, DENİZ VE HAVA KUVVETLERİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER

Türkiye, bütün Ulusların silâhların genel bir sınırlanmasına hazırlık yapılmasına olanak sağlamak için, aşağıda sayılan kara, deniz ve hava kuvvetlerine ilişkin hükümleri kesinlikle yerine getirmeyi yükümlenir.

KESİM I.
KARA KUVVETLERİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER
ALT-KESİM I.
GENEL HÜKÜMLER

Madde 152. Türkiye'nin bulundurabileceği kara kuvvetleri yalnız şunlar olacaktır:

1. Padişah'ın özel koruma birliği [Hassa Kıtaatı];

2. İçeride düzen ve güvenliği sağlamakla ve azınlıkların korunmasını güvence altına almakla görevli, jandarma birlikleri;

3. Önemli karışıklık durumunda, jandarma birliklerini destekleyecek ve gerektiğinde sınırların denetlenmesini sağlayacak özel birlikler.

Madde 153. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişini izleyecek altı ay içinde, 152. Maddede öngörülenler dışında kara kuvvetleri terhis edilecek ve dağıtılacaktır.

ALT-KESİM II.
OSMANLI KARA KUVVETİNİN PERSONEL SAYISI, ÖRGÜTÜ VE KADROSU

Madde 154. Padişah'ın özel koruma birliği bir kurmay kurulu ile, personel sayısı, subay ve er olarak, 700'ü geçmeyecek yaya [piyade] ve atlı [süvari] birliklerinden kurulacaktır. Bu kuvvet, 155. Maddede öngörülen toplam personel sayısının içinde sayılmayacaktır.

Bu koruma birliğinin kuruluşu, bu Bölüme ekli I sayılı çizelgede gösterilmiştir.

Madde 155. 152. Maddenin 2. ve 3. fıkralarında sayılan kuvvetlerin toplam personeli, kurmay kurulları, subaylar, eğitim personeli ve donatım birliklerini de kapsamak üzere, 50.000 kişiyi geçmeyecektir.

Madde 156. Jandarma birlikleri, Türkiye ülkesi üzerine dağıtılacaktır; Türkiye ülkesi, bu amaçla, sınırları 200. Maddede öngörüldüğü gibi saptanacak yersel bölgelere bölünecektir.

Her yersel bölgede yaya [piyade] ve atlı [süvari], makineli tüfekle silâhlandırılmış, yönetim ve sağlık hizmetleriyle donatılmış birliklerden oluşan bir jandarma birliği kurulacaktır; bu jandarma birliği, illerde [vilayetlerde], sancaklarda ve ilçelerde [kazalarda], vb., bulunduğu yere bağlı bir güvenlik hizmeti kurulması için gerekli birlikleri sağlayacak ve bölgenin bir ya da birkaç noktasında gezici yedek kuvvetler bulunduracaktır.

Özel görevleri, yüzünden, bu jandarma birliklerinin, topçusu da, teknik silâhları da olmayacaktır.

Bu jandarma birliklerinin toplam personel sayısı, 155. Maddede öngörülen kara kuvvetinin toplam personelinin içinde sayılmak üzere, 35.000 kişiyi geçmeyecektir.

Tek bir jandarma birliğinin toplam personel sayısı, jandarma birlikleri toplam personelinin dörtte birini aşmayacaktır.

Herhangi bir jandarma birliğinin öğeleri, 200. Maddede öngörülen Müttefikler Arası Komisyonun özel izni olmadıkça, kendi bölgesinin toprakları dışında kullanılmayacaktır.

Madde 157. Özel güçlendirme [takviye] birliklerinde yaya, atlı, dağ topçusu, istihkâm birlikleriyle, bunların her birine uygun düşen teknik ve genel hizmetler de bulunabilecektir; bunların toplam personeli, 155. Maddede öngörülen toplam personelin içinde sayılmak üzere, 15.000 kişiyi aşmayacaktır.

Tek bir birliğin özel güçlendirme öğeleriyle desteklenmesi, bu öğelerin, 200. Maddede öngörülen Müttefikler – Arası Komisyonun özel izni olmadıkça, toplam personelin üçte birini aşmayacaktır.

Bu özel güçlendirme öğelerinin kuruluşuna girecek çeşitli silâhlar ve hizmetler oranı, bu Kesime ekli II sayılı çizelgede saptanmıştır.

Bunların [kışlalara] yerleştirilişi, 200. Maddede öngörüldüğü biçimde saptanacaktır.

Madde 158. 156. ve 157. Maddelerde sözü edilen kuruluşlarda, kurmay ve hizmetler personeli de sayılmak koşuluyla, subay oranı, hizmetteki personel toplam sayısının yirmide birini, astsubay oranı da, hizmetteki toplam personel sayısının onikide birini aşmayacaktır.

Madde 159. Çeşitli Müttefik ya da tarafsız Devletlerin verecekleri subaylar, Osmanlı Hükümetinin yönetiminde, jandarmanın komutasına, örgütlenmesine ve eğitimine katılacaktır. Bu subaylar, 158. Maddede öngörülen jandarma subayları sayısı içinde sayılmayacaklardır; ancak, bunların sayısı bu personelin yüzde on beşini geçmeyecektir. 200. Maddede sözü edilen Müttefikler-Arası Komisyonun hazırlayacağı özel anlaşmalar, bu subayların uyruklık bakımından oranlarını saptayacak ve bu Madde ile kendileri için öngörülmüş olan çeşitli görevlere katılma koşullarını düzenleyecektir.

Madde 160. Aynı yersel bölgede, 159. Maddede öngörülen koşullar içinde Osmanlı Hükümeti buyruğuna verilen bütün [yabancı] subaylar, ilke olarak, aynı uyruklukta olacaklardır.

Madde 161. Limni [*Lemnos, Lemno*], Gökçeada [İmroz, *İmbros, İmbro*], Semadirek [Semendirek, *Samothrace, Samotracia*], Bozcaada [*Ténédos, Tenedo*] ve Midilli [*Mityléne, Mitylene, Mitilene*] dışında, 178. Maddede öngörülen Boğazlar ve adalar bölgesinde, Yunan ve Osmanlı jandarma kuvvetleri, bu bölgedeki Müttefikler-Arası İşgal Komutanlığına bağlı bulunacaktır.

Madde 162. İşbu Alt-kesimde, hangi nitelikte olursa olsun, sözü edilen kuvvetlerin ya da bu kuvvetlerin taşıma araçlarının her çeşit seferberlik önlemleri ya da bunların seferberliğine ilişkin, ya da güçlendirilmesi yolundaki bütün önlemler yasaktır.

Çeşitli kuruluşların, kurmay kurullarının ve hizmetlerinin hiçbir durumda ek kadroları bulunmayacaktır.

Madde 163. 153. Maddede saptanan süre içinde, şimdi varolan tüm jandarma kuvvetleri, 156. Maddede öngörülen jandarma birlikleri içinde birleştirilecektir.

Madde 164. İşbu Kesimde öngörülmemiş herhangi bir birliğin kurulması yasaktır.

Padişah'ın özel koruma birliği dışında, izin verilen 50.000 kişilik personel sayısını aşan kuruluşların ortadan kaldırılması, işbu Andlaşmanın imzalanmasından başlayarak, 153. Madde hükümlerine uygun olarak, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesinden en geç altı ay sonra tümüyle gerçekleşecek biçimde, giderek yapılacaktır.

Osmanlı Savaş Bakanlığı [Harbiye Nezareti] ile Genel Kurmayı ve onlara bağlı yönetim birimlerindeki subay ve benzeri personel, aynı süre içinde, 200. Maddede sözü edilen Müttefikler-Arası Komisyonca Osmanlı Silâhlı kuvvetlerinin genel hizmetlerinin iyi işlemesi için kesin olarak gerektiği saptanacak personel sayısına indirilecek ve bu personel 158. Maddede öngörülen en yüksek sayı içinde olacaktır.

ALT- KESİM III.
ASKERE ALMA

Madde 165. Osmanlı kara kuvvetleri [silâhlı kuvvetleri] gelecekte yalnız gönüllü olarak askere yazılanlardan kurulacaktır.

Askere yazılma, soy ve din ayrılığı gözetilmeksizin, Osmanlı Devletinin bütün uyruklarına eşit olarak açık bulunacaktır.

156. Maddede sözü edilen birliklere gelince, bunların kuruluşu, ilke olarak, bölgesel olacak ve her bölgedeki halkın Müslüman olan ya da olmayan öğelerinin, olanak ölçüsünde, ilgili her birlik personelinde temsil edilmelerini sağlayacak biçimde düzenlenecektir.

Yukarıdaki hükümler, hem subaylara hem de erlere uygulanacaktır.

Madde 166. Astsubayların ve erlerin hizmet süresi aralıksız oniki ay olacaktır.

Hizmet süreleri bitmeden, hangi nedenle olursa olsun, hizmetten bağışlanan erlerin yerine her yıl konulacakların oranı, 155. Maddede saptanan toplam personel sayınının yüzde beşini geçmeyecektir.

Madde 167. Bütün subaylar meslekten [muvazzaf] subay olacaktır.

Şu sırada orduda ve jandarmada hizmet gören ve yeni kara kuvvetinde kalacak olan subaylar en az kırkbeş yaşına kadar hizmette kalmayı yükümleneceklerdir.

Şu sıralar orduda ve jandarmada hizmet gören ve yeni kara kuvvetine alınmayacak olan subaylar, her çeşit askerî hizmet yükümlülüğünden bağışlanacaklar ve kuramsal ya da uygulamalı hiçbir askerlik alıştırmasına [tâlime] katılmayacaklardır.

Yeni atanan subaylar, aralıksız en az yirmi beş yıl eylemsel hizmette bulunmayı yükümleneceklerdir.

Hizmet süreleri bitmeden, hangi nedenle olursa olsun, hizmetten ayrılan subayların yerine her yıl konulacakların oranı, 158. Maddede öngörülen toplam subay sayısının yüzde beşini geçmeyecektir.

ALT-KESİM IV.
OKULLAR, EĞİTİM KURUMLARI, ASKERİ KURUMLAR VE DERNEKLER

Madde 168. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak üç aylık bir sürenin geçmesinden sonra, Türkiye'de, ancak izin verilen birlikler için gerekli subay ve assubayların yetiştirilmesi için kesinlikle zorunlu bulunan aşağıda belirtilen okullar kalacaktır:

1 subay okulu;

Her yersel bölge için 1 assubay okulu.

Bu okullarda öğrenim görmesine izin verilecek öğrenci sayısı, subay ve assubay kadrolarındaki doldurulacak boşluklarla kesin orantılı olacaktır.

Madde 169. 168. Maddede sözü geçen öğrenim kurumlarının dışında kalanlarla, her çeşit spor kurumları ya da başka kurumlar, hiçbir askerî konuyla ilgilenmeyeceklerdir.

ALT-KESİM V.
GÜMRÜKÇÜLER, YEREL KENT VE KIR POLİSİ, ORMAN BEKÇİLERİ

Madde 170. III. Bölümün (Siyasal Hükümler) 48. Maddesi hükümlerine dokunulmamak koşuluyla, gümrük görevlilerinin, yerel kent ve kır polisi görevlilerinin, orman bekçilerinin, ya da benzeri görevlilerin sayısı, işbu Andlaşma ile saptanan Türkiye ülkesi sınırları içinde, 1913'de, benzer görevlerde çalışanların sayısını geçmeyecektir.

Gelecekte bu gibi görevlilerin sayısı, ancak, görevli bulundukları yerlerdeki ya da belediyelerdeki nüfus artışına uygun bir oranda arttırılabilecektir.

Bu hizmetliler ya da görevlilerle, demiryolu hizmetinde çalışanlar, herhangi bir askerlik alıştırmasına [tâlimine] katılmak için toplanamayacaklardır.

Her yönetim çevresinde, ister kent ister kır polisi olsun, yerel polis ile orman bekçileri, jandarmaya ilişkin 165. Maddedeki ilkeler uyarınca göreve alınacak ve bu ilkeler uyarınca komuta ve yönetime bağlı olacaklardır.

Türkiye'nin sivil yönetiminin bir parçası olarak, Osmanlı kara kuvvetinden ayrı kalacak Osmanlı polisinde Müttefik ya da tarafsız Devletlerce verilecek subaylar ya da görevliler, Osmanlı Hükümetinin yönetimi altında, sözü edilen polisin komutasına ve eğitimine katılacaklardır. Bu subayların ve görevlilerin sayısı, benzeri Osmanlı personelinin yüzde onbeşini geçmeyecektir.

ALT-KESİM VI.
SİLAHLAR, CEPHANE VE GEREÇLER

Madde 171. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişini izleyecek altı ayın bitiminde, Osmanlı kara [silâhlı] kuvvetlerinin çeşitli kuruluşlarında hizmette ya da yedekte bulundurulan silahlar, bu Kesime ekli III.sayılı çizelgede bin kişi için saptanmış olan sayıyı geçmeyecektir.

Madde 172. Türkiye'nin elinde bulundurabileceği cephane, bu Kesime ekli III sayılı çizelgede saptananları geçmeyecektir.

Madde 173. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişini izleyecek altı aylık süre içinde, izin verilen sayıyı aşan silahlar, her çeşit cephane ile savaş araçları ve gereçleri, 200. Maddede öngörülen Müttefikler-Arası Askerî Denetim Komisyonuna bu Komisyonca gösterilecek yerlerde teslim edilecektir.

Bu araçların ve gereçlerin ne yapılacağına, Başlıca Müttefik Devletler karar vereceklerdir.

Madde 174. Silahlar, cephane, savaş araçları ve gereçleri ile uçaklar ve her çeşit uçak parçaları yapımı, ancak, 200. Maddede öngörülen Müttefikler-Arası Komisyonun izin vereceği fabrikalarda ve kurumlarda yapılabilecektir.

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak altı aylık bir süre içinde her çeşit silahların, cephanenin, savaş araçlarının ve gereçlerinin yapımı, hazırlanması, depolanması ya da incelenmesi ile uğraşan bütün öteki kurumlar ortadan kaldırılacak ya da yalnız ticaret amacıyla kullanılmaya yarar biçime dönüştürülecektir.

İzin verilen cephane stokları için depo olarak kullanılanlar dışındaki bütün silah depolarına da aynı işlem uygulanacaktır.

İzin verilen yapım gereksinmelerini aşan kurumlardaki ve silah depolarındaki aygıtlar, 200 Maddede öngörülen Müttefikler Arası Askeri Denetim Komisyonu Kararları uyarınca kullanılamaz duruma getirilecek ya da yalnız ticaret amacıyla kullanılır biçime sokulacaktır.

Madde 175. Türkiye'ye her çeşit silahlar, cephane ile savaş araçları ve gereçleri, uçaklar ve uçak parçaları getirilmesi, 200. Maddede öngörülen Müttefikler-Arası Komisyonun özel izni olmadıkça, kesinlikle yasaktır.

Aynı biçimde, yabancı ülkelere gönderilmek üzere, her çeşit silahlar, cephane, savaş araçları ve gereçleri yapımı ve bunların dışsatımı [ihracatı] yasaktır.

Madde 176. Alev-makinelerinin, boğucu ya da zehirleyici ya da benzeri gazların ve her türlü benzer sıvıların, maddelerin ve hazırlanmış bileşimlerin kullanılması yasak olduğundan, bunların Türkiye'de yapımı ya da Türkiye'ye sokulması kesinlikle yasaktır.

Sözü geçen Maddelerin ya da bileşimlerin yapımına, saklanmasına ya da kullanılmasına yarayan özel araçlar ve gereçler de yasaklanmıştır.

Zırhlı taşıtların, tankların ya da savaş amaçları için kullanılan bunlara benzer her türlü araçların Türkiye'de yapımı ya da Türkiye'ye sokulması da yasaktır.

ALT-KESİM VII.
BERKİTİLMİŞ YERLER (TAHKİMAT)

Madde 177. 178. Maddede öngörülen Boğazlar ve adalar bölgesinde, sözü geçen Maddede öngörüldüğü üzere, berkitilmiş yerler [tahkimat, istihkâmlar] silahsızlandırılacak ve yıkılacaktır.

Bu bölge dışında ve 89. Madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, şu sırada varolan berkitilmiş yerler [müstahkem mevkiler] şimdiki durumlarıyla olduğu gibi tutulabilecek, ancak aynı üç aylık süre içinde silahtan arındırılacaktır.

ALT-KESİM VIII.
BOĞAZLAR'IN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KORUNMASI

Madde 178. Boğazlar'ın özgürlüğünü güvence altına almak üzere, Bağıtlı Yüksek Taraflar, aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

1. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak üç aylık bir süre içinde, aşağıdaki 179. Maddede belirtildiği gibi sınırlandırılan ve Marmara Denizi kıyıları ile adalarını ve Boğazlar'ın kıyılarını içine alan bir bölge ile, Limni [*Lemnos, Lemno*], Gökçeada [İmroz, *İmbros, İmbro*], Semadirek [*Samothrace, Samotracia*], Bozcaada [*Tenedos, Tenedo*] ve Midilli [*Mityléne, Mitylene, Mitilene*] adalarında tüm yapıların, berkitilmiş yerlerin [tahkimatın]ve bataryaların silahsızlandırılması ve yıkılması gerçekleştirilecektir.

Sözü geçen bölgede ve adalarda, bu yapıların yeniden yapılması ve benzer yapılar yapılması yasaktır. Fransa, İngiltere ve İtalya, sözü geçen bölgede ve Limni, Gökçeada [İmroz] Semadirek ve Bozcaada'da yerleştirilmesi yasak kalan gezginci bataryaları hızla getirmekte kullanılabilecek şimdiki yolların ve demiryollarının kullanılmaz duruma sokulmasını hazırlamak hakkına sahip olacaklardır.

Limni, Gökçeada[İmroz], Semadirek ve Bozcaada adalarında yeni yollar ve demiryolları yapımına ancak yukarıda sözü edilen üç Devletin izniyle girişilebilecektir.

2. Birinci paragrafın ilk fıkrasında öngörülen önlemler, Yunanistan'ca ve Türkiye'ce, her biri kendi toprakları bakımından ve giderlerini kendileri ödemek üzere, ve 203. Maddede öngörülen denetim altında uygulanacaktır.

3. Bölge toprakları ile Limni, Gökçeada [İmroz], Semadirek [Semendirek], Bozcaada ve Midilli adaları, askerî amaçlarla, ancak, birlikte davranan yukarıda adı geçen üç Müttefik Devletçe kullanılabilecektir. Bu hüküm, sözü edilen bölgede ve adalarda, 161. Madde hükümleri uyarınca Müttefikler-Arası İşgal Kuvvetleri Komutanlığına bağlı bulunacak Yunan ve Osmanlı jandarma kuvvetlerinin kullanılmasına engel olmayacağı gibi, Midilli adasında bir Yunan garnizonunun kalmasına ve, 152. Maddede öngörülen, Padişah'ın özel koruma birliğinin varlığına da engel sayılmayacaktır.

4. Birlikte davranan sözü geçen Devletler, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak, Boğazlar'ın özgürlüğüne dokunabilecek bir eylemin yapılmasını ya da hazırlanmasını önlemek için gerekli görecekleri kara ve hava kuvvetlerini söz konusu topraklarda ve adalarda bulundurmak hakkına sahip olacaklardır.

Bu denetleme, denizden, adı geçen Müttefik Devletlerden her birinin birer karakol gemisi aracılığıyla yapılacaktır.

Yukarıda sözü edilen işgal kuvvetleri, gerektiğinde, 1907 tarihli La Haye IV.Sözleşmesine ekli Yönetmelikte ya da bunun yerine geçecek ve sözü edilen bütün Devletlerin taraf olacakları başka herhangi bir Sözleşmede öngörülen koşullar altında, karada el koyma hakkını kullanabileceklerdir. Bununla birlikte, bu el koymalar ancak hemen ödemede bulunma karşılığında yapılabilecektir.

Madde 179. 178. Maddede öngörülen bölge, aşağıda belirtildiği gibi sınırlandırılmıştır (1 sayılı haritaya bakılması):

1. Avrupa'da

Saros Körfez'inde Karaçalı'dan kuzey-doğuya doğru:

yaklaşık olarak kuzey-doğuya yönelen ve Beylik Dere havzasının güney sınırını Kuru Dağ doruğuna kadar izleyen bir çizgi;

Oradan, tepeler çizgisini izleyen bir çizgi;

Sonra, Emirli'nin kuzeyinden ve Dereler'in güneyinden geçen düz bir çizgi; kuzey-kuzey-doğuya dönerek Tekirdağ- Malkara yolunu Aynarcık'ın 3 kilometre batısında kesen ve oradan Ortaköy'ün 6 kilometre doğusundan geçen bir çizgi;

Sonra kuzey-doğuya dönen ve Tekirdağ-Hayrabolu yolunu Tekirdağ'ın 18 kilometre kuzey-batısında kesen bir çizgi;

Oradan, Muradlı-Tekirdağ yolunun Muradlı'nın yaklaşık 1 kilometre güneyindeki bir noktaya kadar:

Bir düz çizgi;

Oradan, doğu-kuzey-doğuya doğru ve Yeniköy'e kadar:

Çorlu-Çatalca demiryolunun en az 2 kilometre kuzeyinden geçecek biçimde değiştirilmiş bir düz çizgi;

Oradan, kuzey-kuzeydoğuya doğru ve 27.Maddenin 1-2 fırkasında tanımlanan Türkiye'nin sınırında, Istranca'nın batısında bir noktaya kadar:

Yeniköy'ü bölgede bırakan bir düz çizgi;

Oradan, ve Karadeniz'e kadar:

27.Maddenin 1-2. fıkrasında tanımlanan Avrupa Türkiye'sinin sınırı.

2. Asya'da:

Başlıca Müttefik Devletlerce, Edremit Körfezi'nde, Dahlina Burnu ile Kemer İskele arasında saptanacak bir noktadan doğu-kuzey-doğu'ya doğru:

Kemer İskele ile Kemer'in ve bu iki yeri birbirine bağlayan yolun güneyinden geçen bir çizgi;

Sonra, Osmanlar-Orhanlar dekovil demiryolunun Değirmendere'yi kestiği noktanın hemen güneyindeki bir noktaya kadar:

Bir düz çizgi;

Oradan, kuzey-doğuya doğru ve Manyas Gölü'ne kadar:

Değirmendere ile Karadere Suyu'nun sağ kıyısını izleyen bir çizgi;

Oradan, Bandırma-Susığırlı demiryolunun Karadere yatağını kestiği noktaya kadar:

bu ırmağın ağzına doğru akım yolu:

Oradan, doğuya doğru, Atranos Çayı'nın Karaoğlan'a doğru ağzından yaklaşık 3 kilometredeki bir noktaya kadar:

Bir düz çizgi;

Oradan, kuzey-doğuya doğru, bu ırmağın ağzına doğru akım yolu;

Sonra Apolyont Gölü'nün güney kıyısı;

Sonra, Mudanya-Bursa demiryolunun, Bursa'nın yaklaşık olarak 5 kilometre kuzeybatısında Nilüfer Çayı'nı kestiği noktaya kadar:

Bir düz çizgi;

Oradan, kuzeydoğuya doğru ve Bursa'nın yaklaşık olarak 6 kilometre kuzeyinde nehirlerin kesişme yerine kadar;

Nilüfer Çayı'nın ağzına doğru, akım yolu;

Oradan kuzey-doğuya doğru ve İznik Gölü'nün en güney noktasına kadar;

Bir düz çizgi;

Oradan, İznik'in 2 kilometre kuzeyindeki bir noktaya kadar:

Bu gölün güney ve doğu kıyıları;

Oradan, kuzey-doğuya doğru, Sapanca Gölü'nün en batı ucuna kadar;

Çırçır Çeşme – Sıradağ – Elmalıdağ – Kalpakdağ – Ayıtepe -Hekimtepe tepeler çizgisini izleyen bir çizgi;

Oradan, kuzeye doğru ve İzmit-Armaşa yolunun, Armaşa'nın 8 kilometre güney batısındaki bir noktaya kadar:

Olanak ölçüsünde Şocalı Dere havzasının doğu sınırını izleyen bir çizgi;

Oradan, Akabedr'in Karadeniz'e döküldüğü yerin 2 kilometre doğusundaki bir noktaya kadar:

Bir düz çizgi.

Madde 180. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak onbeş gün içinde, 178.Maddede öngörülen bölgenin sınırlarını, bu sınırların 27. Maddenin 1-2 fıkrasında tanımlanan sınırla üst üste geldiği kesimler dışında, yerinde saptamak üzere bir Komisyon kurulacaktır. Bu Komisyon, Fransa, İngiltere ve İtalya askerî makamlarından her birince atanacak üçer üye ile, gerektiğinde, bölgenin Yunan egemenliği altına giren kesimiyle ilgili olarak, Yunan Hükümetince atanacak bir üyeden, ya da bölgenin Osmanlı egemenliği altında kalan kesimiyle ilgili olarak Osmanlı Hükümetince atanacak bir üyeden kurulu olacaktır. Oy çoğunluğuyla karar verecek olan Komisyonun kararları, ilgili taraflar için uyulması zorunlu olacaktır.

Bu Komisyonun giderleri, adı geçen bölgenin işgal giderleri hesabına geçirilecektir.

ÇİZELGE 1.
PADİŞAH'IN ÖZEL KORUMA BİRLİĞİNİN (HASSA KITAATININ) KURULUŞU

BİRLİKLER	EN YÜKSEK PERSONEL SAYISI	DÜŞÜNCELER
Karargâh	101	1) Bu personel sayısına şunlar girmektedir: a) Sultan'ın Özel Koruma Birliği Karargâhı [Kurmay Kurulu]; b) Sultan'ın Özel koruma Birliği'ne bağlı generaller, her rütbeden ve sınıftan subaylar ile askerî görevliler.
Yaya [Piyade]	425 } subaylar	
Atlı [Süvari]	125 } ve erler	
Hizmet	50 }	
TOPLAM	700	

ÇİZELGE II.

ÖZEL GÜÇLENDİRME (TAKVİYE) BİRLİKLERİNİN KURULUŞUNA GİREN ÇEŞİTLİ SINIFLAR VE HİZMETLER KURULUŞLARININ PERSONEL SAYISI

BİRLİKLER	EN YÜKSEK PERSONEL SAYISI	
Karargâh (Komutanlık Subaylar ve personel)	100	
Yaya [piyade]	8.200	
Topçu	2.500	
Atlı [süvari]	700	Subaylar
İstihkâm ve teknik birlikler	2.000	ve Erler.
Teknik ve genel hizmetler	1.500	
TOPLAM	15.000	

ÇİZELGE III.

İZİN VERİLEN EN YÜKSEK SİLAH VE CEPHANE MİKTARI

GEREÇLER	MİKTAR Her 1.000 kişiye[1]			MİKTAR Silah (tüfek ya da top) başma cephane		
	Sultan'ın özel koruma birliği (Hassa Kıtaatı)	(Jandarma) birlikleri.	Özel güçlendirme (takviye) birlikleri.	Sultan'ın özel koruma birliği (Hassa kıtaatı)	(Jandarma) birlikleri.	Özel güçlendirme (takviye) birlikleri.
Tüfekler ya da filintalar[2]	1.150	1.150	1.150	1.000	1.000	1.000
Tabancalar	Subay başına ve bindirilmiş astsubay başına 1 tabanca			Tabanca başına 100 mermi		
Ağır ya da hafif makineli tüfekler	15	15	15	50.000	50.000	50.000
Dağ topları[3]	–	–	5[4]	–	–	–

1) Yedekler için artışları da kapsamak üzere,
2) Otomatik tüfekler ve filintalar hafif makineli tüfekler sayılmaktadır.
3) Hiçbir sahra topuna ya da ağır topa izin verilmemektedir.
4) Dört toplu bir batarya + bir yedek top: toplam 15 batarya.

KESİM II.

DENİZ KUVVETLERİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER

Madde 181. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak, 30 Ekim 1918 Bırakışma [Mütarekesi] uyarınca Osmanlı limanlarında gözaltı edilmiş bulunan bütün savaş gemilerinin Başlıca Müttefik Devletlere kesin olarak teslim edilmiş sayıldıkları bildirilir.

Bununla birlikte, Türkiye, balıkçılık ve polis hizmeti için kıyıları boyunca,

7 ganbot,

6 torpidoyu

Geçmeyecek sayıda gemi bulundurmak hakkına sahip olacaktır.

Bu gemiler Osmanlı Deniz Kuvvetlerini oluşturacak ve 201.Maddede öngörülen Müttefikler-Arası Deniz Kuvvetleri Denetleme Komisyonunca, aşağıdaki gemiler arasından seçilecektir:

GANBOTLAR:

Aydın Reis.

Burak Reis.

Sakız.

Preveze.

Hızır Reis.

Kemal Reis.

İsa Reis.

TORPİDOLAR:

Sivrihisar.

Sultanhisar.

Dıraç.

Musul.

Akhisar.

Yunus.

Gümrüklerin denetlenmesi için kurulacak yönetim, ilgili hizmetlerin iyi işlemesi için bir artışı zorunlu görürse, daha büyük bir kuvvet sağlamak üzere, 178. maddede sözü edilen üç Müttefik Devlete başvurmak hakkına sahip olacaktır.

Ganbotlar, 77 milimetreden daha küçük çapta iki top ile, makineli tüfekten oluşan hafif silahlar taşıyabilirler. Torpidolar (ya da devriye gemileri), çapı 77 milimetreden küçük bir toptan oluşan hafif silahlar taşıyabilirler. Bu gemilerde bulunan bütün torpillerle torpil kovanları kaldırılacaktır.

Madde 182. Türkiye'nin, 181. Maddede öngörülen gemilerin yerine geçecekler dışında, başka savaş gemisi yapması ya da edinmesi yasaktır. Torpidoların yerine devriye [karakol] gemileri konulacaktır.

Bu gemilerin yerini alacak gemilerden:

Ganbotlar 600 tonu;

Devriye [karakol] gemileri 100 tonu geçmeyecektir.

Bir geminin yitirilmesi durumu dışında, ganbotlar ve torpidolar, denize indirilmelerinden başlayarak, ancak yirmi yıllık bir süre sonunda değiştirilebileceklerdir.

Madde 183. Aşağıda belirtilerek sayılan Osmanlı silahlı deniz taşıtlarıyla yardımcı silahlı gemileri silahsızlandırılacaklar ve ticaret gemisi işlemi göreceklerdir:

Reşit Paşa (eski Port Antonio).

Tir-i Müjgân (eski Pembroke Castle).

Giresun (eski Warwiçk Castle).

Millet (eski Seagull).

Akdeniz.

60, 61, 63 ve 70 sayılı Boğaziçi yük [araba] vapurları.

Madde 184. Ticaret amacıyla kullanılmak üzere yapımı bitirilebilecek su üstü gemileri dışında, şu sırada Türkiye'de yapılmakta olan –denizaltılarını da içine almak üzere- bütün gemiler yok edilecektir.

Gemileri yok etme işi işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişiyle başlanacaktır.

Madde 185. Su üstü ya da su altı her çeşit Osmanlı savaş gemilerinin yok edilmesinden elde edilecek eşya, makinalar ve gereçler ancak yalnız sanayide ve ticarette kullanılabilecektir. Bunlar yabancı ülkelere ne satılabilir ne de verilebilir.

Madde 186. Türkiye'de, ticarette kullanılmak için bile olsa, denizaltı yapımı ya da edinilmesi yasaktır.

Madde 187. 181. Maddede sayılan Osmanlı deniz kuvvetleri gemilerinde, taşıyacakları ya da yedek bulunduracakları savaş gereçleri ve silahlar, ancak, 201. Maddede öngörülen Müttefikler-Arası Deniz Kuvvetleri Denetleme Komisyonunca saptanacak miktarda olacaktır. Yukarıdaki miktarların saptanmasını izleyen ay içinde, 30 Ekim 1918 Bırakışmasının [Mütarekesinin] imzalanması tarihinde Türkiye'ye ait olan bütün silahlar, cephane yada başka deniz savaş gereçleri ile mayınlar ve torpiller kesin olarak Başlıca Müttefik Devletlere teslim edilmiş olacaktır.

Sözü geçen nesnelerin Osmanlı topraklarında yapımı ya da yabancı ülkelere gönderilmesi yasaklanacaktır.

Her çeşit deniz savaş silahları, cephane ve gereçlerin başka her türlü stok edilmesi, depolanması ya da yedekte tutulması yasaktır.

Madde 188. Müttefikler-Arası Deniz Kuvvetleri Denetleme Komisyonu, 189.Madde hükümleri uyarınca Osmanlı Deniz Kuvvetlerine alınacak her rütbeden ve her sınıftan subayların ve erlerin sayısını saptayacaktır. Bu personel içinde, 181. Madde uyarınca Türkiye'ye bırakılan gemilerin silahlı personeli, kolluk [polis] ve balıkçılık hizmetleri yönetim personeli, semafor istasyonları personeli bulunacaktır.

Yukarıdaki sayının saptanmasından başlayarak, iki ay içinde, eski Osmanlı Deniz Kuvvetlerinin, yukarıdaki fıkrada öngörülen sayıyı aşan personeli terhis edilecektir.

Yukarıda öngörülen personel dışında, Türkiye'de, Deniz Kuvvetlerine bağlı hizmetler için, hiçbir kara ya da deniz kuvveti birliği, ya da herhangi bir yedek birlik kurulamayacaktır.

Madde 189. Osmanlı Deniz Kuvvetleri personeli, subaylar için aralıksız en az yirmi beş yıllık, deniz assubayları ve erler için aralıksız en az oniki yıllık bir süre için, tüm gönüllü olarak sağlanacaktır.

Yükümlenilen sürenin bitiminden başka herhangi bir nedenle hizmetten ayrılan personelin yerini alacak olan yıllık personel sayısı, Müttefikler-Arası Deniz Kuvvetleri Denetleme Komisyonunca saptanan toplam personel sayısının yıllık yüzde beşini geçmeyecektir.

Eski Osmanlı Deniz Kuvvetlerinden terhis edilen personel, ne çeşit olursa olsun, hiçbir askerlik ya da denizcilik eğitimi görmeyecektir.

Eski Osmanlı Deniz Kuvvetlerine bağlı olan ve hizmette tutulan subaylar, haklı nedenlerle terhis edilmemişlerse, kırk beş yaşına kadar hizmet etmeyi yükümleneceklerdir.

Osmanlı ticaret filosunda hizmet gören subaylar ve erler, ne biçimde olursa olsun, hiçbir askerlik eğitimi görmeyeceklerdir.

Madde 190. 178. Maddede öngörülen bölgenin telsiz telgraf istasyonları, işbu Andlaşma yürürlüğe girer girmez, Başlıca Müttefik Devletlere teslim edilecektir. Yunanistan ve Türkiye, sözü edilen bölgede hiçbir telsiz telgraf istasyonu kuramayacaklardır.

KESİM III.

KARA VE DENİZ HAVACILIĞINA İLİŞKİN HÜKÜMLER

Madde 191. Türkiye'nin askerî kuvvetlerinde hiçbir kara ya da deniz hava kuvveti bulunmayacaktır.

Güdümlü hiçbir balon elde bulundurulmayacaktır.

Madde 192. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak iki ay içinde, şu sırada Türk kara ve deniz kuvvetlerinin kadrosunda görülen bütün havacı personel terhis edilecektir.

Madde 193. Osmanlı ülkesinin Müttefik birliklerinden tüm boşaltılmasına değin, Müttefik Devletlerin uçakları, Türkiye'nin bütün ülkesi üzerinde havalardan geçiş, transit ve iniş özgürlüğüne sahip olacaklardır.

Madde 194. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişini izleyecek altı ay süresince, her çeşit uçakların, uçak parçalarının ve uçak motorlarıyla uçak motoru parçalarının yapımı, ülkeye sokuluşu ve ülkeden çıkartılışı bütün Türkiye ülkesinde yasaklanacaktır.

Madde 195. İşbu Andlaşma yürürlüğe girer girmez, kara ve deniz hava kuvvetlerinin bütün gereçlerini, Türkiye, giderlerini kendi yüklenmek üzere, Başlıca Müttefik Devletlere teslim edecektir.

Bu teslim işi altı aylık bir süre içinde tamamlanacak ve Müttefikler-Arası denetleme Komisyonunca gösterilecek yerlerde yapılacaktır. Bu gereçlere ne yapılacağına Başlıca Müttefik Devletler Hükümetleri karar vereceklerdir.

Bu gereçler içinde, özellikle, savaş için kullanılmakta, kullanılmış ya da kullanılabilecek olan aşağıdaki gereçler de yer alacaktır:

Tamamlanmış, yapım, onarım ya da montaj durumundaki uçaklar ve deniz uçakları;

Uçabilecek durumda, yapım, onarım ya da montaj durumundaki güdümlü balonlar;

İdrojen yapımında kullanılan aygıtlar;

Güdümlü balon hangarları ile her çeşit uçak barınakları;

Güdümlü balonlar, teslim edilinceye kadar, Türkiye hesabına idrojenle şişirilmiş olarak saklı tutulacaklardır; güdümlü balonlar teslim edilinceye kadar, idrojen yapımında kullanılan aygıtlar ile güdümlü balonların barınakları, adı geçen Devletlerce, isterlerse, Türkiye'ye bırakılabilecektir.

Uçak motorları;

Uçak gövdeleri;

Silahlar (toplar, makineli tüfekler, bomba-atarlar, torpil-atarlar, zamanlama ve nişan aygıtları);

Cephane (mermiler, obüsler, dolu bombalar, bomba gövdeleri, patlayıcı Madde stokları ya da bunların yapımında kullanılan Maddeler);

Uçaklarda kullanılan yönetim aygıtları (güverte aygıtları);

Havacılıkta kullanılan telsiz telgraf, fotoğraf ve sinema aygıtları;

Yukarıda sayılan bütün kategorilerden her birinin yedek parçaları.

Türkiye'de bulunan, ne çeşit olursa olsun, tüm havacılık gereçleri, savaş gereci sayılacak ve bu nedenle ne yurt dışına çıkartılabilecek, ne başkasına aktarılacak, ne ödünç verilebilecek, ne kullanılabilecek, ne de yok edilebilecektir; bu gereçler, 202. Maddede öngörülen Müttefikler-Arası Havacılık Denetleme Komisyonunca bunlara ilişkin olarak bir karara varılıncaya kadar, bulundukları yerde olduğu gibi tutulacaktır; bu konuda karar vermeğe tek yetkili, bu Komisyon olacaktır.

KESİM IV.
MÜTTEFİKLER-ARASI DENETLEME VE ÖRGÜTLEME KOMİSYONLARI

Madde 196. İşbu Bölümün özel hükümleri dışında, işbu Andlaşmadaki kara, deniz ve hava kuvvetlerine ilişkin hükümler, bu amaçla Başlıca Müttefik Devletlerce atanacak Müttefikler-Arası Komisyonların denetimi altında Türkiye'ce ve giderlerini Türkiye yüklenmek üzere, yerine getirilecektir.

Yukarıda sözü edilen Komisyonlar, kara, deniz ve hava kuvvetleriyle ilgili hükümlerin yerine getirilmesine ilişkin her konuda, Başlıca Müttefik Devletleri, Osmanlı Hükümeti katında temsil edeceklerdir. Bunlar, Türkiye makamlarına, Başlıca Müttefik Devletlerin almayı kendi yetkilerinde tuttukları kararları ya da sözü edilen hükümlerin yerine getirilmesinin gerekli kılabileceği kararları bildireceklerdir.

Madde 197. Müttefikler-Arası Denetleme ve Örgütleme Komisyonları Örgütlerini İstanbul'da yerleştirebilecekler ve, gerekli gördükçe, Osmanlı ülkesinin herhangi bir yerine gitmek ya da bunlara alt-komisyonlar göndermek, bir ya da birkaç üyelerini buralara gitmekle görevlendirmek yetkisine sahip olacaklardır.

Madde 198. Osmanlı Hükümeti, Müttefikler-Arası Denetleme ve Örgütleme Komisyonlarının görevlerini yerine getirebilmek için gerekli görecekleri her çeşit bilgiyi ve belgeyi kendilerine verecek ve kara, deniz ve hava kuvvetlerine ilişkin hükümlerin tümüyle yerine getirilmesini sağlamak için, yukarıda adı geçen Komisyonların gereksinme duyabilecekleri bütün olanakları, gerek personel, gerek araç olarak, giderleri kendisi yüklenmek üzere verecektir.

Osmanlı Hükümeti, her komisyonun yanına bu komisyonun Osmanlı Hükümetine gönderebileceği bildirimleri almak ve isteyebilecekleri her çeşit bilgileri ve belgeleri vermek ya da sağlamakla görevli, yetkili bir temsilci atayacaktır.

Madde 199. Müttefikler-Arası Denetleme ve Örgütleme Komisyonlarının yönetim ve giderleri ile işlemlerinden doğan harcamalarını Türkiye karşılayacaktır.

Madde 200. Müttefikler-Arası denetleme ve Örgütlenme Komisyonu, bir yandan, Osmanlı kuvvetlerinin izin verilen sınırlar içine indirilmesine olduğu kadar, I.kesimin VI. Alt-Kesiminde öngörülen savaş silahlarının ve gereçlerinin teslimi ve sözü edilen Kesimin VII. Ve VIII. Alt-Kesimlerinde öngörülen berki-

tilmiş [müstahkem] bölgelerin silahsızlandırılmasına da ilişkin askerî hükümlerin yerine getirilmesi; öte yandan da, yeni Osmanlı [silahlı] kara kuvvetinin örgütlenmesi ve kullanılışının denetlenmesi ile görevli olacaktır:

1. Müttefikler-Arası Kara Kuvvetleri Denetleme Komisyonu olarak, görevleri özellikle şunlar olacaktır:

a) Türkiye'nin, 170. Madde uyarınca elinde bulundurmasına izin verilecek gümrük polisi, yerel kent ve kır polisi görevlilerinin, orman bekçilerinin ve benzeri görevlilerin sayısını saptamak;

b) Osmanlı Hükümetinden, cephane stoklarının ve depolarının yerlerine, berkitilmiş [müstahkem] yapıların, kalelerin ve berkitilmiş yerlerin silahlarına, silah, cephane ve savaş gereçleri fabrikalarının ya da yapımevlerinin yerlerine ve işleyişlerine ilişkin bildirimleri almak;

c) Silah, cephane, savaş gereçleri ve bunların yapımına yarayacak aygıtları teslim almak, bu teslimin nerelerde yapılacağını saptamak ve işbu Andlaşma ile öngörülen işe yaramaz duruma getirme ya da biçim değiştirme işlerini denetim altında tutmak.

2. Müttefikler-Arası Kara Kuvvetleri Örgütleme Komisyonu olarak görevleri özellikle şunlar olacaktır:

a) Osmanlı Hükümeti ile işbirliği ederek, bu Bölümün I.Kesiminin I-IV. Altkesimlerinde öngörülen temeller üzerinde Osmanlı kara kuvvetlerini düzenlemek ve 156. Maddede öngörülen yersel bölgeleri sınırlandırmak ve, son olarak, çeşitli yersel bölgeler arasında jandarma birliklerinin dağıtımını sağlamak;

b) 156. ve 157. Maddelerde öngörüldüğü üzere, bu jandarma birlikleri ile özel birliklerin kullanılışını ve sözü edilen Maddeler uyarınca saptanmış olan bu kuvvetlerin olağan dağıtımında Osmanlı Hükümetinin geçici değişiklikler getirilmesi yönündeki istekleri konusunu karara bağlamak;

c) 159. Maddede öngörülen koşullar altında Osmanlı jandarmasında göreve kabul edilecek Müttefik ya da tarafsız Devletler subaylarının uyruklarına göre oranını saptamak ve sözü edilen Maddede bunların çeşitli görevlere katılmaları koşullarını düzenlemek.

Madde 201. Müttefikler-Arası Deniz Kuvvetlerini Denetleme Komisyonunun görevi, özellikle, tersanelere giderek gemilerin yıkımını denetlemek, deniz savaşı silahlarını, cephaneyi ve gereçlerini teslim almak ve bunların yok edilmesini ve yıkımını denetlemektir.

Osmanlı Hükümeti, Müttefikler-Arası Deniz Kuvvetlerini Denetleme Komisyonuna, Komisyonun, deniz kuvvetlerine ilişkin hükümlerin tam yerine getirilmesini sağlamak için ,gerekli göreceği bütün bilgileri ve belgeleri ve, özellikle, savaş gemilerinin planlarını, silahların nelerden oluştuğunu, top, cephane, torpil, mayın, patlayıcı madde, telsiz telgraf aygıtlarının ayrıntılarını ve modellerini

ve genellikle deniz savaşı gereçlerine ilişkin her şeyle, yasal ya da yönetimsel belgeleri ve yönetmelikleri verecektir.

Madde 202. Müttefikler-Arası Havacılık Denetleme Komisyonunun görevi, özellikle, şu sırada Osmanlı Hükümetinin elinde bulunan havacılık gereçlerinin sayımını yapmak ve uçak, balon ve uçak motoru fabrikalarını ve uçakların kullanabilecekleri silahları, cephaneyi ve patlayıcı Maddeleri yapan fabrikaları denetlemek, Osmanlı ülkesi üzerindeki tüm hava alanlarını, hangarları, iniş alanlarını, parkları ve depoları gezmek ve, gerektiğinde, öngörülen gereçlerin taşınmasını ve teslim alınmasını sağlamaktır.

Osmanlı Hükümeti, Müttefikler-Arası Havacılık Denetleme Komisyonuna, havacılık hükümlerinin tam olarak yerine getirilmesini sağlamak için gerekli göreceği bütün bilgilerle, yasal, yönetimsel ya da başka belgeleri ve, özellikle, Türkiye'deki bütün havacılık hizmetlerinde çalışan personelin sayısı ile, varolan, yapılmakta ya da ısmarlanmış bulunan gereçlerin sayısını ve havacılık için çalışan bütün kurumların yerlerinin, bütün hangarların ve iniş alanlarının tam bir dizelgesini [listesini] sağlayacaktır.

Madde 203. Müttefikler-Arası Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri denetleme Komisyonları, 178.Maddenin 1. ve 2. paragraflarında öngörülen işlemlerin yerine getirilmesini ortaklaşa denetlemekle görevlendirilecek temsilciler atayacaklardır.

Madde 204. 89.Maddede söz konusu olan toprakların siyasal statüsü kesin olarak düzenleninceye değin, Müttefikler-Arası Denetleme ve Örgütleme Komisyonlarının kararları, ancak bu düzenleme yüzünden sözü geçen Komisyonların yapılmasını gerekli görecekleri değişiklikler göz önünde tutulmak koşuluyla, alınabilecektir.

Madde 205. Müttefikler-Arası Denizcilik ve Havacılık Denetleme Komisyonları, 201. ve 202. Maddelerde kendileri için öngörülen görevler sona erer ermez, işlerine son vereceklerdir.

200. Maddenin 1. paragrafında öngörülen denetleme işlemleriyle görevli Müttefikler-Arası Kara Kuvvetleri Komisyonunun ilgili bölümünün de durumu böyle olacaktır.

Adı geçen Komisyonun, 200. Maddesinin 2. paragrafında öngörüldüğü üzere, yeni Osmanlı kara kuvvetinin örgütlenmesiyle görevli bölümü, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak ,beş yıllık bir süre boyunca çalışacaktır. Başlıca Müttefik Devletler, bu sürenin bitiminde, adı geçen Komisyonun bu bölümünün varlığını sürdürmesinin ya da sona erdirmesinin uygun olup olmayacağını değerlendirmek haklarını saklı tutmaktadırlar.

KESİM V.

GENEL HÜKÜMLER

Madde 206. 30 Ekim 1918 tarihli Bırakışmanın [Mütarekenin], sırasıyla 7., 10., 12., 13. ve 24. Maddeleri, işbu Andlaşmanın hükümlerine aykırı düşmedikçe, yürürlükte kalmaktadırlar.

Madde 207. Türkiye, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak, hiçbir yabancı ülkeye, herhangi bir kara, deniz ya da hava kuvvetlerine ilişkin heyeti görevle atamamayı, göndermemeyi ve gidişine izin vermemeyi yükümlenir; ayrıca, Osmanlı uyruklarının herhangi bir yabancı Devletin ordusuna, donanmasına ya da hava kuvvetlerine katılmak ya da eğitimine yardım etmek için ona bağlanmak ya da, genellikle, yabancı bir ülkede kara, deniz ya da hava kuvvetlerinde eğitime katkıda bulunmak için ülkeden ayrılmasını önlemek üzere uygun göreceği önlemleri almayı yükümlenir.

Müttefik Devletler de, kendi bakımlarından, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak, kendi ordularına, donanmalarına ya da hava kuvvetlerine hiçbir Osmanlı uyruğu almayacaklarını, ya da askerlik eğitimine yardım için kabul etmeyeceklerini, ya da, genellikle, bir Osmanlı uyruğunu, kara, deniz ya da hava kuvvetleri eğitmeni olarak kullanmayacaklarını kararlaştırmışlardır.

Bununla birlikte, bu hüküm, Fransa'nın Yabancılar Alayı'na, Fransız askerlik yasaları ve yönetim kuralları uyarınca asker alma hakkına hiçbir bakımdan aykırı düşmemektedir.

BÖLÜM VI.

SAVAŞ TUTSAKLARI VE MEZARLIKLAR

KESİM I.

SAVAŞ TUTSAKLARI

Madde 208. Henüz yurtlarına geri gönderilmemiş olan Osmanlı savaş tutsaklarıyla, gözaltı [enterne] edilmiş sivillerin geri gönderilmesi, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden sonra, olabildiğince hızla sürdürülecektir.

Madde 209. Osmanlı makamlarına teslim edilir edilmez, savaş tutsakları ile gözaltı edilmiş siviller, bu makamlarca vakit yitirilmeden yurtlarına gönderileceklerdir.

Savaş öncesi konulları [ikâmetgâhları] Müttefik Devletler birliklerinin işgalindeki topraklarda olanlar da, Müttefik işgal orduları askerî makamlarının kabul etmesi ve denetlenmesi koşuluyla, yerlerine gönderileceklerdir.

Madde 210. 30 Ekim 1918 tarihinden başlayarak, bütün geri gönderme giderleri Osmanlı Hükümetince karşılanacaktır.

Madde 211. Disipline aykırı kabahatlar yüzünden hüküm giyebilecek ya da hüküm giymiş olan savaş tutsakları ve gözaltı edilmiş siviller, cezalarının ya da kendilerine karşı başlatılmış kovuşturmanın sona ermesini beklemeksizin, yurtlarına geri verileceklerdir.

Bu hüküm, 15 Haziran 1920'den sonraki eylemlerinden dolayı ceza gören savaş tutsaklarıyla gözaltı edilmiş sivillere uygulanmaz.

Yurda geri dönünceye kadar bütün savaş tutsaklarıyla gözaltı edilmiş siviller, özellikle çalışma ve disiplin açısından, yürürlükteki yönetim kurallarına bağlı kalacaklardır.

Madde 212. Disiplin suçlarından başka olaylar yüzünden hüküm giyebilecek ya da hüküm giymiş olan savaş tutsaklarıyla gözaltı edilmiş siviller tutuklu olarak kalabileceklerdir.

Madde 213. Osmanlı Hükümeti, yurda dönebilecek durumda olan herkesi, ayırım gözetmeksizin, ülkesine kabul etmeyi yükümlenir.

Yurda dönmeyi istemeyecek olan Osmanlı savaş tutsakları ya da uyrukları, bu geri gönderme işlemi dışında tutulabilirler; ancak, Müttefik Hükümetler, bunları ya geri göndermek, ya bir tarafsız ülkeye yollamak, ya da kendi ülkelerinde oturmalarına izin vermek hakkını saklı tutarlar.

Osmanlı Hükümeti, bu kimselere ya da ailelerine karşı kuraldışı hiçbir önlem almamayı ve bu yüzden kendilerine, ne biçim olursa olsun, hiçbir baskıda ya da rahatsız edici işlemde bulunmamayı yükümlenir.

Madde 214. Müttefik Hükümetler, ellerinde bulunan Osmanlı savaş tutsaklarıyla uyruklarının geri gönderilmelerini, Osmanlı Hükümetince, isteklerine aykırı olarak, Türkiye'de tutulmaları süre giden Müttefik Devletlerin bütün savaş tutsaklarıyla başka uyruklarının hemen bildirilmesine ve bunların özgürlüklerine kavuşturulmalarına bağlamak hakkını saklı tutarlar.

Madde 215. Osmanlı Hükümeti şunları yükümlenir:

1. Müttefik Devletlerce yitiklerin aranması ya da Osmanlı ülkesinde kalmak isteğini belirtmiş Müttefik uyruklarının kimliğinin saptanmasıyla görevlendirilmiş Komisyonlara her türlü kolaylığı göstermek; bu Komisyonlara yarayacak taşıtları sağlamak; bunların kamplara, cezaevlerine, hastanelere ve başka her yere girmelerine izin vermek; araştırmalarında kendilerine yardımcı olabilecek bütün kamusal ya da özel nitelikteki belgeleri bu Komisyonlara vermek;

2. Müttefik Devletlerden birinin uyrukluğunda olan bir kimsenin varlığını gizleyen ya da öğrendikten sonra bunu bildirmeyi savsaklayan Osmanlı görevlilerine ya da özel kişilere cezalar düzenlemek;

3. İşbu Andlaşmanın VII. Bölümünde (Yaptırımlar) öngörülen cezaları gerektiren ve Türklerin, savaş sırasında, Müttefik savaş tutsaklarının ya da uyruklarının kişiliğine karşı işledikleri suç sayılacak eylemlerin saptanmasını kolaylaştırmak.

Madde 216. Osmanlı Hükümeti, Müttefik Devletlerin subaylarına, erlerine ve denizcileriyle başka uyruklarına ait olan ve Osmanlı makamlarınca alıkonmuş bulunan her türlü eşyanın, donatımın, silahların, paranın, değerli kâğıtların, belgelerin ya da kişisel eşyanın, işbu Andlaşma yürürlüğe girer girmez, vakit geçirmeksizin geri verilmesini yükümlenir.

Madde 217. Bağıtlı Yüksek Taraflar, her birinin kendi ülkelerinde savaş tutsaklarının bakımı için harcanan paraların ödenmesinden karşılıklı olarak vazgeçtiklerini bildirirler.

KESİM II.
MEZARLAR

Madde 218. Osmanlı Hükümeti, işbu Andlaşma ile saptanan Türkiye sınırları içinde olan ve savaş alanında can vermiş, ya da aldıkları yaralar, kaza ya da hastalık sonucu ölmüş askerlerin ya da denizcilerin mezarlarının bulunduğu toprak parçalarıyla, bu askerlere ve denizcilere mezarlık ya da anıt yapılması için gerekecek toprak parçalarının olduğu kadar, bu mezarlıklara ya da anıtlara gidecek yolların tüm ve tekelci mülkiyetini İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerinin her birine aktaracaktır.

Yunan Hükümeti, Boğazlar bölgesinin ve adaların kendi egemenliği altına konulmuş olan kesimi bakımından aynı yükümlülüğü yerine getirmeyi kabul eder.

Madde 219. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak, altı aylık bir süre içinde, İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerinden her biri, Osmanlı Hükümeti ile Yunan Hükümetine, 218. Madde uyarınca mülkiyeti kendilerine aktarılması gereken toprak parçalarını bildireceklerdir. İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerinden her biri, ölülerin gömüldüğü ya da gömülmüş olabileceği bölgeleri araştırmak ve mezarların bir araya getirilmesini ve gerektiğinde, mezarlıklar kurulacak yerlerin önerilmesi bakımından tek yetkili olacak bir Komisyon atamak hakkına sahip olacaktır. Osmanlı Hükümetiyle Yunan Hükümeti, kendilerini bu Komisyonlarda temsil ettirebilecekler ve bunlara, görevlerini yerine getirebilmeleri için, tüm yardımlarını sağlayacaklardır.

Sözü edilen toprak parçaları arasında özellikle 3 sayılı haritada gösterilen Gelibolu Yarımadası'ndaki toprak parçaları da yer alacaktır; bu toprak parçalarının sınırları, önceki fıkrada da öngörüldüğü gibi, Yunan Hükümetine bildirilecektir. Bu toprak parçalarının kendisine geçirilmiş olduğu Hükümet, bunları veriliş amaçları dışında başka herhangi bir amaçla kullanmamayı ve kullandırmamayı yükümlenir. Bunların kıyısı da, hiçbir askerlik, denizcilik ya da ticaret amacıyla kullanılamaz.

Madde 220. 219. Madde gereğince belirtilecek olan toprak parçalarının tüm ve tekelci mülkiyetinin İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerine aktarılması için gerekli yasal ve yönetimsel önlemler, bu belirtmenin yapılmasını izleyecek altı

ay içinde, Osmanlı ve Yunan Hükümetlerinden her birince alınacaktır. Kamulaştırma gerektiğinde, duruma göre, Osmanlı Hükümeti ya da Yunan Hükümeti, giderleri bu Hükümetlerce karşılanmak üzere, kamulaştırmayı gerçekleştireceklerdir.

Madde 221. 218. Maddede sözü edilen toprak parçalarında bulanan mezarlıkların, anıtların ya da mezarların kurulmasını, düzenlenmesini, bakımını ve korunmasını, her birinin uygun göreceği bir Komisyona ya da örgüte bırakmak, İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerinin yetkisi içinde olacaktır.

Bu Komisyonları ya da örgütleri hem Osmanlı Hükümeti hem de Yunan Hükümeti resmen tanıyacaklardır. Bu Komisyonların, mezarların bir araya toplanmasını ve mezarlıklar kurulmasını sağlamak için gerekli gördükleri mezardan çıkarma ve ölüleri başka yere taşıma işlemlerini yapmaya hakları olacaktır; ilgili Hükümetin Komisyonunun ya da örgütünün izni olmadıkça, hangi bahaneyle olursa olsun, erlerin ve denizcilerin cesetleri mezardan çıkartılmayacaktır.

Madde 222. İşbu Kesimde söz konusu olan toprak parçaları için, Türkiye ya da Osmanlı makamları, ya da duruma göre, Yunanistan ya da Yunan makamları hiçbir çeşit vergi ya da harç almayacaklardır. Buralara gidiş geliş her zaman, İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerinin Temsilcileri ile mezarlıkları, anıtları ve mezarları gezmek isteyenlere açık bulundurulacaktır. Osmanlı Hükümeti ve Yunan Hükümeti, bu toprak parçalarına giden yolları sürekli olarak bakım altında tutmayı yükümlenirler.

Osmanlı ve Yunan Hükümetlerinin her biri, sözü edilen mezarlıkların ya da anıtların bakını ya da korunmasıyla görevli personelin gereksinmeleri ve toprakların sulanması için yeterli miktarda su sağlamak üzere gereken kolaylıkları İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerine sağlamayı yükümlenirler.

Madde 223. İşbu Kesimdeki hükümler, mülkiyeti aktarılmış olan bu toprak parçaları üzerindeki, duruma göre, Osmanlı ya da Yunan egemenliğini sarsmaz. Osmanlı ve Yunan Hükümetlerinden her biri, Müttefik Hükümetlere verilen hakka bir aykırılıkta, ya da mezarlıklara, anıtlara ya da mezarlara karşı bir saygısızlıkta bulunmak suçunu işlemiş, kendi yargı yetkileri altındaki kişilerin cezalandırılmasını sağlamak için gereken bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 224. İşbu Kesimin öteki hükümlerine dokunulmamak koşuluyla, Müttefik Hükümetler ile Osmanlı Hükümeti, Milletler Cemiyeti Misakı gereğince üzerinde *mandat* kuracakları toprakları da kapsamak üzere, kendi topraklarında gömülü askerlerin ve denizcilerin mezarlarına saygı gösterilmesini ve bunların bakımını sağlayacaklardır.

Madde 225. Savaşan çeşitli Devletlerin uyruklarından, tutuklu iken ölmüş savaş tutsakları ile gözaltı edilmiş sivillerin mezarları, 224. Maddede öngörülen koşullar altında, gerektiği gibi bakım görecektir.

Bir yandan Müttefik Hükümetler, öte yandan Osmanlı Hükümeti, karşılıklı olarak birbirlerine şunları vermeği yükümlenirler:

1. Ölenlerin kimliklerinin saptanmasına yarayacak bütün bilgilerle, bunların eksiksiz bir dizelgesini [listesini];

2. Kimliği saptanmadan gömülmüş bütün ölülerin mezarlarının sayısı ve yerleri konusunda bütün bilgileri.

BÖLÜM VII.
YAPTIRIMLAR

Madde 226. Osmanlı Hükümeti, Müttefik Devletlere, savaş yasalarına ve yapıla geliş [teamül] kurallarına aykırı eylemlerde bulunmakla suçlanan kişileri, kendi askerî mahkemelerine vermek hakkını tanır. Suçluluğu kanıtlanan kişilere, yasaların öngördüğü cezalar uygulanacaktır. Bu hüküm, Türkiye'nin ya da Müttefiklerinin mahkemeleri önündeki her çeşit kovuşturmalar ya da davalardan ayrı olarak, uygulanacaktır.

Osmanlı Hükümeti, savaş yasalarına ve yapılageliş kurallarına aykırı bir eylem işlemiş bulunmakla suçlanmış olup, adıyla, ya da Osmanlı makamlarınca kendilerine verilmiş rütbe, görev ya da iş tanımlanarak belirtilmiş olan bütün kişileri Müttefik Devletlere ya da Müttefik Devletlerden bu kimseleri istemiş olduğunu bildirmiş olana teslim edecektir.

Madde 227. Müttefik Devletlerden birinin uyruklarına karşı [suç sayılacak bir] eylemde bulunanlar, bu Devletin askerî mahkemelerinde yargılanacaklardır.

Müttefik Devletlerden birkaçının uyruklarına karşı [suç sayılacak bir] eylem işlemiş olanlar, ilgili Devletlerin askerî mahkemeleri üyelerinden kurulu askerî mahkemelerde yargılanacaklardır.

Bütün bu durumlarda, sanık, kendi avukatını seçmek hakkına sahip olacaktır.

Madde 228. Osmanlı Hükümeti, suçlama konusu olan olayların tam bilinmesi, suçluların aranması ve sorumlulukların kesinlikle saptanması için ortaya konulması gerekli görülebilecek, ne çeşit olursa olsun, bütün bilgileri ve belgeleri sağlamayı yükümlenir.

Madde 229. 226. Maddeden 228. Maddeye kadar olan Maddelerin hükümleri, savaş yasalarına ve yapılageliş [teamül] kurallarına aykırı eylemler işlemiş olmakla suçlanan ve kendi topraklarında ya da buyrukları altında bulunan kişiler bakımından, eski Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları kendilerine verilen ya da verilecek olan Devletlerin Hükümetlerine de uygulanacaktır.

Sözü edilen kişiler, bu Devletlerden birinin uyrukluğunu almışsa, ilgili Devletin istemesi üzerine ve onunla anlaşarak, ya da bütün Müttefik Devletlerin topluca istemeleri üzerine, bu kişilerin kovuşturulmasını ve cezalandırılmasını sağlamak için gerekli bütün önlemleri almayı, bu Devletin Hükümeti yükümlenir.

Madde 230. Osmanlı Hükümeti, 1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun parçası bulunan herhangi bir toprak üzerinde, savaş durumu sıra-

sında işlenen topluca öldürmelerden sorumlu olan Müttefik Devletlerce istenen kişileri kendilerine teslim etmeyi yükümlenir.

Müttefik Devletler, bu nedenle suçlanan kişileri yargılamakla görevlendirilecek mahkemeyi göstermek hakkını saklı tutarlar ve Osmanlı Hükümeti bu Mahkemeyi tanımayı yükümlenir.

Uygun bir süre içinde, Milletler Cemiyeti, sözü edilen topluca öldürmeleri yargılamaya yetkili bir mahkeme kurarsa, Müttefik Devletler, sözü geçen sanıkları bu mahkemeye vermek haklarını saklı tutarlar ve Osmanlı Hükümeti bu mahkemeyi tanımayı da yükümlenir.

228. Madde hükümleri, bu Maddede öngörülen durumlara da uygulanır.

BÖLÜM VIII.
MALİ HÜKÜMLER

Madde 231. Türkiye, Almanya ile Avusturya-Macaristan'ın Müttefik Devletlere karşı açmış olduğu saldırı savaşına katılmakla, Müttefik Devletleri, tümüyle ödemesi gereken her çeşit yitimlere [kayıplara] ve özverilere uğrattığını kabul eder.

Öte yandan, Müttefik Devletler, Türkiye'nin kaynaklarının bu ödenceyi [tazminatı] tümüyle karşılamağa yeterli olmadığını kabul ederler.

Bu durumda ve işbu Andlaşmanın sonucu olarak ortaya çıkan yeni toprak dağılımının, Türkiye'ye, eski Osmanlı İmparatorluğu gelirlerinden ancak bir bölümünü bırakacağı göz önünde tutularak ,Müttefik Devletlerce, Osmanlı Hükümetinden, yalnız işbu Andlaşmanın bu Bölümündeki hükümlerle, IX.Bölümü (Ekonomik Hükümler) saklı kalmak koşuluyla, tüm ödence istemelerinden vazgeçilmiştir.

Türkiye'ye bir ölçüde destek olmak ve yardımda bulunmak isteyen Müttefik Devletler, Osmanlı Hükümetiyle, danışma oyu bulunacak bir Osmanlı Komiserinin de katılacağı ve başlıca ilgili Müttefik Devletler olan Fransa, Britanya İmparatorluğu ve İtalya'nın birer temsilcisinin bulunacağı, bir Maliye Komisyonu kurulmasını kararlaştırmışlardır. Bu Komisyonun yetkileri ve görevleri aşağıdaki Maddelerde belirtilmiştir.

Madde 232. Maliye Komisyonu, Türkiye'nin kaynaklarını korumak ve arttırmak için uygun göreceği önlemleri alacaktır.

Maliye Bakanınca, her yıl, Osmanlı Parlamentosuna sunulacak bütçe, ilk önce, Maliye Komisyonuna sunulacak ve Komisyonca uygun bulunan biçimde Parlamentoya sunulacaktır. Parlamentonun getireceği hiçbir değişiklik, Maliye Komisyonunun uygun bulması alınmadıkça, yürürlüğe giremeyecektir.

Maliye Komisyonu, Türkiye'nin bütçeleriyle malî yasalarının ve yönetmeliklerin uygulanmasını denetleyecektir. Bu denetleme, Maliye Komisyonunun doğrudan doğruya buyruğu altında bulunacak ve üyeleri bu Komisyonun uygun

bulmasıyla atanabilecek olan Osmanlı Maliye Müfettişliği aracılığıyla yapılacaktır.

Osmanlı Hükümeti, bu müfettişlere, görevlerini yapabilmeleri için gerekli bütün kolaylıkları sağlamayı ve Hükümetin maliye hizmetlerinde çalışan yetersiz görevlilere ilişkin olarak Maliye Komisyonunun önerebileceği önlemleri almayı yükümlenir.

Madde 233. Maliye Komisyonu, ayrıca, Osmanlı Devlet Borcu [Düyun-u Umumiye] Konseyi ve İmparatorluk Osmanlı Bankası ile anlaşmış olarak, Türkiye'de para sürümünü düzenlemekle ve uygun ve hak gözetir görülecek bütün yollarla, bunu sağlıklı bir duruma sokmakla görevli olacaktır.

Madde 234. Osmanlı Hükümeti, Maliye Komisyonunun izni olmadıkça, hiçbir iç ya da dış borçlanmaya girişmemeyi yükümlenir.

Madde 235. Osmanlı Hükümeti, savaş sırasında ve işbu Andlaşma yürürlüğe girinceye kadar, Osmanlı makamlarının herhangi bir eylemi ya da savsaklaması sonucu, Müttefik Devletler sivil uyruklarının kişiliklerinde ya da mallarında uğradıkları ve 236. Maddede öngörülen her türlü zarar ve yitimi [kaybı], işbu Andlaşma hükümleri uyarınca parayla ödemeyi yükümlenir.

Osmanlı Hükümeti, Tuna Avrupa Komisyonu'na karşı, bu Komisyonun savaş sırasında uğradığı zararlar yüzünden, Maliye Komisyonunca saptanacak bütün geri verme, onarım ve ödence [tazminat] ile yükümlü olacaktır.

Madde 236. Türkiye'nin Osmanlı Devlet Borcu'nun [Düyun-u Umumiye'sinin] faiz ve anapara [sermaye] ödemelerinin güvencesi olarak ayrılmış ya da verilmiş (I sayılı Ek'e bakılması) gelirler dışındaki tüm kaynakları, bunları gereğine göre aşağıdaki biçimde kullanacak olan, Maliye Komisyonunun buyruğu altına konulacaktır:

1. Birinci sırada, Maliye Komisyonunun aylıkları ve günlük giderleri ile işbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasından sonra da Osmanlı kalan topraklar üzerinde bulundurulabilecek Müttefik işgal kuvvetlerinin olağan giderlerinin ödenmesinden sonra, Osmanlı kalan topraklar üzerinde 30 Ekim 1918'den beri bulunan Müttefik işgal kuvvetlerinin giderleri ile, işgal giderlerini yapmış olandan başka bir devlet yararına Türkiye'den ayrılmış olan topraklar üzerindeki Müttefik işgal kuvvetlerinin giderleri ödenecektir.

Bu giderlerin tutarı ile yıllık ödentilerin [taksitlerin] tutarları Maliye Komisyonunca saptanacak ve bu Komisyon, bu yıllık ödentileri, bu Kesim gereğince Türkiye'ye, Osmanlı Devlet Borcu'nun kendi üstünde kalacak faizlerinin ödenebilmesi için gerekecek parada olabilecek herhangi bir eksikliği kapatmasına olanak verecek biçimde ayarlanacaktır.

2. İkinci sırada, Türkiye'nin malî durumu ve yönetiminin temel giderlerinin karşılanması zorunluluğu göz önünde tutulmak koşuluyla, Osmanlı Hükümetinin 235. Madde gereğince, IX. Bölümün (Ekonomik Hükümler) 317. Maddesinde

tanımlandığı üzere, 1 Ağustos 1914'te Osmanlı uyrukluğunda olanlar dışındaki kendi uyruklarının, savaş sırasında Osmanlı makamlarının eylemi ya da savsaklaması sonucu, kişiliklerinde ya da mallarında uğradıkları yitimler [kayıplar] ya da zararlar yüzünden Müttefik Devletlerce öne sürülen istemlere karşılık olarak ödenmesi gerekecek ödenceler [tazminat] gelecektir. Maliye Komisyonu, kişisel zarar yüzünden öne sürülen istemlerin tüm tutarını saptayacak ve bunların ödenmelerini sağlayacaktır. Mala ilişkin istemler, IX. Bölümün (Ekonomik Hükümler) 287. Maddesi gereğince incelenecek, saptanacak ve ödenecektir. Maliye Komisyonu, sözü geçen 287. Madde gereğince, Müttefik Devletler buyruğuna verilen paralar, bu yükümlülüğün yerine getirilmesinde yetersiz kalırsa, gerek kişilere gerek mallara ilişkin istemlerin ödenmesi için ayrılacak yıllık ödentiyi [taksidi] saptayacak ve bu yıllık ödentinin hangi akçe ile ödeneceğine karar verecektir.

Madde 237. Osmanlı Hükümetince savaş sırasında üstlenilen malî yükümlülüklerin (iç borçları da içine almak üzere) güvencesi olarak, savaş sırasında Türkiye'nin gelirleri üzerinde konan ipotekler kaldırılmıştır.

Madde 238. Türkiye, 28 Haziran 1919'da Almanya ile imzalanan Versailles Barış Andlaşmasının 261. Maddesi ve Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan ile yapılmış Barış Andlaşmalarının bunun karşılığı olan Maddeleri uyarınca, Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan'ın, kendisinden olan tüm alacaklarının Müttefik Devletlere geçtiğini kabul eder. Müttefik Devletler, kendilerine bu yoldan geçmiş olan alacaklar karşılığı Türkiye'den hiçbir ödeme isteğinde bulunmamayı kararlaştırmışlardır.

Madde 239. Maliye Komisyonu uygun bulunmadıkça, Osmanlı Hükümetince, ister Osmanlı uyruklarına ister herhangi bir kimseye, hiçbir yeni ayrıcalık verilmeyecektir.

Madde 240. Kendileri yararına Türkiye'den toprak alınmış olan Devletler, bu topraklar üzerinde Osmanlı İmparatorluğu ya da Hazine-i Hassa adına kütüğe yazılmış her çeşit malı ve mülkü parasız olarak elde edeceklerdir.

Madde 241. Kendilerinden yana, gerek 1913'de Balkan Savaşları sonunda gerek işbu Andlaşma gereğince Türkiye'den toprak alınmış olan Devletler, Osmanlı Devlet Borcu'nun 1 kasım 1914 tarihinden önce borçlanılmış anapara ve faiz yıllık ödentilerine [taksitlerine] katılacaklardır.

Kendilerine Türkiye'den toprak ayrılmış bulunan ya da ayrılmakta olan Balkan Yarımadası Devletleri ile, Asya'da yeni kurulan Devletler, yukarıda söz konusu edilen yıllık ödentilerden her birinin payına düşenin ödenmesine ilişkin olarak yeterli güvenceler vereceklerdir.

Madde 242. Bu Bölümün uygulanmasında, Osmanlı Devlet Borcu [Düyun-u Umumiye], şimdiye kadar Muharrem Kararnamesi'ne bağlı olan Borç ile, bu Bölümün I sayılı Ek'inde belirtilen borçlanmaları içerir sayılacaktır.

1 Kasım 1914'den önce yapılan borçlanmalar, Osmanlı Devlet Borcu'nun Türkiye, Balkan Yarımadası Devletleri ve Asya'da yeni kurulan Devletler arasında bölüştürülmesinde göz önünde tutulacaktır.

Bu bölüştürme şöyle yapılacaktır:

1. 13 Ekim 1912'den (Balkan Savaşlarından) önceki borçlanmalara ilişkin yıllık ödentiler [taksitler], Türkiye ile Arnavutluk da içinde olmak üzere, Osmanlı topraklarından alan ya da almış bulunan Balkan Devletleri arasında bölüştürülecektir;

2. Bu ilk bölüştürmeden sonra, Türkiye'nin üstünde kalan yıllık ödenti artıkları ile, buna eklenecek, Türkiye'nin 17 Ekim 1912 ile 1 Kasım 1914 arasında aldığı borçların yıllık borçların yıllık ödentileri tutarı, Türkiye ile işbu Andlaşma gereğince kendilerinden yana Türkiye'den toprak ayrılmış bulunan Devletler arasında bölüştürülecektir.

Madde 243. Her Devletin ödeyeceği yıllık ödentinin [taksitin] tutarını saptamak için şu genel ilkeye dayanılacaktır:

Saptanacak miktarın, borcun anapara ve faiz ödemesi için gerekli toplam tutara olan oranı, aktarılan toprak parçasının ortalama gelirinin ,Türkiye'nin, her bir durumda 1907'de konulan gümrük ek-vergilerinin gelirini de içermek üzere, 1909-1910, 1910-1911, 1911-1912 üç malî yılı ortalama gelirine olan oranı kadar olacaktır.

Madde 244. Maliye Komisyonu, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden sonra, olabildiğince en kısa süre içinde, 243. Maddede konulan ilke uyarınca, sözü edilen Maddeye konu olan yıllık ödentileri [taksitleri] saptayacak ve buna ilişkin kararlarını Bağıtlı Yüksek Taraflara bildirecektir.

Maliye Komisyonu, Bulgaristan'la olan 27 Kasım 1919 tarihli Barış Andlaşmasının 134. Maddesinde öngörülen görevleri yerine getirecektir.

Madde 245. Yukarıda öngörülen biçimde hesaplanacak yıllık ödentiler [taksitler], Türkiye'den toprak ayrılmasına yol açan Andlaşmaların yürürlüğe girişi tarihinden, ve işbu Andlaşma gereğince ayrılan topraklara ilişkinse, 1 Mart 1920'den başlayarak ödenecektir; 252. Maddede öngörülen kuraldışılık saklı kalmak üzere, Borcun kesin olarak ortadan kalkışına kadar ödemeler sürdürülecektir. Bununla birlikte, Borcu oluşturan borçlanmalar giderek ödendikçe, yıllık ödentiler, bunlarla orantılı olarak azaltılacaktır.

Madde 246. Osmanlı Hükümeti, Muharrem Kararnamesi ve onu izleyen kararnamelerle sahip olduğu bütün haklarını Maliye Komisyonuna aktarır.

Osmanlı Devlet Borçları Konseyi, İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcileriyle İmparatorluk Osmanlı Bankası temsilcisinden kurulacak ve görevini eskiden olduğu gibi yapacaktır. Muharrem Kararnamesi ile kendisine verilen tüm gelirleri ve 1 Kasım 1914'den önceki tüm borçlanma anlaşmalarının yönetimini kendisine bıraktığı bütün öteki gelirleri toplayacak ve yönetecektir.

Müttefik Devletler, aşağıdaki programın olanak ölçüsünde gerçekleştirilmesi amacıyla, Maliye Komisyonunca saptanacak koşullar içinde, Konsey'in Osmanlı Maliye Bakanlığına yönetim yardımında bulunmasına izin verirler: [Bu koşullar şunlardır:]

Şimdiki Osmanlı Devlet Borcu [Düyun-u Umumiye] Yönetimince kimi gelirlerin doğrudan doğruya toplanması sistemi, Maliye Komisyonunca saptanacak koşullar altında olabildiğince genişletilecek ve Osmanlı kalan tüm illerde uygulanacaktır. Maliye Komisyonunun uygun bulmasıyla, yeni gelirler ya da dolaylı [vasıtalı] vergiler kondukça, adı geçen Komisyon bunların Osmanlı Hükümeti adına yönetiminin Devlet Borcu Konseyine bırakılması olanağını araştıracaktır.

Gümrük Yönetimi, Maliye Komisyonunca atanacak ve görevden alınabilecek, Maliye Komisyonuna karşı sorumlu bir Genel Müdürün yönetimi altına konulacaktır. Gümrük vergileri tarifesi, ancak Maliye Komisyonunun uygun bulmasıyla değiştirilebilecektir.

Konsey'in şimdiki görev süresi sonunda, bu Konsey'in süregitmesi ya da yerine Maliye Komisyonunun getirilmesi konusunda Fransa, İngiltere ve İtalya Hükümetleri, hisse senedi sahipleriyle danıştıktan sonra, oyçokluğuyla karara varacaklardır. Hükümetlerin bu kararı, bu sürenin bitiminde denk gelen tarihten en az altı ay önce alınmış olacaktır.

Madde 247. Komisyon, ilerideki bir tarihte, borçlanma senetleri taşıyıcılarına anlaşmaları ya da şimdiki kararnameler gereğince verilmiş güvenceler yerine yeterli başka güvenceler ya da Türkiye'nin genel gelirleri üzerinden bir ipotek konmasını önermeye yetkilidir. Müttefik Hükümetler, Maliye Komisyonunun bu konuda o zaman ileri sürebileceği tüm önerileri incelemeği yükümlenirler.

Madde 248. Osmanlı Devlet Borcu [Düyun-u Umumiye] Yönetiminin, taşınır ya da taşınmaz, bütün malları, nerede olurlarsa olsunlar, tümüyle bu kurumun yararlanma yetkisi altında kalacaktır.

Devlet Borcu Konseyi, malların paraya çevrilmesinden doğacak her geliri, ister Birleştirilmiş Borç [Düyun-u Muvahhide], ister İkramiyeli Türk Tahvillerinin olağanüstü amortismanında kullanmağa yetkili olacaktır.

Madde 249. Osmanlı Hükümeti, Trablus Yedek Akçesi ve Ödencesi [tazminatı] üzerindeki bütün haklarını Maliye Komisyonuna aktarmayı yükümlenir.

Madde 250. Osmanlı Hükümeti, Devlet Borcu [Düyun-u Umumiye] Konseyine, Osmanlı kalan topraklarda şimdiye kadar Osmanlı Devlet Borcu'nun anapara ve faiz ödemesine ayrılmış olup, Devlet Borcu Konseyine ödenmesi gerekmekle birlikte henüz ödenmemiş gelirlerin tutarına eşit bir para [sözü geçen topraklar Müttefik kuvvetlerin işgali altında bulunmuş iseler, işgal süresi hesap dışı tutulmak koşuluyla] ödeceyecektir. Bu ödeme, Maliye Komisyonunun kanısına göre, Türkiye'nin malî durumu elverdiğinde yapılacaktır.

Madde 251. Devlet Borcu [Düyun-u Umumiye] Konseyi, Konsey'in savaş sırasındaki bütün işlemlerini gözden geçirecektir. Devlet Borcu Konseyinin, savaştan önce Muharrem Kararnamesi ile ya da başka türlü saptanmış olan yetkilerine ve yükümlülüklerine uygun düşmeyen giderleri, Maliye Komisyonu bunların ödenmesine olanak bulunduğu kanısına varır varmaz, Osmanlı Hükümetince, Devlet Borcu Konseyine ödenecektir. Konsey, savaş sırasında Konseyce alınan bütün önlemleri yeniden gözden geçirmek ve, kanısınca, borçlanma senetlerini taşıyanların çıkarlarına zarar verici nitelikte olan ve Devlet Borcu Konseyi yetkilerine aykırı düşen yükümlülükleri geçersiz kılmak yetkisine sahip olacaktır.

Madde 252. İşbu Andlaşma hükümleri gereğince, her yıl, Osmanlı Devlet Borcu'nun anapara ve faiz ödemelerinden bir bölümünü üzerine almak durumunda bulunan Devletlerden her biri, Borç Konseyine altı ay önce haber vermek koşuluyla, söz konusu yıllık ödentinin [taksidin] ilgili Devlet ile Borç Konseyinin ortaklaşa saptayacakları faiz oranı üzerinden anaparaya çevrilmesinden ortaya çıkacak bir para tutarının ödenmesiyle bu yükümlülükten kurtulabilecektir. Borç Konseyinin böyle bir yükümlülükten kurtulma isteminde bulunmaya hakkı yoktur.

Madde 253. Almanya ile yapılan Barış Andlaşmasının 259. Maddesinin, 1., 2., 4. ve 7. paragrafları, ve Avusturya ile yapılan Barış Andlaşmasının 210. Maddesinin 1. paragrafı gereğince, Almanya ile Avusturya'nın aktarmaları gereken altın para tutarları Maliye Komisyonunun buyruğu altına konulacaktır.

Madde 254. Almanya ile yapılan Barış Andlaşmasının 259. Maddesinin 3. paragrafı gereğince, Almanya'nın aktarması gereken paralar hemen Borç [Düyun-u Umumiye] Konseyinin buyruğu altına konulacaktır.

Madde 255. Osmanlı Hükümeti, Osmanlı Sağlık Yönetiminin [Umur-ı Sıhhıye-i Osmaniye İdaresinin] ve eski Yüksek Sağlık Konseyinin [Meclis-i Âli Sıhhî'nin] paraları ile, eski Yüksek Sağlık Konseyinin Osmanlı Hükümetine karşı olan istemi ve Karadeniz ile Boğaziçi Kurtarma Gemileri Yönetiminin [Karadeniz ve Boğaziçi Tahsiliye Vapurları İdaresinin] paraları konusunda, Müttefik Devletlerin, gerektiğinde başka Devletlerle anlaşarak, alacakları kararları kabul etmeyi yükümlenir.

Müttefik Devletler, bu konuda, Maliye Komisyonuna kendilerini temsil etme yetkisini verirler.

Madde 256. Osmanlı Hükümeti, Müttefik Devletlerle anlaşmış olarak, savaştan sonra Almanya'dan Türkiye'ye gönderilecek malların ödenmesinde, Osmanlı Hükümetince belli bir kambiyo fiyatı ile sürüme çıkarılan kağıt paraları kabul etmek konusunda, savaş sırasında üstlendiği yükümlülükten Alman Hükümetini aklanmış sayar.

Madde 257. İşbu Bölümde belirtilen, Müttefik Devletlerin Osmanlı Hükümetinden olan istemleri karşılanır karşılanmaz ve, savaş öncesi Osmanlı Borcu ödenir ödenmez, Maliye Komisyonunun görevi son bulacaktır. O zaman, Osmanlı

Hükümeti, Milletler Cemiyeti Üyesi olan Devletlerin, Türkiye'nin yararına olarak Osmanlı Hükümetine yönetim desteklerinde ve yardımlarda yeniden bulunmaları gerekip gerekmediğini ve, gerekiyorsa, bu yardımın ve desteğin alabileceği biçimi, Milletler Cemiyeti Konseyi ile birlikte inceleyecektir.

Madde 258. **1.** Türkiye, 1 Ağustos 1914'den sonra Osmanlı bayrağı altına geçirilmiş bulunan bütün Alman gemilerini ulaşıma elverişli durumda ve Müttefik Devletler Hükümetlerinin gösterecekleri Müttefik Devletler limanlarında teslim edecektir; bu gemiler, Almanya ile Barış Andlaşmasının 233. Maddesinde öngörülen Onarımlar Komisyonuna teslim edilecektir; bu konuda, savaş sırasında tarafsız bir bayrağa yapılmış olan bütün geçirimler, Müttefik Devletler bakımından, hükümsüz sayılacaktır.

2. Osmanlı Hükümeti, birinci paragrafta öngörülen gemilerle birlikte, gine bu paragrafta söz konusu edilen Onarımlar Komisyonunun, ne çeşit olursa olsun, her türlü ayrıcalıklardan, ipoteklerden, rehinlerden, vergilerden ve yükümlülüklerden aklanmış olarak, gemilerin mülkiyetinin tam aktarılmasını sağlamak için gerekli göreceği bütün kağıtları ve belgeleri de verecektir.

Gerekebilecek bütün yeniden satın almaları yapmak ve ödence [tazminat] ödemelerinde bulunmak, Osmanlı Hükümetine düşecektir. Osmanlı Hükümeti, teslim edilen gemi konusunda yapılabilecek her çeşit geri alma istemine ya da başka herhangi bir isteme karşı sorumlu taraf olacak ve, her durumda, hangi nedenle olursa olsun, açılacak davaya ya da mahkeme kararıyla malından edilmeye karşı, birinci paragrafta sözü geçen Onarımlar Komisyonunu güvence altında bulunduracaktır.

Madde 259. İşbu Andlaşma Andlaşmanın IX. Bölümünün (Ekonomik Hükümler) 277. Maddesine dokunulmaksızın, Türkiye, Brest-Litovsk ve Bükreş Andlaşmalarıyla bunlara ek Andlaşmalarda yer alan hükümlerin tümünden yararlanmaktan vazgeçer.

Türkiye, yukarıda adı geçen Andlaşmaların uygulanması sonucunda, almış olduğu tüm parasal belgeleri, maden paraları, değerli kağıtları ve sürüme çıkarılabilir senetleri ya da malları, Romanya'ya, ya da Başlıca Müttefik Devletlere aktarmayı yükümlenir.

Madde 260. Bu Bölüm hükümlerinin uygulanması için yasal önlemler, Osmanlı Hükümeti ve ilgili Devletlerce, işbu Andlaşmanın imzalanmasından başlayarak altı ayı geçmeyecek bir süre içinde yayımlanacaktır.

EK 1.
SAVAŞTAN ÖNCEKİ OSMANLI DEVLET BORCU [DÜYUN-U UMUYESİ] (5 KASIM 1914)
Altın Türk Lirası

BORÇLANMA	SÖZLEŞME TARİHİ	FAİZ	AMORTİSMAN FONU	NOMİNAL İLK ANAPARA	5 KASIM 1914'DEKİ ANAPARA	YILLIK ÖDENTİ (Komisyon ücretini içermek üzere)	AMORTİSMAN DÖNEMİ	ÇIKARAN BANKA
1	2	3	4	5	6[1]	7	8	9
		%	%	Altın T.L.	Altın T.L.	Altın T.L.		
Birleştirilmiş Borç.....	1903	4	. 4644	42.275.772	36.799.840	1.887.375	-	-
İkramiyeli Türk Tahvilleri.....	1870	"	"	15.632.548	10.666.975	270.000	-	-
Osmaniye	18/30 Nisan 1890	4	1	4.999.500	2.952.400	249.975	1931	İmparatorluk Osmanlı Bankası
% 5 1896	29 Şubat/ 12 Mart 1893	5	. 50	3.272.720	2.814.020	180.450	1946	İmparatorluk Osmanlı Bankası
% 4 1903. Balık avcılığı.....	3 Ekim 1888; 21 Şubat / 6 Mart 1903	4	. 50	2.640.000	2.439.228	119.097	1958	Deutsche Bank
Bağdat Tertip I.....	20 Şubat/ 5 Mart 1903	4	. 087538	2.376.000	2.342.252	97.120	2001	Deutsche Bank
% 4 1904	4/17 Eylül 1903	4	. 50	2.750.000	2.594.064	124.059	1960	İmparatorluk Osmanlı Bankası
% 4 1901-5.....	21 Kas/4 Aralık 1901. 6/19 Kasım 1903. 25 Nis / 8 Mayıs 1905	4	. 50	5.306.664	4.976.422	239.397	1961	İmparatorluk Osmanlı Bankası
Techizat-ı Askeriye.....	4/17 Nisan 1905	4	. 50	2.640.000	2.441.340	119.097	1961	Deustche Bank
Bağdat Tertip II	20 Mayıs / 2 Haziran 1908	4	. 087538	4.752.000	4.718.120	200.500	2006	Deutsche Bank
Bağdat Tertip III	" "	4	. 087538	5.236.000	5.221.700	220.550	2010	Deutsche Bank
% 14 1908	6/19 Eylül 1908	4	. 50	4.711.124	4.538.908	212.000	1965	İmparatorluk Osmanlı Bankası
% 5 1914.....	13/26 Nisan 1914	5	. 50	22.000.000	22.000.000	1.213.025	-	İmparatorluk Osmanlı Bankası
Doklar, tersaneler ve denizcilikle ilgili yapılar.....	1913	5.5	1. 5	1.485.000	1.485.000	88.550	1943	Türkiye Milli Bankası
Tömbeki öncelikli Borçlanması.....	26 Nisan / 8 Mayıs 1893	4	1	1.000.000	664.510	50.250	1934	İmparatorluk Osmanlı Bankası
Kırk Milyon Frank (Doğu Demiryolları)	1/13 Mart 1984	4	. 35	1.760.000	1.567.192	76.751	1957	Deutsche Bank ve grubu (Ban-que Internatio- nale ile birlikte)
Gümrükler 1902	17/20 Mayıs 1886; 28 Eylül/11 Ek. 1902	4	. 50	8.600.020	7.923.234	387.976	1958	İmparatorluk Osmanlı Bankası

BORÇLANMA	SÖZLEŞME TARİHİ	FAİZ	AMORTİSMAN FONU	NOMİNAL İLK ANAPARA	5 KASIM 1914'DEKİ ANAPARA	YILLIK ÖDENTİ (Komisyon ücretini içermek üzere)	AMORTİSMAN DÖNEMİ	ÇIKARAN BANKA
1	2	3	4	5	6	7	8	9
		%	%	Altın T.L.	Altın T.L.	Altın T.L.		
% 4 1909.....	30 Eylül / 13 Ekim 1909	4	1	7.000.004	6.550.698	350.864	1950	İmparatorluk Osmanlı Bankası
İstanbul Kenti Belediyesi 1909	3/16 Kasım 1909	5	.50	1.100.000	1.073.490	60.651	1958	Türkiye Milli Bankası
İstanbul Kenti Belediyesi 1913	1913	5	.50	1.100.000	1.094.500	60.500	-	Banque Perier ve Ortaklığı
Hudeyde-San'a	24 Şubat / 9 Mart 1911	4	.098738	1.000.000	1.000.010	40.988	2006	Banpue Française
Soma-Bandırma	20 Kasım / 3 Aralık 1910	4	.16715	1.712.304	1.700.644	71.532	1992	İmparatorluk Osmanlı Bankası
% 4 Gümrükler 1911.....	27 Ekim / 9 Kasım 1910	4	1	7.040.000	6.699.880	352.440	1952	Deutsche Bank
Bağdat Kenti Belediyesi	1912	6	14. 285	33.000	26.070	6.000	-	Türkiye Milli Bankası
İmparatorluk Osmanlı Bankası nın Hazine Tahvilleri (bonoları)	1912	6	33. 333	2.724.893	1.063.664	1.000.003	1915	İmparatorluk Osmanlı Bankası
Perier ve Ortak-lığı hazine tah-villeri (bonoları) Hazine tahvilleri (bonoları)	1913	5	.20	4.400.000[2]	4.400.000	1.100.000	1918	Banque Perier ve Ortaklığı
1911 (savaş gemileri satış alınışı) Tütün Rejisi Öndeliği (avansı) Konya Ovası sulaması	1911	5	"	1.778.587	1.778.587	125.058	-	Türkiye Milli Bankası
		"	"	1.700.000	890.039	110.000	-	
TOPLAM		"		818.970	818.970	50.006	1932	Deutsche Bank. (Anadolu Demiryolları)
	.....	.....	.....	161.845.116	143.241.757			

1) Kasım 1914 tarihinde varolan anapara rakamları yerine, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişi tarihinde, bu tarihte geriye kalan amorti edilecek anapara rakamları konulacaktır.

2) Bu bonoların (tahvillerin) karşılığı üzerinden 833.147 Türk Lirası alınmış bulunmaktadır.

1 SAYILI EK'E AÇIKLAYICI NOT

5., 6. ve 7. sütunların rakamları altın Türk Lirası olarak gösterilmiştir.

Türkiye'de bugün, savaştan önceki altın para yerine, kağıt para sürümdedir. Borçlanma sözleşmelerinin hükümleri uyarınca (Eylül 1903 tarihli "Ek Kararname'nin" 1. Maddesine ve sözü geçen borçlanma sözleşmelerine bakılması), borçlanmanın sürüme çıkarıldı ve Avrupa'da faizlerin ve amortismanların ödenmesi gereken paraya oranla kağıt Türk lirası bugünkü kambiyo değeriyle savaştan önceki altın Türk lirasının değerini göstermekten uzaktır.

Bu sütunlarda, altın Türk lirası gösterilmiş olması, kupon ve amortisman fonlarına gerekli paraların altın olarak karşılanması gerektiği anlamına gelmemektedir; ancak, Türk lirası olarak gösterilen rakamların, borçlanma senetlerini taşıyıcıların hakları olan parayla ödenebilmeleri için gerekli bir kambiyo değeriyle hesap edilmesi gerekeceğini anlatmaktadır.

EK II.

1. Komisyon, kurallarını ve yöntemlerini saptayacaktır.

Başkanlık, yıllık olarak, Fransız, İngiliz ve İtalyan Temsilcilerince sırayla yapılacaktır.

Her Temsilcinin, yokluğunda yerini alacak bir vekil-temsilci göstermeye hakkı olacaktır.

Kararlar oyçokluğuyla alınacaktır. Çekimser oy, görüşülmekte olan öneriye karşı bir oy sayılacaktır.

Komisyon, çalışmaları için gerekli görebileceği görevlileri ve hizmetleri atayacak ve uygun göreceği ücretleri ve hizmet koşullarını saptayacaktır.

Komisyonun ödemelerini ve giderlerini 236. Maddelerin birinci fıkrası gereğince Türkiye karşılayacaktır.

Komisyonun üyeleri ile görevlilerinin ücretleri akla yatkın bir düzeyde saptanacak ve zaman zaman komisyonda temsil edilen Hükümetler arasında anlaşma ile gözden geçirilecektir.

Komisyon üyeleri, dost Devletlerce Türkiye'de görevlendirilmiş olan diplomasi görevlilerinin yararlandıkları aynı haklardan ve bağışıklıklardan yararlanacaklardır.

2. Türkiye, Komisyon üyelerine, görevlilerine ve ajanlarına, her zaman ve her yerde, Türkiye'de tüm bayındırlık işlerini ve işletmelerini gezmek ve denetlemek için tam yetki tanımayı ve Komisyonun isteyebileceği bütün arşivleri, belgeleri ve bilgileri sağlamayı yükümlenir.

3.Komisyon, Osmanlı Hükümeti ile anlaşma içinde, ve bu Hükümetin yükümlülüklerini yerine getirmemesinden de bağımsız olarak, bütün dolaylı vergilerin denetlenmesini ,yönetilmesini ve alınmasını üstlenmeğe yetkilidir.

4.Herhangi bir Komisyon üyesi, görevinden doğan tüm eylemlerden ya da savsaklamalardan, ancak kendisini atayan Hükümete karşı sorumlu olacaktır. Hiçbir Müttefik Hükümet, başka bir Hükümet adına sorumluluk taşımayacaktır.

5.Komisyon, işleri, yöntemleri ve Türkiye'nin maliyesinin yeniden düzenlenmesi konusundaki önerileriyle, hesaplarına ilişkin olarak her yıl ayrıntılı bir rapor yayınlayacaktır.

6.Komisyon, gerek işbu Andlaşma gereğince, gerek Osmanlı Hükümeti ile anlaşarak kendisine verilebilecek her çeşit görevi üstlenecektir.

BÖLÜM IX.
EKONOMİK HÜKÜMLER
KESİM I
TİCARET İLİŞKİLERİ

Madde 261. Andlaşmalardan, sözleşmelerden ve yapılagelişlerden [teamüllerden] doğan Kapitülasyonlar rejimi, 1 Ağustos 1914'den önce, bu rejimden doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak yararlanan Müttefik Devletler yararına yeniden kurulacak ve 1 Ağustos 1914'de bu rejimden yararlanmayan Müttefik Devletler yararına genişletilecektir.

Madde 262. 1 Ağustos 1914'den önce, eski Osmanlı İmparatorluğu'nda posta büroları bulunan Müttefik Devletler, Türkiye'de posta bürolarını yeniden açmak yetkisine sahip olacaklardır.

Madde 263. 25 Nisan 1907 Sözleşmesinin ,Türkiye'nin dışalım [ithalat] vergileri tarifesine ilişkin hükümleri, Müttefik Devletler yararına yeniden yürürlüğe konulacaktır.

Bununla birlikte, işbu Andlaşmanın VIII. Bölümünün (Malî Hükümler) 231. Maddesi uyarınca kurulan Maliye Komisyonu, bu dışalım [ithalat] vergilerinin değiştirilmesine ya da tüketim vergileri konmasına – bu yeni değişiklikler ya da vergilendirmeler, çıkış yeri neresi ya da sahibi kim olursa olsun, bütün mallara uygulanmak koşuluyla – herhangi bir anda izin verebilecektir.

Bu Madde gereğince Maliye Komisyonunun izin verdiği, şimdiki vergilerin değiştirilmesi ya da yeni vergiler konulması, bütün Müttefik Devletlere yapılması gereken bildirimlerden altı ay geçmedikçe, uygulanamaz. Bu süre içinde, Komisyon, Müttefik Devletlerden herhangi birinin, bu konuyla ilgili olarak öne sürmüş olabileceği gözlemleri inceleyecektir.

Madde 264. 1 Ağustos 1914'den önceki ayrıcalık [imtiyaz] sözleşmelerinden doğan haklar ve bağışıklıklar saklı kalmak üzere, Maliye Komisyonunun, 263. Maddedeki eşitlik koşulları içinde, Türkiye'nin ekonomik dengesi ve iyi yönetilmesi yararına Osmanlı uyruklarından da alınan vergilerin ve harçların, Mütte-

fik Devletler uyruklarının kişiliklerinden ya da mallarından da alınması konusunda Türkiye'ye izin vermeğe hakkı olacaktır.

Aynı amaçla ve aynı koşullar altında, Maliye Komisyonunun, Müttefik Devletler uyruklarına karşı her çeşit dışalım [ithalat] ya da dışsatım [ihracat] yasağı konulmasına izin vermeğe de hakkı olacaktır.

Bu vergiler, harçlar ya da yasaklamalar, bütün Müttefik Devletlere yapılması gerekecek bildirimden sonra altı ay geçmedikçe uygulanmayacaktır. Bu süre içinde Komisyon, Müttefik Devletlerden herhangi birinin, bu konuyla ilgili olarak öne sürebileceği gözlemleri inceleyecektir.

Madde 265. Müttefik Devletlerin gemileri konusunda, gemilere savaştan önce Türkiye'nin geçerli saymış olduğu ya da başlıca denizci Devletlerin ileride geçerli sayabilecekleri her çeşit kanıtlama kağıtları ya da belgeleri, Türkiye'ce geçerli ve Türk gemilerine verilen benzeri belgelerle eşdeğerde sayılacaktır.

Deniz kıyısı olsun ya da olmasın, yeni Devletler Hükümetlerince kendi gemilerine verilen kanıtlama belgeleri ve öteki belgeler de, başlıca denizci Devletlerce uygulanan yöntemlere uygun olarak verilmiş olmaları koşuluyla, aynı biçimde tanınacaktır.

Bağıtlı Yüksek Taraflar, deniz kıyısı olmayan herhangi bir Müttefik Devletin ya da yeni Devletin gemilerinin -bunlar, kendi ülkelerinde belirli bir tek yerde kütüğe yazılı iseler- bayraklarını tanımayı kabul ederler; bu yer, bu gemilerin kütüğe yazılma limanı sayılacaktır.

Madde 266. Türkiye, Müttefik Devletlerden ya da yeni Devletlerden herhangi birinin ülkesinde çıkan doğal ya da işlenmiş ürünleri, ticaret işlemlerinde her çeşit haksız rekabete karşı korumak üzere gerekli yasal ya da yönetimsel önlemleri almağı yükümlenir.

Türkiye, üzerlerinde, iş ya da dış anbalajlarında, çıkış yeri, cinsi, niteliği ya da özelliklerine ilişkin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak yanıltma amacıyla konulmuş her türlü markalar, adlar, yazılar ya da işaretler de taşıyan bütün ürünlerin ya da malların dışalımını ve dışsatımını [ithalini ve ihracını], yurt içinde satımını, sürümünü, ya da satışa çıkartılmasını, el koymakla ve başka her çeşit uygun düşecek önlemlerle cezalandırmayı ve yasaklamayı yükümlenir.

Madde 267. Türkiye, bu konuda kendisine karşılıklı işlemde bulunulması koşulu ile, Müttefik bir ülkede ya da yeni bir Devlette yürürlükte olup yetkili makamlarca usulüne uygun olarak Türkiye'ye bildirilmiş bulunan ve bu bölgenin bağlı olduğu ülkede çıkan şarap ve alkollü içkilerin bölgesel bir ad taşımak hakkını ya da bu bölgesel adın kullanılmasına hangi koşullarla izin verilebileceğini tanımlayan ya da düzenleyen yasalara ya da bu yasalara dayanılarak alınan yönetimsel ya da yargısal kararlara uymayı yükümlenir; sözü edilen yasalarla kararlara aykırı olarak, bölgesel adlar taşıyan ürünlerin ya da malların dışalımı [ithali], dışsatımı [ihracı] ile, yurt içinde yapımı, dağıtımı, satımı ve satışa çıkartıl-

ması Türkiye'de yasaklanacak ve 266. Maddede öngörülen önlemlerle cezalandırılacaktır.

Madde 268. Osmanlı Hükümeti uluslararası ticarete girişecek olursa, bu bakımdan egemenlikten doğan hiçbir hakkı, ayrıcalığı ya da dokunulmazlığı olmayacak, ya da olmayacağı kabul edilecektir.

KESİM II.

ANDLAŞMALAR

Madde 269. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesiyle ve Andlaşmadaki hükümlere bağlı olarak, aşağıda belirtilen ekonomik ya da teknik nitelikteki çok taraflı Andlaşmalar, Sözleşmeler ve Anlaşmalar, Türkiye ile Müttefik Devletlerden bunlara taraf olanlar arasında uygulanacaktır:

1. Denizaltı kablolarının korunmasına ilişkin 14 Mart 1884, 1 Aralık 1886 ve 23 mart 1887 tarihli Sözleşmelerle, 7 Temmuz 1887 tarihli Kapanış [Son] Protokolü;

2. Gümrük tarifelerinin yayınlanmasına ve gümrük tarifelerinin yayınlanması için bir Uluslararası Birlik kurulmasına ilişkin, 5 Temmuz 1890 tarihli Sözleşme;

3. Paris'te Kamu Sağlığı Uluslararası Kurumu kurulmasına ilişkin, 9 Aralık 1907 tarihli Anlaşma;

4. Roma'da bir Uluslararası Tarım Enstitüsü kurulmasına ilişkin, 7 Haziran 1905 tarihli Sözleşme;

5. Türk Borçlanmasına ilişkin 27 Haziran 1855 tarihli Sözleşme;

6. Escault ırmağı üzerinde geçiş harçlarının geri satın alınmasına ilişkin, 16 Temmuz 1863 tarihli Sözleşme;

7. Süveyş Kanalı'nın özgürce kullanılmasını güvence altına alan bir rejim kurulmasına ilişkin, 29 Ekim 1888 tarihli Sözleşme.

Madde 270. İşbu Andlaşma yürürlüğe girer girmez, Türkiye'nin, bu Maddedeki özel hükümleri yerine getirmesi koşuluyla, Bağıtlı Yüksek Taraflar, aşağıda sayılan sözleşmeleri ve düzenlemeleri, kendilerini ilgilendirdiği ölçüde, yeniden uygulayacaklardır.

Posta Sözleşmeleri

4 Temmuz 1891'de Viyana'da imzalanan Evrensel Posta Birliği Sözleşmeleri ve Andlaşmaları;

15 Haziran 1897'de Washington'da imzalanan Posta Birliği Sözleşmeleri ve Anlaşmaları:

26 Mayıs 1906'da Roma'da imzalanan Posta Birliği Sözleşmeleri ve Andlaşmaları.

Telgraf Sözleşmeleri

10-22 Temmuz 1875'de Saint-Petersburg'da imzalanan Uluslararası Telgraf Sözleşmeleri;

11 Haziran 1908 tarihli Lizbon Uluslararası Telgraf Konferansında kararlaştırılan Yönetmelikler ve Tarifeler.

Türkiye, yeni Devletlerin taraf oldukları ya da katılacakları Evrensel Posta Birliği'ne ve Uluslararası Telgraf Birliği'ne ilişkin Sözleşmelerde ve Andlaşmalarda öngörülen özel andlaşmaların bu yeni Devletlerle yapılmasını kabul etmeyi reddetmemeyi yükümlenir.

Madde 271. İşbu Andlaşma yürürlüğe girer girmez, BağıtlıYüksek Taraflar, Müttefik Devletlerce Türkiye'ye gösterilecek geçici kuralları Türkiye'nin uygulaması koşuluyla, 5 Temmuz 1912 tarihli Uluslararası Radyo – Telgraf Sözleşmesini, kendilerini ilgilendirdiği ölçüde, yeniden uygulayacaklardır.

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyecek beş yıl içinde, 5 Temmuz 1912 Sözleşmesinin yerine, uluslararası radyo-telgraf ilişkilerini düzenleyen yeni bir sözleşme yapılırsa, bu sözleşme – Türkiye bu sözleşmenin hazırlanmasına katılmayı ya da bunu kabulü reddetmiş olsa bile – Türkiye'yi bağlayacaktır.

Bu yeni sözleşme, yürürlükteki geçici kuralların da yerine geçecektir.

Madde 272. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak oniki aylık bir süre dolmadan, Türkiye:

1. Washington'da 2 Haziran 1911'de gözden geçirilen 20 Mart 1883 tarihli, endüstri mülkiyetinin korunmasına ilişkin Uluslararası Paris Sözleşmesi ile, 13 Kasım 1908'de Berlin'de gözden geçirilen 9 Eylül 1886 tarihli yazın [edebiyat] ve sanat yapıtlarının korunmasına ilişkin Uluslararası Bern Sözleşmesine ve 20 Mart 1914 tarihli Bern Ek-Protokolüne, usulüne uygun olarak katılmayı;

2. Adı geçen Sözleşmelerdeki ilkelere uygun olarak konacak yasal hükümlerle, Müttefik Devletlerin ya da herhangi bir yeni Devletin uyruklarının endüstri, yazın [edebiyat] ya da sanat mülkiyetlerini tanımayı ve korumayı yükümlenir.

Ayrıca ve yukarıdaki yükümlülüklerden bağımsız olarak, Türkiye, Müttefik Devletlerden her birinin ya da herhangi bir yeni Devletin uyruklarının endüstri, yazın ya da sanat mülkiyetlerinin tümünün, en az 1 Ağustos 1914'deki ölçüde ve aynı koşullar altında, tanınmasını ve korunmasını sağlamağı sürdürmeyi yükümlenir.

Madde 273. Türkiye, aşağıda belirtilen Sözleşmelere ya da Adlaşmalara katılmayı ya da bunları onaylamayı yükümlenir:

1. Otomobillerin uluslararası dolaşımına ilişkin, 11 Ekim 1909 Sözleşmesi;

2. Gümrük uygulanacak vagonların kurşunlanmasına ilişkin, 15 Mayıs 1886 tarihli Anlaşma ve 18 Mayıs 1907 tarihli Protokol;

3. Ticaret istatistiklerin birleştirilmesine ilişkin, 31 Aralık 1913 tarihli Sözleşme;

4. Denizde çatmalar, deniz kazalarında yardım ve kurtarma konusundaki kuralların birleştirilmesine ilişkin, 23 Eylül 1910 tarihli Sözleşme;

5. Hastane gemilerinin liman vergilerinden ve harçlarından bağışık tutulmasına ilişkin, 21 Aralık 1904 tarihli Sözleşme;

6. Beyaz kadın ticaretinin yasaklanıp önlenmesine ilişkin, 18 Mayıs 1904 ve 4 Mayıs 1910 tarihli Sözleşmeler;

7. Açık-Saçık [müstehcen] yayınların yasaklanıp önlenmesine ilişkin, 4 Mayıs 1910 tarihli Sözleşme;

8. 30 Ocak 1892, 15 Nisan 1893, 3 Nisan 1894, 19 Mart 1897 ve 3 Aralık 1903 tarihli Sağlık Sözleşmeleri;

9. Güçlü etkisi olan ilaçların formüllerinin birleştirilmesine ilişkin, 29 Kasım 1906 tarihli Sözleşme;

10. Filoksera'ya karşı alınacak önlemlere ilişkin, 3 Kasım 1881 ve 15 Nisan 1889 tarihli Sözleşmeler;

11. Tarıma yararlı kuşların korunmasına ilişkin, 19 Mart 1902 tarihli Sözleşme.

Madde 274. Müttefik Devletlerden her biri, işbu Andlaşmanın genel ilkelerinden ya da özel hükümlerinden esinlenerek, Türkiye ile yeniden yürürlüğe konulmasını istediği ikili sözleşmelerin ya da andlaşmaların hangileri olduğunu Türkiye'ye bildirecektir.

Bu Maddede öngörülen bildirme, ya doğrudan doğruya ya da başka bir Devlet aracılığıyla yapılacaktır. Türkiye bu bildiriyi aldığını yazılı olarak bildirecektir. Yeniden yürürlüğe girme tarihi, bildirinin tarihi olacaktır.

Müttefik Devletler, Türkiye ile, yalnız işbu Andlaşma hükümlerine uygun olan sözleşmelerin ya da andlaşmaların yeniden yürürlüğe konulmasını kararlaştırmışlardır.

Bildiride, işbu Andlaşmanın hükümlerine uygun olmadıkları için bu sözleşmelerin ya da andlaşmaların yürürlüğe yeniden girmiş sayılmayacak hükümleri de olasılıkla gösterilecektir.

Görüş ayrılığı durumunda, karar Milletler Cemiyeti'ne bırakılacaktır.

Bildirme işlemine girişmek için, Müttefik Devletlere, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak altı aylık bir süre tanınmıştır.

Yalnız böyle bir bildirmeye konu olmuş bulunan ikili sözleşmelerle ikili andlaşmalar, Müttefik Devletlerle Türkiye arasında yeniden yürürlüğe konulacaktır; bütün ötekiler bozulmuş sayılacak ve öyle kalacaklardır.

Yukarıdaki kurallar bütün Müttefik Devletlerle –sözü geçen Müttefik Devletler Türkiye ile savaş durumunda olmamış bulunsalar bile- Türkiye arasındaki tüm ikili sözleşmelere ya da ikili andlaşmalara uygulanacaktır.

Bu Madde hükümleri, 261. Madde hükümlerini sarsmaz.

Madde 275. Türkiye, işbu Andlaşma ile, 1 Ağustos 1914'den işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesine kadar, kendisi ile Almanya, Avusturya, Bulgaristan ya da Macaristan arasında imzalanmış bulunan tüm andlaşmaların, sözleşmelerin ya da anlaşmaların bozulmuş olduğunu ve öyle kalacağını kabul eder.

Madde 276. Türkiye, 1 Ağustos 1914'den önce yaptığı antlaşmalar, sözleşmeler ya da anlaşmalar ile, Almanya, Avusturya, Bulgaristan ya da Macaristan'a, ya da bu Devletlerin görevlilerine ve uyruklarına tanımış olabileceği her türlü hakları ve çıkarları, bu antlaşmalar, sözleşmeler ya da anlaşmalar yürürlükte kaldığı sürece, Müttefik Devletlerle bu Devletlerin görevlilerine ve uyruklarına da bütün haklarıyla yararlanmaları için sağlamağı yükümlenir.

Müttefik Devletler, bu haklardan ve çıkarlardan yararlanmayı kabul edip etmemek hakkını saklı tutarlar.

Madde 277. Türkiye, 1 Ağustos 1914 tarihinden önce ya da o tarihten bu yana, işbu Andlaşma yürürlüğe girinceye kadar, Rusya ile ya da toprakları önceleri Rusya'nın bir parçası olan herhangi bir Devlet ya da Hükümetle, ve 15 Ağustos 1916'dan sonra işbu Antlaşmanın yürürlüğe girişine kadar Romanya ile yapılmış bütün antlaşmalarının, sözleşmelerinin ya da anlaşmalarının bozulmuş olduğunu ve öyle kalacağını kabul eder.

Madde 278. 1 Ağustos 1914'den bu yana, bir Müttefik Devlet, Rusya ya da toprakları önceleri Rusya'nın bir parçası olan bir Devlet ya da Hükümet, askerî işgal ya da herhangi bir başka yolla ya da bir başka nedenle herhangi bir kamu makamının bir eylemi yüzünden Türkiye'ye ya da bir Osmanlı uyruğuna herhangi bir çeşit bir ayrıcalık, çıkar ya da kayırma tanımak, ya da tanınmasına izin vermek zorunda bırakılmış ise, işbu Andlaşma ile, bu ayrıcalık, çıkarlar ve kayırmalar hukukça geçersiz kılınmıştır.

Bu geçersiz kılınmalardan doğabilecek her türlü parasal istemler ve ödenceler [tazminat] hiçbir biçimde Müttefik Devletlere ya da bu Madde ile yükümlülüklerinden kurtulan Devletlere, Hükümetlere ya da kamu makamlarına yükletilemeceyektir.

Madde 279. İşbu Andlaşma yürürlüğe girer girmez, Türkiye, 1 Ağustos 1914'den işbu Andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar, andlaşmalar, sözleşmeler ya da anlaşmalar ile, savaşa katılmayan Devletlere ya da bu Devletlerin uyruklarına tanımış olduğu her türlü haklardan ve çıkarlardan, bu andlaşmalar, sözleşmeler ya da anlaşmalar yürürlükte kaldığı sürece, Müttefik Devletlerle, onların uyruklarının da yararlanmalarını sağlamayı yükümlenir.

Madde 280. Bağıtlı Yüksek Taraflardan, 23 Ocak 1912 tarihinde La Haye'de imzalanan Afyon Sözleşmesini imzalamamış ya da imzaladıktan sonra henüz onaylamamış olanlar, işbu Sözleşmeyi yürürlüğe koymak konusunda anlaşmışlar, ve bu amaçla gerekli yasaları olabildiğince gecikmeden ve en geç işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyecek oniki ay içinde çıkarmağı kararlaştırmışlardır.

Bundan başka, Bağıtlı Yüksek Taraflar, aralarından, adı geçen Sözleşmeyi henüz onaylamamış bulunanlar bakımından, işbu Andlaşmanın onaylanmasının bu Sözleşmenin de onaylandığı, ve sözü edilen Sözleşmenin yürürlüğe konması için 1914'de toplanan Üçüncü Afyon Konferansı'nın kararları uyarınca La Haye'de açılan özel Protokolün de imzalandığı anlamına geleceğini kararlaştırmışlardır.

Fransız Cumhuriyeti Hükümeti, işbu Andlaşmanın onay belgelerinin yatırılması tutanağının doğruluğu onaylanmış bir örneğini Hollanda Hükümetine iletecek ve Hollanda Hükümetini, bu belgeyi, 23 Ocak 1912 Sözleşmesinin onay belgelerinin yatırılması belgesi ve 1914 tarihli Ek Protokolün imzalanması olarak kabul etmeğe ve saklamağa çağıracaktır.

KESİM III.
ENDÜSTRİ MÜLKİYETİ

Madde 281. İşbu Andlaşmanın hükümleri saklı kalmak üzere, 272. Maddede sözü edilen Uluslararası Paris ve Bern Sözleşmelerinde tanımlandığı biçimde, endüstri, yazın [edebiyat] ve sanat mülkiyeti hakları, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak, Bağıtlı Yüksek Tarafların ülkelerinde, bu haklardan savaş durumunun başladığı sırada yararlanmakta olan kişiler, ya da onların hak aktardıkları kişiler yararına yeniden tanınacak ya da geçerli sayılacaktır. Bunun gibi savaş çıkmamış olsaydı, endüstri mülkiyetini ya da yazın ya da sanat yapıtlarını yayınlanmasını korumak için başvurulması üzerine, savaş süresince edinilebilecek haklar da, işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak, kendilerine hak aktarılmış durumunda olan kişiler yararına yeniden tanınacak ve geçerli sayılacaktır.

Bununla birlikte, bir Müttefik Devletin yasama, yürütme ya da yönetim makamınca, savaş sırasında alınan özel önlemler gereğince, Osmanlı uyruklarının endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti konusundaki haklarına karşı yapılmış işlemler yürürlükte kalacak ve hukuk açısından tam geçerli sayılacaklardır.

Savaş süresi içinde, bir Müttefik Devlet Hükümetince, ya da bu Hükümetin adına ya da onun izniyle, herhangi bir kişinin endüstri, yazın ve sanat mülkiyeti haklarını kullanmasına, ya da bu hakların uygulandığı herhangi bir ürünün, aygıtın, Maddenin ya da nesnenin satışına, satışa sunulmasına ya da kullanılmasına karşı, Türkiye'ce ya da Osmanlı uyruklarınca hiçbir istemde bulunulmayacak, ya da dava açılamayacaktır.

İşbu Andlaşmanın imzalandığı sırada Müttefik Devletlerden birinin yürürlükte olan yasaları başka bir hüküm koymamışsa, bu Maddenin 2.fıkrasında öngörülen özel önlemlerin uygulanması için girişilen her çeşit eylem ya da işlem yüzünden ödenmesi gereken ya da ödenen paralar, işbu Andlaşma hükümleri gereğince, Osmanlı uyruklarının öteki alacakları gibi işlem görecek ve Müttefik Devletler uyruklarının endüstri, yazın [edebiyat] ve sanat mülkiyeti hakları konusunda, Osmanlı Hükümetince alınan özel önlemlerden ortaya çıkan paralar da, Osmanlı uyruklarının öteki borçları gibi sayılıp işlem görecektir.

Müttefik Devletlerden her biri, savaştan önce ya da savaş sırasında, ya da sonradan, kendi yasalarına göre, Osmanlı uyruklarınca edinilmiş olan (endüstri ya da ticaret markaları dışında), endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti haklarına, ulusal savunma gereksinmeleri ya da kamu yararı, ya da kendi uyruklarının Osmanlı topraklarında sahip oldukları endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti haklarına Türkiye'de eşit hak sağlamak, ya da Türkiye'nin işbu Andlaşma gereğince üstlenmiş olduğu tüm yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmesini güvence altına almak için, bu hakları işletmek ya da bunların işletilmesine izin vermek, ya da bu işletmenin denetimini elinde tutmak, ya da başka yoldan, gerekli görülebilecek herhangi bir sınırlamayı, koşulu ya da kısıtlamayı getirmek yetkisini saklı tutar. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra elde edilecek endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti hakları konusunda, Müttefik Devletlere yukarıda tanınan yetki, ancak ulusal savunma ve kamu yararı gereksinmeleri için sınırlamaların, koşulların ya da kısıtlamaların gerekli göründüğü durumlarda uygulanabilecektir.

Müttefik Devletlerce, yukarıdaki hükümlerin uygulanmasına geçilirse, akla yatkın ödencelerde [tazminatta] ya da ödemelerde bulunulacak ve bunlar, işbu Andlaşma hükümleri gereğince, Osmanlı uyruklarına ödenmesi gerekli bütün öteki paralar gibi işlem görecektir.

Müttefik Devletlerden her biri, 1 Ağustos 1914'den bu yana yapılmış ya da ileride yapılabilecek olan , ve bu Madde hükümlerinin uygulanmasını engelleme sonucunu verecek olan her çeşit endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti hakkının tümünün ya da bir bölümünün başkasına geçirilmesini ya da üzerinde işlem yapılmasını geçersiz saymak yetkisini saklı tutar.

Bu Madde hükümleri, Müttefik Devletlerce olağanüstü savaş yasaları gereğince ortadan kaldırılan, ya da 289. Madde gereğince kaldırılacak olan ortaklıkların ya da girişimlerin endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti haklarına uygulanmaz.

Madde 282. 1 Ağustos 1914 tarihine kadar edinilmiş bulunan, ya da savaş çıkmamış olsaydı, savaştan önce ya da savaş süresi içinde yapılmış bir istem üzerine, o tarihten bu yana edinilebilecek olan endüstri mülkiyetine ilişkin hakların saklı tutulması ya da geri verilebilmeleri, ya da bu konuda bir karşı çıkışta bulunabilmeleri amacıyla, Bağıtlı Yüksek Taraflardan her birinin uyruklarına

,ek vergi ya da herhangi bir ceza olmaksızın ,gerekli bütün işlemleri yapmak, her türlü yöntem gereklerini yerine getirmek, her çeşit vergi ödemek ve, genel olarak, her Devletin yasalarında ve tüzüklerinde (yönetmeliklerinde) öngörülen her türlü yükümlülüğü yerine getirmek için, işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak, en az bir yıllık bir süre tanınacaktır.

Herhangi bir işlemin yapılmasından, bir usul gereğinin yerine getirilmemesinden, ya da bir harcın ödenmemiş olması yüzünden, endüstri mülkiyetine ilişkin olarak, yitirilmiş sayılan haklar yeniden geçerli sayılacaktır; bununla birlikte, buluş belgeleri ile desenler konularında, bunları, geçersiz sayıldıkları süre içinde işletmiş ya da kullanmış olan üçüncü kişilerin haklarını korumak için, her devletin hak gözetirlik bakımından gerekli sayacağı önlemleri alabilmek hakkı saklıdır. Üstelik, Osmanlı uyruklarına ait olan ve yeniden uygulanacak buluş belgeleri ve desenler, savaş sırasında kendilerine uygulanacak olan lisans verilmesine ilişkin hükümlerle, işbu Andlaşmanın bütün hükümlerine bağlı kalacaklardır.

Bir buluş belgesinin işletmeye konulması, ya da fabrika ve ticaret markalarının, ya da desenlerin kullanılması için tanınan süre bakımından, 1 Ağustos 1914 tarihi ile işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi arasındaki dönem hesaba katılmayacaktır; bundan başka, 1 Ağustos 1914 tarihinde geçerli bulunmakta olan hiçbir buluş belgesinin, fabrika ya da ticaret markasının ya da desenin, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak iki yıllık bir süre geçmedikçe, salt işletmeye konulmamış ya da kullanılmamış olması yüzünden, geçerli olmaktan çıkmış ya da hükümsüz sayılmayacağı da kararlaştırılmıştır.

Madde 283. Bir yandan Osmanlı uyrukları ya da Türkiye'de oturmakta olan ya da Türkiye'de bir iş tutmuş kimselerle, öte yandan Müttefik Devletler uyrukları ya da Müttefiklerin ülkesinde oturan ya da bu ülkede bir iş tutmuş kimselerce, ya da bu kimselerin savaş sırasında haklarını kendilerinden yana bırakmış olabilecekleri üçüncü kişilerce, savaş durumunun başlama tarihi ile işbu Andlaşmanın yürürlüğe konuluş tarihi arasında geçen süre içinde, öteki tarafın ülkesinde meydana gelmiş olabilecek ve savaş süresinin herhangi bir anında varolmuş ya da 282. Madde uyarınca yeniden tanınacak endüstri, yazın [edebiyat] ya da sanat yapıtları mülkiyeti haklarını bozmuş sayılacak olaylar yüzünden hiçbir dava açılamayacak, hiçbir istem de bulunulamayacaktır.

Bunun gibi, aynı kişilerin, savaş durumunun başlangıç tarihi ile işbu Andlaşmanın imzası tarihi arasındaki süre içinde üretilmiş Maddeler ya da mallarla, yayınlanmış yazın ya da sanat yapıtlarının, işbu Andlaşmanın imzasından başlayarak bir yıl içinde, bir yandan Müttefik Devletler toprakları ya da öte yandan Türkiye toprakları üzerinde satılması, ya da satışa sunulması, ya da elde edinilmeleri ya da kullanılmaları nedeniyle, endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti hakları çiğnendiği konusunda, her hangi bir zaman açabilecekleri davalara bakılmayacaktır; şu kadarki, bu hüküm hakkın sahipleri savaş sırasında Türkiye'nin işgal etmiş olduğu bölgelerde yerleşmiş ya da endüstri ya da ticaret kurumları orada bulunmakta idiyse uygulanmayacaktır.

Madde 284. Bir yandan Müttefik Devletler uyrukları ya da bu Devletlerin ülkelerinde oturan ya da orada bir iş tutmuş kimselerle, öte yandan Osmanlı uyrukları arasında, savaş durumundan önce yapılmış olan endüstri mülkiyet haklarına ilişkin işletme lisanslıları, ya da yazın [edebiyat] ya da sanat yapıtlarının çoğaltılması konularındaki sözleşmeler, Türkiye ile Müttefik bir Devlet arasında savaş durumunun başlaması tarihinde sona ermiş sayılacaktır. Ancak her konuyla ilgili olarak, daha önceleri bu çeşit bir sözleşmeden yararlanmakta olan kimsenin, işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak altı ay içinde, hak sahibinden yeni bir lisans ayrıcalığı istemeğe hakkı olacak ve bunun koşulları, taraflar arasında anlaşma olmazsa, Osmanlı yasalarının verdiği haklar gereğince edinilen lisanslar dışında, yasaları gereğince hak edinildiği ülkede, bu konuda tam yetkili sayılan mahkemece saptanacaktır; aynı koşullar Osmanlı yasaları uyarınca edinilen lisanslar konusunda, 287. Maddede öngörülen Hakemlik Komisyonunca saptanacaktır. Mahkeme ya da Komisyon, gerekirse, savaş süresince hakların kullanılmış olması yüzünden, ödenmesini adalete uygun göreceği parayı da saptayabilecektir.

Bir Müttefik Devletin özel savaş yasaları gereğince verilmiş endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti haklarına ilişkin lisanslar, savaştan önce varolan bir lisansın süregitmesi nedeniyle zarar görmeyecektir; bu lisanslar yürürlükte kalacaklar ve tüm etkilerini sürdüreceklerdir; bu lisanslardan biri, savaştan önce yapılmış bir lisans sözleşmesinden ilk yararlanan bir kimseye verilmişse, yeni lisans eskisinin yerini almış sayılacaktır.

Savaştan önceki herhangi bir sözleşmeye ya da lisansa göre, endüstri mülkiyeti, haklarını işletmek ya da yazın, tiyatro ya da sanat yapıtlarını çoğaltmak ya da göstermek için, savaş sırasında ödemelerde bulunulmuş ise, bu paralara, işbu Andlaşma gereğince Osmanlı uyruklarının öteki borçlarına ve alacaklarına uygulanacak aynı işlem uygulanacaktır.

Madde 285. İşbu Andlaşma uyarınca Türkiye'den ayrılmış bulunan topraklarda oturanlar –bu ayrılma ve bunun doğurduğu uyrukluk değişikliği göz önünde tutulmaksızın- Osmanlı yasalarına göre, bu toprak geçirimi anında sahip oldukları endüstri, yazın ve sanat yapıtları mülkiyetine ilişkin haklardan, Türkiye'de tam ve eksiksiz olarak yararlanmayı sürdüreceklerdir.

İşbu Andlaşma uyarınca Türkiye'den ayrılmış topraklarda, bu ayrılma anında geçerli olan, ya da 281. Madde uyarınca yeniden tanınacak ya da geçerli sayılacak olan endüstri, yazın ve sanat yapıtları mülkiyetine ilişkin haklar, söz konusu toprağın geçeceği Devletlerce tanınacak ve Osmanlı yasaları uyarınca kendilerine verilecek süre içinde bu ülkede geçerli olacaklardır.

Madde 286. Endüstri, yazın ya da sanat mülkiyeti hizmetlerine ilişkin arşivlerle, kütüklerle ve plânlarla ilgili bütün konularda, bunların, gereğinde Türkiye makamlarınca, kendilerine Türkiye'den toprak ayrılmış olan Devletlerin makamlarına aktarılması ya da bildirilmesi konuları özel bir sözleşmede düzenlenecektir.

KESİM IV.
MALLAR, HAKLAR VE ÇIKARLAR

Madde 287. 1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı egemenliği altındaki bir toprakta, savaş sırasında Osmanlı uyrukluğunda bulunmayan Müttefik Devletler uyruklarının ya da onların denetimi altında ki ortaklıkların malları, hakları ve çıkarları, Osmanlı Hükümetince ya da Osmanlı makamlarınca, ya da onların adına –kapitülasyonlar gereğince uygulanabilecek olanların dışında- hiçbir vergi alınmaksızın, hak sahiplerine derhal geri verilecektir. Mallara savaş sırasında el konulmuş ya da sahipleri bunlardan hiç yararlanamadan zoralım uygulanmışsa, bu mallar her çeşit vergiden bağışık olarak geri verilecektir.

Osmanlı Hükümeti, malları elinden alınmış mal sahibini kendi rızası olmaksızın yüklenen her çeşit vergilerden ve kısıtlamalardan arınmış olarak, malına yeniden sahip kılmak için elinden gelen her çeşit önlemi alacaktır. Bu geri verme işleminden zarar görecek üçüncü kişilerin zararlarını adı geçen hükümet karşılayacaktır.

Bu Maddede öngörülen geri verme yapılmazsa, ya da mallar, haklar ve çıkarlar, el konmuş olsun ya da olmasın zarar ya da hasar görmüş olursa, sahibinin ödenceye [tazminata] hakkı olacaktır. Bu konuda, Müttefik uyruklarınca ya da onların denetimindeki ortaklıklarca öne sürülecek istemler, ödence tutarını da saptayacak olan, Milletler Cemiyeti Konseyince gösterilecek bir Hakemlik Komisyonunca incelenecektir. Bu ödence, Osmanlı Hükümetinin borcu olacak ve karşılığı, istemde bulunanın bağlı olduğu Devletin topraklarında ya da onun denetimi altında bulunan Osmanlı uyruklarının mallarından alınabilecektir. Ödence bu kaynaktan alınmadığı ölçüde, işbu Andlaşmanın VIII. Bölümünün (Malî Hükümler) 236. Maddesinin 2. fıkrasında öngörülen yıllık ödentiden [taksitten] karşılanacaktır.

Yukarıdaki hükümler, Müttefik Devletlerin etkin işgali altında olan ve işbu Andlaşma ile Türkiye'den ayrılmış bulunan topraklarda, 30 Ekim 1918'den bu yana mallara, haklara ve çıkarlara verilmiş olan zararlar yüzünden, ödencede bulunmak zorunluluğunu Osmanlı Hükümetine yüklemez. O tarihten başlayarak, sözü edilen mallara, haklara ve çıkarlara işgal Devleti makamlarınca verilen doğrudan zararların ödenmesi, sorumlu Müttefik makamlarına düşecektir.

Madde 288. İşbu Andlaşma ya da Türkiye'den ayrılan toprakların yazgısını düzenleyen başka bir Andlaşma hükümleri gereğince, bir Müttefik Devletin ya da yeni bir Devletin uyrukluğunu hukukça alan eski Osmanlı uyruklarının Türkiye'deki malları, hakları ve çıkarları, bu malların, hakların ve çakırların bulundukları durumda kendilerine geri verilecektir.

Madde 289. İşbu Andlaşmadan doğabilecek aykırı hükümler saklı kalmak koşuluyla, Müttefik Devletler, 17 Ekim 1912 tarihinde, Osmanlı egemenliği altında bulunan topraklar dışında, kendi topraklarında ve sömürgelerinde, mülkiyetleri ya da korumaları altındaki ülkelerde bulunan Osmanlı uyruklarının ya

da onların denetimi altındaki ortaklıkların bütün mallarına, haklarına ve çıkarlarına el koyarak, bunları tasfiye etmek hakkını saklı tutmaktadır.

Tasfiye, ilgili Müttefik Devletin yasaları gereğince yapılacak ve Osmanlı [mal, hak ya da çıkar] sahibi, bu Devletin izni olmaksızın, bu malları, hakları ve çıkarları [dilediği gibi] kullanamayacak ve bunlara hiçbir yükümlülük koyamayacaktır.

Madde 290. İşbu Andlaşmanın ya da Türkiye'den ayrılan toprakların yazgısını düzenleyen başka bir Andlaşmanın uygulanmasıyla, bir Müttefik Devletin ya da yeni bir Devletin uyrukluğunu hukukça alan Osmanlı uyrukları, 281. Maddenin 5. fıkrası, 282., 284., 287. Maddenin 3. fıkrası, 289., 291., 292., 293., 301., 302. ve 308. Maddeler anlamında Osmanlı uyruğu sayılmayacaklardır.

Madde 291. 17 Ekim 1912'de Osmanlı egemenliği altında bulunan topraklar dışında, bir Müttefik Devletin topraklarındaki Osmanlı uyruklarının malları, hakları ve çıkarları ile, bunların satışı, tasfiyesi ya da başka biçimdeki kullanımlar sonucu elde edilecek salt gelir üzerinden ,sözü geçen Müttefik Devletçe, 287. Madde gereğince bu Devletin uyruklarınca öne sürülen istemler yüzünden ödenmesi gereken ödence [tazminat] tutarları ya da bu uyrukların Osmanlı uyruklarından olan alacakları tutarı alınabilecektir.

289. Maddede ve işbu Maddenin birinci fıkrasında belirtildiği biçimde kullanılmamış olan bu gibi malların, hakların ve çıkarların tasfiyesinden doğan gelir, Maliye Komisyonuna yatırılacak ve işbu Andlaşmanın VIII. Bölümünün (Malî Hükümler) 236. Maddesinin 2. fıkrası hükümlerine göre kullanılacaktır.

Madde 292. Osmanlı Hükümeti, kendi uyruklarının, Müttefik ülkelerdeki mallarının, haklarının ya da çıkarlarının tasfiyesi, ya da bunlara el konulması yüzünden doğacak zararlarını karşılamayı yükümlenir.

Madde 293. İşbu Andlaşma ya da 17 Ekim 1912'den sonra yapılmış bir Andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılmış topraklar üzerinde yetkesini [otoritesini] kullanan bir Müttefik Devletin ya da yeni bir Devletin Hükümetleri, bu topraklar üzerinde Osmanlı ortaklıklarının ya da Osmanlı uyruklarının denetimindeki ortaklıkların mallarını, haklarını ve çıkarlarını tasfiye edebileceklerdir; tasfiyeden elde edilecek gelir, doğrudan doğruya bu ortaklığa verilecektir.

Bu Madde, 1 Ağustos 1914 tarihinde, Müttefik Devletlerin, *mandat*'ları altındaki ülkelerin uyruklarını da kapsamak üzere, uyruklarının çıkar çoğunluğunu ellerinde bulundurdukları ortaklıklara uygulanmaz.

Tasfiyeden elde edilen gelirin ödenmesine ilişkin bu Maddenin ilk fıkrası hükmü, ya doğrudan doğruya, ya da denetimleri altındaki bir ortaklıktaki çıkarları nedeniyle, anapara ya da denetimi Almanya, Avusturya, Macaristan ya da Bulgaristan uyruklarının elinde bulunan,ya da 1 Ağustos 1914'de bulunmakta olan, bir Osmanlı ortaklığının maliki bulunduğu demiryolu ortaklıklarına uygulanmaz. Bu gibi durumlarda, tasfiyeden elde edilecek gelir Maliye Komisyonuna yatırılacaktır.

Madde 294. İşbu Andlaşma sonucu olarak Osmanlı kalan topraklar üzerinde demiryolu ayrıcalığı [imtiyazı] bulunan herhangi bir Osmanlı ortaklığının işletmelerini, mallarını, haklarını ve çıkarlarını, Başlıca Müttefik Devletlerin isteğiyle, Osmanlı Hükümeti, kendi üzerine alacaktır. Osmanlı Hükümeti, Maliye Komisyonunun öğütlemesine uygun olarak, söz konusu işletmeleri, malları, hakları ve çıkarları, bu demiryolunda ya da yukarıda sözü edilen işletmede olabilecek bütün çıkarlarıyla birlikte aktaracaktır; bu aktarış, Milletler Cemiyeti Konseyince atanacak bir hakemin saptayacağı fiyat üzerinden olacaktır. Bu fiyat tutarı Maliye Komisyonuna yatırılacak, Komisyon da bunu, 293. Madde gereğince yatırılan bütün öteki paralarla birlikte, ortalıkta doğrudan ya da dolaylı ilgisi olabilecek kişiler arasında bölüştürecektir; Alman, Avusturyalı, Macar ya da Bulgar uyruklarına düşecek paylar, Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'ın her biriyle yapılmış Barış Andlaşmalarıyla kurulan Onarımlar Komisyonuna yatırılacaktır. Bununla birlikte, Osmanlı Hükümetinin payına düşebilecek olan paralar, işbu Andlaşmanın VIII. Bölümünün (Malî Hükümler) 236. Maddesinde öngörülen amaçlar için, Maliye Komisyonunca alıkonacaktır.

Madde 295. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak altı aylık bir sürenin bitimine kadar, Osmanlı Hükümeti –Almanya ile imzalanan Barış Andlaşmasının 260. Maddesi hükümleri, ya da Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan ile imzalanan Barış Andlaşmalarının bunun karşılığı olan hükümlerinin yerine getirilmesi için gerekli olabilecek önlemler dışında- işbu Andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte kendi ülkesinde bulunan, Almanya'ya , Avustırya'ya, Macaristan'a ve Bulgaristan'a, ya da bunların uyruklarına ait malların, hakların ya da çıkarların mülkiyetine ilişkin her türlü işlemi yasaklayacaklardır.

İşbu Andlaşmanın adı geçen Devletlere ait mallara ilişkin özel hükümleri saklı kalmak koşuluyla, Osmanlı Hükümeti, sözü edilen altı aylık süre içinde, Başlıca Müttefik Devletlerce kendisine bildirilecek, yukarıda söz konusu olan malları, hakları ve çıkarları tasfiye edecektir. Bu tasfiye, adı geçen Devletlerin yönetimi altında ve onların göstereceği biçimde yapılacaktır. Bu mallar üzerinde işlem yapma yasağı, malların tasfiyesi bitirilinceye kadar sürdürülecektir.

Tasfiyeden elde edilecek gelir –tasfiye edilen malların sahipleri Alman, Avusturya, Macar ya da Bulgar Devletleri olduğu durumlar dışında- doğrudan doğruya sahiplerine ödenecektir. Bu durumlarda, gelir, malların sahibi olan Devlet ile yapılan Barış Andlaşmasında kurulmuş olan Ormanlar Komisyonuna aktarılacaktır.

Madde 296. İşbu Andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan bir toprak üzerinde yetkesini [otoritesini] kullanan Hükümetler, sözü edilen toprak üzerinde bulunan ve işbu Andlaşmanın yürürlüğe konulduğu tarihte Almanya'ya, Avusturya'ya, Macaristan'a ya da Bulgaristan'a, ya da bu devletlerin uyruklarına ait bütün malları, hakları ve çıkarları, Almanya ile imzalanan Barış Andlaşmasının 260. Maddesi gereğince, ya da Avusturya, Macaristan ya da Bulgaristan'la imza-

lanan Barış Andlaşmalarının bunun karşılığı olan hükümleri uyarınca bir işlem görmemişlerse, tasfiye etmek hakkına sahip olacaklardır.

Tasfiyeden elde edilecek gelir, 295. Maddede öngörülen koşullar içinde kullanılacaktır.

Madde 297. Mal sahibi, 287. Maddede öngörülen Hakemlik Komisyonu önünde, 293. ve 295. ya da 296. Maddeler gereğince tasfiye edilmiş malların satış koşullarının ya da bu malların bulunduğu topraklar üzerinde yetkesini [otoritesini] kullanan Hükümetin, genel yasaları dışında almış olduğu önlemlerin, fiyat üzerine haksızcasına zararlı bir etkide bulunduğunu kanıtlayacak olursa, bu Komisyonun, mal sahibine hak gözetirliğe uygun bir ödence [tazminat] tanımak yetkisi olacak ve bu ödence adı geçen Hükümetçe ödenecektir.

Madde 298. Müttefik Devletlerden birini mahkemesi ya da yönetimince, kendi toprakları üzerinde, düşman mallarına, haklarına ya da çıkarlarına ilişkin olarak, savaş yasalarının uygulanması yoluyla verilen ya da alınan, ya da verildiği ya da alındığı varsayılan mülkiyet hakkını bir başkasına geçiren bütün önlemlerin, işletmelerin ya da ortaklıkların tasfiyesine ilişkin buyrukların ya da öteki buyrukların ,tüzüklerin (yönetmeliklerin), kararların ya da yönergelerin [talimatın] geçerliliği doğrulanır.

Herkesin çıkarları, sözü edilen mallara ilişkin bütün tüzüklerde (yönetmeliklerde), buyruklarda, kararlarda ve yönergelerde –bu çıkarlar, buyruklarda, tüzüklerde (yönetmeliklerde), kararlarda ve yönergelerde açıkça belirtilmiş olsun ya da olmasın- geçerli biçimde göz önünde tutulmuş varsayılacaktır.

Yukarıda sözü edilen tüzükler [yönetmelikler], buyruklar, kararlar ya da yönergeler gereğince yapılmış bir mal, hak ya da çıkar aktarmasının kurallara uygunluğu konusunda hiçbir karşı çıkış öne sürülemeyecektir.

Bunun gibi, Müttefik Devletlerden birinin mahkemelerince ya da yönetimince, düşman mallarına, haklarına ya da çıkarlarına ilişkin olarak, kuraldışı savaş yasaklarının uygulanması ile verilen, alınan ya da uygulanan buyruklar, tüzükler (yönetmelikler), kararlar ya da yönergeler üzerine, Müttefik Devletler toprakları üzerindeki bir mal, bir işletme ya da bir ortaklık konusunda alınan – kovuşturma, el koyma, zorunlu yönetim, kullanma, savaş salması [istimval], gözetim ya da tasfiye olsun; malların, hakların ve çıkarların satışı ya da yönetimi olsun; borçların toplanması ya da ödenmesi olsun; giderlerin, vergilerin ve gerekli harcamaların ödenmesi olsun- her türlü önlemlerin geçerliliği doğrulanır.

Madde 299. Bir ya da birkaç Müttefik Devlet adına, ya da bunların buyruğu ya da onamı ile, Almanya, Avusturya, Macaristan ya da Bulgaristan'ın, ya da bunların uyruklarının Osmanlı topraklarındaki mallarına, haklarına ve çıkarlarına ilişkin olup, 30 Ekim 1918 ile işbu Andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarih arasına alınan önlemlerin geçerliliği özellikle doğrulanır. Sözü edilen önlemler sonucu Müttefik Devletlerin elinde kalacak paralar konusunda, 295. Maddenin son paragrafında öngörülen biçimde işlem yapılacaktır.

Madde 300. Müttefik Devletlerden birinin ya da bu Devletin mahkemesi ya da yönetim kurumu adına, ya da bunların buyruklarıyla davranan bir kişiye karşı, savaş sırasında ya da savaşa hazırlık için Osmanlı uyruklarının mallarına, haklarına ya da çıkarlarına ilişkin bir eylem ya da savsaklama yüzünden, Türkiye'nin ya da 1 Ağustos 1914'de Osmanlı uyrukluğunda olan, ya da bu tarihten sonra Osmanlı uyrukluğuna geçen kişinin hiçbir istemi ya da dâvası, ya da – oturduğu yer neresi olursa olsun- bu kişi adına yapılacak hiçbir istem ya da açılacak dâva dinlenemez.

Bunun gibi, herhangi bir Müttefik Devletin özel savaş önlemleri, yasaları ya da yönetim kuralları (yönetmelikleri) sonucu ortaya çıkan eylemler ya da savsaklamalar yüzünden herhangi bir kişiye karşı ileri sürülecek istemler ve açılacak dâvalar da dinlenemez.

Madde 301. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak altı aylık bir süre içinde, Osmanlı Hükümeti, istenmesi üzerine, Müttefik Devletlerden her birine, işbu Andlaşma hükümleri gereğince tasfiyesi gereken, bu Devletin yasalarının izin verdiği her çeşit ortaklığın hisse senetlerini, borç senetlerini [tahvillerini] ya da taşınabilir değerlerini de içeren, mallara, haklara ve çıkarlara ilişkin ve kendi uyruklarının elinde bulunan bütün sözleşmeleri belgeleri, senetleri ve başka bütün mülkiyet belgelerini teslim edecektir.

Osmanlı Hükümeti, her an, ilgili Müttefik Devletin istemesi üzerine, yukarıda sözü edilen mallara, haklara ve çıkarlara ilişkin bütün bilgilerle, sözü geçen mallara, haklara ve çıkarlara ilişkin, 1 Temmuz 1914'den beri yapılmış olan işlemlerle ilgili bilgileri verecektir.

Madde 302. Müttefik gruplarınca ya da uyruklarınca denetim altında bulundurulan Osmanlı ortaklıkları dışında, bir yandan Osmanlı Hükümeti ya da işbu Andlaşmanın yürürlüğe konma tarihinde Osmanlı topraklarında oturan uyruklar, öte yandan Müttefik Devletler Hükümetleri ya da bunların 1 Ağustos 1914'de ne Osmanlı uyrukluğunda olan, ne (aylıkları, emeklilik ya da resmi ödenekleri bakımından Türkiye hizmetinde bulunan yabancı görevlilerin dışında) Türkiye'de oturan, ne de Türkiye'de işleri bulunan uyrukları arasında varolan ve işbu Andlaşmanın VIII. Bölümünün (Malî Hükümler) 236. Maddesi ve I sayılı Ek'inde söz konusu edilen Osmanlı Devlet Borcu [Düyun-u Umumiye] dışındaki borçları – bu borçların savaştan önce mi, yoksa tümüyle ya da bir bölümüyle yerine getirilmesi savaş yüzünden durdurulmuş ticaret işlemleri ya da sözleşmeler sonucu olduğu için savaş sırasında mı ödenmesi gerekli duruma geldiğine bakılmaksızın- ilgili Müttefik Devletlerin, sömürgelerinin ve korumaları altındaki ülkelerin, İngiliz Dominyonlarını ve Hindistan'ı da içeren, kendi paraları ile ödenecek ya da borç hesabına geçirilecektir. Bir borcun başka bir para ile ödenmesi gerektiği durumlarda, paranın değiştirilmesi, savaş öncesi kambiyo değeri üzerinden yapılacaktır.

Bu hükmün uygulanmasında, savaş öncesi kambiyo değerinin, ilgili Devletle Türkiye arasında savaş durumunun başlamasından hemen bir önceki ay içinde, sözü geçen Devletin telgrafla yaptığı para aktarmalarındaki değer ortalamasıdır.

Bir sözleşmede, borcun belirtilmiş olduğu paranın ilgili Müttefik Devletin parasına değiştirilmesinde özellikle durağan bir kambiyo oranı saptanmış bulunuyorsa, kambiyo değerine ilişkin yukarıdaki hüküm uygulanmaz.

İşbu Bölümde sözü edilen, düşman mallarının, haklarının ve çıkarlarının tasfiyesinden elde edilecek gelir ile düşmanın para olarak varlığı da yukarıda belirtilen para birimi ve kambiyo değeri ile hesaplanacaktır.

İşbu Maddenin kambiyo değerlerine ilişkin hükümleri, işbu Andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan topraklarda oturan kişilerin alacaklarına ya da borçlarına uygulanmayacaktır.

Madde 303. 287. Maddeden 302. Maddeye kadar olan Maddelerin hükümleri, Müttefik Devletlerce özel savaş yasalarının uygulanması ya da işbu Andlaşmanın hükümlerinin uygulanması ile ortaklıkların ve işletmelerin mallarının, haklarının ve çıkarlarının tasfiyesine giren ya da girecek olan endüstri, yazın [edebiyat] ve sanat mülkiyeti haklarına uygulanır.

KESİM V.

SÖZLEŞMELER, SÜRE AŞIMLARI VE MAHKEME KARARLARI

Madde 304. Bağlı ekte öngörülen sözleşmelere (*contrats*) ya da sözleşme türlerine ilişkin kuraldışılıklar ve özel kurallar saklı kalmak üzere, düşmanlar arasında yapılmış her sözleşme, 1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı uyruğu bulunmayan bağıtlı tarafın uyruğu bulunduğu Müttefik Devletin yasaları uyarınca ve bu yasada öngörülen koşullar altında, ya olduğu gibi tutulacak ya da bozulacaktır.

Madde 305. Bağıtlı Yüksek Tarafların ülkesinde, düşmanlar arasındaki ilişkilerde, süre aşımına, yasada öngörülen sürelere uyulmaması yüzünden davâ açma hakkının sınırlanmasına ya da yitirilmesine ilişkin bütün süreler, ister savaşın başlangıcından önce ister sonra işlemeğe başlamış bulunsun, 29 Ekim 1914 tarihinden başlayarak işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişine kadar ertelenmiş sayılacaktır; bu süreler, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından en erken üç ay sonra yeniden işlemeğe başlayacaktır. Bu hüküm, faiz ve kazanç (temettü) kuponlarının sunulması sürelerine ve ad çekme ile ya da başka herhangi bir nedenle ödenmesi gerekli her türlü bonoların sunulma sürelerine uygulanacaktır.

Japonya yasaları hükümleri nedeniyle, bu Madde ve 304. Madde ile aşağıdaki Ek, Japon uyruklarıyla Osmanlı uyrukları arasında yapılmış sözleşmelere uygulanmaz.

Madde 306. Düşmanlar arasındaki ilişkilerde, savaştan önce yapılmış olan hiçbir ticaret senedi, salt kabul ya da ödeme için gerekli olan süre içinde sunulmamış olması ya da ödenmemiş bulunması yüzünden, ya da savaş sırasında çekicilerle yükleneceklere kabul etmeme ya da ödememe bildirisinde bulunulmaması nedeniyle, ya da protestoda bulunulmamış olmasından, ya da başka herhangi bir işlemi yerine getirmemiş olması yüzünden, geçersiz sayılmayacaktır.

Bir ticaret senedinin kabulü ya da ödenmesi için sunulması gerekli olan süre, ya da kabul edilmeme ve ödenmemenin çekicilerle yükleneceklere bildirmesi ge-

rekli süre, ya da senedin protesto edilmesi için gerekli olan süre savaş içinde geçmişse ve senedi sunması, protesto etmesi ya da kabul edilmediğini, ya da ödenmediğini bildirmesi gereken taraf, savaş sırasında böyle bir davranışta bulunmamışsa, senedin sunulması, kabul edilmediğinin ya da ödenmediğinin bildirilmesi ya da protesto düzenlenmesi için, kendisine, iş bu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak, en az üç aylık bir süre tanınacaktır.

Madde 307. Savaş sırasında herhangi bir Osmanlı Mahkemesince ya da yönetim makamınca , o sırada bir Müttefik Devlet uyruğu bulunan bir kişinin, ya da içinde bir Müttefik uyruğunun ilişkisi bulunduğu bir ortaklığın çıkarlarına aykırı, ya da bu çıkarlara zarar verici nitelikte alınmış bir Mahkeme kararı ya da buyrulan yürütme önlemleri, bu [yabancı] uyruğun başvurması üzerine, 287. Maddede öngörülen Hakemlik Komisyonunca yeniden gözden geçirilebilecektir. Böyle bir durumda, taraflar olabilirse ve hakgözetirliğe uygun düşerse, Osmanlı makamınca buyrulan yönetme önleminden ya da alınan mahkeme kararından önceki duruma getirileceklerdir; buna olanak bulunmazsa, mahkeme kararı ya da yürütme önlemi nedeniyle zarar görmüş olan Müttefik devlet uyruğu, Hakemlik Komisyonunun hakgözetirliğe uygun bulacağı ödence [tazminat] alabilecek ve bu ödencenin ödenmesi de Osmanlı Hükümetine düşecektir.

Bir sözleşme, ister taraflardan birinin sözleşme hükümlerinden birini yerine getirmemesi yüzünden, ister sözleşmede yer alan bir hakkın kullanılması sonucu bozulmuş olursa, zarar gören taraf, Hakemlik Komisyonuna başvurabilecektir. Bu Komisyon, zarar gören tarafa, ödence, [tazminat] tanıyabileceği gibi, hükümsüz duruma gelmekle zarara uğrayan Türkiye'deki hakların, işin koşulları bunu hakgözetirliğe uygun ve olanaklı kılmaktaysa, her kezinde bunların onarılmasına da karar verebilecektir.

Türkiye, bu Madde hükümleri gereğince geri verme ya da onarma işlemlerinden zarar görecek üçüncü kişilere ödence verecektir.

Madde 308. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından önce, bir yandan Müttefik Devletlerin, ya da ülkesi Türkiye'den ayrılmış yeni Devletlerin uyruğu bulunan, ya da sonradan uyruğu olan kişiler ile, öte yandan Osmanlı uyrukları arasında yapılmış sözleşmelere ilişkin bütün sorunlar, taraflardan birinin uyruğu bulunduğu Müttefik Devletin ya da yeni devletin ulusal mahkemelerince ya da konsolosluk mahkemelerince karara bağlanacaktır; Osmanlı mahkemeleri bu konuda yetkili olmayacaklardır.

Madde 309. Bir Müttefik Devletin ya da ülkesi Türkiye'den ayrılmış yeni bir Devletin ulusal ya da konsolosluk mahkemelerinin kararı ile 287. Maddede öngörülen Hakemlik Komisyonu kararları, işbu Andlaşma hükümleri gereğince yetkili iseler, Türkiye'de kesin yargı kararı gücünde sayılacak ve yürütme buyrultusuna (exequatur) gerek görülmeden yürütülecektir.

EK

I. GENEL HÜKÜMLER

1.

304. Maddeden 306. Maddeye kadar olan Maddeler anlamında ve işbu Ek hükümlerince, bir sözleşmede taraf olan kişilerin aralarında ticaret yapmaları eylemsel olarak olanaksız duruma gelmiş, ya da taraflardan birinin bağlı bulunduğu yasalar, kararnameler ya da tüzükler (yönetmelikler) gereğince yasaklanmış, ya da yasadışı olmuş ise, bu kişiler, bu ticaretin eylemsel olarak olanaksız duruma geldiği, ya da herhangi bir biçimde yasaklandığı, ya da yasadışı olduğu günden başlayarak, düşman sayılacaklardır.

2.

Müttefik Devletlerce savaş sırasında çıkartılan ulusal yasalar, kararnameler ve tüzükler (yönetmelikler) ile, sözleşme hükümlerinin uygulanması saklı kalmak koşuluyla:

a) Emlakin, taşınır ya da taşınmaz malların, ya da kişisel malların başkasına geçirilmesi amacını güden sözleşmelerde, emlakın aktarılması ya da eşyanın teslimi, taraflar düşman olmazdan önce yapılmışsa, bu sözleşmeler;

b) Kira sözleşmeleri, toprak ve yapı kiralama sözverisi sözleşmeleri.

c) İpotek, rehin ve taşınmaz mal güvencesi sözleşmeleri.

d) İşbu andlaşmada öngörülen ayrıcalıklara [imtiyazlara] ilişkin tüm özel hükümler saklı kalmak koşuluyla, özel kişiler ve ortaklıklarla Devlet, İller, belediyeler ile benzeri yönetim tüzel kişileri arasındaki sözleşmeler, ve Devletçe ya da illerce, belediyelerce ya da başka benzeri yönetim tüzel kişilerince verilen ayrıcalıklar,

yürürlükte kalacaktır.

Böylece yürürlükte tutulan sözleşmelerin yerine getirilmesi, ekonomik koşullardaki değişiklikler yüzünden, taraflardan birine önemli bir zarar verecekse, 287. Maddede öngörülen Hakemlik Komisyonu, zarar gören tarafın istemesi üzerine, kendisine zararı onarmak için hakgözetirliğe uygun bir ödence [tazminat] hükmedebilecektir.

II. BİRTAKIM SÖZLEŞME TÜRLERİNE ÖZGÜ HÜKÜMLER:

Değerli Kağıtlar (tahviller) ve Ticaret Borsalarındaki Durumlar

3.

a) Tanınmış değerli kağıtlar (tahviller) ya da ticaret borsalarınca, savaştan önce özel bir düşman kişinin yapmış olduğu sözleşmelerin tasfiyesini öngören ve savaş sırasında yapılmış kurallarla, bu kuralların uygulanması için alınan önlemler Bağıtlı Yüksek Taraflarca şu çekincelerle doğrulanır:

1. İşlemin sözü edilen borsaların yönetim kurallarına bağlı olacağının açıkça belirtilmiş olması;

2. Bu kuralların herkes için zorunlu bulunması;

3. Tasfiye koşullarının hakgözetirliğe ve akla uygun olmuş bulunması;

b) 31 Temmuz 1914'de, Liverpool Pamuk Birliği'nin kararı üzerine, pamuk üzerinde yapılan, süreye bağlanmış işlemlerin tasfiyesi doğrulanmıştır.

Rehin

4.

Bir düşmanın borcunun güvencesi olarak verilmiş bir rehinin, borcun ödenmemesi durumunda, satılışı, rehin sahibine haber verilememiş olsa bile, alacaklı iyi niyetle davranmış ve gerekli önlemleri almağa özen göstermiş ise, geçerli sayılacak ve böyle bir durumda, rehin sahibi, rehinin satışı yüzünden hiçbir hak isteminde bulunamayacaktır.

Ticaret Senetleri

5.

Bir kişi, ister savaştan önce ister savaş sırasında, düşman olan bir başka kişice kendisine karşı olan bir yükümlülükten ötürü bir ticaret senedinin ödenmesini yüklenmiş ise, bu öteki kişi, savaş durumunun başlamasına karşın, yükümlülüğünün sonuçlarına karşı birinci kişiyi güvence altına almak zorunluluğundadır.

III. SİGORTA SÖZLEŞMELERİ

6.

Aşağıdaki paragrafların hükümleri, Türkiye ile ticaretin yasaklandığı zaman, yalnız Osmanlı uyruklarıyla, onlarla sigorta ve yeniden-sigorta yapmış olan Müttefik Devletler uyrukları arasındaki sözleşmelere uygulanacaktır. Bu hükümler, Müttefik Devletler uyrukları olsalar bile, işbu Andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan bir toprak üzerinde yerleşmiş olan ortaklıklar ya da özel kişiler ile Osmanlı uyrukları arasında yapılmış sözleşmelere uygulanmayacaktır.

Aşağıdaki paragraflardaki hükümlerin uygulanmaması durumunda, sigorta ve yeniden-sigorta sözleşmeleri, 304. Madde hükümlerine bağlıdır.

Yangına karşı sigortalar

7.

Emlake ilişkin olup, bu emlakte çıkarları bulunan bir kişi ile, sonradan düşman olan bir kişi arasında yapılan yangın sigortası sözleşmeleri, savaşın başlamasıyla, ya da o kişinin düşman olması yüzünden, ya da taraflardan birinin savaş sırasında ya da savaştan sonra üç aylık bir süre içinde sözleşme hükümlerinden birini yerine getirmemesi yüzünden, sona erdirilmiş sayılmayacaklardır; ancak, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasından üç ay sonraki yıllık ilk prim ödemesi zamanının gelmesinden başlayarak sona erdirilecektir.

Ödenme süresi savaş sırasına rastlayan ödenmemiş primler, ya da savaş sırasında uğranılan zararlara ilişkin istemler için bir ödeme biçimi saptanacaktır.

8.

Yönetimsel ya da yasal bir işlem sonucunda, savaştan önce yapılmış bir yangın sigortası, savaş sırasında ilk sigortacıdan başka bir sigortacıya aktarılmış ise, bu aktarma tanınacak ve ilk sigortacının sorumluluğu, aktarma gününden başlayarak sona ermiş sayılacaktır. Bununla birlikte, ilk sigortacının istemesi üzerine, kendisine aktarma koşulları konusunda tam bilgi verilmesine hakkı bulunacak ve bu koşulların hakgözetirliğe uymadığı anlaşılacak olursa, hakgözetirliğe uygun duruma getirilmesi için gerekli biçimde değiştirilecektir.

Ayrıca, sigortalının ilk sigortacı ile anlaşarak, istem gününden başlamak üzere, sözleşmeyi ilk sigortacıya yeniden aktarmağa da hakkı olacaktır.

Yaşam [hayat] sigortaları

9

Bir sigortacı ile, sonradan düşmanı olan bir kimse arasında yapılmış yaşam [hayat] sigortası sözleşmeleri, savaşın başlaması ya da bu kimsenin düşman durumuna girmesi yüzünden sona erdirilmiş sayılmayacaktır.

Bir önceki fıkra uyarınca sona erdirilmiş sayılmayan bir sözleşme gereğince, savaş sırasında ödenmesi gerekli olmuş herhangi bir para tutarının, savaştan sonra, ödenmesi istenebilecektir. Bu para tutarına, ödenmesi gerekli olduğu tarihten ödeme gününe kadar, yıllık % 5 faiz eklenecektir.

Sigorta ücretlerinin (primlerinin) ödenmemesi, ya da sözleşme hükümlerinin yerine getirilmemesi yüzünden, bir sözleşme savaş sırasında geçersiz duruma düşmüşse, sigortalının ya da vekillerinin ya da hak sahiplerinin, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak oniki aylık bir süre içinde her an, sigorta senedinin (poliçesinin) geçersiz ya da sona erdirilmiş sayıldığı günkü değerini sigortacıdan istemeğe hakları olacaktır.

10.

Yaşam sigortası sözleşmeleri, sonradan düşman olan bir ülkede yerleşmiş bir sigorta ortaklığının bir şubesince yapılmışsa, bu sözleşmenin içinde tersine herhangi bir hüküm yoksa, sözleşmeler, yerel yasalara göre işlem göreceklerdir; ancak, sigortacının, sigortalıdan ya da temsilcilerinden, sözleşmenin kendi hükümlerine ve yapıldığı sırada yürürlükte olan yasalara ve anlaşmalara aykırı olarak, savaş sırasında alınmış önlemlerin uygulanmasıyla, yapılan işlemler üzerine ya da zorunlu olarak yapılan ödemelere ilişkin paraların geri verilmesini istemek hakkı olacaktır.

11.

Sözleşmeye uygulanabilecek yasanın, primler ödenmemiş olsa bile, sigortalıya sözleşmenin hükümsüzlüğü bildirilinceye kadar, sigortacıyı, sözleşmeye göre yükümlü saymağı sürdürdüğü durumlarda, sigortacı, bu haberi savaş nedenle-

riyle verememiş ise, sigortalıdan, ödenmemiş primleri, yılda % 5 faizleri eklenmiş olarak almak hakkına sahip olacaktır.

12.

9. Paragraftan 11. paragrafa kadar olan paragrafların uygulanması bakımından, yaşam sigortası sözleşmesi sayılacak sözleşmeler, iki tarafın karşılıklı yükümlülüklerini hesaplamak için, insan yaşantısının olasılıklarına dayanan ve bunların faiz tutarları eklenerek hesaplanan sigorta sözleşmeleridir.

Deniz sigortaları.

13.

Bir sigortacı ile, sonradan düşman olmuş bir kişi arasında yapılan ve gerek süreyi gerekse yolculuğu göz önünde tutan sigorta senetlerini [poliçelerini] de içermek üzere, deniz sigortası sözleşmeleri –sözleşmede öngörülen riskin düşman olmadan daha önce başlamış olması durumu dışında- bu kişinin düşman olduğu andan başlayarak sona erdirilmiş sayılacaktır.

Risk henüz işlemeye başlamamışsa, prim olarak ya da başka biçimde ödenen paralar sigortacıdan geri alınabilecektir.

Riskin işlemeğe başladığı durumlarda, bir taraf düşman durumuna geçmiş olsa da, sözleşme geçerli sayılacak ve sözleşme gereğince gerek prim olarak, gerekse zarar karşılığı olarak ödenmesi gereken paralar işbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından sonra istenebilecektir.

Savaşan Devletler uyruklarının savaştan sonra ödenmiş, savaş öncesi ödenmesi gereken alacakları için faiz ödenmesi konusunda bir sözleşme imzalanmışsa, deniz sigortası sözleşmesi gereğince ödenmesi gereken zararlar söz konusu olduğunda, bu faiz, bu zararların ortaya çıktığı tarihten başlayarak bir yıllık süre geçtikten sonra işleyecektir.

14.

Sonradan düşman olmuş bir sigortalıyla yapılmış hiçbir deniz sigortası sözleşmesi, sigortacının uyruğu bulunduğu Devletin ya da bu Devletin Müttefiklerinin savaş eylemlerinden doğan deniz zararlarını da kapsarmış gibi sayılmayacaktır.

15.

Sonradan düşman olan bir sigortacı ile, savaştan önce bir deniz sigortası sözleşmesi yapmış olan bir kişinin, savaş başladıktan sonra, düşman olmayan bir sigortacıyla aynı riskleri kapsayan yeni bir sözleşme yaptığı kanıtlanacak olursa, yeni sözleşme, yapıldığı günden başlayarak, ilk sözleşmenin yerine geçmiş sayılacak ve ödenmesi gereken primler, ilk sigortacının sözleşme nedeniyle ancak yeni sözleşme yapılıncaya kadar sorumlu bulunabileceği ilkesine dayanılarak, hesaplanacak ve ödenecektir.

Başka sigortalar

16.

7. paragraftan 15. paragrafa kadar olan paragraflarda söz konusu edilen sözleşmeler dışında, savaştan önce bir sigortacı ile, sonradan düşman olan bir kişi arasında yapılan sigorta sözleşmeleri, aynı taraflar arasında, sözü edilen paragraflar gereğince, yangına karşı sigorta sözleşmeleriyle, her bakımdan, aynı biçimde işlem görecektir.

Yeniden-sigortalar

[Reassurances]

17.

Düşman olmuş bir kişiyle yapılmış yeniden-sigorta [*reassurance*] sözleşmelerinin tümü, bu kişinin, düşmana dönüşmesi yüzünden sona erdirilmiş sayılacaktır; ancak, yaşama ya da denize ilişkin ve savaş öncesinde işlemeğe başlamış riskler durumunda, bu riskler yüzünden yapılması gereken ödemelerin savaştan sonra alınması hakkına dokunulmamış olacaktır.

Bununla birlikte, yeniden-sigorta edilmiş kişi saldırı nedeniyle başka bir yeniden-sigorta eden sigortacı bulmak olanağından yoksun bırakılmışsa, sigorta sözleşmesi, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak üç aylık bir sürenin geçmesine kadar yürürlükte kalacaktır.

Bu paragraf uyarınca bir yeniden-sigorta sözleşmesi bozulacak olursa, taraflar arasında hem ödenen ya da ödenebilecek primler, hem savaştan önce işlemeğe başlamış olabilecek yaşam ve deniz riskleri için uğranılan zararların sorumluluğuna ilişkin bir hesap açılacaktır. 9. paragraftan 15. paragrafa kadar olan paragraflarda sözü edilenlerden başka riskler için, hesaplar tarafların düşman oldukları tarihten başlayarak ve bu tarihten beri uğranılan zararlar için yapılan istemler dikkate alınmaksızın, tutulacaktır.

18.

17. paragrafın hükümleri, yaşam ve deniz riskleri dışında bir sigorta sözleşmesinde sigortacının kabul ettiği özel risklere ilişkin ve tarafların düşman oldukları gün varolan yeniden-sigortaları da kapsamaktadır.

19.

Özel sözleşme ile yapılmış ve genel bir yeniden-sigorta anlaşmasında yer almamış bir yaşam sigortası sözleşmesinin yeniden-sigorta edilmesi yürürlükte kalacaktır.

20.

Bir deniz sigortası sözleşmesinin savaştan önce yapılmış yeniden-sigorta edilmesinde, yeniden-sigorta eden kişiye aktarılmış risk –bu risk savaşın başlamasından önce işler duruma gelmişse- geçerli olmayı sürdürür ve sözleşme savaş başlamış olsa da, yürürlükte kalır. Yeniden-sigorta sözleşmesi gereğince, ge-

rek prim gerek uğranılan zarar karşılığı ödenmesi gereken paralar, savaştan sonra da alınabilecektir.

21.

14. ve 15. paragrafların hükümleriyle, 13. paragrafın son fıkrası, deniz risklerine ilişkin yeniden-sigorta sözleşmelerine uygulanacaktır.

KESİM VI.

ORTAKLIKLAR VE AYRICALIKLAR

Madde 310. 29 Ekim 1914'den önce Osmanlı Hükümetince ya da herhangi bir Osmanlı makamınca, işbu Andlaşma gereğince Osmanlı kalan topraklar üzerinde verilmiş ayrıcalıklardan ve 294. Madde uyarınca Maliye Komisyonunun kendilerine verebileceği ayrıcalıklardan yararlanan Müttefik uyrukları ile Müttefik gruplarının, ya da uyruklarının denetimi altındaki ortaklıkların, 29 Ekim 1914'den önce yapılmış olmak koşuluyla, ayrıcalık sözleşmelerinden ve ondan sonraki anlaşmalardan doğan haklarının tümü, sözü geçen Hükümetçe ya da makamlarca, 287. Madde hükümlerinin uygulanmasıyla, kendilerine geri verilecektir. Osmanlı Hükümeti, bu sözleşmeleri ve anlaşmaları, yeni ekonomik koşullara uydurmayı ve ayrıca bunların süresini, 29 Ekim 1914 tarihi ile işbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi arasında geçen süreye eşit bir süre için uzatmayı yükümlenir. Osmanlı Hükümeti ile anlaşmazlık durumunda, bu anlaşmazlık 287. Maddede öngörülen Hakemlik Komisyonuna sunulacaktır.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen haklara zarar verebilecek, 29 Ekim 1914'den sonra çıkarılan yasal ya da başka nitelikte her çeşit hüküm ile, bu tarihten sonra verilen bütün ayrıcalıkların ya da anlaşmaların, Osmanlı Hükümetince hükümsüz ve geçersiz olduğu bildirilecektir.

Bu Maddede sözü edilen ayrıcalık sahipleri, Maliye Komisyonunun olumlu görüşü üzerine, sözleşmeyle elde edebilecekleri ödence [tazminat] karşılığında, savaş sırasında uğradıkları zarar ya da ziyan için, Hakemlik Komisyonunca 287. Maddede saptanan koşullar altında, kendilerine tanınan ödencenin tümünden ya da bir bölümünden vazgeçebileceklerdir.

Madde 311. Başlıca Müttefik Devletlerden birinin yetkesine [otoritesine] ya da korumanlığına [vesayetine] konulmak üzere Türkiye'den ayrılan topraklarda, 29 Ekim 1914'den önce Osmanlı Hükümeti ya da herhangi bir yerel Osmanlı makamınca kendilerine ayrıcalık tanınmış Müttefik uyrukları ile Müttefik gruplarının ya da uyruklarının denetimi altındaki ortaklıkların usulüne uygun olarak elde ettikleri haklar, ilgili Devletçe tümüyle olduğu gibi korunacaktır; sözü geçen Devlet, kendilerine verilen güvenceleri olduğu gibi tutacak ya da eşdeğerde güvenceler verecektir.

Bununla birlikte, sözü geçen Devlet bu ayrıcalıklardan herhangi birinin sürdürülmesinin kamu çıkarlarına aykırı olduğu kanısında olursa, toprakların kendi yetkesi [otoritesi] ya da korumanlığı [vesayeti] altına geçtiği tarihten başlaya-

rak altı aylık bir süre içinde, bu ayrıcalığı satın almak ya da değiştirilmesini önermek yetkisine sahip olacaktır; bu durumda, ayrıcalık sahibine, aşağıdaki hükümler uyarınca, hakgözetirliğe uygun bir ödence vermekle yükümlü olacaktır.

Yukarıda öngörülen ödencenin [tazminatın] tutarı üzerinde dostça bir anlaşmaya varılamazsa, bunun saptanması üç üyeden kurulu hakemlik mahkemelerine bırakılacaktır.; üyelerden biri, ayrıcalık sahibinin –ya da söz konusu bir ortaklıksa- ana paranın çoğunluğuna sahip olanların uyruğu bulundukları Devletçe atanacaktır; ikinci üye, ilgili toprak üzerinde yetkesini kullanan Hükümetçe atanacaktır; üçüncü üyeyi ise, ilgililer arasında anlaşma olmazsa, Milletler Cemiyeti Konseyi atayacaktır.

Hem hukuka hem de hakgözetirliğe göre davaya bakacak olan mahkeme, sonraki paragrafta da gösterildiği gibi, sözleşmenin duruma uydurularak korunması temeli üzerinden tüm değerlendirme öğelerini göz önünde tutacaktır.

Ayrıcalık olduğu gibi kalacaksa, işbu Maddenin ikinci fıkrasında öngörülen sürenin bitiminden sonra altı aylık bir süre içinde, ayrıcalık sahibi, sözleşmenin yeni ekonomik koşullara uydurulmasını istemek hakkına sahip olacak ve ilgili Hükümetle doğrudan doğruya bir anlaşmaya varamazsa, karar, yukarıda sözü edilen mahkemeye bırakılacaktır.

Madde 312. İster 1913'de Balkan Savaşları sonunda ister işbu Andlaşma ile Türkiye'den ayrılmış olan –311. Maddede belirtilenlerin dışındaki- topraklarda, bu toprakları kesinlikle elde etmiş durumunda olan Devlet, 311. Maddenin 1. fıkrasında söz konusu olan ayrıcalık sahiplerine ve sözleşmelerden yararlananlara karşı, Türkiye'nin haklarını ve yükümlülüklerini hukukça üzerine alacak ve bunlara tanınan güvenceleri kendilerine saklı tutacak ya da bunların yerine eşdeğerde başkalarını tanıyacaktır.

Bu yerini alma, toprağı edinmiş Devlet bakımından, toprak aktarmasını öngören Andlaşmanın yürürlüğe konması tarihinden başlayarak, geçerli olacaktır. Sözü geçen Devlet, ara verilmeden ayrıcalıkların işletilmesi ve sözleşmelerin yerine getirilebilmesi için yararlı bütün önlemleri alacaktır.

Bununla birlikte, işbu Andlaşma yürürlüğe konulur konulmaz, sözü edilen ayrıcalıkların ve sözleşmelerin hükümlerini bu Devletlerin yasalarına ve yeni ekonomik koşullara uygun duruma getirmek amacıyla ortaklaşa bir anlaşmaya varılmak için, [söz konusu toprağı] edinmiş olan Devletlerle ayrıcalıklardan ve sözleşmelerden yararlananlar arasında görüşmeler başlayabilecektir. Altı ay içinde bir anlaşmaya varılamazsa, Devlet ya da yararlananlar, bu konudaki anlaşmazlıklarını, 311. Maddede gösterilen biçimde kurulmuş bir hakemlik mahkemesine sunabileceklerdir.

Madde 313. 311. ve 312. Maddelerin uygulanması, kağıt-para çıkarmak hakkına ilişkin olarak ödence [tazminat] verilmesine yol açmayacaktır.

Madde 314. Müttefik Devletler, Türkiye'den ayrılan topraklarda, Osmanlı Hükümetince ya da yerel Osmanlı makamlarınca, 29 Ekim 1914'den sonra ve-

rilmiş ayrıcalıkların ve bu tarihten sonraki ayrıcalık aktarmalarının geçerliliğini tanımak zorunluluğunda olmayacaklardır. Bu ayrıcalıkların ve ayrıcalık aktarmalarının geçersizliği bildirilebilecek ve bunların sona erdirilmesi ödence verilmesine yol açmayacaktır.

Madde 315. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konduğu tarihe kadar, Osmanlı Hükümetince, 30 Ekim, 1918'den beri verilmiş tüm ayrıcalıklar ya da bir ayrıcalık içindeki haklarla, 1 Ağustos 1914'den beri Alman, Avusturya'lı, Macar, Bulgar ya da Osmanlı uyrukları ya da bunların denetimindeki ortaklıklar yararına verilen tüm ayrıcalıklar, ya da bir ayrıcalık içindeki haklar sona erdirilmiştir.

Madde 316. a) Osmanlı yasasına uygun olarak kurulmuş, Türkiye'de çalışan ve Müttefik uyruklarının denetiminde olan, ya da olacak olan, her ortaklık, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak beş yıl içinde, mallarını, haklarını ve çıkarlarını bir Müttefik Devlet yasasına göre kurulmuş ve bu Devletin uyruklarının denetiminde olan herhangi bir başka ortaklığa aktarmak hakkına sahip olacaktır. Mallar kendisine aktarılan ortaklık, eski ortaklığın Osmanlı yasası altında yararlanmakta olduğu ve işbu Andlaşma gereğince yararlanmış olabileceği hakların ve ayrıcalıkların tıpkısından, eskiden borçlu olduğu yükümlülükleri yerine getirmek koşuluyla, yararlanmayı sürdürecektir.

Osmanlı Hükümeti, Müttefik uyrukluğundaki ortaklıkların Türkiye'de ayrıcalıklardan ya da sözleşmelerden yararlanmalarını sağlayacak biçimde yasalarını değiştirmeği yükümlenir.

b) Osmanlı yasasına göre kurulmuş ve Türkiye'den ayrılmış topraklar üzerinde çalışan ve Müttefik uyruklarının denetiminde olan, ya da olacak olan, her ortaklık, aynı süre içinde, mallarını, haklarını ve çıkarlarını, gerek sözü edilen toprak üzerinde yetkesini [otoritesini] kullanan, gerek ortaklığı denetimleri altında tutanların uyrukluğunda bulunduğu Müttefik Devletlerden birinin yasasına göre kurulmuş herhangi bir başka ortaklığa aktarmak hakkına sahip olacaktır. Mallar, haklar ve çıkarlar kendisine aktarılan ortaklık, eski ortaklığın, işbu Andlaşma hükümlerinin kendisine tanıdıklarını da içermek üzere, yararlandığı hakların ve ayrıcalıkların tıpkısından yararlanacaktır.

c) Türkiye'de bu Maddenin a) paragrafı gereğince kendilerine Osmanlı ortaklıklarının malları, hakları ve çıkarları aktarılmış olan Müttefik Devletler uyrukluğundaki ortaklıklar ve Türkiye'den ayrılan topraklarda bu Maddenin b) paragrafı gereğince kendilerine Osmanlı ortaklıklarının malları, hakları ve çıkarları aktarılmış olan Müttefik gruplarınca ya da uyruklarınca denetlenen Osmanlı uyruğu ortaklıklar ile, sözü edilen toprak üzerinde yetkesini [otoritesini] kullanan Devletten başkasının uyrukluğundaki ortaklıklara, Türkiye'de Osmanlı uyrukluğunda olan ya da Türkiye'den ayrılmış topraklarda, bu toprak üzerinde yetkesini kullanılan Devletin uyruğu olan benzeri ortaklıklara uygulanan yasalardan ya da benzeri hükümlerden, ya da vergilerden, harçlardan ya da yükümlülüklerden daha ağırları yüklenemez.

d) İşbu Maddenin a) ve b) paragrafları gereğince, kendilerine Osmanlı ortaklıklarının malları, hakları ve çıkarları aktarılacak olan ortaklıklardan, bu aktarma yüzünden hiçbir özel vergi alınmayacaktır.

KESİM VII.
GENEL HÜKÜM

Madde **317.** İşbu Bölüm ile VIII. Bölüm (Mali Hükümler) bakımından, "Müttefik Devletler uyrukları" deyimini şunlara uygulanır.

1.Bir Müttefik Devletin, ya da bir Müttefik Devlet koruyuculuğu altındaki bir Devletin ya da ülkenin ortaklıklarını ve kurumlarını da içermek üzere, bütün uyruklarına;

2.Ellerindeki koruma belgesi 1 Ağustos 1914'den önceki bir tarihli olan Müttefik Devletlerin koruyuculuğu altındaki kişilere;

3.Müttefik gruplarının ya da Müttefik uyruklarının denetiminde olan, ya da içlerinde bu grupların ya da uyrukların 1 Ağustos 1914'de çoğunlukta bulunduğu Osmanlı Maliye, endüstri ve ticaret ortaklıklarına;

4.Mütteffik Devletler uyrukluğu ya da koruması altında bulunan kişilerin ilgili bulundukları Din ya da hayır vakıflarına ve öğretim kurumlarına;

Müttefik Devletler, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak bir yıllık bir süre içinde, kendi uyruklarının ilgili oldukları, ya da çoğunluk payına sahip olduklarını sandıkları ortakların, kurumların, ve vakıfların bir dizelgesini [listesini] Maliye Komisyonuna bildireceklerdir.

BÖLÜM X.
HAVA ULAŞIMI

Madde 318. Müttefik Devletlerin uçakları, Türkiye'nin karaları ve karasuları üzerinde uçmak ve konmak bakımından tam özgür olacaklar ve, özellikle karada ya da denizde kaza durumunda, Osmanlı uçakları ile aynı kolaylıklardan yararlanacaklardır.

Madde 319. Herhangi bir yabancı ülkeye transit geçmekte olan Müttefik Devletlerin uçakları, Türkiye'nin, Başlıca Müttefik Devletlerin onamı ile koyabileceği ve hem Osmanlı hem de Müttefik Ülkelerin uçaklarına aynı biçimde uygulanacak olan kurallara bağlı kalmak koşuluyla, Türkiye'nin karaları ve karasuları üzerinden, konmadan geçmek hakkından yararlanacaklardır.

Madde 320. Türkiye'de kurulmuş ve ulusal kamu ulaşımına açık olan hava alanları, Müttefik Devletler uyrukluğundaki uçaklara da açık bulundurulacaktır; bu uçaklar, iniş ve yer düzenleri konusundaki vergileri de içeren, her çeşit vergiler bakımından Osmanlı uçakları ile eşit işlem göreceklerdir.

Yukarıda belirtilen hava alanlarından başka, Türkiye, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak bir yıllık süre içinde, Müttefik Devletlerce gösterilebilecek yerlerde, kendilerine, işbu Madde hükümleri uygulanacak olan hava alanları kurmayı da yükümlenir.

Müttefik Devletler, bu Madde hükümleri yerine getirilmezse, Türk toprakları ve karasuları üzerinden uluslararası hava ulaşımına olanak vermek için gereken bütün önlemleri almak haklarını saklı tutarlar.

Madde 321. Bu hükümler saklı kalmakla birlikte, 318., 319. ve 320. Maddelerde öngörülen, geçit, transit ve iniş hakları, Türkiye'nin çıkarmayı zorunlu görebileceği tüzük (yönetmelik) kurallarına uyulmasına bağlıdır; şu kadar ki, bunlar, Başlıca Müttefik Devletlerin onamını almış bulunacak ve ayırım gözetilmeksizin hem Osmanlı hem de Müttefik Devletler uçaklarına uygulanacaktır.

Madde 322. Müttefik Devletlerden herhangi birince verilen ya da geçerli sayılan uyrukluk, uçuş belgeleri, yeterli bröveleri ile lisanslar Türkiye'de tanınacak ve Türkiye'nin verdiği belgelere, brövelere ve lisanslara eşit sayılacaktır.

Madde 323. İç hava ticaret ulaşımı bakımından, Müttefik Devletler uyruklu-ğundaki uçaklar, Türkiye'de, en çok gözetilen ulus işleminden yararlanacaklardır.

Madde 324. Türkiye, Müttefik Devletlerin izni olmadıkça, 1914-1919 Savaşına kendi yanında katılmış olan Devletlere, bu Devletler Milletler Cemiyeti Üyesi olmadıkça, ya da 13 Ekim 1919'da Paris'de, hava ulaşımı konusunda imzalanan Sözleşmeye katılmalarına izin verilmedikçe, 318. ve 319. Maddeden yararlanma hakkı tanımayacaktır.

Madde 325. Türkiye, Müttefik Devletlerin izni olmadıkça, 1914-1919 Savaşına kendi yanında katılmış olan Devletlerin uyruklarına, bu Devletler Milletler Cemiyeti Üyesi olmadıkça, ya da 13 Ekim 1919'da Paris'de, hava ulaşımı konusunda imzalanan Sözleşmeye katılmalarına izin verilmedikçe, sivil havacılık ulaşımına ilişkin hiçbir ayrıcalık ya da bir ayrıcalık içinde hak tanımayacaktır.

Madde 326. Türkiye, hava ulaşımı konusunda 13 Ekim 1919'da Paris'de imzalanan Sözleşmede saptandığı biçimde, kendi toprakları üzerinde uçan Osmanlı uçaklarının fener ve işaretlere ilişkin kurallara, hava kurallarına ve hava alanları üzerinde ve çerçevesindeki uçuş kurallarına uymasını sağlayacak bütün önlemleri yürürlüğe koymağı yükümlenir.

Madde 327. Bu bölüm hükümlerinin zorunlu kıldığı yükümlülükler, Türkiye Milletler Cemiyetine kabul edilinceye, ya da 13 Ekim 1919'da Paris'de imzalanan hava ulaşımı konusundaki Sözleşme hükümleri gereğince bu Sözleşmeye katılmasına izin verilinceye kadar, yürürlükte kalacaktır.

BÖLÜM XI.

LİMANLAR, SU YOLLARI VE DEMİRYOLLARI

Madde 328. Türkiye, kendisi ile sınırdaş olsun ya da olmasın, Müttefik Devletlerden herhangi birinin ülkesinden gelen ya da oraya giden kişilere, mallara, gemilere, arabalara, vagonlara ve posta hizmetlerine, kendi ülkesi üzerinden uluslararası transite en elverişli yollardan, demiryolundan, ulaşıma elverişli su yollarından ya da kanallardan transit özgürlüğü tanımayı yükümlenir; bu amaçla, karasularından geçişe izin verilecektir. Kişilerden, mallardan, gemilerden, arabalardan vagonlardan ve posta hizmetlerinden hiçbir transit vergisi istenmeyeceği gibi, bunlar gereksiz gecikmelere ve engellemelere uğratılmayacak, Türkiye'de vergiler ve kolaylıklar bakımından ve başka her bakımdan ulusal işlem göreceklerdir.

Transit malları, her çeşit gümrük vergilerinden ya da benzeri vergilerden bağışık olacaktır.

Transit taşınmasına uygulanan bütün vergiler ya da harçlar, trafik koşulları gözönünde tutularak akla uygun bir düzeyde olacaktır. Hiçbir borçlandırma, kolaylık ya da kısıtlama, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak, bütün yolun herhangi bir kesimi üzerinde kullanılan ya da kullanılması gereken geminin ya da başka bir taşıt aracının uyrukluğuna ya da sahibinin niteliğine bağlı bulunmayacaktır.

Madde 329. Türkiye, yolcuların gerçekten transit geçip geçmediklerini saptamak için gereken önlemler dışında, ülkesinden geçen göçmenlerin gidiş ve gelişlerinde, taşıma işletmeleri üzerinde herhangi bir denetleme zorunluğunu koymamağı ya da böyle bir denetlemeyi sürdürmemeği yükümlenir; ayrıca, bu amaçla düzenlenecek yönetim hizmetlerine hiçbir biçimde hiçbir gemicilik ortaklığının ya da taşıma işiyle ilgili hiçbir başka örgütün, ortaklığın ya da özel kişinin karışmasına ya da bu alanda doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak etkide bulunmasına izin vermeyecektir.

Madde 330. Türkiye, ülkesinde yapılacak dışalıma [ithalat] ya da dışsatıma [ihracata] ilişkin olarak vergilerde, harçlarda ve yasaklamalarda ve, işbu Andlaşmanın içerdiği özel hükümler saklı kalmak koşuluyla, ülkesine giren ya da ülkesinden çıkan malların ve kişilerin taşınına koşullarında ve ücretlerinde, gerek giriş ya da çıkış sınırı nedeniyle, gerek kullanılan –uçakları da içine almak üzere- taşıtın niteliği, mülkiyeti ya da bayrağı, gerek geminin, vagonun, uçağın ya da başka taşıt aracının ilk çıkış noktası ya da sınırdan önceki çıkış noktası, son gideceği ya da arada uğrayacağı yer, izleyeceği yol ya da mal boşaltacağı yerler, gerek malların dış ülkelerden getirildiği ya da dış ülkelere gönderildiği limanın bir Osmanlı limanı ya da başka herhangi bir yabancı limanı olması yüzünden, gerekse malların denizden, karadan ya da havadan dış ülkelerden getirilmesi ya da dış ülkelere gönderilmesi nedeniyle doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bir ayırım ya da yeğleme gözetmemeyi yükümlenir.

Türkiye, özellikle Müttefik Devletlerden herhangi birinin limanları, gemileri zararına, Osmanlı limanlarına, gemilerine ya da başka Devletinkilere yapılacak dışsatımda ya da dışalımda, özellikle bileşik tarife uygulaması yoluyla hiçbir ek vergi, hiçbir doğrudan ya da dolaylı prim koymamayı ve Müttefik Devletlerden herhangi birinin limanlarından geçen ya da gemiyi kullanan kişi ve bu kişinin malları, bir Osmanlı limanından ya da başka Devlet limanından geçseydi, ya da bir Osmanlı ya da başka bir Devlet gemisini kullansaydı, kendilerine uygulanmayacak işlemlere ya da gecikmelere uğratmamayı yükümlenir.

Madde 331. Yönetimsel ve teknik bakımdan, malların Türkiye sınırlarından olabildiğince kısa bir sürede geçmesini ve sözü edilen sınırlardan başlayarak, bu malların, Müttefik Devletler ülkelerinden gelip o ülkelere gitmesine, ya da bu ülkelerden, ya da bu ülkelere transit geçip geçmemesine bakılmaksızın, özellikle hız ve yolda gösterilen özen bakımından, benzer taşıma koşulları altında Osmanlı toprakları üzerinde taşınan aynı nitelikte malların yararlandığı nesnel koşullar altında gönderilip taşınmasını sağlamak için yararlı bütün önlemler alınacaktır.

Özellikle bozulmaya elverişli malların taşınması vakit yitirmeden ve düzenli olarak yapılacak ve gümrük işlemleri, eşya taşınmasının aktarmalı katarlarda aralıksız sürdürülmesini sağlayacak biçimde yapılacaktır.

Madde 332. Ayrıcalıktan yararlanan ortaklıkların hakları zarar görmemek koşuluyla, Müttefik Devletlerin deniz limanları, Türkiye'nin demiryollarında ya da ulaşıma elverişli su yollarında Osmanlı limanlarına ya da başka bir Devletin herhangi bir limanına tanınan tüm kayırmalardan ve indirimli tarifelerden yararlanacaklardır.

Madde 333. Ayrıcalıktan yararlanan ortaklıkların hakları saklı kalmak koşuluyla, amacı Müttefik Devletlerden birinin limanlarına, kendi limanlarına ya da bir başka Devletin limanlarına tanıdığı benzer kolaylıkları tanımakta olan, tarifelere ya da tarife birleştirmelerine katılmaya Türkiye yanaşmazlık etmeyecektir.

KESİM II.
DENİZ ULAŞIMI
ALT-KESİM I.
DENİZ ULAŞIMI ÖZGÜRLÜĞÜ

Madde 334. Müttefik Devletler uyrukları ile bunların malları, gemileri, Türkiye'nin bütün limanlarında ve iç su yollarında Osmanlı uyruklarına, mallarına, gemilerine yapılana hiç olmazsa eşit olacak işlemlerden yararlanacaklardır.

Özellikle Müttefik Devletlerden herhangi birinin gemileri, Türkiye ülkesinde, Osmanlı gemilerinin gidebildiği bütün limanlardan ve yerlerden gelen ya da oralara giden her çeşit malları ve yolcuları, ulusal gemilerinden daha ağır olmayan koşullarla, taşımak hakkına sahip olacaklardır; bunlar, durma, yükleme ve

boşaltma kolaylıkları, tonilato, rıhtım, kılavuzluk, fener, karantina ve benzeri nitelikte, Hükümet, kamu görevlileri, özel kişiler ya da ne çeşit olursa olsun ortaklıklar ve esnaf dernekleri adına ve yararına alınan her türlü vergileri ve harçları da içeren, her çeşit rıhtım ve liman kolaylıkları ve yükümlülükleri bakımından, ulusal gemilerle eşit işlem göreceklerdir.

Türkiye, Müttefik Devletlerden herhangi birine ya da herhangi bir yabancı Devlete, ayırım gözetici bir işlem yapacak olursa, bu rejim hemen, hiçbir koşula bağlanmaksızın, bütün Müttefik Devletlere de tanınacaktır.

Kişilerin ve gemilerin dolaşımına, gümrüğe, polise, sağlık hükümlerine, iç ve dış göç ile, yasak malların yurda sokulmasına ve yurt dışına gönderilmesine ilişkin hükümlerden doğanlar dışında, hiçbir engel konmayacaktır. Akla yatkın bir örnek biçimde uygulanacak olan bu hükümler gidiş-gelişi (ulaşımı) gereksiz olarak engellemeyecektir.

ALT-KESİM II.
ULUSLARARASI ÖNEMİ OLAN LİMANLAR

Madde 335. Adları aşağıda gösterilen Doğu limanlarının uluslararası önemde oldukları bildirilir ve işbu Kesimin aşağıdaki Maddelerinde öngörülen rejime bağlı olacakları açıklanır.

İstanbul, Yeşilköy'den [Ayastafanos'dan] Dolmabahçe'ye kadar;

Haydarpaşa;

İzmir;

İskenderun;

Hayfa;

Basra;

Trabzon (352. Maddede öngörülen koşullar içinde);

Batum, ileride belirtilecek hükümler saklı kalmak üzere.

Bu limanlarda serbest bölgeler bulunacaktır.

İşbu Andlaşmadaki tersine hükümler dışında, yukarıda sayılan limanlar için öngörülen rejim, ulusal egemenliğe aykırı düşmemektedir.

1. Deniz Ulaşımı

Madde 336. Uluslararası önem taşıdıkları bildirilen limanlarda, Milletler Cemiyeti'ne üye olan bütün Devletlerin uyrukları, malları ve bayrakları [gemileri] limanı kullanmakta tüm özgürlükten yararlanacaklardır. Bunlar, bu açıdan ve her bakımdan –özellikle durma, yükleme ve boşlatma kolaylıkları, tonilato, rıhtım, kılavuzluk, fener, karantina ve benzeri konularda- Hükümet, kamu görevlileri, özel kişiler ya da ne çeşit olursa olsun ortaklıklar ve esnaf dernekleri adına ve yararına alınan her türden vergileri ve harçları da içeren, tüm liman ve rıhtım

kolaylıkları ve yükümlülükleri bakımından tam eşit işlem görecekler ve limanın egemenliği ya da yetkesi [otoritesi] altında bulunduğu Devletinkilerle, çeşitli Devletlerin uyrukları, malları ve bayrakları [gemileri] arasında hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.

Kişilerin ve gemilerin dolaşımına, gümrük, polise, sağlık hükümlerine, iç ve dış göç ile yasak malların yurda sokulmasına ve yurt dışına gönderilmesine ilişkin hükümlerden doğanlar dışında, hiçbir engel konmayacaktır. Akla yatkın ve bir örnek biçimde uygulanacak olan bu hükümler; dolaşımı haklı bir neden olmadıkça engellemeyecektir.

2. Vergiler ve Parasal yükümlülükler

Madde 337. Limandan ya da limana girişlerinden, ya da limanda gösterilen kolaylıklardan yararlanma karşılığı tüm vergiler ve parasal yükümlülükler, 336. Maddede öngörülen eşitlik koşulları içinde ödettirilecek ve gerek bunların oranları, gerek alınma biçimleri bakımından, liman makamlarınca, liman ve girişlerinin yönetimi, bakımı ve iyileştirilmesi, ya da deniz ulaşımının yararları için yapılan harcamalara uygun olacaktır.

İşbu Andlaşmanın III. Bölümünün (Siyasal Hükümler) 54. Maddesi hükümleri saklı kalmak koşuluyla, bu Maddede ve 338., 342. ve 343. Maddelerde belirtilenler dışındaki bütün vergiler ve parasal yükümlülükler yasaklanmıştır.

Madde 338. Uluslararası rejime bağlı bir limanda, dıştan satın alınan ya da dışa satılan mallardan, kurallara uygun olarak izin verilmiş olup da alınan her çeşit gümrük vergisi, yerel giriş vergisi [duhul resmi, *octroi*] ya da tüketim vergileri, taşımayı yapan ya da yapacak olan geminin bayrağı ister liman üzerinde egemenlik ya da yetke [otorite] kullanan Devletin olsun, isterse bambaşka bir bayrak olsun, aynı olacaktır. Ekonomik zorunluluklar yüzünden bir kuraldışılığı haklı gösterecek koşullar dışında, bu vergiler, ilgili Devletin öteki gümrük sınırlarında alınan benzer vergilerle aynı temellere ve aynı oranlara göre hesaplanacaktır. Bu Devletçe, başka kara ya da su yolları üzerinde, ya da başka limanlardan yapılan dışalımda ya da dışsatımda gösterilen kolaylıklar, uluslararası rejime bağlı limandaki dışalım ya da dışsatım işlemlerinde de gösterilecektir.

3. Yapı İşleri

Madde 339. Limanın bakımı ve iyileştirilmesi işlerinin yapılması konusunda özel bir örgütün yokluğunda, limanı egemenliği ya da yetkesi [otoritesi] altında bulunduran Devlet, her çeşit engelleri, deniz ulaşımına karşı bütün tehlikeleri kaldırmak ve liman içinde gemilerin hareketlerine kolaylığı sağlamakla yükümlüdür.

Madde 340. Limanı egemenliği ya da yetkesi [otoritesi] altında bulunduran Devlet, hiçbir zaman limanın ya da liman girişlerinin kullanılına kolaylıklarını tehlikeye düşürecek nitelikte hiçbir yapım işine girişmeyecektir.

4. Serbest bölgeler.

Madde 341. Serbest bir bölgede ambarların yapımı ya da kullanılması ve malların denklenmesi ya da denklerin çözülmesi için sağlanan kolaylıklar, o sıradaki ticaretin gereksinmelerini karşılamalıdır. Serbest bölgede tüketimine izin verilen her çeşit nesne, 342. Maddede öngörülen istatistik vergisi dışında, gümrük, tüketim vergileriyle başka her türlü vergiden bağışık olacaktır. İşbu Andlaşmada tersine hükümler yoksa, liman egemenliğini ya da yetkesini [otoritesini] elinde bulunduran Devlet, serbest bölgede yapım izni tanımak ya da yasağı koymak yetkisine sahip olacaktır. İşbu Madde hükümlerinden herhangi birisi için, çeşitli uyruklardan olan kişiler arasında olduğu gibi, çıktığı ya da gideceği yerleri değişik olan ürünler arasında da hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.

Madde 342. Geldikleri ya da gidecekleri yabancı ülke hangisi olursa olsun, serbest bölgeye giren ya da bu bölgeden çıkan mallardan, 336. Maddede öngörülenlerden başka, değer üzerinden [advalorem] binde biri geçmeyecek bir istatistik vergisi dışında, hiçbir vergi ya da harç alınmayacaktır. Bu istatistik vergisinden elde edilen gelirin tutarı, yalnız ticaret ve deniz ulaşımı hareketlerinin hesaplarını tutmakla görevli hizmetin sürdürülmesi için kullanılacaktır.

Madde 343. 344. Madde hükümleri saklı kalmak üzere, 338. Maddede öngörülen vergiler, sözü geçen bu Maddede saptanan koşullar altında, serbest bölgeden gelen ya da oraya giden mallar üzerinden, liman egemenliğini ya da yetkesini [otoritesini] elinde bulunduran Devlet ülkesi topraklarına girişte ya da bu topraklardan çıkışta alınabilecektir.

Madde 344. Geliş ya da gidiş yerleri serbest bölge olan ve limanı egemenliği ya da yetkesi altında bulunduran Devletin ülkesinden geçen kişiler, mallar, posta hizmetleri, gemiler, arabalar, vagonlar ve başka taşıt araçları, bir başka Devletten gelmekteyseler, ya da bir başka Devlete gitmekteyseler, liman Devletin ülkesinden transit geçmekte sayılacaklardır.

5. Anlaşmazlıkların çözülmesi.

Madde 345. III. Bölümün (Siyasal Hükümler) 61. Maddesi hükümleri saklı kalmak üzere, 335. Maddeden 344. Maddeye kadar olan Maddelerin yorumu ya da uygulanması konusunda ilgili Devletler arasında çıkabilecek anlaşmazlıklarla, limanın kullanılmasına ilişkin olarak ilgili Devletler arasında genellikle çıkabilecek her çeşit anlaşmazlık, Milletler Cemiyeti'nce saptanacak koşullar içinde çözülecektir.

Limanın ya da liman girişlerinin kullanılma kolaylıklarını tehlikeye düşürebilecek yapım işlerinin gerçekleştirilmesine ilişkin anlaşmazlıklar özel bir hızlı usule bağlanacak ve anlaşmazlığın özü konusundaki son ve kesin öğütlemeyi (tavsiyeyi) ya da kararı etkilememek koşuluyla, sözü edilen işlerin hemen durdurulmasını ya da kaldırılmasını gerektiren geçici bir öğütlemeye ya da karara konu olabileceklerdir.

ALT-KESİM III.
MERİÇ'E VE TUNA'YA İLİŞKİN HÜKÜMLER.

Madde 346. Kıyıdaş Devletlerden birinin Milletler Cemiyeti Konseyine başvurması üzerine, Meriç, uluslararası ırmak ilan edilecek ve Almanya ile 28 Haziran 1919'da imzalanan Barış Andlaşmasının 332. Maddesinden 338. Maddesine kadar olan Maddelerinde öngörülen uluslararası ırmaklar rejimine bağlı olacaktır.

Madde 347. Kıyıdaş Devletlerden birinin Milletler Cemiyeti Konseyine başvurması üzerine, Meriç, kıyıdaş Devletlerden herbirinin birer temsilcisi ile, İngiltere'nin bir temsilcisinden, Fransa'nın bir temsilcisinden ve İtalya'nın bir temsilcisinden oluşacak bir Uluslararası Komisyonun yönetimi altına konulacaktır.

Madde 348. III. Bölümün (Siyasal Hükümler) 133. Maddesindeki hüküm saklı kalmak üzere, Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan ile imzalanan Barış Andlaşmalarındaki Tuna'ya ilişkin tüm hükümlerle, bu ırmak için bu hükümlerden doğan rejimi tanıdığını, Türkiye bildirir.

ALT-KESİM IV
KİMİ DEVLETLERE BİRTAKIM LİMANLARI KULLANMA HAKKINI TANIYAN HÜKÜMLER

Madde 349. Türkiye'ye, Akdeniz'e ve Ege Denizi'ne özgürce çıkışı sağlamak için, Türkiye'den ayrılan topraklardan ve limanlardan transit özgürlüğü tanınır.

Transit özgürlüğü, bu konuda genel bir Sözleşme yapılıncaya kadar, 328. Maddede tanımlanan özgürlüktür; bu Sözleşme yapıldıktan sonra, bu Sözleşmenin hükümleri bu tanımın yerini alacaktır.

Yukarıda tanınan hakkın kullanılması koşullarını, ilgili Devletler ya da yönetimler, Türkiye söz konusu olduğunda Maliye Komisyonunun da izniyle, aralarında özel sözleşmelerle saptayacaklardır; özellikle limanlarla, bu limanlardaki serbest bölgelerin kullanılma biçimini, aktarmasız bilet ve yük belgelerini de içeren (ortaklaşa) uluslararası hizmetlerin ve tarifelerin kurulmasını ve, yeni bir Sözleşme ile değiştirilinceye kadar, 14 Ekim 1890 tarihli Bern Sözleşmesi hükümleri ile ek hükümlerin uygulanmasını düzenleyeceklerdir.

Transit özgürlüğü, posta, telgraf ve telefon hizmetlerine de genişletilecektir.

Madde 350. İzmir limanında, 341. Maddeden 344. Maddeye kadar olan Maddelerde öngörülen serbest bölge genel rejimi altında olacak ve Türkiye'ye giden ya da Türkiye'den gelen malların doğrudan doğruya transitinde kullanılacak bir alan, Türkiye'ye –Milletler Cemiyeti'nce bir süre saptanmaz ise- süresiz olarak kiralanacaktır.

Yukarıdaki fıkrada sözü edilen alanın sınırları, bu alanın varolan demiryollarıyla bağlantıları, düzenlenmesi, işletilme biçimi ve genellikle bütün kullanılma

koşulları ile kira tutarı, Türkiye'nin bir temsilcisinden, Yunanistan'ın bir temsilcisinden ve Milletler Cemiyeti'nin atayacağı bir temsilciden kurulacak, bir Komisyonca saptanacaktır. Bu koşullar, her on yılda bir, aynı biçim içinde gözden geçirilebilecektir.

Madde 351. Batum limanından Karadeniz'e özgürce geçiş, Gürcistan'a, Azerbeycan'a, İran'a olduğu gibi, Ermenistan'a da tanınacaktır. Bu geçiş hakkı, 349. Maddede öngörülen koşullar altında kullanılacaktır.

Madde 352. III. Bölümün (Siyasal Hükümler) 89. Maddesinde öngörülen karar saklı kalmak koşuluyla, Ermenistan'a Karadeniz'e özgürce çıkış Trabzon limanı üzerinden tanınmıştır; bu çıkış hakkı, 349. Maddede öngörülen koşullar altında kullanılacaktır.

Bu durumda, Trabzon limanında, 341. Maddeden 344. Maddeye kadar olan Maddelerde öngörülen serbest bölge genel rejimi altında olacak ve Ermenistan'a giden ya da bu Devletten gelen malların doğrudan doğruya transitinde kullanılacak bir alan, Ermenistan'a –Milletler Cemiyeti'nce bir süre saptanmazsa- süresiz olarak kiralanacaktır.

Yukarıdaki fıkrada sözü edilen alanın sınırları, bu alanın varolan demiryollarıyla bağlantıları, düzenlenmesi, işletilme biçimi ve genellikle bütün kullanılma koşulları ile kira tutarı, Ermenistan'ın bir temsilcisiyle, Türkiye'nin bir temsilcisinden ve Milletler Cemiyeti'nin atayacağı bir temsilciden kurulacak bir Komisyonca saptanacaktır. Bu koşullar her on yılda bir, aynı biçim içinde gözden geçirilebilecektir.

KESİM III.
DEMİRYOLLARI
ALT-KESİM I.
ULUSLARARASI TAŞIMAYA İLİŞKİN HÜKÜMLER

Madde 353. Ayrıcalıklı [imtiyazlı] ortaklıkların hakları saklı kalmak üzere, Müttefik Devletler ülkelerinden Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den bu Devletler ülkelerine giden mallarla, Müttefik Devletler ülkelerine gitmekte ya da bu ülkelerden gelmekte olup da Türkiye'den transit geçen mallar, Osmanlı demiryollarında (risturnlar ve primler hesaba katılarak) alınacak vergiler, kolaylıklar bakımından olduğu kadar her bakımdan da –eşit taşıma koşulları altında, özellikle yolun uzunluğu bakımından- aynı nitelikteki mallara herhangi bir Osmanlı demiryolunda, gerek iç taşımada, gerekse dışsatımda, dışalımda (ihracatta, ithalatta), ya da transitte uygulanan en elverişli rejimden tam hakla yararlanacaklardır.

Yukarıdaki fıkrada öngörülen oranlara göre saptanacak ve doğrudan göndermeyi sağlayan yük belgelerini de içeren uluslararası tarifeleri, Türkiye, Müttefik Devletlerden birince istendiğinde, düzenleyecektir.

Madde 354. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak Türkiye, bu Maddenin ikinci fıkrasında belirtilen çekincelerle, malların demiryollarında taşınmasına ilişkin ve Bern'de imzalanan, 14 Ekim 1890, 29 Eylül 1893, 16 Temmuz 1895, 16 Haziran 1898 ve 19 Eylül 1906 tarihli Sözleşmeleri ve Düzenlemeleri kabul etmeyi üstlenir.

İşbu Antlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak beş yıllık bir süre içinde, yukarıda sözü edilen 14 Ekim 1890 tarihli Bern Sözleşmesi ile bu Sözleşmeye sonradan getirilen eklemelerin yerine geçmek üzere, demiryolları ile yolcu, yolcu eşyası ve mal taşınması için yeni bir sözleşme imzalanacak olursa, bu yeni sözleşme ve buna dayanılarak demiryoluyla uluslararası taşımanın düzenlenmesi konusunda konulabilecek ek hükümler, Türkiye bu Sözleşmenin hazırlanmasına ya da Sözleşmenin kendisine katılmayı reddetmiş olsa bile, Türkiye'yi bağlayacaktır. Yeni bir Sözleşme yapılıncaya kadar Türkiye, Bern Sözleşmesi ile yukarıda sözü edilen sonradan yapılmış eklemelerin hükümlerine ve tamamlayıcı hükümlere uygun davranacaktır.

Madde 355. Ayrıcalıklı ortaklıkların hakları saklı kalmak üzere, bir ya da birkaç Müttefik Devletin isteği üzerine, bu Devletlerin kendi aralarındaki ya da başka bütün ülkelerle bağlantılarını, Osmanlı toprakları üzerinden transit geçerek demiryolu ile sağlamak için, Türkiye, yolcular ve bunların eşyası için doğrudan biletli seferler kurulmasında işbirliği yapmak zorunluğundadır; Türkiye, özellikle bu amaçla, Müttefik Devletler topraklarından gelen katarları ve arabaları kabul etmek ve bunları en az aynı hatlar üzerindeki kendi uzun seferlerinin en iyi katarlarındakine eşit bir hızla yola çıkarmak zorundadır. bu doğru (aktarmasız) yolculuklarda uygulanacak ücretler, aynı hız ve rahatlık, koşulları altında, Osmanlı yurtiçi yolculuklarında aynı yol için alınan ücretten, hiçbir zaman, yüksek olmayacaktır.

Müttefik devletler limanlarına gidecek ya da bu limanlardan gelecek olan göçmenlerin Osmanlı demiryollarında aynı hız ve rahatlık koşulları altında taşınmasında uygulanacak tarife, başka herhangi bir limana gidecek ya da oradan gelecek göçmenlerin, sözü edilen demiryollarında, tüm primler ya da risturnlar hesaba katılarak yararlanacakları en elverişli tarifedekinden daha yüksek bir kilometre harcı (vergisi) tutarında olmayacaktır.

Madde 356. Türkiye 355. Maddede öngörülen doğrudan [aktarmasız] yolculuklara özgü yada Müttefik Devletler limanlarına, ya da limanlarından göçmen taşınmasında, bu yolculukları engelleme ya da geciktirme sonucunu doğuracak, gümrük denetimi, genel polis, sağlık ya da denetleme polisi önlemleri gibi, hiçbir teknik, akçalı ya da yönetim önlemi almamayı yükümlenir.

Madde 357. Doğru [aktarmasız] yük belgeleriyle olsun ya da olmasın, bir bölümü demiryolu, bir bölümü de yurtiçi gemilerle yapılan taşımalarda, yukarıdaki hükümler, demiryoluyla yapılan taşıma bölümüne uygulanır.

ALT-KESİM II.

VAGONLAR VE YÜK VAGONLARI

Madde 358. Türkiye, uluslararası yolculuklarda kullanılacak Osmanlı vagonlarının:

1. 18 Mayıs 1907'de değiştirilen, 15 Mayıs 1886 tarihli Bern Sözleşmesine taraf olan Müttefik Devletlerin demiryollarında işleyen yük katarlarının içine, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak on yıl içinde, bu ülkelerde kabul edilebilecek olan sürekli fren aygıtının işlemesine engel olmayacak biçimde sokulmalarını;

2. Bu Devletlerin vagonlarının Osmanlı demiryollarında işleyen bütün yük katarlarına katılmalarını sağlayacak aygıtlarla donatılmasını yükümlenir.

Müttefik Devletlerin vagonları ve yük vagonları, Osmanlı demiryollarında, gidiş-geliş bakımı ve onarım konularında Osmanlı vagonları ve yük vagonlarıyla eşit işlemden yararlanacaktır.

ALT-KESİM III.

DEMİRYOLU HATLARININ BAŞKASINA GEÇİRİLMESİ.

Madde 359. İşbu Andlaşma uyarınca Türkiye'den ayrılan topraklar üzerinde bulunan, gerek Osmanlı Hükümetine, gerek özel ortaklıklara ait limanlarla demiryollarının başkasına geçirilmesine ilişkin özel hükümlerle, ayrıcalık sahiplerini ilgilendiren ve personelin emekliliğine ilişkin akçalı hükümler saklı kalmak üzere, demiryollarının başkasına geçirilmesi aşağıdaki koşullar içinde yapılacaktır:

1. Bütün demiryollarının yapıları ve döşemleri [tesisatı] eksiksiz ve olabildiğince iyi durumda bırakılacaktır.

2. Kendine özgü vagonları ve yük vagonları bulunan bir şebeke tümüyle başkasına geçirilmiş topraklar üzerindeyse, bu taşıtlar, 30 Ekim 1914 tarihli son sayıma uygun olarak eksiksiz ve olağan bakım durumunda bırakılacak ve kendi denetimi altındaki nedenlerden doğabilecek yitiklerden Türkiye sorumlu tutulacaktır.

3. İşbu Andlaşma uyarınca, yönetimi bölünmüş olan hatlarda, vagonların ve yük vagonların bölüşülmesi, çeşitli bölümler paylarına düşen yönetimler arasında anlaşma ile kararlaştırılacaktır. Bu anlaşma, 30 Ekim 1918'deki son sayıma göre bu hatlarda kütüğe yazılı taşıtların önemini, manevra yolları da sayılmak üzere, hatların uzunluğunu, trafiğin niteliğini ve önemini göz önünde tutacaktır. Anlaşmazlık durumunda, uyuşmazlıklar Milletler Cemiyeti'nin atayacağı bir hakemce çözüme bağlanacaktır; bu hakem, gerektiğinde her bir bölüme bırakılması gereken lokomotifleri, arabaları ve vagonları belirtecek, bunların kabul koşullarını saptayacak ve belirli bir süre içinde, varolan işliklere (atelyelere) aktarılan taşıtların bakımı için gereken düzenin alınmasını sağlayacaktır.

4. Araç ve gereçler, mobilya ve avadanlıklar da, vagonlar ve yük vagonlarıyla aynı durumda bırakılacaktır.

Madde 360. Osmanlı Hükümeti, Hicaz demiryolunda sahip olduğu tüm haklardan vazgeçtiğini ve ilgili Hükümetlerce bunun işletilmesi ve bu demiryoluna bağlı ve bu demiryolu için kullanılan malların bölüştürülmesi için yapılan bütün düzenlemeleri kabul ettiğini bildirir. Bu düzenlemelerde, demiryolunun dinsel bakımdan özel durumu tam olarak tanınacak ve korunacaktır.

ALT-KESİM V.
DEMİRYOLLARININ İŞLETİLMESİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Madde 361. İşbu Andlaşmadaki özel hükümler saklı kalmak üzere, yeni sınırların çizilmesi sonucu, bir ülkenin iki kesimini birbirine bağlayan bir demiryolu başka bir ülkeden geçecek olursa, ya da bir ülkede başlayan bir demiryolu kolu başka bir ülkede bitecek olursa, işletme koşulları, ilgili demiryolu yönetimleri arasında bir anlaşmayla düzenlenecektir. Bu yönetimler, bu anlaşma koşulları üzerinde anlaşamazlarsa, uyuşmazlıklar, 359. Maddede gösterildiği biçimde atanacak bir hakemce çözüme bağlanacaktır.

Türkiye ile Müttefik Devletler, ya da sınırdaş olan yeni devletler arasında kurulacak bütün yeni sınır istasyonları ve bu istasyonlar arasındaki demiryollarının işletilmesi, aynı koşullarda yapılacak anlaşmalarla düzenlenecektir.

Madde 362. Birçok ülke arasındaki gidiş-geliş, vagon değiş-tokuşları, birçok ülke üzerinden geçişleri öngören tarifeler ve 1 Ağustos 1914'de Osmanlı İmparatorluğu içinde olan topraklardaki demiryollarına ilişkin benzer bütün sorunlar konusunda ortak anlaşmalara varmak yetkisiyle ilgili Hükümetlerce atanacak teknik temsilcilerden oluşan sürekli bir konferans kurulacaktır.

KESİM IV.
ÇEŞİTLİ KONULAR
ALT-KESİM I.
SULAR REJİMİ

Madde 363. Tersine hükümler yoksa, yeni bir sınır çizilmesi sonucunda, bir Devletteki sular rejimi (kanalizasyon, su baskını, sulama, akaçlama (drenaj) ya da benzer konular), başka bir Devlet topraklarında yapılan işlere bağlı ise, ya da bir Devletin toprakları üzerinde, savaş öncesinden kalma yapılagelişler [temaüller] gereğince, başka bir Devlet topraklarından gelen sular ya da su gücü kullanılmaktaysa, ilgili Devletler arasında, her birinin çıkarlarını ve kazanılmış haklarını koruyacak nitelikte bir anlaşma yapılması gerekir.

Anlaşmaya varılamazsa, Milletler Cemiyeti Konseyince atanacak bir hakem sorunu karara bağlayacaktır.

ALT-KESİM II.
TELGRAFLAR VE TELEFONLAR

Madde 364. Müttefik Devletlerden herhangi birinin isteği üzerine, Türkiye, Osmanlı topraklarından geçen başlıca telgraf ya da telefon hatlarının yapımı ve bakımı için gereken kolaylıkları göstermeyi yükümlenir.

Söz konusu kolaylıklar arasında, Müttefik Devletlerden birinin göstereceği herhangi bir telgraf ya da telefon ortaklığına şu hakların tanınması da bulunacaktır:

1. Osmanlı toprakları üzerinde demiryolları ya da başka ulaşım yolları boyunca yeni telgraf ya da telefon direkleri ve telleri hatlarının kurulması;

2. Sözü edilen telgraf ya da telefon direkleri ve telleri hatlarıyla, anlaşma üzerine, varolan direklere bağlanmış tellere her an yaklaşabilmek ve bunları iyi işler durumda tutmak için gereken önlemleri almak;

3. Sözü edilen telgraf ya da telefon hatlarının kullanılmasında kendi görevlilerinin hizmetinden yararlanmak.

Sözü edilen hatların kuruluşuyla, özellikle özel kişilere ödün ya da ödence (tazminat) verilmesiyle ilgili bütün sorunlar, Osmanlı Hükümetinin kendisinin kurmuş olduğu bir telgraf ya da telefon hattı konusundaki aynı koşullar içinde çözüme bağlanacaktır.

Madde 365. Varolan sözleşmelerdeki karşıt hükümlere bakılmaksızın, Türkiye, sınırdaş olsun ya da olmasın, Müttefik Devletlerden herhangi birinden gelen, ya da oraya giden telgraf yazışmalarına ve telefon görüşmelerine, uluslararası transite en elverişli hatlar üzerinden ve yürürlükteki tarifeler uyarınca, transit özgürlüğü tanımayı yükümlenir. Bu yazışmalar ve görüşmeler gereksiz hiçbir gecikmeye ve engellemeye uğratılmayacaktır; bu yazışmalar ve görüşmeler, Türkiye'de kolaylıklar ve özellikle bağlantıların hızı bakımından ulusal işlemden yararlanacaktır. Hiçbir ödeme, kolaylık ya da kısıtlama, ne doğrudan doğruya ne de dolaylı olarak, gönderenin ya da alıcının uyrukluğu yüzünden etkilenmeyecektir.

İşbu Andlaşma hükümleri nedeniyle, önceleri tümü Osmanlı toprakları üzerinde olan hatlar, birçok Devletin topraklarından geçmekteyse, telgraf tarifelerinin yeni bir uluslararası sözleşmede gözden geçirilmesine değin, birçok ülkede eklenen harçların tutarı, geçilen toprakların tümü Osmanlı egemenliği altında kalsaydı, varmış olacağı tutarı aşmayacak ve harç tutarının geçilen Devletler arasında bölüştürülmesi, ilgili çeşitli yönetimler arasında anlaşmalarla düzenlenecektir.

ALT-KESİM III.

DENİZALTI KABLOLARI

Madde 366. Türkiye İstanbul-Köstence kablosunun İstanbul'da karaya bağlanması haklarını Müttefik Devletlerce gösterilecek yönetime ya da ortaklığa aktarmayı kabul eder.

Madde 367. Türkiye, Cidde –Suakin (Zuakkin) ve Kıbrıs- Lazkiye kablolarının tümü ya da bir bölümü üzerindeki bütün haklarından, yetkilerinden ve her çeşit ayrıcalıklarından, gerek kendi adına gerek uyrukları adına, Başlıca Müttefik Devletler yararına vazgeçer.

Bir önceki fıkra gereğince aktarılan kablolar ya da kablo kesimleri özel mülkiyette iseler, bunların ilk malodukları para tutarından amortisman için pay düşüldükten sonra hesaplanacak değer Türkiye'nin alacağına geçirilecektir.

ALT-KESİM IV.

BİRTAKIM YÜRÜTME ÖNLEMLERİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER

Madde 368. Türkiye, taşıma konularında Müttefik Devletler adına davranan bir makamın:

1. İşbu Andlaşmanın yürütülmesi çerçevesinde yapılan asker taşınması ile, orduların kullanacağı araçlar ve gereçler, cephane ve yiyecek taşınması;

2. Geçici olarak da, kimi bölgelere ikmal Maddelerinin taşınması, taşıt işlerinin olağan koşullara olabildiğince çabuk dönebilmesi ve posta ve telgraf hizmetlerinin örgütlenmesi için,

kendisine vereceği yönergeleri (talimatı) yerine getirecektir.

KESİM V.

ANLAŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ VE SÜREKLİ HÜKÜMLERİN YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Madde 369. İşbu Andlaşmada tersine hüküm bulunmadıkça, işbu Andlaşmanın bu Bölümünü oluşturan hükümlerin yorumu ve uygulanması konusunda ilgili Devletler arasında çıkabilecek anlaşmazlıklar Milletler Cemiyeti'nce öngörülen biçimde çözüme bağlanacaktır.

Madde 370. Milletler Cemiyeti, herhangi bir zamanda, yukarıdaki Maddelerden sürekli bir yönetim rejimine ilişkin olanların gözden geçirilmesini önerebilecektir.

Madde 371. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak üç yıllık bir sürenin bitiminde, 328. Maddeden 334. Maddeye kadar olan Maddelerle, 353. Maddenin ve 355. Maddeden 357. Maddeye kadar olan Maddelerin hükümleri, Milletler Cemiyeti Konseyince herhangi bir zamanda yeniden gözden geçirilebilecektir.

373. Madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, karşılıklı olma tanınmadıkça, bu topraklardan herhangi bir bölümü yararına, yukarıda sayılan Maddelerdeki hükümlerin hiçbirinden yararlanmayı Müttefik Devletlerden biri isteyemez.

KESİM VI.
ÖZEL HÜKÜMLER

Madde 372. Müttefik Devletler yararına işbu Andlaşma ile kendisine yüklenen özel yükümlülüklere dokunmamak koşuluyla, Türkiye işbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak beş yıllık bir süre içinde, Milletler Cemiyeti'nin onaylamasıyla, uluslararası transit, ulaşıma elverişli su yolları, limanlar ve demiryolları rejimlerine ilişkin olarak yapılabilecek herhangi bir genel sözleşmeye katılmayı yükümlenir.

Madde 373. İşbu Andlaşmanın tersine özel hükümleri bulunmadıkça, bu Bölümün hükümleri, Müttefik Devletler uyruklarının, kapitülasyonlar rejimi ya da adı geçen kapitülasyonların yerini alacak her çeşit düzenlemeler gereğince yararlanabilecekleri daha geniş hakları kullanmalarına engel olmayacaktır.

BÖLÜM XII.
ÇALIŞMA
KESİM I.
ÇALIŞMANIN ÖRGÜTLENMESİ

Milliyetler Cemiyeti'nin amacının evrensel barışı korumak olduğunu ve böyle bir barışın ancak sosyal adalet temeline dayanabileceğini;

Pek çok kimse için adaletsizliği, yoksulluğu ve yoksunlukları yaratan çalışma koşullarının varlığını ve bunun evrensel barış ve uyumu tehlikeye sokacak ölçüde bir memnunsuzluk doğurduğunu, örneğin, çalışma saatlerinin düzenlenmesi, günlük ve haftalık bir çalışma süresi tavanının saptanması, işçilerin işe alınması, işsizliğe karşı savaşım, uygun geçim koşulları sağlayacak bir ücret ödenmesinin güvence altına alınması, işçilerin genel hastalıklarla meslek hastalıklarına ve iş kazalarına karşı korunması, çocukların, gençlerin ve kadınların korunması, yaşlılık ve işgörmezlik emekliliği ücretleri bağlanması, yabancı ülkelerde çalışan işçilerin çıkarlarının savunulması, sendika özgürlüğü ilkesinin doğrulanması, meslek ve teknik öğretimin örgütlenmesi ve bunlara benzer daha başka önlemlerle bu koşulların iyileştirilmesinin kaçınılmaz olduğunu;

Gerçekten insanca bir çalışma düzeninin herhangi bir ulusça kabul edilmemesinin, kendi ülkelerindeki işçilerin yazgısını iyileştirmek isteyen başka ulusların çabalarına engel olduğunu;

Gözönünde tutarak;

BAĞITLI YÜKSEK TARAFLAR, adalet ve insanlık duygularıyla olduğu kadar, sürekli bir dünya barışını sağlamak isteğiyle de davranarak, aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

ALT-KESİM I.
ÖRGÜT

Madde 374. Başlangıçta açıklanan programın gerçekleştirilmesine çalışmakla görevli sürekli bir örgüt kurulmuştur.

Milletler Cemiyeti'nin asıl Üyeleri, bu örgütün de asıl Üyeleridir, ve bundan böyle, Milletler Cemiyeti Üyesi sıfatı, sözü edilen örgütün de asıl Üyeliği hakkını verecektir.

Madde 375. Sürekli örgüt:

1. Üyelerin temsilcilerinden oluşan bir Genel Konferans;

2. 380. Maddede öngörülen Yönetim kurulunun yönetimi, altında bir Uluslararası Çalışma Bürosu içerecektir.

Madde 376. Üyelerin temsilcilerinin Genel Konferansı, gerek görüldükçe ve enaz yılda bir kez toplanacaktır. Konferans, Üyelerin herbirinin dört temsilcisinden oluşacaktır; bunlardan ikisi Hükümet temsilcileri olacak ve öteki ikisi, karşılıklı olarak, bir yandan Üyelerden herbirinin uyrukluğunda olan işverenleri ve öte yandan işçileri temsil edecektir.

Her temsilcinin yanında, toplantı gündeminde yazılı ayrı konuların herbiri içinençok iki kişi olmak üzere, teknik danışmanlar bulunabilecektir. Kadınları özellikle ilgilendiren sorunların Konferansda görüşülmesi sırasında, teknik danışman olarak atanan kimselerden enaz biri kadın olacaktır.

Üyeler, Hükümete bağlı olmayan temsilcileri ve teknik danışmanları, ülkelerindeki işveren ve işçi meslek örgütlerinden –böyle örgütlerin varolması koşuluyla- en büyük temsil gücü bulunanlarla anlaşarak atamayı yükümlenirler.

Teknik danışmanlar, ancak bağlı bulundukları Temsilcinin isteği üzerine ve Konferans Başkanının özel izniyle söz alabilirler; teknik danışmanlar oylamaya katılamazlar.

Bir Temsilci, Başkana yazıyla başvurarak teknik danışmanlardan birisini kendisine vekil atayabilir ve bu vekil, bu sıfatla görüşmelere ve oylamaya katılabilir.

Temsilcilerin ve teknik danışmanların adları, Üyelerin herbirinin Hükümetlerince Uluslararası Çalışma Bürosuna bildirilecektir.

Temsilcilerin ve teknik danışmanların yetki belgeleri Konferansın incelemesine sunulacak ve Konferans, hazır bulunan Temsilcilerin oylarının üçte iki çoğunluğuyla, işbu Maddenin hükümlerine uygun olarak atanmış saymayacağı herhangi bir Temsilciyi ya da teknik danışmanı kabul etmeyebilecektir.

Madde 377. Her Temsilcinin, Konferans görüşmelerine sunulan bütün sorunlarda kişisel oy kullanma hakkı olacaktır.

Üyelerden biri, atamaya hakkı olduğu, Hükümete bağlı bulunmayan temsilcilerden birini atamamışsa, Hükümete bağlı olmayan öteki Temsilcinin Konferans tartışmalarına katılmağa hakkı olacak, ancak oy verme hakkı bulunmayacaktır.

Konferans, 376. Maddenin kendisine verdiği yetkilere dayanarak, Üyelerden birinin bir Temsilcisini kabul etmezse, işbu Madde hükümleri, söz konusu Temsilci atanmamışcasına uygulanacaktır.

Madde 378. Konferansın toplantıları, Milletler Cemiyeti merkezinde ya da hazır bulunan Temsilcilerin oylarının üçte iki çoğunluğuyla, bir önceki toplantıda Konferansça kararlaştırılabilecek herhangi başka bir yerde yapılabilecektir.

Madde 379. Uluslararası Çalışma Bürosu, Milletler Cemiyeti merkezinde kurulacak ve Cemiyet kurumları topluluğun bir parçası olacaktır.

Madde 380. Uluslararası Çalışma Bürosu, aşağıdaki hükümler uyarınca seçilmiş, yirmi dört kişiden oluşan bir Yönetim kurulunun yönetimi altında bulunacaktır.

Hükümetleri temsil eden oniki kişi;

Konferansda işverenleri [patronları] temsil eden temsilcilerce seçilmiş altı kişi;

Konferansda görevlileri ve işçileri temsil eden temsilcilerce seçilmiş altı kişi.

Hükümetleri temsil eden oniki kişiden sekizi, endüstriyel önemi en büyük olan Üyelerce, dördü, yukarıda sözü geçen Üyelerin temsilcileri dışında, Konferansa atanmış Hükümet temsilcilerince bu amaçla seçilen Üyelerden atanacaktır.

Endüstriyel önemi en büyük olan Üyelerin hangileri olduğunun saptanması sorununda doğabilecek anlaşmazlıklar, Milletler Cemiyeti Konseyince çözüme bağlanacaktır.

Yönetim Kurulu üyelerinin görev süreleri üç yıl olacaktır. Boş yerlerin doldurulması biçimi, yedeklerin atanması ve aynı nitelikteki öteki sorunlar, Konferansın uygun bulması koşuluyla, Yönetim Kurulunca düzenlenebilecektir.

Yönetim Kurulu, üyeleri arasından bir Başkan seçecek ve İçtüzüğünü yapacaktır. Yönetim Kurulu, kendi saptadığı tarihlerde toplanacaktır. Yönetim Kurulunun enaz on üyesinin yazılı bir istemde bulunmaları üzerine, özel bir toplantı yapılması gerekecektir.

Madde 381. Uluslararası Çalışma Bürosunun başına bir Müdür getirilecektir; Müdür, Yönetim Kurulunca atanacak, Yönetim Kurulundan yönerge (talimat) alacak, Büronun iyi işlemesi ve görevlendirileceği bütün öteki işlerin yapılması konusunda Yönetim kuruluna karşı sorumlu olacaktır.

Müdür ya da vekili, Yönetim kurulunun bütün oturumlarında bulunacaklardır.

Madde 382. Uluslararası Çalışma Bürosunun görevlilerini Müdür seçecektir. Bu seçim, en iyi verim almak amacıyla bağdaştırılabilecek bir ölçüde, çeşitli uyruklukta kişiler arasından yapılacaktır. Bunlardan bir bölümü kadın olacaktır.

Madde 383. Uluslararası Çalışma Bürosunun görevleri, işçilerin içinde bulundukları koşulların ve çalışma rejiminin, uluslararası alanda düzenlenmesine ve özellikle uluslararası sözleşmeler yapılması için, Konferansın görüşmelerine sunulacak sorunların incelenmesine ve aynı zamanda, Konferansça istenilecek özel soruşturmaların yapılmasına ilişkin her türlü bilgilerin toplanıp dağıtılmasını kapsayacaktır.

Büro, Konferans toplantılarının gündemlerini hazırlamakla görevli olacaktır.

Büro, her türlü uluslararası anlaşmazlıklara ilişkin olmak üzere, işbu Andlaşmanın bu Bölümündeki hükümleri gereğince kendisine düşen ödevleri yerine getirecektir.

Büro, Fransızca, İngilizce ve Yönetim Kurulunun uygun göreceği herhangi bir başka dilde, endüstri ve çalışma ile ilgili uluslararası bir önemi olan sorunların incelenmesine özgü, belirli sürelerde çıkacak bir dergi hazırlayacak ve yayınlayacaktır.

Genel olarak, Büronun, bu Madde de gösterilen görevlere ek olarak, Konferansın kendisine vermeyi uygun göreceği her türlü başka yetkileri ve görevleri olacaktır.

Madde 384. Üyelerin işçi sorunlarıyla uğraşan Bakanlıkları, Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetim kurulundaki kendi Hükümet temsilcileri aracılığıyla ya da böyle bir temsilci yoksa, ilgili Hükümetçe bu konuda gereken biçimde yetkili kılınan ve atanmış bulunan herhangi bir başka görevli aracılığıyla, Müdürle doğrudan doğruya haberleşebilecektir.

Madde 385. Uluslararası Çalışma Bürosu, yardımda bulunulmak olasılığı olan, her türlü sorunlar için Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğinin yardımını isteyebilecektir.

Madde 386. Üyelerden her biri, duruma göre, Konferans ve Yönetim Kurulu toplantılarına katılan Delegelerinin, bunların teknik danışmanlarının ve Temsilcilerinin yol ve oturma giderlerini ödeyecektir.

Uluslararası Çalışma Bürosunun, Konferans ya da Yönetim Kurulu toplantılarının bütün öteki giderleri, Uluslararası Çalışma Bürosu Müdürüne, Milletler Cemiyeti bütçesinden Cemiyet Genel Sekreterince ödenecektir.

Uluslararası Çalışma Bürosu Müdürü, işbu Madde gereğince kendisine ödenen ödeneklerin kullanılması konusunda Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine karşı sorumlu olacaktır.

ALT-KESİM II.

İŞLEYİŞ

Madde 387. Yönetim Kurulu, Üyelerden birinin Hükümetince ya da 376. Maddede tanımlanan başka herhangi bir örgütçe gündeme konacak konular hakkında yapılacak tüm önerileri inceledikten sonra Konferans toplantılarının gündemini hazırlayacaktır.

Madde 388. Müdür, Konferansın Sekreterliği görevini yapacak ve her toplantının gündemini, bu toplantının başlangıcından dört ay önce, her bir Üye'ye ve, bunlar aracılığı ile, atandıklarında, Hükümete bağlı olmayan temsilcilere iletmesi gerekecektir.

Madde 389. Üyelerin Hükümetlerinin her birinin öngörülen konulardan birinin ya da bir kaçının, toplantı gündemine yazılmasına karşı çıkmağa hakkı bulunacaktır. Bu karşı çıkışı haklı gösteren nedenler Müdüre sunulacak açıklayıcı bir (andırı) muhtırada yer alacak ve bu belge Müdür tarafından sürekli örgüt üyelerine bildirilecektir.

Bununla birlikte, hazır bulunan Temsilcilerin oylarının üçte iki çoğunluğu ile Konferans karar verdiği takdirde, karşı çıkılmış olunan konular gündemde kalacaktır.

Konferansın, ayni üçte iki çoğunlukla, incelenmesi gerektiğine karar vereceği (önceki paragrafta öngörülenlerden başka) her konu bir sonraki toplantı gündemine alınacaktır.

Madde 390. Konferans kendi işleyiş kurallarını düzenleyecektir: başkanını seçecek; incelenmesi gerektiği kanısında olduğu tüm konular hakkında rapor sunmakla görevli komisyonlar kurabilecektir.

İşbu Andlaşmanın işbu Bölümün başka Maddeleri gereğince özellikle daha büyük bir çoğunluğu gerektirmeyen tüm hallerde kararlar Konferansta hazır bulunan üyelerin kullandıkları oyların salt çoğunluğu ile alınacaktır.

Kullanılan oyların sayısı toplantıda hazır bulunan Temsilcilerin sayısının yarısından az olursa hiçbir karar alınamaz.

Madde 391. Konferans, kurduğu komisyonlara, görüşmelere katılmak hakkı olan, ancak oy hakları bulunmayan teknik danışmanlar katabilecektir.

Madde 392. Konferans, gündemindeki bir konuya ilişkin önerilerin kabulüne karar verirse, bu önerilerin: a) ulusal yasa yoluyla ya da bir başka yoldan uygulanması için Üyelerin incelenmesine sunulacak bir "öğütleme" ("tavsiye"); b) ya da Üyelerce onaylanacak uluslararası bir sözleşme tasarısı biçimini mi alacağını kararlaştıracaktır.

Her iki durumda, bir öğütlemenin (tavsiyenin) ya da bir sözleşme tasarısının son oylanmasında Konferansça kabul edilebilmesi için, hazır bulunan Temsilcilerin oylarının üçte iki çoğunluğunu toplaması zorunludur.

Konferans, uygulanması genel olacak bir öğütleme ya da sözleşme tasarısı hazırlarken, iklimin, endüstri örgütlenmesinin eksik gelişmiş bulunmasının ya da başka özel durumların, endüstri koşullarını temelden değişik kıldığı ülkeleri göz önünde tutacak ve bu ülkelere özgü koşulları karşılayabilmek için gerekli saydığı değişiklikleri öne sürebilecektir.

Öğütlemenin ya da sözleşme tasarısının bir örneği Konferans Başkanı ile Müdürce imzalanarak, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine verilecektir. Genel Sekreter, öğütlemenin ya da sözleşme tasarısının doğruluğu onaylanmış bir örneğini Üyelerden herbirine gönderecektir.

Üyelerden herbiri, Konferans toplantısının kapanmasından başlayarak bir yıl içinde (ya da kuraldışı durumlar yüzünden, bu süre içinde olamazsa, olanak bulunur bulunmaz – ancak Konferansın kapanışından başlayarak kesinlikle 18 aydan daha uzun bir süre geçmeden), öğütlemeyi ya da sözleşme tasarısını bir yasa biçimine sokmak ya da başka türlü bir önlem almak üzere, bunları bu konuda yetkili makama ya da makamlara sunmayı yükümlenirler.

Bir öğütleme söz konusuysa, Üyeler, alınan önlemler konusunda Genel Sekretere bilgi vereceklerdir.

Söz konusu olan bir sözleşme tasarısıysa, yetkili makamın ya da makamların uygun buluşunu sağlayan Üye, sözleşmeyi kesin biçimde onadığını Genel Sekretere bildirecek ve bu sözleşmenin hükümlerini yerine getirmek için gerekli önlemleri alacaktır.

Bir öğütlemeye ilişkin olarak bir yasama kararı ya da bu öğütleme hükümlerinin yerine getirilmesini sağlayacak nitelikte başka türlü önlemler alınmazsa, ya da bir sözleşme tasarısı, bu konuda yetkili bulunan makamın ya da makamların uygun bulmasıyla karşılanmazsa, Üye, başka hiçbir yüküm altında bulunmayacaktır.

Çalışmaya ilişkin konularda bir sözleşmeye katılmak yetkisi birtakım kısıtlamalara bağlanmış bulunan federal bir Devletin söz konusu olduğu durumlarda, Hükümetin, bu kısıtlamaların uygulandığı sözleşme tasarısını yalnız bir öğütleme biçiminde alma hakkı olacak ve bu durumda bu Maddenin öğütlemeler konusundaki hükümleri uygulanacaktır.

Yukarıdaki Madde aşağıdaki ilkeye uygun biçimde yorumlanacaktır:

Hiçbir durumda, bir öğütlemenin ya da sözleşme tasarısının Konferansça kabulünün sonucu olarak, Üyelerden herhangi birinden, söz konusu işçilere ilişkin olarak, kendi yasal kurallarıyla daha önce sağlanmış bulunan korumayı azaltması istenmeyecektir.

Madde 393. Böylece onaylanmış olan her sözleşme, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğince kütüğe yazılacak (tescil edilecek), ancak, yalnız onu onaylamış olan Üyeleri bağlayacaktır.

Madde 394. Tümü üzerinde son oylamada, hazır bulunan Üyelerin üçte iki çoğunluğunu kazanamayan bir tasarı, Sürekli Örgüt Üyelerinden isteyenler arasında özel bir sözleşmeye konu olabilir.

Bu nitelikteki her özel sözleşme, ilgili Hükümetlerce, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine gönderilecek ve Genel Sekreter bu sözleşmeyi kütüğe yazdırtacaktır.

Madde 395. Üyelerden herbiri, katılmış olduğu sözleşmeleri yürürlüğe koymak için aldığı önlemler konusunda Uluslararası Çalışma Bürosuna yıllık bir rapor göndermeyi yükümlenir. Bu raporlar, Yönetim Kurulunca gösterilen biçimde yazılacak ve Yönetim Kurulunun istediği kesin bilgileri içerecektir. Müdür, bu raporların bir özetini, Konferansın en yakın toplantısına sunacaktır.

Madde 396. Üyelerden herhangi birinin, katılmış olduğu bir sözleşmenin istenir biçimde uygulanmasını sağlamadığını öne sürerek, bir işçi ya da işveren meslek örgütünce, Uluslararası Çalışma Bürosuna yapılan bir yakınma, Yönetim Kurulunca, yakınma konusu Hükümete ulaştırılacak ve bu Hükümet, soruna ilişkin uygun göreceği bildiride bulunmağa çağırılabilecektir.

Madde 397. Yakınma konusu Hükümetten akla yatkın bir süre içinde hiçbir bildiri alınmazsa, ya da alınan bildiri Yönetim Kurulunca yeterli görülmezse, Yönetim Kurulu, alınan yakınma bildirisine ve gerekirse verilen yanıtı açığa vurmak hakkına sahip olacaktır.

Madde 398. Üyelerden herbiri, bundan önceki Maddeler gereğince, birlikte onayladıkları bir sözleşmenin uygulanmasını, kendi görüşüne göre, istenir biçimde sağlamayan bir Üyeye ilişkin olarak, Uluslararası Çalışma Bürosuna bir yakınma gönderebilir.

Yönetim Kurulu, yerinde görürse ve aşağıda gösterilen yöntem uyarınca, durumu, bir soruşturma komisyonuna bildirmeden önce 396. Maddede yazılı olduğu biçimde yakınma konusu Hükümetle ilişki kurabilir.

Yönetim Kurulu, yakınmayı, söz konusu Hükümete bildirmeyi gerekli görmezse ya da bu bildiride bulunulduğu zaman, akla yatkın bir süre içinde, kendisini doyuracak bir yanıt alınmazsa, ortaya atılan sorunu incelemek ve bu konuda bir rapor vermekle görevli bir Soruşturma Komisyonu kurulmasını isteyebilecektir.

Aynı yöntem, gerek doğrudan doğruya, gerek Konferansdaki bir Temsilcinin yakınması üzerine, Yönetim Kurulunca uygulanabilecektir.

397. ya da 398. Maddelerin uygulanmasının ortaya çıkardığı bir sorun Yönetim Kuruluna geldiği zaman, yakınma konusu Hükümet, Yönetim Kurulunda daha önceden atanmış bir Temsilcisi yoksa, Yönetim Kurulunun bu soruna ilişkin görüşmelerine katılmak üzere bir Temsilci atama hakkına sahip olacaktır. Bu görüşmelerin yapılacağı tarih, yakınma konusu Hükümete zamanında bildirilecektir.

Madde 399. Soruşturma Komisyonu aşağıdaki biçimde kurulacaktır:

Üyelerden herbiri, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyen altı ay içinde, endüstriyel konularda yetkili olan, biri işverenleri (patronları), ikincisi işçileri temsil eden ve üçüncüsü her ikisine karşı bağımsız bulunan, üç kişi atamayı yükümlenir. Bunların hepsi, içinden Soruşturma Komisyonunun üyeleri seçilecek olan, bir dizelge (liste) oluşturacaktır.

Yönetim Kurulunun, sözü geçen kişilerin niteliklerini incelemeye ve nitelikleri işbu Madde hükümlerine uymayanların atanmasını, hazır bulunan Temsilcilerin üçte iki çoğunluğuyla reddetmeğe hakkı olacaktır.

Yönetim Kurulunun isteği üzerine, Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri, Soruşturma Komisyonunu oluşturmak üzere, dizelgedeki (listedeki) üç kategoriden her biri içinden birer kişi olmak üzere, üç kişi atayacak ve ayrıca bu üç kişiden birini anılan Komisyonun Başkanı olarak seçecektir. Böylece atanan üç kişiden hiçbiri, yakınmayla doğrudan doğruya ilgili bulunan Üyelerden birine bağlı olmayacaktır.

Madde 400. Bir yakınma, 398. Madde gereğince, bir Soruşturma Komisyonuna gönderilecek olursa, yakınmayla doğrudan doğruya ilgisi bulunsun ya da bulunmasın, Üyelerden herbiri, yakınma konusuna ilişkin olarak elindeki bütün bilgileri Komisyonun yararlanmasına hazır bulundurmağı yükümlenir.

Madde 401. Soruşturma Komisyonu, yakınmanın derinlemesine incelenmesinden sonra bir rapor kaleme alarak, bunda, yakınmanın kapsamını belirtmeye yarayacak bütün olgusal noktalara ilişkin gözlemleriyle birlikte, yakınan Hükümetin isteğini yerine getirmek için alınması gereken önlemler ve bu önlemlerin alınması için verilmesi gereken süreler konusunda uygun gördüğü öğütlemeler (tavsiyeler) bildirecektir.

Bu rapor, aynı zamanda, gerekirse yakınılan Hükümete, Komisyonca uygun ve öteki Hükümetlerce uygulanması kendisine haklı görülecek ekonomik yaptırımları da belirtecektir.

Madde 402. Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri, Soruşturma Komisyonunun raporunu, anlaşmazlıkla ilgili Hükümetlerin herbirine bildirecek ve raporun yayınlanmasını sağlayacaktır.

İlgili Hükümetlerden herbiri, Komisyon raporundaki öğütlemeleri kabul edip etmediğini ve bunları kabul etmiyorsa, anlaşmazlığı Milletler Cemiyeti'nin Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'na sunmak isteğinde olup olmadığını, bir aylık bir süre içinde, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine bildirecektir.

Madde 403. Üyelerden biri, bir öğütlemeye ya da sözleşme tasarısına ilişkin olarak, 392. Maddede yazılı önlemleri almazsa, başka herhangi bir Üyenin, bu konuda Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'na başvurmağa hakkı olacaktır.

Madde 404. Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'nın 402. ya da 403. Maddeler gereğince, kendisine sunulan bir yakınmaya ya da soruna ilişkin kararı kesindir.

Madde 405. Soruşturma Komisyonunun varabileceği sonuçlar ya da öğütlemeler, Uluslararası Sürekli Adalet Divanınca doğrulanabilecek, değiştirilebilecek ya da bozulabilecektir; Divan, gerekirse, kusurlu Hükümete karşı uygun görece-ği ve başka Hükümetlerce uygulanması Divan'a haklı görülebilecek, ekonomik yaptırımları bildirecektir.

Madde 406. Herhangi bir Üye, Soruşturma Komisyonu raporunda olsun, Uluslararası Sürekli Adalet Divanı kararında olsun, bulunabilecek öğütlemelere, saptanacak süre içinde uymazsa, başka herhangi bir Üye, Komisyon raporunda ya da Adalet Divanı kararında bu konuda uygulanması bildirilen ekonomik yaptırımları o Üyeye karşı uygulayabilecektir.

Madde 407. Kusurlu Hükümet, gerek Soruşturma Komisyonunun öğütlemelerine, gerek Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'nın kararındaki öğütlemelere uymak için gerekli önlemleri aldığı konusunda Yönetim Kuruluna her zaman bilgi verebilir ve Yönetim Kurulundan, söylediklerinin doğruluğunu incelemek üzere, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterince bir Soruşturma Komisyonu kurdurulmasını isteyebilir. Bu durumda, 399. 400., 401., 402., 404. ve 405. Maddeler hükümleri uygulanacaktır; Soruşturma Komisyonu raporu ya da Uluslararası Sürekli Adalet Divaru kararı kusurlu Hükümetten yana ise, öteki Hükümetler, söz konusu Devlete karşı aldıkları ekonomik önlemlere hemen son vereceklerdir.

ALT-KESİM III.
GENEL HÜKÜMLER

Madde 408. Üyeler, işbu Andlaşmanın bu Bölümünün hükümleri gereğince katılmış oldukları sözleşmeleri, sömürgelerinden ya da sahibi bulundukları ülkelerden ve koruyuculukları altındaki ülkelerden kendilerini kendi başlarına yönetmeyenlere, aşağıdaki çekincelerle, uygulamağı yükümlenirler:

1. Sözleşmenin yerel koşullar yüzünden uygulanmasına olanak bulunmaması,

2. Sözleşmenin yerel koşullara uydurulması için sözleşmede gerekli değişikliklerin yapılabilmesi,

Üyelerden herbiri, kendilerini kendi başlarına tam olarak yönetmeyen sömürgelerinden, ya da sahip oldukları ülkelerden, ya da koruyuculukları altında bulunan ülkelerden herbiri için almayı tasarladıkları kararı Uluslararası Çalışma Bürosuna bildirecektir.

Madde 409. İşbu Andlaşmanın işbu Bölümüne, Konferansca, hazır bulunan Temsilcilerinin oylarının üçte iki çoğunluğuyla yapılması kabul edilen değişiklikler, temsilcileri Milletler Cemiyeti Konseyini oluşturan Devletlerce ve Üyelerin dörtte üçünce onaylandığı zaman yürürlüğe gireceklerdir.

Madde 410. İşbu Andlaşmanın işbu Bölümünün ve Üyelerce sonradan işbu Bölüme dayanılarak yapılmış sözleşmelerin yorumlanmasına ilişkin her türlü sorunlar ve güçlükler Uluslararası Sürekli Adalet Divanının değerlendirmesine sunulacaktır.

ALT-KESİM IV.

Almanya İle 28 Haziran 1919'da Yapılmış Andlaşmada Öngörülen Geçici Önlemler

Madde 411. Konferansın ilk toplantısı 1919 Ekim ayında yapılacaktır. Bu toplantının yeri ve gündemi ilişik Ek'de saptanacaktır.

Bu ilk toplantının çağrısı ve düzenlenmesi, sözü geçen Ek'te bu bakımdan gösterilen Hükümetçe sağlanacaktır. Belgelerin hazırlanmasında, bu Hükümete, aynı Ek'te gösterilen Üyelerden oluşan bir Uluslararası Komisyon yardım edecektir.

Bu ilk toplantının ve, Milletler Cemiyeti bütçesine gerekli ödenekler konulıncaya kadar, bundan sonraki toplantıların giderleri, Temsilcilerin ve teknik danışmanların yollukları dışında, Uluslararası Posta Birliği'nin Uluslararası Bürosu için saptanmış oranlar üzerinden Üyeler arasında paylaştırılacaktır.

Madde 412. Milletler Cemiyeti kıruluncaya kadar, bıından önceki Maddeler gereğince, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine yapılması gereken bildiriler, Uluslararası Çalışma Bürosu Müdürünce saklanacak ve bunlara ilişkin olarak Genel Sekretere bilgi verilecektir.

Madde 413. Uluslararası Sürekli Adalet Divanı kuruluncaya kadar, işbu Andlaşmanın işbu Bölümü gereğince Divan'a sunulması gereken anlaşmazlıklar, Milletler Cemiyeti Konseyinin kuracağı üç kişilik bir mahkemeye götürülecektir.

EK
ÇALIŞMA KONFERANSININ BİRİNCİ TOPLANTISI, 1919.

Konferansın toplantı yeri Washinton olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin, Konferansı toplantıya çağırması istenecektir.

Uluslararası Düzenleme Komitesi, Birleşik Devletler, Büyük-Britanya, Fransa, İtalya, Japonya, Belçika ve İsviçre Hükümetlerinden herbirince seçilen yedi kişiden oluşacaktır. Komite, gerekli görürse, başka Üyeleri de Komitede temsil edilmeğe çağırabilecektir.

Gündem şöyle olacaktır:

1. Sekiz saatlik gün ya da 48 saatlik hafta ilkesinin uygulanması.

2. İşsizliği önlemeğe ve işsizliğin sonuçlarına çare bulmağa ilişkin sorunlar;

3. Kadınların çalıştırılması:

a) Doğumdan önce ve sonra (analık ödentisi sorununu da kapsamak üzere);

b) Gece çalışması;

c) Sağlığa elverişli olmayan işlerde çalışma.

4. Çocukların çalıştırılması:

a) İşe alınış yaşı;

b) Gece çalışması;

c) Sağlığa elverişli olmayan işlerde çalışma.

5. Endüstride çalıştırılan kadınların gece çalıştırılmalarının ve beyaz (sarı) fosforun kibrit endüstrisinde kullanılmasının yasaklanmasına ilişkin 1906'da Bern'de kabul edilen Uluslararası Sözleşmelerin kapsamlarının genişletilmesi ve uygulanması.

KESİM II.

GENEL İLKELER

Madde 414. Bağıtlı Yüksek Taraflar, ücretle çalışan işçilerin fizik, moral ve düşünsel yönlerden iyi durumda bulunmalarının, uluslararası bakımdan temel önemde olduğunu kabul ederek, bu yüksek amaca ulaşmak için, Milletler Cemiyeti Örgütüne bağlı olmak üzere, birinci Kesimde öngörülen sürekli örgütü kurmuşlardır.

Bağıtlı Yüksek Taraflar, iklim, görenek, ekonomik olanak ve endüstriyel gelenek başkalıklarının, çalışma koşullarında kesin bir tekdüzenin hemen sağlanmasını güçleştirdiğini kabul etmektedirler. Ancak, Bağıtlı Yüksek Taraflar, emeğin yalnız bir ticaret nesnesi biçiminde sayılmaması gerektiği kanısından esinlenerek, çalışma koşullarının düzenlenmesi için, bütün endüstriyel toplulukların içinde bulundukları özel durumların elverdiği ölçüde uygulamaya çaba göstermeleri gereken birtakım yöntemler ve ilkeler bulunduğu görüşündedirler.

Bu yöntemler ve ilkeler arasında, aşağıda yazılı olanlar, Bağıtlı Yüksek Taraflara özel ve ivedi bir önemde görünmektedir:

1. Yukarıda belirtilen ve emeğin yalnız bir mal ya da ticaret nesnesi sayılmamasını isteyen ana ilke.

2. Yasaya aykırı olmayan bütün konularda, gerek işçiler gerek işverenler için bir araya gelme hakkı.

3. İşçilere, içinde yaşadıkları zaman ve ülke anlayışına göre uygun sayılacak bir yaşam düzeyi sağlayacak bir ücret ödenmesi.

4. Sekiz saatlik gün ya da 48 saatlik haftanın henüz sağlanmadığı ülkelerde, bunun, ulaşılması gereken bir amaç olarak kabulü.

5. Olabildiğince, pazar gününe rastlamak üzere, en az yirmi dört saatlik bir hafta dinlencesinin kabulü.

6. Çocukların çalıştırılmasının yasaklanması ve her iki cinsiyetten gençlere eğitimlerini sürdürmeleri ve fizik gelişmelerini sağlamak olanağını vermek için, onların çalışmalarının gerekli olan kısıtlamalara bağlı tutulması.

7. Eşit değerde bir iş için, cinsiyet farkı gözetilmeksizin, eşit ücret ilkesi.

8. Her ülkede çalışma koşulları konusunda konulan yasal kurallar, bu ülkede yasalara uygun olarak oturmakta olan bütün işçiler için adaletli bir ekonomik işlem sağlamalıdır.

9. Her Devlet, işçilerin korunmasına ilişkin yasaların ve yönetim kurallarının uygulanmasını sağlamak için, kadınları da kapsayan bir denetim örgütü kuracaktır.

Bu ilkelerin ve yöntemlerin tüm ya da kesin olduklarını öne sürmemekle birlikte, Bağıtlı Yüksek Taraflar o görüştedirler ki, bu yöntemler ve ilkeler, Milletler Cemiyeti'nin politikasına kılavuzluk edebilirler ve Milletler Cemiyeti Üyeleri olan endüstriyel topluluklarca kabul edilirlerse ve tüm olarak uygulanmaları uygun düşen bir denetim örgütünce tam bir biçimde sağlanırsa, dünya işçileri için gerekli iyilikler yaratabileceklerdir.

BÖLÜM XIII.
ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 415. Türkiye, Müttefik Devletler ya da bunlardan kimileriyle başka herhangi bir Devlet arasında, 26 Şubat 1885 tarihli Berlin ve 2 Temmuz 1890 tarihli Brüksel Genel Senetlerinde ve bunları tamamlayan ya da değiştiren sözleşmelerde ele alınan silah ve ispirtolu Maddeler ticaretiyle, öteki konulara ilişkin olarak yapılan ya da yapılacak olan sözleşmeleri tanımayı ve bunları kabul etmeyi yükümlenir.

Madde 416. Bağıtlı Yüksek Taraflar, 17 Temmuz 1918'de, Fransa Cumhuriyeti Hükümeti ile Altes Monako Prensi arasında imzalanan ve Fransa ile Prensliğin ilişkilerini saptayan Andlaşma konusunda bilgi edindiklerini ve bunu tutanağa geçirdiklerini bildirirler.

Madde 417. İşbu Andlaşma hükümleri saklı kalmak üzere, Türkiye, hiçbir Müttefik Devlete karşı, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasından önceki hiçbir olay nedeniyle, hiçbir para isteminde bulunmamayı yükümlenir.

İşbu hüküm, ilgilileri kim olursa olsun, bundan böyle ortadan kalkmış bu tür bütün istemlerden tam ve kesin vazgeçme anlamını taşımaktadır.

Madde 418. Türkiye, Müttefik Devletler ganimet mahkemelerinden herhangi birince, Osmanlı gemilerine ve Osmanlı mallarına ilişkin olarak verilmiş her türlü kararlar ve buyruklarla, bu mahkemelerin giderlerine ilişkin bütün kararları ve buyrukları geçerli ve uyulması zorunlu kabul eder, ve bu kararlarla buyruklara karşı, uyrukları adına hiçbir istemde bulunmamayı yüklenir.

Müttefik Devletler, saptayacakları koşullar altında, ganimet konusunda Osmanlı mahkemelerinin kararlarını ve buyruklarını –bu kararlar ve buyruklar ister adı geçen Devletlerin uyruklarının, ister tarafsız ülkeler uyruklarının haklarını etkilesin- incelemek haklarını saklı tutarlar. Türkiye, sorunların dosyasını oluşturan bütün belgelerin örneklerini, verilen kararları ve buyrukları da içermek üzere, sağlamayı ve bunların sözü edilen incelenmesinden sonra yapılacak öğütlemeleri (tavsiyeleri) kabul edip yerine getirmeyi yükümlenir.

Madde 419. Gemilerin ve yüklerin savaş sırasında batmasından doğan zararları enaz düzeye indirebilmek ve kurtarılabilecek gemilerin ve yüklerin ele geçirilmesini ve bunlara ilişkin özel istemlerin çözüme bağlanmasını kolaşlaştırmak için, Osmanlı Hükümeti, savaş sırasında Osmanlı deniz kuvvetlerince batırılan ya da hasara uğratılan gemiler konusunda Müttefik Devletler Hükümetlerinin ya da uyruklarının işine yarayacak, elindeki bütün bilgileri vermeyi yükümlenir.

Madde 420. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasını izleyecek altı ay içinde, Osmanlı Hükümeti, Müttefik Devletler Hükümetlerine, 29 Ekim 1914'den bu yana, bu Devletlerden ya da –bu Devletlerin uyruklarınca denetlenen her çeşit ortaklıkları ya da dernekleri de içermek üzere- uyruklarından alınmış ganimetleri, arşivleri, tarihsel anıları ya da sanat yapıtlarını geri verecektir.

Bunların geri verilmesi, geri alacak Hükümetlerce gösterilecek yerlerde ve koşullar içinde yapılacaktır.

Madde 421. İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasını izleyecek oniki ay içinde, Osmanlı Hükümeti eski yapıtlara ilişkin şimdiki Osmanlı yasalarını yürürlükten kaldıracak ve bunların yerine, bağlı Ek'teki kurallara dayanan ve Parlamentonun oyuna sunulmazdan önce Maliye Komisyonunun uygun bulmasına sunulması gerekecek ve Osmanlı Hükümetince bütün uluslar arasında tam eşitlikle uygulanmasının sağlanacağı yükümlenecek, yeni yasalar çıkartılması için gerekli önlemleri alacaktır.

EK

1

"Eski yapıt" sözcüğü 1700 yılından önceki her çeşit yapıt ya da insan emeği ürünü anlamına gelir.

2

Eski yapıtların korunması yasaları korkutucu olmaktan çok, özendirici yöntemleri üstün tutmalıdır.

5. Paragrafta sözü edilen izni elde etmeksizin bir eski yapıt bulup da, bu buluşunu yetkili Osmanlı Bakanlığının bir görevlisine bildiren her kişiye, buluşunu değeriyle orantılı parasal bir ödül verilmelidir.

3

Yetkili Osmanlı Bakanlığı almaktan vazgeçmedikçe, hiçbir eski yapıt bu Bakanlıktan başkasına aktarılamaz.

Hicbir eski yapıt sözü edilen Bakanlıktan izin belgesi alınmaksızın ülke dışına çıkartılamaz.

4

Kötü niyetli ya da savsaklama sonucu, bir eski yapıtı yok eden ya da ona zarar veren kişiye saptanacak bir ceza verilecektir.

5

Yetkili Osmanlı Bakanlığının izin belgesini taşıyanlar dışında, eski yapıt bulmak amacıyla toprak açmak ya da kazı yapmak yasaktır ve para cezası gerektirir.

6

Tarih ya da arkeoloji bakımından önemli görülebilecek alanların geçici ya da sürekli olarak kamulaştırılmasına olanak verebilecek, hakgözetirliğe uygun koşullar saptanacaktır.

7

Kazı yapmak izni yalnız yeterli arkeoloji deneyi olduğu konusunda güvence gösteren kişilere verilecektir. Bu izinleri verirken, Osmanlı Hükümeti, geçerli neden olmaksızın, hiçbir ulusun bilginlerini izinden yoksun kılacak biçimde davranmayacaktır.

Kazıdan elde edilecekler, kazıyı yapan kişi ile Osmanlı Bakanlığı arasında, Bakanlığın saptayacağı oranda bölüşülecektir. Bilimsel nedenlerle, bölünme olanak dışı görülecek olursa, bulana kazıdan elde edilenin bir bölümü yerine, hakgözetirliğe uygun bir ödence (tazminat) verilmesi gerekecektir.

Madde 422. Bugün Türkiye'nin bir parçası olmaktan çıkmış bulunan topraklardan, 1 Ağustos 1914'den sonra alınmış din, arkeoloji, tarih ya da sanat önemi olan bütün nesneler, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasını izleyen oniki ay içinde, Osmanlı Hükümetince, sözü edilen nesnelerin alındığı toprağın Hükümetine geri verilecektir.

Bu nesneler, özel bir kişinin mülkiyetine geçmişse, bu Maddede öngörülen yükümlülüğü yerine getirmek için, kamulaştırma yoluyla ya da başka bir yolla, gerekli önlemleri almak Osmanlı Hükümetine düşecektir.

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasını izleyecek altı ay içinde, bu Madde gereğince geri verilecek nesnelerin dizelgeleri (listeleri) ilgili Hükümetlerce Osmanlı Hükümetine verilecektir.

Madde 423. Osmanlı Hükümeti, şu anda elinde bulunan, İstanbul'daki Rus Arkeoloji Enstitüsü'nün Kitaplığındaki kitapları, belgeleri ve elyazmalarını saklamayı ve Müttefik Devletlerin, Rusya'nın haklarını korumak üzere, belirtmek,

hakkını saklı tuttukları makama vermeyi yükümlenir. O zamana kadar, Osmanlı Hükümeti, Müttefik Devletlerden herhangi birince resmen yetkili kılınmış her kişinin, sözü geçen kitaplara, belgelere ve elyazmalarına özgürce başvurabilmesini sağlayacaktır.

Madde 424. İşbu Andlaşma yürürlüğe girer girmez, Türkiye, kendisinden ayrılan toprakların sivil, asker, maliye, adalet ya da başka yönetimlerinin arşivlerini, kütükİerini (defterlerini), planlarını, senetlerini ve herçeşit belgelerini, ilgili Hükümetlere vakit geçirmeden verecektir. Bu belgeler, arşivler, kütükler, senetler ya da planlar başka yere kaldırılmışsa, ilgili Hükümetin istemesi üzerine, Türkiye bunları geri verecektir.

Birinci fıkrada sözü edilen arşivler, kütükler, planlar, senetler ve belgelerden askeri nitelikte olmayanlar, aynı zamanda Osmanlı yönetimlerini de ilgilendirmekteyse ve bu yüzden, bunların sözü edilen yönetimler zarara uğratılmaksızın verilmesi olanağı yoksa, Türkiye, karşılıklı olma koşuluyla, ilgili Hükümetlere bunların içeriğini bildirmeyi yükümlenir.

1912'den sonra Yunanistan'a geçirilen Osmanlı İmparatorluğu bölgelerindeki taşınmaz mallara ilişkin olup da, boşaltma sırasında Osmanlı makamlarının götürdükleri ya da götürmüş olabilecekleri yerel tapu kütükleriyle öteki kamusal kütükleri Yunan Hükümetine geri vermeyi Osmanlı Hükümeti özellikle yükümlenir.

Bir ya da birkaç kütük defterinin yitirilmiş olması yüzünden ya da başka bir nedenle geri verilmesi olanağı bulunamayacak olursa ve Yunan makamlarına sunulan senetlerin doğrulanması bakımından bunların incelenmesi gerekiyorsa, Yunan Hükümetinin istanbul'daki merkez tapu kütüğünden (sicilinden) gereken yazıların örneklerini almaya hakkı olacaktır.

Madde 425. İşbu Andlaşma uyarınca Türkiye'den ayrılan topraklar üzerinde yetkesini (otoritesini) kullanan ya da işbu Andlaşma gereğince şimdiki statüsünü Türkiye'nin tanıdığı Hükümetlere, karşılıklı olma koşuluyla, Osmanlı Hükümeti, sözü geçen topraklardaki Vakıf yönetimine ilişkin ya da bu topraklarda yerleşmiş kişilerin ya da kurumların ilgilendikleri –bulundukları yerler nerede olursa olsun- özel vakıflara ilişkin her türlü arşivlere ve belgelere başvurabilmelerini sağlamayı yükümlenir.

Madde 426. 30 Ekim 1918'den, III. Bölümün (Siyasal Hükümler) 136. Maddesinde öngörülen yeni yargı rejiminin yürürlüğe girmesine kadar, Müttefik Devletlerden herbirinin bir yargıcınca ya da mahkemesince Türkiye'de verilmiş olan kararları Osmanlı Hükümeti tanıyacaktır; gerektiğinde, bunların yerine getirilmesini sağlamayı bu Hükümet (Osmanlı Hükümeti) yükümlenir.

Madde 427. III. Bölümün (Siyasal Hükümler) 46. Maddesi hükümleri saklı kalmak koşuluyla, Türkiye 27. Maddede tanımlanan sınırlar içindeki toprakları bakımından, İstanbul Yüksek Sağlık Kurulunca (Sıhhıye Meclis-i Alisi'nce) ya da bu Kurulun yönetimi altındaki Osmanlı Sağlık Yönetiminee daha önce ele alın-

mış herhangi bir soruna ilişkin olarak Müttefik Devletlerce, gerektiğinde başka Devletlerle de anlaşarak, alınmış bütün kararları kabul etmeyi ve bunların yürütülmesi için işbirliğinde bulunmayı yükümlenir.

Madde 428. İşbu Andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan topraklar ile, işbu Andlaşma gereğince Türkiye'nin egemenliği altından çıkan topraklar bakımından, Türkiye, şimdiden, İstanbul Yüksek Sağlık Kurulunca ya da bu Kurulun yönetimi altındaki Osmanlı Sağlık Yönetimince, ya da İskenderiye Denizcilik ve Karantina Sağlık Kurulunca daha önce ele alınmış herhangi bir soruna ilişkin olarak Müttefik Devletlerce, gerektiğinde başka Devletlerle de anlaşarak, alınmış, aşağıdaki bütün kararları kabul etmeyi yükümlenir.

Bir önceki fıkrada sözü edilen ilkeler şunlardır:

a) Türkiye'den ayrılıp Müttefik Devletlerden birinin denetimi altına konulan topraklarda ilgili Müttefik Devlet –ister egemen Devlet, yada *mandataire*, ya da koruyucu olarak, isterse sözü geçen toprakların yönetiminden sorumlu Devlet olarak davransın- uluslararası sağlık sözleşmeleri hükümlerine uyarak, kendi karantina istasyonlarını kurmakla ve bunları yönetmekle yükümlü olacaktır.

b) Hicaz'da Hac Sağlık Denetimine ilişkin olarak, İstanbul Yüksek Sağlık Kurulu, ya da Osmanlı Sağlık Yönetimince, ya da yönetimleri altında, ya da İskenderiye Denizcilik ve Karantina Sağlık Kurulunca alınan önlemler, bundan böyle bu önlemlerin uygulanması için gerekli karantina istasyonlarıyla sağlık kurumlarının bulunduğu toprakların egemenliği, *mandat'sı*, koruyuculuğu ya da sorumluluğu altında bulundukları Müttefik Devletçe alınacaktır. Bu önlemler, uluslararası sağlık Sözleşmeleri hükümlerine uygun olacak ve uygulamada tam bir tekdüzen sağlamak için, hac ziyaretlerinin denetlenmesiyle ilgili herbir Müttefik Devlet, Milletler Cemiyeti'nin denetimi altında bulunacak bir Hac Ziyaretleri Karantina Eşgüdüm (Koordinasyon) Komisyonunda temsil edilecektir.

Madde 429. Bağıtlı Yüksek Taraflar, sonradan aykırı bir hüküm konmadıkça, işbu Andlaşma ile kurulan her Komisyonun Başkanının, oylarının eşit bölünmesi durumunda, ikinci bir oy kullanma hakkı olacağını kabul ederler.

Madde 430. İşbu Andlaşmada tersine bir hüküm yoksa, işbu Andlaşmanın kimi Devletleri ilgilendiren belirli bir sorunun ilgili Devletler arasında yapılacak özel bir sözleşme ile çözülmesini öngördüğü durumlarda, bu konuda çıkacak güçlüklerin, Türkiye Milletler Cemiyeti'ne Üye olarak kabul edilinceye kadar, Başlıca Müttefik Devletlerce çözüme bağlanacağı Bağıtlı Yüksek Taraflar arasında kararlaştırılmıştır.

Madde 431. İşbu Andlaşmanın özel hükümleri saklı kalmak koşuluyla, ve işbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak altı aylık bir sürenin bitiminde, Osmanlı yasalarının Osmanlı Hükümetince işbu Andlaşmaya uygun olarak değiştirilmiş olması ve değişmiş tutulması gerekecektir.

Aynı süre içinde, işbu Andlaşmanın hükümlerinin yürütülmesine ilişkin bütün yönetimsel ve başka önlemlerin Osmanlı Hükümetince alınmış olması gerekecektir.

Madde 432. İşbu Andlaşmanın uygulanmasına doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ilişkin her konuda, Türkiye, çoğunluk kararıyla davranan Milletler Cemiyeti Konseyinin gerekli göreceği her türlü soruşturmayı kabul etmekle yükümlü kalacaktır.

Bağıtlı Yüksek Taraflar, Rusya'ya, Milletler Cemiyeti'ne Üye kabul edilir edilmez, Başlıca Müttefik Devletler ile Rusya'nın, aralarında anlaşacakları koşullar içinde ve işbu Andlaşma ile kendisine kesinlikle tanınan haklara zarar verilmeksizin, işbu Andlaşmaya katılma yeteneğini tanımayı kararlaştırmışlardır.

Fransızca, İngilizce ve İtalyanca yazılmış olan işbu Andlaşma onaylanacaktır. Anlaşmazlık durumunda, Fransızca ve İngilizce metinlerin eşit değerde sayılacağı I. Bölüm (Milletler Cemiyeti Misakı) ile XII. Bölüm (Çalışma) dışında, Fransızca metin geçerli olacaktır.

Onama belgeleri olabildiğince en kısa süre içinde Paris'te sunulacaktır.

Hükümet merkezleri Avrupa dışında olan Devletler, onamalarının yapıldığını Paris'teki diplomasi temsilcileri aracılığıyla, Fransa Cumhuriyeti Hükümetine bildirmekle yetinmeğe yetkili olacaklar ve bu durumda, onama belgelerini olabildiğince erken ulaştıracaklardır.

Andlaşma, bir yandan Türkiye ile, öte yandan Başlıca Müttefik Devletlerden üçünce onaylanır onaylanmaz, onama belgelerinin bir ilk sunuş tutanağı düzenlenecektir.

Bu tutanak tarihinden başlayarak, Andlaşma, onu böylece onaylamış olacak Bağıtlı Yüksek Taraflar arasında yürürlüğe girecektir.

İşbu Andlaşmada öngörülen bütün sürelerin hesaplanmasında, bu tarih, Andlaşmanın yürürlüğe konma tarihi sayılacaktır.

Bütün öteki bakımlardan, Andlaşma, her Devlet için, bu Devletin onama belgesinin sunulma tarihinde yürürlüğe girecektir.

Fransız Hükümeti, onama belgelerini sunuş tutanaklarının doğruluğu onaylanmış birer örneğini bütün imzacı Devletlere teslim edecektir.

BU HÜKÜMLERE OLAN İNANÇLA, yukarıda adları belirtilen Tam yetkili Temsilciler, işbu Andlaşmayı imzalamışlardır.

Sevres'de, on Ağustos bin dokuz yüz yirmi tarihinde, tek bir nüsha olarak DÜZENLENMİŞTİR; bu nüsha Fransa Cumhuriyeti Hükümetinin arvişlerine konulacak ve bu Hükümet, imzacı Devletlerden herbirine, bunun doğruluğu onaylanmış birer örneğini verecektir.

(L.S.) GEORGE GRAHAME.
(L.S.) GEORGE H. PERLEY.
(L.S.) ANDREW FİSHER.
(L.S.) GEORGE GRAHAME.
(L.S.) R. A. BLANKENBERG.
(L.S.) ARTHUR HIRTZEL.
(L.S.) A. MİLLERAND.
(L.S.) F.FRANÇOİS-MARSAL
(L.S.) JULES CAMBON.
(L.S.) PALEOLOGUE.
(L.S.) BONİN.
(L.S.) MARİETTİ.
(L.S.) K.MATSUİ.
(L.S.) A. AHARONİAN.
(L.S.) J. VAN DEN HEUVEL.
(L.S.) ROLİN JACQUEMYNS.
(L.S.) E. K. VENESELOS.
(L.S.) A. ROMANOS.
(L.S.) MAURİCE ZAMOYSKİ.
(L.S.) ERASME PİLTZ.
(L.S.) AFFONSO COSTA.
(L.S.) D. J. GHİKA.
(L.S.) STEFAN OSUSKY.
(L.S.) HADİ.
(L.S.) DR. RIZA TEWFİK
(L.S.) RECHAD HALİSS.

AMASYA TAMİMİ
(22 Haziran 1919)

Şifre
194

22 Haziran 335
(22 Haziran 1919)

Tamim

1. Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir. Merkezi hükümetimiz İtilaf devletlerinin tesir ve denetimi altında kuşatılmış bulunduğundan üzerine aldığı sorumluluğun icaplarını yapamamaktadır. Bu hal milletimizi yok olmuş tanıttırıyor. Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. Milletin hal ve vaziyetini göz önünde tutmak ve haklarının sesini cihana işittirmek için her türlü tesir ve denetimden uzak bir milli heyetin varlığı elzemdir. Bunun için haberleşerek her taraftan gelen teklif ve milli arzu üzerine Anadolu'nun her bakımından en emin mahalli olan Sivas'ta milli bir kongrenin süratle toplanması kararlaştırılmıştır. Bunun için tekmil Osmanlı vilayetlerinin her sancağından ve parti ihtilafları nazarı dikkate alınmaksızın muktedir ve milletin itimadına mazhar üç kadar kişinin mümkün olan süratle yetişmek üzere hemen yola çıkarılması icap etmektedir. Her ihtimale karşı bunun bir milli sır halinde tutularak dağdağaya mahal verilmemesi ve lüzum görülen mahallerde seyahatin kendini tanıtmadan yapılması lazımdır.

2. Doğu Vilayetleri'miz adına 10 Temmuz'da Erzurum'da toplanması kararlaştırılan kongre için söz konusu vilayetlerin Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetlerinden seçilen üyeler zaten Erzurum'a doğru yola çıkarılmışlardı. O vakte kadar diğer vilayetlerimizin delegeleri de Sivas'a varabileceklerinden Erzurum Kongresi'nin üyeleri de uygun görecekleri zamanda genel toplantıya dahil olmak üzere Sivas'a hareket edeceklerdir.

3. İşbu maddelere göre delegelerin Müdafaai Hukuku Milliye cemiyetleri ve belediye riyasetleri ve başka şekillerde seçilmesi ile hareketleri hakkındaki yüce vatanperver aracılığınızı ve isimleri ile hareket zamanlarının telgrafla bildirilmesini istirham ederim.

4. Bu telgrafın gelişinin hemen bildirilmesi rica olunur.

Mustafa Kemal

Hüsrev, Kâzım, Ali Fuat, Hüseyin Rauf
Amasya

ERZURUM KONGRESİ BEYANNAMESİ
(7 Ağustos 1919)

Erzurum
7 Ağustos 1335
(7 Ağustos 1919)

Doğu Anadolu Vilayetlerinin
Erzurum Kongresi Beyannamesidir

Mütareke yapıldıktan sonra gittikçe artan anlaşma tanımaz muameleler ve İzmir, Antalya, Adana ve havalisi gibi memleketlerimizin önemli kısımlarının fiilen işgali ve Aydın vilayetinde yapılan tahanunül edilemez Yunan faciaları ve Ermenilerin Kafkasya içinde sınırlarımıza kadar dayanan İslam katliamı ve imhası siyasetiyle istila hazırlıkları ve Karadeniz sahilinde Pontus hayalini gerçekleştirmek gayesiyle hazırlıklar yapılması ve sırf bu maksatla Rusya sahillerinden akın akın göçmen adı altında gelen yabancı Rumların ve bunların arasında da silahlı eşkıya çetelerinin sevk ve celp edilmesi gibi hadiseler karşısında mukaddes vatanın bölünme ve yok olma tehlikesini gören milletimiz hiçbir milli iradeye dayanmayan merkezi hükümetimizin bu acılara ve facialara çare bulamayacağına uğursuz örnekleriyle inanmış ve birçok etki altında ihtimal ki daha acı ve sindirilemez ve kabul edilemez kararlara boyun eğeceğinden tamamıyla endişeli bulunuyor. Dolayısıyla kendini en yakın ve en kanlı tehlikeler karşısında gören Doğu Anadolu vilayetlerinin mukaddesatını bizzat korumak gayesiyle her tarafta milli vicdandan doğmuş cemiyetlerin katılmasıyla yapılan Erzurum Kongresi 7 Ağustos 1335 (7 Ağustos 1919) tarihinde çalışmasına son vererek Allah'ın lütfuyla aşağıdaki kararları aldı:

1. Trabzon vilayeti ve Canik sancağı ile Vilayatı Şarkıye adını taşıyan Erzurum, Sivas, Diyarbekir, Mamuretilaziz, Van, Bitlis vilayetleri ve bu saha dahilindeki bağımsız sancaklar, hiçbir sebep ve bahane ile yekdiğerinden ve Osmanlı camiasından ayrılmak imkânı tasavvur edilmeyen bir bütündür. Saadet ve felakette tam ortaklığı kabul ve mukadderat hakkında aynı maksadı hedef alır. Bu sahada yaşayan bütün İslami unsurlar yekdiğerine karşı karşılıklı bir fedakârlık hissiyle dolu ve ırki ve toplumsal vaziyetlerine riayetkâr öz kardeştirler.

2. Osmanlı vatanının bütünlüğü ve milli bağımsızlığımızın temini ve saltanat ve hilafet makamının dokunulmazlığı için Kuvayi Milliye'yi etken ve milli iradeyi hâkim kılmak esastır.

3. Her türlü işgal ve müdahale Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine yönelik görüleceğinden birlikte müdafaa ve mukavemet esası kabul edilmiştir. Siyasi hâkimiyeti ve toplumsal dengeyi bozacak şekilde Hıristiyan unsurlara yeni birtakım imtiyazlar verilmesi kabul edilmeyecektir.

4. Merkezi hükümetin devletlerin bir baskısı karşısında buralarını terk ve ihmal mecburiyetinde kalması ihtimaline göre hilafet ve saltanat makamına bağlılığı ve milli varlığı ve hakları garanti garanti edici tedbirler ve kararlar alınmıştır.

5. Vatanımızda öteden beri birlikte yaşadığımız Müslüman olmayan unsurların Osmanlı devleti kanunları ile teyit edilmiş kazanılmış haklarına tamamıyla riayetkârız. Mal, can ve ırzlarının dokunulmazlığı zaten din gereği, milli gelenekler ve kanunu esaslarımızdan olmakla, bu esas Kongre'mizin genel kanaatiyle de teyit olunmuştur.

6. İtilaf devletlerince, Mütarekenin imzalandığı 30 Teşrinievvel 334 (30 Ekim 1918) tarihindeki sınırlarımız içinde kalan ve her bölgesinde olduğu gibi Doğu Anadolu vilayetlerinde de ezici çoğunluğu İslamlar teşkil eden ve kültürel, iktisadi üstünlüğü Müslümanlara ait bulunan ve yekdiğerinden ayrılması imkânsız öz kardeş olan din ve ırkdaşlarımızla meskûn topraklarımızın bölünmesi teorisinden tümüyle vazgeçerek, varlığımıza, tarihi, ırki ve dini haklarımıza riayet edilmesine ve bunlara aykırı teşebbüslerin desteklenmemesine ve bu şekilde tamamıyla hak ve adalete dayanan bir karar bekleniyor.

7. Milletimiz insani, asri gayeleri yüceltir ve fenni, sınai ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Dolayısıyla devlet ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddede belirtilen sınır içinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi devletin fenni, sınai, iktisadi yardımını memnuniyetle karşılarız. Ve bu adil ve insani şartları içeren bir barışın da acilen kararlaştırılması insanlığın selameti ve âlemin sükûnu adına başlıca milli emellerimizdendir.

8. Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tayin ettiği bu tarihi devirde merkezi hükümetimizin de milli iradeye tabi olması zaruridir. Çünkü: milli iradeye dayanmayan herhangi bir hükümet heyetinin kendince ve şahsi kararları milletçe veri olmadıktan başka, dışarıda da geçerli olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar yapılan işler ve neticeler ile sabit olmuştur. Dolayısıyla: Milletin içinde bulunduğu sıkıntı ve endişe halinden kurtulmak çarelerine bizzat başvurmaya hacet kalmadan merkezi hükümetimizin milli meclisi hemen ve an kaybetmeden toplaması ve bu suretle millet ve memleket mukadderatı hakkında alacağı bütün kararları milli meclisin denetimine arz etmesi mecburidir.

9. Vatanımızın maruz kaldığı acılar ve hadiseler ile ve tamamen ayrı maksatla milli vicdandan doğan cemiyetlerin birleşmesinden ve ittifakından oluşan genel kitle bu kere "Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti" unvanıyla ad-

landırılmıştır. İşbu cemiyet her türlü particilik cereyanlarından bütünüyle arınmıştır.bütün İslam vatandaşlar cemiyetin tabii üyelerindendir.

10. Kongre tarafından seçilmiş bir "Heyeti Temsiliye" kabul ve köylerden başlayarak vilayet merkezlerine kadar mevcut milli teşkilat birleştirilmiş ve teyit olunmuştur. 7 Ağustos 1335 (7 Ağustos 1919)

(45 delegenin imzası) Kongre Heyeti

SİVAS KONGRESİ BEYANNAMESİ
11 Eylül 1919
Genel Kongre Beyannamesidir

Sivas
11 Eylül, Sene 335
(11 Eylül 1919)

Bütün milletçe malum olan dış ve iç tehlikelerin sebep olduğu milli uyanıştan doğan Kongre'miz aşağıdaki kararları almıştır:

1. Yüce Osmanlı Devleti ile İtilaf devletleri arasında yapılan Mütarekename'nin imza olunduğu 30 Teşrinievvel 334 (30 Ekim 1918) tarihindeki sınırlarımız içinde kalan ve her noktası İslam ezici çoğunluğuyla meskûn olan Osmanlı memleketi kısımları, yekdiğerinden ve Osmanlı camiasından bölünemez ve hiçbir sebeple ayrılmaz bir bütün teşkil der. Bu memlekette yaşayan bütün İslami unsurlar yekdiğerine karış karşılıklı hürmet ve fedakârlık hissiyatıyla dolu ve ırki ve toplumsal haklarıyla çevre şartlarına tamamıyla riayetkâr öz kardeştirler.

2. Osmanlı camiasının bütünlüğü ve milli bağımsızlığımızın temini ve yüce hilafet ve saltanat makamının dokunulmazlığı için Kuvayi Milliye'yi etken ve milli iradeyi hâkim kılmak, temel ilkedir.

3. Osmanlı memleketinin herhangi bir parçasına karşı yapılacak müdahale ve işgale ve bilhassa vatanımız içinde bağımsız birer Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine yönelik harekâta karşı Aydın, Manisa, Balıkesir cephelerinde milli mücadelelerde olduğu gibi birlikte müdafaa ve mukavemet meşru esası kabul edilmiştir.

4. Öteden beri aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız bütün Müslüman olmayan unsurların her türlü hukuki eşitlikleri tamamıyla mahfuz olduğundan, adı geçen unsurlara siyasi hâkimiyetimizi ve toplumsal dengemizi bozacak imtiyazlar verilmesi kabul edilmeyecektir.

5. Osmanlı Hükümeti bir dış baskı karşısında memleketimizin herhangi bir parçasını terk ve ihmal etmek çaresizliğinde bulunduğu takdirde hilafet ve saltanat makamıyla vatan ve milletin dokunulmazlığını ve bütünlüğünü sağlayacak her türlü tedbirler ve kararlar alınmıştır.

6. İtilaf devletlerince, Mütarekename'nin imza olunduğu 30 Teşrinievvel sene 334 (30 Ekim 1918) tarihindeki sınırlarımız içinde kalıp büyük İslam çoğunluğu ile meskûn olan, kültürel ve medeni üstünlüğü Müslümanlara ait bulunan ülke birliğinin bölünmesi teorisinden tamamıyla feragatle bu topraklar üzerindeki tarihi, ırki, dini ve coğrafi haklarımıza riayet edilmesine ve buna aykırı te-

şebbüslerin iptaline ve bu suretle hak ve adalete dayanan bir karar alınmasını bekleriz.

7. Milletimiz insani, çağdaş gayeleri yüceltir ve fenni, sınai ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Dolayısıyla devlet ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddede belirtilen sınır içinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi devletin fenni, sınai, iktisadi yardımını memnuniyetle karşılarız ve bu adil ve insani şartları içeren bir barışın da acilen kararlaştırılması insanlığın selameti ve âlemin sükûnu adına başlıca milli emelimizdir.

8. Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tayin ettiği bu tarihi devirde merkezi hükümetimizin de milli iradeye tabi olması zaruridir. Çünkü: milli iradeye dayanmayan herhangi bir hükümet heyetinin kendince ve şahsi kararları milletçe veri olmadıktan başka, dışarıda da geçerli olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar yapılan işler ve neticeler ile sabit olmuştur. Dolayısıyla milletin içinde bulunduğu sıkıntı ve endişe halinden kurtulmak çarelerine bizzat başvurmaya hacet kalmadan merkezi hükümetimizin milli meclisi hemen ve an kaybetmeden toplaması ve bu suretle millet ve memleket mukadderatı hakkında alacağı bütün kararları milli meclisin denetimine arz etmesi mecburidir.

9. Vatan ve milletimizin maruz olduğu zulüm ve acılarla ve tamamen aynı gaye ve maksatla milli vicdandan doğan vatani ve milli cemiyetlerin birleşmesinden oluşan genel kitle bur kere "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti" unvanıyla adlandırılmıştır. Bu cemiyet her türlü particilik cereyanlarından ve şahsi ihtiraslardan külliyen arınmış ve uzaktır. Bütün Müslüman vatandaşlarımız bu cemiyetin tabii üyelerindendirler.

10. Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin 4 Eylül sene 335 (4 Eylül 1919) tarihinde Sivas şehrinde toplanan Genel Kongresi tarafından mukaddes maksadı takip ile genel teşkilatı idare için bir "Heyeti Temsiliye" seçilmiş ve köylerden vilayet merkezlerine kadar bütün milli teşkilat güçlendirilmiş ve birleştirilmiştir.

Genel Kongre Heyeti

ASKERSEL SÖZLEŞME
(Convention Militarie)
Mudanya, 11 Ekim 1922
(Metin)

Müttefik Devletler tarafından 23 Eylül 1922 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin 29 Eylül 1922 günü Müttefik Devletlere verdikleri Nota hükümleri uyarınca:

Müttefik Devletler Generalleri:

Büyük Britanya Hükümeti adına: General Harrington,

İtalya Hükümeti adına: General Monbelli,

Fransa Hükümeti adına: General Charpy;

ve

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına: İsmet Paşa;

Yunanistan adına: General Mazarakis arasında 3 Ekim 1922 ve onu izleyen günlerde Mudanya'da toplantılar yapılmıştır.

Müttefik Devletler Doğu Trakya'nın, Edirne ile birlikte, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine teslimine karar verdiklerinden bu Konferansın amacı şunlarla sınırlı idi:

I. Doğu Trakya'dan çekilmesi istenecek olan Yunan Kuvvetlerinin geçeceği çizgiyi belirlemek;

II. Yunan Silahlı Kuvvetlerinin ve sivil yönetiminin bu toprakları boşaltması ve oraya Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti memurları ve jandarmasının yerleşmesi yöntemlerini belirlemek;

III. Bu değişim sırasında genel düzen ve güvenliği sürdürmek üzere, bölgede kontrolü sağlamak.

Yetkili Temsilciler aşağıdaki Maddeler üzerinde uyuşmuşlardır:

1. İşbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine Türk ve Yunan silahlı kuvvetleri arasında çarpışmalar durdurulacaktır.

2. İşbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine Trakya'daki Yunan kuvvetlerinin gerisine çekilmesi istenecek çizgiyi, Adalar Denizi (Ege) ağzından Trakya ile Bulgaristan sınırının kesiştiği yere dek, Meriç'in sol kıyısı oluşturacaktır.

3. Barış yapılmasına değin, olası her türlü karışıklıkların önüne geçmek için, Meriç'in sağ kıyısı, Karaağaç ile birlikte Müttefik Devletlerce saptanacak yerlere yerleşmek üzere, onların askersel birliklerince işgal edilecektir.

4. Edirne çevresine ulaşımı sağlayan demiryolu bağlantısının geçiş özgürlüğünü aksamadan sürdürmek için, Svilengrad (Cisri Mustafa Paşa)'dan Kuleliburgaz'a dek Meriç'in sağ kıyısını izleyen demiryolu kesimi üç Müttefik Devlet ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Yunanistan'ın birer delegesinden oluşacak Karma bir Komisyonca, özel bir Sözleşme ile düzenlenecek, bir denetime bağlı tutulacaktır.

5. Doğu Trakya'nın Yunan Kuvvetlerince boşaltılması işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine başlayacaktır. Boşaltma, askerlerden başka, çeşitli askersel örgüt ve servisleri, onların her türlü taşıma araçlarını, savaş gereç ve silah stokları ile yiyecek maddelerini de kapsayacaktır. Boşaltma yaklaşık on beş günlük bir süre içinde gerçekleştirilecektir.

6. Jandarma da birlikte olmak üzere, Yunan sivil memurları en kısa bir süre içinde çekilecektir. Yunan memurları her yönetim bölgesinden çekildikçe sivil yönetim Müttefiklerin memurlarına bırakılacak ve onlarca da, olanaklı ise, o gün Türk memurlarına geçirilecektir. Bu el değiştirme işlemi Trakya'nın baştan başa Yunan kuvvetlerince boşaltılmasının bitimi üzerine, en çok otuz gün içinde son bulmuş olacaktır.

7. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin, memurlarıyla birlikte, yerel düzen ve güvenliğin sürdürülmesi ve sınır ve demiryollarının korunması için, kesinlikle zorunluluk duyulan sayıda, jandarma kuvvetleri de bulunacaktır. Bu kuvvetlerin toplamı, subaylarıyla birlikte, sekiz bini aşmayacaktır.

8. Yunan kuvvetlerinin geri çekilmesi ve sivil yönetimin el değiştirme işlemi, başlıca Merkezlerde yerleştirilecek olan Müttefiklerarası Kurulların yönetiminde yapılacaktır. Bu Kurulların görevi, yukarıda sözü geçen çekilme ve el değiştirme işlemlerini kolaylaştırmaya aracılık etmektedir. Kurullar her türlü aşırılık ve şiddeti önlemeğe çalışılacaktır.

9. Bu Kurullardan başka, Doğu Trakya'yı Müttefik Kuvvetleri işgal edecektir. Yaklaşık yedi Taburdan oluşacak bu kuvvetler düzenin korunmasını sağlayacak ve sözkonusu Kurullara destek olacaktır.

10. Müttefik Devletler Kurulları ile askerlerinin geri çekilmesi, Yunan kuvvetlerinin boşaltma hareketinin bitişinden otuz gün içinde gerçekleştirilecektir. Müttefik Devletler Hükümetleri, düzenin sürdürülmesi ve Türk olmayan halkın korunması için yeterince önlem alındığı konusunda uyuşurlarsa, bu geri çekilme işi daha erken bir günde yapılabilecektir. Böylece, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti yönetimi ve jandarması bir bölgede düzenli bir biçimde görev yapmağa başlar başlamaz, Müttefik Kurulları ve kuvvetleri o bölgeden otuz günlük sürenin bitiminden önce çekilebilecektir.

11. Anadolu'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin kuvvetleri aşağıda gösterilen çizgiler üzerinde duracak; bu çizgileri Barış Konferansının açılışına değin ve Konferansın yapıldığı sürece geçmeyecektir.

Çanakkale Bölgesi: Lapseki kuzeyinde Bozburnu ve güneyde Kumburnu temel noktaları oluşturmak üzere, Asya kıyısından yaklaşık onbeş kilometre derinlikte bir çizgi.

İzmit Yarımadası: İzmit körfezinden Darıca'dan başlayıp Gebze'den geçerek Karadeniz üzerinde Şile'ye uzanan çizgi. (Burada adı geçen yerler Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine bırakılacaktır). Darıca'dan Şile'ye giden yol Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Müttefik Devletler askerlerince ortaklaşa kullanılabilecektir.

Yukarıda belirtilen ayırıcı çizgiler Müttefik Ordularının her birinden bir Subay ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin bir subayından oluşacak Karma Komisyonlarca belirlenecektir.

Müttefik Devletler Hükümetleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti çıkabilecek olayların önünü alacak gerekli önlemlere başvurmakla birlikte, aşağıda yazılı yerlerde kendi kuvvetlerinin sayısını çoğaltmayı, tahkimat ya da başkaca askersel işlere girişmeği yükümlenirler.

Çanakkale bölgesi: Bozburun – Kumburnu çizgisinin, Boğazdan başlayarak, 15 kilometre doğusundaki yere dek;

İzmit Yarımadasında: Boğaziçi'nden başlayarak, Şile – Darıca çizgisinin 40 km. Doğusundaki bir yere dek.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Bozburnu (Lapseki Kuzeyi) ile Karaburun (Karabiga kuzeyi) arasındaki deniz kıyısının en az on beş kilometre yakınına dek top yerleştirmemeği üstlenir.

12. Müttefik Devletler kuvvetleri şimdi bulundukları topraklarda kalacaklardır. Bu topraklara Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Barış Konferansının kararlarına değin, saygılı olmağı üstlenir. İşbu topraklar şunlardır:

İstanbul Yarımadasında: Karadeniz kıyısında Pedima'nın yedi kilometre kuzeybatısındaki bir noktadan, Istranca, Mertekli, Kışağılı, Sinekli, Karasinan Çiftliği, Kadıköy, Yenice, Kadurina Çiftliği, Kalikratya'ya dek (tüm bu yerler içeride kalmak üzere) uzanan çizginin doğusundaki yarımadanın tümü;

Gelibolu Yarımadasında; Baklaburnu, Saros Burnu, Bolayır ve Soğluma ağzı (tüm bu yerler içeride kalmak üzere) çizgisinin güneyinde kalan Gelibolu Yarımadasının tümü.

13. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Barış Andlaşmasının onaylanmasına değin, Doğu Trakya'ya kuvvet geçirmemeği, orada bir ordu toplamamağı ve bulundurmamağı yükümlenir.

14. Bu Sözleşme, imzasından üç gün sonra, 14/15 Ekim 1922 gece yarısı yürürlüğe girecektir. Mudanya'da, Fransızca olarak, 11 Ekim 1922 günü imza edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Hükümeti adına:
Ferik (Tümgeneral) İsmet

Fransa adına: General CHARPY
İtalya adına: General MONBELLI
Büyük Britanya adına:
General HARRINGTON

Yunan Hükümetinin, Mudanya Silah Bırakışını Sözleşmesine katılmak üzere, Müttefik Devletlere 14 Ekim 1922 günü yaptığı açıklama (İstanbul)

Yunan Hükümeti, özellikle Doğu Trakya'daki Hıristiyan halkın varlığının ve mallarının korunması için verilen güvence ve süreler konusunda Mudanya'da Yunan Delegelerince yapılan açıklamanın göz önünde tutulması gerektiği düşüncesiyle, Hıristiyan halk yararına Müttefik Devletlerin insancıl duygularına son kez sığınırken, bu Devletlerin isteklerine uygun biçimde hareket etmek üzere, alınan kararlara razı olmağa ve 11 Ekim 1922 günü Mudanya'da imzalanan silah Bırakışımı Sözleşmesine katılmağa zorunluluk duyduğunu açıklar.

Büyükelçilerden
SINOPULOS

T. C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI
LOZAN'DA İMZALANAN SÖZLEŞMELER, SENETLER BARIŞ ANDLAŞMASINA EKLİ MEKTUPLAR
VE
MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

Bugünkü Türkçe'yle
Tam Metinleri

İcra Sekreterliği
Ankara, Aralık 1984

İÇİNDEKİLER

1. Barış Andlaşması
2. Sözleşme, Boğazlar
3. " , Trakya Sınırları
4. " , İkamet ve Yargı Yetisi
5. " , Ticaret
6. " , Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesi
7. Türk – Yunan İtilafnamesi, Sivillerin ve Savaş Esirlerinin İadesi
8. Genel Affa İlişkin Beyanname
9. Beyanname, Yunanistan'daki İslam Emlaki
10. " , Sağlık İşleri
11. " , Adli İşler
12. " , Osmanlı Ülkesinde Verilmiş İmtiyazlar
13. " , Bazı Sözleşmelere Belçika ve Portekiz'in Katılması
14. " , Müttefiklerce İşgal Edilmiş Türk Topraklarının Tahliyesi
15. Protokol, Karaağaç, Bozcaada, Gökçeada (İmroz)
16. " , Yunanistan'da Azınlıkların Himayesi ve Trakya
17. " , Sırp – Hırvat – Sloven Devletinin İmzası
18. Lozan Konferansı'nın Nihai Senedi

Lozan Barış Andlaşmasına Ekli Olarak Teati Edilen Mektuplar
Montrö Sözleşmesi ve Ekleri

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti,

ve TÜRKİYE

1914 yılından beri Doğu'nun sükununu bozan savaş haline kesin son verme isteğini karşılıklı duyarak ve kendi uluslarının ortak refah ve mutluluğu için gerekli olan dostluk ve ticaret ilişkilerini aralarında yeniden kurma amacıyla,

ve bu ilişkilerin devletlerin bağımsızlık ve egemenliğine saygı ilkesine dayanması gerektiğini bilerek, bu hususta bir Andlaşma yapmaya karar vermişler ve temsilci olarak:

.....'ı atamışlardır. Bu Temsilciler, usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra, aşağıdaki maddeleri kararlaştırmışlardır.

BÖLÜM I

SİYASAL HÜKÜMLER

Madde 1- İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konduğu tarihten başlayarak bir yandan İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp, Hırvat-Sloven Devleti ve diğer yandan Türkiye arasında olduğu kadar, bunların uyrukları arasında da, barış hali kesinlikle yeniden kurulmuş olacaktır.

Taraflar arasında resmi ilişkiler kurulacak ve Tarafların ülkelerinde diplomasi ve konsolosluk memurları, yapılacak özel anlaşmalara halel gelmeksizin, Devletler Hukukunun genel esaslarıyla belirlenmiş muameleden yararlanacaklardır.

KESİM I

1. ÜLKEYE İLİŞKİN HÜKÜMLER

Madde 2- Karadeniz'den Ege Denizi'ne kadar Türkiye'nin sınırları aşağıdaki gibi tespit edilmiştir (Ekli Bir Numaralı Haritaya Bknz):

1. Bulgaristan ile:

Rezve'nin denize döküldüğü yerden Türkiye'ye, Bulgaristan'a ve Yunanistan'a ait üç sınırın Meriç üzerindeki birleşme noktasına kadar:

Bulgaristan'ın bugünkü haliyle güney sınırı,

2. Yunanistan ile:

Oradan Arda ve Meriç nehirlerinin birleştiği noktaya kadar:

Meriç akımyolu;

Oradan Arda kaynağına doğru bu nehir üzerinde ve Çörek köyün hemen yakınında olmak üzere arazi üzerinde belirlenecek bir noktaya kadar:

Arda akımyolu;

Oradan güneydoğu yönünde Bosna köyün bir kilometre denize dökülme yönünde Meriç üzerindeki bir noktaya kadar:

Bosna köyünü Türkiye'de bırakan hissolunacak derecede düz bir çizgi. Çörek köyü, 5. maddede sözü edilen Komisyon tarafından ahalisinin çoğunluğu bakımından Türk veya Rum olarak tanınacağına göre Türkiye'ye veya Yunanistan'a verilecektir. 11 Ekim 1922 tarihinden sonra bu köye göç eden ahali bu hususta hesaba alınmayacaktır;

Oradan Ege Denizi'ne kadar:

Meriç akımyolu.

Madde 3- Akdeniz'den İran sınırına kadar Türkiye'nin sınırları aşağıdaki gibi saptanmıştır:

1. Suriye ile;

20 Ekim 1921 tarihli Türk-Fransız İtilafnamesinin 8. maddesinde açıklanan ve belirlenen sınır;

2. Irak ile;

Türkiye ile Irak arasındaki sınır dokuz ay içerisinde Türkiye ile İngiltere arasında anlaşma yoluyla saptanacaktır.

Belirlenen süre içinde iki Hükümet arasında anlaşma olamadığı takdirde, anlaşmazlık Milletler Cemiyeti Meclisine sunulacaktır.

Sınır çizgisi kararlaştırılıncaya kadar Türkiye ve İngiltere Hükümetleri, kesin geleceği bu karara bağlı arazinin şimdiki durumunda herhangi bir değişiklik yaratacak hiçbir askeri ve başka harekette bulunmamayı karşılıklı olarak yükümlenirler.

Madde 4- İşbu Andlaşmada sözü edilen sınırlar, Andlaşmaya eklenmiş 1/1.000.000 ölçekli haritalar üzerine çizilmiştir. Andlaşma metni ile haritalar arasında uyuşmazlık olduğunda, Andlaşma metni üstün tutulacaktır.

Madde 5- 2. maddenin 2. paragrafında yazılı sınırları arazi üzerinde çizmeğe bir hudut işaretleme komisyonu memur edilecektir. Bu komisyon her Devlet için birer temsilci olmak üzere Türkiye ve Yunanistan temsilcilerinden ve bu hükümetlerce üçüncü bir Devlet uyruğu arasından seçilmiş bir başkandan kurulacaktır.

Bu Komisyon idari sınırları ve bölgesel iktisadi çıkarları mümkün olduğunca gözönüne alarak işbu Andlaşmadaki tanımları en yakından izlemeğe her durumda gayret edecektir.

Komisyonun kararları oyçokluğu ile alınacak ve bu kararlar ilgili taraflar için uyulması zorunlu olacaktır.

Komisyonun giderleri ilgili taraflarca eşit olarak yüklenilecektir.

Madde 6- Bir nehir veya ırmağın kıyılarıyla belirlenmeyip akımyollarıyla saptanan sınırlara gelince, işbu Andlaşma tanımlarında kullanılan (Cours) akımyolu ve (Chenal) kanal terimleri bir yandan ulaşıma elverişli olmayan nehirlerde su akımyolunun ya da başlıca kolunun, diğer yandan ulaşıma elverişli nehirlerde başlıca gidiş-geliş kanalının ortay çizgisi anlamındadır.

Sınır çizgisinde olabilecek değişikliklerde sözü geçen çizginin bu yoldan belirlenen akımyolu veya kanalı mı izleyeceğini ya da sözü edilen akımyolu veya kanalın işbu Andlaşma yürürlüğe konduğu anda içinde bulunduğu durumda mı kesin biçimde belirleneceğini kararlaştırmak hudut işaretleme komisyonuna ait olacaktır.

İşbu Andlaşmada aksine bir hüküm olmadıkça, deniz sınırları kıyıdan üç milden az mesafede olan ada ve adacıkları içine alır.

Madde 7- İlgili devletler işaretleme komisyonuna görevleri için gerekli her türlü belgeleri, özellikle şimdiki ve eski sınırların işaretlenmesine ilişkin tutanakların onaylı örneklerini, mevcut büyük ölçekli bütün haritaları, yüzölçümüne ilişkin bilgileri, hazırlanıp da yayınlanmamış yüzölçüm haritalarını ve sınır boyundaki nehirlerin yatak değiştirmesi hakkındaki bilgileri vermeyi yükümlenirler. Türk memurlarının elindeki haritalar, yüzölçümüne ilişkin bilgiler ve hatta yayınlanmamış haritalar işbu andlaşmanın yürürlüğe konma anından başlayarak mümkün olan en kısa süre içerisinde komisyon başkanına İstanbul'da teslim edilecektir.

Bundan başka ilgili devletler, komisyona bütün belgelerin özellikle planlar ve kadastroların ve tapu defterlerinin verilmesi ve komisyonun istemi üzerine emlak ve araziye ve iktisadi akımlara ilişkin her türlü bilgilerin ve gerekli diğer açıklamaların verilmesi için yerel memurlara talimat vereceklerini taahhüt ederler.

Madde 8- İlgili devletler, Hudut İşaretleme Komisyonuna görevinin yürütülmesi için gerekli ulaşım, mesken, işçi ve malzemeye (direkler, sınır işaretleri) ilişkin yardımı gerek doğrudan doğruya ve gerekse yerel memurlar aracılığıyla yerine getirmeyi yükümlenirler.

Özellikle Türkiye Hükümeti, gerektiğinde görevinin yürütülmesinde Hudut İşaretleme Komisyonu'na yardımcı olmaya yeterli teknik görevliler vermeyi yükümlenir.

Madde 9- İlgili devletler Komisyon tarafından konulmuş olan nirengi noktalarını, işaretlerini, direk veya sınır işaretlerini iyi durumda bulundurmayı yükümlenirler.

Madde 10- Hudut işaretleri birbirinden gözle görülebilecek mesafelere konulacaklardır. Bunlara numara verilecek, bulundukları yerler ve numaraları bir harita üzerinde işaret edilecektir.

Madde 11- Hudut işaretlemesine ait kesin tutanaklar ve eki haritalarla belgeler üç asıl nüsha olarak düzenlenecektir. Bunlardan ikisi sınırdaş devletler hükümetlerine verilecek ve üçüncü nüshası da işbu Andlaşmaya imza koyan devletlere birer tasdikli örneğini verecek Fransa Cumhuriyeti Hükümetine gönderilecektir.

Madde 12- İmroz ve Bozca adalarıyla Tavşan adalarından başka Doğu Akdeniz adaları ve özellikle Limni, Semendirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları üzerinde Yunan egemenliğine ilişkin 17 – 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Andlaşmasının beşinci ve 1 – 14 Kasım 1913 tarihli Atina Andlaşmasının on beşinci maddeleri hükümlerine uyularak 13 Şubat 1914 tarihli Londra Konferansı'nda alınıp 13 Şubat 1914 tarihinde Yunan Hükümetine tebliğ edilen karar, işbu Andlaşmanın İtalya'nın egemenliğine verilen ve 15. maddede sayılan adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak şartiyle, teyit edilmiştir. Asya kıyısından üç milden az mesafede bulunan adalar, işbu Andlaşmada aksine açıklık bulunmadıkça, Türkiye egemenliği altında kalacaklardır.

Madde 13- Barışın korunmasını sağlamak için Yunan Hükümeti Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarında aşağıdaki önlemlere uymayı yükümlenir:

1. Sözü geçen adalarda hiçbir deniz üssü, hiçbir istihkam tesis ve inşa edilmeyecektir.

2. Yunan askeri uçaklarının ve başka hava araçlarının Anadolu kıyı toprakları üzerinde uçması yasaklanacaktır.

Karşılığında Türkiye Hükümeti de askeri uçaklarının ve başka hava araçlarının sözügeçen adalar üstünde uçmasını yasaklayacaktır.

3. Sözügeçen adalarda Yunan askeri kuvvetleri, silah altına alınıp yerinde eğitilebilecek ve yetiştirilebilecek eratın (askerlik çağındakiler) herzamanki miktardan ve bütün Yunan topraklarında mevcut bulunan jandarma ve polis miktarı ile orantılı olacak jandarma ve polis miktarından fazla olamayacaktır.

Madde 14- Türkiye egemenliği altında kalan İmroz ve Bozca adaları yerel yönetim ile kişilerin ve malların korunması hususunda müslüman olmayan yerli nüfusa her türlü güvenceyi sağlayan yerli halktan kurulu bir özel yönetim örgütüne kavuşacaktır. Bu adalarda güvenlik ve asayiş yukarıda belirtilen yerel yönetim eliyle yerli halk arasından alınan ve yerel yönetimin emri altında bulunan bir kolluk kurulu aracılığıyla sağlanacaktır.

Rum ve Türk ahalinin değişimine ilişkin Türkiye ile Yunanistan arasında kararlaştırılmış veya kararlaştırılacak hükümler İmroz ve Bozca adaları halkına uygulanabilir olmayacaktır.

Madde 15- Türkiye aşağıda sayılan adalar üzerindeki bütün haklarından ve dayanaklarından İtalya yararına vazgeçer. Bugün italya'nın işgali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Rodos (Rhodes), Kalki (Carki), Skarpanto Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Leros,

Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi) ve İstanköy (Kos) adaları ile bunların bağlılarından olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) adası (2 no.lu haritaya başvurunuz).

Madde 16- Türkiye işbu Andlaşmada belirlenen sınırlar dışında bulunan bütün topraklar üzerinde ve topraklarla ilgili ve ayrıca işbu Andlaşma ile üzerlerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış olan adalardan başka adalar üzerinde –ki bu toprak ve adaların geleceği ilgililer tarafından karara bağlanmış veya bağlanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun sahip olduğu bütün haklardan ve dayanaklarından vazgeçtiğini bildirir.

İşbu maddenin hükümleri, komşu olmak dolayısıyla Türkiye ile sınırdaş ülkeler arasında kararlaştırılmış veya kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz.

İşbu maddenin hükümleri, komşu olmak dolayısıyla Türkiye ile sınırdaş ülkeler arasında kararlaştırılmış veya kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz.

Madde 17- Türkiye'nin Mısır ve Sudan üzerindeki bütün haklarından ve dayanaklarından vazgeçişinin etkisi 5 Kasım 1914 tarihinden geçerlidir.

Madde 18- Mısır vergisiyle garantili Osmanlı borçlanmalarına yani 1855, 1891, 1894 borçlanmalarına ilişkin bütün taahhütler ve yükümlüleklerden Türkiye aklanmıştır. İşbu üç borçlanma tertipleri için Mısır tarafından yapılan yıllık ödemeler, şimdiki Mısır Genel Borçları tertiplerinin bir bölümünü oluşturduğundan, Osmanlı Genel Borçlarına ilişkin diğer bütün yükümlülüklerden Mısır aklanmıştır.

Madde 19- Mısır Devletinin tanınmasından doğan meseleler, ilgili devletler arasında kararlaştırılacak koşullar çerçevesinde ileride kabul edilecek hükümlerle çözümlenecek ve Türkiye'den ayrılan topraklara ilişkin olan Andlaşma hükümleri Mısır Devletine uygulanmayacaktır.

Madde 20- Türkiye, Britanya Hükümeti tarafından Kıbrıs'ın 5 Kasım 1914'te ilan olunan ilhakını tanıdığını beyan eder.

Madde 21- 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs adasında yaşamakta olan Türk vatandaşları mahalli kanunun belirttiği koşullar çerçevesinde İngiltere uyruğunu kazanacak ve bu yüzden Türk uyruğunu kaybedeceklerdir. Ayrıca işbu Andlaşmanın yürürlüğe konuluşundan başlayarak iki yıllık bir süre içerisinde Türk vatandaşlığını seçebileceklerdir; bu durumda seçme haklarını kullandıkları tarihi izleyen iki ay içinde Kıbrıs adasını terketmek zorundadırlar.

İşbu Antlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinde Kıbrıs adasında yaşamakta olupta mahalli kanunun belirlediği şartlara uygun olarak yapılan başvuru üzerine İngiltere uyrukluğunu almış veya almak üzere bulunmuş olan Türk vatandaşları da bundan dolayı Türk vatandaşlığını kaybedeceklerdir.

Şurası kararlaştırılmıştır ki Kıbrıs Hükümeti, Türkiye Hükümetinin izni olmaksızın Türk vatandaşlığından başka bir vatandaşlığı almış olan kimselere İngiltere vatandaşlığını vermekten kaçınma yetkisini haiz olacaktır.

Madde 22- Yüksek Akit Taraflar, Boğazları rejimine dair ve bu mak şartıyla 18 Ekim 1912 tarihli Lozan Andlaşması ve ona ekli senetler gereğince her ne nitelikte olursa olsun Trablusgarp (Libya) üzerinde sahip olmuş olduğu bütün haklar ve ayrıcalıkların kesin ortadan kalkışını tanıdığını bildirir. (Lozan Andlaşmasının 22. maddesi İsmail SOYSAL'ın TÜRK TARİH KURUMU tarafından bastırılan, tarihçeleri ve açıklamaları ile birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları adlı eserinin 1. cildinde "Türkiye, 27. Maddenin genel hükümlerini bozmamak koşulu ile, 18 Ekim 1912 günlü Lozan Andlaşması ve ona ilişkin Bağıtlar gereğince her ne nitelikte olursa olsun, Trablusgarp (Libya) üzerinde sahip bulunduğu tüm hak ve ayrıcaklıkların kesinlikle kaldırılmış olmasını tanıdığını açıklar.")

2. ÖZEL HÜKÜMLER

Madde 23- Yüksek Akit Taraflar, Boğazların usulüne dair ve bugünkü tarihle yapılmış özel sözleşmede bildirildiği gibi Çanakkale Boğazında, Marmara Denizinde ve Karadeniz Boğazında deniz ve hava yoluyla gerek barış ve gerek savaş zamanlarında geçiş ve ulaşım serbestliği ilkesini fikir birliğiyle onaylar ve duyururlar. Sözkonusu Sözleşme, buradaki Yüksek Akit Taraflar gözünde, işbu Andlaşmada yazılı olsaydı haiz olacağı etki ve kuvvetin aynını haiz olacaktır.

Madde 24- İşbu andlaşmanın 2. maddesinde tanımlanan sınırların usulüne ilişkin ve bugünkü tarihle yapılmış özel sözleşme, buradaki Yüksek Akit Taraflar gözünde işbu andlaşmada yazılı olsaydı haiz olacağı etki ve kuvvetin aynını haiz olacaktır.

Madde 25- Türkiye, kendisiyle yan yana savaşmış olan devletler ile öbür akit devletler arasında yapılmış barış andlaşmalarının ve ek sözleşmelerin tam yürürlüğünü tanımağı ve eski Almanya İmparatorluğu, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan topraklarına ilişkin olarak alınmış veya alınacak kararları kabul etmeyi ve böylece belirlenen sınırlar içindeki devletleri tanımayı taahhüt eder.

Madde 26- Türkiye şimdiden Almanya'nın, Avusturya'nın, Bulgaristan'ın, Yunanistan'ın, Macaristan'ın, Lehistan'ın, Romanya'nın, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ile Çek-Slovakya Devleti'nin sınırlarını, işbu sınırlar 25. maddede gösterilen andlaşmalar ya da tamamlayıcı bütün sözleşmelerle saptanmış veya saptanacak olduğu şekilde onayladığını ve kabul ettiğini bildirir.

Madde 27- Türkiye Hükümeti veya Türkiye memurları tarafından, Türkiye toprakları dışında, işbu Andlaşmayı imza etmiş öbür Devletlerin egemenliği veya koruması altındaki ülkeler vatandaşları ile Türkiye'den ayrılan ülkeler vatandaşları üzerinde siyasal, yasama veya idari hususlarda hangi nedene dayanırsa dayansın hiçbir yetki veya yargı hakkı kullanılmayacaktır.

Şurası kararlaştırılmıştır ki İslam mezheplerinden olan memurların dini görevlerine zarar verilmiş değildir.

Madde 28- Yüksek Akit Taraflar Türkiye'de Kapitülasyonların her noktadan tamamen kaldırıldığını her biri kendiyle ilgili açısından kabul ettiklerini bildirirler.

Madde 29- Fransız uyruğu Faslılar ve Tunuslular Türkiye'de diğer Fransız uyrukluların tabi olduğu rejimin her hususta aynına tabi olacaklardır. Trablusgarp ve Bingazi ahalisi, Türkiye'de öbür İtalyan uyrukların tabi olduğu rejimin her hususta aynına tabi olacaklardır.

Bu maddenin hükümleri aslen Tunuslu, Trablusgarplı ve Faslı olup da, Türkiye'de yerleşmiş bulunanların vatandaşlığı hususunda bir hükmü içine almaz.

Karşılığında, Türk vatandaşları birinci ve ikinci fıkralardaki hükümlerden halkının yararlandığı ülkelerde ve bu ülkelerin tabi oldukları Fransa veya İtalya'daki rejimin aynından karşılıklı olarak yararlanacaklardır.

Birinci fıkradaki hükümlerden halkı yararlanan ülkelerden gelen ya da o ülkelere gönderilen eşyanın Türkiye'de tabi olacağı usul ile bunun karşılığında Türkiye'den gelen veya Türkiye'ye gönderilen eşyanın söz konusu ülkelerde tabi olacağı rejim, Türkiye Hükümeti ile Fransa Hükümeti arasında anlaşma yoluyla belirlenecektir.

KESİM II

VATANDAŞLIK

Madde 30- İşbu andlaşma hükümleri gereğince Türkiye'den ayrılan topraklarda yerleşmiş Türk vatandaşları, tam olarak ve mahalli kanunlarca konulmuş şartlar çerçevesinde bu toprakların geçtiği Devletin vatandaşları olacaklardır.

Madde 31- 18 yaşını geçmemiş olup ta 30. madde hükümleri gereğince Türk vatandaşlığını kayıp eden ve tam olarak yeni bir vatandaşlık kazanan kişiler işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içerisinde Türk vatandaşlığını seçme yetkisine sahip olacaklardır.

Madde 32- İşbu andlaşmaya göre Türkiye'den ayrılan bir bölüm topraklarda yerleşmiş ve bu topraklardaki halk çoğunluğundan ırk bakımından ayrı olan 18 yaşını geçkin kişiler, işbu andlaşmanın yürürlüğe konuluş tarihinden başlayarak iki yıl içerisinde halkının çoğunluğu kendi ırkından olan devletlerden birinin vatandaşlığını sözkonusu devletin onayı koşuluyla seçebileceklerdir.

Madde 33- 31. ve 32. maddeler hükümlerine göre seçme haklarını kullanan kişiler, bunu izleyen on iki ay içinde ikametgahlarını seçme hakkını lehine kullandıkları devlet ülkesine nakle mecburdurlar.

İşbu seçme haklarını kullanmadan önce yerleşmiş bulundukları diğer devletin ülkesinde malik oldukları taşınmazmalları muhafaza etmekte serbest olacaklardır.

Bu kişiler her çeşit taşınır malları yanlarında götürebileceklerdir. Bundan dolayı kendilerine ne ihraç ne ithal için hiçbir vergi veya harç çıkarılmayacaktır.

Madde 34- İşbu andlaşma hükümleri gereğince Türkiye'den ayrılan bir yerin asıl halkından olup 18 yaşını geçkin olan ve işbu andlaşmanın yürürlüğe girişinde yabancı ülkelerde yerleşmiş bulunan Türk vatandaşları, Türkiye'den ayrılan ülkelerde işbaşında bulunan hükümetler ile kendilerinin yerleşmiş bulundukları ülkelerin hükümetleri arasında yapılmasına gerek duyulabilecek anlaşmalar çekincesi altında, asıl halkından oldukları topraklarda yürürlükteki vatandaşlığı seçmekte serbesttirler. Şu şartla ki, ırkları bakımından bu ülke halkının çoğunluğuna mensup olsunlar ve o ülkede işbaşındaki hükümet de buna izin versin. Bu seçme hakkı işbu andlaşmanın yürürlüğe konuş tarihinden başlayarak iki yıl içinde kullanılmalıdır.

Madde 35- Akit Devletler, işbu andlaşmada veya Almanya, Avusturya, Bulgaristan ya da Macaristan'la yapılmış barış andlaşmalarından veyahut Türkiye'den başka Akit Devletler veya onlardan biriyle Rusya arasında veya kendi aralarında yapılmış bir andlaşmada sözü edilen ve ilgililere, kendileri için kazanılması mümkün olan her hangi bir başka vatandaşlığı alma iznini veren seçme hakkının kullanılmasına hiçbir biçimde karşı çıkmayacaklarını taahhüt ederler.

Maddè 36- İşbu kesim hükümlerinin uygulanmasına ilişkin bütün hususlarda evli kadınlar kocalarının ve on sekiz yaşından küçük olan çocuklar da ana babalarının tabi oldukları şartlara uyacaklardır.

KESİM III
AZINLIKLARIN KORUNMASI

Madde 37- Türkiye, 38.'den 44.'e kadar olan maddelerde belirtilen hükümlerin temel kanunlar olarak tanınmasını ve hiçbir kanun, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlere karşı ve aykırı olmamasını ve hiçbir kanun, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin sözügeçen hükümlere üstün tutulmamasını taahhüt eder.

Madde 38- Türkiye Hükümeti, doğum, milliyet, dil, ırk veya din ayırmaksızın Türkiye halkının hepsine hayat ve hürriyetlerinde tam ve üstün koruma sağlamayı taahhüt eder.

Türkiye'nin bütün halkı kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı olmayan her din, mezhep veya inanışın gerek toplu ve gerek özel olarak serbestçe yerine getirilmesi hakkına sahip olacaklardır. Gayrı müslim azınlıklar, bütün Türk vatandaşlarına uygulanan ve Türkiye Hükümeti tarafından ulusal savunma veya kamu düzeninin korunması için yurdun her yanında ya da bir bölümünde alınan önlemler saklı kalmak şartıyla ulaşım ve göç serbestliğinden tam olarak yararlanacaklardır.

Madde 39- Gayri müslim azınlıklara mensup Türk vatandaşları, Müslümanların yararlandıkları aynı medeni ve siyasi haklardan yararlanacaklardır.

Türkiye'nin bütün halkı din ayrımı yapılmaksızın kanun önünde eşit olacaklardır.

Din, inanış veya mezhep ayrılığı hiçbir Türk vatandaşının medeni ve siyasi haklardan yararlanmasına ve özellikle kamu hizmetlerine alınmasına, görev ve derece almasına ya da çeşitli meslek ve işleri yapmasına hiçbir engel teşkil etmeyecektir.

Türkiye vatandaşlarından hiçbirinin gerek özel ya da ticari ilişkilerde, gerek din, basın veya her türlü yayın hususunda ve gerek genel toplantılarda her hangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir kayıt konmayacaktır.

Resmi dil mevcut olmakla birlikte, Türkçe'den başka bir dil konuşan Türk vatandaşlarına mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için uygun kolaylıklar gösterilecektir.

Madde 40 – Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşları hukuken ve fiilen diğer Türk vatandaşlarına uygulanan aynı muamele ve güvenceden yararlanacaklar ve özellikle, masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü hayri, dini ve içtimai kurumlar, her türlü okul ve diğer eğitim ve yetiştirme kurumu kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dini törenlerini serbestçe yürütmek hususlarında eşit haklara sahip olacaklardır.

Madde 41- Genel öğretim konusunda, Türkiye Hükümeti gayri müslim vatandaşların önemli bir oran içinde yaşadıkları şehirler ve ilçelerde bu Türk vatandaşlarının çocuklarının ilk okullarda kendi dilleriyle öğrenim görmelerini sağlamak için uygun kolaylıkları gösterecektir. Bu hüküm Türkiye Hükümetinin sözkonusu okullarda Türk dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.

Gayri müslim azınlıklara mensup Türk vatandaşlarının önemli oranda mevcut oldukları şehirlerde veya ilçelerde Devlet bütçesi belediye ve sair bütçeler tarafından öğrenim, din veya hayır amacıyla genel gelirlerden ayrılacak meblağlardan yararlanma ve ödenek konması hususunda bu azınlıklar adil bir biçimde pay alacaklardır.

Böyle meblağlar ilgili kurumların yetki sahibi temsilcilerine ödenecektir.

Madde 42- Türkiye Hükümeti gayrimüslim azınlıkların aile hukuku ve kişi hakları konusunda bu meselelerin sözkonusu azınlıkların örf ve adetlerinde ele alınıp çözümlenmesine elverişli her türlü hükümlerin konmasına muvafakat eder.

İşbu hükümler Türkiye Hükümeti ile ilgili azınlıklardan her birinin eşit sayıda temsilcilerinden kurulu özel komisyonlarca düzenlenecektir. Anlaşmazlık çıktığında, Türkiye Hükümeti ile Milletler Cemiyeti Meclisi birlikte Avrupa hukukçuları arasından seçilmiş bir hakem tayin edeceklerdir.

Türkiye Hükümeti sözkonusu azınlıklara ait kiliselere, havralara, mezarlıklara ve diğer dinsel kurumlara her türlü korunmayı sağlamayı yükümlenir. Aynı azınlıkların bugünkü durumda Türkiye'de mevcut olan vakıflarına ve dini ve hayri kurumlarına her türlü kolaylık ve müsaade gösterilecek ve Türkiye Hükümeti yeni din ve hayır kurumlarının kurulması için bu gibi özel kurumlara sağlanmış olan gerekli kolaylıklardan hiçbirini esirgemeyecektir.

Madde 43- Gayrimüslim azınlıklara mensup Türk vatandaşları, dini inançlarına aykırı veya dini törenlerini bozacak her hangi bir işlemin yapılmasına zorlanmayacakları gibi hafta tatilleri gününde mahkemelerde bulundurulmaktan veya her hangi bir kanuni işlem yaptırılmasından kaçındıklarından dolayı bunların hiçbir hakları düşmeyecektir.

Yine de bu hüküm, sözkonusu Türk vatandaşlarını kamu düzeninin korunması için başka Türk vatandaşlarına yüklenen zorunluluklardan bağışık tutmayacaktır.

Madde 44- Türkiye, işbu kesimin yukarki maddelerinin Türkiye'nin gayrimüslim azınlıklarını ilgilendirdiği ölçüde sözkonusu maddeler hükümlerinin uluslararası yararı olan taahhütler teşkil etmelerini ve Milletler Cemiyetinin kefaleti altına konulmalarını kabul eder. Bu hükümler Milletler Cemiyeti Meclisi'nin çoğunluğunun onayı olmaksızın değiştirilemeyecektir. İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya Milletler Cemiyeti Meclisi çoğunluğu tarafından işbu maddeler hakkında gereği gibi kabul edilecek olan her türlü değişikliği reddetmemeği bu andlaşma ile taahhüt ederler.

Türkiye, Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden her birinin bu taahhütlerden her hangi birine karşı yapılan tecavüzü ya da tecavüz tehdidini Meclisin dikkatine sunmaya yetkili olacağını ve Meclisin gereğine göre uygun ve etkili görülecek bir hareket şeklini seçip talimat verebileceğini kabul eder.

Bundan başka Türkiye, işbu maddelerle ilgili hukuki veya milli meselelerde Türkiye Hükümetiyle imzacı diğer Devletlerden herhangi biri veya Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden herhangi diğer bir devlet arasında fikir ayrılığı doğduğunda işbu ayrılığın, Milletler Cemiyeti Misakının 14. maddesi hükmüne göre uluslararası niteliği olan bir anlaşmazlık gibi görülmesini kabul eder. Türkiye Hükümeti bu türden her hangi bir anlaşmazlığın, diğer taraf istediği takdirde Uluslararası Daimi Adalet Mahkemesine götürülmesini kabul eder. Daimi Mahkemenin kararına karşı müracaat yolu kapalı olduğu gibi Milletler Cemiyeti Misakının 13. maddesi gereğince verilmiş bir kararın güç ve etkisinin aynını haiz olacaktır.

Madde 45- İşbu kesim hükümleri ile Türkiye'nin müslüman olmayan azınlıkları hakkında tanınan haklar, Yunanistan tarafından da kendi topraklarında bulunan müslüman azınlıklar hakkında tanınmıştır.

BÖLÜM II
MALİ HÜKÜMLER

KESİM I
OSMANLI GENEL BORÇLARI

Madde 46- İşbu kesime ilişik çizelgede yazılı Osmanlı Genel Borçları işbu kesimde yer alan şartlar çerçevesinde Türkiye ile 1912-1913 Balkan savaşları sonucunda lehlerine Osmanlı İmparatorluğundan toprak ayrılmış olan Devletler ve işbu andlaşmanın 12. ve 15. maddelerinde sözü edilen adaların ve işbu maddenin son paragrafında sözü geçen toprakların kendilerine katıldığı devletler ve son olarak işbu andlaşma gereğince Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan Asya toprakları üzerinde yeni kurulan devletler arasında bölünecektir. Bundan başka yukarıda belirtilen devletlerin hepsi 53. maddede gösterilen tarihlerden başlayarak, işbu kesimde yer alan şartlar çerçevesinde Osmanlı Genel Borçları tertiplerine ait yıllık yükümlülüklere de katılacaklardır. 53. maddede saptanan tarihlerden başlayarak Türkiye diğer devletlerin üstüne yüklenen katılma paylarından hiçbir biçimde sorumlu tutulmayacaktır.

1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı egemenliği altında olup Türkiye'nin işbu andlaşmanın 2. maddesinde belirlenen sınırları dışında bulunan Trakya toprakları, Osmanlı Genel Borçlarının paylaşılması hususunda sözügeçen andlaşma gereğince Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmış gibi düşünülecektir.

Madde 47- Genel Osmanlı Borçları Meclisi, işbu kesime ilişik çizelgenin (A) bölümünde yer alan borçlanmalara ait olan ve ilgili devletlerden her birine düşen yıllık taksitlerin tutarını işbu andlaşmanın yürürlüğe konduğu tarihten başlayarak üç ay içerisinde 50. ve 51. maddelerle getirilen esaslara göre belirleyecek ve sözkonusu tutarı sözü edilen devletlere bildirecektir.

Bu Devletler Osmanlı Genel Borçları Meclisinin bu hususlaki çalışmalarını izlemek üzere İstanbul'a temsilciler göndermek yetkisini haiz olacaklardır.

Genel Borçlar Meclisi, Bulgaristan ile 27 Kasım 1919 tarihinde aktedilmiş Barış Andlaşmasının 134. maddesinde sayılan görevleri yerine getirecektir.

İşbu maddede yazılı esasların uygulamasına ilişkin olarak ilgili taraflar arasında çıkabilecek bütün anlaşmazlıklar, birinci paragrafta belirtilen bildirimin yapılmasından sonra en geç bir ay içinde, Milletler Cemiyeti Meclisinden seçilmesi rica edilecek bir hakeme bırakılacak ve bu hakem en çok üç ay içerisinde kararını verecektir. Hakeme verilecek ücret, Milletler Cemiyeti Meclisi tarafından belirlenecek ve diğer hakemlik masrafları ile birlikte ilgili taraflara yüklenecektir. Hakemin kararları kesin olacaktır. Bu hakeme başvurma, yıllık taksitlerin ödenmesini ertelemeyecektir.

Madde 48- İşbu kesime ilişik çizelgenin (A) bölümünde gösterilen Osmanlı Genel Borçlarının aralarında paylaştırılacağı devletlerden Türkiye'den başkası,

47. maddede belirtilen yıllık taksitlerden her birinin kendi hissesine düşen ödeme hakkında sözügeçen madde hükmü gereğince kendilerine yapılacak bildirim gününden başlayarak üç ay süre içinde Genel Borçlar Meclisine kendi paylarının ödenmesini sağlamaya yeterli miktarda karşılık (rehin) ödeyeceklerdir. Yukarıda yazılı süre içinde sözügeçen karşılıklar yatırılmadığı ya da yatırılan karşılıkların uygun olup olmadığı hakkında anlaşmazlık doğduğu takdirde işbu andlaşmaya imza koymuş her hangi bir devlet tarafından Milletler Cemiyeti Meclisine başvurulabilecektir.

Milletler Cemiyeti Meclisi, karşılık olarak ayrılan gelirlerin toplanmasını, Türkiye'den başka aralarında Genel Borçlar bölünecek devletler topraklarında bulunan uluslararası mali örgütlere verebilecektir. Milletler Cemiyeti Meclisinin kararları kesin olacaktır.

Madde 49- İlgili devletlerden her birine düşen yıllık taksitler tutarının, 47. madde hükümlerine göre kesin tespitine başlandığı günden başlayarak bir ay süre içersinde işbu kesime ilişik çizelgenin (A) işaretli bölümünde belirtilen Genel Osmanlı Borçları itibari anaparasının bölünme biçimini saptamak üzere Paris'te bir komisyon toplanacaktır. İşbu bölüştürme, yıllık taksitlerin dağıtılması için kabul edilmiş olan oranlara göre ve borçlarına sözleşmeleriyle işbu kesim hükümleri dikkate alınarak yapılacaktır.

Birinci paragrafta yazılı komisyon Türkiye Hükümetinin bir temsilcisi ile Genel Osmanlı Borçları Meclisinin bir temsilcisinden ve birleşik borçlar ile Rumeli Demiryolu tahvillerinden başka borçların bir temsilcisinden ve ilgili devletlerden her birinin atayacağı temsilcilerden kurulacaktır. Komisyonda üzerinde anlaşmaya varılamayan bütün meseleler 47. maddenin (4) fıkrasında yazılı hakeme sunulacaktır.

Türkiye kendi hissesi için yeni hisse senetleri çıkarmaya karar verdiği takdirde Türkiye Hükümeti Temsilcisi ile Genel Borçlar Meclisi temsilcisinden ve birleşik borçlar ile Rumeli Demiryolu tahvillerinden başka borçlar mümessilinden kurulu bir komite eliyle herkesden önce Türkiye'ye ilişkin olmak üzere, borçlar anaparasının bölüştürülmesi gerçekleştirilecektir. Yeni düzenlenecek hisse senetleri komisyona verilecek ve komisyon Türkiye'nin aklanmasını ve öte yandan Genel Osmanlı Borçlarından üzerlerine birer hisse yüklenen diğer devletlere karşı senet sahiplerinin haklarını koruyacak koşullar çerçevesinde sözügeçen senetlerin hamillerine verilmesini sağlayacaktır. Genel Osmanlı Borçlarından her Devletin payını temsilen çıkarılacak senetler Yüksek Akit Taraflar topraklarında her türlü damga vergisinden ya da bu sened ihracından doğacak sair vergilerden bağışık tutulacaktır.

İlgili devletlerden her birine düşen yıllık tertiplerin ödenmesi, itibari anaparanın bölüştürülmesine ilişkin işbu maddede yazılı hükümlerden dolayı ertelenemeyecektir.

Madde 50- 47. maddede sayılan yıllık tertiplerin ve (49) uncu maddede sözü edilen Osmanlı Genel Borçları itibari anaparasının bölünmesi aşağıdaki şekilde yapılacaktır:

1. 17 Ekim 1912 tarihinden önceki borçlanmalar ile onlara ait yıllık tertipler, 1912-1913 Balkan savaşları sonunda bulundukları durumda, Osmanlı İmparatorluğu ile sözügeçen savaşlar sonucunda Osmanlı Devletinden lehlerine arazi ayrılan Balkan Hükümetleri ve işbu andlaşmanın 12. ve 15. maddelerinde bahsedilen adaların kendilerine katıldığı devletler arasında bölüştürülecek ve sözügeçen savaşlara son veren Andlaşmaların ya da sonradan yapılmış andlaşmaların yürürlüğe konmalarından sonra ortaya çıkan toprak değişiklikleri dikkate alınacaktır.

2. Bu ilk bölüştürmeden sonra Osmanlı Devletinin üstünde kalan borçlanmalar bakiyesi ile onlara ait yıllık tertipler bakiyesine Osmanlı Devleti tarafından 17 Ekim 1912 tarihi ile 1 Kasım 1914 tarihi arasında yapılan borçlanmalar ve bunlara ait yıllık tertipler eklenmek suretiyle meydana gelecek yekun, Türkiye ve Asya'da yeni kurulup işbu andlaşma gereğince Osmanlı Devletinden lehlerine toprak ayrılan Devletler ve sözkonusu andlaşmanın 46. maddesinin son paragrafındaki topraklar kendisine katılan devlet arasında bölünecektir.

Anaparanın bölünmesi işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinde her borçlanmanın anaparasının ulaştığı miktar üzerinden yapılacaktır.

Madde 51- 50. maddede açıklanan bölüştürme sonucu olarak Osmanlı Genel Borçları yıllık tertiplerinden ilgili her Devlete düşen pay aşağıdaki gibi belirlenecektir.

1. 50. maddenin ilk paragrafında açıklanan bölüştürme için, herşeyden önce 12. ve 15. maddelerde sayılan adalar ile Balkan savaşları sonucunda Osmanlı Devletinden ayrılan toprakların toplamına düşecek hisse miktarının değerlendirmesi yapılacaktır. Bu hisse miktarı, 50. maddenin birinci fıkrası hükümlerine göre bölünecek yıllık taksitler yekununa oranla tutarı, 1907 yılında yürürlükteki gümrük ek vergileri hasılatı da dahil olduğu halde, (1910-1911) ve (1911-1912) mali yılları sırasında Osmanlı Devletinin genel gelirler ortalama yekunu ile sözkonusu adalar ve ayrılan topraklar, birlikte olarak, genel gelirler ortalama yekunu arasındaki aynı oran içinde olacaktır. Böylece belirlenecek miktar, lehlerine yukardaki fıkrada sözü edilen toprakların katılmış olduğu devletler arasında paylaştırılacak ve bu yolla söz konusu devletlerden her birine düşecek hissenin, aralarında bölünecek genel yekuna oranla tutarı bu devletlerden her birine katılan topraklar ortalama gelirleri ile Balkan savaşı sonucunda Osmanlı Devletinden ayrılan toprakların ve 12. ve 15. maddelerde sayılan adaların toplamının (1910-1911) ve (1911-1912) mali yılları sırasındaki genel gelirler ortalaması arasındaki aynı oran çerçevesinde olacaktır. İşbu paragrafta sözü edilen gelirlerin hesaplanmasında gümrük hasılatı dikkate alınmayacaktır.

2. 46. maddenin son paragrafında sözü edilen topraklar dahil olduğu halde işbu andlaşma gereğince Osmanlı Devletinden ayrılan topraklara gelince, ilgili her devlete düşen hissenin, 50. maddenin 2. paragrafı hükmüne göre bölünecek yıllık taksitler genel yekununa oranla miktarı (1910-1911) ve (1911-1912) mali yılları arasında (1907 yılında yürürlükteki Gümrük Ek vergileri hasılatı da dahil) Osmanlı Devletinin ortalama genel gelirlerinden, birinci paragrafta sözü geçen topraklar ve adalar hissesinin indirilerek ayrılan topraklar ortalama giderleri arasında bulunacak miktara oranla aynı oran içinde olacaktır.

Madde 52. İşbu kesime ilişik çizelgenin (B) bölümünde belirtilen avanslar Türkiye ile 46. maddede konu edilen diğer devletler arasında aşağıdaki koşullarla paylaşılacaktır:

1. Çizelgede belirtilmiş olup 17 Ekim 1912 de mevcut bulunan avanslar hususunda, işbu andlaşmanın yürürlüğe konuluş tarihinde ödenmemiş anaparası var ise işbu anapara ve ayrıca 53. maddenin birinci paragrafında gösterilen tarihlerden bu yana birikmiş faizler ile bu tarihlerden beri yapılmış olan ödemeler 50. maddenin birinci ve 51. maddenin yine birinci fıkrasında yer alan hükümlere göre bölünecektir.

2. İşbu ilk bölüştürme sonucunda Osmanlı Devletine düşen meblağlar ve çizelgede gösterilip adıgeçen devlet tarafından 17 Ekim 1912 tarihi ile 1 Kasım 1914 tarihi arasında aktedilmiş bulunan avanslar ve işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinde ödenmeyen anaparası var ise işbu anapara ve ayrıca 1 Mart 1920 tarihine kadar birikmiş faizler ile bu tarihten beri yapılmuş ödemeler 50. maddenin ikinci ve 51. maddenin ikinci fıkrasında yer alan hükümlere göre bölünecektir.

Osmanlı Genel Borçları Meclisi sözkonusu avanslardan ilgili devletlerden her birine düşen hisse miktarını işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren üç ay süre içinde belirleyecek ve bu miktarı adıgeçen devletlere bildirecektir.

Türkiye'den başka devletlere yüklenen meblağlar, adıgeçen devletler tarafından Genel Borçlar Meclisine ödenecek ve Meclisçe de ya alacaklılara ödenecek ya da Türkiye'nin bu devletler hesabına gerek faiz ve gerek anapara ödemesi adıyla ödemiş bulunduğu meblağlar tutarına eşit oluncaya kadar Türkiye Hükümeti hesabına gelir yazılacaktır.

Üstteki paragrafta belirtilen ödemeler, işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak eşit beş yıllık taksit ile yerine getirilecektir. Sözkonusu ödemelerin Osmanlı Devleti alacaklılarına yapılacak bölümü, avans sözleşmelerinde kararlaştırılmış faizleri içine alacak ve Türkiye Hükümetine ait olan bölümü faizsiz ödenecektir.

Madde 53- Balkan savaşları sonucunda lehlerine Osmanlı Devletinden toprak ayrılmuş olan devletlerin borçlu olup işbu kesime bağlı cetvelin (A) bölümünde yer alan Osmanlı Duyûnu Umumiye borçlarınaları yıllık taksitleri, ko-

nu edilen toprakların adıgeçen devletlere geçişini belgeleyen andlaşmaların yürürlüğe konma tarihinden başlayarak ödenmesi zorunlu olacaktır. 12. maddede belirtilen adalara gelince, bunların yıllık taksidi 1-14 Kasım 1913 tarihinden itibaren ve 15. maddede sözü edilen adaların yıllık taksidi 17 Ekim 1912 tarihinden itibaren ödenmesi zorunlu olacaktır.

İşbu andlaşma gereğince Osmanlı Devletinden ayrılan Asya'daki topraklar üzerinde yeni kurulmuş devletlerin ve 46. maddenin son paragrafında yazılı arazi kendisine katılan devletin borçlu oldukları yıllık taksitler 1 Mart 1920 tarihinden itibaren ödenmesi zorunlu olacaktır.

Madde 54- İşbu kesime ekli çizelgenin (A) bölümünde sayılan 1911, 1912, ve 1913 Hazine Tahvilleri, sözleşmelerde belirlenmiş ödeme tarihlerinden başlayarak on yıl süre içinde kararlaştırılmış olan faizleriyle birlikte ödenecektir.

Madde 55- Türkiye'de dahil 46. maddede adıgeçen devletler, işbu kesime ekli cetvelin (A) bölümünde gösterildiği gibi Osmanlı Genel Borçlarından kendilerine düşen ve 53. maddede belirlenmiş tarihlerden başlayarak ödenmesi zorunlu olup ödenmemiş bulunan yıllık taksitler tutarını Osmanlı Genel Borçları Meclisine ödeyeceklerdir. Bu ödeme işbu andlaşmanın yürürlüğe konuluş tarihinden itibaren yirmi eşit yıllık taksit ile ve faizsiz yerine getirilecektir.

Türkiye'den başka devletler tarafından Genel Borçlar Meclisine ödenen yıllık taksitler merkezi yönetim tarafından adıgeçen devletler hesabına Türkiye tarafından ödenmiş olan meblağlar tutarına eşit oluncaya değin Türkiye'nin borçlu kalabileceği karışmış taksitlere mahsup edilecektir.

Madde 56- Bundan böyle Osmanlı Genel Borçları Meclisi Yönetiminde Alman, Avusturyalı ve Macar alacaklıların temsilcileri bulunmayacaktır.

Madde 57- Osmanlı Genel Borçları istikraz ve avanslarına ve karşılığı Mısır vergisi ile garanti edilmiş olan 1855, 1891 ve 1895 Osmanlı Borçlanmalarına ait faiz kuponlarının ibraz süreleri ile bu borçlanmalardan kurası çıkmış olan hisse senetlerinin bedellerinin tahsili için ibraz süreleri, Yüksek Akit Taraflar topraklarında, 29 Ekim 1914 tarihinden başlayarak işbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra üç ayın bitimine kadar uzatılmış sayılacaktır.

Birinci Kesime İlişik Ek I
1 Kasım 1914 tarihinden önceki Osmanlı Genel Borçları Çizelgesi – A Bölümü

Borçlanma	Sözleşme Tarihi	Faiz	İtfa Devresi	Çıkaran Banka
1	2	3 %	4	5
Birleşik Borçlar	1-14/9/1903-8-21/6/1906	4	-	
İkramiyeli Türk tahvilleri	5/1/1870		-	
Osmaniye	18-30/4/1890	4	1931	Osmanlı Bankası
Tömbeki	26/4-8/5/1893	4	1954	" "
40.000.000 franklık şark şimendiferleri	1-13/3/1894	4	1957	Doyçe Bank ve grubu Enternasyonal Banka ve iki Fransız Bankası dahil olduğu halde
Yüzde 5 1896	29/2-12/3/1896	5	1946	Osmanlı Bankası
Gümrük 1902	17-29/5/1886-28/9- 11/10/1902	4	1958	" "
Yüzde 4 1903 saydıbahri	3/10/1888-12/2 6/3/1903	4	1958	Doyçe Bank
Bağdat birinci tertip	20/2-5/3/1903	4	2001	" "
Yüzde 4 1904	4-17/9/1903	4	1960	Osmanlı Bankası
Yüzde 4 1901-1905	21/11-4/12/1901 6/11/1903-25/4 8/5/1905	4	1961	" "
Teçhizatı askeriye	4-17/4/1905	4	1961	Doyçe Bank
Bağdat 2 nci tertip	20/5-2/6/1908	4	2006	" "
Bağdat 3 ncü tertip	20/5-2/6/1908	4	2010	" "
Yüzde 4 1908	6-19/9/1908	4	1965	Osmanlı Bankası
Yüzde 4 1909	30/9-13/10/1909	4	1950	" "
Soma – Bandırma	20/11-3/12/1910	4	1992	" "
Hüdeyde – San'a	24/2-9/3/1911	4	2006	Fransız Bankası
Gümrük 1911	27/10-9/11/1910	4	1952	Doyçe Bank ve grubu
Konya ovası irva ve İskası	5-18/11/1918	4	1932	" "
Dok tersane ve inşaatı Bahriye	19/11-2/12/1913	5,5	1943	" "
Yüzde 5 1914	13-26/4/1914	5	1962	Osmanlı Bankası
Tütün idarei inhisariyesi Avansı	4/8/1913		-	
Yüzde 5 1911 hazine tahvilatı (harp gemileri Alımı	13/7/1911	5	1916*	Türkiye Milli Bankası
Bankı Osmani 1912 Hazine tahvilatı	8-21/11/1912	6	1915*	Osmanlı Bankası
Doğrudan doğruya çıkarılan tahvilatı dahil	19/1-1/2/1913	5	1918*	Periye ve Şürekası

* 54 üncü maddeye müracaat.

Avanslar	Sözleşmenin Tarihi	Faiz %	İtibari Anapara Türk Lirası
Bağdat Şirketi	3/16 Haziran 1908	7	300.000
Fenerler İdaresi	5/18 Ağustos 1904	8	55.000
Fenerler İdaresi	5/18 Temmuz 1907	7	300.000
Köstence Kablo Şirketi	27/9 Ekim 1904	4	17.335
Tünel Şirketi			3.000
Yetimler Sandığı	Muhtelif tarihlerde		153.147
Doyce Bank	13/26 Ağustos 1912	5,5	33.000
Fenerler İdaresi	3/16 Nisan 1913	7	500.000
Anadolu Demiryolu Şirketi	23/5 Mart 1914	6	200.000

KESİM II
ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 58- Bir yandan Türkiye, öte yandan (Yunanistan hariç) öbür anlaşmacı devletler, Türkiye ile bu devletlerin ve ayrıca (tüzel kişilerde dahil olarak) tebaalarının, 1 Ağustos 1914 tarihiyle işbu andlaşmanın yürürlüğe girme tarihi arasında geçen süre içerisinde gerek savaş fiillerinden gerek el koyma, kullanma ya da zoralım önlemlerinden doğan ziyan ve zararlardan dolayı her türlü parasal istemlerde bulunmaktan karşılıklı olarak vazgeçerler.

Yine de yukarıdaki hüküm, işbu andlaşmanın üçüncü bölümünde yazılı hükümlere (iktisadi hükümler) engel olmayacaktır.

Almanya ile yapılmış 28 Haziran 1919 tarihli Barış Andlaşmasının 259. maddesinin (1) işaretli fıkrası ve Avusturya ile yapılmış 10 Eylül 1919 tarihli Barış Andlaşmasının 210. maddesinin (1) işaretli fıkrası gereğince Almanya ve Avusturya tarafından devredilmiş olan altın paralar üzerindeki her türlü haklarından, Türkiye (Yunanistan dışında) diğer akit devletler lehine vazgeçer.

Birinci tertip Türk kağıt paraları hakkında gerek 20 Haziran 1331 (3 Temmuz 1915) tarihli sözleşme ile gerek sözü geçen banknotların üstünde yazılı metne göre Osmanlı Genel Borçları Meclisine yüklenmiş olan bütün ödeme yükümlülükleri kaldırılmıştır.

Ayrıca Türkiye, Osmanlı Hükümeti tarafından İngiltere'ye sipariş olunup Britanya Hükümeti tarafından 1914 tarihinde el konmuş harp gemileri için ödenmiş bulunan meblağların iadesini ne Britanya Hükümetinden ve ne de tebaalarından istememeği kabul ve bundan dolayı her türlü isteklerinden vazgeçer.

Madde 59- Yunanistan savaş kanunlarına aykırı olarak Anadolu'da Yunan ordu yönetiminin fiillerinden doğan hasarların tamiri zorunluluğunu tanır.

Diğer yandan Türkiye, Yunanistan'ın savaşın uzamasından ve bunun sonuçlarından doğan mali durumunu dikkate alarak tamirat hususunda Yunanistan Hükümetine karşı her türlü taleplerden kesin olarak feragat eder.

Madde 60- Gerek Balkan savaşları sonucunda ve gerek bu andlaşma ile lehlerine Osmanlı İmparatorluğundan toprak ayrılmış veya ayrılmakta olan devletler Osmanlı İmparatorluğunun işbu topraklar üzerinde bulunan bütün mal ve mülklerini bedelsiz sahipleneceklerdir.

Şurası kararlaştırılmıştır ki 26 Ağustos 1324 (8 Eylül 1908) ve 20 Nisan 1325 (2 Mayıs 1909) tarihli iradelerin Hassa Hazinesinden Devlete transferini emrettikleri mal ve mülkler ve ayrıca 30 Ekim 1918'de Hassa Hazinesi tarafından kamu hizmetleri yararına yönetilmekte bulunmuş olan mal ve mülkler, adıgeçen devletler işbu mal ve mülklere ilişkin konularda Osmanlı İmparatorluğu yerine geçecekleri ve sözü edilen mallar üzerinde kurulu vakıfların muteber tanınması gerekeceği için de, üstteki paragrafta gösterilen mal ve mülklere dahildir.

Gerek Balkan savaşları sonucunda ve gerek daha sonra Yunanistan'a intikal etmiş olan eski Osmanlı İmparatorluğu topraklarında bulunup Hassa Hazinesinden devlete geçmiş olan mal ve mülk hakkında Türkiye Hükümeti ile Yunan Hükümeti arasında çıkmış anlaşmazlıklar yapılacak bir tahkimnameye göre ve 1-14 Kasım 1913 tarihli Atina Andlaşmasına ekli 2 numaralı özel protokol gereğince Lahey'de bir hakem mahkemesine götürülecektir.

Bu maddenin hükümleri, Hassa Hazinesi adına kayıtlı olup veya onun tarafından yönetilip işbu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında sözü edilmeyen mal ve mülklerin hukuki niteliğini değiştirmeyecektir.

Madde 61- İşbu andlaşma gereğince Türkiye'den başka bir devletin vatandaşları arasında olan ve mülki ve askeri emekli ve sakat ve yetim ve dul maaşlarından yararlananlar bu aylıklarından dolayı Türkiye Hükümetine karşı hiçbir talep ileri süremeyeceklerdir.

Madde 62- Almanya ile yapılmış 28 Haziran 1919 tarihli Versay Barış Andlaşmasının 261. maddesi ve 10 Eylül 1919 tarihinde Avusturya ile ve 27 Kasım 1919 tarihinde Bulgaristan ile ve 4 Haziran 1920 tarihinde Macaristan ile yapılmış barış andlaşmalarının ilgili maddeleri gereğince Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan'ın Türkiye'den alacaklı bulundukları bütün borçların devrini Türkiye kabul eder.

Öbür Akit Devletler bu hususta dolayı Türkiye'nin üzerinde kalan borçlardan Türkiye'yi aklamağı kabul ederler.

Türkiye'nin Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan'dan alacağı olan meblağlar da öbür Akit Devletler lehine devrolunmuştur.

Madde 63- Savaştan sonra Almanya'dan Türkiye'ye ihraç edilecek mallar bedellerine karşılık Almanya Hükümetinin Türkiye Kağıt paralarını belli bir kambiyo fiyatıyle kabul edeceğine ilişkin taahhütlerinden Almanya Hükümetini akladığını, Türkiye Hükümeti, öbür Akit Devletlerle birlikte, beyan eder.

BÖLÜM III

İKTİSADİ HÜKÜMLER

Madde 64- Bu bölümde "Müttefik Devletler" teriminden amaç Türkiye'den başka Akit Devletlerdir. "Müttefikler vatandaşları" terimi, Türkiye dışındaki Akit Devletler vatandaşı olan ya da bu devletlerden birinin himayesi altındaki bir devlet veya arazi vatandaşı olan gerçek kişiler, şirketler, cemiyetler ve kurumları kapsar.

Bu bölümün "Müttefikler vatandaşları"na ilişkin hükümleri, Müttefik Devletler vatandaşlığını haiz olmadıkları halde fiilen bu devletler tarafından himaye edilmiş olmalarından dolayı Osmanlı memurlarınca Müttefikler vatandaşları gibi işlem görmüş ve bu yüzden zarara uğramış bulunan kişiler hakkında da uygulanacaktır.

KESİM I

MALLAR, HAKLAR VE MENFAATLER

Madde 65- 29 Ekim 1914 tarihinde Müttefik Devletler vatandaşı olan kişilere ait olup işbu andlaşmanın yürürlüğe konduğu tarihte Türk kalacak topraklar üzerinde halen mevcut ve tanınacak durumdaki mallar, haklar ve menfaatler, bulundukları durumda, hak sahiplerine derhal geri verilecektir.

Buna karşılık, Türk vatandaşlarına ait olup 29 Ekim 1914 tarihinde Müttefik Devletlerin egemenliği veya korunması altında bulunan ya da Balkan savaşlarından sonra Osmanlı İmparatorluğundan ayrılarak bugün adıgeçen devletlerin egemenliği altında bulunan topraklar üzerinde halen mevcut tanınacak durumdaki mallar, haklar ve menfaatler de bulundukları durumda hak sahiplerine hemen iade edilecektir. Ayrıca bu andlaşma ile Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmış topraklar üzerindeki Türk vatandaşlarına ait ve Müttefik Devletler memurlarınca tasfiye edilmiş veya usulsüz istisnai önlemlere tabi kılınmış mallar, haklar ve menfaatler hakkında da aynı iade işlemi de derhal yapılacaktır.

İşbu andlaşma ile Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan bir toprakta bulunup Osmanlı Hükümeti tarafından olağanüstü savaş önlemlerine tabi tutulmuş olduktan sonra sözügeçen ülkede egemenliğini kullanan Akit Devletin bugün elinde bulunan tanınabilir bütün mallar ve haklar ve menfaatler meşru hak sahiplerine, bulundukları durumda, geri verilecektir. Sözügeçen arazi üzerinde egemenliğini kullanan Akit Devlet tarafından tasfiye edilmiş olan gayrimenkul mallar da aynı iade işlemine tabi tutulacaktır. Kişiler arasında bunlardan başkaca bütün hak iddiaları yetkili mahalli mahkemelerin konusu olacaktır.

Üzerinde hak iddia olunan malların tanınmasına veya iadesine ilişkin anlaşmazlıkların hepsi, bu Bölümün beşinci kesiminde yazılı Muhtelit Hakem Mahkemesine sunulacaktır.

Madde 66- 65. maddenin birinci ve ikinci paragrafları hükümlerinin uygulanması ve yerine getirilmesi için Yüksek Akit Taraflar hak sahiplerini en çabuk biçimde ve kendilerinin rızası olmaksızın yüklenmiş olabilecek her türlü vergi ve kayıtlardan kurtararak, mal, hak ve menfaatlerine tasarruf eder hale getireceklerdir. Mallar, haklar ve menfaatleri, iade işlemini yürütecek olan Hükümetten dolaylı ya da doğrudan almış olup da iadeden dolayı zarar görmüş bulunacak üçüncü kişilerin zararlarının tazmini de o hükümete ait olacaktır. Bu zarar tazmini işleminden ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözülmesi genel mahkemelerin yetkisi içinde bulunacaktır.

Diğer bütün durumlarda, zarar tazmini için ilgili kişiler aleyhine dava açmak zarar gören üçüncü kişilere ait olacaktır.

Bu amaçla düşman mal, hak ve menfaatleri hakkında Yüksek Akit Taraflar tarafından başvurulan ve alınan bütün kullanma işlemleri veya öbür istisnai savaş tedbirleri, tasfiye işlemi henüz bitmemiş ise, derhal kaldırılacak ve durdurulacaktır. Sahiplerinin istemleri, sözü edilen mal hak ve menfaatler belirlenir belirlenmez hemen geri verilmek suretiyle karşılanacaktır.

65. madde ile geri verilmesi kararlaştırılan mallar, haklar ve menfaatler işbu andlaşmanın imzası tarihinde Yüksek Akit Taraflar Hükümetlerinden birinin memurları tarafından tasfiye edilmiş bulunursa, adı geçen hükümet, tasfiye bedelini sahiplerine ödeyerek mal, hak ve menfaati aynen iade etmek mecburiyetinden kurtulacaktır. Eğer sahibinin müracaatı üzerine beşinci kesimde gösterilen Muhtelit Hakem Mahkemesi, tasfiyenin, değer fiyatını bulduracak koşullar altında yapılmamış olduğu görüşünde bulunursa adıgeçen mahkeme taraflar arasında anlaşma meydana gelmediği takdirde, haklı göreceği miktarda tasfiye bedelini arttırabilecektir. Mal sahibiyle varılan anlaşma ya da Muhtelit Hakem Mahkemesi kararından başlayarak iki ay süre içinde ödeme yapılmadığı takdirde sözügeçen mal, hak ve menfaat geri verilecektir.

Madde 67- Bir taraftan Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ve diğer taraftan Türkiye, kendi orduları ve devlet daireleri tarafından Türkiye topraklarında veya aynı şekilde Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Devleti topraklarında alınmış ve zaptedilmiş veya sekestro olunmuş olup da bugün kendi toprakları içinde bulunan her çeşit taşınabilir malların ülkelerinde araştırılması ve iadesi hususunda gerek uygun idari önlemlerin alınması, gerek evrak ve sair ilgili belgelerinin teslimi yoluyla kolaylık gösterilmesini karşılıklı olarak yükümlenirler.

İşbu araştırma ve geri verme işlemi, ayrıca Alman, Avusturya-Macar veya Bulgar orduları ve makamları tarafından Yunan, Romanya veya Sırp-Hırvat-Sloven Devleti toprakları üzerinde zapt ya da sekestro olunup da Türkiye'ye veya vatandaşlarına devrolunmuş bulunan eşya ile Yunan, Romanya veya Sırp orduları tarafından Türk toprağında zapt veya sekestro edilerek Yunanistan'a,

Romanya'ya, veya Sırp-Hırvat-Sloven Devletine veya vatandaşlarına devredilmiş olan eşya hakkında da uygulanacaktır.

İşbu araştırma ve geri vermeye ilişkin dilekçeler, andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak altı ay içinde verilecektir.

Madde 68- Türkiye'nin Yunan ordusu tarafından işgal edilmiş bulunan bölgelerinde bir taraftan Yunanistan memurları ve makamları ve diğer taraftan Türk vatandaşları arasında yapılmış sözleşmelerden doğan borçlar bu sözleşmelerde yer alan şartlar çerçevesinde Yunanistan Hükümeti tarafından ödenecektir.

Madde 69- 1 Ağustos 1914'te yararlanmakta oldukları usule göre müttefik devletler vatandaşlarının ve mallarının tabi oldukları hiçbir vergi, harç veya ek harç 1922 – 1923 mali yılı tahakkuklarından önceki yıllar için bu vatandaşlardan ya da mallarından toplanmayacaktır.

1922 – 1923 mali yılından önceki yıllar hesaplarına ait olmak üzere 15 Mayıs 1923'ten sonra tahsilat yapılmış ise işbu andlaşmanın yürürlüğe girişiyle, karşılıkları hak sahiplerine reddolunacaktır.

1923 Mayıs'ının on beşinden önce tahsil edilen meblağlar hakkında hiçbir talep ve iddia ileri sürülemeyecektir.

Madde 70- 65, 66, 68 ve 69 uncu maddelere dayanan alacaklar, işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak altı ay süre içersinde yetkili memurlar nezdinde ve anlaşma olmazsa, yine bu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak on iki ay süre içersinde Muhtelit Hakem Mahkemesi önünde ileri sürülebilecektir.

Madde 71- Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ya da bunların vatandaşları kendi malları, hakları ve menfaatleri hakkında 29 Ekim 1914 tarihinden önce Osmanlı Hükümeti nezdinde talepte bulunmuş veya dava açmış olduklarından işbu bölümün hükümleri, sözü edilen talepler veya davaları hiçbir biçimde bozamayacaktır. Britanya, Fransa, İtalya, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Hükümetleri nezdinde Osmanlı Hükümeti veya vatandaşları taraıfndan ileri sürülen talepler veya açılan davalar hakkında da aynı işlem uygulanacaktır. Bu talepler ve davalar Türkiye Hükümetiyle işbu maddede gösterilen hükümetler nezdinde, kapitülasyonların kaldırıldığı dikkate alınmak şartıyla, aynı koşullar altında izlenecektir.

Madde 72- Bu andlaşma ile Türk kalan topraklar içinde Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'a veya onların vatandaşlarına ait olup ta işbu andlaşmanın yürürlüğe girişinden önceki Müttefik Hükümetler tarafından haciz veya işgal edilmiş bulunan mallar ve haklar ve menfaatler, adıgeçen Hükümetler ile Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan hükümetleri ya da onların ilgili vatandaşları arasında kararlaştırılacak anlaşmaların yapılmasına

değin müttefik hükümetleri elinde kalacaktır. Eğer bu mallar ve haklar ve menfaatler tasfiye edilmiş ise bu tasfiye işlemleri onaylanmıştır.

İşbu andlaşma ile Türkiye'den ayrılmış olan topraklarda işbaşında bulunan hükümetler, bu andlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren bir yıl içinde o topraklarda bulunan Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'a ya da vatandaşlarına ait mallar ve haklar ve menfaatleri tasfiye edebileceklerdir.

Şimdiye kadar yapılmış olsun veya henüz yapılmamış bulunsun tasfiyelerin hasılatı, eğer bu mallar Alman, Avusturya, Macar ve Bulgar Devletlerine ait ise, ilgili devlet ile yapılmış olan Barış Andlaşmasıyla kurulmuş tamirat komisyonuna verilecektir. Eğer tasfiye edilen mallar özel mallar ise bedeli doğrudan doğruya sahiplerine verilecektir. Bu maddenin hükümleri Osmanlı anonim şirketlerine uygulanmaz.

İşbu madde ile alınan önlemlerden dolayı Türkiye Hükümeti hiçbir biçimde sorumlu olmayacaktır.

KESİM II

SÖZLEŞME VE ZAMAN AŞIMLARI

Madde 73- 82. maddede tanımlandığı gibi sonradan düşman olmuş taraflar arasında ve sözügeçen maddede gösterilen tarihten önce yapılmış olup aşağıda sayılan türdeki sözleşmeler, içerdekileri hükümlere ve bu andlaşmanın hükümlerine uygun olmak şartıyla yürürlükte kalırlar:

a) Taşınmaz malların satışına ilişkin sözleşmeler 82. madde gereğince tarafların düşman olduğu tarihten önce teslim işlemi fiilen yapılmış fakat alım-satım işlemi usulen gerçekleştirilmemiş bulunmasa bile;

b) Kişiler arasında yapılmış kira ve kiralama sözleşmeleriyle kira bedeli ve kira vaadi sözleşmeleri;

c) Kişiler arasında yapılmış madenler, orman ya da ekim yapılacak topraklar işletmesine ilişkin sözleşmeler;

d) Taşınmaz malların teminat olarak gösterilmesine ilişkin sözleşmeler ile taşınır malların rehin ve teminat gösterilmesine ilişkin sözleşmeler;

e) Şirket kurulmasına ilişkin sözleşmeler, bu hüküm tabi oldukları kanuna göre ortaklarınınkinden başka bir kişiliği bulunmayan kolektif şirketlere (partnerşip) uygulanamaz.

f) Konusu ne olursa olsun kişilere veya şirketlerle Devlet ve iller ve belediyeler ya da buna benzer diğer tüzel idari kişiler arasında yapılmış sözleşmeler;

g) Aile hukukuna ilişkin sözleşmeler;

h) Hibelere veya ne nitelikte olursa olsun bağışlara ait sözleşmeler.

İşbu madde sözleşmelere yapıldıkları anda kendi haiz oldukları değerden başka bir değer konması için kullanılamaz.

İşbu madde imtiyaz sözleşmelerine uygulanmayacaktır.

Madde 74- Sigorta sözleşmeleri işbu kesimin ekinde yazılı hükümlere tabidir.

Madde 75- 73. ve 74. maddelerde sayılan sözleşmelerden ve imtiyaz sözleşmelerinden başka sonradan birbirine düşman olan kişiler arasında yapılmış sözleşmeler, tarafından düşman oldukları tarihten itibaren feshedilmiş sayılacaklardır.

Yine de sözleşmenin taraflarından her biri, işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak üç ay içinde gerekirse öbür tarafa, sözleşmenin yapıldığı tarihteki şartlarla sürdürülmesi istendiği tarihteki şartlar arasında mevcut farka eşit tazminatı ödemek şartiyle, sözleşmenin yerine getirilmesini talep edebilecektir. Bu tazminat, taraflar arasında kararlaştırılamadığı takdirde, Muhtelit Hakem Mahkemesince belirlenecektir.

Madde 76- İşbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden önce 73 ila 75 inci maddelerde yazılı sözleşmelerin Akit Devletler vatandaşı olan tarafları arasında ve özellikle bu sözleşmelerin feshine, devamına, uygulanmasına ya da değiştirilmesine ilişkin ve ödenecek akçenin türüne, veya kambiyo kuruna ilişkin anlaşmalar da dahil meydana gelen ödeşmenin geçerli olduğu onaylarur.

Madde 77- 30 Ekim 1918 den sonra müttefikler vatandaşlarıyla Türkiye vatandaşları arasında yapılmış sözleşmeler geçerli ve genel hukuk hükümlerine tabidir. 30 Ekim 1918 den sonra 16 Mart 1920 tarihine kadar İstanbul Hükümeti ile usulüne uygun yapılmış sözleşmeler de ayrıca muteber ve genel hukuk hükümlerine tabidir.

16 Mart 1920 den sonra İstanbul Hükümeti ile usulüne uygun yapılmış ve o Hükümetin fiili otoritesi altındaki topraklara ilişkin bulunmuş olan bütün sözleşmeler ile anlaşmalar, işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak üç ay süre içinde, ilgililerden gelebilecek müracaatlar üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına sunulacaktır. Bu sözleşmeler gereğince yapılmış ödemeler, bu ödemeleri yerine getirmiş olan taraf hesabına usulen alacak kaydedilecektir.

Onay verilmediği takdirde, ilgili tarafın –eğer gerekirse- doğrudan doğruya ve fiilen uğradığı zarara eşit miktarda bir tazmine hakkı olacak ve bu tazmin, dostane bir anlaşma olamadığı takdirde, Karma Hakem Mahkemesince belirlenecektir.

Bu madde hükümleri ne imtiyaz sözleşmelerine ne de imtiyazların devir ve ferağına uygulanamaz.

Madde 78- Sonradan düşman olmuş taraflar arasında, imtiyaz sözleşmelerinden başka yapılmış sözleşmelere ait olarak ortaya çıkmış veya aşağıda gösterilen altı ay sürenin bitiminden önce ortaya çıkabilecek bütün anlaşmazlıklar, Muhtelit Hakem Mahkemesi tarafından çözülecektir. Ancak tarafsız devletlerin kanunlarının uygulanmasından dolayı adıgeçen devletler milli mahkemelerinin yetki alanına giren anlaşmazlıklar bunun dışındadır. Bu ikinci şıkta adıgeçen

anlaşmazlıklar, Muhtelit Hakem Mahkemesi tarafından değil yukarıda sözü edilen ulusal mahkemeler tarafından görülüp karara bağlanacaktır. Bu madde gereğince Muhtelit Hakem Mahkemesinin yetki alanında olan anlaşmazlıklarla ilgili şikayetlerin adıgeçen mahkemeye kuruluşu tarihinden itibaren altı ay süre içinde sunulmuş olması gerekir.

Bu sürenin bitiminde Muhtelit Hakem Mahkemesine sunulmamış olacak anlaşmazlıklar, genel hukuk hükümlerine göre yetkili mahkemeler tarafından görülüp karara bağlanacaktır.

Bu maddenin hükümleri, ne savaş sırasında aynı ülkede oturmuş ve şahıslarıyla mallarına serbestçe tasarruf etmiş olan bütün taraflar arasında yapılmış sözleşmelere, ne de tarafların düşman oldukları tarihten önce yetkili bir mahkeme tarafından hükme bağlanmış anlaşmazlıklara uygulanamaz.

Madde 79- Yüksek Akit Taraflar toprakları üzerinde düşmanlar arasındaki ilişkilerde zamanaşımına, kanuni sürenin geçmiş olmamasından doğan dava açma imkansızlığına veya hakkın düşmesine ilişkin her türlü süreler, ister savaşın başlamasından önce, ister ondan sonra işlemeye başlamış olsun, 29 Ekim 1914 den bu andlaşmanın yürürlüğe konmasından üç ayın bitimine kadar kesilmiş sayılacaktır.

İşbu hüküm, özellikle faiz ve temettü kuponlarının ibrazı sürelerine ve ödeme kurası çıkmış bulunan ya da başka bir biçimde ödenme süresi gelmiş hisse senetlerinin ibraz sürelerine uygulanır.

Romanya'yla ilgili hususlarda yukarıdaki süreler 27 Ağustos 1916 tarihinden itibaren kesilmiş sayılacaklardır.

Madde 80- Düşmanlar arasındaki ilişkilerde harpten önce düzenlenmiş olan hiçbir ticari senet, ancak kabul ve ödeme için uygun süre içinde ibraz edilmediğinden ya da savaş sırasında ne keşidecilere ne cirantalara kabul edilmeme veya ödenmemeden dolayı ihbar vuku bulmadığından ne protesto ve ne de her hangi bir işlemin ifa edilmemesinden dolayı geçersiz sayılmayacaktır.

Eğer bir ticari senedin kabul ya da ödenmesi için ibrazı zorunluluğu ya da kabul edilmeme veya ödenmemesinin keşideci ya da cirantalarla ihbarı zorunluluğu veya o senedin protesto zorunluluğu için gereken süre, savaş sırasında sona ermiş ve senedi ibraz veya protesto etmek veya kabul edilmeme ya da ödenmemesini ihbar etmek ile yükümlü olan taraf bunu savaş zamanında yerine getirmemiş ise, senedi ibraz, kabul etmeme veya ödememeyi ihbar veyahut protesto düzenlenmesi için kendisine işbu andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak üç ay süre verilecektir.

Madde 81- Ödenme zamanı gelmiş borçları garanti etmek için savaştan önce gösterilmiş menkul ve gayrimenkul rehinler veya teminatı paraya çevirmek için savaş sırasında yapılmış olan satışlar borçluları haberdar etmek üzere gerekli işlemler tam olarak yerine getirilememiş olsa bile –bu borçluların her türlü zarar ve ziyanlarının hesaplanabilmesi için, alacaklıları Muhtelit Hakem Mahke-

mesine davet edebilmesi hakkı saklı kalmak açık çekincesiyle- geçerli tanınacaktır.

Mahkeme taraflar arasındaki hesapları tasfiye etmek ve rehin ya da teminat olarak verilen malın elden çıkarılma şartlarını incelemek ve eğer alacaklı kötü niyetle davranmış ya da rehini satmaktan kaçınmış veya bu satışın gerçek fiyatı ile yapılmasını sağlamak için elindeki her vasıtaya başvurmamış ise borçlunun satış yüzünden uğradığı zararı tamir zorunluluğunu alacaklıya yüklemek görevini haiz olacaktır.

Bu hükümler ancak düşmanlar arasında uygulanabilir olacak ve yukarda yazılı işlemlerden 1 Mayıs 1923 tarihinden sonra yapılmış olanlarına uygulanmayacaktır.

Madde 82- Bu kesimin kapsamınca, bir sözleşmenin taraflarını oluşturan kişiler, aralarında ticaretin fiilen imkansız olduğu ya da bu kişilerden birisinin tabi olduğu kanunlar, emirler ya da yönetmelikler ile ticaret yasaklandığı ya da gayrikanuni bir nitelik kazandığı tarihten başlayarak düşman sayılacaklardır.

Sözleşme yapanlardan birisi için düşman ülkesi olduğu halde savaş sırasında orada oturarak kendi ve malları hakkında serbestçe tasarruflarda bulunabilmiş olduğu Yüksek Akit Taraflardan birinin topraklarında (şirketler de dahil olarak) düşman kişiler ya da onların memurları arasında yapılmış sözleşmeler 73, 75-79, 80 inci maddeler hükümlerinden müstesna olarak genel hükümlere tabi tutulacaktır.

Madde 83- İşbu kesimin hükümleri Japonya ile Türkiye arasında uygulanmayacak ve bu hükümlerde sözü edilen konular, işbu iki ülkenin her birinde mahalli kanunlara göre çözümlenecektir.

LÂHİKA

1. Hayat Sigortaları (beş madde)
2. Deniz Sigortaları (bir madde)
3. Harik Sigortaları ve diğer sigortalar (bir madde)

KESİM III

BORÇLAR

Madde 84- Savaştan önce yapılmış sözleşmeler gereğince savaştan önce ya da savaş sırasında ödenme zamanı gelmiş bulunan ve savaş nedeniyle ödenmeme durumunda kalmış borçların, sözleşmelerde yer alan şartlar çerçevesinde ve kararlaştırılan para ile o paranın çıkarıldığı ülkede cari rayici üzerinden hesaplanması ve ödenmesi gerekeceğini tanımak hususunda Yüksek Akit Taraflar fikir birliği içindedirler.

İşbu bölümün ikinci kesimi hükümlerine zarar gelmemek şartıyla şu husus kararlaştırılmıştır ki savaştan önceki bir sözleşme gereğince yerine getirilmesi gereken ödemeler, savaş sırasında sözkonusu sözleşmede gösterilen paradan başka bir para ile kısmen veya tamamen tahsil edilmiş bulunan meblağların

karşılığı olduğu takdirde, bu ödemeler, gerçekte tahsil edilmiş olan meblağları tahsilatın yapıldığı para ile eda etmek yoluyla yerine getirilebilecektir. Bu hüküm işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından önce ilgililer arasında dostane biçimde yapılmış olan farklı taahhütleri bozamayacaktır.

Madde 85- Osmanlı Genel Borçları işbu kesimden ve işbu bölümün (İktisadi Hükümler) diğer kesimlerinden, görüş birliğiyle, hariç bırakılmıştır.

KESİM IV

SINAİ, EDEBİ YA DA SANAT ESERLERİ MÜLKİYETİ

Madde 86- İşbu andlaşma hükümleri saklı kalmak kaydıyla, sınai, edebi ya da sanat eserleri mülkiyeti, hakları Akit Devletlerden her birinin kanunlarına göre 1 Ağustos 1914'de içinde bulundukları durumdaki gibi, Yüksek Akit Taraflar topraklarında işbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak, bu hukuktan savaş halinin başladığı anda yararlanmakta olan kişilerin veya hak sahiplerinin lehine tekrar kurulacak ya da geri verilecektir. Ayrıca, eğer savaş çıkmamış olsaydı, bir sınai mülkiyetin ya da edebiyata veya güzel sanatlara ilişkin bir eserin yayınlanmasının korunması için kanun çerçevesinde yapılmış bir müracaat üzerine savaşın devam ettiği süre sırasında kazanılabilecek haklar da işbu andlaşmanın yürürlüğe girme tarihinden başlayarak bunlardan hak sahibi olan kişiler lehine olarak onaylanacak ve kurulacaktır.

Yukarıda yer alan hükümler gereğince eskisinin üzerine kurulacak olan haklara zarar vermemek şartıyla, savaş sırasında müttefik devletlerden birinin yasama, yürütme veya idari bir makamı tarafından alınmış olabilecek özel önlemlere dayanarak Osmanlı vatandaşlarına ait sınai, edebi veya sanat eserleri mülkiyeti konusunda yapılan bütün işlemler (ruhsat verilmesi de dahil) yürürlükte kalacak ve hükümleri tam olarak uygulanmakta devam edecektir. Bu hüküm her hangi bir müttefik devlet vatandaşlarının hakları hakkında Türk makamlarınca yapılmış benzer işlemler için de aynı şekilde caridir.

Madde 87- 1 Ağustos 1914 tarihinde zaten kazanılmış olan ya da eğer savaş çıkmamış olsaydı savaştan önce ya da savaşın devam ettiği süre sırasında yapılmış bir talep ile o tarihten beri alınması mümkün bulunan sınai mülkiyet haklarını almak veya korumak veya bu konuda itirazda bulunabilmek için diğer her bir akit devlet toprağında Türk vatandaşlarına ve Türkiye'de adıgeçen devletlerin vatandaşlarına, resmi ek ve hiçbir çeşit ceza olmaksızın her müracaatı yerine getirmek, her işlemi tamamlamak, her türlü vergiyi ödemek ve genel olarak her devlet yasalarının ve yönetmeliklerinin gerektirdiği bütün işlemleri yapmak üzere, işbu andlaşmanın yürürlüğe girme tarihinden başlayarak en az bir yıl süre verilmiştir.

Bazı usuller ve işlemlerin yerine getirilmemesinden ve tamamlanmamasından ya da bir harcın verilmemesinden dolayı düşmüş sınai mülkiyet hakları – ihtira beratlarıyla harçlara ait konularda bunları geçersiz sayıldığı zamanlarda

işleten veya kullanan üçüncü şahısların haklarını korumak için her devletin gerekli göreceği önlemleri alabileceği çekincesiyle- tekrar geçerlik kazanacaktır.

Bir ihtira beratının uygulamaya konması ya da fabrika ayırıcı işaretinin veya bir ticaretin veya bir resmin kullanılması için verilen sürede 1 Ağustos 1914 ile işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi arasındaki zaman hesaba alınmayacak ve bundan başka, 1 Ağustos 1914 tarihinde hâlâ geçerli bulunmuş olan hiçbir ihtira beratının ve fabrika veya ticaret ayırıcı işaretinin ya da resmin işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak iki yıl süre geçmedikçe, sırf uygulamaya konmama veya kullanılmama nedeniyle, düşmeyeceği veya feshedilmeyeceği kararlaştırılmıştır.

Madde 88- Bir yandan Türkiye vatandaşlarıyla Türkiye'de oturan veya Türkiye'de iş yapmakta olan kişiler ve öte yandan müttefik devletlerin vatandaşları ile müttefiklerin topraklarında oturan ya da iş yapmakta olan kişiler ve ayrıca bu kişilerin savaş sırasında bazı haklar devretmiş olduğu üçüncü kişiler tarafından, savaş durumu tarihiyle işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi arasında geçen zaman içinde, diğer tarafın toprağında, meydana gelmiş olup savaş sırasında herhangi bir zamanda mevcut bulunmuş olan veyahut 86. maddeye dayanılarak yeniden kurulması gereken sınai, edebi veya sanat eserleri mülkiyet haklarına zarar vermiş gibi görülebilen fiillerden dolayı bir dava açılamayacak ve hiçbir talep ileri sürülemeyecektir.

Yukarıda sayılan fiiller arasında, Yüksek Akit Taraflar hükümetleri veya onlar adına ya da onların izniyle diğer kişiler tarafından sınai, edebi ya da sanat eserleri mülkiyeti haklarının kullanılması ve ayrıca bu hakların uygulanabileceği ürünler aletler ve takımlar veya her türlü eşyanın satışı, satışa çıkarılması veya kullanılması fiilleri de dahildir.

Madde 89- Sınai mülkiyet haklarından yararlanma, ya da edebiyata veya güzel sanatlara ilişkin eserleri çoğaltma hakkında, bir yandan müttefik devletler vatandaşları veya bunların topraklarında yaşayan veya orada iş yapmakta olan kişiler ile diğer yandan Osmanlı vatandaşları arasında savaş durumundan önce yapılmış olan ruhsat sözleşmeleri Türkiye ile müttefik devlet arasında doğan savaş durumu tarihinden itibaren sona ermiş sayılacaklardır. Ancak her halde, bu çeşit bir sözleşmeden başlangıçta yararlanan kimse işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak altı ay içerisinde hak sahibinden yeni bir ruhsat istemek hakkına haiz olacak ve bunun koşulları, taraflar arasında anlaşma yoluyla kararlaştırılamazsa, işbu bölümün beşinci kesiminde yer alan Muhtelit Hakem Mahkemesi tarafından belirlenecektir. O takdirde mahkeme gerekirse, savaş sırasında haklarının kullanılmasından dolayı uygun göreceği ödenmesi gereken meblağları belirleyebilecektir.

Madde 90- İşbu andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan topraklar halkı, gerek bu ayrılışa ve gerek bunun sonucu olarak doğan vatandaşlık değişikliğine rağmen, Osmanlı yasalarına göre bu değişiklik anında sahip oldukları sınai, e-

debi ve sanat eserleri mülkiyet haklarından Türkiye'de tam ve en iyi bir şekilde yararlanmalarını sürdüreceklerdir.

Bu andlaşma ile Türkiye'den ayrılan topraklarda bu ayrılış anında yürürlükteki veya 86. madde gereğince yeniden kurulacak veya devam ettirilecek olan sınai, edebi ve sanat eserleri mülkiyeti hakları sözügeçen toprakların geçeceği devlet tarafından tanınacak ve Osmanlı yasaları gereğince devamı kabul edilen sürece bu topraklar üzerinde yürürlükte kalacaktır.

Madde 91- Osmanlı İmparatorluğu Hükümetinin İstanbul'da ya da başka yerlerde 30 Ekim 1918 tarihinden beri usulen vermiş olduğu ihtira beratları veya fabrika ayırıcı işaretleri hakkında yapmış olduğu tescil işlemleri ve ayrıca işbu beratlarla ayırıcı işaretlerin devir ya da ferağına ilişkin her türlü kayıt veya tescil işlemleri, ilgililerin işbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak üç ay içinde verecekleri dilekçe üzerine Türkiye Hükümetine arz ve Türkiye Hükümeti tarafından tescil edilecektir. İşbu tescilin etkisi, ilk tescil tarihinden geçerlidir.

KESİM V

MUHTELİT HAKEM MAHKEMESİ

Madde 92- Bir yandan müttefik Devletlerden her biri ve öte yandan Türkiye arasında bu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak üç ay süre içinde birer Muhtelit Hakem Mahkemesi kurulacaktır.

Bu Mahkemelerden her biri, ikisi ilgili Hükümetlerin her biri tarafından atanmak üzere, üç üyeden oluşacaktır. Bu Hükümetler çok sayıda zatı atamak yetkisini haiz olacaklar ve mahkemede üye sıfatiyle bulunacak zatı gereğine göre bunlar arasında seçeceklerdir. Başkan, ilgili iki Hükümet arasında anlaşma yoluyla atanacaktır.

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki ay süre içinde bu anlaşma olmadığı takdirde, başkan, ilgili Hükümetlerden birisinin istemi üzerine, Lahey Uluslar arası Daimi Mahkemesi başkanı tarafından savaş sırasında tarafsız kalmış olan Devletler vatandaşlığına mensup zatlar arasından atanacaktır.

Eğer bu iki ay süresince ilgili Hükümetlerden birisi kendini mahkemede temsil edecek üyeyi seçmeyecek olursa öbür ilgili Hükümetin istemi üzerine bu üyenin atama emri Milletler Cemiyeti Meclisine ait olacaktır.

Mahkeme üyelerinden birisinin ölümü ya da çekilmesi durumunda yada Mahkeme üyelerinden biri herhangi bir nedenden dolayı görevlerini yürütemeyecek bir durumda bulunursa, atamada kullanılan usule göre, yerine diğerinin atanmasına çalışılacaktır. Sözügeçen iki aylık süre, ölümün çekilmenin ya da göreve devam imkansızlığının usulüne göre sabit olduğu günden hesaplanacaktır.

Madde 93- Muhtelit Hakem Mahkemelerinin merkezi İstanbul'da olacaktır. Eğer işlerin nicelik ve niteliği haklı gösterirse ilgili Hükümetler her Mahkemede bir veya birkaç ek şube kurmak yetkisini haiz olacaklardır. İşbu şubelerden her birinin göreve başlaması için gereğine göre her hangi bir yer seçilebilecektir. Bu şubelerin her biri bir ikinci başkan ile 92. maddenin 2 ilâ 5 inci fıkralarında sözü edildiği gibi seçilmiş iki üyeden kurulu olacaktır.

Her Hükümet Mahkeme önünde kendini temsil etmesi için bir veya birkaç memur (Ajan) atayacaktır.

Eğer Muhtelit bir Hakem Mahkemesinin ya da Şubelerinden birisinin kuruluşundan başlayarak üç yıl sonra işbu Mahkeme ya da şube çalışmalarını tamamlamamış bulunursa ve adıgeçen Mahkeme veya Şubenin toplanma yerinin bulunduğu toprağa sahip olan Devlet isterse sözü geçen Hakem Mahkemesi ya da Şubesi bu topraklar dışına taşınacaktır.

Madde 94- 92. ve 93. maddeler gereğince kurulan Muhtelit Hakem Mahkemeleri işbu Andlaşma uyarınca kendi yetkileri içinde bulunan anlaşmazlıklar hakkında karar vereceklerdir.

Üyelerin çoğunluğunun verdiği karar Mahkemenin kararı olacaktır.

Yüksek Akit Taraflar, Muhtelit Hakem Mahkemelerinin kararlarını kesin saydıklarını ve kendi vatandaşları hakkında bunları zorlayıcı kılacaklarını ve kararlar kendilerine bildirilir bildirmez hiçbir tenfiz kararına gerek olmaksızın bütün topraklarında yürütülmesini sağlayacaklarını fikir birliğiyle kabul ederler.

Bundan başka Yüksek Akit Taraflar özellikle tebligatın ulaşmasına ve delillerin toplanmasına ilişkin konularda kendi Mahkeme ve memurlarının Muhtelit Hakem Mahkemelerine, ellerinden gelen her türlü yardımı doğrudan doğruya yerine getirmeyi taahhüt ederler.

Madde 95- Muhtelit Hakem Mahkemelerinin yol göstericisi adalet, hakkaniyet ve iyi niyet olacaktır.

Her Mahkeme, huzurunda kullanılacak dili saptayacak ve işlerin tam olarak anlaşılmasını sağlamak için gereken çevirileri yaptıracak ve kendi huzurunda izlenecek duruşma kurallarını ve sürelerini düzenleyecektir. Bu kuralların düzenlenmesinde, aşağıdaki ilkelere uyulacaktır:

1. Duruşma usulü bir istem ve karşılığında bir cevabi istemde bulunulmasını kapsayacak, bir cevabi red istemi ile karşılığında bir red cevabi isteminde bulunulabilecektir. Eğer taraflardan biri sözlü ifadelerde bulunmak ya da bulundurmak isterse, öbür tarafa da böyle bir durumda aynı hareket yetkisi verilmek koşuluyla, buna müsaade edilecektir.

2. Mahkeme soruşturma yapılmasını, belge gösterilmesini, bilirkişiye başvurulmasını emretmek, yerinde keşif ve muayene yaptırmak, her türlü bilgileri is-

temek, tanıkları sorgulamak ve taraflardan ya da temsilcilerden her türlü sözlü ve yazılı açıklama istemek hususlarında bütün yetkiye sahip olacaktır.

3. İşbu andlaşmada aksi yöndeki hükümler müstesna olmak üzere, Mahkemenin kuruluşundan itibaren altı ay sürenin bitiminden sonra hiçbir talep ve iddia kabul olunmayacaktır. Meğer ki adıgeçen Mahkemenin bir kararı ile verilmiş ve uzaklık ya da mücbir sebepler yüzünden istisnai şekilde haklı görülmüş bir özel izin bulunsun.

4. Bir yıl içersinde toplam sekiz haftayı geçmeyecek olan tatil dönemleri dışında her hafta işlerin hızlı görülmesini sağlamak için yeterli sayıda duruşma yapmak Mahkemenin görevlerindendir.

5. Kararlar, işin Mahkemece görüşüldüğünü gösteren duruşmalar sonundan başlayarak ençok iki ay sonra her halde verilmiş olmalıdır.

6. İşin gerektireceği sözlü murafaalar ile her durumda kararların okunması açık celsede yapılacaktır.

7. Her Muhtelit Hakem Mahkemesi, işlerin olumlu yürütülüşüne yararlı saydığı takdirde, kuruluş yeri dışında bir veya birkaç celse yapmak yetkisini haiz olacaktır.

Madde 96- İlgili Hükümetler her bir mahkeme için oybirliğiyle bir genel kâtip atayacaklar ve her biri ona bir ya da birkaç katip görevlendireceklerdir. Genel Katip ile katipler, ilgili hükümetlerin izniyle yardımlarına gerek görecekleri kişileri hizmetine alabilecek olan mahkemenin emri altında bulunacaklardır.

Her mahkeme kaleminin daireleri İstanbul'da olacaktır. Diğer her hangi bir yerde bağlı kalem daireleri kurmak ilgili hükümetlerin yetkisindedir.

Her mahkeme kendisine sunulacak işlere ait evrakı, yazışmalar ve belgeleri kaleminde saklayacak ve görevinin sona ermesinde bunları görev yerinin bulunmuş olduğu hükümetin arşivine bırakacaktır. Bu evrak, ilgili hükümetlere daima açık tutulacaktır.

97- Her Hükümet, atadığı muhtelit hakem mahkemesi üyeleri ile atayacağı memur (ajan) ya da katiplerin ücret ve ödeneklerini ödeyecektir.

Başkan ile genel katibin ücret ve ödenekleri ilgili hükümetler tarafından birlikte kararlaştırılacak ve bu ücretler ve ödenekler ilgili mahkemenin ortak masrafları her iki hükümetçe yarı yarıya ödenecektir.

Madde 98- İşbu kesim Japonya ile Türkiye arasında çıkmış olup bu andlaşma uyarınca muhtelit hakem mahkemesinin yetkisine girmesi gerekecek işler hakkında uygulanabilir olmayacaktır; böyle sorunlar iki hükümet arasında anlaşma yoluyla çözüme bağlanacaktır.

KESİM VI

ANDLAŞMALAR

Madde 99- İşbu andlaşmanın yürürlüğe konuluşundan sonra ve başka yönlerden kapsadığı hükümlere zarar gelmeksizin aşağıda sayılan iktisadi ya da teknik nitelikteki çok taraflı andlaşmalar, sözleşmeler ve anlaşmalar Türkiye ile öbür akit devletlerden bunlara taraf olanlar arasında yeniden yürürlüğe gireceklerdir.

1. Denizaltı kabloların korunmasına ilişkin 14 Mart 1884, 1 Aralık 1886 ve 23 Mart 1887 tarihli sözleşmelerle 7 Temmuz 1887 tarihli protokol,

2. Gümrük tarifelerinin yayınlanmasına ve yayınlanması için uluslar arası bir birlik kurulmasına ilişkin 5 Temmuz 1890 tarihli sözleşme.

3. Paris'te Uluslar arası Sağlık Koruma Genel Dairesi kurulmasına ilişkin 9 Aralık 1920 tarihli anlaşma,

4. Roma'da uluslar arası bir tarım enstitüsü kurulmasına ilişkin 7 Haziran 1905 tarihli sözleşme,

5. Esko nehri üzerinde geçiş harçlarının alınmasına ait 16 Temmuz 1863 tarihli sözleşme.

6. İşbu andlaşmanın 19. maddesindeki özel hükümler çekincesi altında, Süveyş Kanalının kullanım serbestliğini sağlayacak bir usûl kurulmasına ait 29 Aralık 1888 tarihli sözleşme,

7. 30 Kasım 1920 tarihinde Madrit'te imzalanan sözleşme ve anlaşmalar dahil olarak posta birliği hakkındaki sözleşmeler ve anlaşmalar.

8. 10/22 Temmuz 1875 tarihinde Sen-Petersburg'da imzalanan uluslar arası telgraf sözleşmeleri ve 11 Haziran 1908 de Lizbon uluslar arası telgraf konferansında kararlaştırılan yönetmelikler ve tarifeler.

Madde 100- Türkiye aşağıda sayılan sözleşme ve anlaşmalara katılmayı veya onları onaylamayı taahhüt eder:

1. Otomobillerin çeşitli ülkelerde kullanılmasına ilişkin 11 Ekim 1909 tarihli sözleşme,

2. Gümrüğe tabi vagonların kurşunlanmalarına ilişkin 15 Mayıs 1886 tarihli anlaşma ve 18 Mayıs 1907 tarihli protokol,

3. Denizlerde çarpışma, yardım ve kurtarma işleri hakkındaki bazı kuralların birleştirilmesine ilişkin 23 Eylül 1910 tarihli sözleşme,

4. Hastane gemilerinin limanlarda vergi ve harçlardan bağışıklığı hakkında 21 Aralık 1904 tarihli sözleşme,

5. Kadınların yüzünden ticaret yapılmasının önlenmesi hakkında 18 Mayıs 1904, 4 Mayıs 1910 ve 30 Eylül 1921 tarihli sözleşme,

6. Fuhuşa dair yayınların yasaklanması için 4 Mayıs 1910 tarihli sözleşme,

7. 54, 88 ve 90 ıncı maddeler hakkındaki çekince saklı kalarak, 17 Ocak 1912 tarihli sağlık işleri sözleşmesi,

8. Filokseraya karşı alınacak önlemlere ait 3 Ekim 1881 ve 15 Nisan 1889 tarihli sözleşmeler,

9. Afyon hakkında 23 Ocak 1912 tarihinde Lahey'de imzalanan sözleşme ile 1914 tarihli ek protokol,

10. 5 Temmuz 1912 tarihli uluslararası telsiz telgraf sözleşmesi,

11. Afrika'da alkollü maddelerin tabi olacağı usule dair Senjermen-Anley'de imzalanan 10 Eylül 1919 tarihli sözleşme,

12. 26 Şubat 1885 tarihli Berlim umumi senediyle 2 Temmuz 1890 tarihli Brüksel beyanname ve umumi senedinin, yeniden gözden geçirilmesini öngören Senjermen-Anley 10 Eylül 1919 imza tarihli sözleşme,

13. 1 Mayıs 1920 tarihli protokol hükümlerinin uygulamasıyla ilgili olarak coğrafi durumunun gerektirdiği değişikliklere, Türkiye kavuştuğunu gördüğü takdirde hava seferlerinin düzenlenmesine ilişkin olan 13 Ekim 1919 tarihli sözleşme,

14. Kibrit imalinde beyaz fosfor kullanılmasının yasaklanmasına dair 26 Eylül 1906 da Berlin'de imzalanan sözleşme,

Türkiye, bundan başka, telli ve telsiz telgraf hakkında uluslar arası yeni sözleşmelerin düzenlenmesine katılmağı taahhüt eyler.

BÖLÜM IV
ULAŞTIRMA YOLLARI VE SAĞLIK İŞLERİ

KESİM I
ULAŞTIRMA YOLLARI

Madde 101- Türkiye, transit serbestliği hakkında Barselon Konferansı tarafından 14 Nisan 1921 tarihinde kabul edilmiş olan sözleşme ve yönetmelik ile uluslar arası yararı olan ulaşıma elverişli su yollarına uygulanacak usul hakkında sözügeçen konferansça 19 Nisan 1921 tarihinde kabul edilmiş olan sözleşme ve yönetmeliği ve ek protokolu kabul ettiğini bildirir.

O nedenle Türkiye işbu andlaşmanın yürürlüğe konulmasından itibaren bu sözleşme, yönetmelik ve protokol hükümlerinin uygulamaya gireceğini taahhüt eder.

Madde 102- Türkiye deniz kıyısından yoksun devletlerin deniz bayrağına sahip olma haklarının tanınmasını öngörün 20 Nisan 1921 tarihli Barselon bildirisini kabul ettiğini bildirir.

Madde 103- Türkiye 20 Nisan 1921 tarihli Barselon Konferansının uluslar arası düzenlemeye tabi limanlar üstündeki tavsiyelerini kabul ettiğini bildirir.

Türkiye bu düzenlemeye bırakılacak limanlarını sonradan bildirecektir.

Madde 104- Türkiye 20 Nisan 1921 tarihli Barselon Konferansının uluslar arası demiryollarına ilişkin tavsiyelerini kabul ettiğini bildirir. Bu tavsiyeler, işbu andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak Türk Hükümeti tarafından karşılıklı olmak koşuluyla uygulanacaktır.

Madde 105- Türkiye işbu andlaşmanın yürürlüğe girişini izleyerek 14 Ekim 1890, 20 Eylül 1893, 16 Temmuz 1895, 16 Haziran 1898 ve 19 Eylül 1906 tarihlerinde Bern'de imza edilen demiryollarıyla mal taşınması hakkındaki sözleşmeleri ve ödeme şeklini kabulü ve onaylamağı taahhüt eder.

Madde 106- Yeni sınırların güzergahı dolayısıyla, aynı ülkenin iki bölümünü birbirine bağlayan bir hat başka ülkeyi kestiği ya da bir ülkeden başlayan bir şube hattı başka bir ülkede son bulduğu takdirde iki ülke arasındaki ulaştırmaya ilişkin konularda işletme koşulları, özel anlaşmalar saklı kalmak kaydıyla, ilgili demiryolu yönetimleri arasında yapılacak bir anlaşma ile düzenlenecektir. Bu yönetimler sözü edilen anlaşma koşullarında uyuşmağı başaramazlarsa bu koşullar tahkim yoluyla belirlenecektir.

Türkiye ile sınırdaş devletler arasındaki bütün yeni sınır istasyonlarının kurulması ve bu istasyonlar arasındaki hatların işletilmesi aynı koşullar çerçevesinde yapılacak anlaşmalarla düzenlenecektir.

Madde 107- Varışı ya da çıkışı Türkiye ya da Yunanistan olup Yunan-Bulgar sınırlarıyla Kuleliburgaz yakınındaki Yunan-Türkiye sınırı arasında kalan doğu trenlerinin üçüncü bölümlerinden transit olarak yararlanan yolcular ve ticari mallar, işbu transitten dolayı hiçbir vergi veya harca ve ne de hiçbir pasaport ya da gümrük incelemesine tabi olmayacaklardır.

İşbu maddenin hükümlerinin yürütülmesi Milletler Cemiyeti Meclisince seçilecek bir komiser tarafından sağlanacaktır.

Türkiye ve Yunanistan Hükümetleri bu komiserin yanına sözügeçen hükümlerin yürütülmesine ilişkin her soruna komiserin dikkatini çekmekle yükümlü ve görevini yerine getirmede bütün gerekli kolaylıklardan faydalanacak bir temsilci atamak hakkını haiz olacaklardır. Bu temsilciler ihtiyaçları olacak ast memurların sayısı ve nitelikleri hakkında komiserle anlaşacaklardır.

Bu hükümlerin yürütülmesine ilişkin olup çözmeyi başaramadığını her sorunu Milletler Cemiyeti Meclisinin kararına arzetmek adıgeçen komiserin görevidir. Yunanistan ve Türkiye hükümetleri oy çokluğuyla karar alan bu meclisten çıkacak her karara uymağı yükümlenirler.

Bahsi geçen komiserin aylığı ve göreceği hizmete ait masraflar Türkiye ve Yunanistan Hükümetlerince yarı yarıya üstlenilecektir.

Türkiye sonradan Edirne'yi Kuleliburgaz'la İstanbul arasındaki hatta bağlıyan bir tren hattı yaptığı takdirde işbu maddenin, Kuleliburgaz ve Bosnaköy yakınlarında bulunan Yunanistan – Türkiye sınır noktaları arasındaki transite ilişkin hükümleri karşılıklı etkisiz kalacaktır.

İlgili hükümetlerden her biri işbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak beş yıllık bir süre sonunda işbu maddenin 2.ciden 5.ciye kadar paragraflarında belirtilen denetimin devamına gerek olup olmadığına ilişkin bir karar verdirmek için Milletler Cemiyeti Meclisine başvurma hakkını haiz olacaklardır. Ancak şu karara varılmıştır ki Yunan – Bulgar sınırıyla Bosnaköy arasında kalan doğu trenlerinin iki bölümü üzerindeki transite ilişkin 1.ci paragrafın hükümleri yürürlükte kalacaktır.

Madde 108- Gerek Osmanlı Hükümetine ve gerek özel şirketlere ait olup işbu andlaşma gereğince Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan topraklarda bulunan limanlar ile demiryollarının devrine ilişkin özel hükümler devam etmek ve ayrıca Akit Devletler arasında imtiyaz sahiplerine ve memurların emeklilik işlerine ilişkin olarak önceden alınmış ya da alınacak kararlar saklı kalmak üzere demiryolların devri aşağıdaki koşullar altında yapılacaktır:

1. Bütün demiryollarının imalat ve tesisatı tam olarak ve mümkün olduğu kadar iyi bir durumda bırakılacaktır;

2. Kendisine mahsus hareketli donanımları olan bir şebeke tümüyle terkedilmiş topraklar üzerinde bulunduğu takdirde söz konusu hareketli donanımlar 30 Ekim 1918 tarihli son envanter cetveli gereğince takımıyla bırakılacaktır;

3. İşbu andlaşma uyarınca yönetimi bölünmeye uğrayacak hatların hareketeder donanımlarının paylaşılması çok sayıda şubeler kendilerine bırakılan yönetimler arasında dostane uyuşma yoluyla saptanacaktır. Bu uyuşma 30 Ekim 1918 tarihli son envanter defterine göre sözügeçen hatlar üzerinde kayıtlı olan donanımların önemini, servis hatları da dahil hatların uzunluğu, ulaştırmanın niteliğini ve önemini dikkate alarak yapılacaktır. Anlaşma olmazsa anlaşmazlık hakemlik yoluyla çözülecektir. Gerekirse yine her hakem kararı, her şubede bırakılması gereken lokomotifler, yolcu ve eşya vagonlarını ayırma, bunların teslim edilme koşullarını belirleme ve mevcut atelyelere taşınan malzemenin kısıtlı bir süre içerisinde iyi durumda saklanmasını sağlamak için gerek görülecek çözüm yolunu düzenleyecektir.

4. Malzeme, eşya ve aletler ve takımlar, hareketli donanımların tabi olduğu aynı koşullar altında terkedilecektir.

Madde 109- Aykırı hüküm bulunmadıkça, yeni bir sınırın çizilmesi yüzünden bir devletin sular sistemi (kanal açma, su taşmaları, sulama, akıtma ve benzeri hususlar) başka bir devletin toprağında yapılacak çalışmalara bağlı bulunduğu ya da bir devletin toprağı üzerinde savaştan önceki düzenlemelere göre başka bir devletin toprağından çıkan su ya da su gücü kullanıldığı takdirde, il-

gili devletler arasında her birinin çıkarları ve kazanılmış haklarını koruyacak nitelikte bir anlaşma yapılmak gerekir.

Anlaşmaya varılamazsa, sorun hakemlikle çözülecektir.

Madde 110- Romanya ve Türkiye Köstence – İstanbul kablosunun işletme koşullarını haklı bir biçimde saptamak için aralarında uyuşacaklardır. Uyuşma olmazsa sorun hakemlikle çözümlenecektir.

Madde 111- Türkiye bizzat kendi adına ve vatandaşları adına, artık kendi topraklarında kara ile birleşmeyen kabloların tümü veya parçaları üzerindeki, hangi nitelikte olursa olsun, bütün haklarından, dayanaklarından ve imtiyazlarından vazgeçer.

Eğer yukardaki paragraf gereğince devredilmiş olan kabloların bir bölümü özel mülkiyete ait ise sahiplerinin zarar ve ziyanlarının tazmini, mülkiyetin geçtiği hükümetlere ait olacaktır. Tazminatın tutarında anlaşılamıyorsa bu tutar hakemlik yoluyla belirlenecektir.

Madde 112- Türkiye kendi toprağında kara ile hiç olmazsa bir noktada birleşen kablolar üzerinde önceden sahip olduğu mülkiyet haklarını koruyacaktır.

Böyle kablolardan Türk olmayan topraklarda kara ile birleşenlere ilişkin hakların kullanılması ve işletilme şartları ilgili devletler arasındaki dostane yoldan düzenlenecektir. Anlaşmaya varılamazsa, anlaşmazlık hakemlik yoluyla çözülecektir.

Madde 113- Yüksek Akit Taraflar, her biri kendiyle ilgisi yönünden, Türkiye'de yabancı postanelerin kaldırıldığını kabul ettiklerini bildirirler.

KESİM II
SAĞLIK İŞLERİ

Madde 114- İstanbul Sağlık İşleri Yüksek Meclisi kaldırılmıştır. Türkiye kıyılarının ve sınırlarının sağlık işlerinin düzenlemesiyle Türkiye yönetimi görevlidir.

Madde 115- Yetkileri ve koşulları hakgözetir olacak tek ve aynı sağlık tarifesi, Türk bayrağı ile yabancı bayrak ayrımı yapmaksızın bütün gemilere ve Türk vatandaşlarına uygulanan ayrı koşullar çerçevesinde yabancı devlet vatandaşlarına uygulanacaktır.

Madde 116- Türkiye, açıkta kalmış olan sağlık memurlarının eski İstanbul Sağlık İşleri Yüksek Meclisinin fonlarından ayrım yapılmaksızın verilmek üzere tazminat hakedişlerine ve işbu meclisin şimdiki ve eski memurlarının ve onların mirasçılarının diğer bütün kazanılmış haklarının tam olarak uymayı taahhüt eder. Bu haklara, sabık İstanbul Sağlık İşleri Yüksek Meclisinin ihtiyat fonlarının ayrılmasına, eski sağlık yönetiminin kesin tasfiyesine ilişkin bütün sorunlar ile ayrıca buna benzer veya bağlı diğer her sorun, özel biçimde kurulmuş olan

bir komisyonca çözüme bağlanacak ve bu komisyon Almanya, Avusturya ve Macaristan dışında İstanbul Sağlık İşleri Yüksek Meclisine katılmış olan devletlerden her birinin bir temsilcisinden kurulu olacaktır. Gerek yukarda belirtilen tasfiyeye ve gerek bu tasfiyeden sonra kalan nakitlerin tahsis biçimine ilişkin bir sorundan dolayı işbu komisyonun üyeleri arasında anlaşmazlık çıkması durumunda adıgeçen komisyonda temsil edilen devletlerden her biri son kararı verecek olan Milletler Cemiyeti Meclisine başvurma hakkına malik olacaktır.

Madde 117- Türkiye ile Mekke haccına ve Kudüs ziyaretine ve Hicaz trenine nezaret etmekle ilgili devletler, uluslar arası sağlık sözleşmeleri hükümleri gereğince özel önlemler alacaklardır. Uygulamada tam bir birlik sağlamak için bu devletlerle Türkiye, haç ve ziyaret sağlık işlerinin birleştirilmesi ve düzenlenmesi için bir komisyon kuracaklar ve bu komisyonda Türkiye sağlık makamlarıyla Mısır deniz ve karantina sağlık meclisi temsil edilmiş olacaklardır.

Bu komisyon, ülkesinde toplanacağı devletin önceden iznini alacaktır.

Madde 118- Hac ve ziyaret sağlık işlerinin birleştirilmesi ve düzenlenmesi komisyonunun çalışması hakkında gerek Milletler Cemiyeti Sağlık Komitesine ve Uluslar arası Genel Sağlık İdaresine ve gerek hac ve ziyaret ile ilgili her ülkenin isteyecek olan hükümetine raporlar verilecektir. Komisyon kendisine Milletler Cemiyetinden, Uluslar arası Genel Sağlık İdaresinden ya da ilgili hükümetlerden gelecek bütün sorular hakkında görüşünü bildirecektir.

BÖLÜM V
ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

1. Savaş Esirleri:

Madde 119- Yüksek Akit Taraflar, ellerinde kalmış olan savaş esirleriyle sivil tutuklukları hemen yurtlarına geri vermeyi taahhüt ederler.

Türkiye ve Yunanistan'ın karşılıklı ellerinde bulunan savaş esirleri ve sivil tutukluların değişimi işbu hükümetler arasında 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da imza edilmiş olan özel anlaşmanın konusudur.

Madde 120- Disipline aykırı davranışlarından dolayı cezaya çarptırılabilecek ya da hüküm giymiş savaş esirleri ve sivil tutuklular, cezalarının tamamlanmasına ya da haklarındaki yasal kovuşturmanın sona ermesine bakılmaksızın geri verileceklerdir.

Disiplin suçlarından başka fiillerinden dolayı hüküm giyebilecek veya giymiş olanların tutukluluk durumları devam edebilecektir.

Madde 121- Yüksek Akit Taraflar kayıp kişilerin aranması ya da geri verilmemeyi istemiş savaş esirleri ve sivil tutukluların kimliklerinin belirlenmesi için karşılıklı olarak kendi toprakları üzerinde her türlü kolaylığı göstermeği üstlenirler.

Madde 122- Yüksek Akit Taraflar, işbu andlaşma yürürlüğe konulur konulmaz, savaş esirlerine ve sivil tutuklulara ait olduğu ya da ait olmuş bulunduğu halde alıkonulmuş bulunan bütün eşya, para, hisse senedi, tahviller, senetler, evrak ve belgeler ya da her türlü kişisel eşyanın geri verileceğini taahhüt ederler.

Madde 123- Yüksek Akit Taraflar, orduları tarafından esir edilmemiş olan savaş esirlerinin bakımı için harcanmış meblağların ödenmesinden karşılıklı olarak vazgeçtiklerini bildirirler.

2. Mezarlıklar:

Madde 124- Aşağıdaki 126. maddede yazılı özel hükümlere zarar gelmeksizin, Yüksek Akit Taraflar, içlerinden her birinin 29 Ekim 1914 ten buyana savaş alanında ya da yaralanma veya kaza veya hastalık sonucunda ölmüş olan kara ve deniz askerleriyle aynı tarihten beri esirlikte ölmüş olan savaş esirleri ve sivil tutukluların kendi egemenlikleri altında bulunan topraklar üzerindeki mezarlıklarına, mezarlarına, kemikliklerine ve anıları için dikilmiş anıtlarına saygı gösterecekler ve onları iyi şekilde muhafaza ettireceklerdir.

Yüksek Akit Taraflar içlerinden her birinin sözü edilen mezarlıklarını, mezarlarını ve kemikliklerini tespit, kayıt ve idareye ve bunların bulundukları yerlerde uygun anıtlar yaptırmaya her birinin görevlendirilebileceği komisyonlara

kendi toprakları üzerinde görevlerinin ifasında bütün kolaylıkları göstermek hususunda anlaşacaklardır. Bu komisyonlar hiçbir askeri niteliği haiz olmayacaktır.

Akitler yukarıda belirtilen kara ve deniz askerlerinin cesetlerinin kalıntılarının yurtlarına geri gönderilmesi konusundaki istemlerini kabul anlamında, ulusal kanunlarının hükümleri ve kamu sağlığı gerekleri dikkate alınarak her türlü kolaylığı karşılıklı olarak göstermeği kabul ederler.

Madde 125- Yüksek Akit Taraflar:

1. Esirlikte ölen savaş esirlerinin ve sivil tutukluların, kimlik tespitleri için faydalı ayrıntıların eklenmesiyle birlikte, tam bir çizelgesini;

2. Kimlikleri belirlenmeksizin gömülen ölülerin mezarlarının sayı ve yerleri hakkında her türlü bilgileri karşılıklı olarak birbirlerine vermeği üstlenirler.

Madde 126- Romanya toprağında 27 Ağustos 1916'dan bu yana ölen Türk askerleri ve denizcileri ve savaş esirlerinin mezar ve mezarlıklarının ve kemikliklerinin ve anılarına dikilmiş anıtların iyi durumda bulundurulmasıyla, sivil tutuklara ilişkin 124. ve 125. maddelerden doğan diğer her tür zorunluluklar için Romanya Hükümeti ile Türkiye Hükümeti arasında özel bir anlaşma yapılacaktır.

Madde 127- 124. ve 125. maddelerin genel nitelikteki hükümlerinin yerine getirilmesinde bir yandan İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri öbür yandan Türkiye ve Yunanistan Hükümetleri 128 inciden 136 ıncıya kadar olan maddelerdeki özel hükümleri kararlaştırmışlardır.

Madde 128- Türkiye Hükümeti, İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetlerine karşı, kendi toprağı üzerinde bunların savaş alanında ya da yaralanma, kaza, hastalık sonucunda ölmüş olan kara ve deniz askerleriyle esirlikte ölen savaş esirlerine ve sivil tutuklularına ait mezar, mezarlık, kemiklik ve anılarına dikilmiş anıtlarını içine alan arsaları kendilerine ayrı ayrı ve ömürboyu tahsis etmeği üstlenir. Ayrıca 130. maddede sözü edilen komisyonlar tarafından birleştirme mezarlıkları, kemiklikler ya da anıtlar kurulması için gelecekte gerekli görülecek araziyi de onlara ayıracaktır.

Bundan başka işbu mezarlara, mezarlıklara, kemikliklere ve anıtlara serbest girişe izin vermeği ve gerektiğinde uygun cadde ve yolun yapımına ruhsat vermeği yükümlenir.

Yunan Hükümeti kendi toprağında aynı hususları yükümlenir.

Yukardaki hükümler, bu amaçla ayrılan arazide Türkiye ya da, duruma göre, Yunan egemenliğini bozmaz.

Madde 129- Türkiye Hükümeti tarafından ayrılacak araziye özellikle İngiltere için 3 nolu haritada gösterilmiş olan Anzak denilen bölge (Arıburnu) arazisi dahil olacaktır.

İngiltere'nin yukarıda belirtilen araziden yararlanması aşağıdaki koşullara göre olacaktır:

1. Sözügeçen arazi işbu barış andlaşmasıyla belirtilen kullanım amacından başka bir biçimde kullanılamayacak; dolayısıyla hiçbir askeri ya da ticari amaçla veya sözkonusu tahsis amacı dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır.

2. Türkiye Hükümeti, mezarlıklar da dahil, bu araziyi teftiş ettirmek hakkını her zaman elinde bulunduracaktır.

3. Mezarlıkların korunmasına ayrılan sivil bekçilerin sayısı her mezarlık için bir bekçiden fazla olmıyacaktır. Mezarlıklar dışındaki arazi için özel bekçiler olmıyacaktır.

4. Sözügeçen arazide mezarlıkların gerek içinde gerek dışında yalnız bekçilere lazım olan konutlardan başka bina inşa edilmeyecektir.

5. Sözkonusu arsanın kıyısında yolcu ve yük indirmek ve bindirmeyi kolaylaştırmaya yarayabilecek hiçbir rıhtım, dalgakıran ya da iskele yapılamayacaktır.

6. Bütün gerekli işlemler yalnız Boğazların iç kıyısında yapılabilecek ve sözkonusu araziye Ege Denizi kıyısından girişe ancak bu işlemlerin bitirilmesinden sonra izin verilecektir. Türk Hükümeti mümkün olduğu kadar basit olması gereken işbu işlemlerin bu maddenin öbür hükümlerine zarar gelmemek koşuluyla, Türkiye'ye giden öbür yabancılar hakkında yürürlükte olan işlemlerden daha zahmetli olmamasını ve her çeşit yararsız gecikmelere meydan vermeyecek koşullar altında yürütülmesini kabul eder.

7. Araziyi ziyaret etmek isteyen kişiler silahlı olmayacaklar ve Türkiye Hükümeti işbu kesin yasağın uygulanmasına nezaret hakkını elinde bulunduracaktır.

8. 150 kişiden fazla olan her ziyaretçi grubunun varışından bir hafta önce Türkiye Hükümetine bilgi verilmesi gerekir.

Madde 130- Mezarlara, mezarlıklara, kemikliklere ve anıtlara ilişkin sorunları yerinde çözmeğe görevli olarak İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetlerinden her biri, Türkiye ve Yunan Hükümetlerinin de birer temsilci atayacakları birer komisyon kuracaklardır.

İşbu komisyonlar özellikle:

1. Ölülerin gömüldüğü ya da gömülmemiş olabileceği bölgeleri keşif ve tayin; mevcut mezarları, mezarlıkları, kemiklikleri ve anıtları tespit etmek,

2. Kalıntıların eğer gerekirse bir araya yeniden toplanmasına ne gibi koşullar altında başvurulacağını belirlemek; Türk toprağında Türk temsilcisiyle ve Yunan toprağında Yunan temsilcisiyle anlaşarak yeniden bir araya getirilecek toplu mezarlıkların ve kurulacak kemikliklerle anıtların yerlerini saptamak; ve işgal edilen yüzeyin zorunlu olan en az hadde indirerek bu yerlerin sınırlarını çizmek,

3. Kendi vatandaşları için ayrılnuş ya da ayrılacak mezarların, mezarlıkların, kemikliklerin ve anıtların kesin planlarını bağlı oldukları hükümetler adına Türkiye ve Yunan Hükümetlerine bildirmek görevleriyle yükümlü olacaklardır.

Madde 131- Kendilerine arsa ayrılmış olan hükümetler bunu yukarıda belirtilenden başka biçimde kullanmamağı ve kullanılmasına izin vermemeği yükümlenirler. Bu arazi deniz kenarında ise kıyısı, arazinin ayrıldığı hükümetçe her hangi askeri, denizcilik ya da ticari hiçbir amaç için kullanılmayacaktır. Üzerinde mezarlar ve mezarlıklar kurulmasından vazgeçilecek ve anıt dikilmesi için kullanılmayacak arsalar yine Türkiye ya da duruma göre Yunan hükümetine kalacaktır.

Madde 132- 128 inciden 130 uncuya kadar olan maddelerde belirtilen arazinin İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetlerine ömürboyu ve bütünüyle yararlanmaları için ayrılmalarına ait yasal ve idari önlemler 130. maddenin 3 ncü paragrafında yeralan bildiriyi izleyen altı ay içerisinde Türkiye Hükümeti ve Yunan Hükümeti tarafından alınacaktır. Eğer kamulaştırma gerekirse işbu istimlakler Türkiye ve Yunanistan Hükümetlerine ait topraklar üzerinde karşılıklı olarak sözkonusu hükümetler eliyle ve giderleri kendilerine ait olmak üzere yapılacaktır.

Madde 133- Britanya, Fransa ve İtalya Hükümetleri vatandaşlarının mezar, mezarlıklar, kemiklikler ve anıtlarının kurulma, düzenlenme ve yönetilmesini uygun gördükleri herhangi bir yürütme organına vermekte serbest olacaklardır. Bu organlar askeri nitelikte olmayacaktır. Mezarların yeniden birleştirilmesini ve mezarlık ve kemiklik kurulmasını sağlamak için gerekli görülecek olan mezar kazılması ve ceset nakli ile kendilerine arsa ayrılan Hükümetlerce yurtlarına iadesi gerekeceğine karar verilecek ölülerin çıkarılması ve taşınması konularında yalnız bunlar yetkili olacaklardır.

Madde 134- Britanya, Fransa ve İtalya Hükümetleri Türkiye'de bulunan mezarlarının, mezarlıklarının, kemikliklerinin ve anıtlarının kendi uyrukları arasında atanmış bekçiler tarafından korunmasını sağlamak hakkına sahip olacaklardır. Bu bekçiler Türkiye memurlarınca tanınacaklar ve mezarların mezarlıkların ve anıtların korunmasını sağlamak için sözügeçen memurların yardımlarından yararlanacaklardır, bu bekçiler hiçbir askeri sıfat taşımayacaklar, fakat kendilerini korumak için bir rövelver ya da otomatik tabanca ile silahlanmış olabileceklerdir.

Madde 135- 128 inciden 131 inci maddeye kadar olan maddelerde belirtilen arazi Türkiye ve Türk memurları ya da duruma göre Yunanistan ve Yunan memurları tarafından hiçbir biçimde kira bedeline, vergiye veya harca tabi tutulmayacaktır. İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri temsilcileriyle mezarları, mezarlıkları, kemiklikleri ziyaret etmek isteyen kişiler için oralara giriş her zaman serbest olacaktır. Türkiye Hükümeti ve Yunan Hükümeti bu araziye giden yolların bakım ve idaresini sonuna kadar üstleneceklerdir.

Türkiye Hükümeti ve Yunan Hükümeti sözügeçen mezarların, mezarlıkların, kemikliklerin ve anıtların yönetim ve bakımından görevli kişilerin ihtiyaçları ve arazinin sulanması için yeterli miktarda suyu sağlayabilmeleri yönünden Britanya, Fransa ve İtalya Hükümetlerine her türlü kolaylığı göstermeği yükümlenirler.

Madde 136- Britanya, Fransa ve İtalya Hükümetleri, Türkiye'den ayrılan arazide bulunanlar da dahil olmak üzere kendi yetkilerine tabi arazide gömülü bulunan Türk askerleri ve denizcileri için mezarlar, mezarlıklar, kemiklikler ve onlar adına anıtlar kurulması için 128 inci ve 130 uncudan 135 inciye kadar olan maddeler hükümlerinden yararlanma hakkını Türkiye Hükümetine tanımağı yükümlenirler.

3. Genel Hükümler:

Madde 137- Yüksek Akit Taraflar arasında aksine kararlaştırılmış olan hükümler dışında olmak üzere 30 Ekim 1918 tarihinden başlayarak işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasına kadar İstanbul'u işgal eden devletler vatandaşlarının, yabancıların ya da Türk vatandaşlarının haklarına, mallarına ve çıkarların ve bunlardan her birinin Türkiye memurları ile olan ilişkilerine dair adıgeçen devletlerin memurları tarafından ya da onlarla birlikte alınan kararlar ya da verilen emirler geçerli sayılacak ve bunlardan dolayı adıgeçen devletler ya da memurları aleyhine hiçbir talep ileri sürülemeyecektir.

Yukarıda yazılı kararlar ya da emirlerden dolayı uğranılan bir zarardan doğan öbür bütün talepler Muhtelit Hakem Mahkemesine sunulacaktır.

Madde 138- Genel affa ilişkin bugünkü tarihli beyannamenin 4. ve 6. bentleri hükümlerine zarar gelmemek koşuluyla, yargı konularında 30 Ekim 1918 tarihinden başlayarak işbu andlaşmanın yürürlüğe konulmasına kadar, Türkiye'de, İstanbul'u işgal eden devletlerin yargıçları, mahkemeleri ya da memurları tarafından ve ayrıca 8 Aralık 1921 tarihinde kurulan karma adli komisyon tarafından Türkiye'de verilmiş olan kararlar ve emirler, yürütme önlemleri dahil olmak üzere geçerli olacaktır.

Şu kadar ki bir askeri mahkeme ya da bir polis mahkemesi tarafından hukuki konularda verilmiş olan bir adli karardan dolayı kişilerden biri lehine uğradığı bir zararın karşılanması için diğer bir kişi tarafından bir istemde bulunulduğunda bu istem karına hakem mahkemesinin incelemesine sunulacak ve o da gerekirse bir tazminat ödenmesine karar verebilecek ve hatta bir iade işlemini emredebilecektir.

Madde 139- Mülki, adli ya da mali makamlara ait ve vakıfların yönetimine ilişkin olup Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan bir toprağın hükümetini özel olarak ilgilendiren ve Türkiye'de bulunan evrak, defterler, planlar, senetler ve diğer her çeşit belgeler ve karşılığında bunlardan Osmanlı İmparatorluğundan

ayrılan topraklarda bulunup Türkiye Hükümetini özel olarak ilgilendirenler her iki taraftan karşılıklı olarak geri verilecektir.

Yukarıda belirtilen evrak, defterler, planlar, senetler ve diğer belgeleri elinde bulunduran Hükümet, kendini de bunlarla ilgili sayıyorsa, onları kendi saklayabilecek ve ancak ilgili hükümete, istek üzerine bunların fotoğraflarını ya da onaylı örneklerini vermekle yükümlü olacaktır.

Gerek Türkiye'den ve gerek ayrılan topraklardan götürülmüş olan evrakın, defterlerin, planların, senetlerin ve diğer belgelerin asılları tümüyle alındıkları topraklara ilişkin oldukları takdirde karşılıklı olarak geri verilecektir.

İşbu işlemlerden doğan giderler istemde bulunan hükümete ait olacaktır.

Yukarıdaki hükümler, eskiden Osmanlı İmparatorluğuna ait olup 1912 yılından sonra Yunanistan'a geçen ilçelerdeki emlak ve araziye ya da vakıflara ait defterlere de aynı koşullar altında uygulanacaktır.

Madde 140- Türkiye ile öbür akit devletler arasında savaş sırasında ve 30 Ekim 1918 tarihinden önce karşılıklı olarak alınmış olan deniz ganimetleri, birbirlerine karşı hiçbir talep ve iddiaya yer vermeyecektir. İstanbul'u işgal eden devletler tarafından o tarihten sonra ateşkesin bozulması nedeniyle yapılan işgaller hakkında da aynı hüküm geçerlidir.

Şurası kararlaştırılmıştır ki İstanbul'u işgal eden devletlerin hükümetleri ya da Türkiye Hükümeti tarafından 29 Ekim 1914 tarihinden 1 Ocak 1923 tarihine kadar kendi limanlarında ya da işgal ettikleri limanlarda kullanılmış olan her çeşit deniz araçları, yük hacmi az gemiler, yatlar ve mavnalar hakkında gerek sözügeçen devletlerin hükümetleri ve vatandaşlarınca hiçbir istemde bulunulmayacaktır. Ancak bu hüküm, genel affa ilişkin bugünkü tarihli bildirinin 6. bendi hükümlerini bozmadığı gibi 29 Ekim 1914 tarihinden önceki haklara dayalı olarak kişiler tarafından başka kişiler aleyhine ileri sürülebilecek taleplere ve sürelere zarar vermeyecektir.

Yunan kuvvetlerince 30 Ekim 1918 tarihinden sonra ele geçirilmiş olan Türk bayrağını taşıyan gemiler Türkiye'ye geri verilecektir.

Madde 141- İşbu andlaşmanın 25. maddesinin ve 28 Haziran 1919 tarihli Versay Barış Andlaşmasının 155, 250 ve 440. maddelerinin ve ayrıca sekizinci bölümün (onarımlar) üçüncü ekinin uygulanması ile ilgili olarak halen elinde bulunduran müttefik hükümetlerin rızası olmaksızın, savaş sırasında Alman Hükümeti ya da vatandaşlarınca Osmanlı Hükümeti veya vatandaşlarına devir ve ferağ edilmiş olan Alman gemilerinin hepsine ilişkin olarak Alman Hükümetine veya vatandaşlarına karşı ileri sürülebilecek her türlü sorumluluklardan Türkiye Hükümetinin ve vatandaşlarının aklanmış bulundukları bildirilir.

Türkiye ile onun yanında savaşmış olan öbür devletlerin ilişkilerinde de, gerekirse aynı hüküm uygulanacaktır.

Madde 142- Yunanistan ile Türkiye arasında Rum ve Türk ahalinin değişimine ilişkin 30 Ocak 1923 tarihinde yapılan özel sözleşme, adıgeçen iki yüksek akit arasında, işbu andlaşmada yazılı olmuş olsaydı haiz olacağı güç ve değerin aynını haiz olacaktır.

Madde 143- İşbu andlaşma mümkün olan en kısa sürede onaylanacaktır.

Onay belgeleri Paris'te verilecek ve saklanacaktır.

Japon Hükümeti onay işleminin yapıldığını Paris'teki siyasi temsilcisi aracılığıyla Fransa Hükümetine bildirmekle yetinebilecek ve bu durumda onama belgesini mümkün olan süratle ulaştırılacaktır.

İmzacı devletlerden her biri işbu andlaşmayı, kendi tarafından imza edilmiş ve Lozan Konferansının nihai senedinde sayılmış olan diğer belgelerle birlikte – eğer bunlar onaylamayı gerektiriyorsa- tek ve aynı belge ile onaylanacaktır.

Bir yandan Türkiye, öbür yandan İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, ya da aralarından üçü onay belgelerini sunar sunmaz ilk sunma tutanağı düzenlenecektir.

Bu ilk tutanak tarihinden başlayarak andlaşma bu yolla onu onaylayan Yüksek Akit Taraflar arasında yürürlüğe girecektir. Diğer devletler için, onay belgelerinin verilme tarihinde; daha sonra yürürlüğe girecektir.

Şu kadar ki Yunanistan'a ve Türkiye'ye ilişkin olarak, 1. maddenin ve 2. maddenin iki no.lu paragrafı ile beşinciden on birinci dahil işbu maddeye kadar olan maddeleri hükümleri, Türkiye ve Yunan Hükümetleri kendi onay belgelerini tevdi etmeleri sonrasında işbu tarihte yukarıda belirtilen tutanak henüz düzenlenmemiş olsa bile, yürürlüğe girecektir.

Fransa Hükümeti onama belgelerinin verilme tutanaklarının onaylı birer örneğini bütün imzacı devletlere verecektir.

..... temsilciler işbu andlaşmayı imza etmişlerdir.

24 Temmuz bin dokuz yüz yirmi üç tarihinde Lozan'da yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiş olup bu nüsha Fransız Hükümeti arşivine konulacak ve bu Hükümet akit devletlerden herbirine onaylı birer örneğini verecektir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos
Diamandy, Contzesco

M. İsmet.
Dr. Rıza Nur.
Hasan.

II. BOĞAZLARIN TABİ OLACAĞI USULE İLİŞKİN SÖZLEŞME

(Yerini, 20 Temmuz 1936 tarihli Montrö Sözleşmesi aldığından, buraya dahil edilmemiştir.)

III. TRAKYA SINIRLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ve TÜRKİYE, Trakya sınırları üstünde barışın sürdürülmesi umuduyla,

Ve bugün imza edilen barış andlaşmasının 24. maddesinde belirtildiği gibi işbu sınırların her iki yanında bazı özel karşılıklı önlemlerin alınması gereğini bu amaçla değerlendirerek,

Bu konuda bir sözleşme yapmaya karar vermişler ve temsilleri olarak:

.....

.....'ı atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde 1- Ege Denizi'nden Karadeniz'e kadar Türkiye'yi Bulgaristan'dan ve Yunanistan'dan ayıran sınırların iki yanındaki topraklar aşağıdaki sınırlar içinde ve yaklaşık otuz kilometre genişliğinde olarak gayrı askeri hale getirilecektir. (Ekli haritaya müracaat):

1. Türkiye toprağında, Ege Denizi'nden Karadeniz'e kadar:

Bugünkü tarihle imza edilen Barış Andlaşmasının 2. maddesinin 1 ve 2 no.lu bölümlerinde belirlenen Türkiye'nin Yunanistan ve Bulgaristan'la olan sınırına oldukça paralel bir çizgi.

Bu çizgi Kırkkilise bölgesinde Kırkkilise kasabası ile yarıçapı kasabanın merkezinden başlayarak en az beş kilometrelik bir çevreyi gayrı askeri hale getirilen bölgenin dışında bırakmak koşuluyla ve bu sınırdan en az otuz kilometre uzaklıkta çizilecektir. Ve Ege Denizi'nde İbrice (İbridje) Burnu'ndan başlayıp Karadeniz'de Serbes Burnu'nda son bulacaktır.

2. Yunanistan toprağında, Ege Denizi'nden Yunan – Bulgar sınırına kadar:

Mekri Burnu'nun ucundan (Mekri kasabası hariç) başlayarak ve kuzeye doğru Tahtalı'ya kadar Meriç nehrine oldukça paralel bir yön izleyerek ve bundan sonra Meherkoz'un doğusundan Küçük Derbent'in yaklaşık on beş kilometre batısında Yunan – Bulgar sınırı üstünde saptanacak bir noktaya ulaşan bir çizgi.

3. Bulgar toprağında Yunan – Bulgar sınırından Karadeniz'e kadar:

Yukarıdaki gibi saptanan noktadan başlayıp Papasköy'ün beş kilometre batısında Edirne yolunu Koşilkavak (Kossukavak)ta keserek bundan sonra Yunan – Bulgar ve Türk – Bulgar sınırlarından en az otuz kilometre bir uzaklıktan geçerek ve yalnız Harmanlı bölgesinde Harmanlı kasabasıyla kasabanın merkezinden itibaren en az beş kilometrelik bir çevreyi askerden arındırılmış bölge

dışında bırakarak Karadeniz'de Anberler'in kuzey batısındaki körfezin en içerlek noktasında sona erecek bir çizgi.

Madde 2- İşbu andlaşmanın yürürlüğe konma tarihinden başlayarak on beş gün içerisinde kurulacak bir İşaretleme Komisyonu, 1. maddede açıklanan sınırları arazi üzerinde belirleyip çizecektir. İşbu komisyon Fransa, Britanya, İtalya, Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye tarafından –her devlet için bir temsilci bulunacak biçimde- atanacak temsilcilerden kurulu olacaktır. Bulgar, Yunan ve Türk temsilcilerinden her biri ancak Bulgar, Yunan ve Türk toprağına ait çalışmalara katılabilecektir. Yine de bu çalışmalardan doğacak mesainin tümü komisyonun genel oturumunda karara bağlanıp tutanağa geçirilecektir.

Madde 3- 1. maddede yazılı bölgelerin askerden arındırılması aşağıdaki koşullara göre yapılıp devam ettirilecektir:

1. Halen varolan bütün sürekli ve sahra istihkamları, toprağında bulundukları devlet tarafından silahsızlandırılacak ve sökülecektir.

Bu çeşitten hiçbir yeni istihkam yapılmayacak ve hiçbir silah ya da harp malzemeleri deposu ve saldırı ya da savunma amaçlı olsun, hiçbir kara, hava, deniz tesisi kurulmayacaktır.

2. Jandarma, polis kuvveti, gümrük memurları, sınır muhafızları gibi iç düzeni sağlamaya ve sınırları gözetlemeye ayrılmış özel güçlerden başka hiçbir silahlı kuvvet buralarda ne durabilecek, ne de harekatta bulunabilecektir. Hiçbir uçak ya da başka hava aracına sahip olmayacak olan işbu özel gücün mevcudu aşağıdaki sayıları geçmeyecektir:

a) Aşkerden arındırılan Türkiye toprağında toplam 5000 kişi,

b) Askerden arındırılan Yunan toprağında toplam 2500 kişi,

c) Askerden arındırılan Bulgar toprağında toplam 2500 kişi,

bunların donanımı her türlü top dışında ancak rövelver, kılıç ve tüfek ve her 100 er başına 4 makineli tüfekten ibaret olacaktır.

Bu hükümler 27 Kasım 1919 tarihli Nöyi Andlaşması gereğince Bulgaristan'a düşen yükümlülükleri etkilemeyecektir.

3. Askerlikten arındırılan bölgeler üzerinde herhangi bir bayrak taşıyan kara ya da donanma uçaklarının uçması yasaktır.

Madde 4- İşbu andlaşmada toprakları söz konusu edilen sınırdaş devletlerden birisinin kararlaştırılan hükümlere uyma konusunda ileri süreceği bir istemi olursa bunu Milletler Cemiyeti Meclisine sunacaktır.

Madde 5- işbu Sözleşme onaylanacaktır.

Onay belgeleri en kısa sürede Paris'te verilecektir.

İşbu Sözleşme Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye taraflarından onaylandıktan itibaren yürürlüğe girecektir. Özel bir tutanakla onay işlemi kayda geçirilecektir. O zaman da bunu henüz onaylamamış olan öbür ülkeler hakkında bu

sözleşme, adıgeçen devletler öbür akit devletlere Fransız Hükümetince bildirilecek olan onay belgelerini verdikçe yürürlüğe girecektir.

Japon Hükümeti onaylamanın yapılmış olduğunu Paris'teki siyasi temsilcisi kanalıyla Fransız Hükümetine bildirmekle yetinmek yetkisini haiz olacak ve bu durumda onay belgesini en kısa sürede verecektir.

..... temsilciler işbu sözleşmeyi imza etmişlerdir.

İşbu sözleşme Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiş olup bu nüsha Fransa Hükümeti arşivine konulacak ve bu Hükümet birer onaylı nüshasını imzacı devletlerden her birine verecektir.

IV. İKAMET VE YARGI YETKİSİ HAKKINDA SÖZLEŞME

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Bir yandan, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti,

Diğer yandan,

TÜRKİYE,

Türkiye'de öbür akit devletler vatandaşlarının ve işbu Devletler ülkesinde Türk vatandaşlarının ikamet koşullarını ve yargı yetkisine ilişkin bazı sorunları çağdaş devletler hukukuna göre düzenlemek istediklerinden,

Bu konuda bir sözleşme yapmaya karar vermişler ve temsilcileri olarak:

.....

.....'ı atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

KESİM 1
İKAMET ŞARTLARI

Madde 1- İşbu kesimde yer alan hükümlerden her birinin Türkiye'de öbür akit devletler vatandaşlarına ve şirketlerine uygulanması, bu devletler toprağında Türk vatandaş ve şirketlerine tam karşılığı işlem uygulanması şartına bağlıdır.

Adıgeçen devletlerden biri gerek kendi yasaları gereği ve gerek başka bir yolla sözkonusu hükümlerden herhangi birisi için karşılıklı işlem yapmaktan kaçınacak olursa onun vatandaş ve şirketleri Türkiye'de bu aynı hükümden yararlanamayacaktır.

Bu maddenin uygulanmasında, Akit Devletlerin dominyonları, sömürgeleri ve himaye yahut yönetimleri altındaki ülkeleri de akit devlet toprağı sayılacaktır.

BÖLÜM I
GİRİŞ VE İKAMET

Madde 2- Türkiye toprağında, öbür akit devletler vatandaşları kişileri ya da malları bakımından devletler genel hukukuna göre kabul görecek ve haklarında o şekilde işlem yapılacaktır. Bunlar Türkiye'de kişileri, malları, hakları ve menfaatleri konusunda yasaların ve yerel memurların tam koruması ve gözetimi altında bulunacaklardır. Yurt dışından göçe ilişkin hükümlere zarar gelmemek koşuluyla, Türkiye'ye giriş ve orada oturma konusunda tam serbestliğe sahip olacaklar ve dolayısıyla Türkiye'ye gidip gelebilecek ve orada kalabileceklerdir.

Madde 3- Türkiye'de öbür akit devler vatandaşları yasalara ve yerel düzenlemelere göre her türlü menkul mallar ve taşınmaz mal edinme, kullanma, devir ve ferağ etme hakkına sahip olacaklardır; bunlar özellikle satış ve değişim, vasiyet veya her yoldan bu mallara tasarruf edebilecekleri gibi kanun gereği veraset yoluyla ya da hibe ve vasiyet yoluyla bu malları sahiplenebileceklerdir.

Madde 4- Türkiye'de, öbür akit devletler vatandaşlarının ve karşılığında adıgeçen devletler ülkelerinde Türk vatandaşlarının çeşitli iş, meslek ve sanat dallarında çalışabilmeleri için işbu sözleşmenin yürürlük tarihinden başlıyarak on iki ay içinde Türkiye ile adıgeçen devletler arasında özel sözleşmeler yapılacaktır.

Şurası kararlaştırılmıştır ki böyle sözleşmeler yapılıncaya kadar 1 Ocak 1923 tarihindeki statüko korunacak ve belirtilen on iki ay süre bitmeden sözleşme yapılmadığı takdirde, kişilerin 1 Ocak 1923 tarihindeki kazanılmış haklarına uymak şartıyla Akit Devletlerden her biri tekrar hareket serbestisini kazanacaktır.

Madde 5- öbür akit devletlerden herhangi birinin ülkesinde usulüne uygun olarak kurulmuş bulunan ticari, sınai veya mali şirketler –nakliye ve sigorta şirketleri dahil- Türkiye'de tanınacaklardır.

Böyle şirketler kuruluşlarına, yeteneklerine ve davalarda taraf olma haklarına ilişkin bütün konularda milli kanunlarına göre işlem göreceklerdir.

Bu şirketler, Türk toprağında da yerleşebilecek ve kuruldukları ülke vatandaşları tarafından yapılabilen ve Türkiye'de ulusal şirketlere yasak olmayan her türlü iş ve çalışmaları yapabileceklerdir. Bu şirketler, kamu düzenine ilişkin hükümlere uymak şartıyla, Türkiye'de işlemlerini serbestçe yürütebileceklerdir ve bu hususta benzer ulusal şirketlerin haklarından aynen yararlanacaklardır.

Bu şirketler milli kanunlara ve düzenlemelere göre hareket ederek, her türlü menkul mallar edinebilecekler, kullanabilecekler, devir ve satış hakkına malik olacaklardır; şirketin işlerini yürütebilmesi için gerekli taşınmaz mallar hakkında da aynı hüküm geçerliyse de, bu durumda, taşınmaz mal edinme şirketin temel amacı olmamak gerekir.

Madde 6- Türkiye'de öbür Akit Devletler vatandaşları askerlik hizmetine ilişkin kanunlara tabi olmayacaklardır. Bunlar askerlik hizmeti yerine geçen her çeşit hizmet, yükümlülük ve mali zorunluluktan bağışık olacaklardır.

Kamu yararına olduğu kanun gereği olan bir neden bulunmadıkça ve kendisine önceden haklı tazminat verilmedikçe bu devletler vatandaşlarının malları kamulaştırılmayacak ya da geçici de olsa bunlar mallarındaki yararlanma haklarından yoksun bırakılmayacaktır. Önceden ilan edilmedikçe hiçbir kamulaştırma işlemi yapılamayacaktır.

Madde 7- Türkiye gerek bir yasa hükmü üzerine, gerek ahlak, sağlık ve dilencilik hakkındaki kanunlar ve kurallar uyarınca ve gerek devletin iç ve dış

güvenliğine ilişkin nedenlerden dolayı, öbür akit devletler vatandaşlarını, kişisel olarak uygulanacak önlemler biçiminde sınırdışı etme hakkını saklı tutar. Akit Devletler de bunları ve ailelerini her an kabul etmeği üstlenirler.

Sınır dışı etme işlemi sağlık ve insanlık koşullarına uyularak yapılacaktır.

BÖLÜM II
MALİ HÜKÜMLER

Madde 8- Türkiye toprağında oturmak ve yerleşmek ve ayrıca Türkiye'de öbür akit devletler vatandaşlarına 4. maddede belirtilen koşullara göre izin verilen her çeşit iş, meslek, sanat ve işletme veya ne yolla olursa olsun faaliyette bulunmak için, adıgeçen Akit Devletler vatandaşlarına ne nitelikte ve ne ad altında olursa olsun Türkiye vatandaşlarının tabi olduğu vergi, harç veya mali yüklemlerden başka ya da daha ağır vergi, harç ve mali yüklem getirilemez.

Dışarıda yerleşmiş olan ve Türkiye'den geçişleri sırasında herhangi bir yoldan faaliyette bulunacak sözkonusu devletler vatandaşları aynı önem ve nitelikte faaliyette bulunan Türk vatandaşlarıyla Türkiye'de yerleşmiş başka yabancıların ülkede cari vergi hükümleri gereğince tabi oldukları vergi, harç ve yüklemlerden, her ne nitelikte ve her ne adla olursa olsun, başka ya da daha ağır hiçbir vergi, harç veya yükleme tabi tutulmayacaklardır.

Bu devletler vatandaşlarının Türkiye topraklarındaki mal, hak ve menfaatleri gerek edinme, kullanma ve yararlanma ve gerek ferağ, intikal veya mirasla edinme hususlarında Türk vatandaşlarının mal, hak ve menfaatlerine bu konularda yüklenen bütün yükümlülüklerden ve dolaylı ya da doğrudan alınan harç ve vergiden başka ya da daha ağır yüklem, harç ya da vergiye tabi tutulmayacaktır.

Madde 9- Taşıma ve sigorta şirketleri de dahil, öbür akit devletlerden birinin yasaları gereğince kurulmuş olup işbu sözleşmenin 5. maddesi hükmüne göre Türkiye'de yerleşmiş veya orada iş yapan ticari, sınai veya mali şirketler, Türk kanunları gereğince kurulmuş aynı nitelikteki şirketlerin tabi tutulmadıkları hiçbir vergiye, ödemeye veya harca her ne türden ve her ne adla olursa olsun, tabi tutulmayacaklardır.

Aynı hükümler sözkonusu ülkelerin firma ve şirketlerinin işbu sözleşmenin 5. maddesi hükmüne göre Türkiye'de yerleşmiş bulunan veya Türkiye'de iş yapan branş, şube, acente veya başka temsilciliklerine de uygulanacaktır. Şurası kararlaştırılmıştır ki böyle firma ya da şirketlerin müdürlüğü Türkiye dışında bulunursa adıgeçen branş, şube, acente ve temsilcilikleri ancak Türkiye'de gerçekten konulmuş sermayeleri üzerinden, ya da vergiye tabi olacak sermayeleri saptanamadığı takdirde, bu sermayeyi tespite yarayacak gerçek temettü ve gelirleri üzerinden vergi ve diğer mali yükümlere tabi olabileceklerdir.

Madde 10- Eğer Türkiye Hükümeti ne ad ve nitelikte olursa olsun vergi bağışıklıkları koyacak olursa bu bağışıklıklar Türkiye vatandaşlarına ve Türkiye kanunları gereğince kurulmuş şirketlere olduğu gibi Türkiye'de yerleşik Akit Devletler vatandaş ve şirketlerine de tanınacaktır.

Bu hüküm devletçe kurulmuş kurumlara veya bir kamu hizmeti imtiyazını haiz olanlara tanınan vergi bağışıklığından yararlanmayı isteme hakkı doğurmaz.

Madde 11- 8. maddeden 10. maddeye kadarki hususların hepsinde Türkiye'de öbür akit devletler vatandaşlarından vilayetlerce veya mahalli yönetimlerce alınabilecek vergi ve harçlar Türk vatandaşlarından alınacaklardan başka veya daha ağır olmayacaktır.

Madde 12- Türkiye'de yerleşen ya da iş yapan diğer akit devletler vatandaşlarına ya da bunların Türkiye toprakları üzerindeki mal, hak ve menfaatlerine ve adıgeçen devletlerden birinin kanununa göre kurulmuş olup Türkiye'de yerleşen veya iş yapan şirketlere, şubelere, acentalara, hatta savaş durumunda bile, hiçbir zorunlu borçlandırma yapılmayacak ve olağandışı varlık vergileri kesilmeyecektir.

Madde 13- Kapitülasyonların kaldırılmış olmasına dayanarak Türkiye, yabancı devletler uyruklarına, kendi vatandaşlarına tanıdığı muameleden daha müsaadekâr bir muamele tanımayacak ve işbu kesimde yer alan konularda kendi vatandaşlarına ve öbür akit devletler vatandaşlarına eşit muamele ilkesini uygulayacaktır.

KESİM 2
YARGI YETKİSİ

Madde 14- Türkiye'de diğer akit devletler vatandaşları ve karşılığında sözügeçen devletler ülkesinde Türk vatandaşları, 18. madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, her konuda o yer vatandaşlarının tabi oldukları aynı koşullar çerçevesinde mahkemelere serbestçe başvurarak davacı veya davalı olabileceklerdir.

Madde 15- 16. madde hükmü saklı kalmak koşuluyla, Türkiye ve öbür akit devletler arasındaki ilişkilerde, yargı sorunları Devletler Hukuku ilkelerine göre çözümlenecektir.

Madde 16- Türkiye ile öbür akit devletler arasında kararlaştırılmıştır ki kişi halleri konularında yani evlenme, karı koca mal ortaklığı, boşanma, ayrılık, çeyiz, babalık, evlatlık, evlat edinme, kişisel ehliyet, rüşt, vesayet, kayyımlık, kısıtlılık konularında ve taşınır mallarla ilgili konularda vasiyet, miras, taksim ve terekenin tasfiyesinde aile hukukuna ilişkin sorunlarda adıgeçen devletlerin Türkiye'de oturan veya orada bulunan vatandaşlarına karşı ancak kişi hakları

sözkonusu olan tarafın uyruğu olduğu ülkede toplanan milli mahkemeleri ya da diğer milli makamları yetkili olacaktır.

Bu hüküm, Devletler Hukukuna veya yapılabilecek özel sözleşmelere göre konsolosların nüfus işlerinde haiz oldukları özel görevleri bozmadığı gibi tarafların milli mahkemelerinin ya da diğer milli makamlarının yetkilerine girdiği yukarıda teyit edilen sorunlara ait deliller ve ispatları Türk mahkemelerinin isteme ve kabul etme haklarına da zarar getirmez.

Birinci paragraf hükmünden ayrı olarak, eğer davada ilgili olanların hepsi Türkiye mahkemelerinin yargısını yazılı olarak kabul ederlerse, işbu Türk mahkemesi, tarafların milli kanunlarına göre karar vermek üzere, birinci paragrafta yer alan meselelerde dahi yetki sahibi olabilecektir.

Madde 17- Türkiye'deki yabancıların kendileri ve mallarının Türk mahkemeleri önünde devletlerin hukukuna ve diğer ülkelerde genel biçimde uygulanan esas ve usullere uygun bir korunma altına alınacakları hususunun sağlanacağını Türkiye Hükümeti duyurur.

Madde 18- Türkiye ile diğer akit devletler arasındaki ilişkilerde, duruşma giderleri için kefalet parasına, kararların yürütülmesine, adli ve gayri adli evrakın tebliğine, istinabeye, mahkeme masraflarına ait hükümlere, ücretsiz adli yardımlaşmaya ve borç yüzünden hapse ilişkin bütün sorunlar, ilgili devletler arasında yapılacak özel sözleşmelerle düzenlenecektir.

KESİM 3
SON HÜKÜMLER

Madde 19- Akit devletler kendi egemenlik ve yönetimleri altındaki özerk bir hükümete sahip dominyonlarının, sömürgelerinin, himayelerindeki ülkelerin veya denizaşırı ülke veya topraklarının hepsinde veya bazılarında işbu sözleşmenin hükümlerinin uygulanmıyacağını, sözleşmenin yürürlüğe girişi anında bildirme hakkını saklı tutarlar; bu durumda Türkiye sözügeçen dominyonlara, sömürgelere, himayeleri altındaki ülkelere ve denizaşırı topraklara karşı işbu sözleşmeden doğan yükümlülüklerinden kurtulacaktır.

Şöyle ki, adıgeçen devletler bu sözleşme gereğince yapacakları bildiri ile sözleşmeden çıkarabilecekleri özerk hükümetli dominyon, sömürge, himayelerindeki ülke veya denizaşırı topraklardan herhangi biri adına sözleşmeye sonradan katılabileceklerdir.

Madde 20- İşbu sözleşme yürürlük tarihinden itibaren yedi yıl süre için yapılmıştır.

Sözleşmenin bu sürenin bitiminden en az bir yıl önce Yüksek Akit Taraflardan herhangi biri tarafından feshi bildirilmediği takdirde, hükümleri feshi bildirilinceye kadar yürürlükte kalacak ve sona erme, ancak bildirilişinden başlayarak bir yıl sürenin geçmesinden sonra etkili olacaktır. Sözleşmenin sona erdi-

ği Türkiye'den başka bir akitçe bildirilirse, bu sona erme ancak sözkonusu devletle Türkiye arasında geçerli olacaktır.

Türkiye, sözleşmeyi gerek bütün devletlere karşı ve gerek bu devletlerden yalnız birine karşı fesih (sona erdirme) yetkisine sahip olacak ve ikinci şıkta sözleşme, diğer devletlere karşı yürürlükte kalacaktır.

Madde 21- İşbu sözleşme onaylanacaktır.

Onay belgeleri en kısa sürede Paris'te verilecektir.

İşbu sözleşme bugünkü tarihli Barış Andlaşması ile aynı koşullar altında yürürlüğe girecektir.

..... temsilciler işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiş olup bu nüsha Fransız Hükümeti arşivine konulacak ve bu Hükümet imzacı devletlerin her birine onun birer onaylı örneğini verecektir.

V. TİCARET SÖZLEŞMESİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Bir taraftan,

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti,

Ve diğer taraftan,

TÜRKİYE,

İktisadi ilişkilerini devletlerin hakları ilkesi üzerine ve ticareti özendirecek ve alışverişleri kolaylaştıracak en uygun biçimlerde kurmak istediğini duyarak,

Bu amaçla bir sözleşme yapmaya karar vermişler ve temsilcileri olarak:

.....

.....'ı atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri karalaştırmışlardır:

KESİM I

Madde 1- İşbu sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle diğer akit devletler ülkesinden çıkan ve bu ülkelerden gelen doğal ürünleri ya da işlenmiş mallara, Türkiye'ye sokulmalarında uygulanacak tarifeler 1 Eylül 1916 tarihinde yürürlüğe konulan Osmanlı eşya ağırlık tarifeleri olacaktır.

Madde 2- 1 Eylül 1916 tarihli Osmanlı tarifesinde yazılı ve Türk kağıt parasıyla ödetilen vergiler, aşağıda belirtilen koşullar çerçevesinde kambiyo fiyatına göre zaman zaman değiştirilecek ve düzeltilecek olan artırma katsayılarına tabi tutulacaktır.

Bu katsayılar 1 Mart 1923 tarihinde yürürlükte bulunan katsayılar olacaktır. Ancak ilişik 1 sayılı cetvelde sayılan maddelere "9" katı uygulanacaktır.

Yukarıda belirtilen katsayılar kambiyo fiyatına göre aşağıdaki kurallara göre düzenlenecek ve uygulanacaktır.

Bu katsayılar İngiliz lirası 745 kuruş kağıt para değerinde olduğu bir zamanda saptanmış olduğundan eğer bu sözleşmenin yürürlüğe girişinden bir önceki ay içersinde Türk lirasında o kura oranla % 30'dan çok bir ortalama değer artışı meydana gelirse 12 ve 9 katları aynı ayın ortalama kuru ile orantılı olarak düşürülmek gerekecek, bu yolla ayarlanan katsayının izleyen üç ay içerisinde uygulanmasına devam edilecektir. Bu katsayı üç ayın bitiminde gerekirse son ayın ortalama kuruna göre yeniden değiştirilecektir.

Aynı şekilde eğer işbu sözleşmenin yürürlüğe girişinden önceki ay içersinde Türk lirası bir İngiliz lirası için 745 kuruştan ibaret ilk kura oranla % 30'dan fazla bir değer düşüşü gösterirse 12 ve 9 katları ayru ayın ortalama kuruna göre arttırılabilecektir; bu şekilde ayarlanan katsayı, izleyen üç ay içinde uygulan-

maya devam olunacaktır. Bu katsayı, son ayın ortalama kuruna göre yeniden değiştirilecektir.

Türk lirasının değer kaybetmesi durumunda "5" katı, 12 ve 9 katlarının tabi oldukları koşullarla artırılabilecek ve fakat Türk lirasının değer kazanması durumunda bu katsayı ancak İngiliz lirası kağıt para olarak beş Türk lirasından aşağı bir değerde bulunduğu zamandan itibaren düşürülmek gerekecektir.

Para reformu yapılması halinde, yukarıdaki gibi saptanan çeşitli katsayılar gümrük vergilerinin tutarına zarar vermeyecek biçimde yeni ve eski para arasındaki farka göre değiştirilecektir.

Madde 3- Türkiye aşağıdaki hususlar için gerek görülebilecek olanlardan başka bütün ithalat ve ihracat yasaklarını işbu sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle kaldırmağı ve sözleşmenin devamı süresince de tekrar koymamağı yükümlenir:

1. Ülke beslenmesi için zorunlu kaynakları korumak ve ulusun ekonomik faaliyetlerini güçlendirmek;

2. Devletin güvenliğini sağlamak;

3. İnsanları, hayvanları ve bitkileri bulaşıcı hastalıklara, hayvan ve bitki hastalıklarına karşı korumak;

4. Afyon ve başka uyuşturucuların yurda sokulmasını önlemek;

5. Türkiye'de kullanımı yasaklanmış alkollü maddelerin girmesini önlemek;

6. Altın paranın veya altın madeninin dışarı çıkarılmasını yasaklamak;

7. Devlet tekelleri kurmak ve işletmek.

Öbür akit devletlerden her biri tarafından, kendisine bu devletin yasal düzenlemeleri gereğince, adil bir karşılıklı işlem yapılması koşuluyla, Türkiye, yasakları hiçbir ayrım gözetmeksizin uygulamağı ve yasaklanmış maddeler için istisnalar ya da ruhsatlar çıkarırsa, hiçbir akit devletin ticareti zararına olarak başka bir akit devlete ya da herhangi bir devletin ticaretine asla izin vermemeyi taahhüt eder.

Madde 4- Karşılıklı işlem şartıyla Türkiye'de giriş veya tüketim vergisi, diğer akit devletler ülkelerinde çıkan ve oralardan gelen mallara, ancak Türkiye'de üretilen aynı ya da benzeri ürünler üzerinden alındığı miktarda olmak üzere uygulanacaktır.

Bundan başka Türkiye ilişik 2 sayılı cetvelde yazılı maddelerden bu cetvelde gösterilen tüketim vergisini kendi vatandaşlarıyla öbür akit devletler vatandaşları arasında aynı eşitlik koşulları altında olmak üzere almaya devam edebilecektir.

Karşılıklılık şartıyla oktruva vergisi veya mahalli memurlarca alınan her vergi, eğer Türkiye'de üretilen maddelere konmuşsa, Türk ürünleriyle öbür akit devletlerin ülkelerinde çıkan ve oradan gelen ürünler arasında bir ayrım göze-

tilmeksizin uygulanacak ve eğer Türkiye'de üretilmeyen maddeler üzerine konmuşsa, çıkış ve varış yerleri neresi olursa olsun aynı ya da benzeri bütün yabancı ürünlere hiçbir çeşit ayrım yapılmaksızın aynı biçimde uygulanacaktır.

Madde 5- Öbür akit devletlerden her biri tarafından kendi yasalarına göre Türkiye'ye uygun bir karşılıklı işlem yapılmak şartıyla, Türkiye'nin, doğal ürünleri ya da mamul mallarından her hangi biri üzerine koyduğu veya koyabileceği her dışsatım vergisi, hiçbir yoldan öbür akit devletlerden herhangi birisinin ticareti zararına bir ayırım yaratılmayarak, bütün alıcı ülkeler için eşitlikle uygulanacaktır.

Madde 6- Türkiye'nin, tarife konusunda veya genel olarak her ticari konuda, bugünkü tarihli andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan topraklardan herhangi birisine ya da, sınır ticareti için, sınırdaş bir devlete uygulayabileceği özel yararlar dışında, Türkiye birinciden beşinciye kadar olan maddelerde sözü edilen konularda diğer herhangi bir ülkeye uygulanacağı daha elverişli her işlemden öbür akit tarafları yararlandıracaktır.

Madde 7- Türkiye ve öbür akit devletler, ithal edilen malların menşei olan ülkeyi göstermek üzere bu malların o ülkenin milli üretim ve imalatından olduğunu ya da o ülkede uğradığı değişme dolayısıyla o ülkenin sayılmak gerektiğini belgeleyen resmi bir şahadetname bulundurmasını ithalat yapan kişilerden karşılıklı olarak isteyebileceklerdir.

Bu kesime ilişik 3 sayılı örneğe göre düzenlenecek menşe şahadetnameleri, gerek Ticaret veya Tarım Bakanlığı, gerek göndericinin bağlı olduğu ticaret odası gerekse gönderilen ülkenin kabul edeceği diğer her örgüt ya da kurul tarafından verilecektir. Bu belgeler gönderilen ülkenin siyasi temsilcisi ya konsolosluğunca onaylanacaktır.

Posta paketlerinde, alıcı ülke bunların ticari bir niteliği bulunmadığını anladığı takdirde menşe şahadetnamesi aranmayacaktır.

Madde 8- Bununla birlikte işbu kesim hükümlerinden yararlanma, diğer herhangi bir yabancı ülkeye tanıdığı kadar elverişli bir işlemi, Sözleşmenin devamı süresince, Türkiye'ye sağlamayacak olan hiçbir akit devletçe talep edilmeyecektir.

EK I. 9 katsayıya tabi maddelerin listesi

EK II. Tüketim vergisi

EK III. Menşe şahadetnamesi örneği

KESİM 2

Madde 9- Türkiye, aynı konuda kendisine karşılıklı işlemde bulunulmak şartıyla, Türk bayrağını taşıyan gemilere uyguladığı işlemin eşitini ya da başka herhangi bir devlete uygulamakta olduğu veya uygulayacağı daha elverişli bir işlemi öbür akit devletler gemilerine uygulamağı üstlenir.

Türkiye, öbür akit devletlerden her birisine karşı ve bu devletlerden herbiri Türkiye'ye karşı balık avcılığını, deniz kabotajını, yani ülkesinin bir limanından alınan yük ve yolcuların aynı ülkenin başka bir limanına denizden taşınmasını ve liman hizmetlerini, yani çekme ve kılavuzluk ve ne nitelikte olursa olsun bütün iç hizmetleri kendi bayrağına ayırmak hakkını saklı tutar.

Madde 10- Balık avcılığı, deniz kabotajı ve liman hizmetleri hakkında yukarda sayılan istisnalar saklı olmakla birlikte, ülkeye gelecek veya ülkeden çıkacak her çeşit malın ithal ya da ihracı veya yolcuların taşınması haklarına ve gemilerin liman, dok, rıhtım, ve dışlimanlarda yükleme ve boşaltma yapmalarına ilişkin bütün kolaylıklardan yararlanmalarına ait konularda bir taraftan Türkiye ve diğer taraftan diğer Akit Devletlerin her biri, kendi gemilerine uyguladıkları muameleye eşit bir muameleyi karşılıklı olarak birbirlerine uygulayacaklardır.

Aynı zamanda, aynı işlem karşılıklılığı şartıyla, Hükümet, memurlar, özel kişiler, dernekler ve her çeşit kurumlar ad ve yararına olarak toplanan sağlık, liman, rıhtım, demirleme, kılavuzluk, karantina, fener vergi ve harçları ve benzerleri gibi gemilerin ödemekle yükümlü olduğu her türlü vergi, harç ve ödeme hususunda da eşitlik mutlaka cari olacaktır.

İthal ya da ihraç edilen mallara konulmuş vergi ve harçlar, ancak bu malların geldikleri, vardıkları ve veya çıktıkları yere göre belirlendiği ve birinci kesimin hükümleri uyarınca diğer bütün akit devletlere eşit şekilde uygulanabilir bulunduğu için Türkiye, karşılıklı işlem görmek koşuluyla, ithal ya da ihraç edilen malları, ithalat veya ihracatı yapan geminin bayrağı, varış veya kalkış limanları, geminin gidiş-gelişleri ve iskelelerde durması üzerinden alınan hiçbir resıni ek ya da herhangi nitelikte veya ne ad altında olursa olsun hiçbir vergi artırımına tabi tutmamayı üstlenir.

Madde 11- Yük ve yolcu gemilerine ve bunların yük ve yolcularına ilişkin olup savaştan önce Türkiye tarafından geçerli sayılmış ya da başlıca denizci devletler tarafından ileride geçerli sayılabilecek olan her çeşit belgeler veya şahadetnameler Türkiye tarafından diğer akit devletler uyruğunda bulunan gemiler için geçerli ve Türkiye yük ve yolcu gemilerine verilen benzeri şahadetnamelere denk kabul edilecektir.

Bu hükümler, Türkiye tarafından Türk gemilerine, başlıca denizci devletler tarafından uygulanan rejime denk koşullar altında olmak üzere, verilmiş olan belge ve şahadetnameler ancak Akit Devletlerce bizzat kendileri tarafından verilen belge ve şahadetnamelere denk sayıldığı takdirde geçerli olacaktır.

KESİM 3

Madde 12- Türkiye, karşılıklı işlem koşuluyla, öbür Akit Devletlerden her hangi birisinin ülkesinden çıkan doğal ürünleri veya mamul maddeleri ticari işlemlerde her türlü kanunsuz rekabete karşı korumak üzere bütün yasal ve idari önlemleri almayı ve dava açılmasına izin vermeyi üstlenir.

Türkiye, yine karşılıklı işlem koşuluyla, üzerlerinde ya da orijinal ilk ambalajlarında yahut dış ambalajlarında menşe, cins, nitelik ya da özellikleri hakkında doğrudan doğruya veya dolaylı yanıltıcı (sahte) marka, ad, işaret veya her türlü belirtileri taşıyan bütün ürün ve malların yurda sokulmasını, dışarı çıkarılmasını, içte yapımını, dağıtımını, satışını ve satışa çıkarılmasını özel cezalar ile yasaklamayı ve cezalandırmayı yükümlenir.

Madde 13- Türkiye, aynı konuda kendisine karşılıklı işlemde bulunulmak koşuluyla, özelliklerini toprak ve iklimden alan ürünlerin bir yerli ad taşıması hakkını ya da yerli ad kullanabilmenin koşullarını belirleyip diğer akit bir ülkede yürürlükteki ve yetkili memurlarca Türkiye'ye düzenli biçimde bildirilen kanunlara ve bu kanunlar gereğince alınan idari veya adli kararlara göre hareket etmeği yükümlenir; bu kanunlar ve kararlara aykırı olarak yerli ad taşıyan ürün veya malların ithal ve ihracı ile üretimi, dağıtımı, satışı veya satışa çıkarılması Türkiye tarafından yasaklanacak ve 12. maddede belirtilen önlemlerle cezalandırılacaktır.

Madde 14- Türkiye işbu sözleşmenin yürürlüğe girişinden başlayarak on iki ay sürenin bitiminden önce;

1. Sınai mülkiyetin korunmasına ilişkin olup 2 Haziran 1911 tarihinde washington'da değiştirilen 20 Mart 1883 tarihli uluslararası Paris Sözleşmesine, öngördüğü işlemler ve özel rejimi bakımından, katılmağı;

2. Yine edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin olarak 13 Kasım 1908 tarihinde Berlin'de yeniden değiştirilen 9 Eylül 1886 tarihli uluslar arası Bern Sözleşmesi ile edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin 20 Mart 1914 tarihli Bern Ek Protokolüne katılmağı yükümlenir.

Yukarıda gösterilen sözleşmelerle protokolün Türkçeye çevrilmesi hakkına ilişkin hükümlerine Türkiye tarafından ileri sürülen çekinceye bu sözleşmenin yürürlüğe konmasıu izleyen yıl içinde sözkonusu sözleşmelerle protokolü ortaklaşa imzalamış bulunan öbür devletler tarafından hiç itiraz edilmediği takdirde işbu sözleşmeye imza atmış başka devletlerde sözü geçen çekinceye bu sözleşmenin yürürlük süresince itiraz etmeyeceklerdir.

İşbu sözleşmeyi imzalayan devletler Türkiye'nin çeviri hakkına ilişkin çekincesine katılmakta devam edemedikleri takdirde Türkiye yukarıdaki sözleşmelerle protokole katılmakta devama zorlanamayacaktır.

3. Türkiye, aynı sürenin bitiminden önce, sözügeçen sözleşmeler kurallarına göre, öbür akit devletler vatandaşlarının sınai, edebi ve sanat eserleri mülkiyetlerini etkili yasalar ile tanımağı ve korumağı üstlenir.

Madde 15- Sınai, edebi ve sanat eserleri mülkiyeti işleriyle ilgili belgeler, defterler ve planlara ve bunların Türk makamlarından, lehlerine Türkiye'den toprak ayrılan devletler makamlarına devredilebilmesine ya da bildirilmesine ilişkin bütün sorunlar ilgili ülkeler arasında özel sözleşmelerle düzenlenecektir.

GENEL HÜKÜMLER

Madde 16- Akit Devletler, işbu sözleşmenin yürürlüğe girişi arunda, kendi egemenlik veya yönetimleri altında bulunan özerk hükümetli dominyonların, sömürgelerinin, himayelerindeki ülkelerin, denizaşırı ülke ve topraklarının hepsinde veya bazılarında bu sözleşme hükümlerinin uygulanmayacağını bildirmek hakkını saklı tutmakta olup bu durumda Türkiye, sözügeçen dominyonlar, sömürgeler, himaye altındaki ülkeler, denizaşırı ülke ve topraklara karşı işbu sözleşmeden doğan yükümlülüklerinden kurtulacaktır.

Şu kadar ki adıgeçen devletler, işbu sözleşme gereğince yapacakları bildiri ile sözleşmeden çıkarabilecekleri özerk hükümetli her dominyon, sömürge, himaye altındaki ülke, denizaşırı ülke ve topraklar adına bu sözleşme hükümlerine sonradan katılabileceklerdir.

Madde 17- Trablusgarp'tan gelen veya oraya giden mallar ve ürünler Türkiye'de İtalyan mal ve ürünlerinin tabi olduğu kuralların aynına tabi tutulacaktır.

Türkiye'den çıkan veya Türkiye'ye giden mallar ve ürünler Trablusgarp'ta diğer her yabancı ülkeye yapılan en elverişli işlemden yararlandırılacaktır.

Madde 18- İşbu sözleşme beş yıl süre için yapılmıştır.

Birinci kesime ilişkin olarak bir yandan Türkiye öte yandan Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti daha kısa bir süre içinde ticari mübadeleleri için yeni bir düzen kurmayı gerekli gördüklerinde, işbu sözleşmeyi, otuz aydan ibaret olan ilk bir dönemin sona erişinden sonra, her zaman feshetmek hakkını, fesihten altı ay sonra bu sözleşmenin etkisi son bulmak üzere, birbirine karşı tanımakta anlaşmışlardır.

Bir taraftan Türkiye ve diğer taraftan diğer Akit Devletlerden her biri, sözleşmenin uygulanması hakkında yukarıdaki gibi saptanan süreler içersinde her zaman ve kendilerinden bu konuda istek gelir gelmez yeni ticaret andlaşmaları yapmak için belirtilen sürelerin geçmesinden önce tamamlanmasına gayret gösterecekleri görüşmelere girişmeği taahhüt ederler.

Eğer bu görüşmeler sözü edilen sürelerin bitiminden önce sonuçlandırılamamış olursa, Yüksek Akit Taraflardan her biri hareket serbestliğini tekrar kazanacaktır.

Madde 19- İşbu sözleşme onaylanacaktır.

Onay belgeleri en kısa sürede Paris'te verilecektir.

İşbu sözleşme bugünkü tarihli Barış Andlaşması ile ayru koşullar çerçevesinde yürürlüğe girecektir.

..... temsilciler işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiş olup bu nüsha Fransız Hükümeti arşivine konulacak ve bu hükümet imzacı devletlerin her birine birer onaylı örneğini verecektir.

VI. TÜRK VE RUM AHALİNİN DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME VE PROTOKOL

30 Ocak 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Yunan Hükümeti aşağıdaki maddeleri kararlaştırmışlardır:

Madde 1- 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak Türkiye toprağında yaşayan Rum Ortodoks dinindeki Türkiye vatandaşları ile Yunan toprağında yaşayan Müslüman dininden Yunan vatandaşlarının zorunlu değişimine başlanacaktır.

Belirtilen kişiler Türkiye ve Yunan Hükümetlerinin kendi ülkeleri hakkında izinleri olmadıkça ne Türkiye'de, ne de Yunanistan'da gelip tekrar yerleşemeyeceklerdir.

Madde 2- 1. maddede belirtilen değişim aşağıdaki ahaliyi kapsamayacaktır:

a) İstanbul Rum halkı;

b) Batı Trakya'nın Müslüman halkı.

İstanbul'un Rum halkından sayılacaklar 1912 kanunu gereğince sınırları çizilmiş bulunan İstanbul Belediyesi bölgesinde 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş olan bütün Rum'lardır. Batı Trakya'nın Müslüman halkı sayılacaklar, Bükreş Andlaşmasıyla 1913'te saptanan sınır çizgisinin doğusundaki bölgede yaşayan bütün Müslüman'lardır.

Madde 3- Rum ve Türk halkı karşılıklı değişime tabi bulunan toprakları 18 Ekim 1912 tarihinden itibaren terketmiş olan Rum ve Müslümanlar 1. maddede gösterilen değişime dahil sayılacaklardır.

İşbu sözleşmede sözü edilen "Muhacir" terimi göç edecek veya 18 Ekim 1912 tarihinden beri göç etmiş olan bütün özel ve tüzel kişileri içine alır.

Madde 4- Aileleri Türkiye toprağını terketmiş olup da kendileri bugüne kadar Türkiye'de alıkonulmuş bulunan Rum halkına mensup bütün sağlığı yerinde kişiler işbu andlaşma hükümleri gereğince Yunanistan'a gönderilecek ilk Rum kafilesini oluşturacaklardır.

Madde 5- İşbu sözleşme uyarınca yapılacak değişim dolayısıyla, bu sözleşmenin 9. ve 10. maddeleri hükümleri geçerli olmak üzere, ne Türkiye'deki Rumların ve ne de Yunanistan'daki Türklerin tasarruf haklarına ve alacaklarına hiçbir zarar verilmeyecektir.

Madde 6- Değişime tabi ahaliden bir kişinin ne nedene dayanırsa dayansın gidişine hiçbir engel çıkarılmayacaktır. Bir muhacir aleyhine hürriyeti kısıtlayıcı ceza ile kesin mahkumiyet varsa veya henüz kesinlik kazanmamış mahkumiyet ya da ceza kovuşturması bulunduğu takdirde o muhacir, aleyhinde kovuşturma yapan ülke memurlarınca cezasını çekmek yada yargılamak üzere göç edeceği ülkenin memurlarına teslim edilecektir.

Madde 7- Muhacirler ayrıldıkları ülkenin vatandaşlığını kaybedecekler ve gittikleri ülkenin toprağına vardıkları anda o ülkenin vatandaşlığını kazanacaklardır. İki ülkeden biri veya öbürüne daha önce gelmiş ve henüz yeni vatandaşlıklarını kazanmamış olan muhacirler işbu sözleşmenin imzası tarihinde bu yeni vatandaşlığı kazanacaklardır.

Madde 8- Muhacirler her türden taşınır mallarını yanlarında götürmek ve taşıttırmakta serbest olacaklar ve bu yüzden ne ihraç ne ithal vergisine ne de başka bir harç vermeğe tabi tutulmayacaklardır.

Ayrıca işbu anlaşma hükümleri gereğince Akit Hükümetlerden birinin toprağını terkedecek olan cemaat üyeleri (camiler, tekkeler, medreseler, kiliseler, manastırlar, okullar, hastaneler, şirketler, dernekler ve tüzel kişiler ve hangi nitelikte olursa olsun diğer kurumlar memurları ve mensupları da dahil) kendi cemaatlerine ait taşınır malları yanlarında serbestçe götürmek veya taşıtmak hakkına sahiptirler.

Her iki ülke memurları 11. maddede yazılı karma komisyonun tavsiyesi üzerine bunların taşınması konusunda en büyük kolaylıkları göstereceklerdir.

Taşınır malların tamamını veya bir bölümünü yanlarında götüremeyecek olan muhacirler bunları yerlerinde bırakabileceklerdir. Bu durumda, yerli memurlar bırakılan taşınır malların dökümünü ve değerini göç eden kişinin önünde tespit edeceklerdir. Muhacir tarafından bırakılan taşınır malların döküm ve değerini gösteren tutanaklar dört nüsha olarak düzenlenecek ve bunlardan biri yerli memurlarda kalacak, ikincisi, 9. maddede yazılı tasfiye işlemine esas olmak üzere 11. maddede belirtilen karma komisyona, üçüncüsü muhacirin göç ettiği ülkenin hükümetine, dördüncüsü de muhacire verilecektir.

Madde 9- Muhacirlere ve 8. maddede açıklanan cemaate ait şehir içinde veya dışındaki taşınmaz mallar ve bu muhacirler veya cemaat tarafından bırakılmış olan taşınır mallar, 11. maddede gösterilen karma komisyonlarca aşağıdaki koşullara göre tasfiye edilecektir.

Zorunlu değişime tutulan bölgede bulunup değişime tutulmayan bölgelerde oturan cemaatlere ait din ve hayır kurumlarının malları da yine aynı koşullarla tasfiye edilecektir.

Madde 10- Yüksek Akit Taraflar topraklarını daha önce terketmiş olan ve bu sözleşmenin 3. maddesi hükümleri gereğince ahali değişimine dahil kabul edilen kişilere ait taşınır ve taşınmaz malların tasfiyesi, 9. maddeye göre ve 18 Ekim 1912 tarihinden beri Türkiye'de ve Yunanistan'da zoralım veya zorunlu satış gibi işbu mallar üzerindeki mülkiyet hakkına her hangi bir kısıtlama getirecek biçimde konulmuş bütün kanunlar ve düzenlemelerden doğan, her ne nitelikte olursa olsun bütün tedbirlere bağlı olmadan yürütülecektir. İşbu maddede ve 9. maddede yazılı mallar böyle tedbirlere uğramış oldukları takdirde değerleri 11. maddede yazılı komisyon tarafından işbu tedbirler uygulanmamış gibi belirlenir.

Kamulaştırılmış olan mallara gelince, karma komisyon her iki ülkede değişime tabi kişilere ait ve değişime tabi topraklarda bulunup 18 Ekim 1912'den beri kamulaştırılmış olan bu mallara yeniden değer biçecektir. Komisyon, belirleyeceği zararları mal sahipleri lehine tamir edecek bir karşılık saptayacaktır. Bu karşılığın tutarı adıgeçen mal sahiplerinin alacak hanesine ve kamulaştırılan taşınmaz malların bulunduğu ülke hükümetinin borç hanesine geçirilecektir.

8. ve 9. maddelerde sözü edilen kişiler yararlanma hakkından şu veya bu biçimde yoksun bırakılmış oldukları mallarının gelirlerini alamamış oldukları taktirde bu gelirlerin onlara iadesi savaştan önceki ortalama gelir esası üzerine ve karma komisyon tarafından saptanacak şekle göre sağlanacaktır.

11. maddede sözü edilen karma komisyon Yunanistan'daki vakıflara ait malların ve bundan doğan hak ve menfaatlerin ve Türkiye'de Rumlara ait benzeri kurumların tasfiyesine başlarken daha önce aktedilmiş andlaşmalara bu kurumların ve bunlarla ilgili kişilerin hak ve menfaatlerini tam olarak koruma amacıyla konulmuş ilkelerden esinlenecektir.

11. maddede sözü edilen karma komisyon işbu hükümleri uygulamakla görevlidir.

Madde 11- İşbu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden başlayarak bir aylık bir süre içinde Yüksek Akit Taraflardan her biri için dört ve 1914 – 1918 savaşına girmemiş olan hükümetler vatandaşları arasından Milletler Cemiyeti Meclisine seçilmiş üç üyeden kurulu ve Türkiye'de veya Yunanistan'da toplanacak karma bir komisyon oluşturulacaktır. Komisyon başkanlığı işbu tarafsız üç üyenin her biri tarafından sırayla üstlenilecektir.

Karma komisyon gerekli göreceği yerlerde her biri bir Türk, bir Yunanlı üye ile kendince atanacak tarafsız bir başkandan kurulu ve kendi emri altında çalışacak tali komisyonlar kurma hakkına sahip olacaktır. Karma komisyon, tali komisyonlara verilecek yetkileri belirleyecektir.

Madde 12- Karma komisyon işbu sözleşmede sözü edilen göçü kolaylaştırmak ve 9. ve 10. maddelerde belirtilen taşınır ve taşınmaz malların tasfiyesini gerçekleştirmekle görevlidir.

Bu komisyon göçün ve tasfiyenin şekil ve kurallarını belirleyecektir.

Genel olarak karma komisyon işbu sözleşmenin uygulanmasının gerektireceği önlemleri almak ve sözleşmenin doğurabileceği bütün sorunlarda karar vermek konularında tam yetkili olacaktır.

Karma komisyonun kararları oy çokluğuyla alınacaktır.

Tasfiye edilecek mal, hak ve menfaatlere ilişkin bütün itirazlar komisyon tarafından kesinlikle çözümlenecektir.

Madde 13- Karma komisyon, ilgilileri dinledikten ya da gereği gibi ifade vermeye çağrıldıktan sonra işbu sözleşmeye uygunlukla tasfiye edilecek olan

taşınır ve taşınmaz malların değerlerinin saptanmasına başlattırmakta tam yetkili olacaktır.

Tasfiye edilecek malların değerlendirilmesinde bu malların altın kıymeti esas olacaktır.

Madde 14- Komisyon ilgili mal sahiplerine ellerinden alınan ve bulunduğu ülke hükümetinin emrine kalacak olan mallardan dolayı kendisine borçlu kalınan meblağı gösteren bir bildiri verecektir.

Bu bildirilerdeki değer üzerinden alacak olacak tutar, tasfiyenin yapılacağı ülke hükümetinin muhacirin bağlı olduğu hükümete karşı bir borcunu teşkil edecektir. Bu muhacir ilke olarak göç ettiği ülkede alacağı olan tutara karşılık terkettiği mallara değer ve nitelikçe eşit mallar alacaktır.

Her altı ayda bir hükümetler tarafından yukarıda belirtilen bildiriler esas alınarak karşılıklı olarak ödenmesi gereken tutarların bir hesabı düzenlenecektir.

Son tasfiyede eğer karşılıklı borçlar arasında denklik varsa buna ilişkin hesaplar birbirlerine mahsup edilerek kapatılacaktır. Eğer bu mahsup işleminden sonra Hükümetlerden biri öbürüne karşı borçlu kalırsa işbu borç bakiyesi peşin olarak ödenecektir. Eğer borçlu hükümet bu ödeme için süre isterse, borçlu bulunan meblağ encok üç yıllık taksitle ödenmek koşuluyla, komisyon bu süreyi tanıyabilecek ve bu süre içerisinde ödenecek faizi saptayacaktır.

Eğer ödenecek meblağ oldukça büyük olur ve daha uzun süreleri gerektirirse borçlu hükümet borçlu olduğu miktarın yüzde yirmisine kadar karma komisyonca saptanacak bir meblağı peşin olarak ödeyecek ve kalanı için karma komisyonca saptanacak oranda faizli ve encok yirmi yıllık bir sürede itfa edilebilir borçlanma tahvilleri çıkaracaktır. Borçlu hükümet bu borçlanmanın karşılığı olarak komisyonca kabul edilmiş rehinler ayıracaktır. Bu rehinler Yunanistan'da Uluslar arası Komisyon ve İstanbul'da Genel Borçlar Meclisi tarafından yönetilecek ve gelirleri toplanacaktır. Bu rehinler için anlaşma olmazsa bunları saptamak Milletler Cemiyeti Meclisinin yetkisinde olacaktır.

Madde 15- Göçü kolaylaştırmak amacıyla ilgili devletlerce Karma Komisyona bu komisyonca belirlenen koşullar altında avans olarak para ayrılacaktır.

Madde 16- Türkiye ve Yunanistan Hükümetleri işbu Sözleşme gereğince topraklarını terk zorunda kalan kişilere ve göçmenlerin gidecekleri ülkelere taşınmaları için gönderilecekleri limanlara yapılacak tebligata ilişkin bütün konularda 11. maddede yazılı Karma Komisyonla anlaşacaklardır.

Yüksek Akit Taraflar değiştirilecek halka hareketleri için saptanan tarihten önce ülkeyi ya da mallarını terkettirmek için ne doğrudan doğruya ve ne de dolayısıyla hiçbir baskı yapılmayacağını karşılıklı olarak yükümlenirler. Ayrıca ülkeyi terkeden ya da terkedecek olan muhacirleri hiçbir vergi ya da olağandışı harca tabi tutmamayı da taahhüt ederler. 2. madde gereğince mübadele dışında tutulan bölgeler halkının bu bölgelerde kalmak veya tekrar oraya gelmek hakla-

rına, Türkiye ve Yunanistan'da hürriyetlerinden ve tasarruf haklarından serbestçe yararlanmalarına hiçbir engel çıkarılmayacaktır. Bu hüküm mübadele dışında bırakılmış bu bölgeler halkına ait malların başkasına bırakılması serbestliğini ve bu halk içinden Türkiye'yi Yunanistan'ı terketmek arzusunda bulunanların kendi isteğiyle gidişini engellemek için bir neden olarak ileri sürülemeyecektir.

Madde 17- Karma komisyonun ve organlarının çalışma ve görevlerinin yürütülmesi için gerekli giderler komisyonca belirlenecek oranlarda ilgili hükümetler tarafından üstlenilecektir.

Madde 18- Yüksek Akit Taraflar milli kanunlarında işbu Sözleşmenin yürütülmesini sağlamak için gerekli olacak değişiklikleri yapmayı karşılıklı olarak kabul ederler.

Madde 19- İşbu Sözleşme Yüksek Akit Taraflar gözünde Türkiye ile yapılacak barış andlaşmasında yer almış gibi aynı etki ve gücü haiz olacaktır. Sözügeçen andlaşmanın iki Yüksek Akitçe onaylanmasından hemen sonra yürürlüğe girmiş olacaktır.

..... temsilciler işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Lozan'da 30 Ocak 1923'te üç nüsha olarak düzenlenmiş olup biri Yunanistan ve biri Türkiye B.M.M. Hükümetine ve üçüncüsü, Türkiye ile yapılan barış andlaşmasına imza koyan öbür devletlere birer onaylı örneği verilmek üzere, Fransa Hükümeti arşivine verilecektir.

PROTOKOL

Yetkili ve aşağıda imzaları bulunan Türkiye temsilcileri Türkiye Hükümetinin, Rum ve Türk ahalinin değişimine ilişkin Yunanistan'la yapılan bugünkü tarihli sözleşmenin yürürlüğe girmesini beklemeksizin ve işbu sözleşmenin 1. maddesi hükümlerini gözetmeksizin barış andlaşması imza olunur olunmaz bu sözleşmenin 4. maddesinde sözü geçen sağlığı yerinde kişileri tahliye ve bunların gidişlerini temin edeceğini bildirirler.

30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da üç nüsha olarak düzenlenmiştir.

VII. SİVİL TUTUKLULARIN GERİ VERİLMESİ İLE SAVAŞ ESİRLERİNİN DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN TÜRK - YUNAN ANLAŞMASI

30 Ocak 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Aşağıda imzaları bulunan Türk ve Yunan temsilcileri, usulüne uygun yetki belgeleri gereğine göre hareketle, halen Türkiye'de ve Yunanistan'da alıkonulan sivil tutukluların karşılıklı geri verilmesini ve savaş esirlerinin değişimini sağlamak için aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

KESİM I
SİVİL TUTUKLULAR

Madde 1- Halen Yunanistan'da alıkonulan sivil Türk esirleri ve rehineleri Yunanistan Hükümeti eliyle yurtlarına geri gönderileceklerdir. Yunan Hükümeti esas olarak Anadolu halkından olan kişileri İzmir'e ve Trakya halkından olanları da İstanbul'a taşıttıracaktır.

Yunanistan'da tutukluların gemilere bindirilmesi sırasında belgelenecek olan geriverme işlemi ilke olarak işbu anlaşmanın imzasından yedi gün sonra başlayacak ve aşağıdaki gibi son bulacaktır:

a) Yunan Hükümetince hazırlanan ve verilen listelerde adları geçen kişiler için iki haftayı geçmeyecek bir sürede,

b) Türkiye Hükümetince hazırlanan ve verilen listelerde görülen ve aranması gereken kişiler için en kısa süre içinde,

Madde 2- Türkler tarafından tevkif edilen sivil Yunan esirleri ile rehineleri 1. maddenin (a) paragrafında gösterilen sivil Türk rehinelerinin iadesi sonrasında geri verilebilmek ve aranması gerekenlerin iadesi mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilebilmek üzere Türk Hükümeti eliyle İzmir'de ya da İstanbul'da toplanacaklardır.

Madde 3- Türkiye ve Yunan Hükümetleri tarafından verilen iade listeleri sonradan tamamlanacaktır.

KESİM II
SAVAŞ ESİRLERİ

Madde 4- 1. maddenin (a) paragrafında gösterilen sivil Türk rehinelerini Yunan Hükümetinin Türkiye Hükümetine geri vereceği tarihten olabilecek en az bir zaman sonra ve bu tarihten başlayarak on beş günü geçmeyecek bir süre içersinde, Yunan Hükümeti, elinde bulunan savaş esirlerinin hepsini bir defada Türkiye'ye iade ve İzmir'e nakledecektir.

Bundan sonra Türkiye subaya karşılık subay ve ere karşılık er olmak üzere Yunanistan'a eşit sayıda Yunan savaş esirlerini geri verecektir. Bu savaş esirleri Türk savaş esirlerini getiren Yunan gemilerinin dönüş yolculuklarında bu gemi-

lerle geri gönderilebilmek üzere, Türk Hükümeti tarafından gerekli zamanda uygun yerlerde toplu halde bulundurulacaklardır.

Yunan savaş esirlerinin kalanı barış andlaşmasının imzalanmasıyla ve imza tarihinden sonra üç hafta içersinde Türkiye eliyle geri verilecektir.

Madde 5- Türkiye ve Yunan Hükümetleri kamuoyunu yatıştırmak amacıyla ellerinde bulunan bütün savaş esirleriyle sivil tutukluların, gerek kamu hukukuna ilişkin suçlardan ve gerek düzene aykırı fiillerinden dolayı hüküm giymiş ya da hüküm giymek üzere kovuşturulmuş olsunlar, genel aftan yararlanma kapsamına alınmalarına karar vermişlerdir. Her iki Hükümet cezalarının ya da aleyhlerinde başlamış olan kovuşturmanın tamamlanmasını dikkate almadan işbu kimseleri ayırım gözetmeksizin geri verme konusunda anlaşmışlardır.

KESİM III
İCRA KOMİSYONU

Madde 6- 1914 – 1918 savaşına katılmayan devletlere bağlı Kızılhaç Cemiyetlerinin üç temsilcisi ile Türk ve Yunan Hükümetlerinin birer temsilcisinden kurulu uluslararası bir komisyon, yukarki I. ve II. Kesimlerde belirtilen koşullar çerçevesinde, rehinelerle sivil esirlerin iadesine ve savaş esirlerinin değişimine ilişkin işlemleri yürütmekle görevli olacaktır. İşbu Komisyon, sözü edilen işlemlerin şeklini belirleyecek ve yerine getirilmesine nezaret edecektir ve özellikle:

a) Bindirme noktalarında yurtlarına geri verilecek rehinelerle esirleri Türkiye ve Yunan görevlilerinden almak ve bu rehine ve esirlerin kimliğini ve sayısını araştırmak ve indirme noktalarında Türk ve Yunan memurlarına teslim etmek;

b) Bindirme limanlarından itibaren geri verilecek Türk ve Yunan rehine ve esirlerinin taşınmasını Türk ve Yunan Hükümetleriyle ortaklaşa düzenlemek, Yunan Hükümeti bunun için gereken deniz taşıma araçlarını sağlayacaktır.

c) Her iki hükümetten biri tarafından istenen ve teslim edilmemiş olan savaş esirleriyle sivil tutukluların akıbetini öğrenmek için gerekli bütün soruşturma ve aramanın yürütülmesine Türkiye ve Yunan Hükümetlerinin ve memurlarının katılma ve yardımlarını sağlamakla görevli olacaktır.

İlgili hükümetler bu konuda komisyona her türlü yardımı göstermeyi ve bütün kolaylıkları sağlamayı yükümlenirler.

Madde 7- Komisyonun çalışmalarına ve görevlerini yürütmesine gerekli harcamalar eşit biçimde Türkiye ve Yunan Hükümetlerince karşılanacaktır.

İşbu anlaşma hemen yürürlüğe konulacaktır.

Lozan'da 30 Ocak 1923 tarihinde üç nüsha olarak düzenlenmiştir.

VIII. GENEL AFFA İLİŞKİN BİLDİRİ VE PROTOKOL

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Bugünkü tarihli barış andlaşmasını imzalayan devletler doğuda barışı bozmuş olan olayların unutulması isteğiyle de dolu olduklarından:

Yetki belgeleri uyarınca hareket eden aşağıdaki imza sahipleri aşağıdaki hususları bildirmekte anlaşmışlardır:

I

Türkiye'de ikamet eden ya da ikamet etmiş olan hiçbir kimse ve karşılığında Yunanistan'da oturan veya oturmuş olan hiçbir kimse 1 Ağustos 1914 ve 20 Kasım 1922 tarihleri arasında askeri veya siyasi davranışlarından ya da bugünkü tarihli Barış Andlaşmasını imzalayan bir yabancı devlete ya da vatandaşlarına her hangi bir yardımda bulunmasından dolayı hiçbir nedenle Türkiye'de ve karşılığında Yunanistan'da rahatsız edilmeyecek ve kötü muamele görmeyecektir.

II

Ayrıca sözkonusu Barış Andlaşması gereğince Türkiye'den ayrılmış olan ülkeler halkından hiçbiri gerek 1 Ağustos 1914 tarihinden 20 Kasım 1922 tarihine kadar geçmiş olan dönemde Türkiye'ye bağlı veya karşıt siyasi ya da askeri hal ve hareketinden ve gerek sözkonusu andlaşma gereğince vatandaşlığının belirmesinden dolayı rahatsız edilmeyecek ve kötü muamele görmeyecektir.

III

Sözügeçen süre içersinde meydana gelmiş olan siyasi olaylara açıkça bağlı olarak o sürede işlenmiş bütün suçlar hakkında Türkiye ve Yunan Hükümetleri tarafından karşılıklı olarak tam ve mutlak bir genel af ilan edilecektir.

IV

Türk vatandaşlarından ve karşılığında bugünkü tarihli Barış Andlaşmasını imzalayan öbür devletler vatandaşlarından olup 20 Kasım 1922 tarihinden önce, sözügeçen barış andlaşması sonucunda Türk kalacak olan topraklarda siyasi ya da askeri nitelikteki nedenlerden dolayı, adıgeçen devletler memurları veya karşılığında Türkiye memurları tarafından yakalanmış, izlenmiş veya mahkum edilmiş olanlar, genel aftan yararlanacaklar ve tutuklu iseler vatandaşı oldukları devletlerin memurlarına teslim edileceklerdir. İşgal ordularına mensup bir kişinin ölmesi veya ağır yaralanması sonucu doğurmuş bir suç işleyenler dışında, bu hüküm, sözkonusu tarihten önce işlenmiş kamu hukukuna ait bir suçtan dolayı da olsa ya da suçu işleyenler Türkiye dışına çıkarılmış da bulunsa yukarda belirtilen topraklardan bir bölümünü işgal etmiş olan devletlerin memurları tarafından yakalanmış, kovuşturulmuş ya da mahkum edilmiş olan Türk vatandaşları hakkında da uygulanacaktır.

V

Bu konuda verilmiş hükümlerin hepsi iptal edilecek ve halen yapılmakta olan bütün kovuşturmalar durdurulacaktır.

VI

Bütün devletlerin belirttikleri genel güven ortamının yaratılması arzusuna katılan Türkiye Hükümeti, savaş dolayısıyla dağılmış aileleri yeniden biraraya getirmek ve meşru malsahiplerinin mallarını onlara geri vermek amacıyla müttefiklerin koruması altındaki ve 20 Ekim 1918 tarihiyle 20 Ocak 1922 tarihi arasında yapılmış olan işlemlere itiraz etmek niyetinde bulunduğunu bildirir.

Ancak bu niyet, ilgililerin başvurmaları halinde sözü edilen işlemlerin yeniden incelenmesi olanağını kaldırmaz. Kişilere ve mallara ait iddialar Kızılay'ın bir temsilcisi ile Kızılhaç'ın bir temsilcisinden kurulu bir komisyon eliyle incelenecektir. Anlaşmazlık durumunda bu temsilciler bir hakem seçeceklerdir; eğer bu seçimde anlaşamazlarsa hakem Milletler Cemiyeti Meclisince atanacaktır.

VII

Sivil tutukların geri verilmesi ve savaş esirlerinin değişimi hakkında Yunanistan Hükümeti ve Türkiye Hükümeti arasında 30 Ocak 1923 tarihinde yapılmış anlaşmanın 5. maddesinin konusu olan yatıştırıcı önlemlerin yararını onaylayan İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri Türkiye Hükümeti tarafından karşılıklı işlem şartıyla 20 Kasım 1922 tarihinden sonra kamu hukukuna ilişkin suçları işlemiş olanlar müstesna olmak üzere halen tutuklu olarak ellerinde bulunabilen Türk savaş esirleri ve sivil tutuklular lehinde aynı hükümleri kabule hazır olduklarını bildirirler.

24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos
Diamandy, Contzesco

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

PROTOKOL

Şurası kararlaştırılmıştır ki, genel affa ait bildirinin 1. paragrafı yürürlükte olmakla birlikte, Türkiye Hükümeti bu paragrafta gösterilmiş olan kişilerden yüzellisinin Türkiye'ye girmesini ve orada oturmasını yasaklama hakkını saklı tutar. Ayrıca Türkiye Hükümeti bu kişilerden şimdi kendi topraklarında bulunanları oradan çıkarabilecek ve yabancı ülkelerdekilerin dönüşlerini yasaklayabilecektir.

Sözügeçen kişilerin adları, bugünkü tarihli Barış Andlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonra, genel af bildirisinin kendini ilgilendiren yönde sonuçlandırılması için, Türkiye Hükümetince yayınlanacak olan genel af bildirisine eklenecektir. Bundan başka şu da kararlaştırılmıştır ki, Türkiye Hükümeti, bu konudaki arzusunu açıkladığı gibi, sözügeçen kişilerin Türkiye'deki taşınmaz mallarının ve diğer mallarının tasfiyesine başlamalarına karar verdiği takdirde, bu tasfiyeyi kendi rızalarıyla yerine getirmeleri için bunlara sözkonusu bildiri tarihinden başlayarak dokuz aylık bir süre bırakılacak ve bu sürenin bitiminden sonra tasfiye işlemi Türkiye Hükümeti tarafından yapıldığı takdirde ele geçecek bütün hasılat bu kişilere teslim olunacaktır.

Ayrıca şurası da karara bağlanmıştır ki genel affa ilişkin bildirinin 1. bendinde yeralan hiçbir kayıt Yunan Hükümetinin Yunanistan'la Türkiye arasındaki çarpışmalar sırasında askerlik görevleri bakımından kusur sayılan nedenlerden dolayı kendi ordusuna bağlı bulunan veya bağlı bulunmuş olan gayrımüslim vatandaşlarını kovuşturmak hakkını bozmayacaktır.

24 Temmuz 1923 tarihinden Lozan'da düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos
Diamandy, Contzesco

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

IX. YUNANİSTAN'DA BULUNAN İSLAM EMLAKİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Taşıdıkları yetki belgeleri gereğince hareket eden aşağıdaki imza sahipleri, nüfus değişimi hakkında 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan sözleşme hükümlerinde gösterilmemiş olan ve 18 Ekim 1912 tarihinden önce, Girit adası da dahil, Yunanistan'ı terketmiş ya da eskiden beri Yunanistan dışında yerleşmiş olan Müslüman kişilerin mülkiyet haklarına hiçbir zarar verilmeyeceğini, Yunan Hükümeti adına bildirirler. Böyle kişiler mülklerine serbestçe tasarruf etmek ve bunlardan serbestçe yararlanmak hakkını koruyacaklardır.

Sözü edilen müslümanların malları hakkında olağan dışında alınmış veya uygulanmış bütün hükümler ve önlemler kaldırılacaktır. Bu malların gelirleri şimdiye kadar geri verilmeksizin ya da hükümetle ilgililer arasında özel anlaşmaya konu olmaksızın Yunanistan Hükümet ya da memurları tarafından el konulmuş olduğu takdirde bu gelirler mülk sahiplerinin kendilerine teslim edilecektir. Böyle gelirlere ilişkin bütün talepler ile sözügeçen kişilerin genel olarak alınmış önlemlerin eşit olmayan bir şekilde uygulanmasından dolayı haklarının haleldar olduğunu iddia etmelerinden doğan bütün talepler hakkında adıgeçen sözleşmede yer alan komisyon tarafından karar verilecektir, ancak böyle taleplerin bugünkü tarihle imzalanmış Barış Andlaşmasının yürürlüğe girişinden itibaren altı ay süre içersinde ileri sürülmüş olmaları gerekir. Böyle talepler barış andlaşmasının yürürlüğe girmesinden en geç bir yıl içinde bir karara bağlanabilmek için komisyonca ivedilikle incelenecektir.

Yunanistan Hükümeti, sözü edilen kişilerin, orada olmamalarından dolayı mallarına serbestçe tasarruf etme hakları konusunda doğabilecek güçlükleri dikkate alarak bunların istedikleri takdirde mülklerini ferağ etmek için yukarıda belirtilen karma komisyonun arabuluculuğundan yararlanabilmelerini kabul eder. Şurası kararlaştırılmıştır ki bu durumda karma komisyonun müdahalesi Yunanistan Hükümeti için, sözkonusu emlakin satın alınması hakkında hiçbir zorunluluk getirmeyecek ve komisyonun görevi bunların ferağını kolaylaştırmaktan ibaret olacaktır.

Şurası kararlaştırılmıştır ki işbu bildiri 18 Ekim 1912 tarihinden önce Türkiye'yi terketmiş olan ya da eskiden beri Türkiye dışında oturmakta bulunan Rum mülk sahipleri lehinde karşılıklı işlem yapılması koşuluyla düzenlenmiştir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Veniselos,
Caclamanos

X. SAĞLIK İŞLERİNE İLİŞKİN BİLDİRİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Taşıdıkları yetki belgelerince hareket eden aşağıdaki imza sahipleri, Türkiye Hükümetinin, beş yıllık bir süre için, sınırlar sağlık yönetimine danışman olarak üç uzman Avrupalı doktor atayacağını bildirirler. Bu doktorlar Türkiye memuru olacaklar ve Sağlık Bakanına bağlı bulunacaklardır. Bunlar, Türkiye Hükümetince Milletler Cemiyeti Sağlık Komisyonu ile uluslar arası genel sağlık idaresince ortaklaşa düzenlenen altı adlık bir çizelge üzerinden seçileceklerdir. Maaşlarıyla diğer atama ve çalıştırılma koşulları Türkiye Hükümeti adıgeçen iki uluslar arası kurum arasında kararlaştırılacaktır.

Türkiye Sağlık İdaresi sözügeçen üç Avrupalı uzmanın yardımıyla Türkiye kıyı ve sınırlarının sağlık hizmetlerini düzenleyen bir yönetmelik yapacaktır. İşbu yönetmelik uluslar arası sağlık kurallarına ve Boğazlara ilişkin bölüm için Boğazlar rejimine dair bugünkü tarihle imzalanan sözleşme hükümlerine uygun olacaktır.

Türk yönetimi tarafından alınan sağlık harçları hasılatı yalruz Türkiye'nin sağlık hizmetleri ihtiyacına ayrılacak ve Sağlık Bakanlığınca bu amaçla düzenlenecek bir katma bütçede yer alacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

XI. ADLİ İŞLERE İLİŞKİN BİLDİRİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalannuştır.

Türkiye Temsilciler Heyeti, TBMM Hükümetinin yabancılara Türkiye Mahkemeleri önünde adalet dağıtımının bütün güvencelerini sağlamaya ve egemenliğini tam olarak kullanarak ve hiçbir yabancı müdahale olmaksızın buna nezaret etmeye gücü bulunduğunu önce de bildirmek fırsatını bulmuştu. Yine de Türkiye Hükümeti ahlaki ve medeni gelişmelerin haklı göstereceği reformları yapmak için inceleme ve araştırma yaptırmaya da hazırdır.

Taşıdıkları yetki belgelerince hareket eden aşağıdaki imza sahipleri, bu düşüncelere dayanarak, aşağıdaki açıklamalarda bulunmaya gerek görürler:

1

Türkiye Hükümeti, 1914 – 1918 savaşına katılmamış olan ülkeler vatandaşı hukukçular arasından olmak üzere Lahey Uluslar arası Daimi Adalet Mahkemesi tarafından düzenlenecek listeden seçeceği Avrupalı hukuk danışmanlarını, beş yıldan az olmamak üzere gerek göreceği bir süre için, Türkiye memuru sıfatıyla gecikmeden hizmetine almak niyetindedir.

2

İşbu hukuk daruşmanları Adalet Bakaruna bağlı bulunacaklar ve bazıları İstanbul'da diğerleri de İzmir'de görev yapacaklardır. Bunlar kanun komisyonlarının çalışmalarına katılacaklar ve hakimler sınıfının görevlerine müdahale etmeksizin Türkiye'de hukuk, ticaret ve ceza mahkemelerinin görevlerini nasıl yürüttüklerini izlemekle ve Adalet Bakanına gerekli görecekleri raporları vermekle görevlendirileceklerdir; bu danışmanlar gerek hukuk, ticaret veya cezaya ilişkin adli işlemlerden, gerek cezaların yerine getirilmesinden ve gerek kanunların uygulanmasından doğabilecek bütün şikayetleri, -Türk kanunlarına tam olarak uyulmasını sağlamak için- Adalet Bakarını haberdar etmek üzere, kabul yetkisini haiz olacaklardır.

Hukuk danışmanları, meskene girilmesi, arama ve tutuklamanın neden olabileceği şikayetleri de kabule yetkilidirler. Diğer taraftan İstanbul ve İzmir yargı dairelerinde sözü edilen işlemler, yerine getirildikten sonra Adalet Bakaru'nın mahalli temsilcisi tarafından geciktirilmeden hukuk daruşmanına bildirilecektir. Bu hakim, böyle konularda hukuk danışmanıyla doğrudan doğruya yazışmak yetkisini haiz olacaktır.

3

Cezai suçlarda kefaletle bırakılına yüzünden kamu düzeni haleldar olmadıkça ya da geçici tahliye durumu yasal soruşturmanın sürdürülmesine zarar vermedikçe kefalete bağlı olarak salıverme daima uyulması zorunlu olacaktır.

4

Hukuki ve ticari davalarda bütün tahkimnamelerle tahkimname niteliğindeki hükümlere yer verilecek ve bu yoldan verilecek hakem kararları, bidayet mahkemesi başkanının onayı üzerine yerine getirilecektir. Adıgeçen mahkeme başkanı, kamu düzenine aykırı olmadıkça hakem kararını onaylamaktan kaçınmayacaktır.

5

İşbu bildiri beş yıllık bir süre için geçerlidir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

XII. OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜLKESİNDE VERİLMİŞ BAZI İMTİYAZLARA İLİŞKİN PROTOKOL VE BİLDİRİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ve TÜRKİYE,

Osmanlı İmparatorluğu ülkesinde verilmiş bazı imtiyazlara ilişkin sorunları ortaklaşa çözüme bağlamak isteğinde olduklarından, aşağıda imzaları bulunan yetkililer şu hükümleri kararlaştırmışlardır:

KESİM I

Madde 1- 29 Ekim 1914'ten önce bir taraftan Osmanlı Hükümeti veya her mahalli yönetim ve diğer taraftan Türkiye'den başka Akit Devletler vatandaşları (şirketler de dahil) arasında usulüne uygun yapılmış imtiyaz sözleşmeleriyle onlara ilişkin olarak sonradan yapılmış anlaşmalar hükümleri yürürlükte kalacaktır.

Madde 2- I. Osmanlı Hükümeti ile Sir A.G. Armstrong Whitworth ve Ortakları Limited ve Vickers Limited arasında 1913 ve 1914 yılları içinde doklar, tersaneler ve donanma inşaatı ortak menfaatli Şahanei Osmaniye Şirketinin kuruluşuna ve imtiyazına ilişkin olarak yapılmış sözleşmelerde yer alan işlemler, Türkiye Hükümeti'nin isteği üzerine değiştirilecektir.

Taraflar arasında, bu sözleşmelerin değiştirilme koşulları, ya da ayrı önem derecesi taşıyan bir teşebbüs için yeni bir imtiyaz verilmesi amacıyla görüşmelere başlanacaktır.

Bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak altı aylık bir süre içersinde Türkiye Hükümetiyle adıgeçen şirketler arasında gerek yukarıda sözü edilen sözleşmelerin değiştirilme koşulları gerek yeni bir imtiyazın verilmesi konularında bir uzlaşma olmadığı takdirde adıgeçen şirketlerin, 5. madde gereğince seçilecek bilirkişiye eski sözleşmelerin sona erdirilmesini telafi edecek olan yeni imtiyazın belirlenmesi koşullarını sunmaya hakları olacaktır.

Ancak şurası kararlaştırılmıştır ki yeni imtiyaz için bilirkişi tarafından saptanacak koşullar, taraflardan birinin ya da diğerinin onayını alamadığı takdirde, eski imtiyazlarının sona erdirilmesinden dolayı maddeten uğradıkları zarar için bilirkişinin haklı göreceği tazminat tutarını adıgeçen şirketlere ödemeyi Türkiye Hükümeti yükümlenir.

II. Bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe girme tarihinden itibaren altı aylık bir süre içersinde "Regie generale des Chemins de Fer" Şirketi kendisine 1914'te verilmiş olan Samsun-Sivas Demiryolunun yapımı ve işletilmesi hakkındaki imtiyaza herhangi bir nedenle tekrar sahip kılınamadığı takdirde Türkiye Hükümeti bu şirkete isteği üzerine ve telafi amacıyla yeni bir imtiyaz

vermeği üstlenir. Eski imtiyazla yenisinin bir değerde olup olmadığında anlaşmaya varılamazsa işbu değişme açısından yeni imtiyazın genişliğiyle işletme koşullarını saptamak 5. madde gereğince seçilecek bilirkişinin görevi olacaktır.

Şu kararlaştırılmıştır ki eğer Reji Jeneral Şirketi Samsun-Sivas imtiyazına yeniden sahip kılınırsa bu imtiyaz (5. maddede gösterilen bilirkişi usulüyle) yeni ekonomik koşullara uydurulacaktır.

Yeni bir imtiyaz ile donatılma durumunda da ekonomik koşullara uydurma yetkisi ayrıca dikkate alınacaktır.

Bilirkişi tarafından belirlenen yeni imtiyazın koşulları taraflardan birinin ya da diğerinin onayını almadığı takdirde Samsun-Sivas tren imtiyazının feshinden dolayı şirketin maddeten uğradığı zarara ya da Karadeniz şebekesinin diğer bölümleri için şirket tarafından yerinde keşif çalışmaları için yapılan harcamalara karşılık bilirkişinin haklı göreceği tutarda tazminatı adıgeçen şirkete ödemeyi Türkiye Hükümeti yükümlenir.

Türkiye yukarıda gösterilen koşullarda ister Samsun-Sivas imtiyazına şirketi tekrar sahip kılmak ister yeni bir imtiyaz tanımak ve nihayet isterse tazminat vermek ile şirkete karşı taahhütlerinin hepsinden aklanmış olacaktır.

Madde 3- 1. ve 2. maddelerde gösterilen sözleşmeler ve anlaşmalardan yararlananların emlakinden ya da idarelerinden Devletçe, şimdiki topraklarında yararlanma yüzünden Devlete ya da sözkonusu sözleşme ve anlaşmalardan yararlananlara hesaplama sonucunda ait olacak tutarlar mevcut sözleşmeler veya anlaşmalar gereğince yahut, sözleşme ve anlaşma yoksa, işbu protokolda gösterilen bilirkişi usulüne uyularak ödenecektir.

Madde 4- 6. madde hükümleri saklı kalmak şartıyla 1. maddede gösterilen sözleşmelerle sonradan yapılan anlaşmalar hükümleri, birlikte ve iki tarafı da kapsayacak biçimde, yeni ekonomik koşullara uydurulacaktır.

Madde 5- Bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe konmasından başlayarak bir yıl süre içersinde anlaşmaya varılamazsa taraflar, gerek hesapların çıkarılmasına gerek imtiyazların yeni ekonomik koşullara uydurulmasına ilişkin hususlarda yukarıda belirtilen bir yıl sürenin bitiminden itibaren iki aylık bir sürede atayacakları iki bilirkişinin uygun ve haklı göreceği hükümleri kabul edeceklerdir. Bilirkişiler karar birliğine varamazlarsa, 1914-1918 savaşına katılmamış ülkeler vatandaşlarından, İsviçre Cumhuriyeti Hükümeti Bayındırlık İşleri Dairesi Başkanının yapacağı üç kişilik liste içinden Türk Hükümetince iki aylık bir süre içinde seçilecek bir üçüncü bilirkişiye müracaat edeceklerdir.

Madde 6- 1. maddede belirtilmiş olup bugünkü tarihte bir uygulama başlangıcı içine girmemiş olan imtiyaz sözleşmelerinin sahipleri bu protokolun yeni ekonomik koşullara uydurulmayla ilgili hükümlerinden yararlanamayacaklardır. Böyle sözleşmeler bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe girişinden başlayarak altı aylık bir süre içinde imtiyaz sahiplerince yapılacak müracaat üzerine sona erdirilebilecektir. Bu durumda imtiyaz sahibi, eğer gerekiyorsa, keşif çalışmaları için, taraflar arasında anlaşmazlık durumunda, işbu

protokolda sözgeçen bilirkişi tarafından haklı görülecek olan tutarda tazminata hak kazanacaktır.

Madde 7- Osmanlı Hükümeti ile 1. maddede sayılan sözleşme ve anlaşmalardan yararlananlar arasında 30 Ekim 1918 tarih ile 1 Kasım 1912 tarihi arasında varılan anlaşmalar ile özel kişiler arasında ve yine bu süre içinde imtiyaz devir ve ferağı için yapılmış sözleşmeler Türkiye Hükümetinin onayına sunuluncaya kadar yürürlükte kalacaklardır. Bu onay verilmezse imtiyaz sahiplerine, eğer gerekiyorsa, maddeten uğradıkları gerçek zarara karşılık 5. maddedeki koşullarla seçilecek bilirkişi tarafından belirlenecek bir tazminat ödenecektir. Bu hüküm, 29 Ekim 1914'ten önce yapılmış sözleşmeler bakımından, işbu protokolda yer alan yeni ekonomik koşullara uydurma hakkını bozmaz.

Madde 8- İşbu protokolun hükümleri 25 Nisan 1920 den itibaren TBMM Hükümetiyle imtiyaz sahipleri arasında yapılmış anlaşmalara uygulanmaz.

KESİM II

Madde 9- Bugünkü tarihli barış andlaşması ile Türkiye'den ayrılan topraklar dahilinde Türkiye'nin yerine geçen devlet, Osmanlı Hükümeti ya da Osmanlı Mahalli İdareleri ile 29 Ekim 1914 tarihinden önce yapılmış imtiyaz sözleşmelerinden yararlanan öbür akit devletler vatandaşlarına ya da bu devletler vatandaşları sermayesinin üstün olduğu şirketlere karşı Türkiye'nin hak ve görevlerinin tamamını üstüne almıştır.

Türkiye'den Balkan savaşları sonucunda ayrılmış olan topraklarda da işbu toprakların el değiştirmesini düzenleyen andlaşmanın yürürlüğe girmesinden önce Osmanlı Hükümeti ya da bir Osmanlı Mahalli İdaresi ile yapılmış imtiyaz sözleşmeleri için aynı işlem uygulanacaktır. Bu yerine geçme, toprağın geçişini düzenleyen andlaşmanın yürürlük tarihinden itibaren geçerli olacaksa da bugünkü tarihli barış andlaşması ile Türkiye'den ayrılan arazi için istisnaen 30 Ekim 1918 tarihinden itibaren yürürlükte bulunacaktır.

Madde 10- İşbu protokolun birinci kesimi hükümleri 7. ve 8 inci maddeler dışında 9. maddede gösterilen sözleşmelere uygulanacaktır. 3. madde, ayrılan topraklarda ancak imtiyaz sahiplerinin emlakinden veya hizmetlerinden orada otoritesini kullanmakta olan devlet tarafından yararlanılmış olduğu takdirde uygulanacaktır.

Madde 11- Gerek bugünkü tarihli barış andlaşmasına göre ve gerek Balkan savaşlarından sonra Türkiye toprakları dahilinde faaliyet gösterip Osmanlı yasalarına uygunlukla kurulmuş olan Türkiye'den başka bir Akit Devlet vatandaşlarının çıkarlarının hakim olduğu her şirket, sözkonusu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden beş yıl içinde mal, hak ve menfaatlerini gerek sözü geçen topraklarda egemen olan devletin, gerek vatandaşları önceki şirketi denetleyen Türkiye'den başka bir Akit Devletin kanununa göre kurulmuş başka herhangi bir şirkete devretmeğe yetkili olacaktır. Bu mallar, haklar ve menfaatlerin dev-

redileceği şirket, işbu protokol hükümlerinin sağladığı haklar ve ayrıcalıklar da dahil, önceki şirketin sahip bulunduğu hak ve ayrıcalıklardan yararlanacaktır.

Madde 12- 11. madde hükmü, faaliyet alanının bir bölümü Türkiye toprağında kalmış olacak imtiyaz sahibi kamu hizmetleri şirketlerine uygulanmaz.

Ancak böyle şirketler, Türkiye dışındaki faaliyet bölümlerini yeni bir şirkete devretmek yoluyla o bölümler için 11. ve 13 üncü maddeler hükümlerinden yararlanabileceklerdir.

Madde 13- 11. madde gereğince Osmanlı şirketlerinin mal, hak ve menfaatleri, üzerlerine devredilecek olan şirketler Türkiye'den ayrılan topraklar üzerinde bu devir işleminden ya da devir nedeniyle kurulmalarından dolayı hiçbir özel vergiye –yürürlükteki uluslararası anlaşmalar gereği buna bir engel bulunmadıkça- tabi tutulmayacaklardır. Bu şirketler, uyruğunu kazanacakları akit devletlerden her birinin ülkesinde de, kendi mevzuatına göre bu devlet muhalefet etmedikçe, aynı işlemi göreceklerdir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Veniselos, Caclamanos
Diamandy, Contzesco

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

BİLDİRİ

Usulüne göre yetkili olan aşağıdaki imza sahipleri beyan ederler ki Türkiye Hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu ülkesinde verilmiş olan bazı imtiyazlara ilişkin bugünkü tarihli protokolun birinci kesimi hükümlerini, bu protokolu akteden öbür devletler vatandaşları sermayesinin 1 Ağustos 1914 tarihinde hakim olduğu Osmanlı şirketlerine uygulamayı yükümlenir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

XIII. LOZAN'DA İMZALANAN DEVLETLERARASI SENETLERİN BAZI HÜKÜMLERİNE BELÇİKA VE PORTEKİZ'İN KATILMASINA İLİŞKİN PROTOKOL VE İŞBU İKİ DEVLETİN BİLDİRİLERİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Bugünkü tarihli barış andlaşmasını imza eden Yüksek Akit Taraflar bu andlaşmanın ikinci bölümünün (mali hükümler) birinci kesimi hükümleriyle üçüncü bölümü (iktisadi hükümler) hükümlerine Belçika ve Portekiz Devletlerinin katılmasını kabulde anlaşmış olup bu katılma işbu andlaşmanın aynı zamanda ve aynı koşullar altında yürürlük kazanacaktır. Osmanlı İmparatorluğunda verilmiş bazı imtiyazlara ilişkin bugünkü tarihli protokola aynı koşullar altında Belçika'nın da katılmasını kabulde yine görüş birliğine varmışlardır.

Yüksek Akit Taraflar Belçika ve Portekiz'in yetkili temsilcileri tarafından bugün yapılan katılma bildirimini senet sayarlar. Bu bildirimin yürürlüğe geçmesiyle bir yandan Türkiye ve öte yandan işbu iki Devletten her biri arasında barış hali ve siyasi ilişkiler ihtiyaç derecesine göre yeniden kurulmuş sayılacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos
Diamandy, Contzesco

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

BELÇİKA'NIN KATILMA BİLDİRİSİ

Aşağıdaki imza sahibi usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgesini bugünkü tarihli barış andlaşmasını imzalamış devletlerin temsilcilerine göstererek, işbu bildiri ile, Belçika adına sözkonusu barış andlaşmasının ikinci bölümünün (Mali Hükümler) birinci kesimi hükümleri ile üçüncü bölümü (İktisadi Hükümler) hükümlerine ve ayrıca Osmanlı İmparatorluğunda verilmiş bazı imtiyazlara ilişkin ve bugünkü tarihli protokol hükümlerine katıldığını bildirir.

Barış halini ve resmi ilişkileri yeniden kuracak olan bu katılma, sözkonusu barış andlaşmasını imzalayan devletlerin Belçika'nın katılmasını kabul ettikleri bugünkü tarihli protokolda gösterilen anda ve bu protokolda yer alan hükümler ve koşullar altında yürürlük kazanacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Fernand Peltzer

PORTEKİZ'İN KATILMA BİLDİRİSİ

Aşağıdaki imza sahibi usule uygun ve geçerli görülen yetki belgesini bugünkü tarihli barış andlaşmasını imza etmiş devletlerin temsilcilerine göstererek, işbu bildiri ile, Portekiz adına, barış andlaşmasının ikinci bölümünün (mali hükümler) birinci kesimi hükümleri ile üçüncü bölümün (iktisadi hükümler) hükümlerine katıldığını bildirir.

Barış durumunu ve resmi ilişkileri yeniden kuracak olan bu katılma, sözügeçen barış andlaşmasını imzalayan devletlerin, Portekiz'in katılmasını kabul ettikleri, bugünkü tarihli protokolda gösterilen anda ve bu protokolda yer alan hükümler ve şartlar çerçevesinde yürürlük kazanacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

A.M. Bartholomeu Ferreira

XIV. BRİTANYA, FRANSA VE İTALYA BİRLİKLERİ TARAFINDAN İŞGAL EDİLEN TÜRKİYE TOPRAKLARININ TAHLİYESİNE İLİŞKİN PROTOKOL VE BİLDİRİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Birlikleri halen Türkiye topraklarının bazı bölümlerini işgal eden müttefik devletler yani Fransa, Britanya ve İtalya Hükümetleri ile TBMM. Hükümeti, milletlerinin barışçı emellerini gecikmeksizin tatmin etmek niyetini karşılıklı olarak beslediklerinden,

Aşağıda imzaları bulunan yetkililer karşılıklı olarak aşağıdaki tedbirleri alma konusunda anlaşmışlardır.

I

Lozan'da karara bağlanan barış andlaşması ve diğer senetlerin TBMM tarafından onaylandığı müttefik devletlerin İstanbul'daki fevkalade komiserlerine tebliğ edilir edilmez, bu devletler birlikleri kendileri tarafından işgal edilmiş olan toprakların boşaltılması çalışmalarına başlayacaklardır.

Bu çalışmalar Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ile Karadeniz Boğazında bulunan İngiliz, Fransız ve İtalyan savaş gemilerinin de çekilmesini içine alacaktır.

II

Tahliye çalışmaları altı haftada bitirilecektir.

III

Boşaltma devam ettikçe boşaltılan topraklarda Türkiye Hükümetine ya da Türkiye kamu makamlarına ait olduğu anlaşılan ve halen müttefikler memurlarının işgal veya tasarrufu altında bulunan her çeşit gayrimenkuller ve mallar Türkiye Hükümetine geri verilecektir.

Her çeşit haciz ve elkoyma önlemleri kaldırılacaktır. Bu geri verme ve haczin kaldırılması hakkında, kesin ve tam bir alındı belgesi değerini taşıyan tutanaklar düzenlenecektir.

İşgal kuvvetleri görevlileri Türkiye Hükümetine ait olup da üçüncü kişilere ve özellikle Osmanlı şirketlerine bırakılmış olan mal, eşya ve maddelerin mümkün olduğu kadar tam bir defterini Türk Hükümetine vereceklerdir.

İşgal görevlileri ile kişiler arasında yapılmış sözleşmelerden doğan borçlar, bu sözleşmelerde belirtilmiş koşullarla ödenecektir.

IV

Önceleri Osmanlı Hükümetine ait olup 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros'ta imzalanan ateşkes anlaşması gereğince müttefik devletler emrine geçen ve işbu protokolun imzası tarihinde Türkiye'de sözügeçen müttefik devletler memurla-

rının elinde bulunmakta olan "Yavuz Sultan Selim" de dahil bütün savaş gemileri, silahlar, cephane ve diğer savaş malzemesi ikinci bentte belirtilen süre içerisinde bulundukları durumda ve oldukları yerde Türkiye'ye geri verilecektir.

V

11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya'da imzalanmış olan askeri sözleşme hükümleri, işbu protokolun ikinci bendinde belirtilen süre içersinde yürürlükte kalacaktır.

Bu süre içerisinde hiçbir olaya meydan vermemek için gerekli önlemler, müttefikler ve Türkiye askeri görevlileri tarafından birlikte alınacaktır.

Boşaltma çalışmalarının doğurabileceği diğer bütün sorunları, Türk görevliler ile anlaşarak, çözmek işgal kuvvetlerine ait olacaktır.

VI

Türkiye Hükümeti barış andlaşmasının yürürlüğe girmesini beklemeksizin, bu andlaşmayı imzalayan devletler vatandaşlarının 69, 72, 77. ve 91 inci maddelerden (72 ve 91 inci maddelerdeki süreler işlemeye başlamamış olsa bile) ve ayrıca İkamet Sözleşmesi hükümlerinden yararlanmalarını kabul edecektir. Türkiye Hükümeti barış andlaşmasının 137., 138 ve 140 ıncı maddelerinde yer alan hükümlere de uyacaktır.

VII

Barış Andlaşmasının yürürlüğe girmesine değin Britanya ve Türkiye Hükümetleri, sınırların saptanmasına kadar, barış andlaşmasının 3. maddesinin ikinci numarasının üçüncü paragrafında korunması istenen statükoyu bozabilecek hiçbirşey yapmamayı karşılıklı olarak yükümlenir.

Bu Hükümetler barış andlaşmasının 3. maddesinin birinci numarasının birinci paragrafında belirtilen ve Türkiye ile Irak arasındaki sınır ile ilgili görüşmelerin, birinci bentte sözü edilen tahliye çalışmaları bitirilir bitirilmez başlamasında ve bu paragrafta yer alan dokuz ay sürenin, görüşmelerin başladığı tarihten itibaren işlemesinden müttefiktirler.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold	M. İsmet
Pellé	Dr. Rıza Nur
Garroni, Montagna	Hasan.

BİLDİRİ

Yetki belgeleri gereğince hareket eden aşağıdaki imza sahipleri şu hususları bildirirler:

I

Boğazlar rejimine ilişkin bugünkü tarihli sözleşmenin yürürlüğe girmesine değin üç müttefik devlet donanmalarının Boğazlardan tam ve eksiksiz bir geçiş serbestliğini sürdürmeleri kararlaştırılmıştır. Boğazlardan transit olarak geçen bu devletler savaş gemileri, hasarlar ya da deniz arızaları dışında, gidiş-geliş güvenliği gerektirdiğinde, geceleri demirleme süresi de dahil Boğazlardan geçmeleri zorunlu olan zamandan fazla duramayacaklardır.

II

Yukardaki protokolun birinci bendi hükümlerine zarar gelmeksizin ve Boğazlar rejimine ilişkin bugünkü tarihli sözleşmenin yürürlüğe konmasına kadar ya da 31 Aralık 1923 tarihinde adıgeçen Sözleşme yürürlüğe girmemiş ise o tarihe kadar, Türkiye Hükümeti, Boğazlarda üç müttefik devletten her biri için bir kruvazör ve iki torpido muhribinin bulunmasına muhalefet etmeyecektir, işbu gemilerin yanlarında kömür ve levazım tedariki için gerekli ve savaş bayrağı taşımayan gemiler bulunabilecektir.

III

İmza sahipleri bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe girmesinden itibaren kabotajın ve liman hizmetlerinin yalnız Türk milli bayrağına verileceğini hatırlatırlar.

Ancak 1 Ocak 1923'te Türkiye'De kabotaj yapan ya da liman hizmetleri işleten kurumların 31 Aralık 1923 tarihine kadar işlerine devamda tamamen serbest bırakılacağını bildirirler.

Her durumda Türkiye bugünkü tarihli ticaret sözleşmesini imzalayan öbür devletler gemilerine, ticaret sözleşmesinin ikinci bölümünde gemiler, yükleri ve yolcuları için belirtilen ve ulaşıma, ülkeye girişe ve ticarete ilişkin bütün kolaylıkları hiçbir devlet lehine ayrım yapmaksızın, 31 Aralık 1923 tarihine kadar tanıyacaktır.

IV

İmza sahipleri işbu bildirimde bulunurken Lozan'da imzalanan barış anlaşmasıyla diğer senetlerin en kısa zamanda yürürlüğe gireceği ümidini belirtirler.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

XV. KARAAĞAÇ ARAZİSİYLE BOZCAADA VE İMROZ ADALARINA İLİŞKİN İNGİLTERE, FRANSA, İTALYA, JAPONYA, YUNANİSTAN VE TÜRKİYE TARAFINDAN 24 TEMMUZ 1923 TARİHİNDE İMZALANAN PROTOKOL

Usulüne uygun olarak tam yetkiyi haiz aşağıdaki imza sahipleri şunları kararlaştırmışlardır:

I

Meriç ile bugünkü tarihli andlaşmanın 2. maddesinin ikinci numarasında tanımlanan Türkiye-Yunan sınırı arasında bulunup Türkiye'ye geri verilecek olan topraklar en geç 15 Eylül 1923'te Türk makamlarına teslim edilecektir. Şu şartla ki sözkonusu andlaşmanın TBMM tarafından onaylanmış olduğu İstanbul'daki müttefikler fevkalade komiserleri aracılığıyla Yunan Hükümetine o tarihte bildirilmiş olsun. Eğer bu bildirim, yukarda belirtilen tarihte yapılmamış ise sözü edilen toprakların teslim işlemi bildirme tarihinden itibaren on beş günlük bir süre içersinde yerine getirilecektir.

II

Barış andlaşmasının 5. maddesinde belirtilen işaretlemenin tamamlanmamış olması yukarıdaki toprakların Türkiye makamlarına teslimini geciktiremeyecektir. Bu durumda Türk ve Yunan Hükümetleri barış andlaşmasının 2. maddesinin ikinci numarasında tanımlanan hattı, arazi üzerinde geçici olarak çizeceklerdir. İşbu geçici sınır taraflarca sözkonu andlaşmanın 5. maddesinde gösterilen komisyonun çalışmalarını bitirmesine kadar yürürlükte olacaktır.

III

Karaağaç Rum nüfusu 30 Ocak 1923'te Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan sözleşmede yer alan nüfus değişimine tabi olacaklardır; bunlar sözügeçen sözleşme hükümlerinden yararlanacaklar, fakat Türkiye ile Yunanistan arasında barış durumunun kurulmasından altı ay geçmeden göçe zorlanamayacaklardır.

IV

Gökçeada ve Bozcaada'dan Yunan askeri birlikleri ve memurları bugünkü tarihli barış andlaşması Yunan ve Türkiye Hükümetleri tarafından tasdik edilir edilmez çekileceklerdir. Bunların çekilmesinden sonra, andlaşmanın 14. maddesindeki hükümler Türkiye Hükümetince uygulanacaktır.

V

İşbu protokolun birinci bendinde belirtilen yer sakinlerinden ve keza dördüncü fıkrada sözü edilen adalar halkından hiç kimse askeri ya da siyasi davranışlarından ya da bugünkü barış andlaşmasını imzalayan devletlerden birine veya vatandaşlarına yaptığı herhangi bir yardımdan dolayı Türkiye'de hiçbir gerekçe ile rahatsız edilmeyecek veya kovuşturulmayacaktır.

Yukarıda sözü edilen topraklar ve adalar halkının hepsine bugüne kadar işledikleri siyasal ya da kamu hukukuna ilişkin bütün suçlar için tam ve eksiksiz genel af tanınmıştır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

XVI. YUNANİSTAN'DA AZINLIKLARIN HİMAYESİNE DAİR 10 AĞUSTOS 1920 TARİHİNDE BAŞLICA MÜTTEFİK DEVLETLER İLE YUNANİSTAN ARASINDA SEVR'DE YAPILMIŞ OLAN ANDLAŞMAYA VE TRAKYA'YA AİT OLMAK ÜZERE AYNI DEVLETLER ARASINDA AYNI TARİHTE YAPILAN ANDLAŞMAYA İLİŞKİN PROTOKOL

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Yunanistan Hükümetleri işbu konferans sırasında yapılan barış andlaşmasıyla diğer senetlerin yürürlüğe konmasının, Yunanistan'daki azınlıkların korunmasına dair başlıca müttefik devletler ile Yunanistan arasında 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr'de yapılan andlaşmanın ve aynı zamanda Trakya ile ilgili olarak aynı devletler arasında Sevr'de yapılan 10 Ağustos 1920 tarihli andlaşmanın yürürlüğe konulmasını zorunlu kıldığı görüşünde bulunduklarından,

Gereği gibi yetkili olan aşağıdaki imza sahipleri kendi hükümetleri adına aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

1. Sevr'de yapılan bu iki Andlaşma onay belgeleri eğer şimdiye kadar sunulmamuş ise bugünkü tarihle Lozan'da imzalanan barış andlaşmasına ve öteki senetlere ilişkin onay belgeleri ile aynı zamanda sunulacaktır.

2. Azınlıkların korunmasına ilişkin sözügeçen Sevr Andlaşmasının 7. maddesinin ikinci bendiyle 15. maddesinde yer alan hükümler sona erdirilmiştir ve kaldırılmış bulunmaktadır.

3. Trakya'ya ilişkin sözügeçen Sevr Andlaşmasının 1. maddesinde yer alan hükümlerin uygulanması bugünkü tarihli barış andlaşmasının 2. maddesinin iki numaralı paragrafı ile kayıtlı olacaktır.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos

XVII. SIRP-HIRVAT-SLOVEN DEVLETİNİN İMZASINA İLİŞKİN PROTOKOL

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Aşağıda imzaları bulunanlar bugünkü tarihle her biri bağlı olduğu hükümet adına aşağıda sayılan belgeleri ya da onlardan bazılarını yani:

Barış Andlaşmasını

Boğazlara ilişkin Sözleşmeyi

Trakya Sınırlarına ilişkin Sözleşmeyi

İkamet ve Yargı Yetkisi Hk. Sözleşmeyi

Ticaret Sözleşmesini

Genel Affa ilişkin Beyannameyi ve Protokolu

Osmanlı İmparatorluğu içinde verilmiş bazı imtiyazlara ilişkin Protokolu

Lozan'da imzalanan devletlerarası senetler hükümlerinden bazısına Belçika ve Portekiz'in katılmasına ilişkin Protokolu

Lozan'da imzalamış olduklarından bunlardan herbiri, imza etmiş olduğu senetlere ilişkin olmak üzere Sırp-Hırvat-Sloven Devletine işbu Lozan Konferansı Nihai Senedinde adı geçen temsilcilerinden her hangi biri aracılığıyla, andlaşma yürürlüğe girmiş olmadıkça, sözkonusu senetlerin tamamını imza edebilmek yetkisini tanımakta anlaşmışlardır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos
Diamandy, Contzesco
Morphoff, Stancioff

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

24 temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri, Japonya Hükümetiyle birlikte doğuda barışı kesin olarak geri getirmek umuduyla bir yandan Yunanistan'ı, Romanya'yı, Sırp-Hırvat-Sloven Devletini ve ayrıca Amerika Birleşik Devletlerini ve diğer yandan Türkiye'yi, bütün uluslarca istenen bir sonuca götürecek hükümleri ortaklaşa incelemeye davet etmiş olduklarından;

Diğer taraftan işbu konferansta görüşülmesi gerekecek olan konulardan Boğazlar sorununun Karadeniz'de kıyısı olan Bulgaristan ve Rusya'nın görüşmelere ve alınacak kararlara katılmaya çağrılarak özel biçimde incelenmesi gerekeceği görüşünde olduklarından;

Ve doğuda savaş durumunun Belçika ve Portekiz için doğurduğu iktisadi ve mali sorunların tartışılmasına bu iki devletin katılmasını kabule karar verdiklerinden;

Aşağıdaki temsilciler Lozan'da toplanmışlardır:

20 Kasım 1922 tarihinden 24 Temmuz 1923 tarihine kadar yaptıkları toplantılar sonucunda –ki bu toplantılar dolayısıyla bazı devletler, kendilerini ilgilendirdiğini varsaydıkları sorunlar hakkındaki görüşlerini bildirmişlerdir- aşağıda sayılan belgeler karara bağlanmıştır.

(Bu yayında, 1'den 17'ye kadar yer alan belgeler)

Yukarıda sayılan senetlerin ve işbu senedin asılları Fransa Hükümeti Arşivinde saklanacak ve bu Hükümet sözügeçen senetlerden her birinin birer onaylı örneğini o senedi imza eden devletlere ya da gerekirse kabul ve tasvip edecek olanlara ve barış andlaşmasını imzalayan devletlere verecektir.

..... aşağıdaki imzaların sahipleri..... imzalamış ve mühürlemişlerdir.

Lozan'da 24 Temmuz bin dokuz yüz yirmi üç tarihinde yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiştir.

İng., Fr., İt., Jap.,	M. İsmet
Yun., Rom., Bulg.,	Dr. Rıza Nur.
Bel., Port.,	Hasan.

LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASINA EKLİ OLARAK TEATİ EDİLEN MEKTUPLAR

TÜRK-FRANSIZ ANKARA İTİLAFNAMESİNE İLİŞKİN OLARAK FRANSA TEMSİLCİSİ TARAFINDAN İSMET PAŞA'YA GÖNDERİLEN MEKTUP

Lozan, 24.7.1923

Lozan Konferansında Zatı Alilerine vermiş olduğum güvenceye ek olarak ve Fransa Hükümetince özellikle bu konuda aldığım yetkiyle, bugünkü tarihli barış andlaşmasının 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan Fransız-Türk Anlaşması hükümlerine hiçbir zarar getirmemiş olduğunu, ekli bildiri ile Zatı Alilerine teyit ederim.

TBMM Hükümetinin, sözkonusu anlaşmanın bütün ekleriyle birlikte tamamen yürürlükte kaldığının teyit edildiğini görme isteğini, göndermekle memnunluk duyduğum bildiri, hiç şüphe etmem ki, tamamen tatmin edecektir.

(nezaket cümlesi) Pelle

Lozan, 24.7.1923

Aşağıda imzası bulunan ben, Fransa Hükümetince bu konuda yetkili kılınmış olarak İsmet Paşa Hazretlerine teyit ederim ki 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da imzalanan Fransız-Türk Anlaşması, Fransa Hükümetince uygun bulunması üzerine Anlaşmanın tam olarak yürürlüğe girmesi için gereken onay, bu Hükümetçe yapılmış ve bunun sonucu olarak işbu devletlerarası belge, özel hükümlerinden birine göre, yürürlük kazanmıştır.

Şunu da İsmet Paşa Hazretlerine teyit ederim ki Fransa Hükümetinin gözünde bugünkü tarihte imzalanan barış andlaşması 20 Ekim 1921 tarihli Fransız-Türk anlaşması hükümlerine zarar vermemiş ve anlaşma ile ekleri tamamen yürürlükte kalmıştır.

Pelle

İSMET PAŞA'DAN PELLE'YE

Ankara'da 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Türk-Fransız Anlaşması hükümlerinin teyidi anlamında bana gönderdiğiniz 24 Temmuz tarihli mektupla eki bildiriyi aldığımı bildirmekle şeref duyarım.

Bu bildiride yer alanları senet kabul ettiğimi Zatı Alilerine bildirmekle onur duymaktayım.

(saygı cümlesi)

İSMET PAŞA TARAFINDAN İNGİLTERE, FRANSA VE İTALYA HÜKÜMETLERİ TEMSİLCİLERİNE GÖNDERİLEN EŞMETİNLİ MEKTUP
(69. MADDEYE GETİRİLEN İSTİSNA HK.)

Lozan, 24.7.1923

Çifte vergilendirmenin önlenmesi hakkında İktisadi Komitede yapılan beyanlara atfen, Konferansa çağıran üç Devletle aynı insancıl duygular paylaşan Türk Hükümetinin 69. madde (iktisadi hükümler) ye bir istisna olmak üzere İzmir bölgesinde iş yapan müttefik devletler vatandaşlarının 1922 – 1923 mali yılı için borçlu oldukları temettü vergisine ait çifte vergileri ödemekten istisna edilmeleri için gerekli önlemleri alacağını Zatı Alilerine teyit etmekle onur kazanırım.

M. İsmet

RUMBOLD'TAN İSMET PAŞA'YA

İlgili temsilci heyetleri arasında kararlaştırıldığı üzere Türk Hükümetinin 69. madde hükümlerine bir istisna ..... gerekli önlemleri alacağını (teyit eden bugünkü tarihli mektubunuzu) almakla şeref kazandım.

PELLE'DEN İSMET PAŞA'YA

Bugünkü tarihli bir mektupla ..... vergi konusunda yararlandıracağı (konusunu teyit lütfunda bulundunuz).....

MONTAGNA'DAN İSMET PAŞA'YA

..... istisnaları konusunda gerekli önlemleri teyit eden bugünkü tarihli mektubunuzu almakla.....

İKAMET SÖZLEŞMESİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR
(Madde 2)

Lozan, 24.7.1923

Japonya Temsilcisi Otchiai'ye

Bugünkü tarihli İkamet Sözleşmesinin 2. maddesinde yer alan ve ülkeye göçe ilişkin hükümlere ait çekincenin Japonya vatandaşları aleyhine ve öbür devletlerin vatandaşları lehine ırka dayanan ayrımlara hiçbir zaman imkan verecek şekilde yorumlanamayacağını Hükümetim adına Zatı Alilerine bildirmekle onur duyarım.

M. İsmet

Otchiai'den İsmet Paşa'ya

..... yorumlanamayacağıru bana bildirmek lütfunda bulundunuz.

Senet kabul etmekle bahtiyar olduğum bu lütufkar tebliğden dolayı Zatı Alilerine teşekkür (ederim)

İKAMET SÖZLEŞMESİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR

(Din, eğitim, sağlık ve hayır kurumlarının yönetimi hk.)

Lozan, 24.7.1923

İngiltere Temsilcisi Rumbold'a

Fransa Temsilcisi Pelle'ye

İtalya Temsilcisi Montagna'ya

Lozan'da bugünkü tarihte imzalanan ikamet sözleşmesine atıfla ve bu sözleşmeye eklenecek olan bildirinin mektuplarla değiştirilmesi hakkında birinci komitenin 19 Mayıs 1923 tarihli oturumunda alınan karara uygunlukla, Türkiye'de 30 Ekim 1914 tarihinden önce varlığı tanınmış ve (İngiltere'ye), (Fransa), (İtalya'ya) bağlı din, eğitim, sağlık ve hayır kurumlarının varlığını kabul edileceğini ve bugün imzalanan Barış Andlaşması tarihinde Türkiye'de fiilen mevcut diğer benzeri (İngiliz), (Fransız), (İtalya) kurumlarının durumlarının yasalara uydurulmak üzere iyiniyetle inceleneceğini Hükümetim adına bildirmekle şeref duyarım.

Her türlü mali yükümlülükler bakımından yukarıdaki kurumlar, benzer kurumlarla tam olarak eşit muameleden yararlandırılacaklar ve bu kurumlar hakkında geçerli olan kamu düzeni hüküm ve yasalarına tabi olacaklardır. Ancak şu kararlaştırılmıştır ki Türk Hükümeti bu kurumların faaliyet şartlarını ve okullardaki öğretim uygulamalarını dikkate alacaktır.

(nezaket cümlesi)

M. İsmet

- İngiliz, Fransız ve İtalyan Temsilcilerinin cevabi teşekkür mektupları –

TİCARET SÖZLEŞMESİNİN BAZI HÜKÜMLERİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR

(Madde 8)

Lozan, 24.7.1923

İsmet Paşa'ya

Bugünkü tarihli ticaret sözleşmesinin 8. maddesi gereğince Fransız Hükümetinin Türkiye'den çıkan ve oradan gelip Fransa'ya ithal edilen ürünlere tanımayı düşündüğü düzenlemeyi size bildirmekle onur duyarım.

Ekli cetvelde sayılan ürünler sözkonusu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden başlayarak Fransa'nın gerek tarifelere ilişkin alacağı önlemler gereğince, gerek sözleşmenin uygulanması yoluyla diğer herhangi bir ülkeden çıkan ve gelen ürünlere şimdi uyguladığı veya gelecekte uygulayacağı en çok indirime uğramış vergi düzeyinden yararlanacak ve en elverişli işlem uygulaması adı geçen maddeler ile tarifenin diğer bütün kalemleri için de aynı şekilde sağlanacaktır. İlişik cetvel, Türkiye'den Fransa'ya yapılan ihracata ait istatistiklere göre düzenlendiğinden eğer Türkiye, ticaret sözleşmesinin yürürlüğe girişinden üç ay içinde gerçek önemi haiz milli ürünlerinden bazılarının orada yer almamış olduğunu ispat ederse, Fransa sözkonusu cetveli tamamlamayı reddetmeyecektir.

Şarap ve şarap müstahzaratı dışında, Türkiye'den çıkan ve gelen bütün ürünler, genel tarife ile asgari tarife arasındaki farkın yüzde ellisi oranında artırılmış olan asgari tarifeye tabi tutulacaktır.

Türkiye'den çıkan ve oradan gelip Fransa ve Cezayir'e ithal olunan ürünlere uygulanacak rejim Fransa'nın aynı vergi sistemini haiz bütün sömürgelerinde de aynen uygulanacaktır. Diğer sömürgeler, topraklar ve himaye ülkelerinde Türkiye'den çıkan ve gelen ürünlere uygulanacak rejim en çok müsaadeye mazhar millet rejimi olacaktır.

(Muvakafatlerinin teyidini rica ederim)

Pelle

- EK CETVEL -

İsmet Paşa'dan Pelle'Ye

(Mektubunuzu aldım)

(Bu mektup ile ekini senet kabul ediyorum)

TİCARET SÖZLEŞMESİNİN 9. MADDESİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR

Lozan, 24.7.1923

İngiltere, Fransa, İtalya Temsilcilerine

Ekselans,

Lozan'da bugünkü tarihle imzalanan Ticaret Sözleşmesinin 9. maddesine atıfla Zatı Alilerinin dikkatine aşağıdaki hususu sunarım:

Kabotajı milli bayrağa hasra karar veren Türk Hükümeti şimdiye kadar Türk sularında düzenli ulaşım yapan ve aşağıda gösterilen kumpanyaların Türkiye'de bir limandan öbürüne ticari eşya ve yolcu taşımalarına izin vermiş olduunu ve kendisiyle yapacakları sözleşmede belirtilecek bütün süreler içersinde bu taşınmayı ne gibi koşullar altında devam ettirebileceklerini onlarla görüşmeye hazır olduğunu zatı alilerine bildirmekle onur duyarım.

1 Ocak 1924 tarihinden başlayarak altı aylık bir süre içersinde bu görüşmelerde bir anlaşmayla sonuçlanmazsa adıgeçen kumpanyalar faaliyetlerini şimdiki koşullar altında ancak iki yıllık bir süre için sürdürmek hakkında malik olabileceklerdir.

Bu düzenlemeden yararlanacak kumpanyalar şunlardır:

İngiltere için: Khedival Mail Steamship and Graving Dock Co. Ltd.

M. et J. Constant

Ellerman Line Ltd.

Fransa İçin : Messageries Maritimes

Paques Kumpanyası

Fraissient Kumpanyası

İtalya için : Societa Lyod Treistino-Trieste

Societa Italiana di Servizi Maritimi-Roma

Societa Italiana di Navigazioni G. Rossi-Roma

(Türk Hükümeti bazı Fransız kurumlarına tanımaya eğimli olduğunu bildirdiği hususlardan yararlanmayı Fransa kıyılarında Türk firma ve kumpanyaları için karşılıklı işlem şartına bağlayabileceğini bilmekteyse de Fransız yasaları yabancı gemilere kabotaj hakkını yasaklamış olduğundan böyle bir talebin yersiz olacağını dikkate almaktadır. Fakat eğer Fransa Hükümeti bu konudaki mevzuatını değiştirecek olursa hiç olmazsa bugünkü tarihte Türkiye'de kabotaj yapan Türk kumpanyalarının en ziyade müsaadeye mazhar millet (en çok göze-

tilen ulus) işleminden yararlandırılmaya kabul edilecekleri hakkında güvence istemekte kendini haklı görür.)

Türkiye'de bugünkü tarihte kabotaj yapan Türk Kumpanyaları (Britanya) (İtalya) sahillerinde karşılıklı işlemden yararlanacaklardır.

(nezaket cümlesi)

M. İsmet

- Rumbold, Pelle, Montagna'nın aynı tarihli cevabi teşekkür ve mutabakat mektupları

BAZI İMTİYAZLARA İLİŞKİN MEKTUPLAR

Lozan, 24.7.1923

İngiltere

Temsilcilerine

Fransa

(İng.) Armstrong Withworth and Co. Ltd. ve Vickers Ltd. Şirketlerine

(Fr.) Paris'te Regie Generale des Chemins de Fer'in başkanına bugün gönderdiğim mektubun bir örneğini ilişikte sunuyorum.

Adıgeçen Şirket Başkanlarına

TBMM Hükümetinin Bayındırlık Bakanı adına ve imtiyazlara ilişkin bugünkü tarihli protokolun 2. maddesinde ..... hakkında yer alan hükümlere atıfla aşağıdaki hususu dikkatinize sunarım.

Şurası kararlaştırılmıştır ki Barış Andlaşmasının imzasından beş yıllık bir süre içinde bugünden sonra yapılacak sözleşmelerle Türk Hükümeti,

(İngiltere için: Bu sözleşmelerde gösterilen çalışmaların tümünün ya da bir bölümünün gerçekleştirilmesini veya işletilmesini sağlamak için yabancı sermaye ve sanayiine başvurmayı düşünürse işbu şirketleri niyetinden haberdar edecek ve onların diğer herhangi bir kişi ya da şirket ile tümüyle eşit olarak rekabete girmesini mümkün kılacaktır.)

(Fransa için : Yabancı sermaye ve sanayiine başvurarak Karadeniz şebekesinin bir veya birçok bölümlerinin yapımını gerçekleştirmeyi ya da tamamen veya kısmen işletilmesini düşünürse R.G. i haberdar edecek ve onun diğer herhangi bir kişi veya şirketle eşit olarak rekabete girebilmesini sağlayacaktır.)

(nezaket cümlesi)

M. İsmet

- Rumbold ve Pelle'nin, yukarıdaki mektup örneklerini aldıklarını bildiren cevabı mektupları

24.7.1923

İtalya Temsilcisine

Osmanlı Hükümeti ile, 29 Ekim 1914 tarihinden önce Anadolu, Bağdat, Mersin-Adana demiryolları ile Şark şimendiferleri ve Haydarpaşa limanı hakkında usul ve kanuna uygun olarak yapılmış imtiyaz sözleşmeleri ile onlara ilişkin sonraki anlaşmaların saklı kaldığını bildirmekle onur duyarım.

Bu sözleşmeler ve anlaşmalar hükümleri bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe girmesinden başlayarak bir yıl içinde yeni ekonomik koşullara uydurulacaktır.

(nezaket cümlesi)

M. İsmet

- Montagna'nın teşekkür mektubu

Meis Adası Hakkında Mektup

Lozan, 4.6.1923

İtalya Temsilcisinden İsmet Paşa'ya

Haiz olduğum tam yetkiyle hareket ederek Türkiye ile Müttefik Devletler arasında Barış Andlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonra İtalya'nın Meis adasında hiçbir top bataryası bulundurmayacağını, adanın Anadolu kıyısına karşı olan tarafında hiçbir istihkam yapmıyacağını ve bu adayı kara veya deniz üssü olarak kullanmayacağını Hükümetim adına Zati Alilerine bildirmekle şeref kazanırım.

Ancak şuna karar verilmiştir ki İtalya'nın bir üçüncü devlete karşı Türkiye tarafsız kaldığı halde dahil olduğu bir savaş süresince yukarda belirtilen önlemlerin uygulanmasına ara verilebilecektir.

(nezaket cümlesi)

Montagna

- İsmet Paşa'nın yukarıdaki mektubu aldığını ve senet saydığını bildiren 24.7.1923 tarihli mektubu

UÇAK SEFERLERİ HAKKINDAKİ SÖZLEŞMEYE AİT MEKTUPLAR

Lozan, 27.7.1923

İtalya Temsilcisinden İsmet Paşa'ya

Uçak seferleri hakkındaki sözleşmenin görüşülmesi sırasında Türkiye'nin bu sözleşmeye katılmasını öngören Zati Alileri, işbu sözleşmeye imza koyan ülkelerle imzadan sonra katılacakların adlarını öğrenmek istediğinde bulunmuştunuz. Ayrıca bu sözleşmenin 34. maddesinin değiştirilmeyeceğini öğrenmek istemiştiniz. Bu sözleşmeyi imzalayan veya katılan devletlerin bir cetvelini Zati Alinize eklice bildirmekle onur duyarım. İşbu devletlerarası senedin 34. maddesini değiştirilmesi hakkında görüşmelerin sürdüğünü de ayrıca bildiririm.

(nezaket cümlesi)

Pelle

Hava Sözleşmesini onaylayan ülkeler:

Belçika, Bolivya, İngiltere, Yunanistan, İtalya, Japonya, Portekiz, Sırbistan.

Hava Sözleşmesine katılan ülkeler:

Bulgaristan, İran.

İsmet Paşa'dan İtalya Temsilcisine

aldım.

M. İsmet

BOĞAZLAR REJİMİ HAKKINDA MONTREUX'DE 20 TEMMUZ 1936 TARİHİNDE İMZA EDİLEN SÖZLEŞME

Bulgaristan, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Japonya, Romanya, Türkiye Cumhuriyeti, S.S.C.B., Yugoslavya;

Boğazlar genel terimiyle tanımlanan Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz Boğazından geçişi ve gidiş-gelişi (ulaşım), Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiş olan Barış Andlaşmasının 23. cü maddesiyle saptanan ilkeyi, Türkiye'nin güvenliği ve Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin Karadeniz'deki güvenliği çerçevesi içinde koruyacak biçimde, düzenleme isteğini duyarak ;

Işbu Sözleşmeyi, 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imza edilmiş olan Sözleşmenin yerine geçirmeye karar vermişler ve temsilci olarak aşağıdaki zatları atamışlardır :

(.....)

Bu zatlar usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır :

MADDE 1.

Yüksek Akit Tarfalar Boğazlarda denizden geçiş ve ulaşım serbestliği ilkesini kabul ve teyit ederler. Bu serbestinin kullanımı bundan böyle işbu sözleşme hükümleri ile düzenlenir.

BÖLÜM I – TİCARET GEMİLERİ

MADDE 2.

Barış zamanında, ticaret gemileri, bayrak ve yük ne olursa olsun, gündüz ve gece, aşağıdaki 3. maddenin hükümleri saklı kalmak üzere hiçbir merasime bağlı olmadan Boğazlardan geçiş ve ulaşımda tam serbestlikten yararlanacaklardır. Bu gemiler, Boğazların hiçbir limanında durmasızın transit olarak geçtikleri takdirde, Türkiye ilgili makamları tarafından alınması bu Sözleşmenin 1. Ekinde öngörülen vergiler veya harçlardan başka hiçbir vergi veya harca tabi tutulmayacaklardır.

Bu vergiler ve harçların alınışını kolaylaştırmak için Boğazlardan geçecek ticaret gemileri 3. maddede açıklanan merkezin memurlarına adlardan başka hiçbir vergi harca tabii tutulmayacaklardır.

bildireceklerdir.

Kılavuzluk ve romorkaj isteğe bağlıdır.

(Emekli Büyükelçi İsmail Soysal'ın A.g.e. 'de – bu resim ve harçların alınmasını kolaylaştırmak için Boğazlardan geçecek ticaret gemileri 3. Maddede yazılı merkezin memurlarına adlarını, uyruklarını, tonajlarını, gidecekleri yeri ve nereden geldiklerini bildireceklerdir.

Kılavuzluk ve römorkaj isteğe bağlı kalır. -)

MADDE 3.

Ege Denizi'nden veya Karadeniz'den Boğazlara gidecek her gemi uluslar arası sağlık kuralları çerçevesinde Türk nizamlarıyla konulmuş olan sağlık denetiminden geçmek için Boğazlar girişine yakın bir sağlık merkezinde duracaktır. Temiz belgeleri olan ya da iş bu maddenin 2. fıkrasındaki (paragrafındaki) hükümlere girmediklerini onaylayan bir sağlık beyannamesi gösteren gemiler için bu denetim gündüz ve gece mümkün olan azami hızla yürütülecek ve bu gemiler Boğazlardan geçişleri sırasında başka hiç bir biçimde durdurulmayacaklardır.

İçinde veba, kolera, sarıhumma, lekeli humma ya da çiçek vakaları bulunan, ya da içinde yedi günden az bir zaman önce bu hastalıklar bulunmuş olan gemilerle, bulaşık bir limandan beş defa 24 saatten az bir zamandan beri ayrılmış olan gemiler, Türk makamlarının atayabilecekleri sağlık zabıtası memurlarını gemiye almak üzere bir önceki paragrafta açıklanan sağlık merkezinde duracaklardır. Bundan dolayı hiçbir vergi ve harç alınmayacak ve sağlık zabıta memurları Boğazların çıkışındaki bir sağlık merkezinde indirileceklerdir.

MADDE 4.

Savaş zamanında, Türkiye Muharip (savaşan) olmadığı takdirde, ticaret gemileri, bayrak ve yük ne olursa olsun 2. ve 3. maddelerde öngörülen şartlar altında boğazlardan geçiş ve ulaşım serbestliğinden yararlanacaklardır. Kılavuzluk ve romorkaj isteğe bağlıdır.

MADDE 5.

Savaş zamanında Türkiye savaşan olduğu takdirde, Türkiye ile savaş eden bir ülkeye mensup olmayan ticaret gemileri, düşmana hiç bir biçimde yardım etmemek koşuluyla, boğazlarda geçiş ve ulaşım serbestliğinden yararlanacaklardır.

Bu gemiler Boğazlara gündüz girecekler ve geçiş her kez Türk Makamlarının göstereceği yoldan yapılacaktır.

MADDE 6.

Türkiye kendini pek yakın savaş tehlikesi tehdidi karşısında görürse, yine 2. madde hükümlerinin uygulanması sürdürülecektir. Ancak gemilerin Boğazlara gündüz girmeleri ve geçişin, Her kez Türk Makamlarınca gösterilen yoldan yapılması gereklidir.

Kılavuzluk bu takdirde zorunlu kılınabilecek, ancak ücrete bağlı olmayacaktır.

MADDE 7.

(Ticaret gemileri) terimi işbu Sözleşmenin ikinci bölümüne girmeyen bütün gemileri kapsar.

BÖLÜM II – SAVAŞ GEMİLERİ

MADDE 8.

İşbu Sözleşme gereğince savaş gemileri ve onların nitelikleri ile tonajlarının hesabı için geçerli olacak tanım, işbu Sözleşmenin 2. Ekinde olan tanımdır.

MADDE 9.

Askeri donanmanın sıvı olsun olmasın yakacak maddeleri taşıması için özel biçimde yapılmış yardımcı gemileri 13. maddede öngörülen önceden ihbara bağlanmayacak ve Boğazları tek başına geçmek koşuluyla 14. ve 18. maddeler gereğince kısıtlamaya tabi tonajlar hesabına girmeyeceklerdir. Bununla birlikte başka geçiş koşulları hususunda savaş gemilerine kıyasen işlem görmeye devam edeceklerdir.

Bundan önceki paragrafta belirtilen yardımcı gemiler, öngörülen istisnadan ancak silahları: yüzen hedeflere karşı en çok 105 milimetre çapında iki top; ve hava hedeflerine karşı en çok 75 milimetre çapında iki silahtan fazlasını geçmediği takdirde yararlanacaklardır.

MADDE 10.

Barış zamanında hafif su üstü gemileri, küçük savaş gemileri ve yardımcı gemiler, gerek Karadeniz'e kıyısı olan gerek olmayan devletlere mensup bulunsunlar, hiçbir vergi ve harca bağlı tutulmadan Boğazlardan geçiş serbestliğinden yararlanacaklardır, şu koşulla ki, bunlar Boğazlara gündüz ve aşağıdaki 13. ve onu izleyen maddelerde öngürülen koşullar altında girerler.

Yukarıdaki paragrafta belirtilen sınıflara giren gemilerden başka savaş gemileri ancak 11. ve 12. maddelerde öngörülen özel şartlar altında geçiş hakkını haiz olacaktır.

MADDE 11.

Karadeniz'e kıyısı olan devletler 14. maddenin 1. paragrafında gösterilen tonajdan yüksek bir tonajda bulunan hattı harp gemilerini Boğazlardan geçirmeye izinlidirler, şu koşulla ki; bu gemiler Boğazları birer birer ve yanlarında en çok iki torpido ile geçerler.

MADDE 12.

Karadeniz'e kıyısı olan devletler, bu deniz dışında yaptırdıkları ya da satın aldıkları denizaltı gemilerini, eğer tezgaha konma ya da alımdan Türkiye'ye zamanında haber verilmiş ise, deniz üslerine katılmak üzere, Boğazlardan geçirmek hakkını haiz olacaklardır.

Sözü edilen devletlere ait denizaltı gemileri, bu konuda Türkiye'ye açıklamada bulunulmak koşuluyla, bu deniz dışındaki tezgahlarda onarım görmek üzere yine Boğazlardan geçebileceklerdir.

Gerek birinci ve gerek ikinci takdirde denizaltı gemileri gündüz ve su üstünde yol alacaklar ve Boğazlardan birer birer geçeceklerdir.

MADDE 13.

Savaş gemilerinin Boğazlardan geçmesi için Türkiye Hükümetine diplomatik yoldan önceden ihbarda bulunulmuş olmak gerekir. Bu önceden ihbarın normal süresi sekiz gün olacaktır; ancak Karadeniz'e kıyısı olmayan devletler için bu sürenin on beş güne çıkarılması arzu edilir. Önceden ihbarda gemilerin gidecekleri yer, adları, tipleri ve sayıları ile gidişte geçiş ve gerekirse, dönüşte geçiş tarihleri belirtilecektir. Her tarih değişikliği üç günlük bir ön – ihbara konu olacaktır.

Gidişteki geçişte Boğazlara giriş ilk ön-ihbarda gösterilen tarihten başlayarak beş gün içersinde yapılmalıdır. Bu sürenin bitiminden sonra ilk ön-ihbar için olduğu gibi aynı koşullarda yeni bir önceden ihbarda bulunulmalıdır.

Geçiş sırasında deniz kuvvetinin komutanı, durmaya mecbur olmaksızın Çanakkale veya Karadeniz Boğazları girişindeki bir işaret istasyonuna emrindeki kuvvetin açık kuruluşunu bildirecektir.

MADDE 14.

İşbu Sözleşmenin 11. maddesinde ve 3. Ekinde öngörülen durumlar dışında Boğazlarda transit halinde bulunabilecek yabancı deniz kuvvetlerinin azami tonaj toplamı 15.000 tonu aşmayacaktır.

Her halde, bir önceki paragrafta belirtilen kuvvetler dokuz gemiden daha çok olamaz.

Karadeniz'e kıyısı olan ya da olmayan Devletlere ait olup, 17. madde hükümlerine uygunlukla Boğazlardaki bir limanı ziyaret eden gemiler bu tonaja dahil olmayacaklardır.

Keza geçiş sırasında hasara uğramış olan savaş gemileri bu tonaja dahil değildir; bu gemiler onarım sırasında Türkiye tarafından konulan özel güvenlik hükümlerine tabi tutulacaklardır.

MADDE 15.

Boğazlarda transit olarak bulunan savaş gemileri taşıyor olabilecekleri hava gemilerini hiçbir biçimde kullanamazlar.

MADDE 16.

Boğazlarda transit olarak bulunan savaş gemileri, hasar ya da deniz arızası halleri dışında geçişleri için gerekli süreden fazla Boğazlarda kalamazlar.

MADDE 17.

Yukarıdaki maddelerin hükümleri herhangi bir tonaj ya da kuruluştaki bir deniz kuvvetinin, Türkiye Hükümetinin daveti üzerine Boğazlardaki bir limana

belli bir süre için bir nezaket ziyaretinde bulunmasına hiçbir biçimde engel olamaz. Bu kuvvet Boğazları geldiği yoldan terkedecektir. Şu kadar ki, 10., 14. ve 18. maddeler hükümleri gereğince Boğazlardan transit olarak geçmek için uygun koşulları haiz ise bu hükmün dışındadır.

MADDE 18.

1 – Karadeniz'e kıyısı olmayan devletlerin barış zamanında bu denizde bulundurabilecekleri tonaj toplamı aşağıdaki gibi sınırlandırılmıştır:

a) Aşağıdaki (b) paragrafında belirtilen durum dışında, sözü geçen devletlerin toplam tonajı 30.000'i aşmayacaktır;

b) Eğer herhangi bir zaman Karadeniz'in en güçlü filosunun tonajı işbu Sözleşmenin imzası tarihinde bu denizde en güçlü olan filonun tonajını, en az 10.000 ton aşarsa (a) paragrafında belirtilmiş olan 30.000 tonluk toplam tonaj o derecede ve en çok 45.000 tona varıncaya değin artırılacaktır. Bu amaçla, kıyıdar her Devlet işbu Sözleşmenin 4. Ekine uygun olarak Türkiye Hükümetine her yılın 1 Ocak ve 1 Temmuz tarihlerinde Karadeniz'deki filosunun tonaj tutarını bildirecektir; ve Türkiye Hükümeti bu bilgileri öteki Yüksek Akit Taraflara ve keza Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine iletecektir.

c) Karadeniz'e kıyısı olmayan Devletlerden herhangi birinin bu denizde bulundurabileceği tonaj yukarıdaki a) ve b) paragraflarında öngörülen toplam tonajın üçte ikisini aşmayacaktır.

d) Bununla birlikte Karadeniz'e kıyısı olmayan bir veya birkaç Devlet bu denize, insancıl bir amaçla deniz kuvvetleri göndermek istedikleri takdirde, toplamı hiçbir ihtimalde 8.000 tonu aşamayacak olan bu kuvvetler işbu Sözleşmenin 13. maddesinde belirtilen önceden ihbara gerek olmaksızın aşağıdaki koşullar içerisinde Türkiye Hükümetinden alacakları izin üzerine Karadeniz'e girebileceklerdir:

Eğer yukarıdaki a) ve b) paragraflarında gösterilen tonaj toplamı dolmamışsa ve gönderilmek istenen kuvvetlerle aşılmayacak ise Türkiye Hükümeti kendine yapılan talebi aldıktan sonra en kısa bir süre içerisinde sözü edilen izni verecektir. Eğer sözü geçen toplam tonaj zaten kullanılmış bulunuyorsa veya gönderilmek istenen kuvvetlerle bu toplam aşılacak ise, Türkiye Hükümeti, bu izin talebinden Karadeniz'e kıyısı olan Devletleri hemen haberdar edecek ve, eğer bu devletler haberdar edildiklerinden 24 saat sonra bir itiraz ileri sürmezler ise, ilgili Devletlere talepleri konusunda verdiği kararı en geç 48 saatlik nizami bir süre içinde bildirecektir.

Karadeniz'e kıyısı olmayan Devletler deniz kuvvetlerinin, Karadeniz'e bundan sonraki her girişi ancak yukarıdaki a) ve b) paragraflarında gösterilen toplam tonajın izin verdiği oranda olacaktır.

2 – Karadeniz'de bulunmalarının amacı ne olursa olsun, kıyıdar olmayan Devletlerin savaş gemileri bu denizde 21 günden çok kalamayacaklardır.

MADDE 19.

Savaş zamanında, Türkiye savaşan olmadığı takdirde, savaş gemileri 10. ilâ 18. maddelerde belirtilen koşulların aynı koşullar altında Boğazlarda tam bir geçiş ve ulaşım serbestliğinden yararlanacaklardır.

Bununla birlikte, savaşan herhangi bir Devletin savaş gemilerinin Boğazlardan geçmesi yasak olacaktır. Şu kadar ki, işbu Sözleşmenin 25. maddesinin uygulama alanına giren durumlar ve keza Milletler Cemiyeti Misakı çerçevesinde imzalanıp bu misakın 18. maddesi hükümleri gereğince tescil ve yayınlanan ve Türkiye'yi bağlayan bir karşılıklı yardım andalşması gereğince, saldırıya uğrayan bir Devlete yapılacak yardımlar bunun dışındadır.

Yukarıdaki paragrafta gösterilen istisnaî durumlarda 10. ilâ 18. maddelerde belirtilen sınırlamalar uygulanamayacaktır.

Yukarıdaki 2. paragrafta konulan geçiş yasağına rağmen, Karadeniz'e kıyısı olan veya olmayan savaşan Devletlere ait olup da bağlı bulundukları limanlardan ayrılmış bulunan savaş gemileri bu limanlara dönmek iznine sahiptirler.

Savaşan Devletler savaş gemilerinin Boğazlarda herhangi bir yakalama ya da zoralıma başvurmaları, arama hakkını kullanmaları veya diğer herhangi bir düşmanca harekette bulunmaları yasaktır.

MADDE 20.

Savaş zamanında, Türkiye savaşan olduğu takdirde, 10. ila 18. maddeler hükümleri uygulanmayacaktır ; savaş gemilerinin geçmesi tümüyle Türkiye Hükümetinin karar ve isteğine bırakılacaktır.

MADDE 21.

Türkiye, kendini pek yakın bir savaş tehlikesi tehdidine karşı gördüğü takdirde, iş bu sözleşmenin 20. maddesi hükmünü uygulama hakkına sahip olacaktır.

Yukarıdaki paragrafın Türkiye'ye verdiği yetkinin Türkiye tarafından kullanılmasından önce Boğazlardan geçmiş olup bu yolla bağlı oldukları limanlardan ayrılmış bulunan savaş gemileri bu limanlara dönebileceklerdir. Bununla birlikte şurası kararlaştırılmıştır ki Türkiye, davranış ve hareketi ile işbu maddenin uygulanmasına neden olan Devletin gemilerini bu haktan yararlandırmayabilir.

Türkiye Hükümeti, yukarıdaki 1. paragrafın kendine verdiği yetkiyi kullandığı takdirde, Yüksek Akit Taraflar ile Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine bu hususta bir bildiri gönderecektir.

Milletler Cemiyeti Konseyi üçte iki çoğunlukla Türkiye'nin bu yolda almış olduğu önlemlerin haklı olmadığına karar verirse ve işbu Sözleşmeyi imzalamış Yüksek Akit Tarafların çoğunluğu da yine aynı kararda bulunursa, Türkiye Hükümeti söz konusu önlemlerle işbu sözleşmenin 6. maddesi gereğince alınmış olabilecek önlemleri kaldırmayı yükümlenir.

MADDE 22.

İçinde veba, kolera, sarıhumma, lekelihumma veya çiçek vak'aları bulunan ya da içinde yedi günden az bir zaman önce bu hastalıklar bulunmuş olan savaş gemileriyle, beş defa 24 saatten az bir zamandan beri bulaşık bir limandan ayrılnuş olan savaş gemileri, Boğazları karantina altında geçecekler ve Boğazların bulaştırılmasına imkan bırakmamak için gerekli koruma önlemlerini gemideki araçlarla sağlamak zorunda olacaktır.

BÖLÜM III – HAVA GEMİLERİ

MADDE 23.

Sivil hava gemilerinin Akdeniz ile Karadeniz arasında geçişini sağlamak için, Türkiye Hükümeti Boğazların yasak bölgeleri dışında bu geçişe ayrılmış hava yollarını gösterecektir ; sivil hava gemileri Türkiye Hükümetine, arızî uçuşlar için üç gün önceden bir ön-ihbarda ve düzenli hizmet uçuşları için geçiş tarihlerini belirten genel bir ön-ihbarda bulunarak bu yolları kullanabileceklerdir.

Öte yandan, Boğazların yeniden askerileştirilmesine rağmen, Türkiye Hükümeti, Türkiye'de yürürlükteki hava ulaşımı düzenlemelerine göre Avrupa ile Asya arasında Türkiye toprakları üstünde uçmalarına izin verilmiş olan sivil hava gemilerinin tam bir güvenlikle geçmeleri için gerekli kolaylıkları gösterecektir. Uçuş izni verilmiş olan durumlarda Boğazlar bölgesinde izlenecek yol zaman zaman gösterilecektir.

BÖLÜM IV – GENEL HÜKÜMLER

MADDE 24.

Boğazlar rejimine ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli Mukavelename gereğince kurulmuş olan Uluslararası Komisyonun yetkileri Türkiye Hükümetine devredilmiştir.

Türkiye Hükümeti 11, 12, 14 ve 18. maddelerin uygulanışına ilişkin istatistikleri toplamayı ve bilgileri vermeyi yükümlenir.

Türkiye Hükümeti, bu Sözleşmenin savaş gemilerinin Boğazlardan geçişine ilişkin her hükmünün yerine getirilişine nezaret edecektir.

Türkiye Hükümeti, yabancı bir deniz kuvvetinin yakında Boğazlardan geçeceğinden haberdar edilir edilmez, bu kuvvetin kuruluşunu, tonajını, Boğazlara girişi için öngörülen tarihi ve gerekirse muhtemel dönüş tarihini Yüksek Akit Tarafların Ankara'daki temsilcilerine bildirecektir.

Türkiye Hükümeti Boğazlarda yabancı savaş gemilerinin gidiş-gelişini gösteren ve ticarete ve işbu Sözleşmenin öngördüğü deniz ve hava ulaşımına yararlı her türlü bilgiyi içeren yıllık bir raporu Milletler Cemiyeti genel Sekreterliğiyle Yüksek Akit Taraflara verecektir.

MADDE 25.

İşbu Sözleşmenin hiçbir hükmü, Türkiye için veya Milletler Cemiyeti üyesi herhangi başka bir Yüksek Akit Taraf için Milletler Cemiyeti Misakından doğan haklar ve yükümlülükleri ihlal edemez.

BÖLÜM V – SON HÜKÜMLER

MADDE 26.

İşbu Sözleşme en kısa bir süre içerisinde onaylanacaktır.

Onay belgeleri, Paris'de Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Hazine-i Evrakına tevdi edilecektir.

Japonya Hükümeti, onay işleminin yapılmış olduğunu Paris'deki siyasi mümessili aracılığıyla Fransa Cumhuriyeti Hükümetine bildirmekle yetinebilecek ve bu takdirde onay belgesini mümkün olan süratle ulaştıracaktır.

Türkiye'ninki de dahil olmak üzere altı onay belgesi tevdi edilir edilmez bir tevdi tutanağı düzenlenecektir. Bundan önceki paragrafta belirtilen bildiri, bu hususta, onay belgesi tevdiine denk olacaktır.

İşbu Sözleşme bu tutanak tarihinden başlayarak yürürlük kazanacaktır.

Fransa Hükümeti, bundan önceki paragrafta belirtilen tutanak ile sonradan tevdi edilecek onay belgelerinin tevdi tutanaklarının aslına uygun birer örneğini Yüksek Akit Tarafların hepsine verecektir.

MADDE 27.

Yürürlüğe girişinden başlayarak, işbu sözleşme, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşmasını imzalayan herhangi bir devletin katılmasına açık olacaktır.

Herhangi bir katılma diplomasi yoluyla Fransa Cumhuriyeti Hükümetine ve onun tarafından da Yüksek Akit Tarafların hepsine duyurulacaktır.

Bu katılma, Fransa Hükümetine yapılan bildiri tarihinden itibaren geçerli olacaktır.

MADDE 28.

İşbu sözleşme, yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak yirmi yıl süreyle yürürlükte kalacaktır.

Bununla birlikte, işbu sözleşmenin 1 maddesinde yinelenen geçiş ve ulaşım serbestliği ilkesinin süresi sınırsızdır.

Sözü geçen yirmi yıllık sürenin bitiminden iki yıl önce hiçbir Yüksek Akit Taraf Fransa Hükümetine fesih bildirisinde bulunmamış ise, işbu sözleşme, bir fesih bildirisi gönderilmesinden başlayarak iki yıl geçinceye kadar yürürlükte kalacaktır. Böyle bir bildiri Fransa Hükümetince Yüksek Akit Taraflara duyurulacaktır.

İşbu sözleşme, bu madde hükümlerine göre feshedildiği takdirde, Yüksek Akit Taraflar yeni bir Sözleşmenin hükümlerini saptamak üzere kendilerini bir konferansta temsil ettirmek hususunda anlaşmışlardır.

MADDE 29.

İşbu sözleşmenin yürürlüğe konuşundan başlayarak her beş yıllık sürenin sonunda Yüksek Akit Taraflardan her biri, işbu sözleşmenin bir ya da birkaç hükmünün değiştirilmesini önerebilecektir.

Yüksek Akit Taraflardan birince yapılacak değişiklik isteğinin kabul edilebilmesi için, eğer 14. veya 18. maddelerin değişmesi isteniyorsa diğer bir Yüksek Akit ve eğer başka herhangi bir maddenin değişmesi isteniyorsa diğer iki Yüksek Akit tarafından öneride bulunulmalıdır.

Böylece yapılacak değişiklik talebi cari beş yıllık sürenin bitiminden üç ay önce Yüksek Akit Tarafarın herbirine bildirilmelidir. Bu bildiri önerilen değişikliklerin niteliğini ve nedenlerini kapsayacaktır.

Bu öneriler üzerinde dipomasi yoluyla bir sonuca varmak mümkün olmazsa, Yüksek Akit Taraflar bu konuda toplanacak bir Konferansta kendilerini temsil ettireceklerdir.

Bu Konferans ancak oybirliği ile karar verebilecektir. Bu hükümden 14. madde ile 18. maddeyle ilgili değişiklik halleri müstesna olup, bunlar için Yüksek Akit Tarafların dörtte üç çoğunluğu yetecektir.

Bu çoğunluk, Türkiye dahil, Karadeniz'e kıyısı olan Yüksek Akit Tarafların dörtte üçünü içine almak suretiyle hesaplanacaktır.

..... Yukarda isimleri yazılı Temsilciler işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

Montrö'de 20.7.1936'da onbir nüsha olarak düzenlenmiştir.

Temsilcilerce mühürlenen birinci nüsha Fransa Hazinei Evrakına konulacak, öbür nüshalar imzacı Devletlere teslim edilecektir.

İşbu hükümler, Milletler Cemiyeti üyesi olmayan ..... Japonya'nın durumunu gerek Cemiyet Misakına gerek ..... akdetmiş olduğu karşılıklı Yardım Andlaşmalarına göre hiçbir biçimde değiştirmez ve Japonya özellikle 19. ve 25. maddeler hükümleri çerçevesinde bu andlaşmalar hakkında takdir serbestliğini tam olarak koruduğunu beyan eder.

EK I

1. İşbu sözleşmenin 2. maddesi gereğince alınabilecek vergi ve harçlar aşağıdaki tabloda gösterilenler olacaktır. Türkiye Hükümetinin bu vergi ve harçlarda kabul edebileceği indirim, bayrak ayrımı gözetilmeksizin uygulanacaktır.

Yapılan hizmeti niteliği	Her net hacim tonitalotosu (net register tonnage) üzerinden alınacak resim veya harç miktarı Altın frank
a) Sağlık denetimi	0,075
b) Fenerler, ışıklı şamandıralar, geçit şamandıraları vb;	
800 tona kadar	0,42
800 tondan fazlası	0,21
c) Kurtarma hizmeti: buna tahlisiye sandalları, roket Istasyonları, sis düdükleri, radyofarlar ve (b) fıkrasında sözü edilmeyen ışıklı şamandıralar veya aynı türden diğer tesisat dahildir.	0,10

2. İşbu Ekin 1. paragrafına bağlı tabloda gösterilen vergi ve harçlar Boğazlardan iki kez geçiş içindir (Yani Ege Denizinden Karadenize bir geçiş ve Ege Denizine dönüş yolculuğu ya da Karadenizden Ege Denizine Boğazlardan bir geçiş ve sonra Karadenize dönüş); bununla birlikte eğer bir ticaret gemisi gidiş yolculuğu için Boğazlara girdiği tarihten başlayarak altı aydan fazla bir zaman sonra duruma göre Ege Denizine veya Karadenize dönmek üzere Boğazlardan tekrar geçerse bu gemi bayrak ayrımı gözetilmeksizin bu vergi ve harçları ikinci kez ödemekle yükümlü tutulabilir.

3. Eğer, bir ticaret gemisi gidiş geçişinde dönmeyeceğini beyan ederse, işbu Ekin 1. paragrafının (b) ve (c) fıkralarında öngrülen vergi ve harçlar hususunda tarifenin yarısını ödeyecektir.

4. İşbu Ekin 1. paragrafına bağlı tabloda belirtilen ve sözkonusu hizmetlerinin gerektirdiği masrafları kapatmağa ve ihtiyat akçesi ya da makul bir döner sermaye saklanması için gerekli tutardan yüksek olmayacak olan vergi ve harçlar ancak işbu Sözleşmenin 29. maddesi hükümleri uygulanmakla arttırılacak veya tamamlanacaktır. Bunlar ödeme tarihlerindeki kambiyo fiyatına göre altın frank veya Türk parası olarak hesaplanır.

5. Ticaret gemileri kılavuzluk ve römorkaj gibi isteğe bağlı hizmetler için, böyle bir hizmet, gemilerin acenta veya kaptanlarının istemi üzerine Türk makamları tarafından gereği gibi yapıldığında, vergi ve harç ödemeye mecbur tu-

tulabilirler, Türkiye Hükümeti işbu isteğe bağlı hizmetlerin yapılması için alınacak vergi ve harçlar tarifesini zaman zaman yayımlayacaktır.

6. İşbu tarifeler, sözü geçen hizmetlerin 5. madde uygulanarak zorunlu kılındığı durumlarda yükseltilmeyecektir.

EK II

A. Maiınahrec (deplasman tonu) esası:

1.Bir suüstü gemisinin deplasman tonu; tam mürettebatı ve makina ve kazanlarıyla denize açılmaya hazır olan ve makina ve kazanlarının beslenmesine mahsus yakıtı ile yedek suyu dışında bütün silahları ve her türlü cephanesini, tesisatını, donanımını, kumanyasını, mürettebatı için tatlı suyu, çeşitli yiyecekleri ve savaş sırasında taşıyacağı her çeşit aletler ve takımlar ve yedek parçalarını yüklemiş olan, yapımı bitirilmiş bir geminin deplasman tonudur.

2. Bir denizaltı gemisinin deplasman tonu; tam personeli ve motor cihazı ile denize açılmaya hazır olan ve yakıtı, yağlama yağı, tatlı suyu ve her çeşit (Ballast) suyu dışında bütün silahlarını ve her türlü cephanesini, tesisatını, donanımını, mürettebatının kumanyasını ve savaş sırasında taşıyacağı çeşitli alet ve takımları ve her çeşit yedek parçalarını yüklemiş bulunan (dalma sarnıçlarının suyu hariç) yapımı tamamlanmış geminin su üstünde deplasman tonudur.

3. "ton" kelimesi, "metrik ton" terimindekinden ayrı 1.016 kilogramlık (2.240 librelik) bir tonu ifade eder.

B. Sınıflar

1. Hattıharp gemileri aşağıdaki iki ikincil sınıftan birine giren suüstü savaş gemileridir:

a. Uçak anagemileri, yardımcı gemiler veya (b) ikincil sınıfına giren hattıharp gemilerinden başka, deplasman tonu 10.000 (10.160 metrik ton) tondan fazla olan ya da 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı bir topla donatılmış suüstü savaş gemileridir.

b. Uçak anagemilerinden başka deplasman tonu 8.000 (8.128 metrik ton) tondan yukarı olmayan ve 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı bir topla donatılmış suüstü savaş gemileridir.

2. Uçak anagemileri, hacimleri ne olursa olsun, başlıca uçak taşımak ve bunları denizde harekete geçirmek için yapılmış ya da donanmış suüstü savaş gemileridir. Eğer, bir savaş gemisi başlıca uçak taşımak ve bunları denizde harekete geçirmek için yapılmamış ya da donanmamış ise bu gemiye bir inme veya havalanma güvertesinin kurulması bunun uçak anagemileri sınıfına sokulmasını gerektirmez.

Uçak anagemileri sınıfı, iki ikincil sınıfa ayrılır, şöyle ki:

(a) Uçakların uçabilecekleri veya konabilecekleri bir güverte ile donatılmış olan gemiler;

(b) Yukarıda 'a' paragrafında tanımlanan bir güverte ile donatılmış bulunmayan gemiler.

3. Hafif suüstü gemileri, uçak gemileri, küçük savaş gemileri ya da yarımcı gemilerden başka deplasman tonu 10.000 (10.160 metrik ton) tonu geçmemek üzere 100 tondan (102 metrik ton) fazla olan ve 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı topla donatılmış bulunmayan suüstü savaş gemileridir.

Hafif suüstü gemileri sınıfı üç ikincil sınıfa ayrılır, şöyle ki:

a) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı bir top taşıyan gemiler,

b) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı top taşımayan ve deplasman tonu 3.000 (3.048 metrik ton) tondan yukarı olan gemiler,

c) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı top taşımayan ve deplasman tonu 3.000 (3.048 metrik ton) tondan yukarı olmayan gemiler.

4. Denizaltı gemileri, denizin yüzeyi altında gidip-gelmek için yapılmış bütün gemilerdir.

5. Küçük savaş gemileri, yardımcı gemilerden başka deplasman tonu 2.000 (2.032 metrik ton) tonu geçmemek üzere 100 (102 metrik ton) tondan fazla olan fakat aşağıdaki niteliklerin hiçbirini taşımayan suüstü savaş gemileridir:

a) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı bir topla donatılmış olmak;

b) Torpil atmak için yapımış veya donatılmış bulunmak;

c) 20 milden fazla hız sağlamak üzere yapılmış olmak:

6. Yardımcı gemiler, askeri filoya mensup olup deplasman tonu 100 tondan (102 metrik ton) bulunan, normal olarak filo hizmetinde veya asker taşımasında ya da savaşan gemilerin kullanıldıkları hizmetten başka herhangi bir hizmette kullanılan, savaşan gemi olmak için özelikle yapılmamış bulunan ve aşağıdaki niteliklerden hiç birini taşımayan suüstü gemileridir:

a) 155 milimetre (6.1 pus) dan yüksek çapta bir topla donanmış olmak;

b) 76 milimetre (3 pus) dan yüksek bir çapta sekiz toptan fazla donanmış olmak;

c) Torpil atmak için yapılmış ya da donanmış bulunmak;

d) Zırhlı levhalarla korunmak üzere yapılmış olmak;

e) 28 milden fazla bir hızla erişmek için yapılmış olmak;

f) Uçakları denizde harekete getirmek üzere özellikle yapılmış ya da donatılmış olmak;

g) Uçak uçurmak için, ikiden fazla aletle donanmış bulunmak.

C. Yaşını doldurmuş gemiler:

Aşağıdaki sınıflara ve ikincil sınıflara giren gemiler yapımlarından başlayarak aşağıda sayıları gösterilen yıllar geçince "Yaşını doldurmuş" sayılacaklardır.

a. Bir hattıharb gemisi için 26 yıl

b. Bir uçak anagemisi için 20 yıl

c. (a) ve (b) ikincil sınıflarından bir hafif suüstü gemisi için :

i) 1 Ocak 1920 tarihinden önce tezgaha konmuş ise 16 yıl

ii) 31 Aralık 1919 tarihinden sonra tezgaha konmuş ise 20 yıl

d. (c) ikincil sınıfına giren bir hafif suüstü gemisi için 16 yıl

e. Bir denizaltı gemisi için 13 yıl

EK III

Japon donanmasına mensup, aşağıda belirtilen yaşını doldurmuş üç okul gemisi arasından iki geminin Boğazlardaki limanları birlikte ziyaretine izin verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu iki geminin toplam tonajı bu durumda 15.000 tona eşit sayılacaktır.

	Tezgaha Konma tarihi	Hizmete girme tarihi	Deplasman tonu	Silahları
Asama	20.10.1896	18.3.1899	9.240	4 x 200 mm 12x150 mm
Yakumo	1.9.1898	20.4.1900	9.010	4 x 200 mm 14 x 150 mm
Iwate	11.11.1898	18.3.1901	9.180	4 x 200 mm 14 x 150 mm

EK IV

1. İşbu Sözleşmenin 18. maddesinde öngörülen Karadenize kıyıdar devletlere ait filoların tonaj toplamının hesabına dahil edilecek gemilerin sınıfları ve ikincil sınıfları aşağıdaki gibidir :

Hattıharp gemileri :

(a) ikincil sınıfı

(b) ikincil sınıfı

Uçak ana gemileri :

(a) ikincil sınıfı

(b) ikincil sınıfı

Hafif suüstü gemileri:

(a) ikincil sınıfı

(b) ikincil sınıfı

(c) ikincil sınıfı

Denizaltı gemileri:

İşbu sözleşmeye bağlı II numaralı Ekteki tanımlara göre, tonaj toplamının hesabında dikkate alınması gereken deplasman tonu III numaralı Ekte tanımlanan deplasman tonu esasıdır. Sözü geçen Ekte tanımlandığı üzere ancak "Yaşını doldurmamış" gemiler dikkate alınacaktır.

2. 18. maddenin (b) fıkrasında öngörülen bildirimin ayrıca işbu Ekin 1. fıkrasında sözü edilen sınıf ve ikincil sınıf gemilerin tonaj toplamını içine alması gerekir.

PROTOKOL

Bugünkü tarihli Sözleşmeyi imza ettikleri sırada, aşağıda imzaları bulunan Temsilciler Hükümetlerini yüküm altına alarak aşağıdaki hükümleri kabul ettiklerini beyan ederler.

1. Türkiye, bu Sözleşmenin başında tanımlanan Boğazlar bölgesini derhal yeniden askerileştirebilecektir.

2. 15 Ağustos 1936 tarihinden başlayarak Türkiye Hükümeti, bu Sözleşmede açıklanan rejimi geçici olarak uygulayacaktır.

3. İşbu Protokol bugün tarihten itibaren geçerli olacaktır.

Montrö'de yirmi Temmuz bin dokuz yüz otuz altı tarihinde düzenlenmiştir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN ÖDÜNÇ VERME VE KİRALMA YASASI UYARINCA TÜRKİYE'YE YAPACAĞI YARDIMLA İLGİLİ ANLAŞMA

Ankara, 23 Şubat 1945

(Metin)

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, savaş içindeki bir dünyada, toprak bütünlüğünü ve egemenlik haklarını koruyabilecek bir durumda bulunmasını sağlamak üzere, ulusal savunma gereçlerini güçlendirmek istemesi;

Amerika Birleşik Devletleri Başkanının, Kongrece kabul edilmiş olan 11 Mart 1941 günlü Yasaya dayanarak, Türkiye Cumhuriyetinin savunmasının Amerika Birleşik Devletleri savunması için yaşamsal önemde olduğunu 7 Kasım 1941'de saptamış bulunması;

Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye Cumhuriyetine, savunma araçlarını arttırmak için yardım yapması ve bunu sürdürmekte olması;

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bu yardımdan yararlanmasına ilişkin ilkeler ve koşullar ile, buna karşılık Amerika Birleşik Devletlerinin sağlayacağı yararların kesin biçimde belirlenmesi işinin, yardımın kapsamı saptanıncaya değin ve Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyetinin karşılıklı çıkarlarına uygun ve dünya barışının kurulması ve korunmasına yararlı kesin ilkeler, koşullar ve yararların, olayların gelişmesiyle, daha açık biçimde ortaya çıkacağı zamana değin, ertelenmesinin yerinde görülmesi;

Ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin işbu yardımın sağlanmasına ilişkin ve yukarıda açıklanan ilkeler ve koşulların saptanmasında gözönünde tutulacak kimi düşünceler konusunda şimdiden bir ön anlaşma yapılmasını istemeleri üzerine, böyle bir Anlaşmanın bağıtlanmasıyla her bakımdan yöntemine uygun biçimde yetki verilmiş ve bunun gerçekleştirilmesinden önce, gerek Amerika Birleşik Devletleri, gerek Türkiye Cumhuriyeti yasaları gereğince yerine getirilmesi gereken tüm işler koşullar ve işlemler yöntemi gereğince sona erdirilmiş olması nedeniyle;

Aşağıda imzası bulunan kişiler, Hükümetlerince bu amaçla, yöntemine uygun biçimde, yetkili kılınmışlar ve aşağıdaki Maddeleri karalaştırmışlardır:

Madde 1. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, Amerika Birleşik Devletleri Başkanının geçirilmesine ya da sağlanmasına yetki vereceği savunma gereçlerini, savunma hizmetlerini ve savunma bilgilerini vermeği sürdürecektir.

Madde 2. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti sağlayabilecek durumda bulunduğu ve izin verilebileceği maddeleri, hizmetleri, kolaylıkları ya da bilgileri Amerika Birleşik Devletlerine sağlayacaktır.

Madde 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri kongresince çıkarılan 11 Mart 1941 günlü yasa ya da onun Maddeleri hükümleri uyarınca kendisine geçirilen herhangi bir savunma maddesi ya da savunma bilgisinin mülkiyet ve tasarrufunu, Amerika Birleşik Devletleri Başkanının izni olmadan, başkasına geçirmeyecek ya da bunların Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin memuru, hizmetlisi ya da ajanı olmayan herhangi bir kimsece kullanılmasına izin vermeyecektir.

Madde 4. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, herhangi bir savunma maddesi ya da savunma bilgisinin kendisine geçirilmesi sonucunda işbu savunma maddesi ya da bilgisinin üzerinde patent hakkı bulunan Amerika Birleşik Devletleri yurttaşlarından her birisinin haklarının bütünüyle korunması için herhangi bir ödeme ya da işlemde bulunulması gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Başkanının istemi üzerine, böyle bir ödeme ya da işlemi yerine getirecektir.

Madde 5. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Başkanınca belirleneceği üzere, bugünkü olağanüstü durum sona erdiği zaman, işbu Anlaşma uyarınca kendisine verilmiş olan savunma maddelerinden yokolmamış, yitirilmemiş ya da tüketilmemiş bulunacak ya da Amerika Birleşik Devletleri Başkanınca Amerika Birleşik Devletlerinin ya da Batı yarım küresinin savunmasına elverişli olduğu ya da ABD'nin başkaca bir işine yarayacağı saptanmış olanları Amerika Birleşik Devletleri geri verecektir.

Madde 6. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince Amerika Birleşik Devletlerince sağlanacak olan yararların kesinlikle saptanmasında, 11 Mart 1941 gününden sonra, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince sağlanan ve Amerika Birleşik Devletleri Başkanınca Amerika Birleşik Devletleri adına kabul ya da tanınmış olan tüm mal, hizmet, bilgi, kolaylıkla ya da başkaca çıkarlar ve konular tümüyle gözönünde tutulacaktır.

Madde 7. Kongrece çıkarılan 11 Mart 1941 günlü Yasa ve bunun değiştirilmiş hükümleri uyarınca sağlanan yardıma karşılık, Türkiye Hükümetince Amerika Birleşik Devletlerine sağlanacak yararların kesinlikle saptanmasındaki ilkeler ve koşullar iki ülke arasındaki ticarete yük getirmeyecek; aksine, her ikisi yararına karşılıklı ekonomik ilişkileri özendirecek ve uluslar arası ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yarayacak nitelikte olacaktır. Bu amaçla, sözkonusu ilkeler ve koşullar, tüm ulusların özgürlük ve genliğinin maddesel temellerini oluşturan üretimin, çalışma olanaklarının ve malların dolaşımı ve tüketiminin, gerekli uluslar arası ve içi önlemlerle, genişletilmesine ve uluslar arası ticarette her türlü ayırımcı işlemlerin önlenmesine; gümrük tarifelerinin ve öbür ticaret engellerinin azaltılmasına ve hafifletilmesine; genellikle de 14 Ağustos 1941 günlü Ortak Demeç'de [Atlantik Demeci] Amerika Birleşik Devletleri Başkanı ile Birleşik Krallık Başkanınca ileri sürülen tüm ekonomik amaçların gerçekleşmesine yararlı olmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında

birlikte kararlaştırılmış bir davranışı öngören ve özdeş biçimde düşünen tüm öbür ulusların da katılmasına açık bulunan hükümleri içerecektir.

Yukarıda belirtilen amaçlara, kendi aralarında birlikte kararlaştırdıkları davranışlarla varmak ve özdeş biçimde düşünen öbür Hükümetlerin de ortak davranışlarını sağlamak üzere, ortadaki ekonomik koşullara göre en uygun aracın saptanması için, iki Hükümet arasında, uygun görülecek yakın bir zamanda, görüşmelere başlanacaktır.

Madde 8. Anlaşma hükümlerinin uygulanması konusunda, her iki Hükümetin kendi Anayasası yöntemine uymasının doğal olduğu kabul edilmiştir.

Madde 9. İşbu Anlaşma bugünden başlayarak yürürlüğe girecek ve iki Hükümetçe birlikte saptanacak bir güne dek yürürlükte kalacaktır.

Ankara'da, 23 Şubat 1945 günü, her iki metin de geçerli olmak üzere, İngilizce ve Türkçe, ikişer örnek olarak düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti
Adına
Dışişleri Bakanı
Hasan Saka

Amerika Birleşik Devletleri
Adına
Amerika Birleşik Devletleri
Laurence A. Seinhard

BM İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ
Paris 10 Aralık 1948

Giriş

İnsanlık ailesinin tüm üyelerinde bulunan saygınlığın ve bunların eşit ve vazgeçilmez haklarının tanınmasının özgürlüğünün, adaletin ve dünya barışının temeli olduğu,

İnsan haklarının tanınmamasının ve hor görülmemesinin, insanlık vicdanını isyan ettirici vahşiliklere neden olduğu, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların, söz ve inanç özgürlüklerine sahip olacakları bir dünyanın kurulmasının, insanoğlunun en yüksek amacı olarak, açıklanmış bulunduğu,

İnsanın istibdat ve baskıya karşı, son çare olarak, ayaklanmak zorunda kalmaması için, insan haklarının bir hukuk düzeni ile korunmasının zorunlu olduğu,

Uluslar arasında dostça ilişkilerin geliştirilmesini özendirmenin önem taşıdığı,

Birleşmiş Milletler halklarının Yasada, insanın temel haklarına, insanoğlunun saygınlık ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine olan inançlarını bir kez daha açıklamış oldukları ve sosyal ilerlemeği kolaylaştırmağa, daha geniş bir özgürlük içerisinde daha iyi yaşam koşulları yaratmaya kararlılıklarını ortaya koymuş bulundukları,

Üye Devletlerin, Birleşmiş Milletler Örgütü ile işbirliği ederek, insan haklarına ve temel özgürlüklerine evrensel ölçüde ve etkin biçimde saygı gösterilmesinin sağlanmasını yükümlenmiş oldukları,

Bu haklar ve özgürlüklerin herkesçe özdeş biçimde anlaşılmasının söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmesi için son denli önemli bulunduğu gerçeği ve görüşünden hareket ederek,

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu,

Toplumun tüm bireyleri ve organlarının bu Bildirgeyi her zaman göz önünde tutarak, öğretim ve eğitim yoluyla bu haklar ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeğe, giderek artan ulusal ve uluslararası önlemlerle, gerek Üye Devletler halkları, gerek bu Devletlerin yönetimi altındaki ülkeler halkları arasında, bu hakların evrensel boyutta tanınmasını ve uygulanmasını sağlamağa çaba göstermeleri için tüm halklar ve ulusların ortak ideali olan işbu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini resmen açıklar.

Madde 1.

Tüm insanlar, özgür, saygınlık ve haklar bakamından eşit doğarlar, akıl ve vicdana sahiptirler. Birbirlerine karşı kardeşlik özü ile davranmalıdırlar.

Madde 2.

1. Herkes, ırk, renk, cins, dil, din, siyasal ya da başkaca herhangi bir düşün, ulusal ya da sosyal köken, servet, doğuş, ya da herhangi bir durum gözetilmeksizin, işbu Bildirgede açıklanan haklardan ve tüm özgürlüklerden yararlanabilir.

2. Bundan başka, bir kişinin uyruğu bulunduğu ülke ya da toprakların siyasal, hukuksal ya da uluslar arası statüsü bakımından, bu ülke ya da topraklar ister bağımsız, ister vesayet altında olsun, ister özerklikten yoksun ya da egemenliği herhangi bir kısıtlamaya uğramış bulunsun, hiçbir ayrılık gözetilmeyecektir.

Madde 3.

Her bireyin yaşama, özgürlük ve güvenlik hakkı vardır.

Madde 4.

Hiç kimse köle ya da kul olarak tutulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü biçimiyle yasaktır.

Madde 5.

Hiç kimse işkenceye, zalimce, insanlık dışı, onur kırıcı cezalara ya da işlemlere uğratılamaz.

Madde 6.

Herkeş, her nerede olursa olsun, hukuksal kişiliğinin tanınması hakkına sahiptir.

Madde 7.

Yasa önünde herkes eşittir ve, ayırım yapılmaksızın, yasanın eşit korumasından yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin işbu Bildirgeye aykırı her türlü ayırımcı işleme karşı ve böyle bir ayırımcı işlem için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşitlikle korunma hakkı vardır.

Madde 8.

Her kişinin kendisine anayasa ya da yasa ile tanınan temel haklara aykırı işlemlere karşı edimsel biçimde yetkili ulusal mahkemelere başvuru hakkı vardır.

Madde 9.

Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz ya da sürülemez.

Madde 10.

Herkes, hakları ve yükümlülükleri üzerinde, ya da kendisine karşı ceza niteliğinde herhangi bir suçlamanın saptanmasında tam bir eşitlikle, davasının ba-

ğımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hak gözetirce ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

Madde 11.

1. Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli tüm güvencelerin sağlanmış bulunduğu, açık bir yargılama ile yasal yoldan suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır.

2. Hiç kimse, işlendiği sırada ulusal ya da uluslar arası hukuka göre suç sayılmayan fiillerden ya da ihmallerden ötürü mahkûm edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Madde 12.

Hiç kimse özel yaşamı, ailesi, konulu ya da yazışması konularında keyfi karışmalara, onur ve sanına karşı saldırılara maruz tutulamaz. Herkesin bu karışma ve saldırılara karşı yasal yoldan korunmağa hakkı vardır.

Madde 13.

1. Herkes bir Devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşım ve yerleşme hakkına sahiptir.

2. Herkes, kendi ülkesi de söz konusu olmak üzere, bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine dönmek hakkına sahiptir.

Madde 14.

1. Herkes zulüm karşısında başka ülkelere sığınmak ve bu ülkeler tarafından mülteci işlemi görmek hakkına sahiptir.

2. Bu hak, âdi bir suça ya da gerçekten Birleşmiş Milletler ilkeleri ve amaçlarına aykırı hareketlere dayanan kovuşturmalarda ileri sürülemez.

Madde 15.

1. Her bireyin bir vatandaşlığa hakkı vardır.

2. Hiç kimse keyfi olarak vatandaşlığından ya da vatandaşlığını değiştirmek hakkından yoksun kılınamaz.

Madde 16.

1. Evlilik çağına varan bir erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık ya da din bakımından hiçbir kısıtlamağa bağlı tutulmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir. Onlar evlilik bakımından, evlilik boyunca ve onun bozulması sırasında eşit haklara sahiptir.

2. Evlenme bağıtı ancak gelecekteki eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.

3. Aile, toplumun doğal ve temel öğesidir; toplum ve devlet tarafından korunmak hakkına sahiptir.

Madde 17.

1. Herkes, tek başına ya da başkalarıyla birlikte, mal ve mülk sahibi olmak hakkına sahiptir.

2. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden yoksun kılınamaz.

Madde 18.

Herkes düşün, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din ya da inanç değiştirmek özgürlüğünü ya da inancını tek başına ya da topluca, açık olarak ya da özel biçimde, öğretim, uygulama, tapınma ve ayinlerle göstermek özgürlüğünü de kapsamı içine alır.

Madde 19.

Herkes düşün ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, düşüncelerinden ötürü tedirgin edilmemek, ülke sınırları sözkonusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan aramak, elde etmek ve yaymak haklarını da birlikte getirir.

Madde 20.

1. Herkes barışçı biçimde toplanma, dernek kurma ve bir derneğe katılma özgürlüğüne sahiptir.

2. Hiç kimse bir derneğe katılmaya zorlanamaz.

Madde 21.

1. Herkes, doğrudan doğruya ya da serbestçe temsilciler aracılığı ile, ülkenin kamu işleri yönetimine katılmak hakkına sahiptir.

2. Herkes kamu hizmetlerinden eşitlikle yararlanmak hakkına sahiptir.

3. Halkın isteği hükümet otoritesinin temelidir; bu istek gizli biçimde ya serbestliği sağlayacak benzeri bir yönteme göre genel ve eşitlikle oy verme yoluyla yapılacak süreli ve dürüst seçimlerle ortaya çıkar.

Madde 22.

Her kişinin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Saygınlığı ve kişiliğinin serbestçe gelişmesi için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ulusal çerçevede çabalar ve uluslar arası işbirliği yolundan her devletin kuruluş biçimi ve kaynaklarıyla orantılı olmak üzere, kavuşması gerekir.

Madde 23.

1. Herkesin çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, hakça ve elverişli çalışma koşullarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.

2. Herkesin, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, eşit çalışma karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.

3. Çalışan her kimsenin, kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşam sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal güvenlik olanaklarıyla da bütünlenen hakça ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.

4. Herkesin çıkarlarının korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde 24.

Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, ve çalışma süresinin akla uygun ölçüde sınırlanmasına ve ücretli olarak süreli tatillere hakkı vardır.

Madde 25.

1. Herkesin, gerek kendisi, gerek ailesi için özellikle yiyecek, giyim, konut, tıbbi bakım ve gerekli sosyal hizmetler bakımından, sağlığı ve refahını sağlayacak yararlı bir yaşam düzeyine, ayrıca işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ya da geçim olanaklarından isteği dışında onu yoksun bırakacak öbür durumlarda güvenliğe hakkı vardır.

2. Analık ve çocukluk özel yardım ve desteğe hak kazandırır. Evlilik içinde ya da dışında doğsun, tüm çocuklar özel sosyal korunmadan yararlanır.

Madde 26.

1. Herkesin eğitime hakkı vardır. Eğitim hiç değilse ilk ve temel eğitimde parasız olmalıdır. İlk öğretim zorunludur. Teknik ve meslek öğretiminden herkes yararlanabilmelidir. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre, herkese tam eşitlikle açık olmalıdır.

2. Eğitim insan kişiliğinin gelişmesi ve insan hakları ve temel özgürlüklerine saygının güçlendirilmesi amacını gütmelidir. Ayrıca tüm uluslar ve tüm ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın korunması yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3. Ana ve baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü öncelikle seçmek hakkına sahiptir.

Madde 27.

1. Herkes toplumun kültür yaşamına serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, bilim alanındaki ilerleyişe katılmak ve onun ürünlerinden yararlanmak hakkına sahiptir.

2. Herkesin sahibi bulunduğu tüm bilim, edebiyat ya da sanat yapıtlarından doğan tinsel ve maddesel çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

Madde 28.

Herkesin işbu Bildirgede açıklanan hak ve özgürlüklerin bütünüyle uygulanmasını sağlayacak bir sosyal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

Madde 29.

1. Bireyin, kişiliğinin serbest ve tam gelişmesi ancak içinde yaşamasıyla olanaklı bulunan topluluğa karşı ödevleri vardır.

2. Herkes, haklarını kullanır ve özgürlüklerinden yararlanırken, yasa ile, ancak başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla ve demokratik bir toplumda ahlak, düzen ve genel gönencin haklı gereklerini karşılamak için saptanmış kısıtlamalara bağlı tutulur.

3. Bu hak ve özgürlükler hiçbir durumda Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30.

İşbu Bildirgenin hiçbir hükmü, onunla açıklanan hak ve özgürlüklerin bir devlet, topluluk ya da bireye, onların yok edilmesi amacını güden çalışmalara kalkışmasına ya da bir harekette bulunmasına herhangi bir biçimde hak verir nitelikte yorumlanamaz.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HÜKÜMETİ ARASINDA 27 ŞUBAT 1946 TARİHİNDE KAHİRE'DE İMZA EDİLEN ANLAŞMA GEREĞİNCE TEMİN EDİLEN PARALARIN KULLANILMASINA DAİR TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HÜKÜMETİ ARASINDA ANLAŞMA

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti:

Eğitim sahasında yapılacak temaslarla bilginin ve mesleki istidat sahiplerinin daha geniş mikyasta mübadelesi suretiyle Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri milletleri arasında karşılıklı anlaşmayı daha ziyade inkişaf ettirmek arzusunda bulunduklarından;

79 uncu kongrece kabul edilen 584 sayılı kanun ile muaddel 1944 tarihli Birleşik Devletler Emval Fazlasına Mütaallik Kanunun 32 (b) faslının Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanının emval fazlasının elden çıkarılmasından iktisap edilen herhangi bir ecnebi hükümet parası veya para kredilerin bazı eğitim faaliyetleri için kullarulması zımmında mezkûr hükümetle bir anlaşmaya girişilebileceği derpiş eylemekte olduğunu mütalâa ederek; ve,

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 27 Şubat 1946 tarihinde Kahire'de imza olunan Anlaşmanın (ki aşağıda <<Kredi Anlaşması>> ismiyle anılmıştır) 1 inci faslı ahkâmı gereğince Amerika Birleşik Devletlerinin herhangi bir sene zarfında, herhangi bir tarihte, veya zaman zaman, tediye tarihinde hesap edilen faiz de dahil olmak üzere, Kredi Anlaşmasının ahkamınca verilen kredi gereğince o tarihte ödenmesi matlup bakiye yekunun yarısına kadar herhangi bir meblağın veya meblağların resmi rayiç üzerinden Türk Lirası olarak tediyesini isteyebileceği ve bu suretle talep olunan Türk Lirası meblağlarının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında hususi bir hesaba yatırılarak, diğer maksatlar meyanında kültür, eğitim ve insani gayeler için kullanılabileceği tasrih edilmiş bulunduğunu nazarı itibara alarak,

Aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

Madde 1.

Türkiye'de Birleşik Devletler Eğitim Komisyonu (ki aşağıda <<Komisyon>> ismiyle anılmıştır) namı altında bir komisyon teşkil olunacak ve bu komisyon işbu Anlaşmanın hükümleri dairesinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından temin edilen paralarla finanse edilecek olan eğitim programının idaresini kolaylaştırmak için ihdas ve tesis edilmiş bir teşekkül olarak Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümetleri tarafından tanınacaktır. Bu Anlaşmanın 3 üncü maddesinde derpiş olunan hüküm müstesna olmak üzere, komisyon, işbu Anlaşmada tesbit edilen gayeler için tahsis edilen paralar ve pa-

ra kredilerinin istimal ve sarfına mütaallik hususlarda Amerika Birleşik Devletlerinin dahili ve mahalli kanunlarından muaf bulunacaktır. Bu paralar Türkiye Cumhuriyeti dahilinde yabancı bir hükümete ait emval olarak telakki olunacaktır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından işbu Anlaşma gereğince temin edilen paralar, muaddel 1944 tarihli Birleşik Devletler Emval Fazlasına Mütealik Kanunun 32 (b) faslında tasrih edildiği veçhile, aşağıda tesbit edilen şartlar ve hadler dairesinde, zirdeki maksatlar için, komisyonun, veya Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümetleri arasında takarrür edecek herhangi diğer bir teşekkülün emrine âmade kılınacaktır:

1. Türkiye'de kâin okul ve yüksek öğretim müesseselerinde Amerika Birleşik Devletleri vatandaşları tarafından veya bunlar namına yapılacak tahsil, araştırma, öğretim ve sair eğitim faaliyetlerini veya Nefsi (Birleşik Devletler, Havaii, Alaska) (Aleutian Adaları dahil) Puerto Rico ve Virgin Adaları haricinde kâin Birleşik Devletler okul ve yüksek öğretim müesseselerinde Türkiye vatandaşlarının tahsil, araştırma, öğretim ve sair eğitim faaliyetlerini, nakliye, tahsil ücreti, maişet vs. öğretimle ilgili diğer masrafların tediyesi de dahil olmak üzere, finanse etmek veya;

2. Nefsi Birleşik Devletler, Havaii, Alaska (Aleutian Adaları dahil), Puerto Rico ve Virgin Adalarında kâin Birleşik Devletler okul ve yüksek öğretim müesseselerine devam etmek arzusunda bulunan Türkiye Vatandaşlarının, bu müesseselere devamları Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarını ve bu kabil okul ve müesseselere devam imkanlarından mahrum kılmamak şartiyle, seyahat imkanlarını temin etmek.

Madde 2.

Komisyon, yukarda zikredilen gayelerin temini için, işbu anlaşmanın 10 uncu maddesindeki hükümler dairesinde, bu Anlaşma ile derpiş edilen gayenin tahakkuku zımınında, aşağıda sayılanlar da dahil olmak üzere lüzumlu bilcümle salahiyetleri kullanabilir:

1. Komisyon veznedarını veya komisyon tarafından tensip edilecek diğer bir şahsı, mezkûr veznedar veya diğer şahıs namına açılacak banka hesaplarına yatırılmak üzere, para tesellümüne mezun kılmak. Veznedarı veya bu suretle memur kılınan şahsın tayini Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı tarafından tasvip edilecek ve tesellüm edilen paralar Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı tarafından tesbit edilecek bir depoziter veya depoziterler nezdinde yatırılacaktır.

2. İşbu Anlaşmada tesbit edilen şart ve kayıtlar dahilinde, işbu Anlaşma ile kabul edilen gayelerin tahakkuku için, tediyat yapılmasına para bağışlarında bulunulmasına ve avans verilmesine Komisyon veznedarının veya komisyonca tensip edilecek diğer bir şahsı salahiyattar kılmak.

3. Muaddel 1944 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Emval Fazlasına Mütallik Kanunun 32 (b) faslında tasrih olunan gayeler ve işbu Anlaşma ile ta-

yin edilen maksatlar dairesinde programlar tanzim etmek, bunları kabul ve tatbik etmek,

4. Muaddel 1944 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Emval Fazlasına Mütaallik Kanunda tasrih olunan Ecnebilere Ait Burslar Heyetine yukarda zikredilen kanun gereğince, programa iştirak için ehliyetli Türkiye'de mukim talebe, profesör, araştırma bilginleri ve Türkiye müesseselerini tavsiye etmek.

5. Komisyonun maksat ve gayelerine erişilmesi için programa iştirak edeceklerin intihabında riayet edilmesini lüzumlu göreceği evsaf ve şerait hakkında yukarda ismi geçen Ecnebilere Ait Burslar Heyetine tavsiyelerde bulunmak.

6. Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı tarafından seçilecek murakıpların tayin edeceği şekilde komisyon veznedarının hesaplarının muayyen devrelerde kontrolünü temin etmek.

7. İdare ve büro memurlarını tayin etmek, maaş ve ücretlerini tesbit ederek tavsiyesine mezuniyet vermek.

Madde 3.

Komisyonca tasvip edilen bilümum sarfiyat, Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanının kabul edeceği senelik bir bütçe ve tesbit edebileceği nizamname mucibince ifa olunacaktır.

Madde 4.

Komisyon Veznedarı, fiilen mevcut paraların fevkında olarak komisyonu ilzam edecek hiçbir taahhüde girişemiyeceği veya bir mükellefiyet ihdas edemiyeceği gibi, işbu Anlaşma ile tasvip edilen maksatlara matuf olanlar müstesna olmak üzere diğer emval iştira ve tasarruf edemez, veya elden çıkaramaz.

Madde 5.

Komisyon, dördü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve dördü Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olmak üzere sekiz azadan müteşekkil bulunacaktır. Bunlara ilaveten Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiyedeki diplomatik heyetinin başı (ki aşağıda "Misyon Şefi" ismiyle anılacaktır) komisyonun fahri başkanı olacaktır. Misyon Şefi komisyonda reylerin tesavisi halinde kati reyi verecek ve komisyon başkanını tayin edecektir. Başkan, komisyonun fiili azası sıfatiyle rey hakkını haiz bulunacaktır. Misyon Şefi, en az ikisi Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye'deki hariciye teşkilatının muvazzaf memurlarından olmak üzere, komisyondaki Birleşik Devletler vatandaşlarını tayin ve tebdil etmek salahiyetini haiz olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti komisyondaki Türkiye vatandaşlarını tayin ve tebdil salahiyetini haiz bulunacaktır.

Azalar, tayin edildikleri tarihten itibaren müteakip 31 Aralık tarihine kadar ifayı vazife edecekler ve tekrar tayin edilebileceklerdir. İstifa, ikamet mahallinin Türkiye haricine nakli, vazife müddetinin hitama ermesi sebepleriyle veya sair suretle vukubulacak münhaller, bu madde ile tesbit edilen hükümler dairesinde doldurulacaktır.

Azalar, ücretsiz olarak ifayı vazife edeceklerdir. Bununla beraber komisyon, azaları toplantılarda hazır bulunmalarına muktazi masrafları ödemeye salahiyattardır.

Madde 6.

Komisyon, işlerinin tedviri için lüzum göreceği nizamnameleri kabul ve icap eden komiteleri tayin edecektir.

Madde 7.

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı tarafından tayin edilecek şekilde komisyonun faaliyeti hakkında her sene bir rapor tanzim edilerek Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine ve Amerika Birleşik Devlet Dışişleri Bakanına tevdi olunacaktır.

Madde 8.

Komisyonun merkezi, Türkiye Cumhuriyetinin Başkentinde bulunacaktır. Ancak komisyonun veya komitelerinden herhangi birinin toplantıları, komisyonun icabı hale göre tespit edeceği diğer mahallerde akdedilebileceği gibi komisyon amir, ve memurlarından herhangi biri komisyonca tensip edilecek mahallerde icrayı faaliyet edebilecektir.

Madde 9.

Komisyon bir müdür tayin ve onun maaş ve hizmet müddetini tespit edebilir. Ancak komisyonun, Başkanca kabule şayan bir müdür tayin etmeyi imkansız bulduğu hallerde, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, programın elverişli bir şekilde tatbikini mümkün kılmak için lüzumlu görülebilecek bir müdür ile muavinlerini temin edebilecektir. Müdür, komisyon program ve faaliyetlerinin, komisyonun kararıyla talimatı dairesinde, tedvir ve murakabesinden mesul olacaktır. Müdürün gaybubeti veya mazereti halinde komisyon münasip veya muvafık göreceği müddet için yerine bir vekil tayin edebilir.

Madde 10.

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı, tensip ettiği takdirde, komisyonun her hususundaki kararlarını gözden geçirebilir.

Madde 11.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, işbu Anlaşmanın gayelerinin tahakuku zımmında, Amerika Birleşik Devletleri Hükümetince talep vukubuldukça, umumi yekunu azami (Birleşik Devletler parası) 500 bin dolara tekabül edecek meblağları Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti parası olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde Amerika Birleşik Devletleri Hazine Müdürü namına hususi bir hesaba yatıracaktır. Şu kadar ki, münferit bir takvim senesi zarfında yatırılacak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti parasının yekunu (Birleşik Devletler Parası) 250 000 dolar mukabilini hiçbir suretle tecavüz etmiyecektir. Bu şekilde yatırılacak olan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti parası miktarının tesbiti için tatbik olunacak olan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti parası ile Birleşik Devlet-

ler parası arasındaki rayiç, Kredi Anlaşmasının 1 inci maddesinin 3 üncü faslında tasrih edilen rayiç olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı bu anlaşmanın gayelerini temin için iktiza edecek mebaliği komisyonca tasvip edilen şekilde sarfedilmek üzere Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti parası ile temin edecektir. Bununla beraber bu mebaliğ, işbu Anlaşmanın 3 üncü maddesi mucibince tesbit olunan bütçe haddini hiçbir suretle aşmıyacaktır.

Madde 12.

İşbu Anlaşmanın her neresinde zikredilmiş olursa olsun "Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı tabirinden" Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı veya kendisi tarafından namına hareket etmek üzere tayin edilmiş Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine mensup herhangi amir veya memur olduğu anlaşılacaktır.

Madde 13.

İşbu Anlaşma Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri arasında diplomatik notalar tavsiyesiyle tadil edilebilecektir.

Madde 14.

İşbu Andlaşma Türkiye Büyük Millet Meclisinin tasdikına sunulacak ve tasdik edildiği Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine tebliğ olunduğu gün yürürlüğe girecektir.

İşbu hususatı tasdik etmek üzere alâkadar Hükümetler tarafından usulü dairesinde salahiyettar kılınmış olan zirdeki imza sahipleri bu anlaşmayı imza etmişlerdir.

Ankara'da 27 Aralık 1949 tarihinde ikişer nüsha olarak, İngilizce ve Türkçe lisanlarında tanzim kılınmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti
namına	namına
George Wadsworth	Z. AKDUR

KIBRIS CUMHURİYETİ, YUNANİSTAN, İNGİLTERE VE TÜRKİYE ARASINDA İMZALANAN GARANTİ ANTLAŞMASI

(11 Şubat 1959'da Zürih'te ve 19 Şubat 1959'da Londra'da İmzalanan Anlaşma Eki)

Bir taraftan Kıbrıs Cumhuriyeti, Diğer taraftan Yunanistan, İngiltere ve Türkiye,

1. Anayasanın esas maddeleri ile kurulan ve düzenlenen Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin tanınması ve devamının kendi ortak yararları gereği olduğunu dikkate alarak.

2. Sözü edilen anayasa ile oluşturulan duruma saygı gösterilmesini güvence altına alacak işbirliğini arzulayarak, aşağıdaki hususlar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Madde 1. Kıbrıs Cumhuriyeti, kendi bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini devam ettirmeyi ve anayasaya saygıyı güven altına almayı üstlenir. (taahhüt eder)

Kıbrıs Cumhuriyeti, ayrıca, tümüyle veya bir bölümüyle herhangi bir devlet ile hiçbir şekilde siyasi veya ekonomik bir bütünleşmeye girmeyeceğini taahhüt eder. (sorumluluğunu yüklenir.)

Kıbrıs Cumhuriyeti bu maksatla, adanın gerek birleşmesini, gerekse taksimini doğrudan doğruya (direkt olarak) veya dolaylı olarak gerçekleştirmeye yardımcı ve teşvik edici nitelikteki tüm hareketleri yasaklar.

Madde 2. Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, 1 inci maddede belirtilen taahütlerini kaydederek, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasanın temel maddeleri ile oluşan durumu (state of affairs) tanırlar ve garanti ederler.

Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin. Diğer herhangi bir devlet ile gerek birleşmesini, gerekse Ada'nın taksimini doğrudan doğruya, veya dolaylı olarak gerçekleştirmeye yardım ve teşvik edici bir amacı olan tüm hareketleri kendi yetki ve ilgileri oranında önlemeyi üstlenir.

Madde 3. Bu Antlaşma hükümlerinin herhangi birinin ihlali (çiğnenmesi=) halinde Yunanistan, İngiltere ve Türkiye bu hükümlere saygıyı sağlamak için gerekli girişimlerin yapılması ve önlemlerin alınması maksadıyla aralarında danışmalarda bulunmayı üstlenirler.

Üç garantör devletten her biri, birlikte veya birbirlerine danışarak (işbirliği halinde) hareket etmek olanağı bulunmadığı takdirde, bu antlaşmanın oluştur-

duğu durumu (state of affairs) münhasıran yeniden oluşturmak gayesi ile hareket etmek hakkını korumaktadırlar.

Madde 4. Bu Antlaşma imza edildiği gün yürürlüğe girecektir.

Yüksek Akit Taraflar, Birleşmiş Milletler Şartının (charter) 102. maddesi hükümlerine uygun olarak bu Antlaşmayı B. Milletler Sekreterliğine mümkün olan en kısa sürede kaydettirmeyi üstlenirler.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ TARAFINDAN KIBRIS DEVLETİNE İLİŞKİN OLARAK AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ KONFERANSINDA YAPILAN ÇEKİNCE

Helsinki, 31 Temmuz 1975

Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansında kabul edilen tüm kararlara katılmaktadır. Ancak, Kıbrıs Devletinin Konferans'ta temsili hukuksal bakımdan kabul edilemeyeceği ve bu yüzden yasal olmayacağı için, Türkiye aşağıdaki gerekçelerle, söz konusu hükümlerin, bu Devletle ilgili olarak, geçerlik ve uygulanabilirliği açısından bir çekince koymayı zorunlu görmektedir.

Türkiye, Uluslararası Andlaşmalarla iki farklı ulusal topluluğa dayalı olarak kurulmuş bulunan ve Anayasası bu andlaşmaların ayrılmaz bir parçasını oluşturan Kıbrıs Devletinde, anayasal düzenin 1963 yılından beri topluluklardan biri tarafından açıkça ve sürekli olarak bozulduğunu ve 15 Temmuz 1974 darbesiyle kesinlikle ortadan kaldırıldığını gözönünde tutarak,

Kıbrıs'ta fiili yönetimlerini sürdürmekte olan iki topluluğun varlığının anayasal düzenden başlıca sorumlu üç garantör devlet-Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık- tarafından imzalanmış olan 30 Temmuz 1974 günlü Cenevre Deklarasyonunda açıkça tanınmış olduğunu belirterek,

İki topluluk arasında, eşitlik temeline dayanarak, bu toplulukların meşru haklarının uzlaştırılması ve, iki Tarafça da kabul edilebilir bir çözüm bulunması amacıyla, toplumlararası görüşmelerin sürdürülmekte olduğunu vurgulayarak,

İki toplumlu Kıbrıs Devletinde, toplumlardan birinin, öteki toplumun rızası olmadan, tüm Devleti temsil etmesinin hukuksal bakımdan olanaksız olduğunu not ederek,

Kıbrıs Türk toplumunun, bu Konferansta kabul edilecek hükümlerin, Konferansla ilgili olarak, ne kendi temsilcilerinin bulunmasına, ne de temsile ilişkin rızalarının alınmasına girişmemiş olması nedeniyle, kendileri üzerinde bağlayıcı olmayacağı yolundaki açıklamasına yollamada bulunarak,

Ve bu nedenle, Kıbrıs'ın Konferanstaki temsilinin herhangi bir hukuksal dayanaktan yoksun olduğunu önemle belirterek,

Yukarıda yazılı nedenlerden ötürü, Kıbrıs Devletinin konferansta meşru bir şekilde temsil edilmediği sonucuna vararak,

İmzasıyla taraf olacağı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansının Sonuç Bağıtındaki hükümlerin Kıbrıs Devleti ile olan ilişkilerde geçerli olmayacağını ve, bunun sonucu olarak, Kıbrıs'ta iki ulusal toplumu meşru biçimde temsil edecek bir hükümet kuruluncaya değin hiçbir etkisi bulunmayacağını açıklar.

KAYNAKLAR

1. Prof. Dr. Afet İNAN. Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları, T.T.K. Basımevi, Ankara 1998. (Sh: 351).
2. M. Kemal Atatürk'ün 10. Yıl Nutku. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları 1, Cilt. II. (1906-1938). T.T.K. Basımevi. Ankara 1952 (Sh: 271,272).
3. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Ek. Arş. Ge. Md.'lüğü Hazine İstatistikleri. 1980-2002, Ankara. Ağustos 2003. (Sh: 155).
4. http/www.hazine.gov.tr/stat/yıllık.borc.htm.
5. T.C. Başbakanlık D.İ.E. İstatistiki Göstergeler, 1923-1998, Ankara Ocak 2001. (Sh: 535, 538).
6. Ersan YAVİ, Bir Ülke Nasıl Batırılır? Yazıcı Basın Yayıncılık San.Tic. Ltd. Şti. İzmir, Nisan 2003. (Sh: 1).
7. T.C. Başbakanlık D.P.T. Müsteşarlığı. Uluslararası Ekonomik Göstergeler, Ankara 2003 (Sh: 9,10, 31)
8. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ekonomik Göstergeler. Ağustos 2002 (Sh: 8,11).
9. Yrd. Doç. Dr. A. Kemal ÇELEBİ, Türkiye'de Ekonomik İstikrarsızlığın Dışsal Yapısal Nedenleri ve İstikrar Politikaları, Emek Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. Manisa 1998 (Sh: 3).
10. Yeni Türk Ansiklopedisi, Cilt 10. Ötüken Neşriyat A.Ş. İstanbul 1985 (Sh: 3761). Günümüz Türkçe'si ile Metin Dr. Sadık ERDAĞI.
11. Prof. Dr. Nihat ERİM, Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri Cilt.1. T. T. K. Basımevi, Ankara 1953 (Sh: 9)
12. Dr. Mehmet ARMUTLU, Karamanoğulları Tarihi. Karaman Valiliği Yayınları No: 3, Karaman 2001 (Sh: 109).
13. Doç. Dr. Halil CİN. Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması, Kültür Bakanlığı Yayınları, 295, Yenigün Matbaası, Ankara 1978 (Sh: 107-108). (ÜÇOK, MARDİN, SOKULLU ve YÜCEKÖK'ten iktibas)
14. Prof. Dr. Rıfat ÖNSOY. Mali Tutsaklığa Giden Yol. Osmanlı Borçları (1854-1914) Tarhan Kitabevi. Ağustos 1999 (Sh: 18). (M. ÖZTÜRK'ten iktibas).
15. Prof. Dr. Rıfat ÖNSOY. A.g.e. (Sh: 19,20).
16. Prof. Dr. Rıfat ÖNSOY. A.g.e., (Sh: 20).
17. Prof. Dr. Rıfat ÖNSOY. A.g.e. (Sh: 21) (H. SAHİLLİOĞLU'dan iktibas).
18. Prof. Dr. Rıfat ÖNSOY. A.g.e. (Sh: 21, 22) (A. du VALEY'den iktibas).
19. Bernard LEWIS. Modern Türkiye'nin Doğuşu T.T.K. Basımevi. Ankara 2000 (Sh: 111).

20. Prof. Dr. Rıfat ÖNSOY. A.g.e. (Sh: 23) (H. A. KUYUCAK'tan iktibas).
21. Prof Dr. Sina AKŞİN, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi, (1789-1980) İmaj Yayıncılık, Ankara 2001 (Sh: 18).
22. Ord. Prof. Dr. İ. Hakkı UZUNÇARŞILI. Osmanlı Tarihi. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, T.T.K. Yayını, V. Cilt, 6. Baskı (Sh: 621).
23. Coşkun ÜRÜNLÜ, Başbakanlık D.P.T. Müs. Yayını No: 1435. Ankara 1975.
24. Ahmet YÜCEKÖK, Emperyalizmin Yörüngesinde Osmanlı İmparatorluğu 1838 Ticaret Sözleşmesi, A.Ü.S.B.F. Dergisi. Cilt XXIII. Mart 1968 (Sh: 395).
25. A. YÜCEKÖK. A.g.e. (Sh: 407).
26. A. YÜCEKÖK. A.g.e. (Sh: 407).
27. Prof. Dr. Mübahat S. KÜTÜKOĞLU, Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri I, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 42. Ankara 1974 (Sh: 124).
28. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. II. A.g.e. (Sh: 104).
29. Prof. Dr. Enver Ziya KARAL, Osmanlı Tarihi, Cilt V. 6. Baskı, T.T.K. Basımevi, Ankara 1994 (Sh: 255-258).
30. Ali Kemal MERAM, Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi, Kitaş Yayınları, 1969 (Sh: 94-99).
31. Paul IMBERT. Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri. Türkçesi, Adnan CEMGİL, Havass Yayınları, İstanbul 1981 (Sh: 130).
32. Prof. Dr. Haydar KAZGAN, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Bankacılık Tarihi, Türkiye Bankalar Birliği Yayını. Créative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd. Şti. 1997 (Sh: 220).
33. Prof. Dr. Haydar KAZGAN, A.g.e. (Sh: 23).
34. Sabah Gazetesi, Ekonomi Ansiklopedisi, (Sh: 315).
35. Prof. Dr. Haydar KAZGAN, A.g.e. (Sh: 25).
36. Prof. Dr. Haydar KAZGAN, A.g.e. (Sh: 220).
37. Milliyet Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt: 7, Milliyet Gazetecilik A.Ş. 1986 (Sh: 3469).
38. Adnan ŞİŞMAN, Tanzimat Döneminde Fransa'ya Gönderilen Osmanlı Öğrencileri (1839-1876). T.T.K Basımevi, Ankara 2002. (Sh: 12).
39. Prof. Dr. Enver Ziya KARAL, A.g.e. (Sh: 258-264). Günümüz Türkçe'siyle Metin Dr. Sadık ERDAĞI, Recai YILDIZ.
40. Prof. Dr. Nihat ERİM. A.g.e. (Sh: 345, 346).

41. Vedat ELDEM. Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Yayınları. T.T.K. Basımevi, Ankara 1994 (Sh: 192).
42. Vedat ELDEM, A.g.e. (Sh: 137).
43. Prof. Dr. Şevket PAMUK, 19. Yüzyılda Osmanlı Dış Ticareti. D.İ.E Yayını, Ağustos 1995 (Sh: 18).
44. Behzat ÜSDİKEN, Pera ve Beyoğlu'nda Bankalar Bankerler, Sarraflar, Tefeciler, Kuyumcular, Créative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd. Şti. 2000 (Sh: 35-91).
45. Behzat ÜSDİKEN, A.g.e. (Sh: 75).
46. İ. Hakkı YENİAY, Yeni Osmanlı Borçları Tarihi, Ekin Basımevi, İstanbul 1964 (Sh: 51). Seyfettin GÜRSEL. Osmanlı Dış Borçları. Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi 3. Cilt. İletişim Yayınları. (Sh: 678).
47. İ. Hakkı YENİAY, A.g.e. (Sh: 53).
48. Prof. Kirkor KÖMÜRCAN. Türkiye İmparatorluk Devri Borçları Tarihçesi. Şirketi Mürettibiye Basımevi, İstanbul 1948. (Sh: 48).
49. İ. Hakkı YENİAY, A.g.e. (Sh: 54).
50. İ. Hakkı YENİAY, A.g.e. (Sh: 55).
51. Prof. Kirkor KÖMÜRCAN, A.g.e, (Sh: 52).
52. Seyfettin GÜRSEL, A.g.e. (Sh: 681).
53. Seyfettin GÜRSEL, A.g.e. (Sh: 683).
54. Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ, Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-2001). İmaj Yayınevi, Ankara 2001. (Sh: 2) (V. Eldem'den iktibas),
55. Seyfettin GÜRSEL, A.g.e. (Sh: 687).
56. Prof. Dr. Rıfat ÖNSOY, İ. Hakkı YENİAY, Prof. Kirkor KÖMÜRCAN, A.g.e.
57. Prof. Dr. Suna KİLİ, Prof. Dr. Şeref GÖZÜBÜYÜK, Türk Anayasa Metinleri, İş Bankası Yayınları, İstanbul Mayıs 2000. (Sh: 43).
58. Dûyun-u Umumiye-i Osmaniye'nin Sureti Tesviyesi Hakkında Takarrür Eden Mukavelat Üzerine Tanzim Olunup Mer'iyet Ahkâmına Bi'l-istizân İrâde-i Seniyye-i Cenâb-ı Padişâhi Şeref-sudur Buyrulmuş Olan Nizamnamedir, Dûyun-u Umumiye Matbası. İstanbul 1898. Arap Alfabesi ile Metin Dr. Sadık Erdağı, Recai Yıldız ve Murat Keçiş tarafından Latin alfabesi ile Osmanlıca'ya dönüştürülmüştür. Bugünkü Türkçe ile Metin, Dr. Sadık Erdağı, Recai Yıldız ve Murat Keçiş tarafından yazılmış, tarafından kitaptaki son haline getirilmiştir.
59. Yrd. Doç. Dr. Faruk YILMAZ, Sonuçları Açısından Osmanlı Dış Borçları, Yeni Türkiye Yayınları. Cilt 3. Ankara 1999. (Sh: 420).

60. Prof. Kirkor KÖMÜRCAN, A.g.e. (Sh: 69-70).
61. Prof. Kirkor KÖMÜRCAN, A.g.e. (Sh: 72).
62. Yrd. Doç. Dr. Faruk YILMAZ. A.g.e. (Sh: 419).
63. Prof. Kirkor KÖMÜRCAN. A.g.e. (Sh: 79).
64. Donald G. BLASDELL. Çeviren Ali İhsan DALGIÇ, Osmanlı İmparatorluğu'nda Avrupa Mali Denetimi. Türk Tarihi Dergisi. Dün/Bugün/Yarın Mayıs 2002. Sayı 64. (sh: 39).
65. Prof. Dr. Nezih VARCAN, Osmanlı Maliyesi Hakkında İngiliz Raporları (1861-1892). T.C. Maliye Bakanlığı, Ankara Nisan 2000 (Sh: 173-185).
66. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, Cilt. I. (1920-1945) T.T.K. Basımevi, Ankara 2000 (Sh: 12).
67. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, A.g.e. (Sh: 15).
68. Seha L. MERAY – Osman OLCAY, Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Nu: 409, A.Ü. Basımevi, Ankara 1977.
69. Donald G. BLASDELL. Çeviren Ali DALGIÇ A.g.e. Haziran 2002. (Sh: 36).
70. T.B.M.M. Zabıt Ceridesi (Resmi Gazete) 19. VIII. 1339. (Sh: 299).
71. Atatürk'ün Bütün Eserleri, Kaynak Yayınları, Cilt. 3. Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama Ltd. Şti. İstanbul 2002. (Sh: 107).
72. Kaynak Yayınları, A.g.e. (Sh: 239).
73. Kaynak Yayınları, A.g.e. (Sh: 361).
74. Prof. Dr. Suna KİLİ, Prof. Dr. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK, A.g.e (Sh: 95).
75. Prof. Dr. Suna KİLİ, Prof. Dr. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK, A.g.e. (Sh: 100).
76. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. I. A.g.e. (Sh: 71).
77. T.C. Dışişleri Bakanlığı. Lozan Barış Antlaşması, Lozan'da İmzalanan Sözleşmeler, Senetler, Barış Anlaşması'na Ekli Mektuplar ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi, Ankara, Aralık 1984.
78. Erol MÜTERCİMLER, Kurtuluş Savaşında Denizden Gelen Destek ve Kuvayi Milliye Donanması, Alfa/Aktüel Kitabevi. Bursa Mart 2004. (Sh: 119). (Yakın Tarih Dergisi, C. 3, Sh: 39. İstanbul 22 Kasım 1962 İktibas).
79. M. Kemal ATATÜRK. Söylev (Nutuk) İkinci Cilt, Üçüncü Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 220/2 (Sh: 506).
80. T.C. Resmi Gazeteler.
81. Doç. Dr. Çelik ARUOBA. Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Türkiye'nin Tarımsal Yapısı ve Tarıma Yönelik Politikalar. Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi Semineri. A.Ü.S.B.F. Yayınları 513. Ankara 1982 (Sh: 80).

82. Prof. Dr. Feridun ERGİN, Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi. Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları. Nu: 1, Duran Ofset Matbaacılık A.Ş. 1977 (Sh: 24).
83. Prof. Dr. Feridun ERGİN, A.g.e., (Sh: 24).
84. Prof. Dr. Feridun ERGİN, A.g.e., (Sh: 34).
85. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 62,64,66).
86. M. Kemal Atatürk. Söylev. İkinci Cilt, Üçüncü Baskı. T.D.K. Yayınları 220/2. (Sh: 451-452)
87. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1, Cilt I. (1919-1938) İkinci Baskı. T.T.K. Basımevi, Ankara 1961 (Sh: 226).
88. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. II, A.g.e. (Sh: 99).
89. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. II, A.g.e. (Sh: 108).
90. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. II, A.g.e. (Sh: 109).
91. Prof. Dr. A. AFETİNAN. İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat-4 Mart 1923 T.T.K. Basınevi, Ankara 1989 (Sh: 19-54).
92. Prof. Dr. A. AFETİNAN. A.g.e. (Sh: 87).
93. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL. Cilt. I. A.g.e. (Sh: 407-409).
94. T. C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 520).
95. Prof. Dr. İlker PARASIZ, A.g.e. (Sh: 8).
96. http/www.darphane.gov.tr/e.istatistik/yeni/hparalar/tedavul.htm. 30.09.2003.
97. Türkiye Cumhuriyeti Banknotları. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. Kasım 2002 (Sh: 23-29).
98. İ. Hakkı YENİAY, A.g.e. (Sh: 146). Prof. Kirkor KÖMÜRCAN. A.g.e. (Sh: 125).
99. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 404).
100. Prof. Dr. Avni ZARAKOLU. 1920/30 Dünya Ekonomik Krizi Karşısında Türk Ekonomisi ve Alınan Krizle Mücadele Tedbirleri. Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi Semineri A.Ü. S.B.F. Yayınları. Nu: 513, Ankara 1982 (Sh: 93).
101. T. C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 560).
102. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. I. A.g.e. (Sh: 225).
103. Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ. A.g.e. (Sh:46).
104. Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ. A.g.e. (Sh:46).
105. Mustafa SÖNMEZ, İşte Esereniz. 100 Göstergede Kurtuluştan Çöküşe Türkiye Ekonomisi, (Cüneyt ALTUNÇ. Türkiye Ekonomisi Kronolojisi 1923-2002) İletişim Yayınları, İstanbul 2003 (Sh: 215-220).

106. Selahattin BABÜROĞLU. Atatürk Dönemi ve Sonrası Kamu İktisadi Teşebbüsleri. Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi Semineri. A.Ü. S.B.F. Yayınları 513. Ankara 1982 (Sh: 157).
107. Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ, A.g.e. (Sh: 91).
108. Prof. Dr. Korkut BORATAV. Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985. Gerçek Yayınevi. İstanbul 1988 (Sh: 35).
109. Prof. Dr. Korkut BORATAV. A.g.e. (Sh: 36).
110. Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ, A.g.e. (Sh: 75).
111. Dr. Ali Nejat ÖLÇEN. 1923-1938 Döneminde Birinci ve İkinci Sanayi Planları. Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi Semineri. A.Ü.S.B.F. Yayınları: 513, Ankara 1982 (Sh: 145).
112. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. II. A.g.e. (Sh: 107).
113. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 404, 588).
114. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL. Cilt. I. A.g.e. (Sh: V, VI, VII).
115. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. II, A.g.e. (Sh: 29).
116. Prof. Dr. Oktay SİNANOĞLU. Hedef Türkiye. Otopsi Yayınları, İstanbul Temmuz 2002 (Sh: 35).
117. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Türk İnkılâp Tarihi Yayınları. 1, Cilt. III.(1918-1937). İkinci Baskı. T.T.K. Basımevi, Ankara 1961 (Sh: 51).
118. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. I. A.g.e. (Sh: 227).
119. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. III. A.g.e. (Sh: 51).
120. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. I. A.g.e. (Sh: 396).
121. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt . I. A.g.e. (Sh: 394).
122. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. III. A.g.e. (Sh: 70).
123. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt I. A.g.e. (Sh: 372).
124. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt I. A.g.e. (Sh: 377).
125. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt I. A.g.e. (Sh: 411).
126. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 520).
127. Oğuz ÖNER, Türkiye'yi Uluslararası Ekonomik Kuruluşlara Üye Yapan Antlaşmalar, A.Ü.S.B.F. Yayınları, No: 376, Ankara 1974 (Sh: 15-99).
128. Prof. Dr. M. İlker PARASIZ, A.g.e. (Sh: 71).
129. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'ndan 14.09.2003 Tarih ve B.02.1.HB.02.00./500-60860 sayılı yazı ile aldığım bilgi.
130. İ. Hakkı YENİAY, A.g.e. (Sh: 227,250).
131. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 404).
132. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 560).

133. Prof. Dr. Korkut BORATAV, A.g.e. (Sh: 69).
134. Prof. Dr. Korkut BORATAV, A.g.e. (Sh: 69).
135. Prof. Dr. Korkut BORATAV, A.g.e. (Sh: 75).
136. Prof. Dr. Çetin YETKİN, Karşı Devrim. 1945-1950, Otopsi Yayınları, Aralık 2002 (Sh: 222).
137. Dr. Ali Nejat ÖLÇEN, A.g.e. (Sh: 145).
138. Prof. Dr. M. İlker PARASIZ, A.g.e. (Sh: 72-73).
139. Prof. Dr. M. İlker PARASIZ, A.g.e. (Sh: 73)
140. Mustafa SÖNMEZ, A.g.e. (Sh: 219-220).
141. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 404-588).
142. T.C. Merkez Bankası, A.g.e. (Sh: 33-65).
143. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. I. A.g.e. (Sh: VIII).
144. Tuncay ÖZKAN, MİT'in Gizli Tarihi, Milliyet Yayınları. İstanbul Ekim 2003 (Sh: 184).
145. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL,Cilt. I. A.g.e. (Sh: 648).
146. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. I. A.g.e. (Sh: 650).
147. Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ. A.g.e. (Sh: 121).
148. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 23).
149. Oğuz ÖNER, A.g.e. (Sh: 191).
150. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 288).
151. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 190).
152. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt II. A.g.e. (Sh: 329).
153. T.C. Resmi Gazete 18 Mart 1950, Sayı 7640.
154. Prof. Dr. Çetin YETKİN, A.g.e. (Sh: 247).
155. PULKO. Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Pulları Katalogu, 2003/2004 İstanbul, Nisan 2003. (Sh: 101,103).
156. Cüneyt ARCAYÜREK, Demokrasinin İlk Yılları 1947-1951, Bilgi Yayınevi, Şubat 1983, (Sh: 81).
157. Gültekin ELİBAL, Atatürk ve Resim Heykel, İş Bankası Kültür Yayınları: 121 İstanbul 1973.
158. Hayat Ansiklopedisi, Hayat Yayınları. Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, Cilt 1. (Sh: 203).
159. D.İ.E. A.g.e. (Sh: 520). 1998-2002 değerleri. Hazine İstatistikleri 1980-2002 (Sh: 37), 2003 Değeri 2004 Programı.
160. T.C. Merkez Bankası, A.g.e. (Sh: 69-159).

161. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 404-405). 1998-2002 Hazine İstatistikleri, A.g.e. (Sh: 151,155) 2003 değeri 2004 Programı.
162. Prof. Dr. M. İlker PARASIZ, A.g.e. (Sh: 113).
163. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 560-561). 1998-2002 Değerleri Hazine İstatistikleri. 1980-2002.
164. Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ, A.g.e. (Sh: 136).
165. Prof. Dr. Korkut BORATAV, A.g.e. (Sh: 79).
166. Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ, A.g.e. (Sh: 138).
167. Prof. Dr. Sina AKŞİN, A.g.e. (Sh: 232,233).
168. Prof. Dr. Çetin YETKİN, A.g.e. (Sh: 248).
169. Prof. Dr. S. Rıdvan KARLUK, Türkiye Ekonomisi; Tarihsel Gelişim ve Yapısal Değişim, Eskişehir 1994, (Sh: 192).
170. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 404, 405, 503, 588, 589) 1998-2002 Hazine İstatistikleri A.g.e. (Sh: 7) 2003 Değeri 2004 Programı.
171. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 392).
172. Oğuz ÖNER, A.g.e. (Sh: 225).
173. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 489).
174. Oğuz ÖNER, A.g.e. (Sh: 49).
175. K.K.T.C. Ankara Temsilciliği,
176. Oğuz ÖNER, A.g.e. (Sh: 245).
177. Oğuz ÖNER, A.g.e. (Sh: 70).
178. Oğuz ÖNER, A.g.e. (Sh: 3).
179. Oğuz ÖNER, A.g.e. (Sh: 350).
180. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 831).
181. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 414, 415).
182. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 535). 1999-2003 Değerleri http/ www.gov.tr/stat/yıllık.borc.htm ve yıl sonu Dolar kurları ile hesap edildi.
183. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 538,544,548). 1999-2003 Değerleri Hazine İstatistikleri.
184. Ercan KUMCU, Yüzde 6,5'lik Faiz Dışı Fazla Ne Demektir? Hürriyet, 12 Ocak 2000. (Sh: 8).
185. Saadet DENİZ, Dış Borç Sorunu ve Borç Stratejisinde Son Gelişmeler. Hazine ve Dış Ticaret Dergisi, 1990/1 (Sh: 7). Tülay EVGİN, Dünden Bugüne Dış Borlarımız, Başbakanlık Haz. Müs. Eko. Araş. Ge. Md.lüğü, Haziran 2000 (Sh: 15).
186. Sinan AYGÜN, ATO Başkanı, Sabah Gazetesi, 12 Ocak 2000.

187. Yrd. Doç. Dr. A. Kemal ÇELEBİ, A.g.e. (Sh: 3).
188. ATO Ticaret Müşavirliği, 10.09.2000.
189. T.C. Başbakanlık D.P.T. Uluslararası Ekonomik Göstergeler. 2003 (Sh: 66).
190. Yahya DÜZENLİ, Türkiye Nereye Götürülüyor? Server Vakfı Yayınları, Ekim 2001 (Sh: 80).
191. ATO. Hükümetlerin Performansı. Ankara Ekim 2002 (Sh: 46).
192. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan bilgi.
193. Milliyet, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt 7. (Sh: 3469).
194. Ersan YAVİ, Bir Ülke Nasıl Batırılır? Yazıcı Basım Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Mart 2001 (Sh: III).
195. Prof. Dr. Cem ALPAR, M. Tûba ONGUN, Dünya Ekonomisi ve Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar. Türk Ekonomi Kurumu Yayını No: 3. Ankara 1985/3 (Sh: 149).
196. Prof. Dr. Cem ALPAR – M. Tûba ONGUN, A.g.e. (Sh: 148).
197. Hasan ALPAGO, IMF Türkiye İlişkileri. Ötüken Neşriyat A.Ş. İstanbul 2002. (Sh: 168).
198. Hasan ALPAGO, A.g.e. (Sh: 188).
199. Türkiye Gazetesi, 21 Haziran 2002 (Sh: 9).
200. Oğuz ÖNER, A.g.e. (Sh: 245).
201. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 661).
202. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 548, 685).
203. http//www.dtm.gov.tr-ab/mali/malison1htm. 19.07.2002.
204. http//www.netbul.com/superstar/ozeldosyalar/siyaset/ab/abkrono.asp. 28.06.2002.
205. T.C. Başbakanlık Hazine Müs. Eko. Arş. Gen. Md.lüğü. Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler, 6 Ocak 2004 (Sh: 32).
206. T.C. Başbakanlık, Hazine Müs. Ek. Arş. Ge. Md.'lüğü. A.g.e. (Sh: 36).
207. Yıldırım KOÇ, Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Türk-İş Eğitim Yayınları, Nu: 66, Ankara 2001 (Sh: 34).
208. Yıldırım KOÇ, A.g.e. (Sh: 35).
209. Yıldırım KOÇ, A.g.e. (Sh: 36).
210. ATO, Avrupa Birliği mi? Türkiye'nin Birliği mi? Ankara 2002 (Sh: 50).
211. ATO, A.g.e., (Sh: 29).
212. ATO, A.g.e., (Sh: 34).
213. ATO, A.g.e., (Sh: 31).
214. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL. Cilt. II. A.g.e., (Sh: 683).

215. http/www.dtm.gov.tr/ab/mali/malison 1 htm.19.07.2002 (Sh: 1/4).
216. A.g.e., (Sh: 2/4).
217. Prof. Dr. Erol MANİSALI, Avrupa Çıkmazı. Otopsi Yayınları. Şubat 2001 (Sh: 98).
218. ATO. Avrupa Birliği mi? Türkiye'nin Birliği mi? A.g.e., (Sh: 43).
219. Metin AYDOĞAN. Bitmeyen Oyun. Türkiye'yi Bekleyen Tehlikeler. Kum Saati Yayınları, İstanbul Mart 2003 (Sh: 325).
220. ATO. Avrupa Birliği mi? Türkiye'nin Birliği mi? A.g.e. (Sh: 44).
221. http/www.belgenet.com/arşiv/ab/maastrich htm1. 21.06.2002. (Sh: 1/1)
222. 2004 Yılı Programı (Sh: 53). Değerlerinden hazırlanmıştır.
223. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. http/www.deltur.cec.eu.int/kriterler.htm1. 01.06.2002. (Sh: 1/1).
224. Emekli Büyükelçi İsmail SOYSAL, Cilt. II. A.g.e. (Sh: 318).
225. Günter Werheugen. Hürriyet, 9 Temmuz 2003 (Sh: 18).
226. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt II. A.g.e. (Sh: 270).
227. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. I. A.g.e. (Sh: 270).
228. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt I. A.g.e. (Sh: 402).
229. İsmet BİNARK. Asılsız Ermeni İddiaları ve Ermenilerin Türklere Yaptıkları. ATO. Ankara 2001 (Sh: 88).
230. İsmet BİNARK. A.g.e., (Sh: 88).
231. ATO. Avrupa Birliği mi? Türkiye'nin Birliği mi? A.g.e. (Sh: 50).
232. Prof. Dr. Afet İNAN. A.g.e. Sh: 209).
233. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt II. A.g.e. (Sh: 271).
234. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt. II. A.g.e. (Sh: 35).
235. A. Tayyar ÖNDER. Türkiye'nin Etnik Yapısı, Halkımızın Kökenleri ve Gerçekler, Zirve Ofset Ltd. Şti. Ankara Mayıs 1997 (Sh: 23).
236. T.C. Başbakanlık D.İ.E. A.g.e. (Sh: 144,147). Türkiye İstatistik Yıllığı (Sh: 213).
237. TOBB. Savurganlık Ekonomisi Araştırması. Nisan 2001 (Sh: 35).
238. TOBB. A.g.e. (Sh: 35).
239. TOBB. A.g.e. (Sh: 35).
240. T.C. Başbakanlık Haz. Müs. Hazine Dergisi, Cumhuriyet'in 80. Yılı Sayısı Aralık 2003 (Sh: 134).
241. Paul İmbert. A.g.e. (Sh: 139).
242. Paul Imbert. A.g.e. (Sh: 153).
243. Prof. Dr. A. AFETİNAN. İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat-4 Mart 1923 T.T.K. Basımevi Ankara 1989 (Sh: 3).

Turgut ÖZBAY

1944 yılında Kastamonu ili, Araç ilçesi, Y. Yazı Köyünde doğmuştur. İlkokulu Arapgir'de, Ortaokulu Van'da, Liseyi İstanbul - Haydarpaşa Lisesinde bitirmiştir. 1968 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi, Teknik Okulu'ndan mezun olmuştur.

Elektrik Mühendisidir. Sanayileşme ve enerji konularında günlük gazetelerde, Meslek Odası ve dernek yayınlarında seri makaleler yazmıştır. Kamudan emeklidir.

ANI yayıncılık

www.aniyayincilik.com.tr | Fevzi Çakmak 2 Sokak No: 36 / D
e-posta: aniyayincilik-w@tr.net | Demirtepe - Kızılay / ANKARA
Faks: 0 (312) 232 17 78 | Tel: 0 (312) 231 98 97 pbx

ISBN 975-6376-35-X
9 789756 376355

Karahan Kitapevi
(0322) 363 05 84